

Oprava

Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu se tímto omlouvá p. Jaroslavu Melkusovi, který byl v publikaci ÚDV Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, díl III. (Sešit č. 10, s. 12, ř. 14) označen nesprávně jako agent-provokatér StB nasazený do případu J. Vlček a spol. Provokátérem, který se vydával za agenta západních zpravodajských služeb, byl ve skutečnosti důstojník StB František Mareček z Jihlavy.

© Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2005

ISBN 80-86621-16-2

Obsah

Jiří Plachý „Rozpracování“ duchovních litoměřické diecéze Státní bezpečností	5
Václav Vaško Arcibiskup Beran – symbol odporu proti komunismu	91
Jiří Plachý Biskup Trochta v hodině velké zkoušky	129
Adolf Rázek Exkomunikační dekrety.....	135
Přílohy 1–61.....	195
Výběrový slovníček pojmů	390
Seznam zkratk	391
Jmenný rejstřík	395
Resumé / Summary / Resümee	405
Redakční poznámka.....	415

„Rozpracování“ duchovních litoměřické diecéze Státní bezpečností

(podle personálního stavu k 1. 1. 1989)

Jiří Plachý

„Bud'te vytrvali v modlitbě...“¹

Úvod

Duchovní katolické církve patřili v letech 1948–1989 jednoznačně k nejvíce perzekvovaným skupinám obyvatel. Tato studie byla psána s cílem zdokumentovat šíři aktivit Státní bezpečnosti (StB) proti katolickým duchovním v rámci jedné, konkrétně litoměřické, diecéze. Vzhledem k tomu, že kněží mohli být z vůle státních orgánů překládáni nejen mezi jednotlivými farnostmi, ale i za hranice svých diecézí, vychází tato studie z personálního stavu duchovních ve farní správě k 1. lednu 1989.

Výsledky, které byly dokumentací získány, jsou v mnoha směrech překvapující. Více než dvě třetiny z celkového počtu duchovních působících v rámci litoměřické diecéze byly Státní bezpečností po roce 1948 nějakým způsobem „rozpracovány“. Minimálně každý pátý pak prošel vězením.² Do této statistiky nejsou zahrnuty případy internace (u duchovních litoměřické diecéze, příslušejících z velké části k řádům, jde o nezanedbatelné číslo) nebo služby u pomocných technických praporů (PTP), dočasného zbavení státního souhlasu apod.

Relativně nízký je i počet těch, kteří byli, někdy pod krutým psychickým nátlakem, přinuceni ke spolupráci. Je třeba konstatovat, že případy aktivních přísluhovačů komunistického režimu jsou méně než ojedinělé. Naopak drtivá většina kněží, kteří byli přinuceni spolupráci přijmout, ji v pozdější době vše-

¹ Poslední slova, která Štěpán kardinál Trochta, SDB, XVII. sídelní biskup litoměřický, napsal před svou smrtí v přípravě kázání k slavnosti Zmrtvýchvstání na Velikonoce 1974.

² Toto číslo bylo ve skutečnosti mnohem vyšší vzhledem k tomu, že v tzv. Evidenci zájmových osob nejsou podchycena všechna rozhodnutí okresních soudů a trestních komisí národních výborů.

možně sabotovala a odmítala, takže jejich svazky byly uměle udržovány „při životě“ a dříve či později musely být uzavřeny.

I přes to, že koncem 80. let se priority StB změnila a boj byl veden především proti tajné církvi a řádům, byl tlak na duchovní ve farní správě i nadále velmi silný.³ To, že v celé diecézi bylo k 17. 11. 1989 pouze deset aktivních (někdy dost diskutabilně) tajných spolupracovníků⁴ a vliv StB v některých institucích (např. na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Litoměřicích) byl téměř úplně eliminován, lze považovat za velký neúspěch státní moci.

Zveřejnění oficiálního seznamu tajných spolupracovníků StB v roce 2003⁵ bylo jistě důležitým krokem pro naše vyrovnávání se s minulostí. Nelze však pominout skutečnost, že každý takový seznam obsahuje jen nejzákladnější údaje o často velice relativní spolupráci a staví vedle sebe na stejnou úroveň patologické udavače a ty, kteří byli ke spolupráci přinuceni někdy i značně nevybíravými prostředky. O kmenových příslušnících Státní bezpečnosti, kteří byli bez přehánění původci tohoto zla, pak zcela mlčí.

Typickým může být např. dostatečně známý případ litoměřického biskupa ThDr. Štěpána kardinála Trochty. V roce 1942 byl Trochta jako saleziánský kněz aktivně působící v českém protinacistickém odboji zatčen a až do roku 1945 vězněn v koncentračním táboře. Na podzim 1947 byl jmenován XVII. litoměřickým sídelním biskupem namísto odstoupivšího německého biskupa dr. Antona Webera. Trochta začal s rozsáhlou obnovou válkou postižené diecéze. Po komunistickém převratu se stal členem církevní delegace (nějaký čas stál dokonce v jejím čele) jednající se státní mocí. Bývá za to často kritizován. Jeho snaha o dohodu i za cenu dalekosáhlých ústupků je dávana do protikladu k nekompromisnímu postoji arcibiskupa Berana. Vůči Trochtovi je to však nanejvýš nespravedlivé – jeho názor na komunistické zřízení byl stejný jako názor Beranův. Trochta se udržováním vyjednávání pouze snažil získat čas, který by využil pro přípravu na nadcházející dobu temna. Jasně to dokazují archivní materiály. V prosinci 1948 byl během své návštěvy Říma pověřen papežem k převozu tzv. „mexických fakult“ (zmocnění) opravňujících československé biskupy k přenesení některých svých pravomocí na své podřízené pro případ, že by nemohli sami svobodně řídit své diecéze. Sám pak na jaře

³ Tlak státní moci na duchovní ve farní správě kulminoval především v 50. letech, a pak znovu ve 2. pol. 70. a počátkem 80. let.

⁴ Pouze tři agenti a dva důvěrníci řízení S StB Ústí nad Labem, tři agenti S StB Hradec Králové, jeden agent S StB Praha a jeden agent II. správy SNB.

⁵ Zveřejnění evidenčních podkladů a seznam personálních spisů § 7 odst. 1 zák. č. 107/2002 Sb., Odbor archivní a spisové služby Ministerstva vnitra ČR, Praha 2003, 12 dílů.

1949 v litoměřické diecézi vybudoval paralelní církevní strukturu a položil tak vlastně základ tajné církve. V létě 1949 pak velmi rozhodně vystoupil proti prorežimní Katolické akci. O rok později byl internován, v lednu 1953 zatčen a spolu se svými nejbližšími spolupracovníky byl jako jediný český sídelní biskup odsouzen v roce 1954 k 25 letům odnětí svobody. V roce 1960 byl z vězení na amnestii propuštěn (za slib spolupráce se Státní bezpečností). Několik let pracoval v dělnických profesích. V době Pražského jara se stal Trochta jednou z vůdčích osobností reformního Díla koncilové obnovy a dočkal se své rehabilitace. Do Litoměřic se však mohl vrátit až po sovětské okupaci, dne 1. 9. 1968. V roce 1969 ho papež jmenoval kardinálem „in pectore“, o čtyři roky později bylo jeho jmenování zveřejněno. Počátkem normalizace se stal živým symbolem odporu proti novému rušení náboženských svobod. Zemřel před Velikonocemi v roce 1974 po několikahodinovém vyčerpávajícím „pohovoru“⁶ s krajským církevním tajemníkem.⁷ Dnes je však nejvíce diskutovaným bodem jeho životopisu agenturní svazek vedený pod krycím jménem KABÁT u III. (od roku 1966 II.) správy ministerstva vnitra. Stejných nebo podobných případů, kdy StB zneužila stáří, nemoci nebo drobného poklesku duchovních k nevybíravému nátlaku, byly desítky.

Z výše uvedených důvodů je také první část této studie věnována alespoň „poslední garnituře“ příslušníků StB majících v rámci bývalého Severočeského kraje na starosti „kontrarozvědnou ochranu římskokatolické církve“ a jejich pracovním metodám. I zde vycházím z personální situace na Správě StB (S StB) Ústí nad Labem v roce 1989.⁸

Státní bezpečnost

Krajské správy StB organizačně kopírovaly strukturu správ centrálních. „Boj proti vnitřnímu nepříteli“ zde měly od roku 1966 na starosti II. odbory (odb.). „Státobezpečnostní ochrana římskokatolické církve“ byla v Ústí nad Labem do roku 1970 v kompetenci 5. oddělení, v letech 1970–1974 1. oddělení a od 1. ledna 1975 až do roku 1989 2. oddělení II. odboru.

⁶ Štěpán kardinál Trochta. Řím, 1984, s. 184.

⁷ Trochtově životu bylo věnováno několik studií. Naposledy monografie Jaroslava Novosada: Štěpán Trochta – svědek „T“. Portál, Praha 2001.

⁸ Oficiální název krajských správ StB byl Krajská správa SNB – Správa StB (Severočeského, Východočeského, Jihomoravského atd. kraje) v (Ústí nad Labem, Hradci Králové, Brně atd.). V textu je používáno zkrácené označení (např. S StB Ústí n. L.).

Krajské správy StB byly po formální stránce součástí krajských správ Sboru národní bezpečnosti (KS SNB) a jejich náčelníci byli zástupci náčelníků KS SNB. Teritoriální působnost krajských správ byla totožná s rozlohou příslušných krajů.⁹

Litoměřická diecéze částečně zasahovala do Středočeského a Východočeského kraje a tím také do působnosti S StB hl. m. Prahy a Středočeského kraje a S StB Hradec Králové. Její jádro se však krylo s rozlohou Severočeského kraje, a tak většina proticírkevních akcí, které zde budou zmiňovány, vedla Správa S StB Ústí nad Labem. Poslední garnituře jejích příslušníků, kteří byli přímými iniciátory těchto akcí, a kteří nesli a nesou přímou zodpovědnost za pošlapávání náboženských svobod v severních Čechách v 2. polovině 80. let minulého století, je také věnována tato kapitola.

V čele Krajské správy Sboru národní bezpečnosti Ústí nad Labem stál od 15. 12. 1988 jako pověřený náčelník a od 1. 4. 1989 do 12. 1. 1990 jako náčelník **plk. JUDr. Václav Říha**. Do funkce přišel z postu náčelníka S StB Ústí nad Labem. Patřil k „mladší“ generaci příslušníků StB (*1936) a za svou závratnou kariéru vděčil především normalizaci.

Vyučený lesní frézář nastoupil k StB po ukončení základní vojenské služby u vojsk ministerstva vnitra v roce 1958 jako mladší referent okresního oddělení ministerstva vnitra (OO MV) Praha-jih. Absolvoval základní kurs MV a 1. 4. 1960 byl ustanoven referentem OO MV Praha-západ. Dne 1. 7. 1967 se stal referentem 2. odd. II. odb. S StB Praha. Toto oddělení prošlo několika reorganizacemi (15. 4. 1969 1. odd. II. odb. S StB Praha, 1. 10. 1970 1. odd. IX. odb. S StB Praha). Od 1. 5. 1970 byl starším referentem (SR) a 1. 7. 1971 působil na VIII. odb. S StB Praha. Odtud byl dne 1. 6. 1973 přemístěn k 1. odd. I. odb. II. správy FMV, kde se „věnoval“ problematice kultury (spisovatelé). Reorganizací k 1. 7. 1974 se toto pracoviště změnilo na 1. odd. II. odb. X. správy FMV (X. S FMV). Od 30. 4. 1976 byl zařazen do 1. odd. I. odb. X. správy Federálního ministerstva vnitra. V letech 1976–1981 dálkově studoval Fakultu StB Vysoké školy SNB v Praze (střední vzdělání si doplnil na večerním gymnáziu v letech 1973–1975), kterou úspěšně ukončil. V pozdější době zde získal i titul doktora práv (JUDr.). Vysokoškolské vzdělání dovršil v roce 1981 jednoměsíčním kurzem na Vysoké škole KGB F. E. Dzeržinského v Moskvě. Od 1. 1. 1977 byl na X. správě náčelníkem 1. odd. II. odb. a od 1. 12. 1979 zástupcem náčelníka II. odb. V čele tohoto odboru stál nejprve v době od 1. 3. 1983 do 31. 8. 1984 jako zastupující a od 1. 4. 1985 jako řádný náčelník. Dne 1. 1. 1988 byl jmenován náčelníkem Správy StB Ústí n. L.

⁹ Podle správního členění po roce 1960.

Kandidátem KSČ byl od roku 1956. Řádné členství získal 30. 1. 1959 a již před rokem 1968 zastával stranické funkce (např. na KS SNB byl členem výboru 1. základní organizace). V letech 1981–1985 byl dokonce předsedou celoútvarového výboru KSČ na X. správě.

Hodnostní postup: vojska MV – des. v zál.; SNB (StB): 17. 3. 1958 – ml. seržant, 1. 3. 1959 – seržant, 1. 10. 1960 – stržm., 1. 7. 1962 – ppor., 1. 8. 1964 – por., 1. 3. 1968 – npor., 1. 7. 1975 – kpt., 1. 5. 1980 – mjr., 1. 6. 1983 – pplk., 1. 11. 1989 – plk. Ze služebního poměru byl „ze závažných důvodů“ uvolněn k 30. 6. 1990.¹⁰

Také poslední náčelník S StB Ústí nad Labem, **pplk. Jaroslav Starý**, patřil k normalizačním kádřům. Narodil se v roce 1941 a v roce 1958 maturoval na Střední všeobecně vzdělávací škole v Chotěboři. Po vykonání základní vojenské služby nastoupil 1. 10. 1962 k StB. Zařazen byl jako referent 1. odd. VII. odb. (od r. 1964 IV. odb.) KS MV Hradec Králové (tedy jako pracovník „sledovačky“). V roce 1963 absolvoval kurs na VII. správě MV a v roce 1967 pětiměsíční kurs německého jazyka. V Hradci Králové byl zařazen od 1. 8. 1966 na 1. odd. IV. odb. od 1. 12. 1966 na 4. odd. II. odb., od 1. 4. 1968 na 2. odd. II. odb. a od 1. 9. 1971 na 3. odd. II. odb. Dne 1. 4. 1972 byl jmenován náčelníkem O StB Ústí nad Orlicí. V letech 1970–1975 studoval na Právnické fakultě UK v Praze (kombinované studium kriminalistického směru – speciální kurzy pro příslušníky SNB). Po jejím absolvování byl přemístěn jako starší referent specialista (SRS) na 1. odd. III. odb. centrální II. správy FMV. Od 1. 8. 1977 na 1. odd. analyticko-informačního odb. II. S. Od 1. 10. 1980 byl zařazen do funkce SRS (od 1. 9. 1982 vedoucí starší referent specialista) na sekretariátu I. náměstka ministra vnitra (tedy šéfa StB). Dne 1. 2. 1984 byl přeložen jako úřadující (a o tři měsíce později i potvrzený) zástupce náčelníka S StB Ústí nad Labem. V roce 1988 byl vyslán na dvouměsíční kurs pro náčelníky správ do Moskvy. Funkcí náčelníka S StB Ústí nad Labem byl dočasně pověřen 1. 3. 1989 a dne 1. 10. 1989 byl v této funkci potvrzen. Vykonával ji až do rozpuštění StB počátkem roku 1990. Ze služebního poměru byl propuštěn dne 30. 4. 1990 ze „zdravotních důvodů“.

Hodnostní postup: ČSLA – svob. v zál., SNB (StB) – 1. 10. 1962 – stržm., 1. 10. 1965 – nstržm., 1. 7. 1968 – ppor., 1. 5. 1970 – mimořádně por., 1. 5. 1973 – npor., 1. 5. 1977 – kpt., 1. 5. 1981 – mjr., 1. 5. 1987 – pplk. Člen KSČ od roku 1961.¹¹

¹⁰ Archiv Ministerstva vnitra (AMV), personální spis Václava Říhy, nar. 1936.

¹¹ AMV, personální spis Jaroslava Starého, nar. 1941.

Do 2. oddělení II. odboru S StB KS SNB Ústí nad Labem bylo v roce 1989 zařazeno 13 příslušníků. Náčelníkem oddělení byl **mjr. JUDr. Milan Filip**¹², jeho zástupcem **mjr. JUDr. Jaroslav Vojtíšek**¹³, vedoucím starším referentem specialistou **kpt. JUDr. Václav Pípal** (problematika římskokatolické církve).

Jako referenti zde působili:

mjr. Jindřich Sýkora (římskokatolická církev)

mjr. JUDr. Miloslava Šarayová-Žižková (římskokatolická církev)

kpt. Jaroslav Šolta (římskokatolická církev)

por. Václav Lazárek (římskokatolická církev)

mjr. Jiří Málek (nekatolické církve)

kpt. JUDr. Josef Šifta (sekty)

mjr. Ladislav Benda (sionismus, Židovská náboženská obec)

por. Jaroslav Pik (do 31. 8. 1989 sionismus, OUN, NTS)¹⁴

¹² JUDr. Milan Filip (*1948) – původním povoláním řidič. Od 1. 10. 1969 ve služebním poměru – příslušník SNB. U Státní bezpečnosti od 1. 9. 1972 (1. odd. II. odb. S StB Ústí n. L.). Od 1. 1. 1975 do 31. 8. 1978 ve 3. odd. II. odb. (od 1. 11. 1977 starší referent). V letech 1978–1982 denní studium Fakulty StB VŠ SNB v Praze. Od 1. 8. 1982 do 31. 10. 1984 náčelník (do 31. 8. 1983 dočasně pověřen) 2. odd. II. odb. S StB Ústí n. L. V roce 1983 jazykový kurz na VŠ KGB F. E. Dzeržinského v Moskvě. Od 1. 4. 1987 do 15. 1. 1990 zástupce náčelníka II. odb. a od 1. 4. 1989 náčelník (do 30. 9. 1989 dočasně pověřen) II. odb. S StB Ústí n. L. Dne 31. 3. 1990 ukončen „ze závažných důvodů“ služební poměr. Hodnostní postup SNB (StB): 1. 10. 1969 – stržm., 1. 10. 1971 – nstržm., 1. 11. 1974 – ppor., 1. 11. 1976 – por., 1. 11. 1979 – npor., 1. 8. 1982 – kpt., 1. 8. 1987 – mjr. Člen KSČ od roku 1968. (AMV, personální spis Milana Filipa, nar. 1948.)

¹³ JUDr. Jaroslav Vojtíšek (*1950) – původním povoláním dělník. Od 1. 12. 1973 jako referent 1. odd. IV. odb. S StB Ústí n. L. Roku 1975 absolvoval praporčickou a v roce 1979 důstojnickou školu – směr StB. Od 1. 1. 1978 – starší referent 2. odd. IV. odb. V letech 1978–1982 denní studium Fakulty StB VŠ SNB v Praze. Od 1. 8. 1982 do 30. 4. 1983 na II. odd. S StB Ústí n. L. (do 30. 9. 1982 na 1. odd., pak na 3. odd.). Od 1. 5. 1983 do 31. 3. 1989 1. skupina analytiky SEO (statisticko-evidenčního odd.) S StB Ústí n. L. (od 1. 7. 1984 – starší referent specialista). Od 1. 4. 1989 do 15. 1. 1990 zástupce náčelníka II. odb. (do 30. 9. 1989 dočasně pověřen). Dne 23. 6. 1990 propuštěn ze sl. poměru z důvodu „organizačních změn“. Člen KSČ od roku 1971. (Personální evidence MV ČR, karta Jaroslava Vojtíška, nar. 1950.)

¹⁴ V komplexním hodnocení za rok 1988 ze dne 6. 4. 1989 byl por. Pik uznán nezpůsobilým k dalšímu výkonu služby u SNB – měl u svých spolupracovníků dluhy, defraudoval peníze na konfidentské odměny a dokonce si půjčoval i od svých agentů, mimo to měl problémy s alkoholem. (AMV, personální spis Jaroslava Pika, nar. 1953.)

npor. Václav Slabý¹⁵

por. Dušan Vajda (právice a nezávislé iniciativy)¹⁶

por. Václav Oudes (od 1. 7. 1989 mládež, SSM)

I když by si každý z nich jistě zasloužil více prostoru, věnujme pozornost (vzhledem k zaměření této studie) přednostně těm, kteří měli na starosti „státobezpečnostní ochranu římskokatolické církve“.

Na prvním místě je třeba zmínit Bohumila Smolu, který již sice v roce 1989 nebyl příslušníkem S StB Ústí nad Labem, avšak měl zásadní podíl na realizaci restriktivní politiky prosazované v rámci Severočeského kraje ve 2. polovině 70. a v 1. pol. 80. let. Jeho jméno pak nalezneme u řady „rozpracování“ a akcí vedených proti katolickým duchovním působícím ve farní správě.

Bohumil Smola (*1935) – byl původním povoláním elektromontér. K StB nastoupil dne 15. 10. 1959 jako mladší referent (od 1. 4. 1960 referent a od 1. 3. 1969 starší referent) OO MV Most (od 1. 9. 1966 O StB). Od 1. 11. 1970 až do 30. 11. 1987 zařazen u II. odb. S StB Ústí nad Labem, kde kontinuálně pracoval na problematice římskokatolické církve (do 31. 12. 1974 1. odd., pak 2. odd.). V letech 1973–1975 absolvoval dvouletý kurz na Střední odborné škole F. E. Dzeržinského – kontrarozvědný obor, směr StB ve Svatém Janu pod Skalou (před tím v letech 1969–1971 obdobný kurs neukončil). 1. 12. 1984 byl dočasně pověřen výkonem funkce náčelníka 2. odd. II. odb., dne 1. 2. 1985 byl do funkce jmenován. Poslední měsíc u S StB Ústí n. L. byl poslán na stáž k X. správě SNB a dne 1. 12. 1987 tam byl, jako starší referent specialista 1. odd. V. odb., přeložen. Také na X. správě (od 1. 9. 1988 SRS 1. odd. IX. odb. II. správy SNB) pokračoval ve své specializaci. Díky němu bylo X. S převzato řízení některých proticírkevních akcí (např. od srpna 1988 byl do Prahy převeden objektový svazek vedený na Cyrilometodějskou bohosloveckou fakultu v Litoměřicích – do té doby registrační číslo (r. č.) 10 676 Ústí n. L. – vedený pod krycím označením „FAKULTA“¹⁷). U 1. odd. IX. odb. II. S SNB byl zařazen až do 15. 1. 1990. Dne 28. 2. 1990 byl uvolněn ze služebního poměru s nárokem na starobní důchod.

¹⁵ Na 2. odd. II. odb. S StB Ústí n. L. nastoupil dne 1. 8. 1989 (po absolvování Fakulty StB VŠ SNB). U SNB od roku 1977 (Pohotovostní pluk VB ČSR), u StB od roku 1979. Nepodařilo se zjistit, jakou problematiku zpracovával. Po roce 1990 prověřen k další službě u Policie ČR.

¹⁶ Problematika zpracovávaná por. Vajdou a por. Oudesem byla v náplni práce 1. odd. II. odb. Z tohoto důvodu se lze domnívat, že jejich přidělení k 2. odd. bylo pouze formální.

¹⁷ Svazek byl v roce 1989 zničen.

Hodnostní postup u SNB (StB): 15. 10. 1959 – stržm., 1. 10. 1960 – ppor., 1. 11. 1962 – por., 1. 11. 1965 – npor., 1. 4. 1970 – kpt., 1. 4. 1975 – mjr., 1. 11. 1986 – mimořádně plk. Člen KSČ od roku 1953.¹⁸

JUDr. Václav Pípal (*1943) – byl přijat do služebního poměru až ve svých třiceti letech. Do té doby pracoval jako vyučený soustružník v děčínské Destě. Dne 1. 12. 1973 nastoupil jako hlídkový příslušník OO VB v Děčíně. Absolvoval Nástupní školu VB pro příslušníky se základním školním vzděláním v Unčíně (1974). Od 1. 1. 1975 byl výkonným příslušníkem OO VB Děčín, od 1. 9. téhož roku referentem 1. skupiny OO VB Děčín, od 1. 10. 1977 referentem odd. obecné kriminality. K 1. 1. 1978 byl přefazován k O StB Děčín (referent, od 1. 3. 1982 starší referent). U O StB se podílel na „realizaci několika oportunisticky a antisocialisticky zaměřených občanů“. Získal resortní středoškolské vzdělání a v letech 1981–1987 (několikrát studium přerušil) studoval Fakultu StB Vysoké školy SNB a získal titul doktora práv (JUDr.). Po absolutoriu byl dne 15. 10. 1987 přeložen k S StB Ústí nad Labem a dočasně pověřen výkonem funkce náčelníka 2. odd. II. odb. Dne 1. 2. 1988 byl ve funkci potvrzen, ale již 30. 11. 1988 z ní byl odvolán. Od 1. 12. 1988 do 15. 1. 1990 byl starším referentem specialistou 2. odd. II. odb. S StB Ústí n. L. Ze služebního poměru byl uvolněn dne 31. 5. 1990.

Hodnostní postup SNB (StB): 1. 12. 1973 – rtn., 1. 12. 1974 – stržm., 1. 12. 1977 – nstržm., 1. 7. 1978 – pprap., 1. 11. 1978 – ppor., 1. 11. 1980 – por., 1. 11. 1983 – npor. 1. 11. 1987 – kpt. Člen SSM od roku 1973, KSČ – kandidát od roku 1978, člen od roku 1980.¹⁹

V roce 1986 byl vyšetřován za přijetí úplatku od jistého občana, který žádal rychlé přidělení bytu. Trestní stíhání však bylo zastaveno. V roce 1987 na něj podal Milan Vlk (*1963) stížnost pro používání nedovolených metod při výslechu. Přesto se zdá, že jeho postavení u StB bylo neotřesitelné. Možná i díky tomu, že se aktivně podílel „na upevňování přátelství a spolupráce s příslušníky sovětské armády, zejména s pracovníky KGB“ (z komplexního hodnocení za rok 1986).²⁰

Sám řídil s největší pravděpodobností pouze jednoho agenta – agenta s krycím jménem JINDRA (r. č. 22 795 Ústí n. L., Jindra Machová, *1932). V posledním komplexním hodnocení za rok 1988 se uvádí: „*Nekompromisní stranický postoj vůči třídnímu nepříteli mu umožňuje správně vytyčovat úkoly v pracovní oblasti na*

¹⁸ Personální evidence MV ČR, karta Bohumila Smoly, nar. 1935.

¹⁹ AMV, personální spis Václava Pípala, nar. 1943.

²⁰ Tamtéž.

úseku ŘKC“. Z toho je zřejmé, že Pípal jako vedoucí starší referent specialista (VSRS) 2. odd. II. odb. byl zodpovědný za celkovou koncepci boje StB proti římskokatolické církvi v Severočeském kraji v letech 1987–1989.²¹

Jindřich Sýkora (*1941) – vyučený strojní zámečník byl k StB přijat dne 1. 10. 1962 jako referent VII. (po reorganizaci v roce 1964 IV.) odb. KS MV Ústí nad Labem („sledovačka“). Od 1. 8. 1966 byl referentem 1. odd. IV. odb., dne 1. 2. 1970 se stal starším referentem. Dne 1. 12. 1970 byl ustanoven starším referentem předoperativní skupiny II. odb. S StB Ústí n. L. Od 1. 8. 1971 byl zařazen na 1. odd. II. odb., kde začal zpracovávat problematiku římskokatolické církve (od 1. 1. 1975 2. odd. II. odb.) a zůstal zde až do rozpuštění StB počátkem roku 1990. V letech 1973–1975 absolvoval „3. běh dálkového studia dvouletého kursu pro doplnění studia absolventů středních škol“ v Střední odborné škole MV F. E. Dzeržinského v Praze-Vinoři. Dne 1. 12. 1988 byl ustanoven starším referentem specialistou. Ze služebního poměru byl uvolněn 30. 4. 1990 „ze závažných důvodů“.

Hodnostní postup SNB (StB): 1. 10. 1962 – rtn., 1. 10. 1964 – stržm., 1. 10. 1967 – nstržm., 1. 12. 1969 – ppor., 1. 12. 1971 – por., 1. 12. 1974 – npor., 1. 12. 1978 – kpt., 1. 12. 1982 – mjr. Člen KSČ od roku 1960, po roce 1969 člen prověřkových komisí, člen výboru a předseda 19. ZO KSČ při KS SNB Ústí n. L.²²

V doplňku ke kádrovému dotazníku z roku 1972 popsal svoji činnost a postoje v roce 1968: „*Pro své prosovětské názory a nesouhlas s politikou tehdejšího vedení strany jsem byl spolu s několika dalšími soudruhy [...] terčem útoků pravicově zaměřených pracovníků na oddělení. Při vydání rozkazu tehdejšího vedení KS SNB k odhalení a sledování pracovníků sovětské rozvědky jsem se proti tomuto rozkazu [...] postavil. Odsuzoval jsem rovněž rozkaz prokuratury, kterým se zakazoval jakýkoliv styk s příslušníky sovětské armády a tento nedodržoval. Bezprostředně po 21. srpnu 1968 jsem s již jmenovanými a manželkami navštěvoval příslušníky sovětských jednotek v té době umístěných v prostoru Skřivánek.*“²³

V posledním komplexním hodnocení za rok 1988 se o jeho operativní činnosti uvádí: „*Jeho odborné znalosti jsou na požadované úrovni, zejména v místní a osobní znalosti jednotlivých duchovních ŘKC. Má ucelený přehled o hierarchické struktuře ŘKC v Severočeském kraji, o řádové příslušnosti*

²¹ ÚDV-19/VvK-97. U některých akcí vedených v té době u 2. odd. II. odb. S StB Ústí nad Labem není uveden řídicí orgán.

²² AMV, personální spis Jindřicha Sýkory, nar. 1941.

²³ Tamtéž.

*jednotlivých kněží a o činnosti SKD PIT na uvedeném teritoriu. Ve své pracovní činnosti dosahuje průběžně dobrých výsledků.*²⁴

V roce 1989 byl řídícím orgánem agentů: TOMÁŠ (r. č. 25 221 Ústí n. L., Jan Burian, *1947), TAMARA (r. č. 24 305 Ústí n. L., Ilona Juhášová, *1931), HANA (r. č. 26 429 Ústí n. L., Milada Matějková, *1953), PRAVDA (r. č. 11 562 Ústí n. L., Antonín Audy, *1942), KLÍČ (r. č. 14 854 Ústí n. L., Jan Lachman, *1944), kandidátů tajné spolupráce: FOUS (r. č. 24 008 Ústí n. L., Václav Pospíšil, *1945), ENGE (r. č. 26 084 Ústí n. L., Jiří Engelhart, *1961), LADA (r. č. 26 932 Ústí n. L., Ladislav Mach, *1966), signálních svazků: JUNÁK (r. č. 23 816 Ústí n. L., Stanislav Kostiha, *1939), DENIS (r. č. 24 443 Ústí n. L., Miloslav Jáchym, *1927), PROKOP (r. č. 26 019 Ústí n. L., Jan Bahník, *1952), osobních svazků: ANTON (r. č. 24 376 Ústí n. L., Antonín Dabrowski, *1955), KANÁL (r. č. 15 516 Ústí n. L., František Klein, *1924, Bohuslav Maleček, *1921, Eliška Břečková, *1928, Richard Tápal, *1912), DOMINIK (r. č. 18 546 Ústí n. L., Václav Gajzler, *1944) a svazků nepřátelských osob: FRANTÍK (r. č. 19 724 Ústí n. L., Jan Zán, *1954) a ZDENĚK (r. č. 25 901 Ústí n. L., Zdeněk Jakl, *1943). Celkem tedy vedl 17 svazků, z toho pět agentů, tři kandidáty tajné spolupráce, tři signální, čtyři osobní a dva svazky nepřátelských osob.²⁵ Mjr. Sýkora se specializoval na problematiku tajných řeholních řádů (akce ANTON zaměřená na tajnou františkánskou komunitu v Liberci, DOMINIK na tajnou dominikánskou komunitu v Jablonném v Podještědí) a tajné církve (akce KANÁL zaměřená na rozkrytí způsobu pašování náboženské literatury ze zahraničí), tedy na oblasti, kde byla role StB nejrepresivnější a kde „rozpracovaným“ osobám hrozil největší postih.

JUDr. Miloslava Šarayová-Žižková, roz. Lingová (*1937) – narodila se v zemědělské rodině na Volyni. Její otec Václav Linga padl jako voják 1. čsl. armádního sboru na Dukle, což jí zajistilo neotřesitelný kádrový původ. V roce 1947 se rodina vrátila do ČSR. V roce 1956 Lingová ukončila střední školu a dvouměsíční učitelský kurs. Půl roku učila na střední škole v Benešově nad Ploučnicí, pak však odešla na mateřskou dovolenou (od prosince 1956 byla provdána Žižková). V této době již spolupracovala jako informátor 3. odd. III. odb. KS MV Ústí nad Labem (r. č. 2 561 Ústí n. L.) pod krycím jménem LÍDA. I když její spolupráce byla hodnocena kladně, byla v roce 1957 ukončena vzhledem k odchodu Žižkové na mateřskou dovolenou (1957) a jejímu nástupu do služeb MV dne 1. 11. 1957.²⁶

²⁴ Tamtéž.

²⁵ ÚDV-19/VvK-97.

²⁶ AMV, Sbírka registračních protokolů (RP), zápis k r. č. 2561 Ústí nad Labem. Registrována byla v době od listopadu 1956 do 30. 9. 1957. Svazek byl obnoven 16.

Žižková (s prvním manželem se rozvedla v roce 1957, od roku 1965 do roku 1976 byla provdaná Šarayová a od roku 1988 jí bylo povoleno znovu používat příjmení po prvním muži) byla zařazena ke KS MV Ústí nad Labem jako mladší referent hospodářské finanční skupiny (písařka) v Nápravně pracovním táboře (NPT) č. 2 v Libkovicích. Od 1. 10. 1960 byla referentem výchovy a příslušnicí ostrahy v pobočce NPT ve Všehrdech a od 1. 6. 1962 byla ustanovena starším referentem operativy v Útvaru nápravného zařízení Všehrdy. 1. 9. 1964 se stala referentem 1. odd. IV. odb. KS MV (od r. 1966 S StB) Ústí nad Labem („sledovačka“). Sloužila zde v podstatě až do 31. 8. 1979.²⁷ Dne 1. 12. 1971 byla ustanovena starším referentem, 1. 8. 1973 náčelníkem skupiny 2. odd. IV. odb., 1. 1. 1979 vedoucím starším referentem 1. odd. IV. odb. V letech 1973–1975 absolvovala „dálkový dvouletý kurs pro příslušníky se středoškolským vzděláním – směr StB – obor sledování“ (1975 – složení důstojnické zkoušky). V letech 1979–1983 byla vyslána k dennímu studiu Fakulty StB Vysoké školy SNB v Praze. Po jejím ukončení (v roce 1983 zde byla promována doktorkou práv), byla zařazena jako starší referent 2. odd. II. odb. S StB Ústí nad Labem, kde se začala „věnovat“ církevní problematice. (V letech 1984–1986 postgraduálně studovala na Filosofické fakultě Univerzity J. E. Purkyněho v Brně. Tématem její závěrečné práce byly „Řeholní řády a kongregace Severočeského kraje“.) Dne 15. 1. 1990 byla zařazena do zálohy pro přechodně nezařazené příslušníky. Její propuštění bylo několikrát zrušeno a služební poměr jí byl ukončen až dne 15. 7. 1992.²⁸

Hodnostní postup SNB (StB): 1. 11. 1957 – ml. seržant, 1. 12. 1958 – seržant, 1. 10. 1960 – stržm., 1. 12. 1961 – nstržm., 1. 12. 1965 – ppor., 1. 12. 1967 – por., 1. 5. 1970 – mimořádně npor.,²⁹ 1. 5. 1974 – kpt., 1. 5. 1979 – mjr. Člen-

11. 1957 u SNZ a dne 26. 7. 1962 byl zničen. I mezi příslušníky StB bylo jistě neobvyklé začínat kariéru jako tajný spolupracovník a Žižková je v tomto směru ojedinělým případem.

²⁷ V komplexním hodnocení za rok 1965 byla např. chválena za úspěšné používání skrytého fotoaparátu atd. (AMV, personální spis Miloslavy Šarayové-Žižkové, nar. 1937.)

²⁸ V roce 1990 odmítla podepsat protokol o jednání prověřkové komise a proti rozhodnutí o tom, že není morálně způsobilá další služby u SNB, se odvolala. Stejně pak proti několika dalším výměrům o propuštění ze služebního poměru. Do roku 1992 byla zařazena jako „policista FPS v materiální péči I. divize FMV“. Pravomocné rozhodnutí o propuštění ze služebního poměru bylo zrušeno např. ještě v červnu 1992 tehdejším ministrem vnitra ČSFR ing. Jánem Langošem. Tamtéž.

²⁹ V odůvodnění tohoto povýšení se mj. uvádí, že v roce 1969 věnovala část své řádné dovolené práci tlumočnice pro sovětské turisty (příslušníky KGB), kteří navštívili ČSSR. Tamtéž.

ka ČSM od roku 1953, KSČ od r. 1966. V roce 1974 vedoucí stranické skupiny na pracovišti.³⁰

V roce 1989 byla řídicím orgánem agentů: LIČENÍK (r. č. 26 748 Ústí n. L., Milan Turek, *1941), FERDA (r. č. 24 917 Ústí n. L., Jaroslav Morozov, *1963), JULIE (r. č. 23 958 Ústí n. L., Emilie Moravcová, *1944), DICK (r. č. 23 736 Ústí n. L., Richard Kavan, *1954), MARUŠKA (r. č. 22 503 Ústí n. L., Elena Kaplanová-Miklasová, *1929) a KATKA (r. č. 22 413 Ústí n. L., Marta Kučerová, *1930), dále důvěrníků HORA (r. č. 23 734 Ústí n. L., František Jindra, *1922), ALEX (r. č. 25 001 Ústí n. L., Alexej Baláž, *1943), SATURN (r. č. 26 356 Ústí n. L., Robert Vater, *1913), JANA (r. č. 26 195 Ústí n. L., Iris Jenčová, *1956), kandidátů tajné spolupráce: PROFESOR (r. č. 23 910 Ústí n. L., František Novák, *1919), HONZA (r. č. 24 483 Ústí n. L., Jan Němec, *1957), DOKTOR (r. č. 25 102 Ústí n. L., Václav Jára, *1952), KAPLAN (r. č. 25 794 Ústí n. L., Antonín Sporer, *1940). Dále vedla jeden signální svazek: SESTRA (r. č. 26 036 Ústí n. L., Irena Fibirová, *1939) a pět svazků prověřovaných osob: MAN (r. č. 27 168 Ústí n. L., Josef Freiman, *1959), TOLIE (r. č. 23 397 Ústí n. L., Emilie Bublová, *1921), FILIP (r. č. 24 185 Ústí n. L., Zdeněk Maryška, *1932), INKA (r. č. 24 473 Ústí n. L., Jiřina Talavášková, *1965), WERK (r. č. 25 953 Ústí n. L., Ladislav Tichý, *1948). Celkem tedy k 17. 11. 1989 řídila šest agentů, čtyři důvěrníky, čtyři kandidáty tajné spolupráce, vedla jeden signální svazek a čtyři svazky prověřovaných osob. Ve skladbě TS je vidět její dřívější specializace na problematiku ženských řeholních řádů. V letech 1988–1989 však již vedla, spolu s mjr. Sýkorou, většinu nejdůležitějších akcí namířených proti římskokatolické církvi v Severočeském kraji.³¹

Jaroslav Šolta (*1956) – byl přijat do služebního poměru příslušníka SNB jako frekventant Pohotovostního pluku VB ČSR dne 1. 3. 1976. Dne 1. 9. 1977 byl ustanoven referentem 2. odd. III. odb. IV. správy FMV. Od 1. 3. 1979 až do 15. 1. 1990 byl referentem (od 1. 10. 1982 starším referentem) 2. odd. II. odb. S StB Ústí n. L. V letech 1980–1985 absolvoval důstojnickou školu SNB. Problematice římskokatolické církve se „věnoval“ dlouhodobě a koncem 80. let stál v čele většiny hlavních akcí vedených proti duchovním ve farní správě. Dne 31. 8. 1990 byl propuštěn ze služebního poměru z důvodu „organizačních změn“.³²

Podle jeho názoru z roku 1990 mohla práce StB pokračovat i ve změněných podmínkách: „*Co se týče zhodnocení, zda je tato práce nutná i z hlediska*

³⁰ Tamtéž.

³¹ ÚDV-19/VvK-97.

³² AMV, personální spis Jaroslava Šolty, nar. 1956.

*současného zaměření a poslání MV, domnívám se, že v jisté míře ano. Zárukou demokracie je stát a jeho vedení, které musí být informováno o situaci a potřebách ve všech sférách společnosti a podle vývoje zaujímat ke všem jevům určitá stanoviska, regulovat život společnosti přijímáním právních norem, zákonů apod. To platí i v oblasti církvi a náboženských společností u nás. Dále je potřeba, aby takto vytvořené zákony a právní normy byly dodržovány a v neposlední řadě zabránit zneužití církvi k jiné činnosti než k té, ke které mají sloužit.*³³

Hodnostní postup v SNB (StB): 1. 3. 1976 – stržm., 25. 1. 1977 – nstržm., 1. 6. 1981 – ppor., 1. 3. 1983 – por., 1. 3. 1986 – por., 1. 3. 1990 – npor. Kandidát KSČ od r. 1977, člen od roku 1979. V roce 1989 vedoucí stranické skupiny u 2. odd. II. odb. S StB ústí n. L.³⁴

V roce 1989 byl řídicím orgánem agentů: VAŠEK (r. č. 22 921 Ústí n. L., Václav Vlasák, *1946), MARIAN (r. č. 24 137 Ústí n. L., Jaroslav Mudruňka, *1960), ADAM (r. č. 26 504 Ústí n. L., Josef Beneš, *1950), LADA (r. č. 26 538 Ústí n. L., Vlastimil Hauf, *1955), držitele propůjčeného bytu (PB): MÍLA (r. č. 24 257 Ústí n. L., Ludmila Zimová, *1953), kandidáta tajné spolupráce PIUS (r. č. 26 959 Ústí n. L., Josef Koukl, *1926), dále vedl osobní svazek: JAN (13 928 Ústí n. L., Karel Otčenášek, *1920), signální svazky: ČÁRA (r. ř. 24 115 Ústí n. L., Marcela Němečková, *1935) a VEŠ (r. č. 25 696 Ústí n. L., Jan Kozár, *1933), svazky prověřovaných osob: VĚDEC (r. č. 25 199 Ústí n. L., Jan Nekuda, *1961), APOŠTOL (r. č. 25 863 Ústí n. L., Vladimír Pavlas, *1956), ABÉ (r. č. 25 896 Ústí n. L., Miloš Hadraba, *1961), CHEMIK (r. č. 25 931 Ústí n. L., Jiří Veselý, *1964), FARAON (r. č. 26 020 Ústí n. L., Pavel Štefan, *1963), METOD (r. č. 26 024 Ústí n. L., Jiří Koníček, * 1963) a CYRIL (r. č. 26 025 Ústí n. L., Pavel Adamec, *1963). Celkem tedy byl řídicím orgánem čtyř agentů, jednoho držitele PB, jednoho KTS, jednoho OS, dvou S a sedmi SPO. „Rozpracované“ osoby mladších ročníků byly většinou studenty Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty (CMBF), jejíž problematikou se Šolta pod vedením pplk. Smoly zabýval.³⁵

Václav Lazárek (*1961) – původním povoláním strojní zámečnick. Dne 1. 9. 1980 byl přijat do služebního poměru příslušníka SNB jako frekventant Pohotovostního pluku VB ČSR. Dne 1. 3. 1982 byl ustanoven referentem 1. odd. I. odb. S StB Ústí n. L. Od 1. 1. 1985 byl referentem 3. odd. téhož odboru. V letech 1985–1987 absolvoval dvouletý důstojnický cyklus. Dne 1. 12. 1988 byl jmenován starším referentem 2. odd. II. odb., kde působil do

³³ Tamtéž.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ ÚDV-19/VvK-97.

31. 12. 1989. Od 1. 1. do 15. 2. 1990 byl starším referentem 1. odd. I. odb. S StB Ústí n. L. Po roce 1990 byl prověřen k další službě u Policie ČR.

Hodnostní postup v SNB (StB): 1. 9. 1980 – rtn., 1. 3. 1981 – stržm., 1. 3. 1982 – nstržm., 1. 3. 1986 – pprap., 1. 7. 1987 – ppor., 1. 7. 1989 – por. Člen KSČ od roku 1983.³⁶

V roce 1989 byl řídicím orgánem dvou agentů: PAVEL (r. č. 25 220 Ústí n. L., Petr Kratochvíl, *1950) a OPAT ROMAN (r. č. 26 900 Ústí n. L., Miroslav Kindl, *1951) a vedl SPO: LUBOR (r. č. 27 129 Ústí n. L., Ladislav Nedvěď, *1969), OTO (r. č. 26 914 Ústí n. L., Milan Pekárek, *1959), VLK (r. č. 26 859 Ústí n. L., Petr Košek, *1924) a od mjr. Žižkové-Šarayové převzal SPO FILIP (r. č. 24 185 Ústí n. L., Zdeněk Maryška, *1932).³⁷

Posledním příslušníkem ústecké StB, jehož činnost bude podrobněji zmíněna, je **mjr. Ladislav Benda**. Ačkoliv na problematice římskokatolické církve nepracoval (řídil operativní činnost proti židovským náboženským obcím v Severočeském kraji a proti Památníku Terezín), byl v roce 1985 připravován k převedení do „*činné zálohy MV ČSSR v kádrové a materiální péči S StB Ústí nad Labem*“ a následnému vysazení do „*organizace resortu Ministerstva kultury ČSR v legalizované funkci tajemníka Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Litoměřicích, ve služební funkci náčelníka oddělení S StB s funkčním platem 3 800,- Kčs a diferenčním příplatkem 500,- Kčs*“.

V odůvodnění této akce pořádané X. správou SNB v součinnosti s S StB Ústí nad Labem ze dne 4. 10. 1985 se uvádí: „*Samotný objekt fakulty je v prvořadém zájmu reakční církevní hierarchie v čele s českým primasem kardinálem Tomáškem. Snahou je do prostředí fakulty zanášet formy a metody činnosti nelegální církve jako např. získávat bohoslovce do řádů, útoky proti Sdružení katolických duchovních Pacem in terris apod. Trendem Vatikánu je i eliminovat vliv státu na výchovu bohoslovců. Uvedená fakulta ročně produkuje 25–30 novokněží, kteří se okamžitě zapojují do aktivní náboženské činnosti. Perspektivně je však předpokládán další nárůst a rozšiřování počtu uchazečů. S cílem ochrany bohoslovců před působením nelegální církve a zahraničních nepřátelských center je nezbytné využít pro kontrarozvědnou činnost legalizované funkce tajemníka Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty. Zároveň s uvedenou funkcí se předpokládá jeho využití při obsluze agentury z řad bohoslovců. Obsazením této funkce kádrovým příslušníkem SNB v činné službě projednal náčelník 5. odboru X. S SNB mjr. JUDr. Josef Češelský s ředitelem*

³⁶ Personální evidence MV ČR, karta Václava Lazárka, nar. 1961.

³⁷ ÚDV-19/VvK-97.

Sekretariátu pro věci církevní Ministerstva kultury ČSR s. Františkem Jelínkem, který vyslovil souhlas.“³⁸Návrh na vysazení mjr. Bendy na CMBF je dokladem pozvolné ztráty pozic StB na fakultě, ke kterému docházelo od počátku 80. let. Byl schválen 1. náměstkem ministra vnitra ČSSR genmjr. JUDr. Jánem Kováčem a nakonec nebyl realizován. Důvod není zřejmý, ale pravděpodobně jím byly chatrné předpoklady mjr. Bendy pro výkon tak náročné funkce.

Mjr. Benda získal úplné střední vzdělání až jako příslušník SNB na rezortní škole MV v roce 1969 (od roku 1962 byl příslušníkem VB). K StB byl přeložen na vlastní žádost v roce 1970. Vysokoškolské vzdělání se neúspěšně pokoušel získat dvakrát – poprvé na Právnické fakultě UK (1973–1977 studium 8. běhu kriminalistického směru; odvolán ze studijních důvodů) a v letech 1983–1985 na Fakultě StB VŠ SNB v Praze (vyloučen ze studia; v roce 1982 však absolvoval kurs na VŠ KGB F. E. Dzeržinského v Moskvě, což mu poskytovalo nárok na privilegované pracovní zařazení). V souvislosti s vyloučením ze studia a z důvodu „*trvalého poklesu výkonnosti celého oddělení*“ byl odvolán z funkce náčelníka 4. odd. I. odb. S StB Ústí n. L. Debaklem skončilo i jeho vysazení jako československého vicekonzula ve Varně, kde se měl věnovat „kontrarozvědné ochraně čsl. turistů“ a v době, kdy se uvažovalo o jeho vysazení, pro něj nebylo odpovídající zařazení (byl starším referentem 5. odd. III. odb. S StB Ústí n. L.). Po odvolání akce byl zařazen jako náčelník oddělení pasů a víz Okresní správy SNB v Litoměřicích. Naposledy byl zařazen od 1. 12. 1988 do 15. 1. 1990 na 2. odd. II. odb. S StB Ústí n. L. Byl hodnocen jako konfliktní typ a ze služebního poměru byl propuštěn dne 30. 11. 1990.³⁹

Pět výše uvedených operativních pracovníků 2. odd. II. odb. S StB Ústí n. L. v roce 1989 řídilo minimálně osmnáct agentů, čtyři důvěrníky, jednoho držitele propůjčeného bytu; dále vedlo osm svazků KTS, dva svazky NO, pět osobních, pět signálních a patnáct svazků prověřovaných osob. Tento výčet obsahuje pouze tajné spolupracovníky a akce, u kterých je možné určit řídicí orgán, takže skutečný počet „rozpracování“ byl pravděpodobně vyšší. Přehled také neobsahuje tajné spolupracovníky a akce vedené podřízenými O StB, u kterých operativní pracovníci S StB Ústí n. L. prováděli pouze „metodický dozor“.

V „*Rozpracování plánu práce S StB na podmínky II. odb. na rok 1989*“⁴⁰ se v oblasti „státobezpečnostní ochrany římskokatolické církve“ mj. uvádí: „*V součinnosti se státními, hospodářskými a společenskými organizacemi, za*

³⁸ AMV, personální spis Ladislava Bendy, nar. 1941.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ AMV, f. B4 (Správa StB Ústí nad Labem).

*využití utajených forem PVO [preventivně výchovných opatření – pozn. aut.] zamezovat zneužití náboženského citění občanů k protispolečenské činnosti a budování pozic pro rozvíjení politického klerikalismu.*⁴¹ Politickým klerikalismem byla míněna aktivita Československé strany lidové, jejíž severočeské organizace patřily koncem 80. let k nejradikálnějším. Na úseku operativních prověrek a „rozpracování“ dostali příslušníci severočeské StB úkol „vytypovat nejzajímavější osoby s krajskou působností ke zpravodajským prověrkám v problematice IDC, ŘKC a mláde.“⁴²

U 2. odd. bylo realizováno celkem čtrnáct akcí vedených S StB a deset akcí O StB, které byly pro rok 1989 označeny jako prioritní. Z toho osm krajských a tři okresní akce se týkaly problematiky římskokatolické církve, především jejích nelegálních struktur a řádů. Šlo o akce: JAN (r. č. 13 928 Ústí n. L. – signální svazek, „rozpracován“ tajný biskup Karel Otčenášek pro podezření z trestné činnosti podle § 101 tr. z. („zneužívání náboženské funkce“), cíl: dokázat trestnou činnost, tlumit jeho aktivity a nucenými styky je omezovat, přinutit jej k odchodu do důchodu, případně mu odebrat státní souhlas – pověřen npor. Šolta), ČÁRA (r. č. 24 115 Ústí n. L., signální svazek, rozpracována Marcela Němečková, blízká spolupracovnice biskupa Otčenáška, cíl: dokázat činnost podle § 178 tr. z. („maření dozoru nad církvemi a náboženskými společnostmi“), tlumit její činnost v tajné církvi, docílit roztržky mezi ní a Otčenáškem – pověřen npor. Šolta), PROKOP (r. č. 26 019 Ústí n. L., signální svazek, „rozpracován“ Jan Bahník, administrátor děkanského úřadu v Úštěku, cíl: dokázat tr. činnost podle § 178 tr. z., tlumit jeho činnost v tajném dominikánském řádu – pověřeni mjr. Sýkora, npor. Šolta), SESTRA (r. č. 26 023 Ústí n. L., signální svazek, „rozpracována“ Irena Fibírová, cíl: prokázat tr. činnost podle § 178 zákona č. 140/1961 Sb., v součinnosti s IV. a VI. odb. S StB zvést sledování a odposlech, tlumit její činnost jako terciářky dominikánského řádu – pověřena mjr. Žižková), DOMINIK (r. č. 18 546 Ústí n. L., osobní svazek, „rozpracován“ Václav Gajzler, duchovní bez státního souhlasu, představený tajné dominikánské komunity v Jablonném v Podještědí, cíl: prokázání tr. činnosti podle § 178 tr. z., udržovat s ním nucený styk a tak vyvolat v řádu rozpory a ovzduší nedůvěry – pověřen mjr. Jindřich Sýkora, VEŠ (r. č. 25 696 Ústí n. L., signální svazek, „rozpracován“ Jan Kozár, administrátor děkanského úřadu v Chomutově, cíl: prokázat tr. činnost podle § 101 tr. z., omezit jeho kontakty se signatáři Charty 77 a jeho aktivity při organizování laického apoštolátu III. dominikánského řádu, akce měla být předána O StB Chomutov, spolupráce na realizaci npor. Šolta), ANTON (r. č. 24 376 Ústí n. L., signální

⁴¹ Tamtéž.

⁴² Tamtéž.

svazek, „rozpracován“ tajně vysvěcený kněz Antonín Dabrowski z tajné františkánské komunity v Liberci, cíl: dokázat tr. činnost podle § 178 tr. z., zamezit jeho vlivu na mládež a organizování III. františkánského řádu – pověřen mjr. Sýkora), DENIS (r. č. 24 443 Ústí n. L., signální svazek, „rozpracován“ ing. Miloslav Jáchym člen tajné františkánské komunity v Liberci a člen definitoria řádové provincie, cíl: dokázat tr. činnost podle § 178 tr. z., zamezit jeho vlivu na mládež a získat přehled o výchově řádového dorostu – pověřen mjr. Sýkora), JANO (r. č. 23 006 Ústí n. L., signální svazek, „rozpracován“ Jan Zán, člen tajné františkánské komunity v Liberci, cíl: dokázat tr. činnost podle § 178 tr. z., realizací pověřena O StB Liberec ve spolupráci s mjr. Sýkorou), MIREK (r. č. 17 630 Ústí n. L., signální svazek, „rozpracování“ aktivisté neformálních řádových komunit Foculare, kterým měla být dokázána tr. činnost podle § 178 tr. z., realizací pověřena O StB Jablonec nad Nisou ve spolupráci s mjr. Sýkorou a mjr. Žižkovou). Supervizorem všech těchto akcí byl vedoucí starší referent specialista 2. odd. Václav Pípal.

Dále měla být činnost StB v roce 1989 zaměřena na monitorování činnosti farních rad, kandidátů jáhenského svěcení, činnosti Sdružení katolických duchovních *Pacem in terris* (SKD PIT) a v neposlední řadě v součinnosti s 9. odb. II. S typovat a prověřovat kandidáty na biskupy pro litoměřickou diecézi. Harmonogram „verbovek“ (získávání tajných spolupracovníků) nebyl, zřejmě s ohledem na nesplněné „plány“ z let minulých, příliš náročný – pro 2. oddělení bylo plánováno získání jednoho tajného spolupracovníka do problematiky ženských řádů (těm byla věnována větší pozornost vzhledem k tomu, že od konce roku 1988 mohly znovu oficiálně přijímat nové členky), jednoho TS z řad katolických laiků, jednoho TS – člena některé nekatolické církve a navíc měl být získán jeden nový propůjčený byt – pro rok 1989 bylo plánováno „*zajistit 80 % obsluhy TS v PB nebo KB*“. Kromě toho měl každý operativní pracovník získat alespoň dva kandidáty tajné spolupráce celokrajského nebo celostátního významu nebo celostátního významu „*s perspektivou zverbování v roce 1990*“ a vytypovat nejzajímavější osoby pro založení svazků prověřovaných osob. Všichni operativní pracovníci (včetně těch, kteří nezpracovávali katolickou problematiku) se měli účastnit „státobezpečnostní ochrany“ církevních poutí (Jablonné v Podještědí, Filipov, Bohosudov, Květnov, Doksany, Sněžná, Ročov) a ve spolupráci s 9. odb. II. S se zabývat i SKD PIT. Příslušníci StB zpracovávající problematiku ŘKC (Sýkora, Žižková, Šolta a Lazárek) se měli prioritně věnovat činnosti tajné církve a řádů. Sýkora, Žižková a Šolta pak dostali dlouhodobý úkol vybírat vhodné kandidáty na biskupský stolec.⁴³

⁴³ Tamtéž.

Duchovní ve farní správě

V 80. letech bylo výsledkem nejnižší formy „rozpracování“ vytypovaného občana vedení svazku prověřované osoby („*Důvodem pro zahájení rozpracování je ověřený konkrétní poznatek [...] jehož obsah svědčí o tom, že působením vnějšího nebo vnitřního nepřítele došlo nebo může dojít k porušení právních norem chránících socialistické a společenské zřízení ČSSR.*“)⁴⁴ Pokud bylo podezření, že se občan dopustil nějakého jednání, které je v rozporu se zákonem, byl k jeho osobě založen signální svazek. Pokud bylo podezření z trestné činnosti důvodné, byl založen svazek osobní. Tyto svazky byly u duchovních zakládány hlavně kvůli podezření ze spáchání trestných činů podle §§ 178 a 101 tr. z., ale i např. pro podezření z rozkrádání „majetku v socialistickém vlastnictví“ (zástupná kriminalita). Dále mohla StB na toho, kdo v minulosti projevil otevřeně svůj kritický postoj k režimu, vést svazek nepřátelské osoby v několika kategoriích. StB se zaměřovala především na kněze, kteří se angažovali v Díle koncilové obnovy, ČSL nebo K 231 v roce 1968, dále pak na ty, kteří měli za sebou pobyt ve vězení, internaci nebo službu u PTP v 50. a 60. letech nebo zastávali kritický postoj vůči SKD PIT. Na osobu, u které byla podle úvahy operativního pracovníka perspektiva „zverbování“ (získání ke spolupráci), byl veden svazek kandidáta tajné spolupráce.⁴⁵ Šlo o velmi subjektivní záležitost – zatímco pro některé KTS bylo toto zařazení předstupněm pro plnohodnotné získání ke spolupráci, další spolupráci rozhodně odmítli a jejich „rozpracování“ muselo být ukončeno.

Tajní spolupracovníci byli vedeni v kategoriích: důvěrník, agent, rezident a držitel propůjčeného bytu. Poslední dvě kategorie se mezi duchovními prakticky nevyskytovaly.⁴⁶

V roce 1989 spravoval litoměřický ordinariát celkem 446 farností, ve kterých však působilo pouze 151 duchovních, (z toho 22 důchodců). Dalších 9

⁴⁴ AMV, Rozkaz MV č. 2 z 25. 1. 1978, Směrnice pro činnost pracovníků kontrarozvědky.

⁴⁵ V dřívější době je tato kategorie uváděna jako kandidát agentury. Kategorii důvěrník zhruba odpovídala kategorie informátor.

⁴⁶ Pro potřeby této studie uvádím pouze zjednodušené rozdělení typologie svazků. K této problematice podrobněji viz Guľa, Marián – Vališ, Zdeněk: Vývoj typologie svazků v instrukcích pro jejich evidenci. In: *Securitas imperii 2*. ÚDV, Praha 1994, s. 117–150.

do diecéze inkorporovaných duchovních působilo na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Litoměřicích.⁴⁷

Antonín Audy (*1942) – v roce 1989 administrátor děkanského úřadu v Teplicích, dne 17. 7. 1972 byl zaregistrován jako důvěrník, od 30. 9. 1974 pak jako agent s krycím jménem PRAVDA (r. č. 11 562 Ústí nad Labem) 1. odd. (resp. 2. odd.) II. odb. S StB Ústí nad Labem. Jeho řídícím orgánem (ŘO) byl tehdy kpt. Bohumil Smola, později Jindřich Sýkora. Jako agent byl veden až do 8. 12. 1989, kdy byl jeho svazek skartován.⁴⁸

Jan Bahník (*1952) – v roce 1989 administrátor děkanského úřadu v Ústěku. Na návrh mjr. Jindřicha Sýkory, staršího referenta 2. odd. II. odb. S StB Ústí nad Labem, ze dne 14. 5. 1984 byl k jeho osobě založen svazek prověřované osoby vedený pod krycím označením HONZA. Na základě agenturních hlášení tajných spolupracovníků bylo zjištěno, že v průběhu studia tajně vstoupil do zakázaného dominikánského řádu. StB také vyslovila podezření, že ve svém tehdejšími působišti (byl kaplanem v Děčíně) negativně ovlivňuje mládež. Návrh na ukončení svazku byl podán operativním pracovníkem dne 16. 10. 1985. Uvádí se v něm, že Bahník „odmítal hovořit o okolnostech, které měly vztah na jeho řádovou činnost [...] Neustále zdůrazňoval, že řádová činnost je pouze jeho vnitřní činností a nikdo nemá právo se těchto otázek dotýkat. V rámci dalšího operativního kontaktu přímo uvedl, že další kontakty považuje za zbytečnou ztrátu času, neboť o věcech, které by Bezpečnost zajímaly, hovořit nebude a nechce.“⁴⁹ Dále se ve svazku píše, že na pouti v Jablonném v Podještědí dekonspiroval jednoho příslušníka StB a návštěvy mjr. Sýkory hlásil svým řádovým představeným.⁵⁰ Dne 7. 1. 1988 StB znovu na návrh mjr. Sýkory (po něm převzala řízení akce mjr. JUDr. Miloslava Šarayová-Žižková) zavedla k osobě Jana Bahníka svazek prověřované osoby pod krycím jménem PROKOP (r. č. 26 019 Ústí nad Labem). Obnovení „rozpracování“ bylo odůvodněno novými agenturními hlášeními tajných spolupracovníků a udáním předsedy a tajemníka MěNV v Ústěku. Dne 27. 6. 1988 byl SPO převeden na svazek signální pro podezření z naplňování skutkové podstaty § 178 tr. z. Bahník v té době podle hlášení agenta DICKA (Richard Kavan, *1954, r. č. 23 736 Ústí nad Labem) často přijížděl

⁴⁷ Archiv litoměřického biskupství, Seznam kněží působících v litoměřické diecézi se státním souhlasem podle §§ 16 a 17 vládní nařízení 219/1949 Sb. (stav k 1. lednu 1989). Z tohoto zdroje jsou i všechny další údaje o působení ve farní správě v roce 1989.

⁴⁸ AMV, RP, zápis k r. č. 11562 Ústí nad Labem.

⁴⁹ AMV, a. č. 928 720 MV, (dříve a. č. 7 827 Ústí nad Labem). Svazek prošel vnitřní skartací.

⁵⁰ Tamtéž.

do Litoměřic, kde na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě⁵¹ hledal nové adepty pro dominikánský řád. Podle hlášení agenta MICHALA (Juraj Minčíč, *1923, r. č. 12 250 Ústí nad Labem) bylo zjištěno, že Bahník nosí na různých církevních akcích řádový oděv, čímž chce docílit toho, „*aby mu byl odebrán státní souhlas a následně mohla být rozpoutána kampaň proti nedodržování náboženských svobod v ČSSR*“.⁵² Bahník byl zároveň signatářem výzvy Několik vět. Trestní postih za tuto činnost a zřejmě i odebrání státního souhlasu byly v roce 1988 již neúměrnými postihy, a tak se StB snažila alespoň o preventivně výchovné opatření (PVO) ve formě přeložení Bahníka do větší vzdálenosti od Litoměřic (předchozí tři PVO se minuly účinkem). To se podařilo až 1. 11. 1989 (poté, co byla tato možnost v rámci operativního kontaktu projednána s biskupem Kouklem), kdy byl Bahník ustaven administrátorem farního úřadu v Jílovém u Děčína.⁵³

Alexej Baláž (*1943) – v roce 1989 administrátor děkanského úřadu ve Varnsdorfu, byl dne 25. 9. 1967 zaregistrován jako informátor 5. odd. II. odb. S StB Ústí nad Labem s krycím jménem JINDŘICH (r. č. 10 053 Ústí nad Labem). Svazek byl převzat od vojenské kontrarozvědky (III. správy HS StB). Vzhledem k tomu, že v letech 1965–1967 vykonával základní vojenskou službu a v roce 1967 zahájil studium na CMBF v Litoměřicích. Svazek byl ukončen dne 2. 5. 1968 a uložen do archivu (a. č. 9 669 Ústí nad Labem). V pozdější době byl zničen.⁵⁴

Dne 3. 9. 1986 byl mjr. JUDr. Miloslavou Šarayovou-Žižkovou, SR 2. odd. II. odb. S StB Ústí nad Labem, podán návrh na zavedení SPO s krycím označením ALEX (r. č. 25 001 Ústí nad Labem) „po linii ženské řady“⁵⁵ (ve Šluknovském výběžku působilo několik ženských řádových komunit). Při operativním pohovoru „*neskrývaně uvedl nekritické, nepřátelské názory na státní zřízení a na systém [...] Jeho projev byl spontánní a obsahoval množství výra-*

⁵¹ Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze byla vytvořena v roce 1950 po vyloučení teologických fakult z univerzit a zrušení diecézních a řádových kněžských seminářů jako jediná povolená a státem kontrolovaná teologická fakulta v českých zemích. V letech 1953–1990 sídlila v Litoměřicích.

⁵² AMV, a. č. 940 697 MV, (dříve a. č. 9 259 Ústí nad Labem). Svazek prošel vnitřní skartací. Do archivu byl uložen 8. 12. 1989.

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ AMV, RP, zápis k r. č. 10053 Ústí nad Labem.

⁵⁵ AMV, a. č. 983 736 MV.

*zů urážejících socialistický stát“.*⁵⁶ Dne 6. 10. 1989 jej začala StB vést jako svého důvěrníka.⁵⁷

Jan Bečvář (*1924) – v roce 1989 administrátor děkanského úřadu v Duchcově. P. Bečvář byl na kněze tajně vysvěcen na Bílou sobotu v roce 1950 biskupem Trochtou (ten se tehdy obával, že bude internován podobně jako arcibiskup Beran a svěcení v řádném termínu mu bude znemožněno; opravdu byl internován o několik měsíců později, v červenci 1950). Krátce působil jako kaplan v různých farnostech na Ústecku a 1. 10. 1950 nastoupil vojenskou základní službu u PTP v Libavé u Olomouce, ze které se vrátil až na Silvestra 1953. V lednu 1954 se stal kaplanem v Litoměřicích, ale již 28. 5. 1954 byl spolu se svým spolužákem Josefem Helikarem zatčen. Byl obviněn z toho, že v roce 1950 od Trochty přijal dva dopisy, ve kterých měl biskup vyjadřovat své názory na státní zřízení a dokazovat, že není za vývoj situace nijak osobně zodpovědný, a že se neprohřešil proti instrukcím Vatikánu. Bečvář měl tyto dopisy zakopat u svých rodičů v České Lípě. Dále mu bylo kladeno za vinu, že podával bývalému rektorovi litoměřického semináře P. Rabasovi (který byl souzen společně s biskupem Trochtou) „*zprávy a poznatky získané během výkonu VPS*“.⁵⁸ Za to byl Krajským soudem v Ústí nad Labem v neveřejném procesu konaném v Litoměřicích dne 11. 1. 1955 uznán vinným z trestných činů „pomoci k velezradě“ a „ohrožení státního tajemství“ a odsouzen na šest a půl roku nepodmíněně a řadě vedlejších trestů (předseda senátu JUDr. Oldřich Kubáňek, soudci Oldřich Jaroš a František Rychtařík, státní prokurátor JUDr. Stanislav Dunaj).⁵⁹ Ve vězení byl až do roku 1960 a dalších pět let pak pracoval jako dělník v ČKD. Proces byl od začátku do konce zmanipulovaný a obnova řízení byla povolena již v roce 1966 (v roce 1965 byl Bečvářovi vrácen státní souhlas k výkonu duchovenské činnosti).⁶⁰ V roce 1967 pak Krajský soud v Ústí nad Labem původní rozsudek v plném rozsahu zrušil.

Dne 14. 3. 1979 podal mj. Bohumil Smola návrh na založení signálního svazku pod krycím heslem RÁDCE (r. č. 19 431 Ústí nad Labem) pro podezření ze spáchání trestných činů podle § 109 tr. z. („opuštění republiky“) a § 178 tr. z. („maření dozoru nad církvemi a náboženskými společnostmi“).

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ Pod stejným krycím jménem a stejným registračním číslem. Svazek prošel vnitřní skartací a dokumenty k období po tomto datu byly zničeny.

⁵⁸ AMV, a. č. V-639 Ústí nad Labem.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Udělení tzv. „státního souhlasu“ bylo (kromě vzdělání) základní podmínkou k výkonu činnosti duchovního v Československu od počátku 50. let až do roku 1989.

Podle blíže neupřesněných informací měl Bečvář zařídit, aby Pavel Mikeš (proti kterému byla vedena 2. odd. II. odb. S StB Ústí n. L. akce MI-NISTRANT) mohl studovat teologii v Římě. Mikeš následně emigroval. Zároveň bylo vysloveno podezření, že Bečvář rozmnožuje a kolportuje církevní samizdat. Dále StB zjistila, že se P. Bečvář veřejně vyslovoval proti prorežimní kněžské organizaci Sdružení katolických duchovních *Pacem in terris* a ve své kritice pokračoval i poté, co byl předvolán k pohovoru k okresnímu církevnímu tajemníkovi (OCT) v Teplicích. Akce RÁDCE byla nakonec ukončena „preventivně profylaktickým pohovorem“ s novým řídícím orgánem akce npor. Eduardem Andršem dne 28. 1. 1985. Svazek byl však uložen do archivu až o více než dva roky později, 29. 4. 1987.⁶¹

Josef Bělohav (*1931) – v roce 1989 administrátor děkanského úřadu v Dubé. Dne 29. 6. 1977 podal mjr. Bohumil Smola, SR 2. odd. II. odb. S StB Ústí nad Labem, návrh na založení svazku prověřované osoby (kandidáta tajné spolupráce)⁶² s krycím heslem DUB (r. č. 18 072 Ústí n. L.). Prověrka kandidáta tajné spolupráce byla provedena pomocí tajných spolupracovníků: HEK, BOHOUS, MARTA a BEDŘICH. P. Bělohav začal na CMBF studovat až ve svých 35 letech v roce 1966. Již na fakultě však byl členem Mírového hnutí katolického duchovenstva (MHKD) a po roce 1968 se stal funkcionářem SKD PIT. Dne 16. 2. 1978 byl získán ke spolupráci jako agent.⁶³ V té době byl již místopředsdou KV SKD PIT a náhradníkem ÚV SKD PIT. Pracoval jako hospodářský referent biskupské konsistoře v Litoměřicích a byl také vicerektorem bohosloveckého semináře na CMBF. Jako tajný spolupracovník měl podávat zprávy o některých kněžích (mezi nimiž však byli i další TS, kteří měli pro změnu podávat zprávy o něm). Při „vázacím aktu“, který probíhal na O StB v Litoměřicích, se však kandidát odmítl písemně zavázat ke spolupráci a mjr. Smola byl do záznamu nucen zapsat i další výhradu, která byla proti formě spolupráce vznesena: „*Dal najevo, že zájmy Vatikánu a církve jsou mu svaté,*“⁶⁴ ale na druhé straně „*jako čs. občan by nikdy nic neučinil, co by bylo*

⁶¹ AMV, a. č. 933 219 MV (dříve a. č. 8 312 Ústí nad Labem). Podle Registru svazků S StB Ústí nad Labem byl P. Bečvář veden od 18. 9. 1979 jako nepřátelská osoba v kategorii II/17 (arabská číslovka je pořadovým číslem, pod kterým byl na příslušný seznam nepřátelských osob zanesen). Tento zápis je však škrtnut s poznámkou „omylem zapsáno“ bez dalšího upřesnění.

⁶² Přechodná kategorie SPO (KTS) se objevuje u některých svazků především z 2. pol. 70. let.

⁶³ Agenturní svazek byl veden pod stejným registračním číslem i krycím jménem.

⁶⁴ AMV, AOVŠ MV, a. č. 900 172 MV (a. č. 13 862 Ústí nad Labem).

v rozporu [...] se zákony naší republiky.“⁶⁵ Tímž v podstatě vyjádřil morální dilema všech prorežimně orientovaných duchovních. Poněkud románově dnes působí dohodnutý konspirační styk mezi řídícím orgánem a tajným spolupracovníkem: „*Heslo spojení: ŘO: ‚Pane děkane, mám nějaké novinky z včelařství, můžete se zastavit.‘ [...] TS: ‚Již Vás čekám, zastavím se.‘ [...] Místo a čas dohodnut předem, způsob osobního styku – každé prvé pondělí v měsíci v 16 hod. před Mototechnou v Litoměřicích nebo stejného dne v 18 hod. v prostoru mrazíren na výpadovce LT-UL.*“⁶⁶ Již koncem roku 1979 začal Bělohav další spolupráci s orgány StB odmítat. Důvodem byly údajně rozpor mezi ním a vedením diecéze. Postupně složil všechny funkce v diecézi a v SKD PIT. StB začala na Bělohlavu vyvíjet nevybíravý nátlak, který však měl přesně opačný výsledek: „*Přesto, že bylo využito všech prostředků (vlivová agentura, využití org. státní správy – KCT, OCT) nepodařilo se rozhodnutí agenta zvrátit [...] Po vyhodnocení stávající situace bylo vedením II. odb. S StB Ústí nad Labem rozhodnuto, že s agentem bude udržován ‚nucený styk‘; ani uvedený záměr se nepodařilo realizovat, i když agent byl po dobu dvou let několikrát kontaktován, své rozhodnutí přesto nezměnil a nepřistoupil na jakoukoliv formu dalšího styku s orgány MV.*“⁶⁷ Teprve pak byl dne 24. 11. 1982 svazek ukončen, vnitřně vyskartován a uložen do archivu.

Karel Berka (*1962) – v roce 1989 kaplan v Chomutově, byl v blíže neurčené době „rozpracován“ jako evidovaná osoba v rámci objektového svazku FAKULTA (r. č. 10 676 Ústí n. L.), vedeného u II. odb. S StB Ústí nad Labem.⁶⁸

Milan Bezděk (*1928) – v roce 1989 administrátor děkanského úřadu v Lounech. Dne 11. 10. 1974 byl na něj u 1. odd. II. odb. S StB Ústí nad Labem založen svazek KTS s krycím jménem JONÁŠ (r. č. 14 760 Ústí n. L.). Bezděka se ke spolupráci získat nepodařilo, a tak byl svazek dne 4. 5. 1976 uložen do archivu.⁶⁹

Josef Buchta (*1912) – v roce 1989 administrátor farního úřadu v Březně u Mladé Boleslavi. Buchta pocházel z Hlučínska. V roce 1938 byl vysvěcen a

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ Tamtéž. Podobný scénář konspiračních schůzek (pouze s trochu pozměněnými reáliemi – místo včelařství byly předmětem hovoru např. knihy nebo náhradní součástky do automobilu) – ostatně mjr. Smola udržoval se všemi svými TS.

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ AMV, RP, zápis k r. č. 10676 Ústí nad Labem.

⁶⁹ AMV, RP, zápis k r. č. 10660 Ústí nad Labem. Do archivu byl svazek uložen pod a. č. 11245 Ústí nad Labem. V blíže neurčené době byl zničen.

v lednu 1939 ustaven jako administrátor farního úřadu v Komárově u Opavy. V červenci 1942 byl zatčen opavským gestapem a následně vypovězen do tzv. protektorátu, kde krátce po svém příchodu navázal styk s partyzány. Posléze byl ustanoven kaplanem u sv. Mořice v Olomouci. Podle vlastní výpovědi přešel v březnu 1945 frontu a od poloviny dubna do konce června 1945 působil zpravodajsky ve prospěch sovětské armády. V roce 1945 také vstoupil do KSČ. V únoru 1948 byl členem Akčního výboru Národní fronty (AV NF) v Březové ve Slezsku (kde od října 1945 působil). Od června 1949 byl členem krajského výboru komunisty organizované Katolické akce. S podporou Státního úřadu pro věci církevní (SÚC) byl v roce 1950 jmenován generálním vikářem českobudějovické diecéze, kterou de facto řídil místo internovaného sídelního biskupa Hloucha. I přes svůj nesporně kladný poměr k novému zřízení se hned po nástupu do funkce stal objektem zájmu českobudějovického krajského velitelství StB, která jej podezřívala z dvojí hry. Dne 1. 8. 1951 byla tímto velitelstvím zahájena akce KAPITULA. V průběhu vyšetřování se Buchtovi protistátní činnost prokázat nepodařilo. Najevo však vyšly jiné skutečnosti. Buchta „žil nákladným životem, pořádal pitky na vikariátu, udržoval si milenky, kterým dával cenné dárky“. ⁷⁰ Mezitím byl, i přes jistý odpor StB, zvolen dne 30. 3. 1952 kapitulním vikářem. Začal defraudovat církevní majetek, a to v takové míře a takovým způsobem, že jeho pozice začala být neudržitelná i pro státní orgány, které nad ním dosud držely ochrannou ruku (např. v jeho předchozím působišti byla na Buchtu podána občanskoprávní žaloba o určení otcovství, která byla stažena až na Čepičkův osobní zákrok). Na jaře 1952 byla orgány SÚC provedena revize majetku, která zjistila „vážné nedostatky“. Buchta dostal roční lhůtu (do dubna 1953) na to, aby tyto nedostatky odstranil. Místo toho začal zjišťovat možnosti odchodu do zahraničí. V květnu 1953 byl zatčen při pokusu přeplavat u Hřenska Labe a dostat se tak do NDR. Byl zatčen a v květnu 1954 odsouzen na 4 roky odnětí svobody nepodmíněně. V roce 1955 mu byl trest o polovinu zkrácen a v roce 1956 byl propuštěn na svobodu a vrátil se do farní služby. ⁷¹ Dne 3. 6. 1960 byl Josef Buchta zaregistrován jako spolupracovník (agent) OO MV Mladá Boleslav. Svazek byl uložen do archivu dne 20. 12. 1965 a v pozdější době skartován. ⁷²

Josef Cukr (*1917) – v roce 1989 administrátor farního úřadu v Bohosudově. Josef Cukr byl v červenci 1944 zatčen nacisty za poslech cizího rozhlasu. Až do osvobození byl vězněn na Pankráci a v Terezíně. Na kněze

⁷⁰ AMV, a. č. V-396 MV.

⁷¹ Tamtéž.

⁷² AMV, RP, r. č. 7467 Praha. V registru svazků je uvedeno a. č. 603 403 Praha. Záznam o skartaci svazku chybí.

byl vysvěcen v roce 1946 v Anglii. Od července 1947 působil jako hospodář jezuitského kláštera v Bohosudově. V dubnu 1950 byl v rámci akce „K“ v Bohosudově internován a 1. října 1950 nastoupil základní vojenskou službu u 54. PTP v Komárně. Dne 19. 7. 1952 byl zatčen orgány vojenské kontrarozvědky. Důvodem byla výpověď Rolanda Seidla, bývalého studenta bohosudovského gymnázia, zatčeného KV StB Karlovy Vary v rámci akce ROLAND. Seidl se „doznal“ k tomu, že jako agent CIC podával zprávy špionážního charakteru mj. Cukrovi, se kterým byl v kontaktu i v době jeho služby u PTP. P. Cukr dále „doznal“ své „*spojení s cizí mocností*“⁷³ (slíbil opatřit učebnici českého jazyka britskému diplomatovi, který v roce 1948 navštívil Bohosudov) a neoznámení trestné činnosti svých řádových nadřízených. V procesu konaném před Státním soudem v Praze dne 5. 12. 1952 byli oba uznáni vinnými z tr. činu velezrady (Cukr navíc i z neoznámení tr. činu) a odsouzeni na osm (Seidl) a jedenáct (Cukr) let odnětí svobody a řadě vedlejších trestů (předseda senátu JUDr. Zdeněk Kaláb, soudci kpt. JUDr. Vladimír Gotmanov, škpt. Oldřich Jaroš, JUDr. Jan Zavoral a Anna Součková, státní prokurátor JUDr. Karel Čížek). Z vězení byl propuštěn až v roce 1960 a snaha o rehabilitaci v roce 1969 byla neúspěšná.⁷⁴ V době Pražského jara byl P. Cukrovi vrácen státní souhlas a stal se administrátorem farnosti v Bohosudově. Po okupaci v srpnu 1968 byla v bohosudovském klášteře zřízena kasárna pro sovětskou armádu, a tak se brzy znovu dostal do zorného úhlu StB. Již 13. 10. 1970 byl k jeho osobě pro podezření ze styku s „vívovými“ cizinci založen 5. odd. II. odb. S StB Ústí nad Labem svazek prověřované osoby (r. č. 10 640 Ústí n. L.).⁷⁵ Na fáře v Bohosudově byla dokonce orgány ONV Teplice provedena na žádost StB hloubková hospodářská kontrola mající prokázat, že P. Cukr prodává západoněmeckým návštěvníkům umělecké předměty. Podezření se nepodařilo prokázat a „rozpracování“ bylo 26. 6. 1973 ukončeno.⁷⁶ Již 18. 4. 1975 podal npor. Jindřich Sýkora, SR 2. odd. II. odb. S StB Ústí nad Labem, návrh na založení signálního svazku (r. č. 15 516 Ústí n. L.) s krycím heslem KANÁL. Zároveň byl P. Cukr registrován jako nepřátelská osoba, nejdříve v kategorii IV/6, od 19. 12. 1977 v kategorii I/4. V rámci akce SKALKA bylo totiž zjištěno, že Cukr nepřímo nabídl pomoc při ilegálním

⁷³ AMV, a. č. V-930/KV.

⁷⁴ Tamtéž. K problematice perzekuce řádových kněží vyšla podrobná monografie Vojtěcha Vlčka: Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964, (Matice Cyrilometodějská, Olomouc 2004, 598 s.). Dále jen Vlček, V.: c. d.

⁷⁵ AMV, RP, zápis k r. č. 10 640 Ústí nad Labem.

⁷⁶ Svazek byl do archivu uložen pod a. č. 4 153 Ústí n. L. Dne 15. 9. 1981 byl zničen. Informace o jeho obsahu jsou čerpány z AMV, a. č. 934 931 MV.

přechodu státních hranic agentu PRIAMOV, kterému nebyl pro angažovanost v letech 1968–1969 vydán cestovní pas k cestě do NDR. Cílem akce vedené proti P. Cukrovi tak bylo odhalení tajného přeshraničního kanálu, o kterém se StB domnívala, že jím do Československa proudí zakázaná církevní literatura a kterého využívají osoby mající vztah k tajné církvi pro cesty do NDR (např. za účelem svěcení). Dne 19. 12. 1977 byl signální svazek převeden na osobní. Dne 28. 11. 1979 byl podán návrh na „realizaci akce“, v rámci které měl být P. Cukr obviněn z tr. činu „rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví“⁷⁷ (šlo o „nepřípustné přesuny finančních prostředků a zajišťování z nich oprav i mimo rámec své kompetence“).⁷⁸ Vzhledem k sousedství sovětských vojáků byl však P. Cukr sledován i sovětskou vojenskou kontrarozvědkou a na její žádost byla akce StB až do roku 1982 odložena. Novým „rozpracováním“ „nebyly získány žádné poznatky, které by svědčily o trestné činnosti v původním směru rozpracování, ani v oblasti postižitelné podle § 132 tr. z.“⁷⁹ Minimálně od roku 1986 s ústeckou StB na akci spolupracoval i 5. odb. X. správy FMV. Přestože probíhala až do podzimu 1987, byla neúspěšná a jako taková musela být ukončena.⁸⁰

Václav Černý (*1928) – v roce 1989 administrátor farního úřadu v Lovosicích byl 5. odd. II. odb. S StB Ústí nad Labem dne 30. 10. 1965 registrován jako kandidát spolupráce (r. č. 9 300 Ústí n. L.). K té se jej však nepodařilo získat, a tak byl tento svazek již 23. 2. 1966 ukončen, uložen do archivu a v roce 1987 zničen.⁸¹

Josef Červenka (*1933) – v roce 1989 administrátor farního úřadu v Jestřebí a vikář českolipského vikariátu. Zemřel 13. 5. 1989. Po absolutoriu CMBF v roce 1955 působil jako kaplan v západních Čechách. Od roku 1958 byl administrátorem v Jestřebí. Od svého vysvěcení byl členem Mírového hnutí katolického duchovenstva a od roku 1971 SKD PIT, kde koncem 70. let zastával funkci předsedy Komise pro mírovou činnost a zahraniční styky Krajského výboru SKD PIT.

Dne 8. 1. 1979 byl na návrh mjr. Bohumila Smoly zaregistrován jako KTS s krycím jménem VČELAR (r. č. 19 288 Ústí n. L.). Měl být využit

⁷⁷ § 132 tr. z.

⁷⁸ AMV, a. č. 934 931 MV (a. č. 8 522 Ústí nad Labem). Akce byla vedena v součinnosti s Okresní správou SNB - oddělením StB (O StB) Teplice.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ Akce KANÁL probíhala v součinnosti s 1. odd. 5. odb. X. správy FMV (resp. 1. odd. 9. odb. II. správy), kde byl veden kontrolní svazek (r. č. 10 884) až do 6. 12. 1989.

⁸¹ AMV, RP, zápis k r. č. 9300 Ústí nad Labem.

k podávání zpráv o kněžích a řádových sestrách v rámci svého vikariátu. Jeho prověrka byla prováděna pomocí tajných spolupracovníků SATURN (viz Vatter) a PRIMAS (viz Hendrich).

Dne 16. 5. 1979 byl v propůjčeném bytě HRAD („verbovací“ chata ústecké StB) získán ke spolupráci jako agent s krycím jménem ŠTĚPÁN. Řídící orgán mjr. Smola konstatoval, že v dosavadním styku KTS podal seriózní zprávy, jejichž „*převážná část byla dále operativně využita.*“ Během vázacího aktu si kandidát mj. postěžoval na velkou koncentraci řádových duchovních ve svém vikariátu, což má „*pak negativní dopad na ostatní duchovní, především pak na ztíženou práci a činnost kněží mírových, zapojených do Pacem in terris.*“⁸² Odmltl se ale ke spolupráci zavázat písemně (označil to za otázku důvěry), takže si StB musela vystačit jen s magnetofonovým záznamem (tajné fotografování nebylo z technických důvodů prováděno – pracovníci 4. odboru neměli opravený vhodný fotoaparát).⁸³ Osobní styk byl dohodnut na každou druhou středu v měsíci v 9 hod. ráno u pošty v Jestřebí nebo v 9.30 přímo na farním úřadě.

Ani v tomto případě nebylo všechno tak ideální, jak to mjr. Smola vyličil. Například v roce 1983 bylo s agentem uskutečněno pouze 6 schůzek, „*z nichž převážná část byla kontrolního charakteru.*“⁸⁴ V roce následujícím to pak byly pouze čtyři schůzky, na kterých byla získána pouze jedna zpráva. Navíc bylo opakovanou prověrkou zjištěno, že ŠTĚPÁN svoje styky s orgány StB dekonspiroval. Novému ŘO mjr. Sýkorovi pak opakovaně sdělil, že pokud s ním chce StB některé věci projednat, má tak učinit oficiální cestou přes okresního církevního tajemníka. Z těchto důvodů byl dne 30. 11. 1984 podán návrh na ukončení spolupráce a svazek byl dne 22. 12. 1984 uložen do archivu (a. č. 15 265 Ústí n. L.).⁸⁵

Václav Červinka (*1922) – v roce 1989 kanovník litoměřické kapituly, byl dne 5. 7. 1976 zaregistrován 2. odd. II. odb. S StB Ústí nad Labem jako KTS ČERVENÝ (r. č. 16 939 Ústí n. L.). ŘO mjr. Smolovi se jej ke spolupráci získat nepodařilo, a tak byl svazek dne 19. 1. 1978 ukončen a později bez vyznačení data zničen.⁸⁶

⁸² AMV, a. č. 905 747 MV.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ AMV, RP, zápis k r. č. 16 939 Ústí nad Labem. Svazek byl uložen do archivu pod a. č. 11 862 Ústí nad Labem.

Jaroslav Čuřík (*1921) – v roce 1989 administrátor farního úřadu v Horním Jiřetíně. V době 2. světové války byl totálně nasazen v Essenu a ve Zlíně. Hned po skončení války začal studovat teologii a na kněze byl biskupem Trochtem předčasně vysvěcen na Velikonoce roku 1950. V letech 1950–1953 sloužil u PTP. V roce 1957 byl v rámci opatření proti ilegálnímu saleziánskému řádu zatčen a pro trestný čin „*ohrožení zájmů republiky v cizině*“⁸⁷ odsouzen. Z vězení byl propuštěn na amnestii v roce 1960. Poté pracoval jako dělník n. p. Svit Gottwaldov (dnes Zlín). V té době byl sledován OO MV Gottwaldov. Existovalo totiž podezření, že pokračuje v tajné řádové činnosti. Během „rozpracování“ mu byla učiněna nabídka spolupráce podepřená přísliby různých výhod (např. návrat do duchovní služby), kterou však Čuřík rozhodně odmítl. V roce 1964 s ním byl v rámci celostátní akce INSPEKTOR II proveden profylaktický pohovor a následně bylo „rozpracování“ ukončeno. K 1. 10. 1970 mu byl vrácen státní souhlas a byl ustanoven administrátorem v Horním Jiřetíně. Znovu byl P. Čuřík StB „rozpracován“ na návrh kpt. Jindřicha Sýkory, SR 2. odd. II. odb. S StB Ústí nad Labem ze dne 21. 4. 1981 v signálním svazku (r. č. 21 297 Ústí n. L.) s krycím heslem SVĚTEC, pro podezření z trestné činnosti podle § 178 tr. z. Zároveň byl v srpnu 1981 zaregistrován jako NO II/2 (registrace předána 10. 11. 1981 O StB Most). Podle zpráv získaných operativními prostředky úsekového odd. Ostrahy státních hranic v Hoře svaté Kateřiny ze dne 23. 3. 1981, si P. Čuřík v Oblastním podniku služeb v Mostě nechal svázat asi 1000 kusů „nelegální“ publikace „Nadčasový světec Don Bosco“. Prošetřování celé akce nepřineslo žádné výsledky. Po dvou letech (v březnu 1983) byl celý svazek předán O StB Most. Negativní výsledky šetření byly nakonec vysvětleny záměnou P. Čuříka za katolického laika Gejzu Tótha. Ani šetření v jeho případě však nepřineslo žádoucí výsledky (šlo především o prokázání spojitosti původu publikace s celostátní akcí PENDL – nelegální přepravou náboženských tiskovin do Československa). Po dalších třech letech, 22. 4. 1986, byla akce SVĚTEC ukončena. P. Čuřík však zůstal i nadále registrován jako nepřátelská osoba. Dne 6. 6. 1986 byl přeregistrován na NO III/115.⁸⁸

ThDr. Antonín Danišovič (*1914) – v roce 1989 administrátor dómského farního úřadu v Litoměřicích. Dne 29. 12. 1957 byl zaregistrován jako tajný spolupracovník (agent) s krycím jménem FRANTIŠEK u 3. odd. OO MV

⁸⁷ § 96 tr. z.

⁸⁸ AMV, a. č. 930 764 MV, (a. č. 8 051 Ústí nad Labem). Před uložením do archivu provedena vnitřní skartace.

Děčín (r. č. 3 089 Ústí n. L.). Dne 21. 5. 1968 byl tento svazek ukončen, uložen do archivu a v roce 1987 zničen.⁸⁹

Josef Dobiáš (*1919) – v roce 1989 administrátor arciděkanství úřadu v Liberci a vikář libereckého vikariátu. Od listopadu 1948 působil jako administrátor farního úřadu v Lovosicích. V roce 1949 byl ONV v Lovosicích pokutován částkou 5000,- Kčs za čtení pastýřského listu čsl. biskupů. Pokutu zaplatil, peníze byly na tento účel sebrány mezi věřícími. Jako učitel náboženství na lovosické II. střední škole, měl před Velikonocemi 1950 údajně vyzvat své žáky, aby se povinně zúčastnili svaté zpovědi (sankcí za neúčast měla být zhoršená známka z náboženství). U svaté zpovědi pak měl vést protistátní řeči (konkrétně vyzval své žáky, aby nevěřili veřejným sdělovacím prostředkům). Na základě udání Františka Černého, otce jednoho z žáků, byl pak P. Dobiáš dne 17. 4. 1950 příslušníky Velitelství oddílu StB Lovosice zatčen.⁹⁰ V procesu konaném u Státního soudu v Praze byl dne 4. 10. 1950 uznán vinným z tr. činu sabotáže a odsouzen k trestu odnětí svobody na 7 let a řadě vedlejších trestů. Podmínečně propuštěn byl 29. 6. 1954. Rozsudek byl zrušen až v roce 1992.⁹¹

Dne 17. 3. 1960 byl Dobiáš zaregistrován 3. odb. KS MV Ústí n. L. jako tajný spolupracovník (agent) s krycím jménem NOVÁK (r. č. 5 090 Ústí n. L.). Již po roce (24. 4. 1961) však byl svazek uložen do archivu a v blíže nezjištěné době zničen.⁹² Dne 11. 12. 1967 byl Dobiáš znovu zaregistrován 5. odd. 2. odb. S StB Ústí nad Labem (později 2. odd. 2. odb.) jako kandidát tajné spolupráce a od 1. 12. 1969 jako tajný spolupracovník (resp. agent) s krycím jménem VIKÁŘ, a to až do 8. 12. 1989, kdy byl svazek skartován.⁹³ Dobiáš byl v té době dlouholetým předsedou KV SKD PIT v Severočeském kraji.

Josef Dolista (*1954) – v roce 1989 administrátor děkanství úřadu v Jesenici u Rakovníka. V letech 1977–1989 několikrát „rozpracován“ různými součástmi StB v rámci Středočeského a Severočeského kraje. V době svého působení v Mělníku měl být obviněn z tr. činu „maření dozoru nad církeve-

⁸⁹ AMV, RP, zápis k r. č. 3 089 Ústí nad Labem. Svazek byl uložen do archivu pod a. č. 9 796 Ústí nad Labem.

⁹⁰ AMV, a. č. V-51 Ústí nad Labem.

⁹¹ Krajský soud Praha, č. j. Rt 30/92, (Státní soud č. j. Or I/VII 77/50). V současné době je spis deponován v Národním archivu v Praze. Předsedou senátu Státního soudu byl JUDr. Vladimír Siegl, soudci byli JUDr. Červ a JUDr. Přádný, soudci z lidu V. Hlaváček a F. Holý. Státní prokurátorkou byla JUDr. Brožová.

⁹² AMV, RP, zápis k r. č. 5 090 Ústí nad Labem. Do archivu byl svazek uložen pod a. č. 4 924 Ústí nad Labem.

⁹³ AMV, RP, zápis k r. č. 10 141 Ústí nad Labem.

mi“ pro nepovolené vyučování náboženství studentů Střední zemědělské školy technické. Tomuto případu, jakož i dalším akcím vedeným StB proti P. Dolistovi, je věnována zvláštní studie.⁹⁴

Josef Dušek (*1917) – v roce 1989 administrátor farního úřadu v Ročově u Loun. V červenci 1944 byl jako příslušník jezuitského řádu zatčen gestapem a až do konce války vězněn na Pankráci a v Terezíně. Vysvěcen byl v Anglii v roce 1946. Po svém návratu do ČSR žil v klášteře u sv. Ignáce. V té době byl zároveň řádným posluchačem latiny a historie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. V době konání akce „K“ se připravoval na zkoušky, a tak se mu podařilo vyhnout se internaci. Zhruba dva měsíce se ukrýval u příbuzných a známých, kteří zatím připravovali jeho odchod do zahraničí. Dne 10. června 1950 odjel P. Dušek do Plzně, kde byl na nádraží při náhodné perlustraci zatčen. Více než dva měsíce vydržel i přes fyzický a psychický nátlak zapírat. Doznání učinil až v srpnu 1950. Proces se konal ve dnech 17.–18. ledna 1951 před Státním soudem v Praze. Byl odsouzen pro tr. činy velezrady, vyzvědačství a účastenství na podvodu (výměna fotografií v jeho vysokoškolském indexu) na 12 let odnětí svobody a řadu vedlejších trestů. Spolu s ním bylo odsouzeno dalších šest osob, které se „provinily“ tím, že mu poskytly pomoc.⁹⁵ V letech 1952–1954 prodělal P. Dušek ve vězení recidivu tuberkulózy (poprvé onemocněl v době, kdy byl nacisty vězněn v Terezíně). Přesto byl propuštěn až na amnestii v roce 1960. StB jej začala sledovat již krátce po propuštění. Částečně byl „rozpracován“ v akci KARAS, kterou vedlo OO MV Znojmo. Hlavním „objektem“ této akce byl Bohumil Karásek, bývalý student teologie, Duškův spoluvězeň podezřelý z činnosti v ilegální Křesťanskodemokratické straně (KDS). Do roku 1963 jej, převážně v místě bydliště, sledoval OO MV Praha 3.⁹⁶ V květnu 1971 byl P. Dušek na návrh náčelníka 3. odd. 7. odb. S StB Praha mjr. Václava Burýška zařazen do IV. kategorie NO a zároveň na něj byl pod krycím jménem RUDA zaveden příslušný svazek (r. č. 121 654 Praha). Dušek v té době působil jako výpomocný duchovní v Dětské psychiatrické léčebně v Ročově u Loun. Trvale bydlel v Praze (Kostnické nám. 1). Dne 7. 12. 1979 byl svazek předán O StB Praha 3.

⁹⁴ Plachý, Jiří: Akce „KNĚŽ“ a „ZAHRADNÍK“. In: *Securitas imperii* 10. ÚDV, Praha 2003, s. 59–72.

⁹⁵ AMV, a. č. V-2663 MV. Předsedou senátu Státního soudu byl JUDr. Vladimír Siegl (č. j. Ts I/VIII 43/50). Nejvyšším soudem v Praze byl rozsudek dne 31. 5. 1951 potvrzen. S P. Duškem byli dále odsouzeni: Anna Fingerlandová (*1890), Alena Fingerlandová (*1924), Helena Fingerlandová (*1928), Antonín Fingerland (*1923), P. Josef Kocábek (*1915) a MUDr. Xaver Hnátek. Souhrnně byli odsouzeni k 49 letům odnětí svobody a k vedlejším trestům.

⁹⁶ AMV, a. č. 760 597 MV.

Díky Duškově pracovnímu zaneprázdnění, kdy se jeho pobyt v Praze omezoval jen na několik dní v týdnu, bylo v podstatě monitorováno pouze Duškovo (ve-skrze nezávadné) chování v místě bydliště. Jediným informačním zdrojem StB tak byla domovnice Eliška Kocourová. Konečně 27. 7. 1984 byl svazek ukončen a uložen do archivu.⁹⁷

Jako nepřátelská osoba byl pod krycím heslem IMRICH od 21. 3. 1974 S StB Hradec Králové (r. č. 12 638 Hradec Králové) evidován i **ThDr. Leopold Dvořáček** (*1940). V roce 1983 byl svazek předán 5. odd. 2. odb. S StB Brno (r. č. 36 362 Brno) a 18. 12. 1986 převeden O StB Česká Lípa (r. č. 25 219 Ústí n. L.), současně s tím, jak byl Dvořáček překládán z farnosti do farnosti. StB byl sledován až do roku 1989, kdy byl administrátorem děkanského úřadu v Doksech.⁹⁸

Václav Dvořák (*1933) – v roce 1989 administrátor děkanského úřadu v Nymburce. Václav Dvořák studoval saleziánské řádové gymnázium. Po zrušení řádů dokončil středoškolská studia na státní škole. V letech 1954–1956 studoval Geologickou fakultu Vysoké školy báňské v Ostravě, odkud však byl z politických důvodů vyloučen. Jeho strýc, generální inspektor SDB v českých zemích, Antonín Dvořák, po něm údajně posílal z vazby motáky. StB zahájila proti V. Dvořákovi akci KLERIK, která byla vedena až do roku 1964 postupně u StB v Ostravě, Praze, Jihlavě a Pelhřimově. V návrhu na uložení z 26. 10. 1964 se mj. uvádí: „*V průběhu rozpracování byl se jmenovaným proveden pohovor a tímto bylo zjištěno, že je naprosto nevhodný typ ke spolupráci s orgány MV.*“⁹⁹. Musel nastoupit základní vojenskou službu, kde byl kontaktován orgány vojenské kontrarozvědky s nabídkou spolupráce, kterou však odmítl. Do roku 1968 pracoval v dělnických profesích. Teprve v době Pražského jara mu bylo umožněno studium na CMBF v Litoměřicích. Vysvěcen byl v roce 1970, protože mu bylo uznáno předchozí tajné studium.

Dne 30. 8. 1974 podal mjr. Miloslav Hájek, SR 4. odd. 4. odb. S StB Praha, návrh na zavedení SPO s krycím heslem JIZERA (r. č. 23 441 Praha). Stalo se tak na základě pohovoru s V. Dvořákem, který byl tehdy administrátorem farního úřadu v Krnsku, o problematice tajného saleziánského řádu. Dne 12. 12. 1974 byl tento svazek převeden na agenturní. Již v hodnocení TS za rok

⁹⁷ Tamtéž. Materiály z 60. let byly převedeny k novému svazku.

⁹⁸ AMV, RP, zápis k r. č. 12 638 Hradec Králové. Současně s tím byl na P. Dvořáčka od 1. 8. 1974 veden pod stejným registračním číslem a krycím heslem i SPO. Ten však byl „na pokyn Prahy“ bez bližšího vysvětlení dne 11. 9. 1978 zrušen. Oba svazky byly zničeny bez udání data.

⁹⁹ AMV, a. č. 1 239 České Budějovice.

1975 se uvádí: „*Jeho přístup ke spolupráci není takový, jak se jevil v prvopočátku.*“¹⁰⁰ I když není uvedeno, jak se spolupráce jevila v prvopočátku, faktem zůstává, že v následujícím roce (1976) byly uskutečněny pouze 3 schůzky a o rok později (1977) podal agent JIZERA pouze jednu zprávu. Řídící orgán byl nucen přistoupit k „aktivaci“, která však „*na TS prakticky nepůsobila*“¹⁰¹. Svazek byl v dubnu 1978 uložen do archivu.

Na jaře 1986 obnovila StB o P. Dvořáka, který od roku 1983 působil v Nymburce, zájem. Dne 23. 4. 1986 podal por. Jan Váňa, referent O StB Nymburk návrh na zahájení akce s krycím heslem BRATR (r. č. 43 433 Praha). Důvodem byla zvyšující se aktivita katolické mládeže, která se scházela každý týden u Dvořáka na faře. Cílem akce bylo „*zamezit přílivu mladých lidí do katolické církve a zamezit angažovanost těchto osob v církvi.*“¹⁰² Šlo o to, že skupina asi dvaceti především středo- a vysokoškoláků z Nymburka a Mladé Boleslavi nacvičovala sborový zpěv církevních písní a vystupovala se svým programem při bohoslužbách. Díky tomu začalo kostel navštěvovat mnohem víc lidí. O těchto skutečnostech byla nymburská StB informována svým tajným spolupracovníkem MARCELEM. Akce BRATR byla „realizována“ v průběhu léta 1986. Na O StB byli předvoláni tři vedoucí osobnosti souboru a nakonec i sám Dvořák. Všichni se samozřejmě hájili tím, že netušili, že provozují něco nedovoleného. Toho si byla ostatně vědoma i StB, a proto bylo rozhodnuto akci ukončit „*preventivně-profylaktickým opatřením podle čl. 7, odst. 2, písm. c), d) Metodických pokynů k provádění preventivní činnosti čl. kontrarozvědky – pohovorem*“.¹⁰³ Ten byl uskutečněn 12. 9. 1986 na ONV v Nymburce za přítomnosti P. Dvořáka, ŘO akce por. Váni, dalšího důstojníka StB, okresního církevního tajemníka Serbuse a vikáře mělnicko-nymburského vikariátu Antonína Vičára. P. Dvořák přislíbil, že se nebude nadále mládeži věnovat a příslušníci StB mu velkoryse sdělili, že tím pádem „*nebude přistoupeno k dalšímu tr. stíhání*“.¹⁰⁴ Okresní církevní tajemník Serbus vyslovil nespokojenost nad Dvořákovým působením v duchovní správě a v následném správním řízení mu odebral na dobu tří měsíců osobní ohodnocení (500,- Kčs/měs.). Vikář Vičár na Dvořákovu adresu prohlásil, že „*jeho jednání se neslučuje s jednáním duchovního*

¹⁰⁰ AMV, a. č. 697 258 MV.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² AMV, a. č. 803 053 MV.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Tamtéž.

v *socialistické společnosti*“.¹⁰⁵ Na základě toho byla akce BRATR úspěšně ukončena a svazek byl 2. 10. 1986 uložen do archivu.

Naposledy se P. Dvořák dostal do centra zájmu StB počátkem roku 1988. Dne 4. 1. 1988 podal npor. Stanislav Sauer, SR 1. odd. 5. odb. X. S (později 9. odb. II. S) návrh na založení svazku KTS s krycím označením JÍL (r. č. 34 957 II. S). Jako důvod uvedl, že: „*Dvořák udržuje nebo udržoval styky na akt.[aktivní – pozn. aut.] osoby v zájmovém prostředí ř. k. [římskokatolického – pozn. aut.] kléru, nelegální církve a částečně církevní emigrace*“.¹⁰⁶ Nic z toho se ovšem v průběhu „rozpracování“ akce neprokázalo a Dvořák se ke spolupráci získat nepodařilo, takže akce musela být ukončena a svazek dne 30. 10. 1989 předán do archivu.¹⁰⁷

Josef Faltejsek (*1948) – v roce 1989 administrátor děkanského úřadu v Českém Dubu byl v blíže neurčené době „rozpracován“ jako evidovaná osoba v rámci objektového svazku ŘÍMSKOKATOLICKÁ CÍRKEV (r. č. 333 Ústí n. L.) vedeného u II. odb. S StB Ústí nad Labem.¹⁰⁸

Jan Fexa (*1944) – v roce 1989 administrátor děkanského úřadu v Rumburku. Dne 23. 5. 1974 na něj byl S StB Hradec Králové zaveden SPO (r. č. 12 878 H. K.) pod krycím heslem FARÁŘ. Zároveň byl registrován jako nepřátelská osoba. Dne 14. 3. 1978 byl tento svazek převeden na signální a dne 27. 5. 1981 byl ukončen. Svazek nepřátelské osoby byl dne 1. 9. 1981 předán S StB Ústí nad Labem (r. č. 21 540 Ústí n. L.) a v nezjištěné době zničen.¹⁰⁹

Zdeněk Fleiberk (*1922) – v roce 1989 administrátor děkanského úřadu v Jablonném v Podještědí. OO MV Olomouc byl „rozpracován“ již v roce 1960 (r. č. 5 740 Ostrava) nejdříve v osobním a od 5. 3. 1963 v pozorovacím svazku, který byl ukončen a skartován v srpnu 1965.¹¹⁰ Dne 23. července 1981 na něj byl O StB Česká Lípa založen SPO s krycím heslem KOSTEL (r. č. 21 363 Ústí n. L.)¹¹¹, který byl dne 18. 9. 1981 převeden na svazek signální. Současně s tím, 5. 10. 1981, byl P. Fleiberk zanesen na seznam nepřátelských

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ AMV, a. č. 810 298 MV.

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ AMV, RP, zápis k r. č. 333 Ústí nad Labem.

¹⁰⁹ AMV, RP, zápis k r. č. 12 878 Hradec Králové.

¹¹⁰ AMV, RP, zápis k r. č. 5 740 Ostrava.

¹¹¹ V souvislosti s akcí KOSTEL byla (v součinnosti se Správou vyšetřování StB) prověřována také možnost, že v podzemí jablonneckého chrámu je ukryt tajný nacistický archiv. To se ovšem prokázat nepodařilo.

osob. Již 14. 4. 1982 byl však svazek ukončen a uložen do archivu. Dne 9. 12. 1983 byl mjr. Smolou ze S StB Ústí nad Labem opět jako signální obnoven pod původním registračním číslem.¹¹² Uložen byl znovu (pod původním archivním číslem) a v pozdější době byl zničen. Jablonné v Podještědí bylo v té době objektem prvořadého zájmu StB, vzhledem k tomu, že v místě existovala od konce 60. let tajná řádová komunita dominikánů.

Pavel Genrt (*1932) – v roce 1989 administrátor farního úřadu v Hrádku nad Nisou. Třetím odd. 3. odb. KS MV Hradec Králové byl „rozpracován“ v signálním (později pozorovacím) svazku (r. č. 21 089 H. K.) s krycím názvem GUSTA jako člen tajného františkánského řádu, do kterého vstoupil společně se svým bratrancem Pavlem Kejdanou. Do řádu vstoupili v září 1959 v Roztokách u Prahy, kde byli zaměstnáni na stavbě čističky odpadních vod. V Roztokách v té době fungovala tajná komunita složená z příslušníků různých řádů. Všichni řeholníci pracovali u n. p. Vodní stavby. V roce 1961 byl Genrt vyslýchán v souvislosti s akcí FRANTA (realizovanou KS MV Hradec Králové), jejímž cílem bylo rozbití vedení ilegálního františkánského řádu v Československu. V té době byl Genrtův svazek předán tehdejší III. správě MV. Genrt byl vyslýchán pouze jako svědek, vzhledem k tomu, že se jej StB (neúspěšně) snažila získat ke spolupráci. Jeho „rozpracování“ bylo ukončeno až v u 1963.¹¹³ Na kněze mohl být P. Genrt vysvěcen až v roce 1968.

Josef Helikar (* 1923) – v roce 1989 ordinariátní sekretář a dómský farář v Litoměřicích. V letech 1944–1945 byl totálně nasazen u Technische Nothilfe. Hned po skončení 2. světové války začal studovat teologii a na Velikonoce 1950 byl litoměřickým biskupem Trochtem vysvěcen na kněze. Krátce působil v Teplicích a od 1. 10. 1950 do 31. 12. 1953 vykonával základní vojenskou službu u PTP. Po propuštění do zálohy byl ustanoven 2. dómským vikaristou v Litoměřicích. Dne 21. 5. 1954 byl zatčen ústeckou StB. Za vinu mu bylo kladeno, že společně s P. Bečvářem ukrýval dopisy biskupa Trochty, po nástupu ZVS podával zprávy a poznatky tam získané býv. rektorovi litoměřického semináře P. Rabasovi, a že během ZVS vykonával na základě tajných zmocnění (tzv. „fakult“) a bez souhlasu SÚC náboženské obřady za účasti dalších lidí. Ve vazbě prokázal P. Helikar velkou rozhodnost, odmítal vypovídat, odvolával se (dokonce před soudem) na zpovědní tajemství a svůj postoj nezměnil ani při konfrontacích se samotným Trochtem. Odsouzen byl společně s P. Bečvářem v procesu u KS Ústí n. L. dne 11. 1. 1955 na 7 let odnětí svobody a k řadě vedlejších trestů. Z vězení byl podmíněčně propuštěn až

¹¹² AMV, RP, zápis k r. č. 21 363 Ústí nad Labem.

¹¹³ AMV, a. č. 64 813 MV.

v listopadu 1959 a až do dubna 1966 pracoval v dělnických profesích. V roce 1967 byl rehabilitován.¹¹⁴ Dne 8. 9. 1974 byl dán kpt. Bohumilem Smolou, SR 1. odd. (resp. 2.) II. odb. S StB Ústí nad Labem, návrh na založení svazku prověřované osoby (KTS) s krycím jménem HEK (r. č. 13 405 Ústí n. L.), který byl dne 19. 6. 1975 převeden na svazek agenturní. Stalo se tak na základě vlastnoručního vázacího aktu ze dne 16. 6. 1975: „*Prohlašuji, že pomlčím o všech skutečnostech, které se mnou byly, jsou či budou projednávány orgány Státní bezpečnosti, a to před kýmkoliv a kdykoli. K tomuto styku dochází po vlastním rozhodnutí, což stvrzuji svým vlastnoručním podpisem. Josef Helikar*“.¹¹⁵ I když kpt. Smola ve své zprávě o získání ke spolupráci popisuje přátelskou atmosféru, která (tříhodinový) vázací akt provázela, můžeme se jen dohadovat na základě jaké „ideové“ pohnutky P. Helikar tuto nabídku přijal. V roce 1968 se velmi angažoval při zakládání K 231 v Litoměřicích a byl blízkým spolupracovníkem navrátilivšího se biskupa Trochty. StB začal být „rozpracováván“ až po kardinálově smrti v roce 1974. Souběžně s tím byl v letech 1974–1975 P. Helikar veden jako nepřátelská osoba. Svazek byl uložen do archivu dne 11. 1. 1985. Řídící orgán mjr. Smola odůvodnil ukončení spolupráce zhoršujícím se zdravotním stavem TS, který měl údajně negativní vliv i na jeho psychický stav. StB navíc získala výkonného agenta PRIMASe, od kterého mohla dostávat zprávy z primárního pramene.¹¹⁶

Josef Hendrich (*1922) – byl až do jmenování biskupa Koukla ordinářem litoměřické diecéze (ve funkci generálního vikáře). Patřil k nejvíce prorežimně orientovaným kněžím a během československo-vatikánských jednání byl opakovaně prosazován jako vládní kandidát na biskupskou funkci. Dne 3. 2. 1977 byl „rozpracován“ 2. odd. II. odb. S StB Ústí nad Labem v SPO PRIMAS (r. č. 17 672 Ústí n. L.). Řídícím orgánem byl mjr. Smola. Dne 12. 4. 1978 byl svazek změněn na agenturní (dále veden pod stejným krycím jménem).¹¹⁷ Při odchodu na 5. odb. X. správu SNB si pplk. Smola s sebou do Prahy vzal

¹¹⁴ AMV, a. č. V-639 Ústí nad Labem.

¹¹⁵ AMV, a. č. 903 518 MV.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ AMV, RP, zápis k r. č. 17 672 Ústí nad Labem. Ačkoliv se svazek nedochoval, z jiných dokumentů lze soudit, že Hendrich podával StB velmi hodnotné zprávy. Jeho získání vedlo např. k rezignaci na další tlak na agenta HEKa, který počátkem 80. let další spolupráci odmítal. Význam, který měl ostatně dosvědčuje i to, že byl jako jeden z mála agentů krajské úrovně převeden v roce 1988 na centrální X. správu.

i řízení agenta PRIMASE (r. č. 35 501 X. S, resp. II. S) a svazek byl veden až do prosince 1989, kdy byl zničen.¹¹⁸

Jiří Hladík (*1953) – v roce 1989 administrátor farního úřadu v Bystřici u Libáně. Vysvěcen byl v roce 1981. Od roku 1988 byl členem krajského výboru SKD PIT ve Východočeském kraji a dopisovatelem Katolických novin. Již v roce 1976 proti němu byla vedena 2. odd. 2. odb. S StB Ústí nad Labem akce VOJÁK (SPO, r. č. 16 967 Ústí n. L.). Akce byla zahájena 9. 7., tedy krátce poté, co byl přijat na CMBF a měla zřejmě vést k jeho povolání k výkonu ZVS. Ukončena byla 4. 10. 1979 poté, co Hladík dostal tzv. modrou knížku.¹¹⁹ V roce 1982 byl „rozpracován“ O StB Semily (od roku 1983 O StB Jičín) jako prověřovaná osoba v akci LUKÁŠ (r. č. 20 140 H. K.). Důvodem byla jeho údajná inklinace k tajnému dominikánskému řádu (zprávy na něj podával především jeho představený – agent RUDA). V roce 1985 s ním byl proveden první pohovor a do roku 1988 bylo uskutečněno dalších 11 schůzek, na základě kterých byly vypracovávány zprávy hodnocené jako agenturní záznamy (AZ). Dne 13. 6. 1988 byl Hladík získán ke spolupráci s orgány O StB Jičín, aniž by však podepsal písemný závazek. Zprávy měl podávat o SKD PIT a CMBF v Litoměřicích. Za 1,5 roku spolupráce obdržel odměny ve výši 1 466,60 Kčs. Řídícím orgánem agenta JOSEFA byl kpt. Josef Holer, SR. Závěrečná zpráva o ukončení spolupráce z 11. 1. 1990 uvádí: „*Vzhledem k politickým změnám v naší republice se změnil v závěru roku i postoj TS JOSEFA ke spolupráci s orgány StB. Tuto počal odmítat s tím, že je u nás potřeba náboženská svoboda a tu on bude podporovat. Od počátku prosince 1989 s ním již nebylo ve spolupráci pokračováno, ani mu nebyl uložen žádný úkol.*“¹²⁰ Dodejme, že Jičín byl zřejmě jedním z mála míst, kde si StB ještě v polovině ledna 1990, potrpěla na takové formality.

Antonín Hladký (*1926) – v roce 1989 administrátor farního úřadu v Raspenavě. V roce 1950 byl jako člen saleziánského řádu internován a téhož roku musel narukovat k PTP. Do civilu byl propuštěn až v roce 1953. Pracoval v dělnických profesích a poté, co při zaměstnání složil v roce 1956 maturitu, jako technický úředník ve Spojených strojárnách a slévárnách B. Šmerala v Brně. V roce 1957 byl spolu s dalšími šesti saleziány zatčen orgány KS MV Brno. Kladlo se mu za vinu, že jako jeden ze zakladatelů brněnské saleziánské skupiny byl prostřednictvím metodických dopisů (v podstatě samizdatového časopisu „Cor unum“) ve spojení s provinciálem řádu P. Václavem Filipcem

¹¹⁸ AMV, RP, zápis k r. č. 35 501 MV.

¹¹⁹ AMV, RP, zápis k r. č. 16 967 Ústí nad Labem.

¹²⁰ AMV, a. č. 933 609 MV.

žijícím v ilegalitě a jeho zástupcem P. Karlem Tinkou. Dále, že se jejich komunita řídila pokynem „*Pravidla pro malé saleziánské komunity*“ doručeným ze zahraničí a že udržovali styk s podobnými komunitami v Ostravě, Olomouci a Praze. Hladký se měl dále účastnit tajných saleziánských „sjezdů“ v letech 1954 a 1956 na Hostýně. Dále byl obviněn z toho, že bez státního souhlasu vykonával během základní vojenské služby náboženské úkony, v letech 1954 a 1957 obnovoval své řádové sliby a tajně pokračoval v kněžském studiu. Všichni brněnští saleziáni byli obviněni z tr. činu „podvracení republiky“. Skupina byla „rozpracována“ 3. odd. 3. odb. KS MV Brno v rámci celostátní akce INSPEKTOR II. Hladkého osobní operativní svazek byl veden pod krycím heslem KLÁŠTER. Proces se konal u Krajského soudu v Brně ve dnech 30.–31. 8. 1957. Antonín Hladký byl odsouzen k trestu odnětí svobody na jeden rok a osm měsíců.¹²¹ Od ledna 1975 byla proti P. Hladkému vedena O StB Teplice akce OTEC (SPO, r. č. 15 097 Ústí n. L.), která však byla 23. 9. téhož roku ukončena a svazek byl v pozdější době vyskartován.¹²²

Václav Hlouch (*1933) – v roce 1989 administrátor děkanského úřadu v Mladé Boleslavi. Dne 5. 3. 1975 byl u 5. odd. 2b odb. S StB Praha (od 12. 6. 1987 4. odd., resp. od 24. 5. 1989 1. odd. 2. odb.) zaregistrován svazek PO (KTS), který byl dne 12. 8. 1975 převeden na svazek agenturní s krycím jménem JOSEF (r. č. 24 218 Praha). Svazek byl bez uvedení data (patrně v prosinci 1989) zničen.¹²³

Werner Horák (*1944) – v roce 1989 administrátor farního úřadu v Kostomlatech nad Labem. V této farnosti P. Horák působil již od svého vysvěcení v roce 1975. Excurrendo spravoval i farnost Milovice. Vzhledem k této skutečnosti („[je třeba – pozn. aut.] *získat přehled o činnosti, postojích a zájmech jmenovaného v Kostomlatech a přilehlých oblastech, které se nacházejí v blízkosti vojsk SSSR*“) ¹²⁴ byl dne 7. 2. 1977 podán nstržm. Zdeňkem Bourou, referentem O StB Nymburk návrh na založení svazku prověřované osoby MALÍŘ [P. Horák byl původně vyučený malíř-natěrač – pozn. aut.], r. č. 26 957 Praha. Státní bezpečnost se o P. Horáka zajímala i proto, že byl jako duchovní velmi populární, získával nové věřící a měl vliv na mládež. Při bohoslužbách nechával prostor pro moderní hudbu a celkově modernizoval kostel. Údajně patřil k stoupencům Charty 77, i když se nestal jejím signatářem. V roce 1976 přes zákaz OCT Dittricha vykonal průvod při svátku Božího těla.

¹²¹ AMV, a. č. V-962 Brno.

¹²² AMV, RP, zápis k r. č. 15 097 Ústí nad Labem.

¹²³ AMV, RP, zápis k r. č. 24 218 Praha.

¹²⁴ AMV, a. č. 782 208 MV.

Ve stejném roce navštívil Polsko a kladně hodnotil tamní liberální přístup státu k církvi. Dne 25. 10. 1977 se novým řídícím orgánem akce MALÍŘ stal ppor. Jan Bedrna (od 6. 5. 1980 nstržm. Albrecht). V roce 1978 byl s P. Horákem proveden „profylaktický pohovor“ a v následujícím roce mu byl na zárok StB odebrán cestovní pas. V dalších letech P. Horáka sledovali agenti: JOSEF, KREJČÍ, LÁĎA, KAREL, DOMINIK, NYMBURSKÝ, KUBÁT, MARCEL a důvěrník DAVID. Zvlášť aktivní byl agent MARCEL, který do našel StB nejen na P. Horáka, ale i na P. Dvořáka, husitského faráře Karla Petříka z Nymburka i na své přátele (v roce 1980 např. udal svého kamaráda L. Boreckého za to, že mu dal protistátní leták). Sledována byla i jeho oficiální činnost, např. v roce 1983 byla monitorováno jeho kritické vystoupení namířené proti SKD PIT na schůzi duchovních mělnicko-nymburského vikariátu. V posledním vyhodnocení akce z 4. 10. 1985 se konstatuje, že Horák „*je protisocialisticky zaměřen, o sovětskou armádu však zájem nemá a protisocialistických akcí se neúčastňuje*“.¹²⁵ Krátce nato, dne 20. 12. 1985, byl svazek uložen do archivu a P. Horák byl v rámci akce PREVENCE zařazen na seznam NO do 3. kategorie.¹²⁶

Eduard Hrbatý (*1923) – v roce 1989 administrátor arciděkanského úřadu v Bílině byl v letech 1950–1955 jako kněz saleziánského řádu (vysvěcen byl biskupem Trochoutou na Velikonoce 1950) internován v rámci akce „K“ v Oseku u Duchcova a v Želivi. V dubnu 1955 byl z internace propuštěn a pracoval jako úředník v Olomouci. Dne 25. 9. 1956 byl orgány KS MV Olomouc zatčen. Kladlo se mu za vinu, že po propuštění z internace vykonával v několika obcích na Olomoucku kněžskou funkci a bez souhlasu církevního tajemníka sloužil mše. Od listopadu 1955 byl v kontaktu s tajnou saleziánskou komunitou v Olomouci a v případě zatčení jejího vedoucího, P. Poláka, měl převzít její vedení. Proces probíhal ve dnech 24.–27. 9. 1957 u Krajského soudu v Olomouci a P. Hrbatý byl uznán vinným z tr. činů „maření dozoru nad církvemi a podvracení republiky“ a odsouzen na dva roky odnětí svobody nepodmíněně. Státní prokurátor se odvolal a u Nejvyššího soudu mu byl trest zvýšen o další rok odnětí svobody nepodmíněně.¹²⁷ Hned po propuštění z vězení v roce 1960 se P. Hrbatý ocitl znovu pod dohledem StB. V době od 25. 3. 1960 do 5. 12. 1964 na něj byl veden evidenční svazek KS MV Brno (r. č. 7 339 Brno), který byl v pozdější době zničen.¹²⁸ V době od 16. 2. 1971 do

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ AMV, a. č. V-2 124 Ostrava.

¹²⁸ AMV, RP, zápis k r. č. 7 339 Brno.

31. 10. 1972 byl opět „rozpracován“, tentokrát S StB Ústí nad Labem v signálním svazku (r. č. 10 799 Ústí n. L.), který byl později opět zničen.¹²⁹ Správou StB Ústí nad Labem bylo proti P. Hrbatému znovu zahájeno „rozpracování“ dne 25. 8. 1976 2. odd. 2. odb. S StB Ústí nad Labem (r. č. 17 132 Ústí n. L.). Dne 1. 10. 1984 byl svazek PO převeden na svazek agenturní s krycím jménem KASTELÁN. Řídícím orgánem byl mjr. Bohumil Smola. Spolupráce však byla ukončena a dne 12. 8. 1987 byl svazek uložen do archivu (a. č. 16 299 Ústí nad Labem). I tento svazek byl bez udání data zničen.¹³⁰

Vladimír Jedlička (*1932) – v roce 1989 administrátor farního úřadu v Bohušovicích nad Ohří. V blíže neurčené době byl „rozpracován“ jako evidovaná osoba v rámci objektového svazku ŘÍMSKOKATOLICKÁ CÍRKEV (r. č. 333 Ústí n. L.), vedeného u II. odb. S StB Ústí nad Labem.¹³¹

Jiří Kabát (*1923) – v roce 1989 administrátor farního úřadu v Teplicích.¹³² Dne 6. 9. 1988 podal kpt. Vojtěch Tureček, zástupce náčelníka O StB Teplice, návrh na zahájení akce (SPO) ŘÍMAN (r. č. 26 526 Ústí n. L.). P. Kabát v té době působil v Trnovanech u Teplic. Důvodem k „rozpracování“ byla jeho, režimu nepohodlná, aktivita (byl např. iniciátorem několika zájezdů na různé církevní akce), jeho záporný postoj k SKD PIT a zorganizování podpisové kampaně na podporu kardinála Tomáška počátkem roku 1988, ke které se připojilo více než 500 občanů. V akci ŘÍMAN byli úkolováni kandidát tajné spolupráce VRÁTNÝ a důvěrník VIKÁŘ. Dne 7. 12. 1989 byla na návrh por. Jiřího Doležala, SR O StB Teplice akce „na základě současné operativní situace“ ukončena.¹³³

Pavel Kejdana (*1932) – v roce 1989 administrátor farního úřadu ve Vysokém nad Jizerou. V roce 1959 byl „rozpracován“ 3. odd. III. odb. KS MV Hradec Králové. V té době žil (spolu se svým bratrancem Pavlem Genrtem) v tajné řádové komunitě v Roztokách u Prahy. V roce 1961 byla III. správou MV (v součinnosti s KS MV Hradec Králové) realizována akce FRANTA zaměřená proti příslušníkům tajného františkánského řádu v českých zemích. V souvislosti s tím byl Kejdana dne 10. 10. 1961 zatčen a 1. 12. 1961 spolu s dalšími františkány odsouzen Krajským soudem v Praze pro tr. činy podle

¹²⁹ AMV, RP, zápis k r. č. 10 799 Ústí nad Labem.

¹³⁰ AMV, RP, zápis k r. č. 17 132 Ústí nad Labem.

¹³¹ AMV, RP, zápis k r. č. 333 Ústí nad Labem.

¹³² V roce 1957 byl P. Kabát odsouzen Lidovým (okresním) soudem v Děčíně zřejmě za údajný morální delikt k jednomu a půl roku o. s. (Vlček, V.: c. d., s. 312).

¹³³ AMV, a. č. T-2 102 MV.

§ 79, pís. a), bod 1, 3 tr. z. (podvracení republiky) k odnětí svobody na tři roky a ke ztrátě čestných práv občanských na tutéž dobu. Poté, co se odvolal, mu Nejvyšší soud snížil trest na dva roky. V květnu 1962 byl na amnestii z vězení propuštěn.¹³⁴ Po návratu z vězení se vrátil do Roztok (bydlel na adrese Nádražní třída 22). Minimálně do roku 1963 byl sledován StB.¹³⁵

Naposledy byl „rozpracován“ orgány O StB Semily v době od 1. 12. 1987 do 11. 5. 1989, ve svazku PO vedeném pod krycím heslem CHRASTAVÁK (r. č. 24 110 H. K.). Řídícím orgánem byl npor. Ladislav Holoušek, SR O StB Semily. V té době byl Pavel Kejdana již administrátorem ve Vysokém nad Jizerou. Důvodem k „rozpracování“ byly jeho styky se členy tajné řádové komunity františkánů v Liberci a aktivity ve farnosti (např. pořádání turistických výletů s věřícími) a především vliv na mládež. Státní bezpečnost zjistila, že se účastní setkání duchovních v řádovém hábitu a že byl v lednu 1988 na tajné schůzce františkánů z Československa v NDR zvolen za člena definitoria Svatováclavské provincie. StB získávala zprávy především od agenta RUDY (Klement Ruisl). Akce byla zakončena v květnu 1989 tím, že P. Kejdanovi nebyl obnoven státní souhlas pro okres Semily a odstěhoval se do Chrástavy (a. č. 052 9678 H. K.).¹³⁶

Václav Klusůň (*1953) – v roce 1989 administrátor děkanského úřadu v Libochovicích. Dne 9. 9. 1983 byl P. Klusůň „rozpracován“ O StB Litoměřice ve SPO, vedeném pod krycím označením DĚKAN (r. č. 22 951 Ústí n. L.). V registru svazků chybí údaj o ukončení „rozpracování“ a uložení do archivu. Svazek byl zničen.¹³⁷

František Kocman (*1936) – v roce 1989 administrátor farního úřadu v Rovensku pod Troskami. Dne 18. 11. 1982 byl k jeho osobě u O StB Semily založen SPO, vedený pod krycím označením MATOUŠ (r. č. 20 357 H. K.). Dne 8. 9. 1989 byl převeden na svazek agenturní vedený pod krycím jménem ANTONÍN. Svazek byl veden až do 6. 12. 1989, kdy byl zničen.¹³⁸

Oldřich Kolář (*1960) – v roce 1989 dómský vikarista v Litoměřicích a administrátor farního úřadu v Křešicích. V blíže neurčené době (pravděpo-

¹³⁴ AMV, a. č. V - 1 531 Hradec Králové.

¹³⁵ AMV, a. č. T-870 MV.

¹³⁶ AMV, a. č. 999 742 MV.

¹³⁷ AMV, RP, zápis k r. č. 22 951 Ústí nad Labem.

¹³⁸ AMV, RP, zápis k r. č. 20 357 Hradec Králové.

dobně jako student CMBF) byl „rozpracováván“ v objektovém svazku FA-KULTA (r. č. 10 676 Ústí n. L.), vedeném u II. odb. S StB Ústí nad Labem.¹³⁹

Po ukončení 2. ročníku CMBF byl Kolář povolán k výkonu základní vojenské služby (bohoslovci nebyli vojenskou správou považováni za „řádné“ vysokoškoláky a k výkonu nezkrácené základní vojenské služby byli povolávání během studia). Dne 6. 1. 1984 založil starší referent vojenské kontrarozvědky u VÚ 3276 Jihlava npor. Tibor Bejcsay k osobě Oldřicha Koláře svazek prověřované osoby pod krycím heslem OTEC. Důvodem bylo blíže nespecifikované podezření npor. Bejcsaye. Kolář totiž na vojnu nastoupil dobrovolně o rok dřív, než by byl povolán. Donášeli na něj někteří vojáci – že v době vycházek chodí ministrovat do kostela sv. Jakuba v Jihlavě a udržuje písemné styky se svými spolužáky z CMBF. V lednu 1985 přikročila VKR k provedení „preventivně výchovného“ opatření. Kolář byl povolán k veliteli útvaru, který mu za ministrování (kvalifikované jako porušení předpisu o nošení vojenského stejnokroje) udělil důtku. Svazek byl ukončen dne 17. 10. 1985 po Kolářově propuštění do civilu.¹⁴⁰

Petr Kothaj (*1949) – v roce 1989 administrátor farního úřadu ve Smržovce. Dne 26. 6. 1979 podal nstržm. Vladimír Hrubý, referent O StB Mladá Boleslav,¹⁴¹ návrh na založení SPO s krycím označením UČITEL (r. č. 31 531 Praha). P. Kothaj v té době působil jako administrátor v Mladé Boleslavi. Důvodem bylo později nepotvrzené podezření, že vyučuje několik žáků osmých tříd 1. ZDŠ v Mladé Boleslavi náboženství. Tyto údaje byly získány prostřednictvím tajných spolupracovníků StB RUDOLFa (Rudolf Prchal, *1932, r. č. 30 279 Praha), LIBORa a učitele Zajíčka, člena PS VB. Další pozornost byla ze strany StB Kothajovi věnována až v roce 1981. Tehdy, jako administrátor v Bakově nad Jizerou, uspořádal celkem tři mše svaté v lesní kapli na Klokočce, za účasti zhruba 50–70 převážně mladých lidí. Před čtvrtou mší, připravovanou na

¹³⁹ AMV, RP, zápis k r. č. 10 676 Ústí nad Labem.

¹⁴⁰ Archiv Ministerstva obrany ČR, f. bývalé VKR, a. č. 17 934 III. S.

¹⁴¹ Vladimír Hrubý (*1955), vyučený elektromontér. V roce 1974 vykonal pětíměsíční náhradní vojenskou službu. V letech 1974–1976 sloužil jako velitel družstva u Pohotovostního pluku VB ČSR. Poté byl přidělen na V. správu FMV (součást StB – ochrana ústavních činitelů). Zde absolvoval praporčickou školu a 1. 9. 1977 byl přemístěn jako referent k O StB Mladá Boleslav. V letech 1980–1985 externě studoval „důstojnický cyklus pro maturanty“. V roce 1982 byl jmenován starším referentem. Podle vyjádření občanské komise nebyl způsobilý k výkonu služby u SNB a 30. 7. 1990 byl propuštěn. Člen KSČ od r. 1975. 1. 9. 1974 – rt., 1. 3. 1976 – stržm., 1. 9. 1976 – nstržm., 1. 11. 1979 – ppor., 1. 11. 1981 – por., 1. 11. 1984 – npor., 1. 11. 1988 – kpt. Vyznamenán Medailí Za službu vlasti (1982). V. Hrubý je v současné době soukromým podnikatelem.

9. 8. 1981, zasáhla StB. Kothaj byl předvolán k výslechu na O StB Mladá Boleslav a k okresnímu církevnímu tajemníkovi Daliboru Šulcovi. Pohovor u OCT se konal opět za přítomnosti příslušníků StB: náčelníka O StB mjr. Františka Cyraniho a ŘO akce ppor. Vladimíra Hrubého. P. Kothaj se tam dostavil ve velmi špatném psychickém stavu: „*Podal písemnou žádost o uvolnění z prac. poměru [...], odůvodnění [...] nátlak, který je na něj činěn údajně ze strany O StB [...], psychický stav na pokraji duševní choroby (jmenovaný hovořil o snaze orgánů StB o tělesnou likvidaci jeho osoby a v závěru jeho návštěvy jeho projev ztrácel logickou návaznost vůbec)* byl tento na pokyn náčelníka O StB dopraven dr. Řihou za účasti OCT Šulce k vyšetření do PL [psychiatrické léčebny – pozn. aut.] v Kosmonosích, kde byl z rozhodnutí MUDr. Melichara ponechán v ústavní léčbě.“¹⁴² V psychiatrické léčebně pak P. Kothaj zůstal až do počátku října 1981. Po jeho návratu s ním byl znovu stejnými příslušníky StB proveden „profylaktický“ pohovor. Následně byl P. Kothaj poslán do invalidního důchodu. K výkonu duchovenské činnosti se mohl vrátit až v roce 1986. V letech 2002–2003 byl případ prošetřován odb. vyšetřování ÚDV, pro podezření z možného spáchání tr. činu zneužití pravomoci veřejného činitele Vladimírem Hrubým (František Cyrani mezitím zemřel). Jeho zavinění se mu však nepodařilo dokázat a případ byl odložen.¹⁴³

Jan Kozár (*1933) – v roce 1989 administrátor děkanského úřadu v Chomutově. Dne 2. července 1987 byl na návrh mjr. Jindřicha Sýkory, SR 2. odd. II. odb. S StB Ústí nad Labem, založen SPO s krycím označením VEŠ (r. č. 25 696 Ústí n. L.). Dne 6. 6. 1989 byl tento svazek převeden na signální. Akce byla ukončena v prosinci 1989.¹⁴⁴

Jan Křížek (*1922) – v roce 1989 administrátor farního úřadu v Kravařích. Za 2. světové války byl totálně nasazen v Berlíně. P. Křížek byl v roce 1957 vyšetřován orgány KS MV Olomouc v souvislosti s „realizací“ olomoucké seleziánské skupiny. Vyšetřování bylo vedeno na svobodě a zatčen byl zřejmě až poté, co byl odsouzen. Ve stejném monstrprocesu byl odsouzen např. Eduard Hrbatý. V roce 1950 byl P. Křížek považován ještě za studenta (i když v seznamech kněží litoměřické diecéze je uvedeno datum svěcení 8. 4. 1950) a nebyl proto internován. Mohl dokonce vystudovat Pedagogickou fakultu Univerzity Palackého v Olomouci a od roku 1955 působil jako učitel v Zábřehu na Moravě. Jeho „trestná činnost“ nebyla tak „rozsáhlá“ a spočívala v podstatě pouze v účasti na tajných mších a obnově řeholních slibů v roce

¹⁴² AMV, a. č. 706 975 MV.

¹⁴³ Archiv ÚDV, č. j. ÚDV-7/Vt-2003.

¹⁴⁴ AMV, a. č. T-2105 MV.

1952 (vyšetřovatel por. Bronislav Hloch). Za to byl senátem Krajského soudu v Olomouci ve složení JUDr. Oldřich Řezník (předseda), Karel Fiala a Antonie Šišková (soudci z lidu) odsouzen pro trestný čin „maření dozoru nad církvemi“ k šesti měsícům odnětí svobody. Krajský prokurátor se v jeho případě odvolal, avšak Nejvyšší soud rozsudek, vzhledem ke Křížkově zdravotnímu stavu, zrušil a případ vrátil Krajskému soudu v Olomouci k novému projednání. To však již bylo 27. 9. 1957, kdy P. Křížkovi z původního trestu zbýval k „odsezení“ jen necelý měsíc.¹⁴⁵

Tomáš Kuba (*1957) – v roce 1989 kaplan proboštského úřadu v Mělníku. Dne 20. 8. 1988 byl O StB Mělník k jeho osobě zaregistrován svazek KTS s krycím jménem HUBA. Protože se jej ke spolupráci nepodařilo získat, byl svazek v roce 1989 uložen a později zničen.¹⁴⁶

František Kubát (*1920) – v roce 1989 administrátor farního úřadu v Ústí nad Labem-Střekově. Dne 13. 6. 1956 byl zaregistrován jako tajný spolupracovník (resp. agent) 3. odb. OO MV Žatec s krycím jménem PAVLÍNA. V blíže neurčené době jeho řízení převzalo 2. odd. II. odb. S StB Ústí n. L. (r. č. 2 410 Ústí n. L.). Svazek byl bez přerušení veden více než 33 let, až do 8. 12. 1989, kdy byl zničen.¹⁴⁷

MUDr. Ladislav Kubiček (*1926) – v roce 1989 administrátor děkanského úřadu Frýdlant. V roce 1950 absolvoval studium Lékařské fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Teologii vystudoval tajně. V roce 1958 byl vyhozen ze zaměstnání a v roce 1959 odsouzen Krajským soudem v Jihlavě za podvracení republiky a zneužití funkce na 2,5 roku odnětí svobody.¹⁴⁸ Po propuštění pracoval v manuálních profesích. Dne 1. 3. 1963 byl k jeho osobě u OO MV Blansko založen nejdříve signální (od 11. 8. 1963 pozorovací) svazek s krycím názvem FANATIK (r. č. 10 392 Brno). Svazek byl ukončen 25. 2. 1964 a v pozdější době zničen.¹⁴⁹ Dále byl v OO MV Blansko veden až do roku 1967 jako NO. Roku 1969 byl P. Kubičkovi na základě intervence biskupa Trochty (který jej v roce 1967 tajně vysvětil) udělen státní souhlas a nastoupil do duchovní správy. V roce 1972, kdy byl administrátorem ve Sloupu u České Lípy (kam byl za trest přeložen z Benešova nad Ploučnicí), mu byl, jako reakce na jeho farní aktivity (pořádání biblických hodin a zájezdů) a oblibu, kterou si dokázal u věřících (a dokonce např.

¹⁴⁵ AMV, a. č. V-2 124 Ostrava.

¹⁴⁶ AMV, RP, zápis k r. č. 46 344 Praha.

¹⁴⁷ AMV, RP, zápis k r. č. 2 410 Ústí nad Labem.

¹⁴⁸ AMV, a. č. V-1689 Brno.

¹⁴⁹ AMV, RP, zápis k r. č. 10 392 Brno.

i u místního MNV) získat, odborem sociálních věcí a zdravotnictví ONV Děčín udělen zákaz vykonávat lékařskou činnost a předepisovat recepty. V roce 1976 byl na 2. odd. II. odb. S StB Ústí nad Labem k osobě dr. Kubíčka založen SPO DOKTOR (r. č. 15 300 Ústí n. L.).¹⁵⁰ V té době zastával funkci dómského vikaristy v Litoměřicích. Důvodem pro „rozpracování“ bylo především to, že měl rozsáhlé styky a ovlivňoval mládež, hlavně studenty CMBF. Státní bezpečnost s ním navázala „nucený styk“, který ovšem obratem vyrazil svým církevním nadřazeným. Na zákrok StB byl přeložen z Litoměřic do Vysokého nad Jizerou a spis PO byl předán k dalšímu vedení O StB Semily (r. č. 16 978 Hradec Králové).¹⁵¹ Dr. Kubíček se ovšem nátlaku tajné policie nezalekl a v novém působišti ze svých aktivit nikterak neslevil. Podle poznatků I. správy SNB (rozvědka StB) udržoval styky např. s indickým velvyslanectvím v Praze. Na základě toho byl údajně od roku 1980 současně „rozpracován“ i X. správou SNB.¹⁵² Na vikariátních konferencích ostře vystupoval proti prorežimnímu SKD PIT a udržoval styky s katolickými disidenty a emigranty. V roce 1980 byl SPO převeden na svazek signální. P. Kubíček byl dne 28. 10. 1985 zařazen na seznam NO (kat. II/35). Vzhledem ke jeho přeložení do Frýdlantu byl svazek dne 7. 12. 1987 ukončen.¹⁵³ Již 23. 12. 1987 však akci DOKTOR „rozpracovalo“ znovu O StB Liberec znovu jako signální svazek a svazek NO (r. č. 26 000 Ústí n. L.). Dne 27. 6. 1989 byl signální svazek zrušen a dr. Kubíček byl dále (až do 7. 12. 1989) veden ve svazku NO, stále pod krycím označením DOKTOR, r. č. 27 011 Ústí n. L.).¹⁵⁴

Petr Kubíček (* 1962) – v roce 1989 kaplan farního úřadu v Jiřetíně pod Jedlovou. V době výkonu základní vojenské služby (VÚ 1105 říjen 1983 – září 1985) byl Kubíček sledován orgány Vojenské kontrarozvědky (VKR, jinak III. správy FMV) a od 28. 2. 1984 „rozpracován“ ve svazku PO PÁTER (ŘO npor. JUDr. Jiří Gerold, r. č. 012 592 III. S). Byli na něj nasazeni agenti a důvěrníci především z řad vojáků základní služby. „Rozpracováním“ však nebyly zjištěny žádné závažné poznatky („vojenské povinnosti plnil vzorně,

¹⁵⁰ AMV, RP, zápis k r. č. 16 978 Hradec Králové.

¹⁵¹ Tamtéž.

¹⁵² AMV, a. č. T-2106, (Návrh na zrušení svazků NO, vedených na S StB Ústí nad Labem v roce 1989). Tento údaj je převzat z posledního svazku, vedeného na dr. Kubíčka v roce 1989. Jde zřejmě o nepřesnou informaci, vzhledem k tomu, že StB předcházela duplicitnímu rozpracování jedné osoby dvěma svými složkami současně. Také v registru svazků o tom není žádný údaj. Není ovšem vyloučeno, že X. správa SNB na průběhu akce DOKTOR spolupracovala.

¹⁵³ AMV, a. č. T-2105, (Návrh na zrušení signálních svazků, vedených na S StB Ústí n. Labem v r. 1989.).

¹⁵⁴ Tamtéž. V roce 2004 se P. MUDr. Ladislav Kubíček stal obětí surové vraždy.

náboženství nešířil, náboženských úkonů se neúčastňoval“). V prosinci 1985 o svazek projevil zájem X. správa SNB a od 7. 2. 1986 v akci PÁTER pokračovala (r. č. 31 579 X. S). ŘO por. Jiří Knížek, od 3. 4. 1987 npor. Milan Vodrážka. Dne 29. 1. 1988 byl svazek ukončen a uložen do archivu.¹⁵⁵

Miroslav Kubík (*1933) – v roce 1989 administrátor děkanského úřadu v Lysé nad Labem. Dne 4. 2. 1976 podal nstržm. Olexa ze 4. odd. 2b odb. S StB Praha návrh na založení SPO s krycím heslem KAVALÍR (r. č. 25 309 Praha). Důvodem bylo zjištění, že Kubík při bohoslužbách (v té době byl administrátorem ve Velelibech u Nymburku) dovoluje promluvy laikům, a to bez souhlasu příslušného církevního tajemníka. I když byl Kubík členem SKD PIT, zjistilo se prošetřováním jeho minulosti, že se v roce 1968 angažoval vstupem do KAN a ČSL. Následkem toho byl v 1. polovině 70. let často překládán. Důvodem k těmto postihům byla i velká obliba u věřících, kterou Kubík měl (při jednom jeho přeložení sepsali věřící petici žádající jeho ponechání v obci, kterou, jak konstatuje zpráva získaná StB, podepisovali i členové KSČ). K jeho sledování byli mj. použiti TS – vesměs z řad duchovních. Na základě toho, že účast laiků na bohoslužbách byla dokumentována, přešla StB k otevřenému nátlaku. Spis PO byl dne 21. 6. 1976 převeden na spis KTS. Uskutěčnilo se několik schůzek na kterých KTS informoval svého ŘO především o obsahu svých rozhovorů s ostatními duchovními na Nymbursku. Dne 4. 11. 1976 na schůzce v restauraci hotelu Praha v Nymburce byl KTS KAVALÍR získán ke spolupráci jako agent StB. Dne 27. 1. 1977, po dokončené prověrce, byl na agenturní převeden i KAVALÍRův svazek. Zároveň s tím bylo změněno i jeho krycí jméno, a sice na KYBUK. Od dubna 1977 byl jeho ŘO mjr. Hnulík. Již v květnu 1980 byl však dán návrh na ukončení spolupráce a uložení svazku: *„Úkoly jemu uložené plnil povrchně a vymlouval se [...]. Byl značně nervózní a po krátkém rozhovoru prohlásil, že [...] na příští schůzku nepřijde. Zdůvodňoval to tím, že vždy několik dní před schůzkou nespí, že je z toho nervózní a proto se rozhodl další pravidelný styk ukončit. Po této schůzce byl několikrát vyzván na schůzku, ale nikdy nepřišel. Byl kontaktován ŘO. i v místě bydliště, ale stále trval na ukončení spolupráce. Dne 19. 2. 1980 byl... předvolán oficiálně na S StB v Praze, kde s ním byl opět proveden pohovor [...] za účelem obnovení další spolupráce. Ten však trval na svém a další spolupráci zásadně odmítal.“* Svazek byl ukončen a dne 15. 5. 1980 předán do archivu.¹⁵⁶ Znovu byl Miroslav Kubík „rozpracován“ o šest let později – dne 7. 3. 1986 byl na 2. odd. 1b odb. S StB založen SPO KUBA (r. č. 43 003 Pra-

¹⁵⁵ AMV, a. č. 826 419 MV.

¹⁵⁶ AMV, a. č. 711 678 MV.

ha). Dne 20. 11. 1989 byl svazek předán 4. odd. 1. odb., kde byl pak bez uvedení data zničen.¹⁵⁷

Josef Kujan (*1957) – v roce 1989 administrátor farního úřadu v Liblicích. Dne 10. 2. 1987 byl k jeho osobě založen u O StB Mělník PO s krycím označením KAPLAN (r. č. 44 575 Praha). Svazek byl ukončen dne 6. 11. 1989 a téhož dne byl zničen.¹⁵⁸

Miroslav Maňásek (*1958) – v roce 1989 administrátor děkanského úřadu Kadaň. Dne 21. 5. 1980 byl k jeho osobě založen na 2. odd. II. odb. S StB Ústí nad Labem SPO s krycím označením STUDENT (r. č. 20 75 Ústí n. L.), ŘO mjr. Jindřich Sýkora. Svazek byl ukončen 9. 7. 1981, uložen do archivu a v pozdější době zničen.¹⁵⁹

Zdeněk Maryška (*1932) v roce 1989 administrátor farního úřadu v Jiřikově. Dne 8. 11. 1955 byl zaregistrován jako tajný spolupracovník (agent) RENÉ 4. odb. OO MV Mladá Boleslav (r. č. 2 308 Praha).¹⁶⁰ Dne 13. 4. 1956 byl svazek předán KS MV Ústí nad Labem. Dne 18. 3. 1960 byl u 3. odb. KS MV v Ústí nad Labem zaregistrován znovu pod stejným krycím jménem (r. č. 5 477 Ústí n. L.). V říjnu 1968 byl svazek na krajské správě předán 5. odd. a dne 26. 9. 1972 byl převeden na svazek důvěrníka (1. odd. II. odb. S StB Ústí n. L.). Dne 3. 4. 1979 byl ukončen a uložen do archivu, kde byl v pozdější době zničen.¹⁶¹ Dne 28. 6. 1985 podala mjr. JUDr. Miloslava Šarayová-Žižková, SR 2. odd. II. odb. S StB Ústí nad Labem návrh na založení SPO s krycím označením FILIP (r. č. 24 185 Ústí n. L.). Důvodem byla aktivita P. Maryšky, který se snažil obnovit poutní místo Filipov,¹⁶² nacházející se v obvodu jeho farnosti. S tím byl zároveň spojen „podezřelý“ styk se st. příslušníky NDR i SRN, kteří Filipov navštěvovali (ve velké míře šlo samozřejmě o bývalé starousedlíky, tedy odsunuté sudetské Němce). „Rozpracovány“ měly být i kontakty P. Maryšky s řeholní komunitou Milosrdných sester

¹⁵⁷ AMV, RP, zápis k r. č. 43 003 Praha.

¹⁵⁸ AMV, RP, zápis k r. č. 44 575 Praha.

¹⁵⁹ AMV, RP, zápis k r. č. 20 457 Ústí nad Labem. Svazek byl v roce 1981 do archivu uložen pod a. č. 6 282 Ústí nad Labem.

¹⁶⁰ AMV, RP, zápis k r. č. 2 308 Praha.

¹⁶¹ AMV, RP, zápis k r. č. 5 477 Ústí nad Labem. V roce 1979 byl svazek uložen do archivu pod a. č. 12 322 Ústí nad Labem.

¹⁶² Filipov je dnes součástí Jiříkova. V roce 1866 se zde udál mariánský zázrak (vyléčení těžce nemocné německé dívky). Na místě (těsně na hranicích) byla postavena poutní bazilika Panny Marie.

sv. Karla Boromejského působící v Jiřikově (cca 10 řádových sester). Svazek byl veden do 8. 12. 1989, kdy byl zničen.¹⁶³

Josef Matura (*1923) – v roce 1989 administrátor farního úřadu ve Světlé pod Ještědem. Dne 21. 7. 1988 byl na O StB k jeho osobě založen svazek KTS s krycím jménem FARÁŘ (r. č. 26 449 Ústí n. L.). ŘO kpt. Václav Höfler, SR O StB Liberec. Svazek byl StB veden až do pádu komunistického režimu. Po celou dobu „rozpracování“ Matura ke spolupráci získán nebyl.¹⁶⁴

Mojmír Melan (*1922) – v roce 1989 kanovník a vikář děčínského vikariátu. Dne 22. 6. 1965 byl 5. odd. II. odb. S StB Ústí nad Labem k jeho osobě zaregistrován spis kandidáta tajné spolupráce (r. č. 9 068 Ústí n. L., bez krycího označení). P. Melana se ke spolupráci získat nepodařilo, a tak byl dne 20. 1. 1966 ukončen, uložen do archivu a v pozdější době zničen.¹⁶⁵

Petr Němec (*1949) – v roce 1989 administrátor děkanského úřadu v Sobotce. Dne 22. 9. 1979 byl O StB Semily založen SPO s krycím označením BENJAMÍN (r. č. 18 208 Hradec Králové). Dne 12. 2. 1980 byl SPO převeden na svazek signální a o necelý rok později, 12. 2. 1980, byl předán k dalšímu „rozpracování“ O StB Jičín. V blíže neurčené pozdější době byl zničen.¹⁶⁶

Josef Nižňanský (*1947) – v roce 1989 administrátor farního úřadu v Bečově u Mostu. Zemřel dne 25. 11. 1989. Dne 23. 1. 1984 byl „rozpracován“ 2. odd. II. odb. S StB Ústí nad Labem ve SPO vedeném pod krycím označením PEPA (r. č. 23 195 Ústí n. L.). Svazek byl ukončen dne 19. 2. 1985, uložen do archivu (r. č. 7 494 Ústí n. L.) a v blíže neurčené době zničen.¹⁶⁷

Jaroslav Novosad (*1919) – v roce 1989 administrátor děkanského úřadu v Hrobu. Dne 9. 2. 1954 byl zatčen orgány KS MV Hradec Králové. V té době byl administrátorem farního úřadu v Králíkách. Zatčen byl za to, že v roce 1949 ukrýval na faře v Kocléřově (kde působil před svým přeložením do Králík v září 1950) bývalého studenta diecézního semináře v Hradci Králové Ladislava Lopoura, který byl hledán SNB za šíření „protistátních“ letáků a pastýřských listů. P. Novosad údajně Lopourovovi v roce 1950 opatřil falešný občanský průkaz a několik dalších úkrytů. Oba dva pak spolu s Aloisem Hyskem měli pokračovat

¹⁶³ AMV, RP, zápis k r. č. 24 185 Ústí nad Labem.

¹⁶⁴ AMV, RP, zápis k r. č. 26 499 Ústí nad Labem. U svazku nebyl dosud zcela zrušen stupeň utajení.

¹⁶⁵ AMV, RP, zápis k r. č. 10 677 Ústí nad Labem. Do archivu byl svazek v roce 1966 uložen pod a. č. 9 019 Ústí nad Labem.

¹⁶⁶ AMV, RP, zápis k r. č. 18 208 Hradec Králové.

¹⁶⁷ AMV, RP, zápis k r. č. 23 195 Ústí nad Labem.

ve výrobě letáků. Lopour byl zatčen spolu s Novosadem v u 1954. Dne 3. 5. 1954 byl Novosad propuštěn z vazby a dále vyšetřován na svobodě, vzhledem k tomu, že jeho trestná činnost měla být již promlčena. (Ještě několik měsíců před tím by byli všichni žalováni pro vlastizradu a špionáž.) Na příkaz Generální prokuratury ČSR z 23. 7. 1954 však bylo přesto přistoupeno k podání obžaloby. Narychlo bylo proto „zjištěno“ spojení P. Novosada (který po propuštění pracoval jako brigádník na státním statku v Králíkách) s ilegální skupinou katolických skautů z Králík „Miroslav Strnad a spol.“ (akce SKAUT).¹⁶⁸ Krajský soud v Hradci Králové pak dne 30. 11. 1954 odsoudil P. Novosada k 14 měsícům, L. Lopoura k 13 měsícům a A. Hyska k 10 měsícům odnětí svobody nepodmíněně, ztrátě čestných práv občanských (Novosad, Lopour na 5 let, Hysk na 3 roky) a náhradě nákladů na tr. řízení.¹⁶⁹

Dne 7. 6. 1958 byl P. Novosad znovu „rozpracován“ v evidenčním svazku, vedeném u KS MV Ústí n. L. (r. č. 182 Ústí n. L.). Dne 30. 12. 1959 byl svazek zrušen a materiál předán k dalšímu využití OO MV Roudnice nad Labem.¹⁷⁰

Do třetice byl P. Novosad „rozpracován“ 2. odd. II. odb. S StB Ústí nad Labem v signálním svazku vedeném pod krycím označením SAD (r. č. 23 196 Ústí n. L.). „Rozpracováním“ se však žádnou trestnou činnost prokázat nepodařilo, a tak byl dne 26. 2. 1985 archivován (a. č. 7 494 Ústí n. L.).¹⁷¹

František Opletal (*1930) – v roce 1989 administrátor farního úřadu v Dolní Poustevně. Dne 23. 10. 1980 byl na návrh nstržm. Jaroslava Šolty, referenta 2. odd. II. odb. S StB Ústí n. L., k jeho osobě zaregistrován SPO vedený pod krycím označením RADA (r. č. 20 840 Ústí n. L.). Důvodem „rozpracování“ bylo prověření údajného Opletalova protiřezimního zaměření v návaznosti na jeho působení ve funkci spirituála CMBF. Tuto funkci Opletal zastával v letech 1975–1982. Ve vyhodnocení SPO z 13. 12. 1984 bylo konstatováno, že Opletal si obstarává náboženskou literaturu z Říma. Další negativní poznatky k jeho osobě však zjištěny nebyly, naopak byl konstatován jeho pozitivní přístup v době voleb do zastupitelských orgánů v roce 1982 (rozmluvil jednomu bohoslovcovi jeho úmysl neúčastnit se voleb). Závěrem bylo konstatováno, že další „rozpracování“ bylo nabídnuto O StB Děčín, které však o něj

¹⁶⁸ AMV, a. č. 943 419 MV. (dříve a. č. 2 314 Hradec Králové).

¹⁶⁹ AMV, a. č. V-231 Hradec Králové.

¹⁷⁰ AMV, RP, r. č. 182 Ústí nad Labem. Další využití těchto materiálů není zřejmé.

¹⁷¹ AMV, RP, zápis k r. č. 23 196 Ústí nad Labem. Svazek byl zničen v blíže neurčené době.

neprojevilo zájem. Na základě toho byl svazek uzavřen a dne 25. 2. 1985 uložen do archivu (a. č. 7 49 Ústí n. L.).¹⁷²

Msgr. Karel Otčenášek (*1920) – v roce 1989 titulární biskup chersonský a administrátor farního úřadu v Ústí nad Labem-Trmicích. Karel Otčenášek byl na kněze vysvěcen v roce 1945 v Římě. Dne 30. 4. 1950 byl z rozhodnutí papeže Pia XII. tajně vysvěcen na pomocného biskupa královéhradeckého s titulem titulárního biskupa chersonského. V roce 1951 byl internován v Želivi, o dva roky později byl zatčen a v roce 1954 odsouzen k trestu odnětí svobody na 13 let nepodmíněně a řadě vedlejších trestů. Prošel Pankrácí, Mírovem, Leopoldovem a Valdicemi. Amnestován byl teprve v roce 1962 a další tři roky strávil v dělnických profesích. Na zásah papeže Jana XXIII. mu byl vrácen státní souhlas a nastoupil do farní správy v litoměřické diecézi (v Ústí nad Labem-Trmicích). V roce 1968 se mohl vrátit do hradecké diecéze, ale pouze jako administrátor farního úřadu v Plotišti nad Labem. Roku 1973 musel znovu odejít do „vnitřního exilu“ v Trmicích, kde působil až do konce roku 1989. Dne 27. 1. 1990 jej papež Jan Pavel II. jmenoval královéhradeckým biskupem.¹⁷³

Biskup Otčenášek „zaměstnával“ StB prakticky od počátku 50. let. Bezprostředně poté, co byl propuštěn z vězení, 9. 7. 1962, byl k jeho osobě KS MV Hradec Králové založen evidenční svazek bez krycího označení (r. č. 5 969 H. K.), který byl dne 9. 1. 1963 převeden na svazek osobní a dne 27. 10. 1964 na svazek pozorovací. Otčenášek v té době pracoval v mlékárně v Opočně.¹⁷⁴ V souvislosti s tím, že mu byl vrácen státní souhlas byl svazek v dubnu 1965 předán 2. odd. V. odb. KS MV (resp. S StB) Ústí nad Labem, kde byl dále veden pod r. č. 8 942 Ústí n. L. stále jako pozorovací. Opět v souvislosti s umožněním návratu do královéhradecké diecéze byl Otčenáškův spis dne 8. 8. 1968 předán S StB Hradec Králové. Zde bylo jeho „rozpracování“ v souvislosti se změnou církevní politiky státu na několik měsíců ukončeno.¹⁷⁵

Již v roce 1969 byl S StB Hradec Králové pozorovací svazek znovu zaveden (r. č. 9 449 H. K.).¹⁷⁶ Současně s tímto „rozpracováním“ byl veden kontrolní svazek nejdříve na Hlavní správě StB (r. č. 314 HS StB), od roku 1971

¹⁷² AMV, a. č. 926 053 MV.

¹⁷³ kol.: Československý biografický slovník. Academia, Praha 1992, s. 513.; Kamínky (sborník). Biskupství královéhradecké, Hradec Králové 2000, s. 216.

¹⁷⁴ AMV, RP, zápis k r. č. 5 969 Hradec Králové.

¹⁷⁵ AMV, RP, zápis k r. č. 8 942 Ústí nad Labem.

¹⁷⁶ AMV, RP, zápis k r. č. 9 449 Hradec Králové.

byl svazek přeregistrován u 1. odd. 3. odb. II. správy (resp. od r. 1974 u 5. odb. X. správy a od roku 1988 u 1. odd. 9. odb. II. správy SNB) pod krycím označením JAN (r. č. 2 029 II. S).¹⁷⁷

Dne 8. 3. 1974 bylo Otčenáškovu „rozpracování“ znovu převzato 1. odd. II. odb. (od r. 1975 2. odd.) S StB Ústí nad Labem (r. č. 13 928 Ústí n. L.). Dne 21. 3. 1975 byl SPO převeden na svazek signální a od 8. 11. 1977 na osobní a jako takový byl veden až do 8. 12. 1989. Posledním řídícím orgánem akce JAN byl od roku 1986 npor. Šolta (před tím mjr. Sýkora).¹⁷⁸

V roce 1975 byl Otčenášek v souvislosti s převodem SPO na svazek signální zanesen na seznam NO v kategorii II/8. Dne 28. 6. 1989 byla agenda NO vyčleněna od svazku r. č. 13 928 Ústí n. L. do samostatného svazku r. č. 27 016 Ústí n. L. Ten byl zrušen 7. 12. 1989.¹⁷⁹ Akce JAN namířená proti biskupu Otčenáškovu, zůstávala od poloviny 70. let až do pádu totality jednou z hlavních akcí vedených v rámci „kontrarozvědné ochrany římskokatolické církve“ a to v době, kdy se zájem StB začal obracet od „rozpracování“ duchovních působících ve farní správě k aktivitám řádů, katolických laiků a tajné církve. V souvislosti s tímto „rozpracováním“ bylo zahájeno několik dalších akcí zaměřených proti osobám z Otčenáškovy okruhu. Připomeňme např. výše zmíněnou akci ČÁRA, ve které byla „rozpracována“ Otčenáškovu nejbližší spolupracovnice Marcela Němečková a další.¹⁸⁰

Josef Pavlas (*1930) – v roce 1989 administrátor děkanského úřadu v Novém Boru. Dne 20. 8. 1963 byl k jeho osobě u 3. odd. III. odb. KS MV Brno zaregistrován svazek kandidáta agentury, vedený bez krycího označení (r. č. 11 867 Brno). Pavlase se ke spolupráci získat nepodařilo a svazek byl dne 4. 1. 1965 zničen.¹⁸¹

Tomáš Pirný (*1922) – v roce 1989 administrátor děkanského úřadu v Maštově. Byl „rozpracován“ na návrh kpt. Ludvíka Pösera, SR O StB Chomutov, ze dne 2. 4. 1975 ve SPO vedeném pod krycím označením KŘÍŽ (r. č. 15 388 Ústí n. L.). Důvodem „rozpracování“ byly návštěvy západoněmeckých

¹⁷⁷ AMV, RP, zápis k r. č. 2 029 MV.

¹⁷⁸ AMV, RP, zápis k r. č. 13 928 Ústí nad Labem. Všechny tyto svazky jsou v současnost (v proskartované podobě) soustředěny do svazku a. č. 940 842 MV, uloženého v AMV.

¹⁷⁹ AMV, RP, zápis k r. č. 27 016 Ústí nad Labem.

¹⁸⁰ AMV, T-2105 MV. Cílem této akce, vedené v letech 1985-1989 npor. Jaroslavem Šoltou bylo mj. „zanášení nedůvěry mezi objekta akce JAN a ČÁRA“ (tamtéž).

¹⁸¹ AMV, RP, zápis k r. č. 11 867 Brno.

státních příslušníků na faře v Maštově. Ta totiž stála na silnici vedoucí do Vojenského výcvikového prostoru (VVP) Doupov. Konkrétním podnětem byly opakované návštěvy jistého Josefa Krehana z Rhienfeldu, který se podle agenturních hlášení negativně vyjadřoval o čsl. režimu a usiloval o návštěvu v rodišti své matky, ležícím ve VVP. „Rozpracování“ bylo ukončeno v lednu 1979 zanesením Kerhana na index v ČSSR nežádoucích cizinců a spis byl dne 6. 2. 1979 uložen do archivu (a. č. 5 563 Ústí n. L.).¹⁸² Podruhé bylo „rozpracování“ P. Pirný zahájeno v roce 1987 (1. 12.) v podstatě ze stejných důvodů (SPO vedený pod krycím označením FARÁŘ, r. č. 25 951 Ústí n. L., ŘO ppor. Ladislav Vošta, ref. O StB Chomutov). V září 1987 oznámila StB zdravotní sestra Zdeňka Novotná (důvěrník ZDENA, r. č. 26 181 Ústí n. L.), že Pirný z okna vikýře maštovského kostela dalekohledem pozoruje nebo dokonce fotografuje prostor VVP. V té době zde zrovna probíhalo cvičení SOJUZ 87, a tak bylo vzpomenu i jeho dřívější „podezřelé“ chování: tak např. v letech 1980–1982 se maštovský administrátor pohyboval v okolí VVP „i ve zhoršeném počasí“!¹⁸³ Od roku 1985 navíc několikrát navštívil SRN a Rakousko, takže chomutovská StB vyslovila podezření na „tr. činnost podle § 105 – vy-zvědačství“.¹⁸⁴ Pirný byl sledován především důvěrníci ZDENOÚ. Nic z toho se však nepodařilo prokázat, a tak bylo „rozpracování“ dne 25. 11. 1988 ukončeno a svazek byl uložen do archivu.¹⁸⁵

Ferdinand Plhal (*1926) – v roce 1989 administrátor farního úřadu ve Štětí. Plhal vstoupil v srpnu 1949 do noviciátu saleziánského řádu v Hodoňovicích u Ostravy, odkud byl vyslán ke studiu do Fryštáku. V dubnu 1950 byl v akci „K“ internován a v září 1950 nastoupil základní vojenskou službu u PTP, odkud byl propuštěn až 31. 12. 1953. Další tři roky pracoval jako dělník. Od ledna 1957 byl úředníkem n. p. Vlněna Brno. V té době byl již sledován StB (od dubna 1955) a „rozpracován“ v akci COR UNUM (od konce listopadu 1956) vedené 3. odd. III. odb. KS MV Brno. Tato akce probíhala v rámci celostátní akce INSPEKTOR II zaměřené proti tajnému saleziánskému řádu. Plhal již v době své služby u PTP pracoval tajně v saleziánské komunitě. Po propuštění do civilu v této činnosti pokračoval (tajně studoval teologii, účastnil se několika saleziánských „sjezdů“, v lednu 1954 a u 1957 obnovil své řeholní sliby a žil v jedné ze zhruba šesti tajných řádových komunit v Brně). Zatčen byl dne 2. 4. 1957. Spolu s dalšími brněnskými saleziány byl dne 27. 6. 1957 senátem Krajského soudu v Brně (č. j.

¹⁸² AMV, a. č. 918 731 MV.

¹⁸³ Tamtéž.

¹⁸⁴ Tamtéž.

¹⁸⁵ Tamtéž. Spis z let 1987–1988 byl připojen ke spisu z let 1975–1979 a oba byly archivovány pod a. č. 5 563 Ústí n. Labem.

1 Kv 31/57) za předsednictví JUDr. Gottwalda odsouzen na dva a půl roku nepodmíněně, ztrátě čestných práv občanských na 3 roky a propadnutí zabavených věcí ve prospěch státu.¹⁸⁶

Dne 17. 1. 1973 byl 1. odd. 2. odb. S StB Ústí n. L. zaregistrován k osobě P. Plhala svazek KTS s krycím jménem FERDA (r. č. 12 013 Ústí n. L.). ŘO byl por. Jindřich Sýkora. Plhala se ke spolupráci získat nepodařilo a svazek byl dne 29. 1. 1976 uložen do archivu (a. č. 11 216 Ústí n. L.) a v pozdější době byl zničen.¹⁸⁷

Jan Pohl (*1921) – v roce 1989 administrátor farního úřadu ve Cvikově. V roce 1960 byl „rozpracován“ ve věcném operativním svazku 3. odb. OO MV v Děčíně (r. č. 5 763 Ústí n. L., bez krycího označení). Dne 3. 4. 1961 byl svazek předán 3. odb. KS MV Ústí nad Labem a o necelý měsíc později, 3. 5. 1961, byl zrušen.¹⁸⁸

Ukončení tohoto „rozpracování“ bylo v přímé souvislosti s tím, že P. Pohl byl v roce 1961 získán jako spolupracovník (agent) KS MV Ústí nad Labem s krycím jménem JOSEF (r. č. 6 156 Ústí n. L.).

Na jaře 1961 byl ústeckou StB zatčen katolický kněz Jan Skřivan. Při domovní prohlídce se u něj našly náboženské tiskoviny s „protistátním“ obsahem, o kterých doznal, že je dostal od P. Jana Pohla. Pohl byl před rokem 1948 vedoucím katolických skautů, ve své práci používal moderních forem apoštolátu a byl mezi věřícími oblíbený. V roce 1949 velmi aktivně vystoupil proti komunisty organizované Katolické akci. („*v přestrojení jako tremp, v krátkých kalhotách objížděl na Českolipsku fary a jako biskupský kurýr rozvážel tajné pastýřské listy a vyzýval kněze, aby se nebáli a četli je veřejně z kazatelen.*“).¹⁸⁹ Za svou angažovanost byl v roce 1950 internován v klášteře v Želivi, ačkoliv nebyl řeholním knězem. V roce 1951 byl propuštěn a ustanoven administrátorem farnosti v Jílovém u Děčína. I zde si brzy získal oblibu u věřících a podařilo se mu brigádnicky provést rozsáhlou opravu jílovského kostela. Svým skepticismem k totalitnímu režimu se ani zde příliš netajil, což bylo důvodem k jeho „rozpracování“ ze strany StB.

Zatčením Skřivana StB získala proti Pohlovi kompromitující materiál a dne 27. 4. 1961 byl předvolán k výslechu. Byl odvezen do konspiračního bytu na Maxičkách, kde mu bylo vyhrožováno zatčením („*Na Pohlovi bylo vidět, že si*

¹⁸⁶ AMV, a. č. V-962 Brno.

¹⁸⁷ AMV, RP, zápis k r. č. 12 013 Ústí nad Labem.

¹⁸⁸ AMV, RP, zápis k r. č. 5 763 Ústí nad Labem.

¹⁸⁹ AMV, a. č. 889 885 MV.

*je vědom své [trestné – pozn. aut.] činnosti, a že má strach z následků. Stále očekával, že se dozví, jaká opatření proti jeho osobě budou provedena.“*¹⁹⁰ Po celodenním výslechu (od 8.15 do 17.30 hod.) byla vyčerpanému Pohlovi dána možnost svůj „poklesek“ odčinit. Por. Milan Marek, který jeho „rozpracování“ řídil, mu nadiktoval dvoustránkový slib spolupráce, který potom Pohl podepsal. Byl zaregistrován jako agent 2. odd. III. odb. KS MV Ústí nad Labem s krycím jménem JOSEF (r. č. 6 156 Ústí n. L.). Jenom na okraj uvedme, že tento postup charakterizoval ŘO Marek v pozdější době jako „*zavázání ke spolupráci na základě dobrovolnosti*“.¹⁹¹ Již v roce 1962 svou spolupráci dekonspiroval. Přesto s ním byl udržován styk i nadále (člověk, kterému se svěřil, zakrátko zemřel). Podle hodnocení z roku 1968 „*podával zprávy průměrné kvality [...] Do rozpracovaných akcí řízen nebyl, ani nebyl seznámen s operativní technikou.*“¹⁹² Na schůzce dne 4. 4. 1968 odmítl kategoricky další spolupráci „*s poukazem na tu okolnost, že jsme se již přesvědčili, že duchovní dnes neprovádí ani nepotřebují provádět nepřátelskou činnost*“. Na další schůzku se odmítl dostavit a spolupráce s ním tedy byla dne 30. 4. 1968 ukončena. Svazek byl uložen do archivu (a. č. 6 156 Ústí n. L.).¹⁹³

Rudolf Prey (*1939) – v roce 1989 administrátor děkanského úřadu v Postoloprtech. Formálně bylo jeho „rozpracování“ ve SPO, vedeného O StB Semily zahájeno až 23. 5. 1974 (r. č. 12 877 Hradec Králové). V té době byl Prey kaplanem v Turnově. Fakticky však veškeré materiály k osobě jsou datovány v roce 1973. „Rozpracování“ bylo vedeno velmi podivně, svazek např. neměl krycí označení, návrh na zahájení „rozpracování“ a podobné náležitosti, se kterými se v 70. letech již běžně setkáváme. Co se týče jeho obsahu, tvoří jej v podstatě pouze hlášení Preyova přímého nadřízeného, agenta RUDY (Klement Ruisl – viz níže). Další poznatky nebyl shromažďovány a po Preyově přeložení do Postoloprta byl SPO dne 16. 12. 1976 formálně ukončen (a. č. 05026002 H. K.).¹⁹⁴

Rudolf Prchal (*1932) – v roce 1989 administrátor farního úřadu v Loukově u Mnichova Hradiště. Dne 4. 10. 1978 byl „rozpracován“ 5. odd. 2 b odb. S StB hl. m. Prahy a Středočeského kraje ve SPO/KTS vedeného pod krycím označením RUDOLF (r. č. 30 279 Praha). Dne 29. 12. 1982 byl tento svazek převeden na agenturní (pod stejným krycím jménem) a byl veden

¹⁹⁰ Tamtéž.

¹⁹¹ Tamtéž.

¹⁹² Tamtéž.

¹⁹³ Tamtéž.

¹⁹⁴ AMV, a. č. 966 420 MV.

až do roku 1989 (12. 6. 1987 předáno 4. odd. 2. b. odb. a 24. 5. 1989 1. odd. 2. odb. S StB Praha). Zničen byl bez uvedení data.¹⁹⁵

Ing. Jan Rob (*1914) – v roce 1989 administrátor děkanského úřadu v České Kamenici. P. Rob byl zatčen 17. 10. 1957 v souvislosti s realizací celostátní akce INSPEKTOR II, která měla ochromit aktivity tajného saleziánského řádu v českých zemích. Rob byl na kněze vysvěcen v roce 1948. V dubnu 1950 byl jako salezián internován v Oseku u Duchcova a v září 1950 byl povolán k výkonu základní vojenské služby u PTP. Dne 31. 12. 1953 byl propuštěn do civilu a začal pracovat jako projektant Elektromontážních závodů v Praze. Na jaře 1954 byl Rob jmenován představeným pražské saleziánské komunity namísto P. Karla Poláka, který odešel na Moravu. Pražská skupina měla zhruba 13 členů a byla rozdělena na tři podskupiny (jedna z nich působila v Roztokách u Prahy). Její činnost byla obdobná jako činnost komunit v Brně, Olomouci a Ostravě: řeholníci žili podle řádových pravidel, účastnili se saleziánských „sjezdů“, rozšiřovali samizdatový časopis „Cor unum“ apod. Spolu s Robem byl v Praze zatčen i další pražský salezián ing. Josef Topinka. Oba byli vyšetřováni Správou vyšetřování MV v součinnosti s 3. odb. III. správy MV. Dne 14. 2. 1958 byli postaveni před senát Krajského soudu v Praze (předseda František Veselý, soudci z lidu: Jan Aubrecht, Jan Arnold, státní prokurátor JUDr. Eman Čimbura). Ten je uznal vinnými ze spáchání tr. činu „sdružování proti republice“ podle § 80 odst. 1 tr. z. a odsoudil je oba na 3 roky o. s. nepodmíněně, dále k ztrátě čestných práv občanských (Rob 4 roky, Topinka 3 roky). Z vězení byli propuštěni až na amnestii v květnu 1960. Rob, který po propuštění bydlel v Roztokách u Prahy byl sledován konfidenty OO MV Praha-západ.¹⁹⁶

Benno Rössler (*1931) – v roce 1989 administrátor děkanského úřadu v Děčíně. Dne 25. 11. 1970 byl k jeho osobě na S StB Ústí nad Labem založen svazek kandidáta agentury (r. č. 10 683 Ústí n. L., bez krycího označení). Rösslera se však ke spolupráci získat nepodařilo, a tak byl svazek dne 13. 6. 1971 uložen do archivu (a. č. 10 569 Ústí n. L.) a v pozdější době zničen.¹⁹⁷

Klement Ruisl (*1920) – v roce 1989 administrátor děkanského úřadu v Turnově a vikář turnovského vikariátu. Dne 8. 4. 1970 byl zaregistrován jako informátor O StB Semily s krycím jménem RUDA (r. č. 9 515 Hradec Králové). Dne 22. 9. 1972 byl převeden do kategorie agent. Agenturní spolu-

¹⁹⁵ AMV, RP, zápis k r. č. 30 279 Praha.

¹⁹⁶ AMV, a. č. V-3 406 MV. Rozpracování OO MV Praha-západ nebylo podle sdělení OASS MV (č. j. ASU-12-17/2002 z 31. 10. 2002) vedeno ve zvláštním svazku.

¹⁹⁷ AMV, RP, zápis k r. č. 10 683 Ústí nad Labem.

práce trvala až do pádu totalitního státu. Dne 5. 12. 1989 byl svazek skartován. I když samozřejmě není možné rekonstruovat důvody, které Ruisla vedly k přijetí spolupráce, z agenturních hlášení, zachovaných v svazcích vedených na jiné osoby lze usuzovat (např. Prey), že alespoň v určitém období ke spolupráci přistupoval poměrně iniciativně a hlásil i skutečnosti, které by se bez něj StB nikdy nedozvěděla.¹⁹⁸

Drahošlav Říský (*1925) – v roce 1989 administrátor farního úřadu ve Vysoké u Mělníka. Říský byl na kněze vysvěcen v roce 1948 a v roce 1950 byl prefektem františkánského juvenátu v Kroměříži. V rámci akce K byl internován. Na podzim 1950 nastoupil základní vojenskou službu u PTP. V letech 1951–1952 pracoval jako dělník. Dne 20. 3. 1952 byl zatčen StB. Důvodem byl jeho styk s bývalým studentem Aloisem Khodlem, který po svém propuštění z internace založil v roce 1951 v Ostravě, kde pracoval, tajný kroužek JOC. V době, kdy byl Říský na vojně na Slovensku jej o tom Khodl informoval a dokonce plánoval, že členové kroužku pojedou Říského navštívit. Vyšetřování prováděly orgány KV StB České Budějovice a Ostrava. Ve dnech 12.–13. 8. 1952 byla skupina „Jaroslav Kašpar a spol.“ (ve které byli Říský i Khodl souzeni) postavena před senát Státního soudu v Praze (předseda JUDr. Jan Chvojka, soudci z povolání: JUDr. Zdeněk Kaláb, Miroslav Tlapák, soudci z lidu: Anna Součková a Josef Hromadník, Státní prokuraturu zastupoval JUDr. Karel Čížek – č. j. 4 Ts I 60/52). P. Říský byl v tomto procesu odsouzen pro velezradu a vyzvědačství na 12 let o. s. nepodmíněně a řadě vedlejších trestů. Z vězení byl propuštěn až po více než osmi letech, v květnu 1960.¹⁹⁹

Ještě před svým propuštěním z vězení byl dne 24. 3. 1960 P. Říský zaregistrován jako agent 1. odd. 3. odb. III. správy MV s krycím jménem MĚLNICKÝ (r. č. 11 187 III. S). Ve vězení (NPT Leopoldov) byl postupně „připoutáván“ nuceným stykem s orgány StB a tak dostatečně kompromitován před svými spoluvězni. III. správa plánovala jeho operativní využití ještě před propuštěním z výkonu trestu (jeho ŘO por. Miloslav Najman poznamenává: „*Není mu lhostejné, zda si zbytek trestu odpyká až do konce.*“) ²⁰⁰ K tomu již díky amnestii v květnu 1960 zřejmě nedošlo. Na svobodě byl úkolován do „problematiky tajného františkánského řádu“. V roce 1962 byla spolupráce hodno-

¹⁹⁸ AMV, RP, zápis k r. č. 9 515 Hradec Králové.

¹⁹⁹ AMV, a. č. V-454 České Budějovice. V procesu byli dále pro aktivitu v kroužcích JOC odsouzeni: Jaroslav Kašpar – 12 let o. s., Miroslav Tělužil – 10 let o. s., Arnošt Bindač – 4 roky o. s., Jan Dušek – 2 roky o. s. a mladiství: Alois Khodl – 2 roky o. s. a Štěpán Kaňák – 1,5 roku o. s. Zároveň dostali řadu vedlejších trestů.

²⁰⁰ AMV, a. č. 602 727 MV.

cena ze strany StB s výhradami kladně. Dále se však konstatuje, že dosavadní styk byl „převážně zaměřen k jeho připoutání, sám neprojevil zatím nějakou zvláštní iniciativu“²⁰¹, a že spolupráce měla pouze informativní charakter. ŘO pak navrhl převést Říského pouze do kategorie informátorů (nerealizováno). Situace se nezměnila ani po dalších dvou letech. V návrhu na ukončení spolupráce z 22. 11. 1964 se uvádí, že se „nepodařilo dosud naší výchovou změnit charakterové a povahové vlastnosti spolupracovníka, kterými je plně oddán církvi“.²⁰² Výsledky spolupráce jsou hodnoceny jako minimální. Kpt. Jaroslav Ebr, který byl od 1. 10. 1962 ŘO agenta, dále uvádí: „Kromě toho se vymlouvá, že se neumí přetvařovat, když s někým jedná.[...] Několikrát na schůzkách žádal o přerušeni spolupráce a zdůvodňoval to tím, že neustále myslí na to, že dělá něco, co církev zakazuje, a že se s tím nemůže ve svém svědomí vypořádat. K odstranění těchto nezdravých jevů byla na spolupracovníka [...] napojena společenská agentura z řad žen. Výsledek této kombinace je ten, že spolupracovnice, která je velmi schopná, nedokázala za dobu jednoho roku získat spolupracovníka na svoji stranu a změnit jeho povahové vlastnosti tak, aby mu dovolily plnit naše úkoly. [...] Po celkovém zhodnocení všech dosažených výsledků, které jsou neúměrné k vynaloženému úsilí ze strany pracovníků MV a po zhodnocení povahových vlastností spolupracovníka, který nevidí a nechce vidět nic jiného než církev a Boha, navrhuji spolupráci ukončit.“²⁰³

Jaroslav Saller (*1925) – v roce 1989 administrátor farního úřadu v Liběšicích u Žatce. Do dubna 1950 byl Saller studentem redemptoristického kněžského semináře v Obořišti u Dobříše. V rámci akce „K“ byl internován v Králíkách a v září 1950 nastoupil základní vojenskou službu u PTP. Do civilu byl propuštěn až 31. 12. 1953. Jako voják byl v roce 1951 tajně vysvěcen na kněze. Státní bezpečnost na Sallera upozornil v době služby u PTP jeho kolega, kněz, pracující pro Hlavní správu VKR jako agent pod krycím jménem HAVLÍK (neztotožněn). Saller se měl účastnit práce tajných vysokoškolských kroužků JOC a na odloučeném pracovišti ve Kbelích založil a vedl skupinu několika místních chlapců v duchu katolického skautingu. V lednu 1954 byl VI. správou (VKR) podán návrh na Sallerovo zatčení. Vzhledem k tomu, že v té době byl již v civilu, návrh schválen nebyl a „rozpracování“ v evidenčním svazku bylo dále vedeno 3. odd. III. odb. KS MV Praha (r. č. 2 228 III. S). Na podzim 1954 se Saller přestěhoval z Prahy do Sušice, kde pracoval jako lesní

²⁰¹ Tamtéž.

²⁰² Tamtéž.

²⁰³ Tamtéž.

dělník a ovšem také pokračoval ve své činnosti (také zde vedl tajný oddíl katolických skautů). OO MV Sušice žádala několikrát KS MV Prahy, aby jí bylo Sallerovo „rozpracování“ postoupeno, ta to ale vždy odmítla. Nakonec se zřejmě z prestižních důvodů III. správa rozhodla k samostatné realizaci. Dne 27. 11. 1956 bylo vydáno usnesení o zahájení vyšetřování a Saller byl vzat do vyšetřovací vazby StB. Dne 2. 4. 1957 byl Okresním soudem v Sušici odsouzen pro tr. čin podle § 163, nadřizování odst. 1 tr. z. na 1 rok odnětí svobody nepodmíněně.²⁰⁴ Důvodem k zatčení byla údajně pomoc studentovi Zdeňku Ciklerovi při „pokusu o opuštění republiky“.

Dne 3. 4. 1974 byl P. Saller znovu „rozpracován“ ve SPO, vedeném O StB Louny pod krycím označením STUDENT (r. č. 14 042 Ústí n. L.). Toto „rozpracování“ bylo ukončeno 9. 1. 1979 a svazek byl změněn na svazek NO s krycím označením PAPEŽ (II/28, později III/76 a nakonec III/47) a veden až do 8. 12. 1989, kdy byl zničen.²⁰⁵

JUDr. Hermann Schmid (*1907) – v roce 1989 administrátor farního úřadu v Čechelicích. Poprvé byl StB „rozpracován“ 25. 10. 1958 v osobním svazku, vedeném u 3. odb. OO MV Mělník (r. č. 615 Praha), až do 3. 1. 1966, kdy byl svazek zničen.²⁰⁶

Podruhé byl k jeho osobě u stejné součásti zaregistrován SPO s krycím označením DOKTOR dne 24. 7. 1979 (r. č. 31 656 Praha). ŘO byl nstržm. Miroslav Mayer, ref. O StB Mělník, později npor. Stanislav Kotek, SR O StB Mělník. Důvodem „rozpracování“ byly rozsáhlé styky P. Schmida s „kapitalistickou cizinou“, především korespondence s hraběnkou Annou Marií Schönbornovou, se kterou jej pojilo dlouholeté přátelství. Ta mu od roku 1978 přivázela ze Západu náboženskou literaturu. Existovalo i jiné nebezpečí: „Bylo [...] zjištěno, že při kroužkování různého druhu ptactva [Schmid mj. v letech 1927–1930 studoval na Přírodovědecké fakultě Německé university v Praze a byl členem Mezinárodní ornitologické společnosti – pozn. aut.] mu pomáhají děti a mládež. Schmid má na děti a mládež vcelku velký vliv a je předpoklad, že je může přesvědčovat o správnosti svého učení a tudíž je odvádět od budování rozvinuté socialistické společnosti.“²⁰⁷ V roce 1986 byl Schmidovi v rámci „preventivně výchovného opatření“ odebrán na půl roku

²⁰⁴ AMV, a. č. 28 457 MV. Důvodem k zatčení byla údajně pomoc studentovi Zdeňku Ciklerovi při pokusu o opuštění republiky.

²⁰⁵ AMV, RP, zápis k r. č. 14 042 Ústí nad Labem.

²⁰⁶ AMV, RP, zápis k r. č. 615 Praha.

²⁰⁷ AMV, a. č. 852 520 MV.

řidičský průkaz. Přes veškerou snahu StB však „rozpracování“ nepřinášelo pozitivní výsledky. V ročním hodnocení za rok 1988 byl ŘO nucen konstatovat, že „v současné době se nepodařilo naléztí styk, který by byl vhodný pro podstavení objektu akce.“²⁰⁸ Také proti hraběnce Schönbornové nebylo možné, vzhledem k zlepšujícím se mezinárodním vztahům, zakročit. V této situaci nezbylo StB nic jiného než SPO přesně po deseti letech, dne 27. 7. 1989 ukončit a svazek uložit do archivu.²⁰⁹

Václav Sikyta (*1922) – v roce 1989 administrátor probošství v Mělníku. P. Sikyta byl v letech 1942–1945 totálně nasazen. Po válce studoval teologii a na Velikonoce 1950 byl biskupem Trochťou předčasně vysvěcen na kněze. Na podzim 1950 byl povolán k výkonu základní vojenské služby k PTP. V roce 1952 navštívil na dovolence internovaného biskupa Trochtu. Jeho teta Marie Kovalová mu od něj později donesla tzv. tajnou fakultu, která upravovala výkon kněžské funkce v konspirativních podmínkách. Sikyta s touto fakultou seznámil další kněze, se kterými sloužil. Od některého z nich se o tom dozvěděl i VKR. Sikyta byl při odchodu z kasáren dne 11. 7. 1953 tajně zatčen a až do rána následujícího dne vyslýchán na KV StB Praha v Konviktské ul. č. 18. Zde pod nátlakem podepsal spolupráci. Byl zaregistrován jako agent pod krycím jménem JINDRA a jeho řídicím orgánem byl npor. Zdeněk Holaň z Hlavní správy VKR. (ŘO jej charakterizoval následovně: „*Svým úlisným chováním, vzorným vystupováním a velmi dobrou pracovní morálkou předstírá, že souhlasí s vnitřní i zahraniční politikou naší vlády.*“²¹⁰). V té době však Sikyta onemocněl TBC a musel být v září 1953 propuštěn do civilu. Svazek byl dále veden v době od 30. 11. 1953 do 13. 5. 1954 u 3. odd. II. odb. KV StB Plzeň (z té doby svazek neobsahuje vůbec žádný dokument) a od 5. 1. do 31. 8. 1955 u OO MV v Mladé Boleslavi (r. č. 1 396 Praha). Tady byl jeho ŘO st. seržant Jaroslav Krátký. V hodnocení za 1. pololetí r. 1955 nucen konstatovat, že spolupráci naprosto odmítá, nedostavil se na žádnou schůzku a nepodal žádnou zprávu. („*Je to osoba nábožensky založená, která nebude [...] úkoly plnit. Při jednom z rozhovorů, který byl veden na zdejším OO MV prohlásil, že je ochoten nastoupit trest, který mu bude podle zákona vyměřen. Při celém tomto rozhovoru vedl pobožné řeči a je mu naprosto jedno, jak s ním bude naloženo.*“²¹¹) Zároveň uvádí, že se „neosvědčil“ již jako spolupracovník

²⁰⁸ Tamtéž.

²⁰⁹ Tamtéž. Životu P. Schmida byla věnována vzpomínková kniha J. Čunáta. Čunát, Jiří: Tajemství úžasná. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2001.

²¹⁰ AMV, a. č. 109 212 MV.

²¹¹ Tamtéž.

VKR. Na základě toho byl svazek uzavřen a uložen do archivu (a. č. 10 921 Praha). Na přelomu 70. a 80. let byl P. Sikyta StB znovu prověřován, k formálnímu „rozpracování“ však již nedošlo.²¹²

Jan Hroznata Svatek (*1916) – v roce 1989 administrátor děkanského úřadu v Žatci a vikář lounského vikariátu. P. Svatek byl zatčen dne 9. září 1955 v Teplicích orgány KS MV Ústí nad Labem. Důvodem byl téměř tři roky starý případ. V době, kdy byl Svatek administrátorem farního úřadu v Bohušovicích nad Ohří, poskytl pomoc P. Antonínu Bradnovi, faráři z Velvar, který se v roce 1952 ukrýval před zatčením. P. Svatek a roudnický děkan Bohumil Kolář mu poskytovali pomoc. P. Svatek se obrátil na svého známého Jaroslava Vrbenského, studenta z Prahy, o kterém věděl, že se chystá k odchodu do zahraničí. Ten se seznámil se dvěma „agenty západní rozvědky“, ve skutečnosti provokatéry StB, kteří mu nabídli zaručený a bezpečný přechod. V srpnu 1952, kdy přípravy vrcholily, byli všichni kromě Svatka zatčeni. Svatek v té době byl navíc zasvěcen do tajné paralelní církevní struktury, kterou vytvořil biskup Trochta. V roce 1953 pak byla skupina Bradna a spol. Krajským soudem v Ostravě odsouzena k vysokým trestům (Bradna – 15 let o. s., Vrbenský – 12 let o. s. a Kolář – 10 let o. s.). Účast Svatka nebyla v té době dostatečně objasněna. V listopadu 1953 byl však povolán k výkonu základní vojenské služby u PTP, kde sloužil až do května 1954. Po návratu mu nebyl vrácen státní souhlas a pracoval až do svého zatčení jako dělník v továrně na nábytek v Teplicích. Proces proti Svatkovi se konal dne 10. listopadu 1955 před Krajským soudem Ústí nad Labem zasedajícím v Litoměřicích. Senátem ve složení JUDr. Oldřich Kubáněk (předseda), Josef Štemberka, Bedřich Hampejs (soudci z povolání) byl pro trestné činy „pomoc k tr. činu velezrady“²¹³ a „neoznámení velezrady“²¹⁴ odsouzen na 12 let odnětí svobody nepodmíněně, ztrátě čestných práv občanských na 8 let a k propadnutí poloviny majetku. Státním prokurátorem byl JUDr. Stanislav Dunaj.

V roce 1969 byl P. Svatek, který v té době stále pracoval jako dělník, plně rehabilitován. Soud konstatoval, že Vrbenský „naletěl“ provokatérům. Po přijetí novely rehabilitačního zákona v roce 1970 bylo toto zrušení napadeno Generální prokuraturou ČSSR a po konečném rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z roku 1974 zůstal v platnosti původní rozsudek z roku 1955.²¹⁵

Po svém propuštění z vězení byl P. Svatek v roce 1963 „rozpracován“ v evidenčním svazku (r. č. 12 358 Praha, bez krycího označení) OO MV

²¹² Tamtéž.

²¹³ § 7 odst. 2, § 78 odst. 1 písm. c, odst. 2 písm. a tr. z.

²¹⁴ § 165 odst. 1 tr. z.

²¹⁵ AMV, a. č. V-688 Ústí nad Labem.

Praha 5. „Rozpracování“ bylo ukončeno 6. 4. 1964 a svazek byl uložen do archivu (a. č. 574 848 MV). Svazek byl zničen v roce 1988.²¹⁶

Dne 20. 12. 1979 byl rozpracován znovu O StB Louny ve SPO vedeném pod krycím označením DĚKAN (r. č. 20 0039 Ústí n. L.). Dne 28. 8. 1980 byl svazek prověřované osoby přeměněn na svazek signální a k němu byl dne 2. 10. 1985 přiřazen svazek NO (II/19, veden pod stejným registračním číslem a krycím označením). Signální svazek byl ukončen dne 29. 6. 1989 a předán do archivu (a. č. 9 200 Ústí n. L.).²¹⁷

Miroslav Šimáček (*1951) – v roce 1989 administrátor farního úřadu v Příchovicích. Jeho „rozpracování“ bylo zahájeno 2. odd. II. odb. S StB Hradec Králové dne 1. 9. 1976 ve SPO vedeném pod krycím označením MIREK (r. č. 15 891 H. K.).²¹⁸ Již 18. 11. 1976 byl SPO převeden S StB Ústí nad Labem (r. č. 17 389 Ústí n. L.).²¹⁹ Zde byl tento spis zřejmě omylem zaregistrován znovu dne 21. 1. 1977 pod r. č. 17 630 Ústí n. L. u 2. odd. II. odb. ŘO byl mjr. Smola. Dne 14. 9. 1981 bylo další „rozpracování“ předáno O StB Jablonec nad Nisou a dne 1. 3. 1983 byl svazek převeden na svazek signální. Dne 28. 3. 1985 byl P. Šimáček zařazen na seznam NO (II/9). Svazek NO byl dne 29. 6. 1989 vyčleněn a registrován jako r. č. 27 025 Ústí n. L. Oba svazky byly dne 7. 12. 1989 zničeny.²²⁰

Josef Šimon (*1923) – v roce 1989 administrátor farního úřadu Kryry. V roce 1949 působil jako kaplan ve Frýdlantu v Čechách. Aktivně se účastnil vystoupení proti prorežimní Katolické akci a po zatčení frýdlantského administrátora P. Zlámala vystoupil ve svých kázáních několikrát otevřeně proti režimu – např. ve svém kázání z 9. 4. 1950 vyzval věřící, aby se modlili za zatčené kněze. Na základě toho byl StB sám zatčen a v pozdější době odsouzen ke dvěma letům odnětí svobody. Po propuštění byl pravděpodobně ještě povolán k výkonu vojenské základní služby u PTP.²²¹

²¹⁶ AMV, RP, zápis k r. č. 12 358 Praha.

²¹⁷ AMV, RP, zápis k r. č. 20 039 Ústí nad Labem.

²¹⁸ AMV, RP, zápis k r. č. 15 891 Hradec Králové.

²¹⁹ AMV, RP, zápis k r. č. 17 389 Ústí nad Labem.

²²⁰ AMV, RP, zápis k r. č. 17 630 Ústí nad Labem.

²²¹ Vyšetřovací svazek se nedochoval. O Šimonově odsouzení jsou nepřesné zmínky pouze v životopisech založených ve svazku AMV, a. č. 890 263 MV. Tento svazek dále obsahuje kopii tr. oznámení VS SNB Frýdlant z 23. 1. 1950 pro tr. čin podle zákona na ochranu lidově demokratické republiky. Z tohoto svazku je též patrné, že Šimon byl minimálně od roku 1955 rozpracován v evidenčním svazku.

V roce 1954 mu byl vrácen státní souhlas a od roku 1955 působil v Jiříkově. V roce 1959 o něj projevil zájem OO MV Rumburk. Měl být „zverbován“ a podávat zprávy o komunitách řeholních sester v Jiříkově a ve Varnsdorfu a o neodsunutých sudetských Němcích z jeho farnosti. „Dobrovolnost“ přijaté spolupráce byla determinována Šimonovým prohlášením, „že by se již nerad dostal do vězení.“²²² Formálně byl P. Šimon zaregistrován od 8. 12. 1959 jako agent PETR (r. č. 4 986 Ústí n. L.) OO MV Rumburk (po územní reorganizaci v roce 1960 u OO MV Děčín). Prvním řídicím orgánem byl Šimonův bývalý spolužák por. Václav Sedláček, SR 3. odd. OO MV Rumburk.

Dne 30. 11. 1964 v souvislosti s centralizací „rozpracování“ problematiky římskokatolické církve na 5. odd. II. odb. KS MV bylo postoupeno jeho řízení do Ústí nad Labem. Již 20. 2. 1965 byl svazek vrácen zpět OO MV Děčín s tím, že „jeho [P. Šimona – pozn. aut.] kvality zdaleka neodpovídají potřebám II. odboru KS MV. [...] Ani po stránce osobní nesplňuje hlediska kvalitního agenta. Jeho těžkopádnost, nerozhodnost a závislost na své hospodyně jsou překážky pro něho nepřekonatelné, které nedovolí, aby se z něho mohl stát kvalitní spolupracovník. Zprávy získané od PETRa jsou povrchní, postrádající sebemenší státobezpečnostní poznatky, jsou využívány pouze informativně. Z těchto důvodů doporučujeme provést důkladnou prověrku [...] protože označení jako agenta neodpovídá výsledkům dosavadní spolupráce.“²²³

Nakonec byl PETR dne 26. 4. 1966 během konspirativní schůzky znovu předán k řízení kpt. Luboši Maroušovi, ref. 5. odd. II. odb. KS MV Ústí n. L., který se stal jeho řídicím orgánem. Ten musel o dva roky později konstatovat, že agent „od doby převzetí 5. oddělením [...] se projevoval jako člověk, který nemá o styk s orgány StB zájem. Zprávy, které podával byly pouze všeobecného charakteru.[...] Otázka spolupráce s ním byla několikrát rozebírána za účasti náčelníka oddělení, avšak zlepšení nenastalo.“²²⁴ Na jaře 1968 Šimon jakoukoliv další spolupráci odmítl. Svazek byl formálně uzavřen 21. května 1968 a byl uložen do archivu (a. č. 9 799 Ústí n. L.).²²⁵

Josef Šprlák (*1951) – v roce 1989 administrátor farního úřadu v Klášterci nad Ohří. Dne 9. 4. 1988 byl „rozpracován“ ve SPO, vedeném u O StB Chomutov pod krycím označením ŠPRT (r. č. 26 210 Ústí n. L.). Řídicím orgánem byl kpt. Jaroslav Duchoň, SR O StB Chomutov. Důvodem byla Špr-

²²² AMV, a. č. 890 263 MV.

²²³ Tamtéž.

²²⁴ Tamtéž.

²²⁵ Tamtéž.

lákova angažovanost v podpisové akci „31 požadavků věřících v ČSSR“ a aktivní vystupování proti SKD PIT. Kpt. Duchoň vyslovil domněnku, že se Šprlák angažuje i v tajné církvi a bylo by jej možné „realizovat“ pro trestnou činnost podle § 178 tr. z. Dne 8. 12. 1989 pak bylo „rozpracování“ ukončeno, aniž by bylo dosaženo nějakého výsledku.²²⁶

Ing. Václav Teplý (*1928) – v roce 1989 administrátor arciděkanského úřadu ve Šluknově. Teplý byl dne 18. 10. 1955 odsouzen Vyšším vojenským soudem v Praze za „velezradu a rozkrádání národního majetku“ k 12 letům odnětí svobody. Důvodem bylo to, že se v roce 1951 údajně podílel na přípravách k vytvoření ilegální Křesťansko-demokratické strany. Rozkrádáním pak bylo to, že měl odcizit 12 náloží tritolu, které chtěl (u rodičů) použít k trhání pařezů. Vojenský soud případ projednával proto, že v době spáchání trestné činnosti byl Teplý vojákem základní služby. Zatčen byl v březnu 1955 pardubickou StB a vězněn byl až do května 1960.²²⁷

V letech 1968–1972 byl členem saleziánské komunity v Ústí nad Labem-Trmicích. V roce 1974 získal zpět státní souhlas a byl ustanoven administrátorem ve Šluknově. „Rozpracován“ StB byl díky celostátní akci KNIHOVNA (prověřování větších zakázek v knihařstvích), kdy se zjistilo, že si nechal svázat 150 kusů publikace Dětský obrázkový katechismus. Existovalo podezření, že jde o samizdat z tajné saleziánské tiskárny, která měla působit na území Severočeského kraje. Z tohoto důvodu byl dne 23. 12. 1982 2. odd. II. odb. S StB Ústí nad Labem založen k osobě P. Teplého signální svazek (r. č. 22 428 Ústí n. L.) vedený pod krycím označením STAVAR. Řídícím orgánem akce se stal nejdříve mjr. Jindřich Sýkora, později její řízení převzala mjr. Šarayová-Žižková. Dílčími úkoly byl pověřen npor. Pípal. V následujících letech byla monitorována většina Teplého aktivit (např. vystoupení beatové skupiny při mši v obci Království v roce 1985, biřmování ve Šluknově, styky s biskupem Otčenáškem nebo členy saleziánské řádu apod.) Zprávy dodávali např. tajní spolupracovníci PRAVDA, VIKÁŘ, PRIMAS a další. Přes veškerou snahu nepřinesla akce očekávané výsledky. Bylo zjištěno, že katechismy P. Teplý rozdává především mezi romské děti ze Šluknova. StB se rozhodla akci ukončit pouze blíže neurčeným „preventivně výchovným“ opatřením dne 10. 3. 1987. P. Teplý byl upozorněn, že „rozšiřování tiskovin, vydávaných mimo naše území, ale i nelegálně vydávaných v ČSSR dává možnost státním

²²⁶ AMV, a. č. T-2 096 MV. Svazek měl pouze 38 listů. Byl zničen, s výjimkou návrhu na založení a ukončení.

²²⁷ Vlček, V.: c. d., s. 349.

*orgánům provést vůči jeho osobě represivní opatření.*²²⁸ Akce STAVAR byla poté ukončena a svazek byl 7. 4. 1987 uložen do archivu.²²⁹

František Tomšík (*1921) – v roce 1989 administrátor děkanského úřadu v Jirkově. Dne 15. 4. 1980 bylo zahájeno jeho „rozpracování“ O StB Chomutov ve SPO, vedeném pod krycím označením MORAVÁK (r. č. 20 399 Ústí n. L.). Dne 30. 12. 1980 byl zároveň zanesen na seznam NO (III/68, od 21. 10. 1985 II/12) a 18. 1. 1981 byl zrušen SPO. Zdá se, že tento svazek byl veden u O StB Chomutov až do 8. 12. 1989, kdy byl zničen.²³⁰

Souběžně s tím byl dne 9. 2. 1983 P. Tomšík u O StB Chomutov „rozpracován“ v signálním svazku vedeném také pod krycím označením MORAVÁK (r. č. 22 505 Ústí n. L.) u O StB Most. Svazek byl založen z důvodu podezření z trestné činnosti podle § 178 tr. z. Impulsem k tomuto „rozpracování“ bylo agenturní hlášení agenta PATERY (Josef Jonáš, *1945, r. č. 17 922 Ústí nad Labem), který zjistil, že P. Tomšík udržuje prostřednictvím rodiny Geistlerových z Freithalu v NDR styk s poúnorovým emigrantem Taťákem, který je vedoucím pracovníkem církevní cestovní kanceláře v Turínu. Od něj a od vídeňské katolické Charity měl Tomšík získávat valuty a bony. Zároveň před PATEROU odhalil své kontakty k tajné církvi, když mu nabídl tajné studium bohosloví. Přestože akce byla od 1. 8. 1985 vedena v součinnosti s 2. odd. II. odb. S StB Ústí n. L. (zavedení kontrolního svazku²³¹) nepřinesla očekávané výsledky. Dne 8. 8. 1986 byl dokonce celý svazek postoupen z Mostu do Ústí, kde „rozpracování“ vedl mj. Sýkora. U obou útvarů však došli ke shodnému závěru, a sice, že: „*Tomšík zanevřel na své okolí a uzavřel se do sebe*“.²³² V důsledku toho byla akce ukončena a svazek byl dne 6. 4. 1987 uložen do archivu (a. č. 8 384 Ústí n. L.).²³³

Naposledy byl P. Tomšík StB „rozpracován“ ještě dne 7. 11. 1989, kdy byl O StB Chomutov k jeho osobě založen svazek KTS s krycím jménem MORÁVEK (r. č. 27 174 Ústí n. L.). Řídícím orgánem byl kpt. Jaroslav Duchoň. Ke spolupráci se jej samozřejmě získat nepodařilo a nebyla provedena ani

²²⁸ AMV, a. č. 933 764 MV.

²²⁹ Tamtéž.

²³⁰ AMV, RP, zápis k r. č. 20 399 Ústí nad Labem.

²³¹ Kontrolní svazek byl zrušen dne 19. 2. 1987. (AMV, RP, zápis k r. č. 22 505 Ústí nad Labem).

²³² AMV, a. č. 933 786 MV.

²³³ Tamtéž.

žádná schůzka. Důvodem k založení svazku byl jeden nucený „styk“ ještě v září 1989!²³⁴

Václav Truxa (*1919) – v roce 1989 kancléř litoměřického biskupství a kanovník-senior Svatoštěpánské kapituly. V roce 1957 byl zaregistrován jako spolupracovník (agent) KS MV Ústí nad Labem (r. č. 2 901 Ústí n. L.) s krycím jménem JOSEF. Svazek byl ukončen a uložen do archivu dne 30. 1. 1963 (a. č. 7 989). Dne 2. 11. 1966 však byl obnoven (II. odb. S StB Ústí nad Labem) a byl pak veden až do 29. 1. 1976, kdy byl znovu ukončen a uložen do archivu (a. č. 11 219 Ústí n. L.). Dne 1. 1. 1990 byl svazek zničen.²³⁵

Václav Tschulík (*1958) – v roce 1989 kaplan děkanského úřadu v Mostě, byl „rozpracován“ jako evidovaná osoba v objektovém svazku ŘÍMSKOKATOLICKÁ CÍRKEV vedeném 2. odd. II. odb. S StB Ústí nad Labem.²³⁶

Václav Vávra (*1925) – v roce 1989 administrátor farního úřadu v Novém Sedle u Žatce. V rámci akce „K“ byl P. Vávra internován v Králíkách. Dne 7. 12. 1961 byl odsouzen Krajským soudem v Banské Bystrici k trestu odnětí svobody na tři roky. Souzen byl ve skupině slovenských redemptoristů zatčených v rámci akce REDIS v létě 1961. Z vězení byl propuštěn na amnestii v květnu 1962.²³⁷

V roce 1984 (25. 7.) byl „rozpracován“ na návrh kpt. ing. Ladislava Timka, zástupce náčelníka O VKR VÚ 3858 Slaný, odd. Žatec ve SPO vedeném pod krycím označením EKONOM (r. č. 014 819 III. S). Důvodem bylo to, že se P. Vávra snažil navázat kontakt s jedním z vojáků z povolání z žatecké posádky. Půjčoval mu knihy s náboženskou tematikou a zval ho na faru, kde s ním vedl „obecné protistátní řeči“. P. Vávra měl smůlu, že jeho známý byl agentem VKR s krycím jménem PAVEL a všechno udal svým nadřízeným. Dne 26. 1. 1988 byl svazek předán od VKR k dalšímu „rozpracování“ O StB Louny (zaregistrován dne 1. 4. 1988, r. č. 26 183 Ústí n. L.). Tam však bylo již 11. 7. 1988 řídicím orgánem kpt. Milanem Havelkou konstatováno, že „*k osobě prověřovaného se nepodařilo zjistit, že by navazoval styk s vojáky z povolání s cílem získávat informace vojenského charakteru nebo negativně působit*“. Svazek byl dne 19. 7. 1988 ukončen a uložen do archivu (a. č. 8 862 Ústí n. L.). Přesto byl P. Vávra veden i nadále „*po linii StB Louny [...] v rámci kontroly a rozpracování problematiky ŘKC*“.²³⁸

²³⁴ AMV, a. č. 984 172 MV.

²³⁵ AMV, RP, zápis k r. č. 2 901 Ústí nad Labem.

²³⁶ AMV, RP, zápis k r. č. 333 Ústí nad Labem.

²³⁷ Vlček, V.: c. d., s. 314.

²³⁸ AMV, a. č. 938 075 MV.

Josef Vavrečka (*1913) – v roce 1989 administrátor farního úřadu v Řepíně. P. Vavrečka působil od srpna 1946 jako administrátor v Chrastavě. Po únoru 1948 se rozhodl odejít do emigrace a dne 19. 6. 1948 překročil ilegálně hranice v dnes již neexistující obci Weiss u Chebu (v této obci téměř u hranic ležel velký poutní kostel Bičování Krista Pána). Prošel několika utečeneckými tábory v Bavorsku. Nejdříve jako obyčejný uprchlík (Regensburg-Goetheschule, Untergettingen), později jako duchovní správce (Ludwigsburg). V září 1948 odjel s transportem československých uprchlíků do tábora v Bagnoli v jižní Itálii a od poloviny listopadu žil v Římě. Znechucen poměry v emigraci požádal v prosinci 1948 biskupa Trochtu při jeho návštěvě Říma o audienci. Trochta jej přijal, řekl mu, že je ho nejvíce třeba v ČSR a přislíbil mu bezpečný návrat. V polovině února 1949 se P. Vavrečka definitivně rozhodl k návratu. Avšak již v Břeclavi na nádraží byl zatčen, převezen na KV StB do Brna a tam téměř měsíc tvrdě vyslýchán. Podařilo se mu však vyrozumět biskupa Trochtu, který v jeho prospěch zakročil přímo u ministra Noska. Na základě příkazu MV byl pak Vavrečka dne 14. 3. 1949 propuštěn a mohl se vrátit do farní správy.²³⁹

V roce 1973 bylo vydáno Nařízení ministra vnitra č. 56, podle kterého měli být StB „rozpracováni“ a zpravodajsky vytěženi všichni navrátilci ze zahraničí. Přestože byl P. Vavrečka od července 1949 administrátorem v Řepíně a od té doby nevystoupal, byla proti němu dne 18. 6. 1974 zahájena O StB Mělník akce CESTOVATEL (SPO, r. č. 23 241 Praha). Více než sedm let byl StB sledován a několikrát vyslýchán ohledně své emigrace. Řídícím orgánem akce byl stržm. Pavel Holec a později nstržm. Jiří Purnoch. Při posledním pohovoru v roce 1981 uvedl P. Vavrečka otevřeně, že s marxisty nemůže nikdy souhlasit a členy SKD PIT označil za kariéristy. Jinak ovšem během celého „rozpracování“ nebyly zjištěny žádné „závadové“ skutečnosti, a tak byl svazek dne 7. 7. 1981 ukončen a uložen do archivu.²⁴⁰

Oldřich Vinduška (*1918) – v roce 1989 administrátor děkanského úřadu v Litvínově a vikář chomutovského (podkrušnohorského) vikariátu. Dne 15. 10. 1971 byl k jeho osobě 1. odd. II. odb. S StB Ústí nad Labem zaregistrován svazek kandidáta agentury s krycím jménem OLDA (r. č. 11 069 Ústí n. L.), který byl v následujícím roce převeden na svazek agenturní. Řídícím orgánem byl kpt. Smola. Svazek byl veden až do 11. 1. 1985, kdy byl uložen do archivu (a. č. 15 053 Ústí n. L.) a v pozdější době zničen.²⁴¹

²³⁹ AMV, a. č. V-3022 Brno.

²⁴⁰ AMV, a. č. 701 319 MV.

²⁴¹ AMV, RP, zápis k r. č. 11 069 Ústí nad Labem.

František Vítek (*1923) – v roce 1989 administrátor farního úřadu v Tatobitech. V roce 1950 (již v době internace biskupa Trochty) Vítek odmítl přijmout kněžské svěcení a nastoupil jako dělník v Krkonošských papírnách. Dále pokračoval ve studiu teologie a v roce 1952 byl tajně vysvěcen tajným světicím biskupem Hladem. Po dvou letech činnosti v tajné církvi byl P. Vítek zatčen StB a pod pohrůžkou věznění byl nucen přijmout spolupráci. „Zverbován“ byl dne 24. 2. 1955 jako agent 3. odd. III. odb. KS MV Liberec s krycím jménem RICHARD.

Počátkem roku 1956 o Vítka projevila zájem I. správa MV (civilní rozvědka StB) a začala sondovat možnosti jeho vysazení do zahraničí. Akci RICHARD vedlo 3. odd. 2. odb. I. správy MV v součinnosti se 3. a 1. odborem KS MV Liberec. Rozvědka chtěla Vítka použít jako svého agenta v Rakousku, kde měl jednak příbuzné, jednak kontakty na saleziánský řád, jehož byl tajným členem. Vítek však začal již na přelomu let 1956/1957 další spolupráci odmítat, trpěl výčitkami svědomí a příslušníkům StB začalo dávat čím dál víc práce přesvědčovat jej, aby si to ještě „rozmyslel“. Dne 10. 4. 1957 na schůzce, uskutečněné na OO MV v Jablonci nad Nisou, byli operativní pracovníci I. správy nuceni konstatovat, že *„RICHARD je naprosto oddán náboženské ideologii [...] nikdy se nenechá přesvědčit o správnosti marxismu. [...] Z celkového rozhovoru je jasné, že spolupráci vykonává pod nátlakem a proto není na něho naprosto žádné spolehnutí. [...] Není proto únosné se s ním nadále zabývat z hlediska jeho rozvědného využití.“*²⁴²

Dne 18. 3. 1960 byl František Vítek znovu zaregistrován jako tajný spolupracovník (agent) 3. odb. KS MV Ústí nad Labem, opět pod krycím jménem RICHARD (r. č. 5 270 Ústí n. L.). Svazek byl ukončen a uložen do archivu 26. 3. 1962 (a. č. 7 339 Ústí n. L.) a v pozdější době zničen.²⁴³

Naposledy byl P. Vítek zaregistrován dne 8. 6. 1982 jako důvěrník O StB Semily (r. č. 20 037 H. K.). Opět s krycím jménem RICHARD. Svazek byl veden do 6. 12. 1985, kdy byl ukončen a uložen do archivu (a. č. 14 465 H. K.). Podle seznamu dokumentů, který jako jediný nebyl vyskartován, byl RICHARD za tuto dobu celkem jedenáctkrát „vytěžen“ (tedy zhruba třikrát za rok).²⁴⁴

Václav Vlasák (*1946) – v roce 1989 administrátor děkanského úřadu v Dobručicích. Dne 20. 9. 1979 byl „rozpracován“ O StB Mladá Boleslav ve SPO, který byl veden pod krycím označením NOVOKNĚZ (r. č. 31 965 Pra-

²⁴² Archiv bývalé I. správy SNB, r. č. 10 442/112 (vyřazené typy).

²⁴³ AMV, RP, zápis k r. č. 5 270 Ústí nad Labem.

²⁴⁴ AMV, a. č. 967 234 MV.

ha). „Rozpracování“ bylo ukončeno 18. 11. 1981 a svazek byl uložen do archivu (a. č. 706 964 MV).²⁴⁵

O necelé dva roky později byl Vlasák „rozpracován“ znovu. Dne 5. 9. 1983 byl k jeho osobě 2. odd. II. odb. S StB Ústí nad Labem znovu zaveden SPO (r. č. 22 921 Ústí n. L.), tentokrát pod krycím označením VAŠEK. Tento svazek byl dne 30. 9. 1983 převeden na svazek agenturní. Jako takový byl veden až do 7. 12. 1989, kdy byl zničen.²⁴⁶

Jan Zemánek (*1925) – v roce 1989 administrátor farního úřadu v Malměřicích. V rámci akce „K“ byl internován v Králíkách. V letech 1950–1953 sloužil u PTP. V létě 1961 byl v rámci celostátní akce REDIS zaměřené proti saleziánskému řádu zatčen a v procesu, který se konal ve dnech 11.–15. 12. 1961 u Krajského soudu v Brně, byl odsouzen k trestu odnětí svobody na 15 let. Důvodem byla jeho angažovanost v rámci tajné redemptoristické komunity v Brně. Z vězení byl propuštěn až v září 1965.²⁴⁷ Dne 7. 1. 1974 byl k osobě P. Zemánka zaveden S StB Ústí nad Labem svazek NO (III/14, resp. III/65, r. č. 13 336 Ústí n. L.). Na seznamu nepřátelských osob byl pak veden až do 8. 12. 1989, kdy byl svazek zničen.²⁴⁸

Výpomocní duchovní²⁴⁹

Arnošt Bindač (*1911) – v roce 1989 výpomocný duchovní v Horní Poustevně. P. Bindač byl zatčen v souvislosti s případem P. Říského dne 20. 2. 1952. V té době působil jako kaplan v Opavě u P. Jaroslava Kašpara, který byl postaven do čela účelově sestavené „protistátní“ skupiny.²⁵⁰ Bindačovi bylo

²⁴⁵ AMV, RP, zápis k r. č. 31 965 Praha.

²⁴⁶ AMV, RP, zápis k r. č. 22 921 Ústí nad Labem.

²⁴⁷ AMV, r. č. V-2 508 Brno.

²⁴⁸ AMV, RP, zápis k r. č. 13 336 Ústí nad Labem.

²⁴⁹ § 16 vl. nařízení 219/1949 Sb., ve znění vl. nařízení č. 47/1981 Sb. upravoval udělení státního souhlasu k výkonu duchovenské činnosti

²⁵⁰ Na případu Jaroslava Kašpara můžeme nejlépe demonstrovat, jak mnohdy vypadala „tajná spolupráce“ kněží. Na základě „kompromateriálu“ byl P. Kašpar dne 30. 8. 1951 Velitelstvím oddílu StB Opava tajně zatčen a pod nátlakem přinucen podepsat závazek spolupráce. Okamžitě poté, co byl propuštěn, si uvědomil své selhání a průběh výslechu podrobně popsal Bindačovi. V návrhu na zatčení z 5. 10. 1951 se uvádí: „Po podepsání jakoukoliv (spolu)práci odmítá s odůvodněním, že špicla policii dělat nebude.“ Dne 16. 10. 1951 byl Kašpar zatčen, dne 13. 8. 1952 odsouzen k 12 letům odnětí svobody a řadě vedlejších trestů a na svobodu byl propuštěn až 10. 5. 1960. AMV, a. č. V-735 Ostrava.

kladeno za vinu, že od roku 1950 uvažoval o ilegálním odchodu do zahraničí a snažil se údajně získat falešné doklady. Kromě toho prý věděl o „trestné činnosti“ ostatních. Státní soud v Praze kvalifikoval jeho jednání jako trestný čin „neoznámení trestného činu velezrady“, po odvolání státního prokurátora byl Bindač nakonec Nejvyšším soudem v Praze odsouzen za velezradu ke čtyřem rokům odnětí svobody, propadnutí celého jmění a ztrátě čestných práv občanských na pět let. V roce 1968 byl P. Bindač rehabilitován a v jeho případě zůstala rehabilitace v platnosti i po roce 1970.²⁵¹

Od 2. 3. 1967 do 20. 8. 1968 byl P. Bindač „rozpracován“ 5. odd. II. S StB Ostrava v pozorovacím svazku (bez krycího označení, r. č. 11 352 Ostrava, později a. č. 14 103 Ostrava). Podle poznámky v Registru svazků bylo „rozpracování“ do Ostravy předáno S StB Bratislava (r. č. 9 355 Bratislava).²⁵²

Dne 26. 7. 1972 byl k osobě P. Bindače O StB Hodonín zaregistrován svazek KTS (r. č. 17 565 Brno), vedený pod krycím jménem ARNOŠT. Dne 24. 1. 1973 byl převeden na svazek agenturní. Již v srpnu 1974 byl však tajný spolupracovník ARNOŠT degradován z agenta na důvěrníka (což nesvědčí o tom, že by spolupracoval nějak aktivně) a v září 1975 s ním byla spolupráce ukončena úplně a svazek byl uložen do archivu (a. č. 334 536 Brno).²⁵³

Miroslav Brabec (*1919) – v roce 1989 výpomocný duchovní v Loučni. P. Brabec byl po roce 1945 členem ČSL. V roce 1949 četl v kostele 1. pastýřský list čsl. biskupů namířený proti postupujícímu náboženskému útlaku. V té době byl správcem vikariátu v Doksech. ONV v Doksech mu byla vyměřena pokuta 3 000,- Kčs. V březnu 1951 byl z Doks přeložen do Frýdlantského výběžku a dne 24. září 1952 zatčen orgány KS StB Liberec. Za vinu se mu kladlo, že vyzýval snoubence, aby po sňatku na MNV uzavírali i církevní sňatek, vedl mládež k „americkému způsobu života“ (dával dětem na hraní indiánské čelenky a pistolky), rozbíjel pionýrské kroužky (požadoval na ministrantech, aby se účastnili ministrantských cvičení na úkor akcí pořádaných Pionýrskou organizací) atd. Navíc jej kostelník z Raspenavy (člen KSČ, kterému Brabec nedůvěřoval pro jeho opilství) křivě obvinil z krádeže kostelního prádla. Lidovým soudem²⁵⁴ ve Frýdlantu byl Brabec dne 13. 10. 1953 odsouzen pro tr. činy krádeže a zneužití náboženské funkce na 2,5 roku odnětí svo-

²⁵¹ AMV, a. č. 454 České Budějovice, a. č. V-735 Ostrava.

²⁵² AMV, RP, zápis k r. č. 11 352 Ostrava.

²⁵³ AMV, RP, zápis k r. č. 17 565 Brno. Tento svazek nebyl do archivu operativních a vyšetřovacích spisů převzat a s největší pravděpodobností byl zničen.

²⁵⁴ Tehdejší označení okresních soudů.

body nepodmíněně.²⁵⁵ U odvolacího řízení byl Brabcovi trest snížen na 1,5 roku odnětí svobody, když se mu křivé obvinění z krádeže podařilo vyvrátit. Z vězení byl propuštěn dne 21. 12. 1953.

ThDr. Václav Holakovský (*1914) – v roce 1989 výpomocný duchovní v Jiřetíně pod Jedlovou. P. Holakovský prošel jako kněz řádu redemptoristů (v roce 1950 prefekt řádového semináře v Obořišti u Příbrami) v letech 1950–1955 internací v Králíkách, Hejnicích a Oseku. Po propuštění z internace si našel zaměstnání v Entomologické laboratoři ČSAV v Praha. Dne 3. 8. 1961 byl zatčen orgány KS MV Praha v rámci celostátní akce REDIS zaměřené proti aktivitám tajného redemptoristického řádu (realizovala ji III. správa MV v součinnosti s KS MV – v srpnu 1955 bylo v Československu zatčeno celkem 26 redemptoristů). P. Holakovský byl nejen vůdčí osobností pražských redemptoristů, ale od března 1961 i tajným provinciálem s rozšířenými pravomocemi (korespondence s Římem se uskutečňovala přes Ostravu a Polsko). Spolu s P. Holakovským byli nakonec před senát pražského městského soudu postaveni ještě tři další kněží: František Líkař (*1914), ThDr. Jarolím Adámek (*1915) a Ing. Jan Schuster (*1923). Za vinu se jim kladla tajná příprava redemptoristických kleriků na kněžství, styk s Římem a „rozšiřování zpráv štvařového zahraničního rozhlasu“ (míněno české vysílání rádia Vatikán). P. Holakovský byl navíc po sérii tvrdých výslechů, při kterých bylo vyšetřovatelem StB por. Janem Špačkem používáno fyzické i psychické násilí, donucen k nesmyslnému doznání, že je od roku 1947 agentem vatikánské tajné služby (teprve od roku 1957 „aktivizovaným“). Do Vatikánu měl podávat zprávy o politické a hospodářské situaci v ČSSR, utajovaných výzkumných pracích v oblasti ochrany proti zbraním hromadného ničení, vojenských objektech a letištích pro trykové MIGy. Ve dnech 27.–28. 12. 1961 se konalo soudní přelíčení, ve kterém byli všichni jmenovaní uznáni vinnými z trestného činu podvracení republiky a Holakovský navíc i z vyzvědačství.²⁵⁶ Nepodmíněný rozsudek zněl u Holakovského na 12 let; Líkař byl odsouzen k pěti letům, Adámek ke čtyřem rokům a Schuster ke dvěma letům odnětí svobody (všichni kromě Schustra pak k zabavení majetku a ztrátě čestných práv občanských po dobu výkonu trestu). Předsedou senátu byl Karel Lukavský, soudci Karel Lisovec a Jaroslav Budínský. Prokuraturu zastupovala JUDr. Ludmila Matušínská. Již v roce 1963 však byla v případě P. Holakovského povolena obnova trestního řízení. Dne 19. 9. 1963 byl odsouzen ke čtyřem letům odnětí svobo-

²⁵⁵ AMV, a. č. V-618 MV. Rozsudek Lidového soudu ve Frýdlantu, č. j. T 166/53. Předsedou senátu byl JUDr. Ladislav Šťastný, soudci Stanislav Pitra a František Václaviček. Prokuraturu zastupoval JUDr. Arnošt Fišl.

²⁵⁶ § 86 odst. 1 tr. z.

dy za rozvracení republiky, přičemž údajné vyzvědačství bylo předmětem samostatného projednávání. Dne 30. 11. 1963 pak bylo prokuraturou trestní stíhání pro tento skutek zastaveno. V roce 1969 byl P. Holakovský zcela rehabilitován, avšak v roce 1971 byl rehabilitační rozsudek zrušen.²⁵⁷

Dne 20. 7. 1961 bylo 3. odd. III. odb. KS MV Praha zahájeno jeho „rozpracování“ v osobním svazku (r. č. 10 064 Praha). Akce byla zakončena realizací v srpnu 1961 a svazek byl následně dne 28. 2. 1962 uložen do archivu (a. č. 58 480 MV).²⁵⁸

Augustin Holík (*1919) – v roce 1989 výpomocný duchovní v Ústí nad Labem-Trmicích. P. Holík byl StB „rozpracováván“ v letech 1960–1964 v rámci celostátní akce INSPEKTOR II zaměřené proti tajnému saleziánskému řádu. Vzhledem k tomu, že v tomto období byly zjištěny jeho kontakty s ostatními saleziány na Moravě i v Čechách, ne však takového rázu, že by to zavdávalo příčinu k jeho trestnímu stíhání, byl s ním v létě 1964 na OO MV Gottwaldov (dnes Zlín) proveden pohovor (jako „profylaktické opatření“) během kterého byl Holík donucen říci, že „nemá v úmyslu něco podnikat proti komunistickému zřízení“. S tím byla StB zřejmě spokojena a „rozpracování“ P. Holíka ukončila.²⁵⁹

V pozdější době byl pak znovu „rozpracován“ jako evidovaná osoba ve svazku ŘÍMSKOKATOLICKÁ CÍRKEV vedeném u 2. odd. II. odb. S StB Ústí nad Labem (r. č. 333 Ústí n. L.).²⁶⁰

Josef Jeřábek (*1914) – v roce 1989 výpomocný duchovní v Oseku u Duchova. Dne 12. 3. 1963 byl k jeho osobě zaregistrován 2. odd. III. odb. KS MV Ústí nad Labem svazek kandidáta agentury s krycím jménem BOHOUS (r. č. 7 492 Ústí n. L.), který byl dne 14. 11. 1963 převeden na svazek agenturní. Řídícím orgánem byl npor. Milan Marek.²⁶¹ Svazek byl veden do 22. 11. 1965, kdy byl uložen do archivu (a. č. 8 930 Ústí n. L.) a dne 26. 1. 1987 byl zničen.²⁶²

Miroslav Jurčík (*1926) – v roce 1989 výpomocný duchovní v Ústí nad Labem. Zemřel 31. 10. 1989. Dne 8. 8. 1955 podal ppor. Vlastimil Berger, SR OO MV Litoměřice návrh na jeho „rozpracování“. Jurčík, který byl v té době II. dómským vikaristou kapitulní konsistoře v Litoměřicích, měl být získán ke

²⁵⁷ AMV, a. č. V - 4 660 MV.

²⁵⁸ AMV, a. č. H-723 MV.

²⁵⁹ AMV, a. č. V-2848 Brno.

²⁶⁰ AMV, RP, zápis k r. č. 333 Ústí nad Labem.

²⁶¹ V letech 1980–1987 náčelník S StB Ústí nad Labem (plk.)

²⁶² AMV, RP, zápis k r. č. 7492 Ústí nad Labem.

spolupráci. StB se podařilo shromáždit některé kompromitující materiály k jeho osobě, na základě kterých měl být ke spolupráci přinucen. Již před tím byl od 6. 10. 1954 „rozpracován“ OO MV Litoměřice v evidenčním svazku (r. č. 379 Ústí n. L.) pro podezření z účasti ve skupině „reakčních duchovních“. Dne 12. 11. 1955 Jurčík závazek ke spolupráci podepsal. Byl zaregistrován jako agent s krycím jménem JÍNA (r. č. 2 182 Ústí n. L.). Domněnce o donucení ke spolupráci odpovídá i formulace Jurčíkem vlastnoručně napsaného prohlášení: „*Jsem si vědom, že jako kněz a občan naší republiky jsem se provinil proti lidově demokratickému zřízení, spojil jsem se s dalšími osobami k provádění kontrarevoluční činnosti. Žádám, aby mi byla poskytnuta možnost k nápravě a abych dokázal, že chci odčinit spáchané trestné činy, zavazuji se ke spolupráci*“).²⁶³ Tato formulace by zároveň odpovídala tomu, že se Jurčík účastnil některých tajných církevních aktivit. Minimálně do konce roku 1955 se pak snažil spolupráci ukončit. V záznamu z 23. 12. 1955 jeho řídicí orgán por. Josef Kynský uvádí: „*Není už u něho snaha o vymknutí se spolupráci a úkoly v celku plní důsledně. Dosud však není přesvědčen o správnosti své spolupráce a na tuto pohlíží, jako na něco nečestného.* [...] [je nutno – pozn. aut.] *jej více ke spolupráci připoutat na podkladě kompromitování [...] má strach [...], že jej stejně zavřem, čímž se vlastně ani sám netají.*“ Zároveň jsou v textu narážky na osoby, které měl Jurčík usvědčovat z „protistátní“ činnosti.²⁶⁴

Agentem StB byl JÍNA následujících 23 let. Dne 22. 5. 1958 byl předán k řízení z Litoměřic na KS MV Ústí nad Labem. V jeho řízení se za tu dobu vystříдалo celkem sedm ŘO (předposledním byl v letech 1970–1973 kpt. Smola). Na návrh posledního z nich, por. Petra Frimla, SR 2. odd. II. odb. S StB Ústí nad Labem, byla spolupráce dne 29. 6. 1979 ukončena a svazek uložen do archivu (a. č. 12 038 Ústí n. L.). Podle závěrečného hodnocení byl využíván k „rozpracování“ nepřátelských osob řad kléru, věřících a laiků. Za jeho pomoci došlo k „realizaci“ několika akcí StB. Některé byly neúspěšné. Státní bezpečnost se například pokusila „podstavit“²⁶⁵ JÍNU biskupu Karlu Otčenáškoví. Biskupovu důvěru však vzhledem ke svému členství v SKD PIT nezískal. V roce 1963 vycestoval do NDR a v letech 1965 a 1968 do Rakouska, kde plnil „*StB úkoly*“. Od konce 50. let byl StB několikrát prověřován – vždy s tím nejlepším výsledkem. V 70. letech byl JÍNA zcela pod vlivem své hospodyně Věry Švorcové. Její dcera začala obchodovat s vybavením JÍNOVA kostela a JÍNA se ji pokusil krýt. Při pohovoru s okresním církevním tajemníkem Sed-

²⁶³ AMV, a. č. 895 143 MV.

²⁶⁴ Tamtéž.

²⁶⁵ „Podstavit“ – úkolovat tajného spolupracovníka k tomu, aby získal přátelství a důvěru člověka, o kterého má StB zájem a mohl o něm pak StB podávat zprávy.

lákem v u 1978, kdy se pokusil vzniklou situaci urovnat, uvedl jako argument na svou obranu, že „*již více než dvacet let spolupracuje s orgány StB, kteří ho pravidelně navštěvují.*“²⁶⁶ Vzhledem k této dekonspiraci bylo Státní bezpečností rozhodnuto další spolupráci ukončit. Za celou dobu spolupráce bylo JÍNOVI vyplaceno 2 240,- Kčs odměn a 1 200,- Kčs na výdaje spojené s plněním úkolů.²⁶⁷

Pavol Kalavský (*1924) – v roce 1989 výpomocný duchovní v Horním Maxově. P. Kalavský byl zatčen dne 10. 6. 1951 v prostoru obce Háje-Slapany (dnes součást Chebu) při pokusu o přechod státních hranic do SRN. Byl převezen do Karlových Varů a odtud na Pankrác. Při vyšetřování se zjistilo, že Kalavský odmítal prorožimní Katolickou akci, dále účastnit se akcí „pokrokových kněží“ a číst pastýřské listy proti remilitarizaci západního Německa. V dubnu 1950 byl předvolán na SÚC do Bratislavy, kde dostal důtku a bylo mu vyhrožováno deportací do TNP. P. Kalavský začal přemýšlet o emigraci. V červnu 1951 odcestoval za svojí příbuznou Marií Ludrovskou do Sokolova. Ta se obrátila s žádostí o pomoc na Josefa Heinze, horníka z Dolního Rychnova (*1928) a Josefa Rödiga (*1931), bagrmistra ze Sokolova, kteří jí slíbili, že za 20.000,- Kčs P. Kalavského přes hranice převedou. Vyinkasovali zálohu a obratem celou věc udali sokolovské StB.²⁶⁸

P. Kalavský byl dne 14. 12. 1952 postaven před senát Státního soudu v Bratislavě (předseda Jozef Pavelka, soudci z povolání Pavol Korbuly a Dominik Turčan, soudci z lidu Štefan Broš a Štefan Cabadaj, státní prokuraturu zastupoval JUDr. Pavel Winter). Byl odsouzen za pokus o velezradu²⁶⁹ k trestu odnětí svobody na 11 let a řadě vedlejších trestů (20 000,- Kčs pokuty nebo dva měsíce odnětí svobody, ztráta čestných práv občanských na 10 let a propadnutí majetku).²⁷⁰

Dne 7. 11. 1973 byl P. Kalavský „rozpracován“ 2. odd. II. odb. S StB Ústí nad Labem ve svazku NO (II/24, resp. III/21) vedeném pod krycím označením KAPLAN (r. č. 12 851 Ústí n. L.). Zároveň byl pod tímto registračním číslem

²⁶⁶ Tamtéž.

²⁶⁷ Tamtéž.

²⁶⁸ Ani jeden z obou udavačů, kteří způsobili mnohaletou ztrátu svobody a majetku P. Kalavského není dnes na oficiálních seznamech spolupracovníků StB.

²⁶⁹ Zákon č. 86/1950 Sb., § 78 („velezrada“).

²⁷⁰ AMV, a. č. V-862 Plzeň (Karlov Vary).

veden od 20. 3. 1975 do 15. 1. 1979 SPO. Jako NO byl P. Kalavský veden až do 7. 12. 1989, kdy byl svazek zničen.²⁷¹

Emanuel Kindermann (*1911) – v roce 1989 výpomocný duchovní v Kostomlatech pod Milešovkou. P. Kindermann byl 23. 2. 1950 Státním soudem v Praze odsouzen pro trestné činy „pobuřování proti republice a šíření poplašných zpráv“ ke dvěma letům odnětí svobody. Důvodem k tomu bylo to, že v červnu 1949 v kapli Okresní veřejné nemocnice v Mostě četl při mši stať Láska k Církvi z knihy Slovo Boží (od ThDr. Josefa Miklíka) a Prohlášení katolického duchovenstva vikariátu mosteckého namířené proti prorežimní Katolické akci. Při mši bylo přítomno několik pacientů a asi 40 řádových sester. Dne 7. 11. 1949 byl P. Kindermann v souvislosti s jeho „trestnou činností“ na VO StB Most. V té době byl již orgány StB sledován.

I po svém propuštění z vězení v prosinci 1951 byl P. Kindermann jako sudetský Němec (a tedy „neplnohodnotný“ československý občan) sledován Státní bezpečností.²⁷²

Vojtěch Kodera (*1914) – v roce 1989 výpomocný duchovní v Lysé nad Labem. V roce 1949, když vykonával funkci administrátora arciděkanského úřadu v Liberci, byl P. Kodera biskupem Trochtou jmenován libereckým tajným oblastním vikářem.²⁷³ Ve své funkci vyřídil asi 100 spisů a vybudoval (podle Trochtova tajného oběžníku) síť důvěrníků z řad katolických laiků. Velmi aktivně se angažoval proti prorežimní Katolické akci. Jeho aktivity v podstatě skončily přeložením z Liberce do Doks v roce 1951. Zde byl také 26. a 1954 orgány KS MV Liberec zatčen. Krajským soudem v Liberci byl dne 29. října 1954 odsouzen k trestu odnětí svobody na pět let a vedlejšími trestům (propadnutí majetku, povinnost uhradit náklady řízení, ztráta čestných práv občanských na pět let). Předsedou senátu byl JUDr. František Hruška, soudci z lidu Josef Buchar, Ferdinand Zýder, prokurátor JUDr. Otto Kovařík. Ten se taky odvolal proti příliš nízkému trestu. Nejvyšší soud v Praze mu vy-

²⁷¹ AMV, RP, zápis k r. č. 12 851 Ústí nad Labem.

²⁷² AMV, a. č. V-52 Ústí nad Labem. K osobě P. Kindermann se v AMV zachoval ještě svazek a. č. 631 420 MV, u kterého však dosud nebyl zrušen stupeň utajení.

²⁷³ Na základě zmocnění („fakult“), které si s sebou Trochta přivezl v prosinci 1948 z Říma, začal na jaře 1949 budovat paralelní církevní strukturu (jmenoval tři tajné vikáře pro případ svého zatčení, tajné oblastní vikáře, jejich zástupce atd.). Lze konstatovat, že šlo v podstatě o první zárodky tajné církve. StB se však o Trochtových aktivitách dozvěděla a většina takto pověřených hodnostářů byla nakonec zatčena. Není bez zajímavosti, že jako tajně jmenovaný sekretář libereckého vikariátu začínal pozdější prorežimní generální vikář diecéze Josef Hendrich.

hověl a P. Koderovi byl dne 21. prosince 1954 trest zvýšen na sedm let odnětí svobody (předseda soudu JUDr. Zdeňka Patschová, soudci – JUDr. Ota Šidlichovský, JUDr. Hugo Richtř, soudci z lidu – Anna Svobodová, Jan Baloun, prokurátor JUDr. Václav Šaña). V roce 1969 byl P. Koder a v plném rozsahu rehabilitován a zrušení rozsudku zůstalo v platnosti i po roce 1970. V té době P. Koder a pracoval jako skladový dělník v Lysé nad Labem.²⁷⁴

Antonín Petr (*1915) – v roce 1989 výpomocný duchovní v Kadani. P. Petr byl jako dominikánský kněz v rámci akce „K“ internován postupně v Broumově, Želivi (srpen 1950 – leden 1951), Oseku a Králíkách. Z internace byl propuštěn až v roce 1955, a poté pracoval jako stavební dělník. „Realizací“ řádu Schönstadtských Mariiných sester v prosinci 1956 získala KS MV Hradec Králové poznatek, že Petr působil jako jejich zpovědník a věděl o tajném přijímání novic.²⁷⁵ Dne 7. 2. 1957 byl vzat do vazby. Protože však StB neměla přímé důkazy o jeho „trestné činnosti“, musel být po dvou dnech opět propuštěn: *„Na základě toho byl vzat na 48 hod. do kolusní vazby, kde však s ním nebyla žádná řeč, neboť ze sebe dělal člověka, který nemá dobrý rozum. Pro nedostatek materiálu musel být PETR z vazby propuštěn. V nynější době opět pracuje jako dělník na stavbě a je dále rozpracováván.“* (Zpráva KS MV Hradec Králové z 15. 4. 1957).²⁷⁶ Takové případy se výjimečně stávaly.

P. Petr byl pak „rozpracován“ v pozorovacím svazku 3. odb. OO MV Náchod, a to v době od 23. 12. 1959 do 25. 6. 1964 (r. č. 819 H. K., bez krycího označení), kdy byl svazek zrušen.²⁷⁷

Msgre Josef Poul (*1910) – v roce 1989 výpomocný duchovní v Litoměřicích. P. Poul byl zatčen dne 30. 12. 1948 v Brně na příkaz orgánů Oblastní úřadovny StB v Uherském Hradišti. Důvodem byly jeho styky s předúnorovým poslancem Ústavodárného národního shromáždění dr. Bohdanem Chudobou, který po komunistickém převratu odešel do exilu. P. Poul (který byl tehdy profesorem náboženství na Dívčím reálném gymnáziu v Brně) spolu se Stanislavem Langrem²⁷⁸ zajišťoval předání Chudobova majetku jeho

²⁷⁴ AMV, a. č. V-353 Ústí nad Labem (Liberec).

²⁷⁵ AMV, a. č. V-36 Hradec Králové.

²⁷⁶ AMV, a. č. 943 319 MV. Jde o svazek, ve kterém byly rozpracovány Schönstadtské sestry. Rozpracování P. Petra před založení pozorovacího svazku r. č. 819 Hradec Králové bylo vedeno zřejmě v jeho rámci.

²⁷⁷ AMV, RP, zápis k r. č. 819 Hradec Králové.

²⁷⁷⁾ AMV, a. č. V-2 681

²⁷⁸ Uváděn též jako Stanislav Langer.

bratrovi a matce, kteří zůstali ve vlasti. Během léta 1948 pak Chudoba za Poullem vyslal několik emisarů ze zahraničí, kteří jej údajně měli přesvědčovat k zahájení odbojové činnosti. To Poul při tvrdých výsleších doznal. Odmítal však to, že by s něčím takovým skutečně začal. Udržoval také písemný kontakt s dalším emigrantem, ThDr. Lekavým. Dne 29. 6. 1949 pak byl spolu s Langerem postaven před senát Státního soudu v Brně (předseda JUDr. Jaroslav Scheybal), který jej odsoudil ke třem a půl letům odnětí svobody nepodmíněně a řadě vedlejších trestů (čtvrtletně tvrdé lůžko, hrazení nákladu trestního řízení a vazby, pokuta 10 000,- Kčs nebo 1 měsíc odnětí svobody a ztráta čestných práv občanských na pět let). Langer byl odsouzen k jednomu roku odnětí svobody. Relativně nízká trestní sazba byla dána tím, že oba byli odsouzeni ještě podle zák. 50/1923 Sb.²⁷⁹

Jan Smrčina (*1909) – v roce 1989 výpomocný duchovní v Horní Poustevně. Dne 21. 10. 1958 byl 3. odd. OO MV Příbram „rozpracován“ v evidenčním svazku (r. č. 714 Praha). V průběhu tohoto „rozpracování“ pak především zásluhou agenta OO MV Příbram AKORD byla por. Stanislavem Janoušem, SR OO MV Příbram, zjištěna Smrčinova „trestná činnost“. P. Smrčina byl v té době farářem v Tochovicích (od roku 1941). Evidenční svazek byl 21. 5. 1959 převeden na svazek osobní operativní a dne 2. 6. 1959 byl Smrčina zatčen. Akce nesla krycí označení VZKRŘÍŠENÍ. „Trestná činnost“, která mu byla „dokázána“ spočívala ve čtení pastýřských listů v roce 1949 (!), poslušání zahraničního rozhlasu v roce 1952 (!), „protisocialistické řeči“, přátelství s kulaky a špatný postoj k JZD. Dále měl při pohřbu dát pokyn ke spuštění rakve do hrobu v okamžiku, kdy nad ní hodlal řečnit místní funkcionář KSČ. Lidový (okresní) soud v Příbrami tuto „trestnou činnost“ bezesbytku uznal (kvalifikováno jako trestný čin „zneužití náboženské funkce“²⁸⁰) a dne 26. 8. 1959 P. Smrčinu odsoudil k 2,5 letům odnětí svobody, k propadnutí majetku, ke ztrátě čestných práv občanských a zákazu pobytu v okrese Příbram po dobu deseti let (předseda – prom. práv. Josef Vondráček, soudci z lidu Václav Pinc, Ondřej Hřebejk, prokurátor – JUDr. Josef Boháč). Krajský soud v Praze tento rozsudek dne 16. 9. 1959 potvrdil. P. Smrčina byl z vězení propuštěn v rámci amnestie v květnu 1960.²⁸¹

Po propuštění z vězení byl P. Smrčina „rozpracován“ StB v místech svého pobytu. Od 1. 2. 1961 na něho byl veden pozorovací svazek u 3. odb.

²⁷⁹ AMV, a. č. V-2 681 Brno.

²⁸⁰ Zákon č. 86/1950 Sb., § 123 („zneužití náboženské funkce“).

²⁸¹ AMV, a. č. V-3765 MV, a. č. 41 851 MV.

OO MV Tábor pod krycím označením SAMOTÁŘ (r. č. 4 637 Č. B.),²⁸² který byl předán 13. 9. 1961 na OO MV Benešov (r. č. 11 948 Praha). „Rozpracování“ bylo ukončeno 16. 2. 1963 a svazek zrušen.²⁸³

Bohumil Šimonovský (*1913) – v roce 1989 výpomocný duchovní v Litoměřicích. Dne 16. 9. 1974 byl na návrh kpt. Václava Sedláčka, operativního pracovníka O StB Litoměřice založen k osobě Šimonovského svazek důvěrníka vedený pod krycím jménem BOHUSLAV (r. č. 14 678 Ústí n. L.). Operativní kontakt s ním byl navázán až 12. 11. 1974. P. Šimonovský byl v roce 1950 jako příslušník redemptoristického řádu v rámci akce „K“ internován. Od 1. 10. 1950 do 31. 12. 1953 vykonával základní vojenskou službu u PTP. Po propuštění do civilu pracoval v dělnických profesích. V roce 1956 byl „rozpracován“ 3. odb. KS MV Liberec pro podezření z účasti na tajném vedení šluknovského vikariátu. StB se však podezření nepodařilo dokázat.²⁸⁴

Až do 30. 11. 1968 pracoval jako zednický přidavač n. p. Bytex Rumburk. Od 1. 12. 1968 mu byl vrácen státní souhlas a nastoupil jako výpomocný duchovní na děkanském úřadu v Litoměřicích. Dne 7. 3. 1975 byl svazek přeregistrován na svazek KTS a dne 22. 5. 1975 byl kpt. Sedláčkem podán návrh na získání KTS ke spolupráci. I přes nesouhlas náčelníka II. odb. S StB Ústí n. L., který požadoval, aby se kandidát dále „rozpracovával“ (do té doby s ním byly uskutečněny pouze 3 schůzky), vyslovil náčelník S StB plk. Josef Protiva s „verbovkou“ souhlas. Ta se uskutečnila dne 26. 5. 1975 v soukromém bytě Josefa Ptáčníka v Sulejovicích (býv. okr. Litoměřice) a Šimonovský zde podepsal slib spolupráce.²⁸⁵ Dne 15. 10. 1984 podal BOHUMILŮV řídicí orgán (v té době npor. Eduard Andrš, SR O StB Litoměřice) návrh na ukončení spolupráce. Mimo jiné v něm uvádí: *„Informace, které spolupracovník podává jsou [...] průměrné StB hodnoty. Úkoly, které jsou mu na schůzkách ukládány v podstatě neplní [...]. V poslední době odmítal docházet na schůzky. [...] Odmítnutí [...] zdůvodňoval svým věkem a tím, že pokud od něho něco potřebujeme, tak máme přijít my a nikoli on neboť on od nás nic nepotřebuje a prakticky mu v ničem ani nemůžeme pomoci.“* Dne 29. 10. 1984 se o těchto skutečnostech osobně přesvědčil i

²⁸² AMV, RP, zápis k r. č. 4 637 České Budějovice.

²⁸³ AMV, RP, zápis k r. č. 11 948 Praha.

²⁸⁴ Svazek nebyl v Registru svazků S StB Ústí n. Labem identifikován.

²⁸⁵ „Prohlašuji tímto, že zachovám v naprostém utajení styk s orgány Státní bezpečnosti, projednáváné skutečnosti a zejména zachovám mlčenlivost před kýmkoliv o okolnostech týkajících se informací, které budu ochotně v budoucnu poskytovat. Jsem si plně vědom toho, že vyrazením bych ohrozil zájmy ochrany našeho socialistického státu.“ (AMV, a. č. 903 038 MV).

náčelník O StB Litoměřice mjr. Josef Matuška. Poté byl svazek dne 22. 12. 1984 ukončen a uložen do archivu (a. č. 14 868 Ústí n. L.).²⁸⁶

František Šnobl (*1914) – v roce 1989 výpomocný duchovní v Jiřetíně pod Jedlovou. P. Šnobl byl zatčen v říjnu 1948 v souvislosti s „protistátní skupinou Lubomír Obruča a spol.“. Šlo o skupinu mladých lidí, především katolických studentů, bývalých členů mládeže ČSL, kteří po u 1948 vydali několik protikomunisticky zaměřených letáků a vedli politické debaty. V té době byl P. Šnobl členem konventu dominikánského kláštera ve Znojmě. Se zatčenými se znal, byli to většinou aktivisté znojemské Katolické akce²⁸⁷. Trestné činnosti se měl dopustit tím, že jim v klášteře umožnil volný přístup do místnosti s cyklostilem. Oblastní úřadovna StB ve Znojmě zatkla v souvislosti s tímto případem celkem 11 osob. Brněnské oddělení státní prokuratury však podalo trestní oznámení pouze na devět z nich. Jedním ze zbývajících dvou byl i P. Šnobl a z dochovaných materiálů není jasné, zda byl v souvislosti s tímto případem ještě nějak perzekvován.²⁸⁸

Robert Vater (*1913) – v roce 1989 výpomocný duchovní v Krupce. Dne 23. 3. 1960 byl zaregistrován jako tajný spolupracovník (agent) s krycím jménem SATURN (r. č. 5 664 Ústí n. L.). Svazek byl veden (naposledy u 2. odd. II. odb. S StB Ústí n. L.) až do 11. 11. 1987, kdy byl uložen do archivu (r. č. 16 367 Ústí n. L.) a v pozdější době bez udání data zničen.²⁸⁹

Spolupráce s P. Vaterem byla obnovena na základě návrhu mjr. Žižkové-Šarayové ze dne 30. 5. 1988. Svazek byl opět veden pod krycím jménem SATURN a tentokrát pouze v kategorii důvěrník (r. č. 26 356 Ústí n. L.). Podle finanční složky obdržel důvěrník na schůzce dne 19. 1. 1989 věcný dar (knihu v hodnotě 117,- Kčs) k předchozímu životnímu jubileu a „za dosavadní spolupráci, kterou pro orgány Ministerstva vnitra vykonává“.²⁹⁰ Poslední schůzka s ním proběhla ještě 27. 11. 1989 v Teplicích. Mjr. Žižková na její uskutečnění vyinkasovala 100,- Kčs jako úhradu výdajů pro „nevhodnost žádání účtu“.²⁹¹

²⁸⁶ Tamtéž.

²⁸⁷ Katolická akce existovala v ČSR již před em 1948. V roce 1949 byl komunisty záměrně zneužit tento název k pokusu o oklamání věřících.

²⁸⁸ AMV, a. č. V- 475 Brno.

²⁸⁹ AMV, RP, zápis k r. č. 5664 Ústí nad Labem.

²⁹⁰ AMV, a. č. 984 056 MV.

²⁹¹ Tamtéž.

Cyrlometodějská bohoslovecká fakulta v Litoměřicích

Vojtěch Cikrle (*1946) – v roce 1989 rektor semináře CMBF v Litoměřicích. P. Cikrle byl StB „rozpracován“ hned po svém vysvěcení 27. 6. 1976. Dne 13. 7. 1976 byl 5. odd. II. odb. S StB Brno k jeho osobě založen svazek PO (KTS) pod krycím označením STANDA (r. č. 26 996 Brno). V té době působil jako kaplan v Jihlavě, v u 1978 byl přeložen do Znojma. Na základě toho byl svazek dne 6. 5. 1978 postoupen O StB Znojmo jako SPO. Svazek KTS bylo již dříve zrušeno, když P. Cikrle jakoukoliv spolupráci důrazně odmítl. Naopak dne 20. 2. 1979 byl svazek PO převeden na svazek signální. „Rozpracováním“ bylo totiž zjištěno, že Cikrle má „záporný vztah k socialistickému zřízení“, jeho poutavá kázání jsou hojně navštěvována věřícími a má velký vliv na mládež. Agenturní zprávy hovořily dokonce o tom, že v Jihlavě organizoval tajný skautský katolický oddíl. Na základě toho vyslovil por. František Řezáč, starší referent O StB Znojmo, podezření z trestné činnosti podle §§ 101 a 178 tr. z. V následujících letech byl P. Cikrle v rámci Jihomoravského kraje několikrát přeložen. Vždy za ním na příslušné oddělení StB doputoval i jeho svazek (od 18. 10. 1979 O StB Vyškov, od 7. 12. 1980 O StB Břeclav). V roce 1982 byl nakonec přeložen do litoměřické diecéze jako prefekt semináře CMBF. Signální svazek, doposud vedený pod jedním registračním číslem, zde byl přečíslován (r. č. 22 301 Ústí n. L.) a dále veden 2. odd. II. odb. S StB Ústí n. L. „Rozpracování“ vedl npor. Jaroslav Šolta. Ten musel po čtyřech letech v návrhu na ukončení akce z 26. 3. 1986 konstatovat, že „*do současné doby nebyly zdejší součástí k osobě jmenovaného zjištěny žádné negativní poznatky, které by signalizovaly, že bohoslovce negativně ovlivňuje nebo, že provádí činnost, která by byla v rozporu s našimi zákony.*“²⁹² I nadále však P. Cikrle zůstal agenturně sledován a „rozpracován“ v rámci objektového svazku FAKULTA, a to až do pádu totality v roce 1989.²⁹³

Dušan Hladík (*1959) – v roce 1989 prefekt semináře CMBF. Byl veden jako evidovaná osoba v objektovém svazku ŘÍMSKOKATOLICKÁ CÍRKEV (r. č. 397 Brno), který byl založen 17. 5. 1956 u KS MV (resp. S StB) Brno. Tento svazek byl v roce 1989 zničen.²⁹⁴

²⁹² AMV, a. č. 930 742 MV. Ze svazku, který měl původně 123 stran, se po vnitřní skartaci zachovalo 12 listů.

²⁹³ Objektový svazek r. č. 10 676 Ústí n. L., ve kterém byla rozpracována CMBF, byl veden na II. odboru S StB Ústí nad Labem od listopadu 1970. V srpnu 1988 byl (v souvislosti s odchodem pplk. Smoly) svazek předán k dalšímu rozpracování X. (resp. II.) správě SNB. V roce 1989 byl zničen.

²⁹⁴ AMV, RP, zápis k r. č. 397 Brno.

Prof. ThDr. Josef Koukl (*1926) – byl v první polovině roku 1989 profesorem morální teologie na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Litoměřicích. Již počátkem 80. let se jeho jméno objevilo mezi možnými kandidáty na litoměřický biskupský stolec. Tehdy však byla jeho osoba ještě pro státní správu nepřijatelná.

V té době byl „rozpracován“ orgány 1. odd. V. odb. X. správy SNB. Návrh na založení svazku prověřované osoby s krycím jménem ASISTENT byl podán 6. 6. 1979 (r. č. 17 999 X. S). Dne 8. 7. 1980 byl svazek předán 2. odd. II. odb. S StB Ústí nad Labem (r. č. 20 586 Ústí n. L.). Posledním řídicím orgánem akce byl npor. Jaroslav Šolta, který v návrhu na ukončení svazku z 5. 1. 1989 uvádí: „*Po celou dobu provádění prověřkových opatření nebyly k osobě objektu zjištěny žádné negativní poznatky.*“²⁹⁵ Dále konstatuje, že Koukl se jeví jako osoba „*nevhodná pro zpravodajské využití*“.²⁹⁶ Svazek byl vnitřně proskartován a dne 9. 2. 1989 uložen do archivu (a. č. 9 084 Ústí n. L.).

Po dlouholetých jednáních byl komunistický stát ochoten alespoň částečně ustoupit, a tak došlo v letech 1988–1989 k dohodě s Vatikánem o jmenování nových biskupů do diecézí, které byly již dlouhou dobu neobsazeny. Jméno prof. Koukla se znovu dostalo do hry a jistý posun v církevní politice československého vedení oproti přelomu 70. a 80. let je možné nejlépe dokumentovat právě tím, že se stal osobou, na které se nakonec obě strany shodly. To, že StB právě v té době ukončila jeho téměř desetileté „rozpracování“, je důkazem „sníženého toku informací“.

Dne 26. 7. 1989 vydal papež Jan Pavel II. příslušnou jmenovací bulu. Mimo jiné v ní stojí: „*Soudím, že ti mohu svěřit vedení litoměřické diecéze, jejíž katedra je již tak dlouho uprázdněna smrtí Štěpána, Svaté církve římské kardinála Trochty, blahé paměti. Pro tvé schopnosti povahové i nadání, jimiž vynikáš, pro zkušenosti v řízení věcí, dáváš mi, milý synu, naději, že co nejdříve budeš pracovat pro co největší dobro věřících. Zplnosti své Apoštolské pravomoci tě touto listinou pod olovenou pečeti jmenuji a prohlašuji biskupem litoměřickým se všemi právy a povinnostmi.*“²⁹⁷

Již 24. 5. 1989 podal npor. Šolta návrh na nové „rozpracování“ prof. Koukla. Tentokrát byl svazek zaregistrován pod krycím jménem PIUS jako svazek kandidáta tajné spolupráce (r. č. 26 959 Ústí n. L.). Kalkulace StB byla zřejmá. Po svém

²⁹⁵ AMV, a. č. 940 053 MV. Skartace převážné většiny svazku byla provedena až 2. 12. 1989. Bylo ponecháno pouze 6 listů.

²⁹⁶ Tamtéž.

²⁹⁷ Jmenovací bula. In: Katolické noviny, 38, 17. 9. 1989, s. 5.

jmenování se nový biskup bude muset se státními orgány (především s orgány StB) stýkat z titulu svého úřadu. Bude tedy možné vykazovat tato jednání jako „schůzkovou činnost“ kandidáta. Npor. Šolta si však nedělal příliš nadějí na to, že by se stal řídicím orgánem biskupa, který během deseti let všechny návrhy StB zásadně odmítal. Případnou „verbovku“ KTS stanovil až na samý konec „kandidátské lhůty“ – tj. na druhou polovinu roku 1990. Biskup Koukl byl do svého úřadu konsekvován dne 27. 8. 1989. Jeho „rozpracování“ tak nepřesáhlo monitorování církevních obřadů spojených s biskupským svěcením a jejich odezvy u veřejnosti. Pravděpodobně pouze v jednom případě StB vnutila novému biskupovi svou vůli (šlo o případ přeložení dominikánského kněze P. Bahníka, ke kterému došlo 1. 11. 1989). Svazek byl vnitřně proskartován a formálně byl veden až do rozpuštění StB počátkem roku 1990.²⁹⁸

František Koutný (*1950) – v roce 1989 vicerektor semináře CMBF. P. Koutný byl „rozpracován“ na základě návrhu kpt. Emila Nováka, starší referent O StB Jihlava, ze dne 12. 3. 1979 ve SPO vedeném pod krycím označením ROZHLAS (r. č. 30 648 Brno). Důvodem byla především Koutného aktivity ve styku s mládeží (vedl v Jihlavě tajný oddíl katolických skautů) a jeho obliba u věřících: „*Při každé bohoslužbě při čtení biblických textů má krátkou promluvu, ačkoliv to není předepsáno a používá dvojsmyslných výroků, čímž chce upoutat a věřící získat na svoji stranu, což se mu daří.*“²⁹⁹ Dále měl bez vědomí OCT provádět tajnou výuku náboženství, „maskovanou“ jako přípravu na svátost manželství (!). V roce 1979 byl Koutný přeložen jako kooperátor do farnosti sv. Jana do Brna, kde měl spolu s dalšími „reakčními“ duchovními ostře vystupovat proti SKD PIT. (Svazek byl v té době veden 5. odd. II. odb. S StB Brno). V roce 1985 byl P. Koutný znovu přeložen, tentokrát jako administrátor farního úřadu Doubravice nad Svitavou (O StB Blansko). Zde opět organizoval své ministranty v duchu katolického skautingu a jeho vliv u věřících stoupal. Kapitulní vikář brněnské diecéze Horký spolu s kardinálem Tomáškem v té době prosazovali jmenování P. Koutného na místo vicerektora semináře CMBF, což se jim nakonec v roce 1987 „podařilo, i přes zamítavé stanovisko O StB Blansko.“³⁰⁰ Svazek byl postoupen S StB Ústí nad Labem, odtamtud jej však poslali zpět do Blanska s tím, že „Koutný zanechal své ne-

²⁹⁸ AMV, a. č. 995 783 MV.

²⁹⁹ AMV, a. č. 477 948 Brno.

³⁰⁰ Tamtéž.

gativní činnosti“.³⁰¹ Na základě toho byl v lednu 1989 svazek ukončen a uložen do archivu.³⁰²

Jan Kutáč (*1942) – v roce 1989 spirituál kněžského semináře CMBF. Od roku 1969 pořádal administrátor farnosti Rychnov (okr. Svitavy) P. Jan Šubař na poutním místě u tzv. Mariánské studánky nedaleko Svitav v duchu Díla koncilové obnovy „stavovské bohoslužby slova“ (bohoslužby určené pro určité skupiny, např. pro mládež, muže, ženy atd.) Přes to, že byla tato forma evangelizace v roce 1970 Ministerstvem kultury ČSR zakázána, pokračoval v ní P. Šubař i v následujících letech a k účasti na ní přizval i kněze z okolních farností. Jedním z nich byl i v roce 1971 vysvěcený P. Kutáč, ustanovený jako kaplan ve Svitavách a administrátor farnosti Městečko Trnávka. Do roku 1973 byla tato činnost Státní bezpečností pouze monitorována (i vzhledem k tomu, že nebylo jasné, jak tyto formy přestoupení zákazu postihovat). Dne 22. 11. 1973 byl spisový materiál, vedený O StB Svitavy k osobě P. Šubaře nejdříve jako SPO a od 23. 10. 1973 jako signální svazek s krycím názvem KAZATEL (r. č. 9 862 H. K.) předán odboru vyšetřování S StB Hradec Králové s návrhem na prošetření tr. činnosti podle § 178 tr. z. V prosinci 1973 bylo zahájeno trestní stíhání celkem pěti katolických duchovních (kromě Šubaře a Kutáče ještě Petr Tříška, Ladislav Kovařík a František Smišťík). Šubař, Tříška a Smišťík byli vzati do vazby, Kutáč a Kovařík byli vyšetřováni na svobodě. Nutno poznamenat, že ještě v roce 1974 bohoslužby u Mariánské studánky pokračovaly. Dne 3. 6. 1974 se k případu vyjádřila centrální Správa vyšetřování StB pro ČSR. Bylo rozhodnuto v trestním stíhání dále nepokračovat, zadržené propustit z vazby a celý případ řešit „preventivně výchovným opatřením“. P. Šubařovi a Smišťíkovi byli dne 10. 12. 1974 odebrány státní souhlasy k výkonu duchovenské činnosti a ostatní tři byli ke stejnému dni přeloženi mimo okres Svitavy. Akce KAZATEL tak byla ukončena a svazek byl uložen do archivu (54 851 H. K.).³⁰³ Od roku 1974 byl P. Kutáč veden O StB Svitavy jako NO (r. č. 12 241 H. K.). Dne 11. 3. 1975 byl svazek NO předán O StB Kroměříž (S StB Brno).³⁰⁴

ThDr. Jakub Mayer (*1913) – v roce 1989 spirituál kněžského semináře CMBF v Litoměřicích. Dne 9. 12. 1960 byl „rozpracován“ 3. odb. OO MV Hodonín nejdříve v evidenčním a od 25. 1. 1961 v osobním svazku (r. č. 7 780

³⁰¹ Tamtéž.

³⁰² Tamtéž.

³⁰³ AMV, a. č. 973 320 MV.

³⁰⁴ AMV, RP, zápis k r. č. 12 241 Hradec Králové. Zde byl v pozdější době zničen i s příslušným registrem svazků.

Brno). Avšak již 22. 4. 1961 bylo „rozpracování“ ukončeno a svazek byl uložen do archivu (a. č. 3 153) a v pozdější době pravděpodobně zničen.³⁰⁵

Znovu byl pro „podezření z trestné činnosti“ P. Mayer „rozpracován“ o více než 13 let později. Dne 20. 6. 1974 byl S StB Brno k jeho osobě založen signální svazek vedený pod krycím označením KAPUCÍN (r. č. 21 458 Brno). Opět po necelém roce byl dne 3. 4. 1975 ukončen, uložen do archivu (a. č. 22 608 Brno) a v pozdější době pravděpodobně zničen.³⁰⁶

Prof. ThDr. František Novák (*1919) – v roce 1989 profesor CMBF v Litoměřicích. Dne 9. 4. 1985 byl k jeho osobě založen svazek KTS, vedený pod krycím jménem PROFESOR (r. č. 23 910 Ústí n. L.). Řídícím orgánem byl do 28. 8. 1987 npor. Eduard Andrš, SR 2. odd. II. odb. S StB Ústí nad Labem, pak mjr. Miloslava Šarayová-Žižková. Důvodem jeho „rozpracování“ byla skutečnost, že od roku 1975 působil na CMBF a současně vyjížděl do kapitalistické ciziny. Jako KTS byl veden čtyři a půl roku a proběhlo s ním pouze osm schůzek, což bylo značně neobvyklé (svědčí to spíš o tom, že jako „styk s KTS“ byly vykazovány povinné pohovory při návratu ze zahraničních cest). V září 1989 P. Novák sdělil, že končí jeho činnost ve společnosti Biebelwerk (o kterou měla StB hlavní operativní zájem) a zároveň kategoricky odmítl další kontakt s StB. Dne 15. 9. 1989 byl podán návrh na ukončení a dne 14. 11. 1989 byl svazek uložen do archivu (a. č. 17 081 Ústí n. L.).³⁰⁷

Prof. ThDr. Ladislav Tichý (*1948) – v roce 1989 profesor CMBF v Litoměřicích. Dne 24. 3. 1980 byli na oddělení pasové kontroly v Halámkách zadržení tři italsí státní příslušníci, kteří se do Československa snažili převést náboženskou literaturu. V jejich věcech byl objeven seznam adres. Kromě adres kardinálů Tomáška a Wyszinského tam byl i kontakt na P. Tichého, tehdy asistenta CMBF a prefekta I. ročníku. Na základě toho byla 1. odd. 5. odb. X. správy SNB zahájena akce ALEŠ. Svazek P. Tichého byl zaregistrován v kategorii KTS a jako takový byl veden další téměř čtyři roky. Dne 27. 12. 1983 byl podán návrh na jeho ukončení: *„Do současné doby nebyl se jmenovaným proveden kontakt, a to z toho důvodu, že KTS ALEŠ je bigotně založen, pohybuje se pouze mezi svým bydlištěm a fakultou. Patří k zásadním odpůrcům SKD PIT. V současné době se další rozpracování jeví jako nereálné.“*³⁰⁸ Čtyřleté vedení svazku KTS, u kterého se vystřídalí nejméně tři ŘO,

³⁰⁵ AMV, RP, zápis k r. č. 7 781 Brno.

³⁰⁶ AMV, RP, zápis k r. č. 21 458 Brno.

³⁰⁷ AMV, a. č. 916 754 MV.

³⁰⁸ AMV, a. č. 742 045 MV.

aniž by se s ním vůbec kdy setkali, je skutečně kuriózní. Dne 10. 1. 1984 byl svazek ukončen a uložen do archivu (a. č. 742 045 X. S).³⁰⁹

Dne 1. 12. 1987 byl P. Tichý „rozpracován“ StB podruhé. Tentokrát 2. odd. II. odb. S StB Ústí nad Labem v SPO s krycím označením WERK (r. č. 25 953 Ústí n. L.). ŘO byla mjr. JUDr. Miloslava Šarayová-Žižková. Návrh na „rozpracování v problematice ŘKC, po linii zahraničních církevních center“³¹⁰ byl odůvodněn Tichého angažovaností v mezinárodní společnosti Biebelwerk (spolu s prof. Novákem). K nucenému styku byl Tichý několikrát povolán po návratu z ciziny na OPV v Litoměřicích. Na otázky mjr. Šarayové-Žižkové odpovídal buď zcela neurčitě nebo velmi obecně. Dne 30. 11. 1989 byl SPO („vzhledem k tomu, že věc v současné době pozbyla operativního významu“) ukončen.³¹¹

Prof. ThDr. Miroslav Zedníček (*1931) – v roce 1989 profesor CMBF v Litoměřicích a výpomocný duchovní v Liběšicích. Prof. Zedníček byl poprvé „rozpracován“ 25. 5. 1964 5. odd. OO MV Litoměřice (r. č. 8 316 Ústí n. L., druh svazku není v registru vyznačen, nejednalo se však o žádnou kategorii TS). Svazek byl ukončen 16. 3. 1965 a následně zničen.³¹²

Podruhé byl „rozpracován“ dne 9. 12. 1970 S StB Ústí nad Labem (r. č. 10 705 Ústí n. L.) v signálním svazku, který byl dne 11. 11. 1971 přeregistrován na svazek pozorovací.³¹³ Zdá se, že v roce 1973 byl tento svazek převeden k objektovému svazku FAKULTA (r. č. 10 676 Ústí n. L.) a P. Zedníček byl nadále „rozpracováván“ v rámci této akce.³¹⁴

Bohoslovci litoměřické diecéze

Postupně slábnoucí vliv StB na vnitrocírkevní záležitosti koncem 80. let se také projevil v nízkém počtu „rozpracovaných“ bohoslovců a téměř zanedbatelným počtem tajných spolupracovníků mezi nimi. Z 20 studentů CMBF, studujících za litoměřickou diecézi³¹⁵ ve školním roce 1988/1989, byl pouze jeden agent.

³⁰⁹ Tamtéž.

³¹⁰ AMV, a. č. 1 003 508 MV. Svazek měl za dva roky rozpracovávání pouze 15 listů.

³¹¹ Tamtéž.

³¹² AMV, RP, zápis k r. č. 8 316 Ústí nad Labem.

³¹³ AMV, RP, zápis k r. č. 10 705 Ústí nad Labem.

³¹⁴ AMV, RP, zápis k r. č. 10 676 Ústí nad Labem.

³¹⁵ Po vysvěcení měli působit jako kněží v litoměřické diecézi.

Dne 16. 5. 1988 byl 1. odd. 5. odb. X. správy SNB zaregistrován jako KTS KAPKA (r. č. 35 582 X. S) **Jaroslav Kapuš** (*1963), který měl v té době teprve podanou přihlášku ke studiu. Ke studiu byl přijat a dne 11. 8. 1988 byl svazek KTS převeden na svazek agenturní (r. č. stejné, krycí jméno HIERONIM, 1. odd. 9. odb. II. správy SNB). Svazek byl dne 9. 12. 1989 zničen.³¹⁶

Dne 14. 10. 1983 byl 5. odd. II. odb. S StB Brno zaregistrován jako KTS pod krycím jménem FILIP (r. č. 35 411 Brno) **Pavel Zach** (*1963). Zacha se ke spolupráci získat nepodařilo, a tak byl svazek dne 31. 10. 1984 ukončen, uložen do archivu (a. č. 423 525 Brno) a v pozdější době zničen.³¹⁷

Podruhé byl Zach „rozpracován“ 2. odd. II. odb. S StB Ústí nad Labem dne 15. 11. 1989. Tehdy byl již vysvěcen (červen 1989) a působil ve farní správě. Byl zaregistrován jako KTS LEO (r. č. 27 180 Ústí n. L.). Ani teď se jej ke spolupráci získat nepodařilo a svazek byl dne 7. 12. 1989 zničen.³¹⁸

Další bohoslovci **Jan Blecha** (*1962), **Jan Němec** (*1960) a **Petr Brauchner** (*1964), byli „rozpracováni“ S StB Brno. Ani svazky a ani příslušný registr svazků se nedochovaly.³¹⁹ **Štefan Pilarčík** (*1964) a **Jiří Sucharda** (*1958) byli rozpracováni v rámci objektových svazků, vedených I. správou SNB (rozvědkou StB). Tyto objektové svazky byly zničeny dne 8. 12. 1989.³²⁰

Závěr

Tato studie přináší alespoň základní přehled o většině akcí vedených Státní bezpečností v rozmezí let 1948–1989 proti katolickým duchovním v rámci jedné diecéze. Je samozřejmé, že jde v podstatě jen o jakýsi „sociologický vzorek“. Abychom měli obraz úplný, museli by být zohledněny osudy všech duchovních, kteří v tomto období farní správou v severních Čechách prošli. Současně s tím by měla být rekonstruována i proticírkevní činnost StB na krajské úrovni v průběhu celých čtyřiceti let. Problematika by se tím však ani

³¹⁶ AMV, RP, zápis k r. č. 35 582 MV.

³¹⁷ AMV, RP zápis k r. č. 35 411 Brno.

³¹⁸ AMV, RP, zápis k r. č. 27 180 Ústí nad Labem.

³¹⁹ Podle sdělení OASS MV Praha, č. j. ASU-80/2001 z 15. 1. 2001 probíhaly u S StB Brno nejrozsáhlejší skartace, při kterých byla zničena i větší část archivovaných svazků a registry svazků.

³²⁰ Podle sdělení Úřadu pro zahraniční styky a informace ČR, č. j. 30/2001-ZSI/104 ze dne 7. 2. 2001.

zdaleka nevyčerpala. Neméně zajímavé jsou i osudy mužů a žen působících v „tajné církvi“, katolických laiků, řádových sester atd.

Materiály, které se k této problematice dochovaly, jsou velmi torzovité. Řada svazků byla zničena při skartacích počátkem prosince 1989. Jde především o svazky, které nebyly v listopadu 1989 ukončeny a které se nacházely v trezorech jednotlivých operativních pracovníků StB. U některých součástí StB však byly v této době zničeny i svazky léta archivované (nejrozsáhlejší skartace proběhly u Správy StB v Brně, kde byly zničeny i některé registry svazků).

Na základě rezortních předpisů (především Směrnice pro vyřazování písemností v ministerstvech vnitra vydané formou Nařízení MV ČSSR z 29. 1. 1974) pak byla ve svazcích již při jejich ukončení a uložení do archivu prováděna rozsáhlá vnitřní skartace. V praxi to často vypadalo tak, že ve svazku zůstal jen návrh na zahájení a ukončení spolu se seznamem zničených dokumentů. Zároveň podle těchto směrnic byla svazkům stanovena příslušná skartační lhůta, po jejímž uplynutí měl být svazek z archivu vyjmut a zničen. Kuriózně se některé svazky zachovaly pouze díky liknavosti pracovníků archivů krajských správ StB. Mnohem častěji však samozřejmě byl postup v souladu s předpisy.

Přestože archivní dokumenty z provenience StB nejsou objektivním a věrohodným pramenem, svou vypovídací hodnotu však bezesporu mají. Dokumentují, alespoň částečně, rozsah operativních zájmů Státní bezpečnosti o určité skupiny obyvatelstva, jejich intenzitu v různém období a praktický dopad na „rozpracované“ jednotlivce.

Ani omezení výčtu represivních orgánů pouze na StB není vyčerpávající. Jestliže jsme zjistili, že „rozpracováním“ StB prošly dvě třetiny duchovních, tak je třeba také konstatovat, že stykem s orgány veřejné správy, tzv. tajemníky pro věci církevní působícími u okresních a krajských národních výborů prošel každý. Právě církevní tajemníci pak prováděli v praxi reálnou „církevní politiku“. Rozhodovali o udělení a samozřejmě také odejmutí státních souhlasů, byli ideovými oporami proražimního SKD PIT, na základě jejich souhlasu bylo dáváno doporučení ke studiu CMBF a nebo v podstatě libovolně rozhodovali o devastaci církevních objektů. Jen v litoměřické diecézi bylo v letech 1948–1989 zbouráno 110 kaplí a 60 kostelů, z toho 40 farních, což představuje zničení zhruba každého desátého kostela. Často šlo o památky nevyčíslitelné ceny. Za stejnou dobu se zde postavil pouze jeden církevní objekt – v roce 1988 otevřená kaple sv. Václava v Mostě. Spolupráce s orgány StB pak byla jejich pracovní povinností.

V mnoha výše uvedených případech se podařilo dokázat, že přinejmenším podstatná část duchovních „získaných“ ke spolupráci tak učinila nedobrovolně, pod nátlakem a výhrůžkami. Tato studie by měla upozornit na skutečné viníky, o nichž často víme mnohem méně, než o jejich obětech.

Arcibiskup Beran – symbol odporu proti komunismu

Václav Vaško

Sedisvakance

V létě roku 1941, v druhém roce války, zemřel pražský arcibiskup Karel kardinál Kašpar. Následovalo pět let sedisvakance, neboť papež Pius XII. odmítal po dobu německého protektorátu jmenovat na uprázdněné české biskupské stolce nové biskupy. Odmítl tím zároveň nátlak okupantů, aby byl do úřadu pražského arcibiskupa dosazen jejich kandidát. S o to větším napětím očekávala po válce česká veřejnost, kdo bude vybrán, aby zasedl na stolec sv. Vojtěcha. Kandidáti byli tři: strahovský premonstrátský opat Bohuslav Jarolímek, teolog, kazatel a spisovatel františkán Jan Evangelista Urban a profesor Bohoslovecké fakulty Karlovy univerzity a rektor pražského semináře ThDr. Josef Beran. Rozhodnutí padlo 4. listopadu 1946, kdy papež Pius XII. jmenoval pražským arcibiskupem Josefa Berana¹. K tomu, že se papež rozhodl právě pro Berana, přispěla podle tehdejšího obecného mínění rektorova gloriola národního hrdiny.

Na Beranovo jmenování reagoval jeho spoluvězeň z Dachau, jezuita Adolf Kajpr, v Katolíku: „*Děkujeme Svatému otci za to, že nám dal tohoto arcibiskupa. Při jeho volbě rozhodovaly zajisté vlastní důvody duchovního dobra diecéze. A přece přitom můžeme právem viděti v této volbě dlouholetého tereziánského a dachauského vězně nacistů uznání spravedlnosti našeho boje, uznání a posvěcení všech jeho obětí hlavou křesťanstva. [...] Msgre. Beran není a nikdy nebyl vlašným Čechem. Dovedl však své češství uvést na vyšší syntézu lidství a křesťanství a vynutit si tím úctu všech, i Němců.*“²

¹ Autor se životu kardinála Josefa Berana věnoval již ve své studii: Kardinál Beran a jeho zápas s totalitou (In: Soudobé dějiny VIII, 2–3, 2001, s. 385–408). Tento text je její upravenou verzí.

² Co týden přinesl. In: Katolík, IX, 26, 1946, s. 1.

Osobnostní profil

Josef Beran se narodil 29. prosince 1888 v Plzni. Vyrostl v učitelské, národně uvědomělé a hluboce věřící katolické rodině. V dětství ani za gymnaziálních studií ničím nevynikal. Chodil do Sokola, sportoval, tancoval, hezky zpíval. Deprimovala ho jeho malá postava, byl citlivý a paličatý. Sám o sobě říkal, že je „holt beran“. Původně chtěl být lékařem, ale povzbuzen katechetou, že na to má, se rozhodl pro kněžství.

Do semináře vstoupil v roce 1907, teologii studoval na papežské Lateránské univerzitě v Římě, kde vynikal ukázněností a zbožností, i studijní výsledky měl dobré. Na kněze byl vysvěcen v roce 1911, doktorátu teologie dosáhl o rok později. Jeho další kariéra byla následující: nejprve se stal kaplanem v převážně německém městečku Chyšce nedaleko Žlutic, pak od ledna 1914 v Praze na Proseku, později v Michli. Zde přibyla k jeho kaplanským povinnostem péče o hluchoněmé v Útulku sv. Josefa v Krči. Od roku 1917 působil dvanáct let jako katecheta, profesor pedagogiky a nakonec ředitel na Učitelském ústavu školských sester sv. Františka v Ječné ulici. Po habilitaci v roce 1929 přednášel pastorální teologii na Bohoslovecké fakultě Karlovy univerzity, řádným profesorem se stal v roce 1945, a to s účinností od května 1939.

V roce 1932 byl jmenován rektorem dejvického kněžského semináře. Zde zároveň kněžsky působil pro široké společenství věřících, shromažďujících se kolem seminárního kostela sv. Vojtěcha a výpomocně také v místní farnosti svatomatějské. Rád se věnoval mládeži, byl vyhledávaným zpovědníkem. Jeho bývalí bohoslovci na něj vzpomínají jako na přísného, ale oblíbeného a vážného „šéfa“. Byl činný i publicisticky a literárně. Vydal několik děl z oboru pastorální teologie (např. Psychologie a zpovědnice, Mešní liturgie, Kněžský celibát). Za zásluhy o církve mu papež Pius XI. udělil čestný titul monsignora, tajného papežského komoří.

Zhoršující se vztahy česko-německé koncem třicátých let zasáhly i dejvický seminář, kde se pod jednou střechou připravovali na kněžství jak čeští, tak němečtí bohoslovci. Aby se předešlo hlubším konfliktům, prosadil Beran v září 1938 přemístění německých bohoslovců z Prahy do Litoměřic.

Uzavření českých vysokých škol postihlo i teologické fakulty. Příprava kněžského dorostu však mohla pokračovat v diecézních bohosloveckých učilištích. V napjaté atmosféře represí následujících po Opletalově pohřbu nalézali pražští seminaristé u svého rektora morální oporu. Zatčena a na nucené práce do Německa byla odvečena řada bohoslovců. Také o rektora Berana se začalo zajímat gestapo, byl předvoláván k výslechům. Zatčen byl 6. června 1942, deset dnů po atentátu na Heydricha. Ve výměru, jímž byl propuštěn ze

služebního poměru vysokoškolského profesora, je uvedeno, že důvodem jeho zatčení byla „činnost nepřátelská Říši“.³

Beranovo putování věznicemi začalo v proslulé „Pečkárně“ a pokračovalo přes Pankrác a Terezín do Dachau, kam byl přemístěn koncem července 1942. Na Pankráci, kde pobyl měsíc, okusil fyzické násilí. V Terezíně rozbíjel šterk při úpravě železniční tratě. Takto o tom později vyprávěl: „*Byl jsem vyzáblý, a tak jsem palici sotva pozdvihl. Po každém úderu jsem myslil, že spadnu z náspu dolů a zabiji se. Vše jsem obětoval za ty, kteří ten den byli odvléčeni do plynových komor.*“⁴

Naštěstí byl i zde krátce. V Dachau začínal jako metař, pak se díky solidaritě muklů dostal do výroby vitaminových prášků. Začátkem roku 1943 onemocněl tyfem, zhubl na 49 kilogramů. Ne zcela vyléčen spravoval punčochy v táborové punčochárně, pak dělal písaře v táborové kanceláři, dokud odtud nebyl vyhozen. A opět ho muklovská solidarita nasměrovala na místo, kde mohl vydatně pomáhat druhým, do skladu brambor.⁵

Arcibiskup

Dachau osvobodili Američané 29. dubna 1945. Když se Beran 26. května vrátil do Prahy, připravili mu jeho věrní uvítání hodné národního hrdiny. Do naplněného seminárního kostela v Dejvicích vešel špalírem setniny Svobodovy armády, rukou mu potřásali zástupci úřadů, univerzity, škol, i přátelé z koncentráků. Oblečen byl do esesácké uniformy, kterou dostal od Američanů, na hlavě měl rádiovku s trikolórou. Jiné oblečení v těch dnech totiž ještě neměl.

Úkol, který musel bezodkladně řešit, byl návrat semináře z Dolních Břežan do Dejvic, do budovy, kterou po jeho zatčení zabralo protektorátní ministerstvo pošt. A došlo k paradoxní situaci – prvním poválečným ministrem pošt se stal kněz a lidovecký politik Františka Hála. Dalo by se předpokládat, že to urychlí navrácení budovy církvi, ale nestalo se tak. I když ze sporu vyšel nakonec vítězně Beran, poznamenalo to jeho vztah nejen k Hálovi, ale i ke straně, kterou Hála reprezentoval. Beran kritizoval lidovce – přitom až do února

³ Archiv Pastoračního střediska sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském. Přípis ministerstva školství č. 30.962/43-V/2, 1. 10. 1943.

⁴ Luňáčková, Marie: Velká mše. Křesťanská akademie, Řím 1970, s. 168. Autorka žijící v ČSSR zůstala z bezpečnostních důvodů v anonymitě.

⁵ Srov. tamtéž, s. 169–172; Kášek, K.: Od heftlingské čepice k arcibiskupské mitře. In: Svobodné slovo, 19. 9. 1946, s. 15; Štverák, František: Několik vzpomínek na J. E. dr. J. Berana, arcibiskupa. In: Lidová demokracie, 14. 11. 1946, s. 2.

1948 byl jejich členem – že mají tendenci být mluvčími církve, že nemají dost jasno, kde je hranice mezi politikou a oblastí, do níž jejich kompetence nesahá. Tak to alespoň viděli pamětníci, kteří v tom jasno měli. Napětí mezi Československou stranou lidovou a Beranem vyústilo po únoru 1948 v otevřený konflikt, když se strany zmocnila v ní působící komunistická pátá kolona vedená P. Josefem Plojharem.

Přestože Beran rád zdůrazňoval, že je člověk nepochitický, ponořil se do politiky hlouběji, než si to snad sám uvědomoval. Už v červnu 1945 spolupodepsal manifest kněží z řad osvobozených politických vězňů, jenž byl zcela politický. Byl pro „*pronikavou reformu sociální*“, vítal, „*že nositelem rozvoje bude pracující člověk*“, a s odvoláním na národní tradici cyrilometodějskou doporučoval „*vytvoření nového společenství s bratrským Východem*“.⁶

Patnáctého listopadu 1945 předsedal Beran v pražském Obecním domě první poválečné pracovní poradě českého katolického duchovenstva. Čestným hostem porady byl mezi jinými také ministr školství a osvěty Zdeněk Nejedlý, který na ní pronesl památná, od komunisty nečekaná slova: „*Prosím, abyste přijali ode mne veřejné prohlášení, že katolické kněžstvo v těchto letech [v době německé okupace – pozn. aut.] obstálo z hlediska národního opravdu skvěle. [...] Je zde velmi mnoho toho, co nás spojuje a co nás může spojit, jen když budeme mít dobrou vůli se dohodnout.*“⁷

Úřadu pražského arcibiskupa se Beran ujal 11. listopadu 1946. O deset dnů později byl přijat prezidentem republiky Benešem, který ho při této příležitosti dekoroval Československým válečným křížem 1939 a medailí Za zásluhy I. stupně. Čtvrtého prosince 1946 složil do rukou ministerského předsedy Klementa Gottwalda slib věrnosti republice tohoto znění: „*Přisahám a slibuji, jakož sluší biskupovi, věrnost Republice československé, a že nic neučiním, co by bylo proti blahu, bezpečnosti a integritě republiky.*“⁸

Vysvěcen na biskupa byl 8. prosince 1946 v katedrále sv. Víta. Jeho světiteli byli papežský internuncius arcibiskup Saverio Ritter, královéhradecký biskup Mořic Pícha a pražský světitel biskup Antonín Eltschkner. Slavnosti se zúčastnila i vládní delegace v čele s premiérem Gottwaldem.

⁶ Srov. Ludvík, František: České katolické kněžstvo s národem a lidem v boji, utrpení a práci pro lepší zítřek. Arcibiskupské pastorační ústředí (APÚ), Praha 1946, s. 44–46.

⁷ Tamtéž, s. 50–54.

⁸ Text slibu byl stanoven smlouvou Modus vivendi uzavřenou v roce 1927 mezi Vatikánem a Československou republikou.

Nadšení, že právě Beran se stal arcibiskupem, nesdíleli zdaleka všichni zainteresovaní. Někteří, i z církevních kruhů, se obávali, že příliš zdůrazňuje své češství, slovanofilství a „levičáctví“. Vadilo jim, že se bratří se svými komunistickými přáteli z koncentráků, a v duchu si kladli otázku, zda bude schopen čelit komunistické zákeřnosti. Beran se ale hájil: „Zvou mě *ne jako komunistu, ale s vědomím toho, že zvou arcibiskupa katolické církve. A chtějí-li mě tam mít jako takového, proč bych jim to měl odmítnout, když i mezi nimi mám své ovce?*“⁹

Pochybnosti však vzbuzovala i jeho levicová rétorika. Mnohé vystrašil už svým prvním pastýřským listem vydaným v den své konsekrace na arcibiskupa. Píše v něm: „*Zařaďme se tedy, každý na svém místě a svým způsobem, do pracovního dvouletého plánu naší vlády a vzývejme Boha o pomoc a požehnání.*“ Vzápětí ale cituje ze 126. žalmu: „*Nestaví-li dům Hospodin, marně se lopotí, kdo ho stavějí*“ a dodává, „*naši bratři a sestry, kteří o sobě říkají, že nevěří v Boha, považují za nesmysl světit neděle a svátky. Okrádá se prý tím stát o cenné pracovní hodiny. [...] Tvrdíte, že bez pracovních směn v neděle a svátky by nebylo možno uskutečnit dvouletku. Nechte nás světit neděle a svátky, jak nám to naše víra ukládá. Nenuťte k práci ty, kdož se cítí ve svědomí zavázání světit neděle a svátky. Zvýšíme pracovní tempo i výkonnost ve dny pracovní a předstihneme ostatní výsledky. Kde Bůh žehná, tam se všechno daří.*“¹⁰

Dalším důvodem zneklidnění pro nepozorného čtenáře byl jeho názor, že probíhající sociální reformy přispívají „*ke zmírnění bíd a k umenšení žebroty*“.¹¹ Jenže Beran i zde podmiňuje úspěch reforem předpokladem, že budou „*odstraněny morální příčiny sociální bíd*“.¹²

Jedním z hlavních problémů, který musel arcibiskup Beran řešit, byla situace v bývalých Sudetech, která nastala po odsunu Němců. I když Beran prý považoval odsun za historicky spravedlivý, nesouhlasil se způsobem, jakým byl prováděn, ani s tím, že se proti Němcům uplatňoval princip kolektivní viny. Těžce řešitelným problémem se stali i přistěhovalci, kteří se do vyprázdněného pohraničí nahrnuli buď s rabovacími úmysly, nebo sem byli svezeni často proti své vůli. Po odsunu převážně katolických Němců i s jejich kněžími postihl nejen pohraničí, ale i celou pražskou arcidiecézi katastrofální nedostatek katolických duchovních. Z přibližně potřebných 1300 kněží jich chybělo asi 700.

⁹ Při odchodu ze semináře. In: Katolík, 17. 11. 1946, s. 3.

¹⁰ Acta Archiepiscopalis Curiae Pragensis (AACP), 2. příloha k č. 11/1946.

¹¹ Srov. Beran, J.: První pozdrav nového arcipastýře. In: Katolík, IX, 26, 1946, s. 1.

¹² Tamtéž.

Tíha zodpovědnosti

Od chvíle, kdy Beran převzal úřad pražského arcibiskupa, příslušelo hlavně jemu, aby jako respektovaná hlava katolíků v republice čelil excesům či schválnostem, kterých se komunisté se soudruhy z tehdy vytvořeného „socialistického bloku“ (komunistů, národních socialistů a sociálních demokratů) dopouštěli na církvích a věřících. Týkaly se zejména připravované školské reformy, svěcení svátků a církevního majetku.

Ke školské reformě se vyjadřuje biskupské memorandum vládě, které biskupové vypracovali na své konferenci 12. prosince 1946. Jménem ostatních biskupů jej kromě Berana podepsal olomoucký arcibiskup Leopold Prečan a nitranský arcibiskup Karol Kmeťko. Právilo se v něm, že katolická církev vítá snahu státu poskytnout „*co největší vzdělání všem dětem, chudým i bohatým [...], avšak zcela rozhodně se staví proti úmyslu, aby škola svým ideologickým zaměřením vyhovovala pouze nepatrnému procentu občanů bez vyznání a opomíjela nábožensko-mravní výchovu většiny rodin. [...] Státní školský monopol, jímž jsou rušeny všechny církevní školy a také právo je zřizovat, je přímo popřením náboženské svobody.*“ Také ve vládou zaváděné praxi znešvecování svátků viděli biskupové „*akt vzpoury proti Bohu, jemuž pod záminkou zvýšeného pracovního výkonu odpírá lidstvo povinnou daň úcty. [...] Pracovní morálka v našem lidu nebude zlepšena přidáním pracovních dnů,*“ psali biskupové, „*nýbrž tím, že lid se naučí lásce k práci a k plnění svých povinností.*“ Dotkli se konečně i praxe, že někde je zabírán církevní majetek pod záminkou uplatňování prezidentských dekretů o konfiskaci zemědělského majetku Němcům, Maďarům a zrádcům jen proto, že některé tyto majetky spravovaly osoby, na které by se dekrety mohly vztahovat, kdyby jim majetky opravdu patřily.¹³

V únoru 1947 protestoval Beran jménem episkopátu proti metodám, jimiž „*státní policejní orgány zacházejí s osobami obviněnými z protistátní činnosti. Mnohé lidi zajišťují na různá, v častých případech celkem bezdůvodná, udání a podezření. [...] Přes úřední dementi udržuje se všeobecné přesvědčení, že mnohé kruté týrají.*“¹⁴

V březnu 1947, kdy dozrávala školská reforma, žádal Beran vládu, aby uvážila, zda je z hlediska státu nutné, aby se právě nyní řešil tak delikátní problém. Varoval také před tím, aby se zestátnění konfesijního školství, k němuž došlo na Slovensku už za Slovenského národního povstání a pak opakovaně

¹³ Acta Curiae Episcopalis Brunensis (ACEB), č. 1/1947, s. 1n.

¹⁴ Archiv Ministerstva zahraničí ČR, Praha, církevní oddělení. Přehled agendy, 1947.

s platností pro celé území Slovenska v roce 1945, nepovažovalo za precedens vedoucí k zestátnění církevních škol i v českých zemích. Byla by to státnická chyba. Spravedlivé by naopak bylo obnovit církevní školství na Slovensku.¹⁵

Nejostřeji se arcibiskup Beran vyslovil ke školské otázce na celostátním manifestačním shromáždění za svobodnou školu konaném dne 13. května 1947 v pražské Lucerně. Řekl, že v zájmu demokracie a svobody musí být každý zodpovědný činitel „*proti násilně zaváděnému zglajchšaltování našeho školství. [...] Není možné u nás zavádět něco, co by bylo i jen napodobováním nacismu a fašismu. Jde-li o zavedení jednotné školy z důvodů sociálních, aby všem bez rozdílu, mají-li potřebné nadání, bylo sociálně umožněno jakékoliv studium, pak i my katolíci tuto snahu budeme svorně podporovat.*“ Zároveň připomněl, že v době okupace se církevní školy osvědčily, což se všeobecně uznává. „*Je to dokladem toho,*“ zdůvodňoval, „*že právě tyto školy výchovou náboženskou vychovávají též k vědomí zodpovědnosti i v povinnostech občanských, národních a státních a že se nedají terorizovat nikým, běží-li o přirozená práva a práva Boží.*“¹⁶

Ve šlépějích svatého Václava

V den sv. Václava, 28. září 1947, promluvil arcibiskup Beran na mohutném shromáždění konaném k počtě světce před jeho sochou na pražském Václavském náměstí. Řekl: „*Kořen našeho národa je ohrožen všeobecně se rozmáhající nemravností. Ubývá smyslu pro čest, právo a spravedlnost. Korupce, podvodnictví, lež a překrucování fakt bují povážlivě. Ze všech stran slyšíme varovné hlasy, napomínání. [...] Snad i my jsme pokoušeni malomyslně a beznadějně ponechávat vše dalšímu vývoji. To není správné. Inkriminacemi a věšením hlavy nic nespravíme. Dovoláváme se častokráte skutečnosti, že nás, katolíků v Čechách je sedmdesát procent. To musí být v našich poměrech znát. Slyšíte? Nechme kritizování! Žijme v první řadě my, katolíci, tak jak je třeba! Příkladem pro to nám může být právě sv. Václav, jeho rytířská ukázněnost, která vyžaduje smysl pro čest, čest vlastní i čest jiného. Spojena s ní musí být mravní vyrovnanost. To obojí pak vede k pevné charakternosti. Sv. Václav,*“ aktualizoval arcibiskup, „*cítil se stejně zodpovědným lidu jako Bohu, a proto, třebaže si mohl získat popularitu davu, nedal se zvíkat ve své zásadovosti a volil raději smrt, zdánlivou porážku, než zradu na právu a povinnostech.*“ Sledujeme-li další život Beranův, jeho pokušení ne nepodobná Kristo-

¹⁵ Srov. Rozsévač, 30. 3. 1947.

¹⁶ Beran, J.: Projev o svobodné škole. In: Katolík, X, 20, 1947, s. 1. Ústavodárné národní shromáždění schválilo školský zákon (zákon o jednotné škole) dne 21. 4. 1948.

vým (služ a budeš mít slávu, moc a bohatství) a útoky, jimž musel zanedlouho čelit, vidíme, že se sám řídil ctnostmi knížete Václava.¹⁷

Zhoršující se politickou atmosférou konce roku 1947 se biskupové zabývali na konferenci konané za Beranova předsednictví v Praze dne 19. listopadu 1947. V pastýřském listu vydaném při této příležitosti psali: „*Přibývá demagogické troufalosti a smělosti úměrné s ubýváním statečnosti opravdových charakterů, a přece nebylo nikdy třeba tolik pevnosti povahové jako v našich dobách. Jsou do nebe volající křivdy páchané pod rouškou práva a spravedlnosti na majetku a osobním právu. Je zneužíváno a znehodnocováno i jméno národní očisty k provádění vrcholných nespravedlností. A je věru smutné, že neupřímnost, nečestnost a lživé překrucování zaplavuje i vrstvy udávající tón v kultuře. Běda národu, který by byl veden po těchto nebezpečných cestách.*“¹⁸

O měsíc později psal Beran v Katolíku: „*I v době naší tma se šíří, dílo satanovo, království lži, podvodu a klamu hledí zakotvit. Kdo by to popíral, buď by lhal, anebo by byl zaslepený. Snad se leccos satanovi i podaří. Ale lež nikdy nezvítězila konečně. Nezvítězí ani tentokráte. [...] Není přítelem lidu, kdož lichotí davu výhodami a dary, a přitom podkopává mravnost tím, že podává za pravdu to, co pravdou není. Nepřinese lidstvu mír a pokoj, co nosí v sobě zárodek zášti a vzájemné nesvornosti.*“¹⁹

Tři týdny předem, dne 2. února 1948, došlo v Praze k vpravdě historické události. Poprvé od husitských válek se shromáždili na Slovanském ostrově nejvyšší představitelé všech křesťanských církví v Československu se svými věřícími, aby v době plné křivd, lží a vášní manifestovali své přesvědčení, že k míru v národním společenství i mezi národy lze dojít jen na základě spravedlnosti a lásky. V úvodním projevu řekl arcibiskup Beran, že křesťané „*již nesmějí pohoršovat svět neláskou a nenávistí*“, že bariéry mezi nimi může překonat jen láska a milost Boží.²⁰

Téhož dne napsal Beran v oběžníku kněžím: „*Kdo rozdmychuje bratrovražedné boje u nás, je největším nepřítelem národa! A jsou, kteří je rozdmychují! Neskryvejte se za lid! [...] Poměry ve státě jsou smutné, velmi smutné, takové jakých si nezasloužil náš dobrý lid po tak smutných a těžkých utrpeních. Máme proto malomyslnět? [...] Jsme čeští kněží. Zůstaneme věrni svému národu i v dobách nejkrutějších. Zůstaneme věrni i své církvi u vědomí, že právě věr-*

¹⁷ Srov. Katolík, X, 40, 1947, s. 2.

¹⁸ Přílohy k Acta Curiae Episcopalis jednotlivých biskupství, listopad 1947.

¹⁹ Beran, J.: A světlo ve tmě svítí a tma je nepojala. In.: Katolík, X, 52, 1947, s. 1.

²⁰ R.: Křesťané v Československu napravují svou vinu. In.: Neděle, XIX, 7, 1948, s. 53.

*ností své církvi nejvíce prospějeme svému lidu. [...] Milí bratři! Na kazatelně, ve zpovědnici a kde jen můžete, hleďte působit na své svěřené, aby prohlédli a poznali, kdo jsou jeho nepřátelé.*²¹

Shodou okolností právě v den vyvrcholení vládní krize, 25. února 1948, uveřejnily Lidová demokracie a Svobodné noviny další Beranův článek k situaci. Nadepsal jej slovy, která mu napsal anonym: „*Nemlč arcibiskupe! Nesmíš mlčet! [...] A má vůbec smysl ještě něco říkat*“, ptá se arcibiskup sám sebe, „*vždyť laviny řítící se nezadržíš!*“ Sám si také odpovídá, že anonym má pravdu, a pokračuje: „*Vzpamatujte se! Víím, že nechcete rozdmýhávat bratrovražedné boje, ale takto se jim nevyhnete. Zamyslete se nad svou odpovědností! Udržujte právní řád! [...] Právní cestou se dosáhne trvalejších reforem, i těch nejradikálnějších.*“²²

V osidlech totality

Když se komunisté chopili moci, předstírali, že pověsti o tom, že náboženství jako předsudek zachovaný z minulosti chtějí vymýtit z kořenů, se nezakládá na pravdě. Tomu měla posloužit i návštěva nového ministra spravedlnosti a předsedy právě vzniklého Ústředního akčního výboru Národní fronty (ÚAV NF) Alexeje Čepičky u arcibiskupa Berana už v prvních poúnorových dnech. Ministr arcibiskupa ujišťoval, že lidově demokratický režim s církvemi počítá a že svoboda náboženství bude zachována. Zároveň však tlumočil požadavek vlády, aby katolická církev dala nějakým způsobem najevo svůj souhlas s únorovým pučem.

O tom, jaké bylo Beranovo stanovisko, můžeme usuzovat z jeho prohlášení, které bylo uveřejněno 3. března 1948 v denním tisku. Uvádí v něm, že chce i nadále zůstat nadstranický a nepolitický. Zároveň ihned svolal poradu všech českých a slovenských biskupů. Biskupové se sešli 4. března 1948 v Brně a zaujali k situaci toto vyhýbavé stanovisko: „*Nepovažovali jsme a nepovažujeme za nutné vydávat zvláštní prohlášení nebo zvláštní pastýřský list k současným politickým událostem, neboť církev katolická se neváže na žádnou formu politickou nebo státní, poněvadž při svém zvláštním poslání chce sloužit nejvyšším zájmům svého lidu. [...] Budeme pečlivě střežit nadstranic-*

²¹ Pastýřský list z 2. 2. 1948. In: Pastýřské listy. 1945–2000. Karmelitánské vydavatelství, Kostelní Vydří 2000, s. 48n.

²² Tamtéž, s. 51. Srov. Vaško, Václav: Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce. Zvon, Praha 1990, sv. I, s. 246.

*kost a nadpolitická, budeme se plně věnovat činnosti náboženské, budeme upevňovat a hájit křesťanskou mravnost a lásku k bližnímu.*²³

Podobné prohlášení, určené především kněžím, učinil pak i sám Beran v denním tisku: „*Poněvadž se stále opakují případy, že jednotlivci nebo korporace se dovolávají mého jména nebo mé autority, prohlašuji znovu důrazně, že jsem nikoho nezplnomocnil, aby mým jménem a dovoláváje se mé autority mluvil nebo jednal, nikoho, ani kněze, ani laika. [...] Zdůrazňuji znovu, že za svůj a katolického kněžstva jedině správný postoj považuji věnovat se svědomitě plnění stavovských, kněžských a náboženských povinností, přesně odlišovat činnost náboženskou od činnosti politické, již nechť se věnují laici. Nikomu jsem též nedal instrukce, aby kněží vstupovali do té nebo oné politické strany.*“²⁴

Dne 18. března 1948 vydal ÚAV NF prohlášení o náboženské svobodě. Tvrdilo se v něm, že „*svoboda náboženství a vykonávání náboženských obřadů jsou jednou se základních zásad našeho lidově demokratického režimu*“. Platnost těchto slov prohlášení ale zároveň zpochybnilo výstrahou „*reakci*“, aby se nepokoušela „*o zneužití některých kazatelen, kněžských úřadů, náboženského tisku k politickým vystoupením proti republice, proti vládě a lidově demokratickému režimu*“.²⁵

Mohlo by se zdát, že požadavek nezneužít náboženství k politickým cílům je spravedlivý, ale kdo měl rozhodovat o tom, co je už zásahem do kompetence světské moci, a co ještě ne? Některý z orgánů režimu, k jehož ideologii patří boj proti všemu, co přesahuje materialistické vidění světa? Praxe také brzy ukázala, že za „*vystoupení proti republice*“ orgány státní moci považovaly i pouhou polemiku s marxismem-leninismem, nebo obranu před znevažováním náboženství, pomluvami biskupů a útoky na církve.

Církevně-politická jednání

K jednání o náboženské problematice byla zřízena při Ústředním akčním výboru Národní fronty komise pro náboženské a církevní otázky. Do jejího čela byl postaven předseda ÚAV NF ministr Čepička. Komise se měla dopracovat k jakémusi modu vivendi, způsobu soužití církví se státem. Ale už první zasedání subkomise pro jednání s katolickou církví ukázalo, že církvi katolické (v subkomisích pro jiné církve a náboženské společnosti tomu nebylo ji-

²³ AACP, č. 4/1948, příloha: Pastýřský list ze 4. 3. 1948; Radouchová, Jaroslava: Československý stát a katolická církev po u 1948. In: Revue dějin socialismu, č. 1/1969.

²⁴ Lidová demokracie, 18. 3. 1948. Srov. Vaško V.: c. d., sv. II, s. 14.

²⁵ Rudé právo, 20. 3. 1948.

nak) měla být přiřknuta úloha „služebnice státu“ (Gottwald). Za mluvčí církve si totiž Čepička nepřizval její kompetentní zástupce, ale kontroverzní kněze, své přátele z koncentráku, ministra zdravotnictví Josefa Plojhara a katechetu Josefa Beneše, jejichž kolaborace s komunisty vzbuzovala pohoršení od chvíle, kdy po osvobození začali veřejně vystupovat. Církev proti tomu okamžitě protestovala ústy arcibiskupa Berana. Čepička protentokrát ještě ustoupil a souhlasil s tím, že oficiální delegaci církve pro jednání se státem povede litoměřický biskup Štěpán Trochta, ostatně také koncentračník. Spolupráce s Plojharem a Benešem se však Čepička nevzdal, oba si v komisi ponechal jako své církevní poradce.

V církevně-politických jednáních šlo církvi hlavně o to, aby stát respektoval její vnitřní autonomii a zachoval církevní školství. Stát naproti tomu trval na tom, aby církev uznala legitimitu poúnorového režimu a zrušila církevní tresty kněžím, kteří neuposlechli církevního zákazu a vstoupili do vysoké politiky. A právě tento zákaz se stal záminkou k četným výpadům představitelů režimu proti Beranovi a ostatním biskupům. Přitom ze strany biskupů to nebyla schválnost, kterou by si snad vymysleli. Byl to požadavek církevního právního kodexu, podle něhož kněz ucházející se o vysokou státní funkci si musí k tomu vyžádat souhlas od Svatého stolce.

Toto pravidlo platilo i za první republiky, nebylo však často ke škodě církve striktně dodržováno. I nyní, přestože zákaz vydali všichni biskupové, nejdůsledněji na něm trval arcibiskup Beran. Především on prosadil, že kněží, kteří přijali kandidaturu na nějakou politickou funkci bez předchozího souhlasu svého biskupa, „*jsou bez výjimky suspendováni, tj. zbaveni pravomoci sloužit mši svatou a vykonávati kněžské funkce. Tato suspenze se tedy týká i kněze budějovické diecéze Josefa Plojhara. Není ani možné, aby tito suspendovaní kněží řečnili na kněžských poradách a schůzích. – Budiž vyvěšeno u dveří chrámových*“!²⁶

Jednání v komisi byla svízelná a několikrát byla přerušena. Vládní delegace neustále stupňovala své požadavky, jako by zkoušela, kam až může církev dotlačit. Zajímavé bylo také to, že už od začátku jednání krystalizovaly na jedné i druhé straně dva různé přístupy k němu: radikální a umírněný. Komunisté stavěli problém takto: Máme se utkat s církví hned (ministr informací Václav Kopecký), nebo až po vyčerpání všech pokusů rozložit ji zevnitř, a získat si ji tak po dobrém? Prosadilo se „umírněné“ Gottwaldovo křídlo.

Radikální směr v církvi představoval arcibiskup Beran, jenž se jednání v Čepičkově komisi přímo nezúčastňoval, neboť nevěřil, že by vedlo k něčemu

²⁶ AACP, č. 6/1948, s. 35; AACP, č. 7/1948, příloha: Zprávy APÚ, č. 17/1948.

dobrému. Byl přesvědčen, že by komunisté jakoukoliv případnou dohodu zneužili ve svůj prospěch. Naproti tomu biskup Trochta se nevzdával naděje, že trpělivým jednáním je možné za cenu přijatelných kompromisů dospět k dohodě. Kořeny rozdílných postojů těchto dvou představitelů církve spatřovali ti, kdo je znali, v jejich povahových vlastnostech. Beran, utvrzován apoštolskou internunciaturou, optimisticky věřil, že poúnorový režim nevydrží déle než dva tři roky, a že by se církev spoluprací s ním zkompromitovala před dějinami. Diplomatičtější Trochta byl naopak přesvědčen, že režim se hned tak nepoloží, a je proto v zájmu církve nutné oddalovat střet s ním tak dlouho, jak to jen bude možné. V církvi existoval sice také třetí, kolaborantský proud reprezentovaný například zmíněnými Plojharem a Benešem, ale ten jen s rozpaky můžeme ještě považovat za církevní.

Za zmínku stojí v této souvislosti připomenout také tyto skutečnosti: trojí přístup katolické církve v Československu k režimu nastolenému v roce 1948 trval v různých obměnách až do jeho pádu v roce 1989. A i v centru církve, v Římě, existoval ve vztahu ke komunistickým režimům a komunismu vůbec jak radikální, tak umírněný směr. Paralelu „tvrdé“ Beranovy linie zde můžeme vystopovat jak v pontifikátu Pia XII. (do roku 1958), tak v pontifikátu Jana Pavla II. (od října 1978), který měl osobní zkušenost s komunismem. Obdobou „smířlivé“ Trochtovy linie v Římě byla takzvaná východní politika (Ostpolitik) Vatikánu prosazovaná papeži Janem XXIII. (1958–1963) a Pavlem VI. (1963–1978). Charakterizovaly ji slogany: „Trpělivost [v jednáních – pozn. aut.]!“ a „Jen je [komunisty – pozn. aut.] nedráždit!“

Ovocem této vatikánské politiky byly ne vždy vyvážené kompromisy dosažené například v jednáních o nových biskupech. Není proto divu, že československý katolický disent vzkazoval pak do Říma: „Radši žádné biskupy než biskupy kolaboranty!“

Problematickým kompromisem byl v roce 1965 vyřešen i případ arcibiskupa Berana poté, co jej Pavel VI. jmenoval, k nelibosti „*komplikované a zaskomplexované československé byrokracie*“²⁷, kardinálem. Papežova trpělivost měla přece jen své meze. Beran byl po šestnácti letech propuštěn z internace, mohl i do Říma, ale vrátit do vlasti se už nesměl. Zároveň se správcem uprázdněného pražského arcibiskupského stolce stal tajně vysvěcený a v letech 1951 až 1954 internovaný biskup František Tomášek. Zajímavý byl i vývoj Tomáškova vztahu k režimu. Zatímco zpočátku v duchu „Ostpolitik

²⁷ Casaroli, Agostino: Trýzeň trpělivosti. Svatý stolec a komunistické země (1963–1989). Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2001, s. 139.

Vatikánu“ zastával spíše Trochtovu smířlivou linii, po další letité zkušenosti s komunisty a po nástupu krakovského arcibiskupa, kardinála Wojtyly na papežský stolec svůj postoj k režimu zradikalizoval.

V boji s licoměrností a lží

Po tomto čas předbíhajícím extempore se vraťme k jednáním v Čepičkově komisi. To bylo v roce 1948 několikrát přerušeno, takže se zdálo, že v dohledné době k žádné dohodě nedojde. Do toho však přišla 2. června 1948 abdikace prezidenta Beneše a chystala se „volba“ nového prezidenta s jediným kandidátem – Klementem Gottwaldem. Tehdy Čepička překvapil církevní delegaci návrhem: Zúčastní-li se církev adekvátním, jí vlastním způsobem, volby „prvního dělnického prezidenta“, povolí stát pro nastávající školní rok zápis do církevních škol a je ochoten i jinak vyjít církvi vstříc. Nato Trochta – říkali to očití svědci – pozvedl své biskupské solideo a pravil: „Pozvedám čepičku!“ a spěchal k arcibiskupovi, aby ho o nečekaném vývoji informoval.

Beran Trochtovo nadšení nesdílel a prý poznamenal, že v tom bude nějaká čertovina. Teprve po delším přemlouvání, a když zvážil, že odmítnutí by bylo chápáno jako urážka hlavy státu, souhlasil. A tak dne 14. června 1948, po státním aktu ve Vladislavském sále, vykonal arcibiskup v chrámu sv. Víta obřad díkůvzdání – slavné Te Deum – za účasti nového prezidenta a jeho komunistické suity.

Beran dokonce, doprovázen olomouckým arcibiskupem Josefem Matochou a banskobystrickým biskupem Andrejem Škrábíkem, složil příštího dne jménem celého biskupského sboru hold novému prezidentovi. Gottwald poděkoval za včerejší slavnost v katedrále, prý ho velmi dojala. Beran připojil k blahopřání následující: *„Podle slov Kristových: ‚Dávejte císaři, co je císařovo‘, máme závažné povinnosti ke státu, jehož prezidentem jste byl včera zvolen. Ujišťujeme vás, že tyto povinnosti splníme věrně tak, jak nám je ukládá víra a svědomí. Nezapomínáme však zároveň, že onen výrok Kristův má i druhou část: ‚Dávejte Bohu, co je Božího!‘ A i tento příkaz nám ukládá povinnosti, jež věrně a nesmlouvavě musíme plnit.“*²⁸

Mohlo by se zdát, že ve vztahu církev – stát nastupují lepší časy, ale pokud někdo podlehl kouzlu chvíle, záhy vystřízlivěl. „Smiřovací“ akt v katedrále nenašel kladnou odezvu ani v církvi, ani mezi komunisty. Ve Vatikánu vzniklo zdání, že církev v Československu příliš snadno kapitulovala před bezbožným režimem. Beran zklamal i místní církev, která byla pohoršena, že asistoval

²⁸ AACP, č. 8–9/1948, příloha: Zprávy APÚ, č. 18/1948.

blasfemii. Ale svými byl kritizován i Gottwald. Jak mohl on, komunista, vejít do katolického chrámu a zúčastnit se církevního obřadu? Vysvětlení bylo prosté. Pro Gottwalda a jeho druhy to byla komedie, jíž se zúčastnili proto, aby pak mohli do světa hlásat, že církev tímto liturgickým, sobě vlastním způsobem, naznačila, že uznává legitimitu poúnorového režimu.

Arcibiskup na takovou prolhanost podrážděně reagoval zveřejněním následujícího prohlášení: „*V okamžiku, kdy tento stát dostal novou hlavu, cítím ve svědomí povinnost vyslovit jasně tyto zásady:*

1. *Církev není institucí, která má organizovat politický souhlas nebo polický odpor.*
2. *Církev nemůže nikomu bránit, chce-li si vyžádat pro své činy Boží pomoc.*
3. *Se vši vážností však připomínám, že liturgickým úkonem tím církev nepřijímá světový názor směru a hnutí, který odporuje jejímu názoru.“*

Beran zároveň nařídil vyvěsit na dveře kostelů informaci o Plojharově kněžské suspenzi.²⁹

Po letech zmiňuje komunistický jestřáb, ministr Kopecký, událost v katedrále takto: „*A k oslavě nově zvoleného prezidenta republiky s.[soudruha – pozn. aut.] Klementa Gottwalda uspořádal arcibiskup Beran z vlastní iniciativy [sic!] ve svatovítském chrámu na Pražském hradě slavnostní bohoslužby. [...] A ještě jsme neslyšeli, že by se arcibiskup Beran musel z tohoto těžkého hříchu vyzpovídat. Stejně jako jsme neslyšeli, že by byl podle katolických náboženských a církevních předpisů znovu vysvěcen svatovítský chrám znesvěcený přítomností Klementa Gottwalda, který byl odevždy ateistou, podobně jako ateisty jsme odevždy byli [...] všichni my komunisté, kteří jsme během bohoslužeb museli mnohokrát i poklekat.“³⁰ (Maně přicházejí při takovém čtení na mysl slova mariánské písně zmiňující Heroda: „Byl povahy podlé a neuměl zpívat aleluja.“)*

O Čepičkově a Gottwaldově licoměrnosti svědčí, že zatímco první sliboval církvi vstřícnost za vstřícnost, druhý několik dní před prezidentskou volbou pravil na schůzi ÚV KSČ, že by se měl „*vzít kurs na to, odpoutat katolickou církev od Vatikánu. Dostat je tak daleko, aby se s Vatikánem rozešli a stali se*

²⁹ AACP, č. 7/1948, příloha: Zprávy APÚ, č. 17/1948; Prohlášení po slavnostním „Te Deum“ vykonaném na žádost nově zvoleného prezidenta Klementa Gottwalda. In: Velká mše, s. 383n.

³⁰ Srov. Kopecký, Václav: ČSR a KSČ. Státní nakladatelství politické literatury, Praha 1960, s. 426, 438.

*národní církvi. Žádné nové spory rituální vést nechceme, ale pryč od Říma a směrem k národní církvi. Je nutné církev neutralizovat a dostat ji do svých rukou tak, aby sloužila režimu.*³¹

Zasedání církevní komise, k němuž došlo už čtyři dny po prezidentské volbě, proběhlo v napjaté atmosféře. Čepička je zahájil tvrzením, že Beranovo prohlášení, že jeho účast na volebním ceremonálu nelze považovat za souhlas církve s únorem, považují stranické a vládní kruhy za nepřátelský čin, který zpochybňuje smysl dalšího jednání s církví. O slibech učiněných před prezidentskou „volbou“ nepadlo ani slovo, zato však pohrozil, že neodvolá-li arcibiskup suspenzi Plojgara a dalších kněží usilujících o dobré soužití se státem, dá zatknout tři kněze.

Beran poté, co byl zpraven o Čepičkových výhrůžkách, mu vzkázal, že se církev nenechá vydírat a že je ochoten své stanovisko týkající se Plojgara revidovat jen za předpokladu, že se za prvé Plojgar vzdá svých státnických funkcí a za druhé, že Čepička splní svůj slib týkající se zachování církevního školství v příštím školním roce.

Čepička nato reagoval: „*Socialismus bude bez církve, ale církev bez socialismu ne. Kdo to nedovede pochopit, tomu není pomoci.*“³² A splnil vyhrůžku – dal zatknout tři kněze.

Kontroverze pokračovala arcibiskupovým dopisem z 6. července 1948. Beran v něm psal, že slibům vlády nelze věřit a že pokračovat v jednání v komisi bude smysluplné jen za předpokladu, že další existenci církevních škol zaručí stát zákonem, a že budou revidována i likvidační opatření týkající se katolického tisku, spolků a majetku.³³

Do boje o Plojgara zasáhl i komunisty ovládaný Svaz bojovníků za svobodu tím, že Berana napadl v tisku a vyloučil ho ze svých řad. Máloco se Berana tak dotklo, jako právě toto, neboť na svém členství ve svazu a na přátelství s bojovníky proti nacismu si velmi zakládal. Arcibiskupovu emocionálnímu rozpoložení odpovídal i jeho dopis svazu, ve kterém reagoval na své vyloučení: „*Pro prolitou krev našich bratrů a sester, pro slzy a bolesti osiřelých vdov a sirotek Vás zapřísahám: Nevnášejte do našich řad štvance náboženské a politické!*“ Zároveň arcibiskup vysvětlil, proč byl Plojgar suspendován ze svých kněžských funkcí. „*Jedině proto, že odepřel poslušnost církevním před-*

³¹ NA, f. ÚV KSČ, zápis ze schůze ÚV KSČ, 9. 6. 1948.

³² Kaplan, Karel: Stát a církev v Československu v letech 1948–1953. Doplněk, Brno 1993, s. 40.

³³ Srov. tamtéž, s. 45.

*staveným. Jako kněz musel znáti předpisy církevní, přísahal také věrnost svému biskupovi. Když byl předem na nebezpečí suspenze upozorněn, odpověděl, že neodvolá kandidaturu [na poslance – pozn. aut.] a suspenzi, že bere na vědomí.*³⁴

Skrytý proticírkevní boj

Dne 16. srpna 1948 zdůvodnili biskupové v memorandu vládě, vypracovaném na jejich pravidelné konferenci konané tentokrát v Nitře, proč nemohou vydat „bezvýhradné prohlášení úplného souhlasu se vším, co se [po 25. únoru 1948 – pozn. aut.] stalo“. Je to proto, psali, „že přes slibovanou náboženskou svobodu a zdůrazňování dobré vůle nevyvolávat náboženských rozbrojů byl zahájen skrytý protináboženský a proticírkevní boj, a to podle obdobného plánu, podle něhož bylo postupováno proti náboženství a katolické církvi i v jiných zemích.“³⁵

Biskupové se odpovědi na memorandum sice nedočkali, ale nepřímě na ně dne 24. září 1948 na schůzi předsednictva ÚV NF reagoval Čepička: „To, co začíná Beran, je otevřený boj. V rozmluvě s vyšetřovací komisí Svazu bojovníků za svobodu otevřeně prohlásil, že nesouhlasí s lidově demokratickým režimem, a že je připraven na boj.“³⁶

Byla však na boj připravena i katolická veřejnost? Ta sice věděla, že se režim dopouští na církvi mnoha nepravostí, ale celou pravdu neznala. Biskupové se proto rozhodli říci ji bez přikrašlování. Stalo se tak pastýřským listem čteným ve všech katolických chrámech republiky v neděli dne 17. října 1948. „Přichází doba,“ psali, „kdy bude vaše víra a věrnost církvi podrobena zkoušce. Abyste v ní obstáli a uměli ji bránit, je důležité, abyste věděli, že církev jest výlučným dílem Ježíšovým, církev je tedy Kristus a my všichni přivtělení ke Kristu.“ Je tendence, pokračovali biskupové, „likvidovat katolickou církev a zřídit jakousi národní církev. Nic není duchu evangelia tak cizí, jako poutat církev na stát nebo jeden národ. Ježíš miluje svůj národ, ale před jeho očima jest celý svět. Odtud jeho zcela nepolitické jednání, učení. Katolicita – světovost církve, poslání ke všem národům všech kultur a věků, jest ohniskem její vyzářující síly. Církev Kristova zmlazena staletími, zocelená ranami, jest v bouřích světa všech časů jedinou nepodplatitelnou mocí bez zbraní, mocí

³⁴ Lidové noviny, 30. 7. 1948. Beran, J.: Malý sborník dokumentů. Pastorační středisko, Praha 2000, s. 7.

³⁵ Srov. Kaplan, K.: c. d., s. 47; Vaško, V.: c. d., sv. II, s. 41n.

³⁶ Kaplan, K.: c. d., s. 49.

*mravní. “ List zakončili biskupové Kristovým příslibem, že „brány pekelné ji nepřemohou“. Tento příslib „vrhá beznadějnost na každý pokus a čin namířený proti církvi svaté. Svět nemá tu co činiti jen se slabými lidmi, nýbrž s Kristem, který s kříže vládne láskou a milosrdenstvím“.*³⁷

V listopadu 1948 odjeli „ad limina apostolorum“ do Říma arcibiskup Beran, košický biskup Jozef Čárský a litoměřický biskup Štěpán Trochta, aby podali zprávu o stavu svých diecézí a celkové situaci církve v zemi. Jednali zejména s papežem Piem XII. a státním sekretářem, kardinálem Domenico Tardinim. Všeobecný názor vatikánských činitelů byl, že nový režim v Československu bude mít delší trvání, než se původně předpokládalo. Z toho důvodu doporučovali vysocí kuriální úředníci našim biskupům, aby jednání s vládou protahovali a vyhýbali se přímému střetu s režimem, dokud se nevytvoří podmínky k přežití církve u nás v podmínkách, jež se budou se vši pravděpodobností jen zhoršovat.³⁸

K tomu měla přispět řada různých církevně-právních úlev či dispensí organizačního, disciplinárního a liturgického charakteru. Měly zajistit právní kontinuitu v případě, že by státní moc znemožnila styk biskupů se Svatým stolicem, místní církve by přišla o biskupy, nebo by dokonce byla postavena mimo zákon. Těmto nouzovým opatřením se obecně říkalo „mexické fakulty“ (různé výjimky z pravidel). Mexické proto, že obdobné úlevy poskytl začátkem 20. století Pius X. mexické církvi v době jejího pronásledování. V procesech padesátých let předkládala žaloba soudům rozmnožené exempláře „mexických fakult“ jako *corpus delicti*.³⁹

Státní bezpečnost a po ní soudy vydávaly „mexické fakulty“ za tajné instrukce Vatikánu prý k rozvrácení lidově demokratického zřízení. Byla to lež. Fakulty však umožňovaly tajné bohoslovecké studium, sloužit mše a udělovat svátosti včetně kněžských a biskupských svěcení v extrémních podmínkách (v bytech, ve vězení, v dolech) a podobně.

Po návratu Berana s Trochťou a Čárským do vlasti vyslechli ostatní českoslovenští biskupové zprávu o jejich římských jednáních na poradě konané v Praze dne 13. prosince 1948. Z doporučení vyhýbat se přímému střetu s režimem, jež v Římě vyslechli, vyvozovali však Beran a Trochta opačné závěry.

³⁷ Srov. Pastýřské listy. 1945–2000. Karmelitánské vydavatelství, Kostelní Vydří 2000, s. 54–61.

³⁸ Srov. Trochta, Štěpán: Životopisná črta a výběr z proslovů a pastýřských listů. Řím 1984, s. 138.

³⁹ Srov. Vaško, V.: c. d., sv. II, s. 54.

Spornou se stala zejména otázka, zda má ještě smysl pokračovat v jednání v Čepičkově komisi. Tentokrát zvítězil umírněný Trochtův návrh, že by se to ještě jednou mělo zkusit.

O průběhu a závěru jednání biskupů nejlépe informuje agenturní zpráva získaná Státní bezpečností nám neznámým způsobem. Dovídáme se tak, že „*pražský arcibiskup tvrdošíjně trval na svém stanovisku a varoval účastníky konference, aby se žádné jednání nezačalo, a že by to jenom prestiži církve v očích věřících uškodilo. Jeho projev od začátku až do konce byl nenávistný vůči lidově demokratickému režimu a vládě. Za velmi bojovného ovzduší byly přijaty tyto tři body usnesení: za prvé, že má být zahájeno jednání s vládou, a to ihned, za druhé, biskupská konference má vypracovat memorandum jako podklad jednání, za třetí, měla být vyslána početná delegace biskupů k prezidentovi.*“⁴⁰

Biskupské delegaci, vedené tentokrát olomouckým arcibiskupem Matochou, poskytl Gottwald audienci dne 19. ledna 1949. Tvářil se uraženě, že nevidí Berana, a okamžitě zaútočil, že zatímco církev stíhá svými tresty Plojgara a další kněze zúčastňující se budování státu, nevdá jí protistátní aktivita jiných kněží. Tvrdil dále, že komunisté nechťejí vést boj proti církvi, že mají dost svých starostí, ale že „*Vatikán je Vatikán [...] a jeho poměr k nám také známe!*“⁴¹ Obnovu jednání v náboženské komisi však přislíbil. Tentokrát svůj slib dodržel.

Beznadějné rozhovory

Církevní komise ÚAV NF se sešla dne 17. a 1949 na dosud nevídané úrovni: šest ministrů, tři biskupové a další významné osobnosti z obou stran. Církevní delegaci však průběh jednání přinesl zklamání. Čepička nejenže nezařadil na pořad dne projednání biskupského memoranda obsahujícího výčet nepravostí páchaných na církvi a jejích členech, ale prokurátorským stylem obvinil církev, Vatikán a biskupy, zejména Berana, z proradnosti. Řekl, že církev se k revoluci, která u nás začala už v roce 1945, stavěla vždy rezervovaně, ale od února 1948 se přidávala stále otevřeněji k těm, „*kteří nepřáli demokracii, kteří nepřáli tomu, aby u nás výstavba socialismu byla uskutečňována*“. Také pastýřské listy, memoranda a projevy významných představitelů církve svědčí prý o tom, „*že zde církev zaujala krajně odmítavé stanovisko k režimu*“.

⁴⁰ Kaplan, K.: c. d., s. 57.

⁴¹ Srov. Kaplan, K.: c. d., s. 266–282.; Kolektiv autorů: Spiknutí proti republice. Melantrich, Praha 1949, s. 190n.

Za biskupy odpověděl Trochta: „Chtěli bychom nějakým způsobem spolu pracovat s vedením našeho státu, protože obě strany zde nejsou proto, aby pracovaly proti sobě a aby se jejich energie zbytečně vyplývala“. Dále řekl, že příčina obtíží „spočívá v našem světovém křesťanském názoru“ a že úkolem církve je sloužit „lidu po stránce náboženské“. K tomu že však potřebuje „nejzákladnější práva a svobody, bez nichž se činnost církve nemůže rozvíjet k prospěchu státu“.⁴²

V následné diskusi Trochta rozvíjel zásadní stanovisko církve – v tom byl s Beranem zajedno – že církev nemůže přijmout ideologii, „která se stala v tomto státě oficiální“, a pro níž je „náboženství vlastně přežitou věcí, [...] která postupně musí vymizet“. Jinak je to však s uspořádáním státu, neboť „církev se neváže na žádnou vládní nebo státní formu“, nevylučuje ani lidovou demokracii, jde jí o to, „aby v každé sociální struktuře anebo v jakémkoli politickém systému mohla uplatnit své nadpřirozené poslání a aby měla základní předpoklady práv a svobody pro svou činnost“.⁴³

Ministr Kopecký nesouhlasil. V rozporu se skutečností tvrdil, že prý nejde o střet dvou ideologií, „které by chtěly spolu vést zápas o světový názor, nýbrž tady jde o konkrétní úpravu vztahů z hlediska státněpolitického a z hlediska církevněpolitického“. Humorně musela církevní delegaci znít i jeho další tvrzení. Prý on i jeho soudruzi se domnívali, „že církevní činitelé mají k nám sympatie, domnívali jsme se to od května 1945, že církevní činitelé jsou nám blízcí a že jsou s námi zajedno. Domnívali jsme se to na základě toho, že mnozí činitelé církevní byli předmětem perzekuce za okupace, že jsme spolu bojovali v jedné frontě proti hitlerismu, že mnohdy stáli revoluční bojovníci vedle kněží, vedle biskupa.“ S „lítostí“ také vzpomínal, jak vše šlo dříve dobře, že komunističtí funkcionáři se společně fotografovali s představiteli církve a že on sám si myslel, že „pan arcibiskup Beran, bůhví jak nás má rád. [...] Ovšem to bylo do února. Pánové, od února, příznějme si to upřímně, je změna, která dokazuje, že náš úsudek o kladném poměru církve k lidem, režimu se poněkud zakládá na omylu. [...] To je nám nepochopitelné, proč právě znamenal zvrát v kladném vašem poměru.“ Vždyť přece režim respektuje náboženskou svobodu a má „pozitivní poměr“ k „náboženským citům“. Svou demagogickou řeč ukončil Kopecký výhrůžkou, že jestliže se církev vydá „na cestu boje proti našemu státu, proti našemu režimu – samozřejmě na takový boj bychom odpověděli všemi prostředky“.⁴⁴

⁴² Kaplan, K.: c. d., s. 295n.

⁴³ Tamtéž, s. 302.

⁴⁴ Tamtéž., s. 302–305.

Jednání ukončil Čepička ultimativním požadavkem, aby církev konečně vyhlásila loajalitu vládě, přestala diskriminovat kněze spolupracující s režimem a postihla církevními tresty kněze odsouzené pro „protistátní činnost“.⁴⁵

Ten dopis se nepromlčuje

O Čepičkových požadavcích měli biskupové jednat dne 22. března 1949 ve Starém Smokovci. Jednání, jemuž opět předsedal Beran, muselo však být předčasně ukončeno, neboť v jednací síni bylo odhaleno odposlouchávací zařízení. Incident měl až groteskní pokračování. Beran po návratu do Prahy protestoval proti odposlechu u ministra vnitra Václava Noska. Vnitro prohlásilo, že takové metody nepoužívá, a pokud bylo v místnosti skutečně něco takového odhaleno, tak to tam nainstaloval někdo jiný, možná i Vatikán.⁴⁶

Olej do ohně přilil Beran 11. dubna 1949 tím, že Noskovi zaslal další dopis. Stěžoval si v něm na Státní bezpečnost už nejen pro odposlech v Tatrách, ale že soustavně odposlouchává telefony biskupů, že porušuje listovní tajemství, že usiluje získat mezi kněžími své agenty. „*To všechno jsou fakta, o kterých víme, která nás nepřekvapují, poněvadž podobné metody známe z doby nacistické okupace a s nimi též počítáme.*“⁴⁷

Dopis zůstal sice bez odpovědi, ale archivy prozrazují, jak na něj reagoval Zápotocký („*Ten dopis, kterým odpovídá Beran na dopis Noskův, to člověku kypí krev.*“) a jak Gottwald („*Ten dopis se nepromlčuje.*“)⁴⁸

Beran se zastrašit nenechal a dne 19. dubna 1949 zaslal dopis Čepičkovi, ve kterém se ho ptal, „*jakým způsobem je ochoten ÚV NF odvolat*“ nová proticírkevní opatření „*a demaskovat bezbožecké živly, které u nás připravují kulturní boj*“.⁴⁹ I tento dopis zůstal bez odpovědi. Dne 25. dubna 1949 však na schůzi předsednictva ÚV KSČ, která jednala o nové církevní politice strany, řekl Gottwald mezi jiným, že katolická církev zůstala už „*jediným zdrojem nepřátelských akcí. Tím nebezpečnější báze je toto, jelikož se opírá o náboženství, o dobrou organizaci, o kvalifikované kádry, které celibátem drží pohromadě. Musíme vidět nepřitele. Nesmíme v tomto případě ztrácet nervy, s tím je třeba počítat a boj svedeme. Řekli jsme už jednou, že nechceme svést*

⁴⁵ Srov. Kaplan, K.: c. d., s. 289–348.

⁴⁶ Srov. Kaplan, K.: c. d., s. 64n.

⁴⁷ Tamtéž, s. 65n.

⁴⁸ Srov. tamtéž, s. 66.

⁴⁹ Tamtéž, s. 67.

*formální boj na zlom, na takový církve, to ještě nechceme, ale musíme pro to vytvořit předpoklad, a ten boj, který vede církev proti nám, že zvedneme, a že budeme vést ránu tak, že taktiku nebudou určovat oni, ale my.*⁵⁰

O tom, jak si nejvyšší stranické vedení boj proti církvi představovalo, vypovídá usnesení předsednictva ÚV KSČ z téhož dne. Právě se v něm, že dozrál čas zahájit tažení za odtržení církve od Říma a zřízení národní církve, že je třeba zatlačit církev do kostelů a rozvrátit ji zevnitř. K tomu mělo dojít pod heslem „obrody církve“ v komunistické režii.⁵¹

Na kampaň, jež v duchu uvedeného usnesení následovala, reagovali biskupové pastýřským listem, vydaným v Praze dne 17. května 1949. Píší v něm, „že každá akce podnikaná mimo nebo proti vůli biskupů porušuje základní strukturu církve, rozbíjí její jednotu a směřuje k jejímu zničení. [...] Dějí se všemožné pokusy vyřadit nás z pastýřského úřadu a řízení církve si osobují lidé nevěřící, lidé od církve odpadlí. Nepřejeme si, aby se církev stala pouhou služkou státu čili nositelkou jiného světového názoru pod křesťanskou rouškou. Přejeme si dohodu, nikoliv diktát!“⁵²

Téhož 17. května varoval Beran kněze oběžníkem: „Farní úřady i jednotlivci, duchovní i laici bývají navštěvováni provokatéry, přestrojenými za kněze, řeholníky, řeholnice. Bud'te opatrní. Znovu jako za okupace se dějí pokusy zavírat kostely nebo fary pod záminkou, že tam nalezena tajná vysílací stanice nebo zbraně, letáky apod. [...] Nejste povinni přijímati informace a instrukce vydávané a podávané neúřední formou, např. nově rozesílaným Věstníkem katolického duchovenstva. [...] Jak již je několika případy potvrzeno, právě nejhorlivější kněží, kteří se vskutku věnují náboženské činnosti, jsou zbavováni míst, protože prý neměli kladný postoj k lidově demokratickému režimu.“⁵³

Dne 7. června 1949 se biskupové opět sešli v Olomouci a – jako dosud po každé – pod Beranovým předsednictvím. Usnesli se na oběžníku kněžím, jenž zněl až mobilizačně: „Tvoří se přípravný výbor tzv. Katolické akce. Kdyby někdo z Vás byl pozván, nechť si uvědomí, že je to hnutí schizmatické a bude stíháno církevními tresty. Zůstaňte věrni svému čistě náboženskému poslání. Nenechte se strhnouti do nějaké nenáboženské a zejména politické činnosti.

⁵⁰ Bulínová Marie – Janišová Milena – Kaplan Karel: Církevní komise ÚV KSČ 1949–1951. Edice dokumentů. Svazek I. Církevní „šestka“ (duben 1949–březen 1950). Doplněk, Praha – Brno 1994, s. 84.

⁵¹ Srov. tamtéž, s. 78–89.

⁵² AACP, č. 6/ 1949, příloha: Pastýřský list čs. biskupů vydaný v Trnavě 17. 5. 1949.

⁵³ Osobní archiv autora. Oběžník arcibiskupa, 17. 5. 1949.

Zůstaňte věrni Kristu. Bďte nad svobodou církve a svobodou hlásání pravd Kristových, bez ohledu na to, zda se to komu líbí, nebo ne.“⁵⁴

V hodině velké zkoušky

Pozornost, kterou strana v té době věnovala „řešení“ církevní problematiky a kampani s tím spojené, byla srovnatelná snad jen s kampaní provázající kolektivizaci zemědělství. Kromě toho byla nepochopitelná i z hlediska její vlastní ideologie. Nejednen řadový soudruh se také ptal: „Cožpak nejsou důležitější věci, jimž by se strana měla věnovat“?

Straně se nepodařilo získat do čela vedení tzv. Katolické akce žádnou známou katolickou osobnost, přestože se o to pokoušela v uměleckých i vědeckých kruzích. Také původní záměr – postavit do čela „obrodného hnutí“ kněžské kolaboranty – komunistům nevyšel. Jednak proto, že církevní tresty, kterými by tito kněží byli zcela jistě postiženi, by je zdiskreditovaly natolik, že by byli k provádění dalších komunistických plánů nepoužitelní, jednak proto, že i někteří z dosud nespolehlivějších souputníků režimu považovali státní Katolickou akci za politický omyl. Nicméně režimem organizovaná a jidáši a slabochy podporovaná tzv. Katolická akce byla podle plánu a za značné pozornosti médií dne 10. června 1949 založena.⁵⁵

Pět dnů nato (15. června) schválili biskupové na své mimořádné konferenci konané v pražském arcibiskupském paláci vpravdě historický pastýřský list nazvaný „Hlas biskupů a ordinářů věřícím v hodině velké zkoušky“. Kromě toho, že v něm zaujali stanovisko k tzv. Katolické akci, informovali o průběhu jednání se státem a o důvodech, proč jednání nemohla být dovedena do zdárného konce.

Z listu, jehož čtení státní moc zakázala a za neuposlechnutí zákazu krutě potrestala mnoho kněží i laiků, vyjímáme: „*Víme dobře, kolika práv jste byli již zbaveni, tak jako ani Vám není neznámo, kolik příkoří musela církev u nás v poslední době již vytrpěti. [...] Usilovali jsme vždy a usilujeme ještě dnes, i když snad s malou nadějí na úspěch, o to, abychom obhájili a zabezpečili svatá práva Vás, křesťanů, jako svobodných občanů státu, jak to žádá přirozený i Boží řád, a k těmto všelidským a obecně uznávaným právům člověka patří netoliko svoboda soukromého náboženského přesvědčení a volnost provádět náboženské úkony, ale i svobodné uskutečňování zásad tohoto přesvědčení, jeho norem života jednotlivců i společnosti, a to bez obav o osobní svobodu, občanskou rovnocennost a ohrožení existenčních práv.*“

⁵⁴ Církevní komise ÚV KSČ, s. 150.

⁵⁵ Srov. Vaško, V.: c. d., sv. II, s. 69–72; Kaplan, K.: c. d., 79n.

K uskutečňování a pak i k zabezpečení této náboženské svobody pro katolíky jsou v pojetí církve z ustanovení Božího bezpodmínečně nutné tyto další předpoklady: uznání pravomoci Svatého otce jako nejvyšší viditelné hlavy církve, jakož i uznání a respektování pravomoci biskupů s ním spojených, [...] respektování výsostného práva rodičů na výchovu jejich dětí; zabezpečení nejen svobody křesťanské výuky mládeže, ale i výchovy jak ve škole, tak i mimo školu; uznání rodiny jako svátostného svazku i práv a povinností z toho plynoucích, jakož i práva věřících na shromáždění ve svobodných sdruženích a organizacích; k tomu přistupují i nutné předpoklady svobodného náboženského života, bez nichž by byl ve svém celku i u jednotlivců neuskutečnitelný, to jest: potřebný počet církevních škol, výchovných, sociálně-charitativních ústavů, kulturních a dobročinných institucí; svobodný tisk periodický i knižní v dostatečném počtu; svobodný a neomezený přístup ke všem možnostem společenského a kulturního života. Konečně jsou nezbytné i finanční prostředky a hmotné zabezpečení i takových institucí a ústavů.[...] Toto všechno jsme již v potřebné míře měli a toto všechno nám bylo v poslední době odňato. [...] A přitom jsou taková opatření“ – pokračovali biskupové poté, co podrobně vyličili, čím vším byla církev postižena – „krajním rušením ústavních svobod a mnoha dosud platných zákonů. Vcelku možno říci, že mimo kostel je každá náboženská činnost již znemožněna a do kostelů se bojí leckde věřící veřejně jít, aby nebyli obviňováni z reakce a nehrozila jim ztráta existence. Je jisto, že takto se vytvářejí poměry, které jsou nejen v rozporu s právem Božím, nýbrž protiví se i samému přirozenému právu a všeobecně uznávaným právům člověka. Sudťe sami, drazí katolíci, po zjištění těchto skutečností, byl-li stát nějak církví poškozen, či je-li tomu právě naopak.“ Cílem nově založené akce – uváděli v závěru listu biskupové – označené lživě za katolickou je „znemožnit ještě více pravomoc a vliv biskupů“. Kromě toho bylo zakládající shromáždění obesláno „přímo placenými delegáty, vyslanými od akčních výborů. [...] Z toho důvodu také sbor biskupů na konferenci konané 15. 6. 1949 byl nucen prohlásit, že tato tzv. Katolická akce není akcí katolickou, nýbrž hnutím rozkolným a že každá účast a spolupráce s ní musí být stíhána církevními tresty. [...] Také tzv. Katolické noviny, vydávané výborem Katolické akce, postrádají samozřejmě schválení biskupů a nelze je považovat za katolické.“⁵⁶

Jménem všech biskupů a ordinářů vydal Beran téhož dne (15. června 1949) Oběžník katolickému duchovenstvu a věřícímu lidu. Ve stručnější a mírnější formě opakoval v něm vše, co už obsahoval pastýřský list. Znovu zdůraznil to hlavní, co by si měl každý křesťan uvědomit, že totiž státu nejde o dohodu s církví, ale o její podřízení „ideologii, která je protikřesťanská, jež hlásá

⁵⁶ Srov. Trochta, Š.: c. d., s. 321–332.

nahrazení náboženství marxismem a osobuje pro stát práva i ve věcech svědomí, víry a mravů, což žádný křesťan nemůže uznati“. Důvod opakování prakticky téhož byl ten, že původní pastýřský list policie na mnoha místech zabavila.⁵⁷

Skandál v katedrále

Pastýřský list nazvaný „Hlas biskupů a ordinářů“ se měl číst ve všech kostelích v neděli 19. června 1949, na niž byl přenesen svátek Božího těla. V Praze jej chtěl přečíst sám arcibiskup. Ale v předtuše, že mu to nebude dovoleno – nebo ho snad někdo varoval? – promluvil už v sobotu v chrámu Strahovského kláštera. Tam ho očekávaly davy, nejen věřících, Pražanů. Kampaň, kterou proti němu komunisté vedli, totiž způsobila, že se v očích veřejnosti stal symbolem odporu proti nenáviděnému režimu.

Arcibiskupova řeč byla ostřejší než kdykoliv předtím. Zřejmě ovlivněn napjatou atmosférou, volal z kazatelny až pateticky: „*Nevím, kolikrát ještě budu moci k vám promlouvat, ale nyní prohlašuji veřejně jako biskup: Nikdy, nikdy nesvolím k dohodě, která směřuje proti zákonům Božím a církvi svaté, [...] nikdy neuzavřu dohodu, která by porušovala práva církve a jejích biskupů! [...] Uslyšíte-li, že jsem něco takového podepsal, nevěřte! [...] Je třeba bojovat proti lživosti, úskočnosti a prohnanosti! Je třeba modlit se za duše, které zakolísaly ve víře, byvše svedeny nepravdivými a falešnými řeči. [...] Chceme trpět pro víru, neboť tím můžeme prospět svému národu! Až se náš národ vzpamatuje, přikloní se úplně k Eucharistii – ke Kristu, pak bude mír, klid a pokoj!*“⁵⁸

Zástup účastníků vigilní pobožnosti obklopil po jejím skončení auto, jímž arcibiskup odjížděl, a za skandování „*At' žije arcibiskup Beran!*“ a „*Zůstaneme věrni!*“ ho doprovodil do nedalekého arcibiskupského paláce. Beran pak z balkonu své rezidence žehnal zaplněnému Hradčanskému náměstí. Lidi silně vzrušené nabádal k rozvaze a varoval před provokatéry. Domácím pak prorocky řekl: „*Dnes hosanna, zítra ukřižuj!*“⁵⁹

Když příštího rána vstoupil arcibiskup do chrámu sv. Víta, ocitl se v neobvyklém prostředí jednak zaražených věřících, kteří sem přišli slavit velký svátek, ale také lidí hlasitě se v hloučcích bavících, kteří byli podivně označení špendlíky s barevnými hlavičkami. Bylo zřejmé, že tito lidé se sem

⁵⁷ Pastýřské listy, s. 72n.

⁵⁸ Luňáková, M.: c. d., s. 394n.

⁵⁹ Srov. tamtéž, s. 246.

nepřišli modlit. Dnes víme, že to vedle příslušníků StB v civilu byli vybraní členové místních a závodních organizací KSČ. Archivní dokumenty odhadují jejich počet na 1700, přičemž věřícím, kterým se podařilo proklouznout přes různé nástrahy příslušníků SNB, nebylo víc než sedm set.⁶⁰

Mše začala za velkého napětí v obavě, co se bude dít. Až na nedůstojný hluk se nedělo nic povážlivého do chvíle, kdy arcibiskup chtěl po posledním evangeliu⁶¹ přečíst pastýřský list. Do vřavy, která propukla, stačil jen říct, že takzvaná Katolická akce není Katolickou akcí a takzvané Katolické noviny, které se rozdávají, nejsou pravými Katolickými novinami. Načež se sjednaná klaka provokatérů s pískotem a křikem hnula ke kněžišti. Beran do toho zvolal: „*Snad ještě platí zákon zakazující rušit bohoslužby!*“ Pak se slovy: „*Mějte ohled aspoň na tyto holčičky!*“ vyvedl vyděšené družičky shromážděné pod schody kněžiště k oltáři. Situaci zachránil varhaník, který začal hrát státní hymnu. V pozoru a mlčky jí klaka vzdala naučenou poctu. Tím se také zklidnila a zřejmě na něčí pokyn nepokračovala v chuligánství. Arcibiskup ale list nedočetl.

Do své rezidence se vrátil obklopen kordonem kněží a bohoslovců připravenými bránit ho, kdyby byl napaden. Co to ale bylo platné, když největší nebezpečí, ne od lůzy, ale od „zdvořilých“ příslušníků StB ho očekávalo doma. Prý mu byli přiděleni – tak to sdělil jejich velitel – aby ho ochránili před věřícími, kteří jsou na něj rozezleni za jeho neochotu dohodnout se s vládou.⁶²

Umlčen

Takto začala patnáct a půl roku trvající internace arcibiskupa Berana. Její intenzita se v různých dobách měnila. Zpočátku ho mohl například navštěvovat vatikánský chargé d'affaires Ottavio de Liva.⁶³ Snad právě to Berana povzbudilo k tomu, aby ani za nových okolností nemlčel. Dne 22. června 1949 odeslat dva dopisy, jeden vládě, druhý ministerstvu vnitra. V prvním žádal, aby se vláda postarala „o to, aby porušování občanských svobod nebylo trpěno“. V druhém zopakoval, že takzvaná Katolická akce „vytvořená bez souhla-

⁶⁰ Srov. Kaplan, K.: c. d., s. 91.

⁶¹ Před liturgickou reformou se na konci mše četl ještě začátek evangelia podle Jana: „Na počátku bylo Slovo a Slovo bylo u Boha a Bůh byl slovo“.

⁶² Sestaveno podle výpovědí očitých svědků, které se po odstupu let shodovaly jen v hrubých obrysech. Srov. Vaško, V.: c. d., sv. II., s. 79n; Luňáčková, M.: c. d., s. 247n.

⁶³ De Liva byl nucen dne 16. 3. 1950 jako persona non grata opustit republiku (záminkou byla jeho údajná účast na „číhošťském zázraku“).

su a proti svolení biskupů, je z hlediska církve římskokatolické nezákonná a nebude od biskupů nikdy za legální uznána“.⁶⁴

O den později instruoval generální tajemník KSČ Slánský krajské stranické tajemníky: „Úkol strany spočívá v získávání kněží a věřících proti hierarchii, hlavně Beranovi a Vatikánu. [...] Opatření, která jsme dosud učinili kolem biskupů, byla nevyhnutná. Připravujeme se na exkomunikaci, kterou zamýšlí Vatikán vyhlásit.“⁶⁵

Exkomunikace nenechala na sebe čekat. Akci, vydávanou za katolickou, odsoudil Svatý stolec „jakožto schizmatickou“ dekretem z 20. června 1949: „Všichni do jednoho, duchovní i laici, kteří se do ní vědomě a dobrovolně dosud přihlásili nebo v budoucnu přihlásí, a zejména její původci a podporovatelé [...] upadnou samotným činem do exkomunikace.“⁶⁶

Státní moc reagovala okamžitě. Na schůzi ÚV KSČ řekl Gottwald: „Až do 10. června [do založení státní Katolické akce – pozn. aut.] byl v ofenzivě Beran, který organizoval ilegální instituce, aktivizoval Katolickou akci a mobilizoval laickou veřejnost proti nám. 10. června jsme zahájili protiofenzivu. [...] Vatikán a biskupové se nechtějí dohodnout a přebírají roli kontrarevoluce domácí i cizí. Proto i my musíme změnit taktiku. Musíme [...] odhalovat jejich záměry, izolovat je, a tak připravit další, kdy jim budeme moci zasadit poslední zdrcující ránu.“⁶⁷

V srpnu 1949 se Beranovi podařilo ještě odeslat Piu XII. tento vzkaz: „Co mne nejvíce bolí, to nejsou moje osobní těžkosti, ale spíše lži, pomluvy a nespravedlnosti, jimiž urážejí Vaši Svatost, Svatý stolec, svatou Matku církev a zraňují Boží velebnost. [...] Velkou útěchu mi působí, že naprostá většina kněží i věřících zůstává věrna Svatému stolci.“⁶⁸

Informaci o začátcích své internace poskytl Beran v době Pražského jara časopisu Student: „Během internace jsem byl úplně izolován od světa. Jeden a půl roku jsem byl v pražské rezidenci. Všichni zaměstnanci byli z ní odstranění a nahrazeni novými. Ani kapitulní vikář ke mně nesměl. Podle Kodexu

⁶⁴ NA, f. ÚAV NF, Církevní oddělení 1949, k. 60. Dopis arcibiskupa Berana vládě a ministerstvu vnitra, 22. 6. 1949.

⁶⁵ Kaplan K.: c. d., s. 366n.

⁶⁶ Církevní komise ÚV KSČ, s. 179n.; Srov. Kolektiv autorů. Spiknutí proti republice. Melantrich, Praha 1949, s. 239.

⁶⁷ Církevní komise ÚV KSČ, s. 201n.

⁶⁸ Kard. Beran a římský stolec. In: Nový život (Řím), č. 12/1969, s. 237.

*církevního práva musel biskup, dokud byl v rezidenci, vyřizovat akta sám. Kapitulní vikář k tomu neměl právo. Akta mně tedy byla posílána, abych je vyřizoval. Jinak i v kapli jsem si musel vše připravovat sám a mši svatou jsem také musel sloužit bez ministranta.*⁶⁹

Přátelům, kteří měli v polovině šedesátých let, kdy to už bylo víceméně možné, odvahu ho navštívit, objasnil arcibiskup i okolnosti, za jakých se dočasným správcem pražské arcidiecéze stal farář od svatého Antonína v Praze-Holešovicích Antonín Stehlík. Jednou, bylo to někdy začátkem března 1951, arcibiskupa zneklidnil nezvyklý hluk. V očekávání nejhoršího poklekl před svatostánkem v kapli, která mu pořád ještě byla k dispozici, aby se odevzdal do vůle Boží. Teprve ráno druhého dne, když ho navštívili představitelé Státního úřadu pro věci církevní, se dověděl, že se včera v paláci konala recepce na počest nově „jmenovaných“ kanovníků. Dodatečně je měl jmenovat – aby se podle církevního práva „legalitě“ učinilo zadost – on. Když mu byly k podpisu předloženy jmenovací listiny nových, u režimu dobře zapsaných svatovítských kanovníků, učinil tak. Byl si totiž dobře vědom toho, že kdyby nepodepsal, nastal by v arcidiecézi ještě větší zmatek, než je, a „erár“ by tak jako tak prosadil svou. Kapitula pak „zvolila“ správcem arcidiecéze (kapitulním vikářem) zmíněného Stehlíka. Ten se ihned nastěhoval do paláce a arcibiskup Beran se tam stal přebytečným.

Nevolník

Sedmého března 1951 po ranní mši, naposled sloužené v domácí kapli, si pro arcibiskupa Berana přišla policejní eskorta, která ho dopravila do arcibiskupského záměčku v Roželově u Rožmitálu, „fešáckého kriminálu“, jak se o internaci Beranově a dalších biskupů výsměšně vyjadřoval Josef Plojhar. Přísně střežený dům byl obehnan vysokou dřevěnou ohradou. Z oken v poschodí bylo možné vidět výsek oblohy.

Zde nepobyl ani měsíc a už ho stěhovali do Růžedolu u Liberce (24. 3. 1950). Dalšími Beranovými nucenými místy pobytu byly Myštěves u Nového Bydžova (od 17. 4. 1953), Paběnice u Čáslavi (od 20. 12. 1957), Mukařov u Říčan (od 4. 10. 1963) a konečně Radvanov u Mladé Vožice (od 2. 5. 1964).

Všechna léta arcibiskupovy nesvobody – do října 1963, kdy došlo k jejímu zmírnění a mohl například přijímat návštěvy – měla jeho internace několik společných znaků. Byl přísně izolován od vnějšího světa. Někdy ani on sám

⁶⁹ Vondřichová, Hana: Z Vatikánu odpovídá kardinál Beran. In: Student, IV, 19, 1968, s. 1 a 5.

nevěděl, kde se právě nachází. Jeho korespondence šla přes cizí ruce. Jen sporadicky se dostával k dennímu tisku. Denně mohl v kapli sloužit mši i za účasti řeholních sester, které se o něho vzorně a s láskou staraly. S výjimkou Myštěvsi, kde o něho pečovaly sestry Kongregace Nejsvětější svátosti, to byly dominikánky. Své dny vyplňoval modlitbou, četbou, psaním, ale i fyzickou prací. Řezal a štípal dříví, nosil vodu a uhlí a přes protesty sestřiček i jinak pomáhal v domácnosti. Nákupy opatrovala ochranka. Na setkání se sestrou a bratrem ho jednou za čtvrt roku přivázeli do budovy ministerstva vnitra v Praze.

V roce 1959 byl operován v pankrácké vězeňské nemocnici na uskřínutou kýlu, v roce 1961 na slepé střevo. Jednou v noci ho ochranka vezla k zubaři do Hradce Králové. Občas s ním sdíleli internaci i další biskupové: brněnský Karel Skoupý, českobudějovický Josef Hlouch a po propuštění z vězení také spišský Ján Vojtaššák a litoměřický Štěpán Trochta.

Podle řeholnic pan arcibiskup nejenže vše obdivuhodně dobře snášel, ale svou trpělivostí a nakažlivým optimismem byl oporou jim i ostatním biskupům. Od konce padesátých let ho sužovaly různé neduhy, takže často bolesti nespál, ani jíst nemohl všechno, ale dobrou mysl si uchoval.⁷⁰

Berana však vytrvale trápila myšlenka, že kvůli němu jsou nebo budou pronásledováni, zavíráni, možná i mučeni nevinní lidé. Snad si i přál, aby byl postaven před soud, ale režim se k tomu nedovedl odhodlat. Brněnskému právníkovi Mečislavu Razikovi ruzyňský vyšetřovatel řekl: „*Berana si nemůžeme dovolit zavřít, neboť je světoznámou osobností, vás však nikdo nezná a podle toho dopadnete.*“⁷¹

V letech 1960 a 1962 se na základě amnestie vrátily do svých domovů desetitisíce politických vězňů. Režim procházel krizí, která zanedlouho vyústila v Pražské jaro. V postupně se měnícím politickém klimatu se stávala také internace arcibiskupa Berana méně a méně únosnou. V listopadu 1962 mu proto vláda prostřednictvím Státního úřadu pro věci církevní navrhla, aby jí sám předložil k úvaze oboustranně přijatelné podmínky, za nichž by mohla být ukončena jeho internace. Navrhl tři alternativy: buď složí slib věrnosti republice a ujme se vedení arcidiecéze, nebo odjede do Říma, případně zůstane ve vlasti někde v ústraní. Začátkem roku 1963 dostal vzkaz, že vládě by nejlépe

⁷⁰ Srov. Luňáčková, M.: c. d., s. 257–263. Výpovědi sester zaznamenala pro dokumentární film Josef kardinál Beran scénářistka a režisérka filmu Angelika Hanauerová. Film měl premiéru 29. 5. 1992 na ČT 1.

⁷¹ Osobní svědectví JUDr. Mečislava Razika odsouzeného v srpnu 1951 v prvním ze série procesů se skutečnou Katolickou akcí Valena a spol. k 15 letům odnětí svobody.

vyhovovala třetí varianta, ovšem za předpokladu, že by napřed rezignoval na úřad arcibiskupa. Namítl, že k tomu by musel mít souhlas papeže.⁷²

Následoval arcibiskupův dopis papeži Janu XXIII.: „*Bylo mně naznačeno zástupci státní správy, abych odešel do ústraní. Byla by mi zabezpečena plná svoboda a zajištěn nutný důchod. Ovšem musel bych se vyvarovat jakéhokoliv vměšování do záležitostí arcidiecéze pražské. [...] Prosím Vaši Svatost co nej-pokorněji: nechť Svatý otec svým úsudkem rozhodne mou záležitost a zbaví mne funkce pražského arcibiskupa, uzná-li to za vhodné.*“⁷³

Státní správa nebyla s formulací Beranova listu spokojena. Vyplývá to z interního zápisu uloženého v archivu, jímž byl dopis posílán do Říma - jak vidět úřední cestou - takto komentován: „*Formulace, které Beran v dopise volí, vyznívají tak, že není dobrovolně ze svého přesvědčení ochoten odejít do ústraní. Je pravděpodobně motivováno tím, že nechce uznat před Vatikánem svůj omyl, kterého se dopustil v letech 1949–1950, kdy odmítl složit slib věrnosti republice, a že tímto tvrdohlavým jednáním způsobil církvi škodu. Chce zůstat před Vatikánem bez viny, a proto žádá o rozhodnutí papeže.*“⁷⁴

Beran žádal o rozhodnutí papeže proto, že mu to ukládá Codex iuris canonici. Slib republiky Beran složil – jak vyžadoval Modus vivendi – v roce 1946 v předvečer své konsekrace na arcibiskupa. Slib lidově demokratické republiky Beran nesložil, protože režim vyžadoval jeho složení jen od některých biskupů a arcibiskup Beran nebyl mezi nimi, vždyť se už nacházel v domácím vězení a pak v internaci.

Casaroliho mise

„Východní politika“ Jana XXIII. přispěla k tomu, že i Moskva a její spojenci se odhodlali učinit několik vstřícných gest. Stalinův kritik Nikita Chruščov blahopřál v roce 1961 papeži k jeho osmdesátinám. Jednání 2. vatikánského koncilu (1962–1965) se jako pozorovatelé zúčastnili dva představitelé ruské pravoslavné církve ze SSSR. Dokonce v u 1963 byl propuštěn ze sovětského gulagu Ivoňský řeckokatolický metropolita Josif Slipyj a mohl odjet do Říma. A vlády Československa, Polska a Maďarska dovolily některým svým biskupům zúčastnit se koncilu.

⁷² Srov. Kaplan, K.: Těžká cesta. Spor Československa s Vatikánem 1963–1973. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2001, s. 15n.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Tamtéž, s. 91.

Dopis pražského arcibiskupa utvrdil Jana XXIII. v tom, že jeho umírněná „východní politika“ přináší plody. V čem ale spočívala novost této politiky? Samozřejmě ne v učení církve, ale řečeno s vatikánským diplomatem Casarolim ve „způsobu, jak hovořit, jak jednat, ať už uvnitř nebo vně církve: větší připravenost pochopit jiného“, více „sympatie“ ve snaze ocenit mentalitu nebo náklonnost i těch, kteří jsou nám vzdáleni [...] umění vytvořit prostředí vzájemné důvěry, [...] dbát na to, aby se nikdo necítil urážen, i když se řekne pravda“.⁷⁵

Ale je možné s partnerem, který není hodný důvěry, vytvořit „prostředí vzájemné důvěry“? Arcibiskup Beran si to zcela jistě nemyslel, nicméně právě s takovými představami začal Agostino Casaroli boj o Beranovo osvobození z internace a o celkové urovnání církevně politických poměrů v zemi. Pověřil ho k tomu papež Jan XXIII. a souhlas k tomu obdržel i z Prahy. Ovšem s podmínkou, že dříve, než mu bude umožněno setkání s Beranem, sejde se s vládními úředníky a sdělí jim účel své cesty.

Setkání se uskutečnilo dne 12. května 1963 na zbraslavském zámku. Casaroliho protějšky v jednání za československou stranu se stali vedoucí odboru pro věci církevní ministerstva školství a kultury Karel Hruža a [jak příznačné – pozn. autora] náčelník politické kontrarozvědky ministerstva vnitra, podplukovník Miloslav Košnar.

Casaroli si přál navštívit arcibiskupa Berana v místě jeho vykázaného pobytu, ale nebylo mu to umožněno. Na setkání s ním si musel počkat do druhého dne, kdy arcibiskupa přivezli na Zbraslav z Radvanova. Beran na něho zapůsobil silným dojmem: „Osobnost plná pokory a důstojnosti. Za svým téměř mladistvým úsměvem a za velkou ušlechtilostí způsobů uměl téměř zcela skrýt neutuchající energii vyvěrající z nadpřirozené oduševnělosti a lásky k církvi. Bylo to opravdu povznášející. [...] Vlastně jsem nechtěně pociťoval ještě větší obdiv k monsignoru Beranovi než k samotnému kardinálu Mindszentymu.“⁷⁶ Pražský arcibiskup nebyl nikdy souzen a nikdy nebyl odsouzen, přesto ale zůstal po čtrnáct let v naprosté izolaci, aniž se mohl stýkat s někým zvenčí kromě těch, kteří byli jeho vězniteli, byl bez rádia, bez novin! Kardinál Mindszenty přinejmenším věděl, že světová veřejnost zná jeho situaci, obdivuje a podporuje ho; mons. Beran nevěděl nic. Kardinál byl ve stálém styku s personálem amerického velvyslanectví, četl noviny a poslouchal rádio;

⁷⁵ Srov. Casaroli, A.: Trýzeň trpělivosti. Svatý stolec a komunistické země (1963–1989). Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2001, s. 37.

⁷⁶ A. Casaroli přijel do Prahy z Budapešti, kde jednal s maďarským primasem, kardinálem Józsefem Mindszentyem.

mons. Beran měl tak málo zpráv ze světa, že si mohl myslet, že na něho zcela zapomněli.“⁷⁷

Casaroli mohl mluvit s Beranem nerušeně, přitom oba si uvědomovali, že zcela sami nejsou. Casaroli chtěl vědět, co by si Beran nejvíce přál ze tří alternativ předložených vládě, ale arcibiskup se zdráhal dát jednoznačnou odpověď, byl přece příliš dlouho izolován „*a už nemohl hovořit s osobami hodnými důvěry a obeznámenými s církevními problémy*“. Ale také Casaroli musel přiznat, že „*ani Svatý stolec není vybaven velkými znalostmi a až dosud ani neměl skutečné možnosti problém konzultovat s důvěryhodnými a problémů znalými osobami. Zdálo se,*“ píše Casaroli, „*že myšlenka na jeho eventuální přesídlení do Říma nebyla pro něho nepřijatelná. Řekl mi: 'Tam bych mohl ještě něco udělat, zde nic, než trpět v mlčení a modlit se.'* Hned ale pokračoval, že tím nechce nijak působit na papežovo rozhodnutí nebo je ovlivňovat a že jeho přítomnost v zemi může hodně znamenat pro katolíky v Československu.“⁷⁸ Ale ani československá strana nevěděla dost dobře, co je pro ni v dané situaci lepší. Zatímco dosud dávala přednost tomu, aby Beran zůstal někde v ústraní v republice, začala najednou prosazovat jeho odchod do Vatikánu a chtěla, aby papež jmenoval pro Prahu apoštolského administrátora (kapitulního vikáře). Na tom, kdo by to mohl být, se s Casarolim neshodla. Casaroli navrhoval tajně vysvěceného biskupa Františka Tomáška, o němž se domníval, že by mohl být pro „erár“ přijatelný, když mu bylo dovoleno zúčastnit se Druhého vatikánského koncilu. Hrůza naproti tomu navrhoval – vyplývá to z jeho hlášení vedení státu a strany – někoho „*z mírových kněží, kteří po léta byli našemu zřízení loajální a nepodlehli nátlaku reakčních vatikánských záměrů*“.⁷⁹

Krátce po Casaroliho návratu do Říma zemřel papež Jan XXIII. (3. 6. 1963) a rozdělanou práci po něm, i s dědictvím vatikánské „východní politiky“, převzal nový papež, zkušený diplomat, milánský arcibiskup Giovanni Battista Montini, přítel Československa, jak se o něm vyjadřoval náš římský exil. K pokračování v jednání s československými komunisty se Pavel VI. vyjadřoval skepticky. Casarolimu řekl, že pokud jsou dnes ochotni navazovat dialog, tak jistě ne k dobru církve. Casaroli byl stejného názoru: „*Udělal by vše pro to, aby dosáhli jmenování biskupů jim nakloněných nebo slabých či ustrašených, a přitom by ujišťovali, že náhradou dají církvi svobodu, která by nebyla nic než prázdné slovo.*“ Nicméně papež byl pro opatrné pokračování

⁷⁷ Casaroli, A.: c. d., s. 75n.

⁷⁸ Tamtéž, s. 78.

⁷⁹ Srov. Kaplan, K.: Těžká cesta. Spor Československa s Vatikánem 1963–1973. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2001, s. 16n.

v jednáních, aby se neztížila beztak svízelná situace církve u nás a v jiných komunistických zemích.⁸⁰

Druhé kolo vatikánských jednání s Prahou se uskutečnilo v září 1963 v Římě s výsledkem jako v prvním kole – nulovým. Československá strana se uchýlila k podvodu. Už po zářijových jednáních v Římě namluvil Hrůza arcibiskupovi Beranovi a biskupovi Skoupému, že se jejich internace prodlužuje vinou Vatikánu, a přemluvil je, aby složili slib věrnosti republice a vzdali se svých biskupských funkcí. To se stalo 5. října 1963. Téhož dne byla „zrušena“ internace všech dosud internovaných biskupů a z vězení byli propuštěni dosud vězněni biskupové Ján Vojaššák, Stanislav Zela a Ladislav Hlad (ve vězení zůstal nadále už jen řeckokatolický světící biskup Vasil Hopko). Svobodným občanem se však nestal nikdo z nich. Všichni byli jen přemístěni z věznic či internací do poněkud volnější internace, do charitního domova v Mukařově. Jejich údajná svoboda spočívala v tom, že z příkazaného a Státní bezpečností hlídaného místa pobytu mohli vycházet do blízkého okolí, procházet se v parku i přijímat návštěvy, které se však museli zapisovat v knize návštěv. Nikoho také neudivilo, když sestry dominikánky, které se o biskupy staraly, objevily v dřevěném stropě jídelny odposlouchávací zařízení.⁸¹

Třetí kolo jednání se uskutečnilo v listopadu 1963 v Praze. Začalo dramaticky. Svatý stolec se totiž nenechal oklamat a ústy Casaroliho prohlásil, že v souladu s církevním právem rezignaci Berana a Skoupého nebere na vědomí, neboť papež k tomu nedal souhlas. Hrůza s doprovodem však trvali na tom, že Beranův případ je vyřešen a že je nyní na Vatikánu, aby navrhl pro Prahu apoštolského administrátora. Casaroli odpověděl neméně důrazně: „*Je třeba, aby si československá delegace uvědomila, že Svatý stolec prokázal hodně dobré vůle – arcibiskup, který nebyl papežem sesazen, je znám celému katolickému i nekatolickému světu jako hrdina. Celý katolický svět očekává, že Svatý stolec ho vrátí znovu do arcibiskupského úřadu, a Vatikán bude katolickým světem kritizován, že se Berana, který se ničím proti církvi neprovinil, plně nezastává. Je třeba, aby toto [míněn souhlas s Beranovým římským exilem – pozn. aut.] bylo posuzováno jako sebezapření Svatého stolce.*“⁸²

Mezitím se arcibiskup Beran s biskupy sdílejícími jeho osud vyzbrojoval trpělivostí před svatostánkem. A přijímal návštěvy. Dosud málo známá obec

⁸⁰ Srov. Casaroli, A.: c. d., s. 86.

⁸¹ Zaznamenala Angelika Hanauerová ve scénáři dokumentárního filmu Josef kardinál Beran.

⁸² Kaplan, K.: Těžká cesta. Spor Československa s Vatikánem 1963–1973. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2001, s. 23n.

Mukařov se stala téměř poutním místem. Za Beranem, ale i za Hlouchem a Skoupým sem přicházeli přátelé, známí i neznámí, aby je pozdravili, povzbudili a vyjádřili jim svou úctu. Také světové sdělovací prostředky se zvýšenou měrou zajímaly o „pražského mučedníka“. O Vánocích roku 1963 přijel biskupům zazpívat chrámový sbor z hradčanského kostela Panny Marie Andělské. Z téhož společenství byla odeslána ministerskému předsedovi Jozefu Lenártovi petice žádající arcibiskupův návrat do Prahy. Odpovědí bylo přemístění (2. května 1964) všech biskupů z Mukařova, vzdáleného od Prahy asi třicet kilometrů, do vzdálenějšího Radvanova u Mladé Vožice.

V tamním charitním domově pečovaly sestry premonstrátky o své starší a nemocné spolusestry, a teď i o biskupy. Sestra Terezie vzpomíná na arcibiskupa Berana takto: „*Pan arcibiskup nic ze sebe nedělal, byl to velice prostinký pán. Přece arcibiskup, to už je nějaká hodnost, ale on, jako kdyby byl jen obyčejný kněz. Mši svatou míval od půl osmé ráno, ale už od pěti čekal před kaplí, až ji otevřu. V pokojích vedle kaple bylo ubytováno deset sester, stařenek přes 80 let. Když šel pan arcibiskup kolem, vždy u nich zaklepal a aspoň ode dveří jim požehnal. Na stařenky to působilo velmi dobře.*“⁸³

Kardinál

Čtvrté kolo jednání probíhalo (po roční přestávce) v listopadu 1964 v Římě. Historik Karel Kaplan spatřuje důvod, proč československá strana jednání oddalovala, v tom, že považovala politiku Pavla VI. za rozporuplnou. Z jedné strany oceňovala jeho volání po míru, z druhé odsuzovala jeho „*zjevný antikomunismus a ideologickou nesmiřitelnost vůči socialistickým systémům*“. V předsednictvu ÚV KSČ nakonec převládl názor, že je třeba v rozhovorech pokračovat, ale nespíchat a jednat tak, aby se sice došlo „*k určitým pozitivním výsledkům*“, ne však za cenu jednostranných výhod Vatikánu.⁸⁴

Když československá strana nedodržela další dohodnutý termín, rozhodl se papež Pavel VI. jmenovat Berana na kardinálské konzistoři, svolané do Říma na 22. a 1965, kardinálem. Jména příštích kardinálů zveřejnil Vatikán 25. ledna 1965. Praha začala jednat. Už dva dny nato navštívil Hrůza arcibiskupa a vyčítal mu, že o svém jmenování neinformoval vládu. Beran odpověděl, že mu sice Pavel VI. dopisem z 21. ledna 1965 sdělil, že má v úmyslu ho jmenovat kardinálem, ale že byl až do zveřejnění jmen nových kardinálů vá-

⁸³ Zaznamenala Angelika Hanauerová ve scénáři filmu Josef kardinál Beran.

⁸⁴ Srov. Kaplan, K.: Těžká cesta. Spor Československa s Vatikánem 1963–1973. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2001, s. 27n.

zán mlčením. Zároveň však Hrůzu ujistil, že „*se nechce stát překážkou pro určitou dohodu, protože mu leží na srdci zájem římskokatolické církve v Československu, a že bude dělat všechno pro to, aby k urovnání poměrů se brzy dospělo*“.⁸⁵

Dne 2. února 1965 rozhodlo předsednictvo ÚV KSČ, že Beranovi sice umožní zúčastnit se v Římě slavnostního ceremoniálu jmenování nových kardinálů, ale nedovolí mu návrat do vlasti. „*At' si Berana vezmou, doma je nebezpečný,*“ řekl hlavní ideolog KSČ Jiří Hendrych.⁸⁶

V časové tísní asi pěti týdnů, které zbývaly do kardinálské konzistoře, se uskutečnilo v Římě ve dnech 5. až 12. února 1965 už páté setkání Casaroliho s Hrůzou. Toho tentokrát nedoprovázel pracovník ministerstva vnitra Košnar, ale vedoucí oddělení pro církevní záležitosti ÚV KSČ Luboš Valchař. Jednání bylo opět dramatické, neboť československá strana se cítila být zaskočena a žádala vysvětlení, proč nebyla o papežově úmyslu jmenovat Berana kardinálem předem informována. Po týdenním jednání dospěly obě strany ke kompromisní dohodě, podle níž by si Beran nadále podržel svůj titul, ale nebyl by už odpovědný ve smyslu kanonického práva za vedení své arcidiecéze jako arcipastýř. Mohl by, pokud bude chtít, mít svou rezidenci v Římě nebo někde jinde mimo Československo. Za apoštolského administrátora by byl vybrán monsignore Tomášek. To všechno bude přirozeně záviset na tom, zda to přijmou oba zainteresovaní.⁸⁷

Casaroli jednal s Beranem a Tomáškem 16. února 1965 v pražském hotelu Družba. Z obavy před odposlechem komunikovali písemně. Casaroli o tom píše v pamětech: „*Ze strany monsignora Tomáška nebylo námitek. Pro monsignora Berana se přijetí návrhů ve chvíli rozhodování stalo mnohem těžším. Zejména proto, že znamenalo závazek (o němž dříve nevěděl), že zůstane natrvalo mimo Československo, jak žádala vláda, která s námi tuto podmínku dojednala. Obava, že přijetím jistého a čestného exilu vzbudí dojem, že opouští své lidi a nechává je osamocené v tvrdém komunistickém útisku, monsignora Berana hluboce skličovala.*“ Ale naděje, že po kolaborujícím kapitulním vikáři Stehlíkovi dostane Praha věrohodného biskupa a že to bude k dobru církve, rozhodla – a Beran dal souhlas k navrhovanému řešení.⁸⁸

⁸⁵ Tamtéž, s. 30.

⁸⁶ Srov. tamtéž.

⁸⁷ Casaroli, A.: c. d., s. 140.; Srov. Kaplan, K.: Těžká cesta, s. 32n.

⁸⁸ Srov. Casaroli A., tamtéž.; Srov. Kaplan K., Těžká cesta, s. 32–37.

Na otázku, jak to bylo s jeho odchodem do Říma, Beran v roce 1968 řekl: „Skoro měsíc jsem nevěděl, zda do Říma pojedu, či nikoliv. Konečně mě 17. února zavolali do Prahy a řekli mi, že za tři dny pojedu do Říma. Odpověděl jsem, že nemám nic připraveno, ani cestovní pas. Řekli, abych si nedělal starosti, že je vše dobře připraveno. Pak se mne zeptali: ‚A jak dlouho byste chtěl zůstat v Římě?‘ Odpověděl jsem výslovně: ‚Pouhé tři týdny.‘ Páni to vzali na vědomí, ale když jsem v pátek 19. odletěl do Říma, hlásilo večer naše rádio, že jsem odletěl a že na vlastní přání a na přání Vatikánu zůstanu už trvale v Římě. V dopisech, které jsem potom z Prahy dostal, mně psali, že v Praze lidé nevěřili, že by to bylo mé přání.“⁸⁹

Těsně před odletem do Říma napsal Beran ministru školství a kultury Čestmíru Císařovi: „Odlet mi ztrpčuje vědomí, že jsem vlastně vypovězen z vlasti, kterou tolik miluji, a pro jejíž blaho jsem vždy zamýšlel co nejúčinněji pracovat.“⁹⁰

Casaroli popsal Beranovo těžké rozhodování v interview, které poskytl 19. ledna 1995 italské televizi: „Kardinálu Beranovi jsem řekl jasně: ‚Svatý otec vás nechává zcela svobodným se rozhodnout, dáváte-li přednost zůstat v Praze. Papež Pavel VI. vám neukládá nic, jenže pak vaše arcidiecéze bude nadále řízena osobou, které se nedá důvěřovat. Jestli ale Vaše Eminence souhlasí s tím, že opustí Československo, pak vláda bude souhlasit s tím, že bude jmenován apoštolský administrátor,‘ řekl jsem. Mám stále hluboce vrytou v paměti postavu tohoto malého, drobného biskupa. Pak mi řekl: ‚Pro dobro arcidiecéze jsem připraven přinést tuto oběť, jsem ochoten jet do Říma.‘ Toto gesto bylo pro mne projevem mimořádné velkomyslnosti ve prospěch církve, projevem šlechetného ducha, opravdu mimořádného. Odletěli jsme pak spolu. Je pravda, že se potom roznesly hlasy, že kardinál si posteskl, že ho Svatý stolec oklamal. Kardinál Beran ale sám vyjasnil, jak se věci měly, a potvrdil, že jestli věci bylo nějaké oklamání, pak tato oklamání vzešla jen ze strany československé vlády.“⁹¹

Ve vyhnanství

Beran odletěl do Říma 19. února 1965. Tři dny nato mu papež Pavel VI. při udělování kardinálské hodnosti věnoval zcela mimořádnou pozornost. Také světové sdělovací prostředky prezentovaly Berana jako nejzajímavější osobnost ze všech nově jmenovaných kardinálů.

⁸⁹ Vondřichová, H.: Z Vatikánu odpovídá kardinál Beran.

⁹⁰ Cuhra, Jaroslav: Vatikánská východní politika a Československo. Ústav pro soudobé dějiny, Praha, rukopis.

⁹¹ Casaroli, A.: Odjezd arcibiskupa Berana z Prahy. In: Nový život, č. 12/1998.

I když kardinál Beran nebyl přítomen prvních dvou zasedání 2. vatikánského koncilu, zasáhl do něho významně v rozpravě o náboženské svobodě: „*Od chvíle, kdy byla v mé vlasti radikálně omezena svoboda svědomí, byl jsem svědkem těžkých pokušení, která tento stav pro mnohé přinášel. U celého svého stáde, dokonce i mezi kněžími, jsem pozoroval nejen vážné ohrožení víry, ale také velmi těžká pokušení ke lži, k přetvářce a k jiným mravním neřestem, které snadno kazí lid, nemá-li pravou svobodu svědomí. [...] Tak se zdá, že i v mé vlasti katolická církev stále trpí pro to, co bylo v minulosti jejím jménem vykonáno proti svobodě svědomí, jako bylo v 15. století upálení kněze Jana Husa, nebo v 17. století vnější donucení velké části českého národa, aby zase přijal katolickou víru. [...] Světská moc, i když chce sloužit katolické církvi, nebo to aspoň předstírá, ve skutečnosti takovými činy způsobuje trvalou skrytou ránu v srdci národa.*“⁹²

Když přišlo Pražské jaro, Beran, bolestně nesoucí své odloučení od pražské arcidiecéze, doufal, že mu nová garnitura komunistů s „lidskou tváří“ umožní vrátit se domů, ale ani oni se k tomu neodhodlali. Říkali, že Beranův případ se bude řešit komplexně s jinými dosud nevyřešenými církevně-politickými otázkami.

V létě 1968 navštívil Beran Německo, aby se v jedné venkovské farnosti zúčastnil znovuvysvěcení kostela obnoveného tam působícím českým knězem. Náhle tam dostal bolestivý záchvat. Ve stuttgartské nemocnici, kam byl převezen, mu zjistili velký rakovinový nádor na obnovené kýle a další zhoubné nádory na střevech. Po operaci, které se podrobil 5. srpna, se subjektivně cítil dobře, jenže ve skutečnosti, což mu zatajili, byl už jeho zdravotní stav beznadějný. O sovětské okupaci Československa ho neprodleně informoval nešetrný návštěvník. Chtěl na něm, aby k události vydal provolání k Organizaci spojených národů. Arcibiskup však k tomu necítil oprávnění. Také se mu rázem přitížilo, dostal vysokou horečku. Když se pak dozvěděl, že Pavel VI. vyzval v rozhlasu k modlitbám za Československo, řekl: „*Co mohu já dělat víc? Modlit se se všemi!*“⁹³

Pravděpodobně tehdy napsal i svou poslední vůli: „*Těšil jsem se na návrat do své vlasti. Dle vůle Boží ať se stane! Do poslední chvíle v modlitbách pamatuji na spolubratry biskupy, kněžstvo, řeholníky a řeholnice, na svůj lid a národ, a prosím, aby láska Božského srdce Páně a Neposkrvněného srdce*

⁹² II. vatikánský sněm: Příprava a průběh. Křesťanská akademie, Řím 1966, s. 287n.

⁹³ Srov. Luňáčková, M.: c. d., s. 320n.

*Panny Marie provázela stále církevní a státní představené k příznivému vyřízení vzájemných vztahů, jak to bude jen k blahu církve, lidu a státu.*⁹⁴

Josef kardinál Beran zemřel 17. května 1969. Podle vyprávění očitých svědků vypadal jeho poslední den takto: Ráno vstal jako obvykle a už v pět hodin byl v kapli Nepomucena. O půl osmé koncelebroval s kněžími svou poslední mši. Po mši se ještě modlil. „Vždyť on umírá,“ zvolal arcibiskupův sekretář a naklání se k němu, do ucha mu šeptal: „Eminence, dám vám odpoledne pomazání.“ Nato přítomný lékař: „Co to říkáte, vždyť on umírá už teď!“ Rektor Nepomucena sezval kněze a bohoslovce přítomné v koleji k modlitbám u lože umírajícího a udělil mu svátost pomazání nemocných (lidově řečeno „poslední pomazání“). Beran, ještě při vědomí, všem poželhal.

Papež, vyrozuměný telefonicky o situaci, okamžitě nasedl do auta a jel do Nepomucena. Kardinál vydechl naposled krátce před jedenáctou. Pár minut nato se Pavel VI. naklání nad zesnulým, žehná mu a líbá ho na čelo.

Beranovým přáním bylo, aby byl pohřben buď v Praze, nebo ve svém rodišti v Plzni. Vláda a strana – stále ještě, i když ne úplně, Dubčekova garnitura – to nepřipustila. Pavel VI. proto rozhodl, aby kardinál Beran byl pohřben v kryptě chrámu sv. Petra, kam se pohřbívají zpravidla jen papežové. Stalo se tak 22. května 1969.

Smuteční obřady se konaly v bazilice sv. Petra, poblíž oltáře sv. Václava. Beranova tělesná schránka byla uložena do prosté dubové rakve, u ní svítila jedna velikonoční svíce jako symbol vzkříšení. Zádušní mše, kterou sloužil arcibiskup Tomášek, se zúčastnily desítky kardinálů, arcibiskupů a biskupů, diplomatický sbor, příbuzní, přátelé z Dachau, krajané. Po rekviem přistoupil k rakvi papež Pavel VI. a vykropil ji. Na závěr zazpívali krajané československou hymnu, svatováclavský chorál a Beranovu oblíbenou píseň Čechy krásné, Čechy mé.⁹⁵ Tak skončila životní pouť pravého křesťana a ryzího Čecha.

Ohlasy

S velkou úctou se při různých příležitostech o kardinálovi Beranovi vyjadřuje jeho tehdejší sekretář, emeritní pražský pomocný biskup Jaroslav Škarvada. Obdivuje, co všechno při svém vysokém věku a zdravotních potížích v exilu zstal. Navštívil krajany skoro ve všech zemích Evropy, v roce 1967 vedl nemocné poutníky do Lurd, v témže roce zajel za krajany do USA a Ka-

⁹⁴ Tamtéž, s. 403.

⁹⁵ Srov. Pohřeb Josefa kardinála Berana, arcibiskupa pražského. In: Katolické noviny, XXI, 22, 1969, s. 1.

nady. V Římě založil české náboženské středisko Velehrad a z darů, získaných zejména od českých exulantů, zakoupil a dal přestavět dům známý nyní jako Poutní dům kardinála Berana Velehrad.

Profesor papežské Gregoriánské univerzity kardinál Tomáš Špidlík zmínil při jedné ze svých návštěv Prahy, že jistá sochařka, která modelovala Beranovu hlavu, se vyjádřila, že neviděla dosud tvář, ve které bolest a radost splývaly v jedno.

Profesor Václav Černý napsal: „*P. Josef Beran byl nesmírně prostý a skromný muž z mravní ocele, pastýř svého lidu v starožitně nejkrásnějším smyslu našich národních kněžských buditelů: národ miloval až po jeho husitské omyly a hříchy, v nichž cítil jen kypění mravní charakternosti; Bohu byl oddán vášnivou a spolu pokornou nepochybnou vírou, která se u něho navenek projevovala neschopností mlčet ke lži a klidnou ochotou k mučednictví.*“⁹⁶

⁹⁶ Černý, Václav: *Paměti (1945–1972)*. Atlantis, Brno 1992, s. 181n.

Biskup Trochta v hodině velké zkoušky

Jiří Plachý

Když byl při své poslední cestě do Vatikánu koncem roku 1948 litoměřický biskup Trochta tázán, jak se bude situace katolické církve v Československu vyvíjet, měl údajně prohlásit: „Snad ještě rok budeme moci pracovat. A potom? – Pánu Bohu poručeno. Bojím se, že do toho půjdeme nepřipraveni.“¹ Byla to slova téměř prorocká, i když on sám měl v té době již zřejmě alespoň rámcovou představu, jak zajistit chod své diecéze i v období zvýšeného útlaku, které se dalo předpokládat po definitivním krachu jednání mezi státem a církví.

Kromě pokynů k obnovení dalších jednání se zástupci komunistické moci se totiž biskup do republiky vracel vybaven rozsáhlými kompetencemi (určenými i ostatním českým a slovenským ordinářům) pro vytvoření paralelní církevní struktury a přenesení řady pravomocí na tajně ustanovené církevní hodnostáře a kněze nacházející se v mezních situacích.² Převezením těchto zmocnění („fakult“) byl papežem Piem XII. pověřen právě litoměřický ordinář.³

¹ Štěpán kardinál Trochta, Řím 1984, s. 138 (dále jen c. d.).

² AMV, a. č. V-353 Liberec, osobní spis StB vyšetřování proti Vojtěchu Koderovi, č. 18, obálka č. 1 s listinným doličným materiálem. Šlo především o tyto tři papežské fakulty: „*Pokyny pro vedení diecéze a pro zabezpečení nepřetržitě pravomoci v jednotlivých okolnostech*“, „*Zmocnění pro kněze obojího kléru, jak obřadu latinského, tak východního, deportované, zajaté, nebo se skrývající, pokud bude trvat pronásledování*“, „*Zmocnění pro rozdílnost věcí i časů, zvláště pro přetěžké dopravní překážky, jimž jest ordinářům jistých krajin znemožňováno spojení písemné se Svatou stolicí, povolené v těch krajinách vyslanci našeho papeže Pia z Boží prozřetelnosti papeže XII.*“ Na základě těchto obsáhlých fakult byly zřejmě přímo Trochtou nebo jeho nejbližšími spolupracovníky vypracovány „*Zvláštní fakulty, které by bylo záhodno udělit jednotlivým duchovním správcům*“, „*Mimořádné fakulty oblastním vikářům*“, „*Zvláštní fakulty samostatným duchovním správcům*“ (faráři, administrátoři, zastupující vikáři), „*Zvláštní fakulty v době mimořádné*“ (kněží v táborech, vězeních apod.). Citované papežské fakulty byly zabaveny při zatčení obou tajných generálních vikářů Františka Vlčka a Františka Rabase a byly použity jako vyšetřovací materiál proti tajnému oblastnímu vikáři v Liberci P. Vojtěchu Koderovi, který byl zatčen v r. 1954 a odsouzen Krajským soudem v Liberci k trestu odnětí svobody na 5 let a dalším vedlejším trestům. České překlady některých latinsky psaných fakult byly vypracovány pro potřeby StB.

³ C. d., s. 138–139.

Sám biskup Trochta je dodnes pro svůj přístup k jednání s vládní delegací, vedenou ambiciózním ministrem spravedlnosti JUDr. Alexejem Čepičkou, vnímán jako protipól pražského arcibiskupa ThDr. Josefa Berana. Beran je považován za nekompromisního bojovníka proti komunismu. Trochta naproti tomu (i pod vlivem tehdejší komunistické propagandy) za vyjednaváče, který byl ochotný k největším ústupkům totalitnímu státu.

Litoměřická diecéze byla ze všech československých diecézí nejvíce postižena poválečným odsunem sudetských Němců. Z 29 předválečných vikariátů bylo 21 převážně německých a z diecéze bylo do odsunu zařazeno 226 německých duchovních.⁴ V době Trochtova příchodu do Litoměřic připadalo na 449 farností jen 107 českých a asi 100 německých kněží, jejichž pozice však byla velmi nejistá. Tato situace měla být řešena povoláním řeholních kněží do farní správy⁵ (sám Trochta byl členem saleziánského řádu), budováním středního církevního školství a obnovou litoměřického kněžského semináře. Doba, vyměřená těmito snahám byla příliš krátká. Záhy po komunistickém převratu začalo kněžích znovu ubývat, tentokrát kvůli zásahům státní správy a StB.

Dne 17. února 1949 bylo po více než půlroční přestávce obnoveno jednání mezi delegacemi katolické církve a státu. Následná biskupská konference, konaná ve dnech 22. – 23. března 1949 ve Starém Smokovci na Slovensku, která měla projednat některé sporné otázky, byla přerušena nálezem odposlouchávacího zařízení. To znamenalo definitivní konec rozhovorů.⁶

Zřejmě bezprostředně po přerušení jednání (pozdější administrativní protokoly StB hovoří nejčastěji o konci dubna 1949)⁷ pověřil biskup Trochta rektora litoměřického semináře prof. ThDr. Františka Rabase, aby sestavil návrh personálního obsazení tajného vedení diecéze, které mělo být připraveno pro případ jeho zatčení nebo internace.

Mezi tím se začalo schylovat k otevřenému střetnutí mezi státem a církví. Dne 10. června 1949 se v Praze konalo ustavující shromáždění tzv. Katolické akce, která byla vytvořena bez svolení episkopátu státem jako organizace „pokrokových katolíků“. Na biskupské konferenci konané 15. června 1949

⁴ Boháč, Zdeněk: Atlas církevních dějin českých zemí 1918–1999. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2000, tab. 28.

⁵ C. d., s. 133.

⁶ VÚA, f.: Čepička, sv. 9, a. j. 52/I. Archivní jednotka obsahuje mimo jiné doslovný přepis odposlechů biskupské konference ve Smokovci.

⁷ AMV, a. č. V-353 Liberec, s. 17–19, Protokol o výpovědi P. Františka Rabase ze dne 17. 4. 1954.

v Praze byl přijat text společného pastýřského listu nazvaného Hlas československých biskupů v hodině velké zkoušky, který otevřeně popisoval porušování náboženských svobod ze strany komunistického státu.

O den později, 16. června 1949, se v Litoměřicích konalo shromáždění diecézních kněží (zprávy se různí, nejčastěji se hovoří přibližně o 100 duchovních).⁸ Na tomto shromáždění byli kněží informováni o nejnovějších událostech a každému byly předány tři výtisky pastýřského listu. Všichni pak manifestačně vyslovili souhlas s postupem episkopátu a přísahali věrnost svému biskupovi. Trochta zároveň v krátkých audiencích mezi čtyřma očima oslovil kněze, kteří byli vybráni pro zastávání funkcí v tajné diecézní správě.⁹ Během následujících hodin vyvinula StB i státní správa hektické úsilí, aby zabránila čtení pastýřského listu. Jednotliví duchovní byli navštěvováni a bylo jim vyhrožováno správním i trestně právním postihem.

Trochta jakoukoliv možnost odvolání čtení odmítl a naopak organizoval kurýrní službu. Ta doručovala pastýřský list kněžím, kteří se litoměřického setkání nemohli zúčastnit.¹⁰ I když chybí přesná čísla, můžeme se podle dílčích materiálů StB nebo Státního úřadu pro věci církevní domnívat, že v litoměřické diecézi byl pastýřský list čten ve většině farností. Sám biskup šel příkladem a pastýřský list osobně přečetl z kazatelny dómu sv. Štěpána v Litoměřicích při první ranní bohoslužbě v neděli dne 19. června 1949. Pastýřský list měl velký úspěch a znamenal v podstatě konec první fáze snahy komunistické strany o rozkol v katolické církvi.

Necelý měsíc po internaci arcibiskupa Berana (červenec 1949), vydal biskup Trochta na základě papežského zmocnění směrnicí nadepsanou „*Fratres in Christo, carissimi et dilectissimi*“¹¹ (dále jen Směrnice) jmenovitě určující

⁸ AMV, a. č. V-353 Liberec, P. Vojtěch Kodera – vyšetřovací spis. Je-li v Trochtových životopisech uváděno, že se této schůze zúčastnili téměř všichni kněží (např.: c. d., s. 140 nebo Novosad, Jaroslav: Štěpán Trochta, Portál, Praha 2001, s. 99), netýká se pravděpodobně toto konstatování většiny kněží německé národnosti; jejich postavení bylo velmi nejisté.

⁹ AMV, a. č. V-353 Liberec, P. Vojtěch Kodera – vyšetřovací spis.

¹⁰ AMV, a. č. 889 885 MV, s. 5. Ještě v roce 1961 uváděla StB v charakteristice kněze Jana Pohla: „V přestrojení jako tramp, v krátkých kalhotách, objížděl na Českolipsku fary a jako biskupský kurýr rozvážel tajné pastýřské listy a vyzýval kněze, aby se nebáli a četli je ve veřejné z kazatelen.“

¹¹ AMV, a. č. V-353 Liberec, č. 18, obálka č. 1 s listinným doličným materiálem *Expositio Internationalis Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Mons. ThDr. Stepani Trochta Ordinarii Litemerensis*.

správce diecéze pro případ svého vlastního zatčení nebo internace. V těchto případech byly biskupské pravomoci převedeny na generálního vikáře, který měl dva zástupce.

Řádně ustanoveným generálním vikářem byl od roku 1947 Mons. ThDr. František Vlček.¹² Jeho zástupci (provikáři) byli jmenováni prof. ThLic. František Rabas,¹³ který oficiálně zastával funkci rektora litoměřického semináře, a ThDr. Vojtěch Martinů,¹⁴ který v semináři vyučoval. Výběr nebyl náhodný. Jako salezián si Trochta velmi zakládal na vysoké kvalitě litoměřického teologického učiliště, které v krátké době zcela od základů vybudoval.

Druhým, ale neméně důležitým tajně zřízeným institutem, byla funkce oblastních vikářů. Ti měli podle „zvláštního pověření biskupova spravovat více vikariátů a obzvláště o ně pečovat“ (čl. VII Směrnice).

Oblastními vikariáty se tak staly: Litoměřice, Osek, Žatec, Děčín, Liberec a Mladá Boleslav. Spíše pracovní charakter mělo dělení diecéze na západní, střední a východní část, které se objevilo v pozdějších administrativních protokolech StB. Ve vedení oblastních vikariátů byl patrný vliv řádů v diecézi. Ze šesti oblastních vikářů byli tři řádovými kněžími (salezián dr. Emil Skůra v Oseku, jezuita František Vojtek v Děčíně a premonstrát Bernard Mokřý v Žatci). V Litoměřicích vedli oblastní vikariát přímo oba zástupci generálního vikáře, v Liberci a Mladé Boleslavi administrátoři tamějších arciděkan-ských úřadů P. Vojtěch Kodera¹⁵ a Mons. Josef Kuška. Všichni jmenovaní

¹² Mons. ThDr. František Vlček (1903–1989). Narodil se v rodině poštovního úředníka, 1913–1921 gymnázium v Praze, 1921–1927 studia teologie v Praze a v Římě, 1927–1928 kaplan ve Veleliblech u Nymburka, 1928–1934 v Libochovicích nad Ohří, 1934–1947 administrátor a farář v Krnsku u Mladé Boleslavi, 1947–1950 generální vikář v Litoměřicích, pak administrátor děkanského úřadu v Rovensku pod Troskami, 21. 1. 1953 zatčen a spolu s biskupem Trochtou odsouzen k 15 letům odnětí svobody a vedlejším trestům, propuštěn v r. 1960. (AMV, a. č. V-2309 MV, Štěpán Trochta a spol. – vyšetřovací svazek). Katalog litoměřické diecéze AD 1997, Biskupství litoměřické, Litoměřice 1997 (dále jen Katalog).

¹³ Prof. ThDr. František Rabas (1901–1969). Katalog.

¹⁴ AMV, a. č. V-353 Liberec, č. 18, obálka č. 1 s listinným doličným materiálem Opatření pro správu litoměřické diecéze z 11. 8. 1949.

¹⁵ P. Vojtěch Kodera (*1914). V letech 1948–1951 administrátor arciděkanského úřadu v Liberci, 1951–1954 administrátor děkanského úřadu v Doksech. Dne 26. 2. 1954 zatčen a 29. 9. 1954 v Liberci odsouzen k 5 letům odnětí svobody a vedlejším trestům. (AMV, a. č. V-353 Liberec, P. Vojtěch Kodera – vyšetřovací spis).

zaplatili za svou oddanost církvi mnohaletým vězením, internací a dalšími formami perzekuce.¹⁶

V duchu papežských fakult obsahovala Směrnice i řadu mimořádných pravomocí, kterými byli tajně ustanovení hodnostáři vybaveni (šlo např. o možnost udělování dispenzů od překážek sňatku až do určitého stupně, což bylo doposud výsadní pravomocí ordináře apod.).

Každý oblastní vikář měl mít ustanoveného ještě zástupce a sekretáře vikariátu. Oblastní vikariáty zahrnovaly minimálně tři, maximálně šest běžných vikariátů.¹⁷ To s sebou přinášelo problémy především v personální oblasti. Na tajné a běžné vikariátní správě se tak podílelo celkem 90 kněží, což představovalo téměř polovinu všech duchovních diecéze. Všichni duchovní pak s novým rozdělením kompetencí museli být přinejmenším v místním rozsahu obeznámeni. Za této situace byla jakákoliv delší doba trvající konspirace téměř vyloučena.

První vážné ztráty utrpěly oblastní vikariáty hned na jaře 1950. Během akce „K“ ztratily najednou tři vikariáty své představené. Spolu s nimi do internačních klášterů putovaly desítky řeholních kněží, kteří přišli posílit duchovní správu teprve před nedávnou dobou. Nic na tom neměnilo ani to, že pět z jedenácti internačních klášterů bylo právě v severočeském pohraničí.

Státní správa rušila tajnou strukturu překládáním kněží mimo jejich vikariátní obvody, Státní bezpečnost jejich zatýkáním a internací. Mezi vikariátními hodnostáři se dají najít i jména kněží, kteří svůj osud (někteří již v té době, jiní v době pozdější) spojili s loajálností a přisluhovááním režimu představujícího pro církev nepřítel na život a na smrt. Byli mezi nimi např. Mons. Eduard Oliva, který byl místo Mons. Vlčka jmenován v prosinci 1950 pod nátlakem Státního úřadu pro věci církevní generálním vikářem a tuto funkci vykonával až do roku 1968 (v roce 1949 byl zástupcem vikáře v Jablonci nad Nisou), P. Josefa Hendricha, který vykonával funkci kapitulního vikáře po smrti kardinála Trochty v r. 1974 až do léta 1989 (v roce 1949 sekretář oblast-

¹⁶ K 30. červnu 1954 nebyl ani jeden z nich v duchovní správě litoměřické diecéze. (Archiv biskupství litoměřického, Stav kněží v duchovní správě v litoměřické diecézi ke dni 30. června 1954).

¹⁷ Nejmenší byl oblastní vikariát Osek u Duchcova (vikariáty: Bílina, Most, Teplice), následovaly: Děčín (Česká Kamenice, Česká Lípa, Děčín, Šluknov) a Liberec (Frýdlant, Jablonec n. N., Jablonné v Podještědí, Liberec), Litoměřice (Libochovice, Litoměřice, Mělník, Ústí n. Labem, Ústětk), Žatec (Chomutov, Jesenice, Kadaň, Louny, Žatec) a největší byl oblastní vikariát Mladá Boleslav (Doksy, Mladá Boleslav, Mnichovo Hradiště, Nymburk, Turnov). (AMV, a. č. V-353 Liberec, č. 18, obálka č. 1 s listinným doličným materiálem Opatření pro správu litoměřické diecéze z 11. 8. 1949).

ního vikariátu Liberec) nebo P. Josefa Dobiáše,¹⁸ dlouholetého předsedu Krajského výboru Sdružení katolického duchovenstva *Pacem in terris* (II. sekretář litoměřického vikariátu), a další.

Existence tajné církevní struktury tak Státní bezpečnosti nezůstala dlouho utajena a StB o ní měla zprávy zřejmě již v době jejího vzniku. Další podrobnosti se pak dozvíдалa průběžně z výsledků zatčených kněží a prostřednictvím své konfidentské sítě. Definitivní tečkou bylo rozhodnutí o zatčení samotného biskupa Trochty. Ve stejný den, 15. ledna 1953, byli zatčeni i Vlček a Rabas.

O celkovém rozsahu represí nejlépe svědčí to, že z devadesáti kněží, kteří byli v roce 1949 ve vedení vikariátů, zůstala k 1. červnu 1954 v duchovní správě stěží polovina. Až na několik jednotlivců nesměli zůstat ve svých původních farnostech a ve většině případů ani vikariátech.¹⁹ Zbylých 45 bylo ve věznicích, internačních táborech, útvech PTP, v emigraci, nebo prostě jen „u lopaty“.

Biskup Trochta byl dne 23. července 1954 jako jediný sídelní biskup v českých zemích odsouzen ve vykonstruovaném procesu k trestu odnětí svobody na 25 let. Z vězení byl propuštěn až v květnu 1960.²⁰

Tento text není v žádném případě apologií Trochtovy osobnosti. Na to byl XVII. litoměřický biskup člověkem příliš složitým a nejednoznačným. Studie je jen drobným příspěvkem k jeho biografii zachycujícím jednu poměrně málo známou kapitolu z jeho kontroverzního života.

¹⁸ P. Dobiáš byl v roce 1950 Státním soudem v Praze odsouzen za „sabotáž“ (jako administrátor děkanského úřadu v Lovosicích při vyučování náboženství ve škole vyzval své žáky, aby přišli ke zpovědi) k trestu odnětí svobody na 7 let a k vedlejším trestům. Krajský soud Praha, č. j. Rt 30/92 (spis St. soudu č. j. Or I/VII 77/50, s. 35–37).

¹⁹ Archiv biskupství litoměřického, Stav kněží v duchovní správě v litoměřické diecézi ke dni 30. června 1954.

²⁰ AMV, a. č. V-2309 MV, Štěpán Trochta a spol. – vyšetřovací svazek. P. Vlček byl odsouzen k patnácti letům a P. Rabas k deseti letům odnětí svobody a vedlejším trestům.

Exkomunikační dekrety

Adolf Rázek

***Režim založený na komunistické ideologii
byl zločinný, nelegitimní a je zavrženíhodný.***

(Z ustanovení § 2 zákona 198/93 Sb.)

Bezprostředně poté, co se komunisté v únoru 1948 zmocnili vlády, zesílili svou snahu o podřízení církve svým zájmům a politice. Poúnorový ministr spravedlnosti Alexej Čepička požádal 3. března 1948 při osobní návštěvě arcibiskupa Josefa Berana, aby učinil veřejné prohlášení, ve kterém by vyjádřil kladný postoj církve k novému komunistickému režimu.

Čepičkův požadavek projednala hned 4. března konference biskupů a ordinářů, která se konala v Brně. V písemné odpovědi její účastníci pak Čepičku ubezpečili, že oni i všichni věřící budou plnit „svědomitě a věrně všechny povinnosti k Bohu, církvi, národu a státu“. Zároveň ale reagovali (což je pro téma studie důležité) na praxi používanou KSČ při získávání nových členů:

„Žádáme však, aby nebyli katolíci donucováni pod výhružkou ohrožení existence přihlašovat se ke stranám politickým, zejména když zároveň k podpisu je předkládáno prohlášení o souhlasu s ideologií strany. Pokud se tak stalo, doufáme, že tyto křivdy budou odčiněny.“ Dopis poukazuje i na porušování ústavou zaručené svobody tisku, svobody shromažďovací a spolkového práva (§ 113 platné ústavy):

„I to je nápadné, že bylo zastaveno vydávání většiny katolických časopisů a činí se překážky působení katolických spolků.“¹

¹ Vaško, Václav: Neumlčená, díl 2. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce. Zvon, Praha 1990, s. 15.

Volby 1948 a kandidatura kněží

Před blížícími se parlamentními volbami sílil zájem Strany², aby na kandidátkách NF byli i kněží, čímž by nový režim manifestoval „vstřícný postoj církve ke změně politických poměrů“. Účastníci výše zmíněné brněnské biskupské konference 4. března 1948 ale potvrdili svá dřívější stanoviska, že **politická činnost kněží je nepřipustná**.

Na opakovaný církevní zákaz politické činnosti kněžím reagovala Strana prostřednictvím Národní fronty tak, že 18. března 1948 vydala **prohlášení o náboženské svobodě³ a rozhodla o vytvoření tzv. církevních komisí v Ústředním akčním výboru Národní fronty (ÚAV NF)⁴ a v Krajském výboru Národní fronty (KV NF)**. V těchto církevních komisích měli vedle členů NF působit i prorežimní zástupci všech církví. O měsíc později, 15. dubna, schválil ÚAV NF za účasti 27 (!) kněží směrnice pro činnost krajských a okresních církevních komisí.

Na tuto skutečnost reagovali arcibiskupové Josef Beran a Josef Matocha a biskup Karel Skoupý tím, že rozeslali duchovním dopisy, ve kterých znovu zopakovali zákaz politické činnosti kněžím, nyní ještě rozšířený o zákaz členství v církevních komisích NF. Ministři Alexej Čepička a Alois Petr jednali s arcibiskupem, aby tyto zákazy zrušil a aby byl k volbám vydán pastýřský list.

Beran odpověděl, že konečné stanovisko k těmto otázkám dá biskupská konference. Ta byla svolána na 3. května 1948 do Olomouce. Zákaz politické činnosti kněžím potvrdila a k pastýřskému listu se nevyjádřila.

Těsně před volbami, jejichž datum bylo stanoveno na 30. května 1948, proběhlo ještě několik setkání zástupců církve a státu, aniž došlo ke změně stanovisek. Dne 23. května 1948 jednali členové církevní komise ÚAV NF se zástupci církevní hierarchie. Následující den vyjádřili biskupové na mimořádné poradě mj. své stanovisko v dopise ministru Čepičkovi. **Předvídali v něm nastolení komunistického třídního práva, tedy bezpráví:**

² Strana – rozuměj KSČ – je autorem takto v textu označována záměrně a důsledně. Vyjadřuje tak „jednání“ politické strany komunistů. I když v té době byly např. v českých zemích součástí Národní fronty ještě další tři strany, (Československá strana lidová, Národně socialistická a Sociálně demokratická, která byla 27. června 1948 sloučena s KSČ) byla všechna politická rozhodnutí a vládní nařízení uváděna slovy: „Strana a vláda:…“.

³ VÚA, f. Čepička, sv. 5, a. j. 34. Prohlášení ÚAV NF o náboženské svobodě z 18. 3. 1948.

⁴ Generálním tajemníkem ÚAV NF byl Alexej Čepička.

„Biskupové důkladně uvážili celou záležitost a opakují, že nemohou nic změnit na svém dosavadním stanovisku, které je podle kánonu 139 § 2 CIC⁵ zásadní z hlediska církevního práva, pokud jde o jmenování kněží ministry nebo povereniky. Vzhledem k poslanecké kandidatuře ve smyslu § 4 téhož kánonu nemohou biskupové dát svolení, poněvadž katoličtí kněží by byli jako poslanci v nebezpečí, že by museli schvalovat zákony, které by mohly být v rozporu s právem nejen církevním, nýbrž i přirozeným.“⁶

Ministr Čepička, který vedl jednání s církevními představiteli, je 25. května přerušil pod záminkou, že církev nedovolila v parlamentních volbách kandidovat „pokrokovému“ duchovnímu Josefu Plojharovi. Plojhar měl blízké osobní vztahy s řadou komunistických prominentů, s kterými byl vězněn v nacistickém koncentračním táboře. Po okupaci pracoval v Československé straně lidové (ČSL), kde byl také hlavní osobou provádějící její poúnorovou „očistu“.

Po volbách vydal pražský arcibiskupský ordinariát vyhlášku (s příkazem zveřejnění 12. června 1948) oznamující, že kněží, kteří i přes zákaz kandidovali ve volbách a s ohledem na specifický způsob volby (jednotná kandidátka Národní fronty) byli zvoleni, jsou podle kánonu 2331 a kánonu 2279 CIC suspendováni, tj. nemohou platně sloužit mše a vykonávat další kněžské funkce.

Na to reagoval (na základě „spontánních“ rezolucí pracujících ze závodů) tisk s požadovkem, aby suspense kněží, kteří neuposlechli církevní příkaz, byla odvolána. Zvláště pak suspense ministra Josefa Plojhara a povereníků Alexandra Horáka a Jozefa Lukačeviče. Zmíněné „lidové“ rezoluce také žádaly potrestání kněží, kteří doma i v zahraničí pracují proti „lidově demokratickému“ zřízení.⁷

Výsledkem Února⁸ byla i nová ústava⁹, kterou prezident Beneš odmítl podepsat a raději abdikoval. Ta v § 14 určovala, že „veškerá výchova a všechno

⁵ Can. 139 § 2, Kodex církevního práva (CIC, též CJC): „*At' klerici bez apoštolského povolení nevykonávají lékařství nebo chirurgii, at' nejsou posly nebo veřejnými notáři, leč v církevní kurii, at' nepřijímají veřejné úřady, s nimiž je spojena činnost pod laickou pravomocí nebo správou.*“

⁶ VÚA, f. Čepička, sv. 35, a. j. 34. Dopis arcibiskupa Josefa Berana ministru Čepičkovi z 25. 5. 1948.

⁷ Vaško, V.: c. d., s. 30.

⁸ Únor – události a změna režimu v únoru 1948.

⁹ Ústavní zákon č. 150/1948 Sb. (Ústava 9. května).

*vyučování bud'tež zařízeny tak, aby byly v souladu s výsledky vědeckého bádání a nebyly v neshodě s lidově demokratickým zřízením“.*¹⁰

Protikřesťanská a protináboženská výchova dalších generací tak byla ústavně zajištěna.

Naopak křesťanská výchova se stala protiústavní, a proto trestná.

Snahy o jednání se státní mocí

Biskupové usilovali o navázání dalšího jednání se státem; především z důvodu zachování církevního školství. Tato otázka se projednávala 11. června 1948 v Komisi pro církevní a náboženské otázky při ÚAV NF, ovšem bez konkrétních dohod. (To je samozřejmé, neboť § 14 nové ústavy vylučoval každou výchovu – kromě marxistické.)

O výsledku tohoto jednání se pravděpodobně rozhodlo již na schůzi ÚV KSČ 9. června 1948, na které Gottwald stanovil další postup ve vztahu k církvi. Prohlásil, že je nutné „*odpoutat katolickou církev od Vatikánu [...], pryč od Říma a směrem k národní církvi. [...] Církev je nutné neutralizovat a dostat ji do svých rukou tak, aby sloužila režimu.*“¹¹

Je samozřejmé, že tento Gottwaldův názor nebyl zveřejněn. Zato tisk oznamoval, že se církev bude podílet na slavnostní volbě prezidenta republiky **vyžádaným požehnáním v katedrále sv. Víta, které arcibiskup Beran nemohl odmítnout**, neboť církev nemůže nikomu bránit, chce-li pro své jednání Boží pomoc. Tuto skutečnost nechápali ani všichni věřící.

Po volbě prezidenta, 14. června 1948, tedy odešel Gottwald s manželkou, členy vlády a nově zvolenými poslanci Národního shromáždění do katedrály, kde byli uvítáni pražským arcibiskupem Beranem, který pak nově zvolenému prezidentovi ve slavnostním obřadu udělil své požehnání. Přítomnost komunistických představitelů ve velechrámu byla jen divadlem pro veřejnost, kterého bylo propagandisticky využito jako dokladu „úsilí státu o dohodu s církví“.

Jaký je skutečný postoj komunistů k církvi, se ukázalo již 18. června na schůzi církevní komise ÚAV NF. Čepička žádal o odvolání Plojharovy suspenze, jinak hrozil zatýkáním kněží. Jeho požadavek byl odmítnut, a proto další jednání s církevními představiteli znovu přerušil.

¹⁰ Tzn. že výchova musí být v souladu s marxisticko-leninskou ideologií.

¹¹ NA, f. ÚV KSČ, předsednictvo, 1948, sv. 23, a. j. 663. Zápis ze schůze PÚV KSČ z 9. 6. 1948.

Arcibiskup Josef Beran na jednání požadoval zveřejnění jak církevního stanoviska k slavnostnímu *Te Deum* v katedrále, tak rozhodnutí o tom, že Plojhar byl suspendován. Jeho požadavku vyhověno nebylo, zato tisk rozpoutal ostrou kampaň proti jeho osobě.

Právní podklad pro páchání zločinů

Komunistický režim potřeboval, aby jeho činy byly v souladu s právem. Proto již v říjnu „svobodně“ zvolený parlament odhlasoval dva důležité zákony:

Zákon na ochranu lidově demokratické republiky (č. 231/1948 Sb.) a

Zákon o státním soudu (č. 232/1948 Sb.).

Oba umožňovaly a ospravedlňovaly tvrdé trestní postihy za jakýkoliv projev nesouhlasu s nově nastoleným komunistickým režimem. Ten je také hned začal využívat v proticírkevním boji nejen k zastrašování, ale i k trestání.

Jen v Praze bylo v roce 1948 odsouzeno Státním soudem na základě těchto zákonů 17 duchovních. Využití zákonů pro postih duchovních u dalších soudů (Státní soud v Brně, krajské a okresní soudy) není dosud zpracováno. Historik Karel Kaplan uvádí ve studii *Církev a stát 1948–1956 v Československu* (uveřejněné v exilovém časopise *Studie*), že koncem roku 1948 bylo za církevní záležitosti ve vězení 68 kněží a několikrát více laiků.¹²

Význam obou těchto zákonů vynikne právě při reakci státní moci na vydání tzv. exkomunikačních dekretů papežem, jak bude popsáno dále.

Pokusy o opětné navázání rozhovorů

Československý episkopát rozhodl na jednání v Nitře v srpnu 1948, že zašle vládě memorandum poukazující na omezování náboženského života. Církevní představitelé v něm zároveň vyjádřili naději v možnost klidného vývoje vzájemných vztahů mezi státem a církví, jak bylo deklarováno v Košickém vládním programu. Věřící byli se zněním memoranda seznámeni při bohoslužbách 28. srpna 1948. Kněžími nebylo memorandum komentováno.

Současně byl vypracován i společný pastýřský list biskupů obsáhle vysvětlující úkoly církevního společenství, kterými musí být „hájit nezadatelná

¹² Kaplan, Karel: *Církev a stát 1948–1956 v Československu*. Studie č. 80. Křesťanská akademie, Řím 1982, s. 150.

práva na pravdu, čest, spravedlnost, osobní svobodu, nerozlučnost a posvátnost manželství, mravní výchovu [...] „

S tímto pastýřským listem byli věřící seznámeni při bohoslužbách 10. a 17. října 1948. V závěru list upozorňoval na možné (a očekávané) zhoršení situace: „*Kéž všechny zkoušky, které snad pro víru podstoupíte...*“¹³

Vatikánská diplomacie, znalá situace ve východní Evropě, také očekávala zhoršení situace. Proto, když biskup Štěpán Trochta podával v Římě v listopadu 1948 zprávu o stavu církve ve své diecézi a v Československu (tzv. návštěva ad limina Apostolorum), obdržel pro československé diecéze určitá zmocnění, kterými se některé pravomoci přenášejí na nižší hierarchické stupně. (Později, v církevních procesech, byla tato zmocnění pojmenovávána jako „tajné instrukce Vatikánu k rozvracení lidově demokratického zřízení“.)¹⁴

Po návratu biskupa Trochty z Říma se v prosinci 1948 sešla v Praze biskupská konference. Na svém jednání vypracovala další memorandum¹⁵, které v deseti bodech pojmenovávalo hlavní problémy. Text byl s požadavkem, „*aby došlo aspoň v nejzákladnějších věcech k rámcové dohodě a aby byly stanoveny přesné normy pro další spolupráci*“, odeslán prezidentu Gottwaldovi a ve stejnopisu ministru Čepičkovi.

Memorandem se dne 31. ledna 1949 zabývala schůze širšího předsednictva ÚV KSČ.¹⁶ Čepička zde podrobně seznámil přítomné s postoji sboru biskupů, jak je znal z informací poskytnutých zejména biskupem Trochtou. Bylo usneseno, že memorandum, které podle prezidenta obsahovalo některé „*velmi drzé požadavky a je nutno uvažovat, jak to vše postavit...*“, se bude podrobně projednávat až na příští schůzi.

Na ni měla v mezidobí připravit návrh dalšího postupu ve vztahu k církvi ad hoc sestavená komise soudruhů: Alexej Čepička, Oldřich John, Václav Kopecký, Vladimír Clementis a Viliam Široký.

V konečné podobě (po schůzi předsednictva ÚV KSČ 25. dubna 1949) pracovala jako tzv. „šestka“ ve složení Alexej Čepička, Václav Kopecký, Vladimír Clementis, Viliam Široký, Zdeněk Fierlinger a Jiří Hendrych.

¹³ Pastýřský list ordinářů. Cyklostyl, vlastní archiv autora.

¹⁴ Podobně bylo takovýchto zmocnění užito při pronásledování církve na začátku 20. století v Mexiku, proto jsou zmiňovány jako „Mexické fakulty“.

¹⁵ VÚA, f. Čepička, sv. 9, a. j. 52/I. Memorandum biskupského sboru.

¹⁶ NA, f. ÚV KSČ, předsednictvo, 1949, sv. 8, a. j. 161. Zápis ze schůze širšího předsednictva ÚV KSČ z 31. 1. 1949. (Viz Dokumenty č. 4 a č. 5 v příloze.)

Dnes máme dostatek důkazů, že všechna prohlášení prezidenta o náboženské svobodě v komunistickém státě (jako ostatně i jiná tvrzení a prohlášení komunistických představitelů) byla lživá. Například již koncem roku 1948 začalo důsledné omezování svobody sdružování v dobrovolných organizacích, neboť čl. IV nové ústavy (Ústava 9. května)¹⁷ umožňoval oproti ústavě první republiky¹⁸ nejednotný výklad. Toto omezování svobody sdružování se uskutečňovalo tzv. „dobrovolně“¹⁹ nebo příkazem²⁰ se zdůvodněním, že spolek například nepodporuje budovatelské úsilí...

Příprava Strany na otevřený střet

Komise jmenovaná předsednictvem ÚV KSČ se ujala svého úkolu hned 4. února 1949, kdy se sešla u ministra Čepičky. Zápis z porady této komise prokazuje zcela jednoznačně cíle KSČ i lživost jejích veřejných prohlášení. Na schůzi bylo konstatováno, že „vliv církve je ještě značný“ a Čepička předložil novou myšlenku:

*„Bylo by výhodné vzít i takový kurz: zaktivizovat čs. církev. Výchovou duchovních můžeme mít za čtyři roky stoprocentní kněze – z této dobře organizace a materiálně vybavené církve, která by během růstu soustředovala v sobě katolíky, a především katolíky-členy strany.“*²¹

Již druhý den, 5. února, při poradě na ÚV KSČ informoval Čepička o výsledku včerejší schůze generálního tajemníka ÚV KSČ R. Slánského a pracovníky ÚAV NF J. Felcmana, dr. F. Huba a F. Havelku. Čepička varoval, že se „*projevují totiž tendence pro vytvoření jednotného bloku římskokatolické*

¹⁷ Čl. IV/3 Ústavy 9. května: „*K obstarávání věcí veřejných a k uplatňování svých demokratických práv vytváří lid dobrovolné organizace, zejména politické, odborové, družstevní a kulturní, organizace žen a mládeže a organizace tělovýchovné.*“

¹⁸ Svoboda tisku, právo shromažďovací a spolkové, § 113:

„1/ Svoboda tisku, jakož i právo klidně a beze zbraní se shromažďovati a tvořiti spolky jsou zabezpečeny. Jest proto v zásadě nedovoleno podrobovati tisk předběžné cenzuře. Výkon práva spolčovacího a shromažďovacího upravují zákony.

2/ Spolek může býti rozpuštěn jen, když jeho činností byl porušen trestní zákon nebo veřejný pokoj a řád.“

¹⁹ NA, f. Ministerstvo školství, skupina 21– spolky, k. 1477, nezpracováno. Přípis ministerstva vnitra č. 3111/3 z 23. 9. 1948.

²⁰ NA, f. Ministerstvo školství, skupina 21– spolky, k. 1477, nezpracováno. Výměr ZNV č. I-6-2875/2 z 28. 12. 1948.

²¹ VÚA, f. Čepička, sv. 9, a. j. 52/I. Zápis z porady komise PÚV KSČ ze 4. 2. 1949.

církve s nekatolíky.“ V zápisu se dále dočteme, že se tak děje pod heslem: **„Překonejme konfesijní rozdíly a sdružme se ke společné práci proti jednomu společnému nepříteli, jímž je komunismus.“**²²

Soudruh ministr věděl, že řeckokatolická církev spolupracuje s římskokatolickou. Měl i informace o tom, že *„protestanté se dohadují společně s katolíky“*.

Politický protináboženský tlak ze strany komunistického režimu vyvolal v jednotlivých církvích snahu o spolupráci, tedy o ekumenismus v praxi. Ekumenické snahy samozřejmě narušovaly systém komunistického vládnutí založeného na metodě: rozděl a panuj.

Dokument také potvrzuje, že ani v církevní hierarchii nepanovala shoda, že se i na nejvyšší úrovni jednalo o dvě zásadní koncepce. Na jedné straně důsledný odpor k požadavkům nového režimu zastávaný arcibiskupem, na straně druhé názor, že je třeba vyjít komunistům vstříc a ve snaze o dohodu podřít se podmínkám, které si diktovali.

Nepřítel naslouchá

Memorandum biskupů se zabýval nejen Gottwald, ale **7. února 1949 i širší předsednictvo ÚV KSČ, které pro další jednání stanovilo na prvním místě pro církev zcela nepřijatelný požadavek:**

*„1a) Kladné a veřejné stanovisko k lidově demokratickému režimu a prohlášení bezpodmínečné loajality.“*²³

Přijetí by znamenalo řízení církevních záležitostí Ústředním výborem KSČ, formálně třeba prostřednictvím Státního úřadu pro věci církevní (SÚC) nebo Národní fronty, kterou byly řízeny politické strany.

Další požadavky ÚV KSČ byly:

„b) Nebránit kněžím, kteří s námi chtějí spolupracovat.

c) Zrušit suspenzi ministra Plojhara a ostatních kněží.

d) Zakročit proti těm kněžím, kteří jsou stíháni podle zákona.“

[Rozuměj zákon 231/48 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky – pozn. aut.]

²² VÚA, f. Čepička, sv. 9, a. j. 52/I. Zápis z porady s pracovníky ÚAV NF konané na ÚV KSČ 5. 2. 1949.

²³ NA, f. ÚV KSČ, předsednictvo, 1949, sv. 9, a. j. 162. Zápis ze schůze PÚV KSČ ze 7. 2. 1949.

S požadavky uvedenými v usnesení ÚV pod bodem 1a–1d byli seznámeni zástupci episkopátu na tzv. předběžné poradě komise pro náboženské a církevní otázky při ÚAV NF, která se konala na půdě Národní fronty pod předsednictvím ministra Čepičky dne 17. února 1949.²⁴ (V češtině máme pro takové „seznámení“ pěkné vyjádření – byli pozváni „na kobereček“.)

Církevní katolickou delegaci vedl litoměřický biskup Štěpán Trochta. Dalšími účastníky byli trnavský biskupský administrátor ThDr. Ambrož Lazík, biskupský sekretář Jan Boukal, kancléř arcibiskupské konzistoře Rudolf Dörner, olomoucký biskupský sekretář ThDr. Antonín Dvořák a profesor náboženství P. Antonín Čulík. **(Všichni mimo ThDr. Lazíka poznali později komunistický „převýchovný“ systém StB a justice.)**

O výsledcích „předběžné rady“ pochopitelně jednali následně i biskupové. Díky agentům a odposlechům však nezůstaly představitelům státní moci tyto rozhovory utajeny, o čemž svědčí i nepodepsaný záznam neznámého autora (pravděpodobně Čepička) nalezený v tzv. Čepičkově archivu:

„Ihned po jednání v Ústředním Akčním výboru konala se porada v arcibiskupském paláci o výsledku tohoto jednání a pokračování. Mimo to měl arcibiskup Beran dva dlouhé rozhovory s biskupem Trochtou. Rovněž zástupce nunciatury dr. Santi [správně Msgre. Segni, vatikánský diplomat v Praze – pozn. aut.] pozval si biskupa Trochtu k jednání.

Z obsahu těchto rozhovorů lze usuzovati na to, že Beran neprojevil zásadních námitek proti přijetí čtyř bodů, jak byly v církevní komisi předloženy. Uváděl, že otázka zrušení suspensí bude citelnou újmou na prestiži církve a že by zde doporučoval takovou formu, která by církvi na veřejnosti neškodila.

Bylo rozhodnuto svolat na příští týden konferenci biskupů, která se má konati na Slovensku na výslovnou žádost slovenských ordinářů. Biskup Trochta byl zmocněn, aby vypracoval návrh pastýřského listu tak, aby mohl být předložen konferenci ke schválení.

*Rovněž má připravit návrh postupu pro přijetí dalších tří bodů (tj. o **odvolání suspensí, nebránit spolupráci pokrokových kněží a odstranění kněze provinilého**). Podle názoru Trochty obtíž bude při formulaci otázek ideologických.*

Dále Trochta osobně vzkázal, že by si přál tento pastýřský list předem projednati tak, aby mohl býti předložen biskupské konferenci s tím, že bude také

²⁴ Delegace vlády: náměstkové předsedy vlády Viliam Široký, Ján Ševčík, ministři Alexej Čepička, Václav Kopecký, Alois Petr, Emanuel Šlechta a Vavro Šrobár.

v tomto znění přijat v církevní komisi. Trochta se dívá na další jednání optimisticky. Domnívá se, že většina ordinářů došla k poznání, že dále touto cestou odporu proti režimu nemohou jít a že většina ordinářů vidí nezbytnost dalšího osudu církve v dohodě se státem.

V rozhovoru na nunciatuře bylo vytýkáno Trochtovi, že nevystupuje dosti agresivně proti ministrům, že nebrání stanovisko episkopátu dosti důrazně a že překročil meze své pravomoci. Na to prý Trochta poukázal, že podle jeho přesvědčení učinil všechno, jak si přála většina episkopátu, která je závazná pro menšinu ordinářů a že nemůže za to, že episkopát vedle něho poslal jako členy delegace osoby, které za celé jednání nepromluvily a jemu pouze přihlížely.“²⁵

Ve dnech 22.–23.března 1949 se konala v Dolním Smokovci biskupská konference. O situaci mezi ordináři před svolanou konferencí byl prezident Gottwald den před zahájením informován Čepičkou – zápisem o jeho setkání s biskupem Trochtou.²⁶ (Viz Dokument č. 7 v příloze.)

Jednání biskupské konference bylo zahájeno, ale k vypracování společného stanoviska ke čtyřem příkazům a požadavkům ÚV KSČ nedošlo, protože během porady bylo náhodně zjištěno, že je v jednacím sále nainstalováno odposlouchávací zařízení. Arcibiskup Beran chtěl jednání ihned ukončit. K tomu však nezískal plný souhlas, ale žádný z ordinářů již nechtěl mluvit, takže konference skončila, aniž by rozhodla, jak se církev k příkazům Strany postaví.

Průběh konference je dosti podrobně (i když podjatě) popsán v Čepičkově zprávě pro Gottwalda.²⁷

Po odhalení odposlouchávacího zařízení se vztahy mezi komunistickým režimem a církví ještě zhoršily a oběma stranám bylo čím dál tím jasnější, že se církev nátlaku Strany nepodřídí.

Ústřední výbor KSČ proto na schůzi širšího předsednictva konané 25. dubna 1949 rozhodl o dalším postupu. Rozhodnutí předcházela obsáhlá diskuse, během které kupř. Antonín Zápotocký upozorňoval:

„Zásadní otázkou je, jestli už je čas, abychom tento protiklerikální boj vyvolali a svedli. Když bychom to nechtěli dělat, mohli bychom jít tou cestou,

²⁵ VÚA, f. Čepička, sv. 9, a. j. 53. Zpráva o jednání ÚAV NF (autor Čepička ?), nedatováno.

²⁶ VÚA, f. Čepička, sv. 9, a. j. 53. Informace pro prezidenta z 21. 3. 1949.

²⁷ VÚA, f. Čepička, sv. 9, a. j. 53. Informace pro prezidenta z 2. 4. 1949.

kterou jsme šli až dosud, že vyjednáváme, obcházíme a v necháváme nerozhodném stavu.“²⁸

Ústřední výbor však „neobcházel“ a rozhodl o dalším postupu proti církvi.

Církevní představitelé se také opět sešli, a to 29. dubna 1949 v Olomouci, a vypracovali obsáhlé memorandum určené prezidentovi.²⁹ Pro duchovenstvo byl následně vypracován oběžník, ve kterém byla pro informaci krátce shrnuta všechna dosavadní proticírkevní opatření.³⁰

Můžeme právem usuzovat, že Čepička neinformoval biskupa Trochtu o záměrech Strany, a jak je patrné ze zprávy o průběhu jednání na biskupské konferenci ve Smokovci³¹, biskupové nevěděli nic o novém stranickém dokumentu, ani o tvořícím se prokomunistickém hnutí mezi duchovními. Ve zprávě není nejmenší zmínka o tom, že by v nejbližší budoucnosti očekávali zahájení ostrého proticírkevního boje.

Prorežimní duchovní se sešli o den dříve, 28. dubna, a seznámili se nejen s novým proticírkevním programem, o kterém se oběžník biskupů z 29. dubna nezmiňuje, ale zabývali se i plánem **vytvoření rozkolného hnutí „pokrokových katolíků“**.

Zmíněný oběžník se nezmiňuje ani o nebezpečí vznikajícím právě ze strany „vlasteneckých kněží“, z nichž mnozí opravdově věřili, že je možná spolupráce církve s ateistickým režimem. Církev tuto záležitost podcenila, informovanost (dnes bychom řekli „školení“) duchovních o programu a skutečných cílech komunistů byla naprosto nedostatečná.

Rozdílení úkolů

Širší předsednictvo se rozhodlo neponechávat věc v „nerozhodném stavu“, naopak byla podle Gottwaldova návrhu vytvořena při předsednictvu ÚV KSČ tzv. „operativní šestka pro věci církevní“ pod vedením Alexeje Čepičky.³²

²⁸ NA, f. ÚV KSČ, předsednictvo, 1949, sv. 10, a. j. 174. Zápis ze schůze předsednictva ÚV KSČ z 25. 4. 1949. (Celé znění Dokument 4, Sešity č. 6, ÚDV 2002.)

²⁹ NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 48, a. j. 865. Memorandum biskupů z 29. 4. 1949.

³⁰ NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 48, a. j. 866. Oběžník z biskupské porady ze 7. 6. 1949.

³¹ VÚA, f. Čepička, sv. 9, a. j. 53. Informace pro prezidenta z 2. 4. 1949.

³² Složení „církevní šestky“: Alexej Čepička, Václav Kopecký, Vladimír Clementis, Zdeněk Fierlinger, Viliam Široký, Jiří Hendrych.

Podle pokynu prezidenta „*jedním z prvních kroků [šestky] by mělo být, abychom dostali nad nimi [kněžími] legální kontrolu státním aparátem. Podle zákona jsou podřízeni státnímu aparátu.*“

Gottwald přemýšlel i o tom, zda – a jak? – rozhodnutí o dalším postupu Strany vůči církvi publikovat.

Nakonec usoudil, že: „*Lépe je mlčet: oni mají slovo [...] my můžeme čekat a budeme dělat svoje.*“³³

A dělali.

Již na 3. května 1949 svolali poradu politických tajemníků KAV NF. Na ní soudruh J. Felcman v úvodu vysvětlil historii církevní politiky Strany. Připomněl, že:

„*Únorovými událostmi byla postižena církev, především církev římskokatolická na svém velkém majetku a nemohli jsme očekávat, že nám za to budou biskupi a kněží a církev vcelku vděční. Řekl to na jarním zasedání ústředního výboru strany s. Gottwald, že nemůžeme po nich chtít, aby se na nás usmívali, když jim vrtáme koleno.*“³⁴

Dále uvedl, že byly navázány styky s „pokrokovými duchovními“ a začalo se s diferenciací uvnitř církve. „*Podařilo se nám tímto způsobem zamezit, aby církev vytvořila hráz, jednotnou frontu proti režimu.*“

Přiznal i neúspěch: „*Počet kněží, kteří byli ochotni s námi spolupracovat ještě před volbami [v roce 1948], se neustále snižoval.*“³⁵

Zmínil se o biskupské konferenci ve Smokovci, která nepřinesla žádný výsledek pro další jednání mezi církví a státem. Zapomněl však říci, že jednání bylo narušeno odhalením špatně utajeného nainstalovaného odposlechu.

Zdůraznil (i když komunista, tak pravdivě), že „*musí nám býti jasné některé věci. Od začátku každý musel vidět, že dohoda s římskokatolickou církví a vatikánským vedením není možná natrvalo, že dříve či později, i když došlo*

Čepička ovládal aparát NF, Hendrych dával podněty po stranické linii.

³³ NA, f. ÚV KSČ, předsednictvo, 1949, sv. 10, a. j. 174. Zápis ze schůze širšího předsednictva ÚV KSČ z 25. 4. 1949 k některým církevním otázkám.

Rázek, Adolf: Stb + justice – nástroje třídního boje v akci Babice. Sešity, č. 6, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, Praha 2002, s. 75–88.

³⁴ VÚA, f. Čepička, sv. 9, a. j. 53. Zápis o poradě polit. taj. KAV NF z 3. 5. 1949.

³⁵ Tamtéž.

přechodně k dohodě, nutně dojde ke konfliktu. [...] Dohoda s ní [s církví] není možná, ale také není žádoucí otevřený konflikt.

*Jsou tu podmínky pro to, aby vyrostlo pokrokové katolické hnutí uvnitř církve [...] je třeba dát k tomu podnět a organizovat je [...] **Budeme budovat pokrokové katolické hnutí** [...] musíme rozehrát celou klávesnici opatření, omezit vliv reakčních biskupů a reakčních kněží všemi prostředky, které máme k dispozici.*

To znamená nedovolit jim, aby cokoliv tiskli, aby mohli jakýmkoliv způsobem ovlivňovat duchovenstvo, nedovolit jim, aby pod jejich vlivem byli vychováváni věřící a ve všech rozhodujících úsecích je omezovat. [...] Nám je k dispozici celý státní aparát.

Musíme do týdne zařídit na KNV v Čechách a na Moravě, aby byl ustaven soudruh [...] a podřídil si všechno z KNV, co souvisí a vyplývá z církevní politiky. Zítra nebo pozítří dostane předseda KNV výnos ministerstva vnitra, ve kterém se mu ukládá ustavit takového referenta [...] Tam musí být okamžitě spolehlivý člověk [...]

Upozorňuji vás ovšem, že toto jednání je naprosto důvěrné, nesmí se dělat žádný rozruch [...]“³⁶

Politici tajemníci byli seznámeni i s přípravou organizace „pokrokového hnutí kněží“ – pod názvem „Katolická akce“ – a s časovým postupem. I v tomto bodě dostali ihned úkoly:

„Především potřebujeme zajistit v ústředí i krajích dostatečný počet laiků i kněží ochotných se na tomto hnutí podílet, ochotných spolupracovat.

V krajích a ústředí do 12. května připravit 40 známých katolíků, z toho tak 3–4 kněze, katolické pokrokové kněze, kteří jsou známi v kraji. Do 12. května si je prověřit [...] do 20. května s nimi, s jedním po druhém individuálně věc projednat [...] rozvíjet kampaň, která má vytvořit psychologický předpoklad pro vytvoření pokrokového hnutí.

V červnu, až dojde k oficiálnímu prohlášení „Katolické akce“ začne tato okamžitě vydávat noviny pro celé území.“ [Tak se také stalo – pozn. aut.]

Na závěr zazněl příkaz: „Nesmíte o této věci mluvit s nikým jiným než s lidmi, kteří to slyšet musí.“³⁷

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Tamtéž.

Přestože se komunisté co nejpřísněji snažili všechny připravované akce namířené proti církvi utajit, nepodařilo se jim to.

Během měsíce května se dvakrát sešli také biskupové. Výsledkem jejich porad byl oběžník, ve kterém arcibiskup poukazoval na připravovaná proticírkevní opatření. Varoval před provokacemi směřujícími k obviněním z protistátní činnosti a před snahami o zneužití (zejména poutí) k nenáboženským účelům.

Dne 16. května 1949 se konala biskupská porada v Trnavě. Z ní byl vydán **pastýřský list varující před vnitřním rozkolem a upozorňující na očekávanou skutečnost, že „nadešla hodina zkoušky.“**

IX. sjezd KSČ

Pro své cíle musela Strana využívat znalostí odborníků, podobně jako při výběru svých spolupracovníků postupovala StB. Protože IX. sjezd KSČ svolaný na 25. května 1949 měl vytyčit zásady „socialistického kulturního vývoje“, proběhla **13. května na ÚAV NF porada s „pokrokovými kněžími“**. Jako církevní odborníci se v zápisu objevují jména: Bohuslav Černocký, Josef Fiala a Jan Mára.³⁸

Výsledky této porady byly nepochybně jedním z podkladů pro referát, který V. Kopecký přednesl na sjezdu. Text si ministr nechal schválit církevní komisí KSČ („šestkou“) na její schůzi dne 18. května 1949.³⁹ Zde také soudruh Čepička oznámil přítomným, že biskup Trochta zaujal po poslední konferenci vyčkávací stanovisko a že **biskupové již „cítí první citelný zásah, ovšem zdaleka netuší rozsah a dosah celé akce.“**⁴⁰

Jak naplánovala Strana „socialistický kulturní vývoj“ v oblasti náboženského života, bylo zmíněno výše. Pokud tyto plány porovnáme s projevem ministra Kopeckého, názorně vynikne lživost veřejných prohlášení komunistických představitelů. Již úvodní odstavec jeho projevu objasňuje účel Gottwaldova vyžádaného arcibiskupského požehnání v katedrále:

³⁸ NA, f. ÚV KSČ, organizační oddělení, sv. 17, a. j. 115. Zápis z porady na ÚAV NF z 13. 5. 1949.

³⁹ NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 47, a. j. 862. Zápis ze schůze církevní komise ÚV KSČ z 18. 5. 1949.

⁴⁰ Tamtéž.

„Nemůžeme si zakrývatí skutečnost, že do poměru mezi státem a církví, totiž jen katolickou církví, jsou od určité doby vnášeny momenty, které hrozí tento poměr přiostrít. Vina přitom není na naší straně. Jest známo, jak zcela pokojný byl u nás církevně-politický vývoj do února r. 1948; a ještě po únoru, v době volby prezidenta republiky, kdy svatovítský chrám byl svědkem slavného Te Deum, se zdálo, že se u nás budeme moci vyhnouti analogii událostí v druhých lidově demokratických státech.“

Kopecký se zmínil, že mezi biskupy a činiteli Ústředního akčního výboru Národní fronty bylo zahájeno jednání, ale

„do tohoto jednání zasáhly známé vnější vlivy, pokoušející se [...] mobilizovati [...] ideologickou sílu, kterou představuje z titulu náboženství katolická církev.“

Zdůraznil, jaké vnější vlivy měl na mysli: *„Někteří katoličtí biskupové příslušní pokynů z Říma [...] pokoušejí se otevřeně odpírati loajalitu vůči státu.“*

Ve svém projevu ministr Kopecký neseznámil soudruhy delegáty sjezdu s dosavadními úspěchy Strany při potlačování práv a svobod církevního života snad jenom proto, že byly všeobecně známy. Vyslovil ovšem otevřenou výhrůžku:

„Nenecháváme však nikoho v pochybnosti o tom, že velezrádci trpění a šetření nebudou, i když nosí posvěcený šat.“ (!)

Co si pod pojmem náboženská svoboda představuje, nevysvětlil, vyložil však postoj Strany k problému výchovy mládeže:

„Budeme i nadále respektovati činnost církve a plnou svobodu náboženského života. Samozřejmě, že něco jiného jsou naše státní výchovné zájmy.“

Samozřejmě, že i při uznávání náboženské svobody vyhražujeme pro stát úkol vychovávatí všechny děti, že vyhražujeme státu právo vést a spravovati veškeré školství bez rozdílu a že vyhražujeme státu poslání vésti veškerou školní i mimoškolní státní výchovu v duchu naší ideologie, v duchu naší vědecké pravdy, v duchu nauk marxismu-leninismu.“⁴¹

Otevřený střet

Již 1. června 1949 se sešla „šestka“, aby sestavila podrobný plán dalších kroků. Konstatovala, že projev ministra Václava Kopeckého se „všeobecně

⁴¹ NA, f. ÚV KSČ, Kopecký, sv. 2, a. j. 82. Referát V. Kopeckého na IX. sjezdu KSČ.

chápe jako poslední výstraha“, a že „splnil své poslání a stal se tak velmi dobrou přípravou pro vystoupení Katolické akce.“

V zápisu z porady se dále kupř. konstatuje, že:

„se nám podařilo dosáhnout toho, že poslední pastýřský list nebyl vůbec čten“. Je vysvětleno, i za jakou cenu: „Každý farář je téměř každý týden navštěven [StB – pozn. aut.] a je ustavičně zesilován styk s ním.“

(Tento nátlak byl jistě také jedním z důvodů, proč „asi 320 kněží“ bylo ochotno ihned podepsat prohlášení komunistické Katolické akce, a to ještě před tím, než mohli znát jeho obsah, který byl zveřejněn až po ustavující schůzi.)

Bylo rozhodnuto, že ustavující schůze rozkolnické komunistické Katolické akce (dále KA) se sejde 10. června 1949 a do jejího čela bude „zvolen“ asi stočlenný výbor, v němž budou zastoupeni i kněží.

Na neděli 12. června 1949 bylo stanoveno vydání prvního čísla Katolických novin (řízených komunistickými redaktory), ve kterém bude uveřejněno programové prohlášení KA. Porada se zabývala rozšiřováním prohlášení také prostřednictvím tisku a zvláštních letáků.⁴²

Katolické noviny měly být marxisticky orientovaným týdeníkem vydávaným náhradou za zastavené katolické časopisy.⁴³ (Je zajímavé porovnat plánovaný náklad nového týdeníku – 30 000 výtisků s plánovaným nákladem prvního čísla – asi 500 000 kusů; uvádí zmíněný zápis z porady „šestky“).⁴⁴

Zápis o poradě obsahuje i sdělení, které nabývá na významu po událostech v Babicích (2. července 1951). V odstavci **Postup vůči Beranovi** je navržen i následující postup vůči arcibiskupovi:

*„Kdyby se v mezičase ukázalo, že Beran hodlá nějak vystupovati proti Katolické akci (exkomunikace pokrokových kněží apod.), navrhuji kněží jeho izolaci na některém jeho letním sídle. Schváleno s tím, že jako důvod zákroku se může uvést jeho pokus o útěk.“*⁴⁵

⁴² NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 47, a. j. 862. Zápis o poradě církevní šestky z 1. 6. 1949.

⁴³ NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 48, a. j. 866. Přehled zastavených katolických časopisů.

⁴⁴ NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 47, a. j. 863. Návrh úpravy církevního tisku.

⁴⁵ NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 47, a. j. 862. Zápis o poradě církevní šestky z 1. 6. 1949.

Uvedený důvod – „pokus o útěk“ – souzní s legendou, kterou provokatér Ladislav Malý lákal ve vykonstruovaném případě BABICE kněze do sítě StB. Nejprve s ní přišel za svým bývalým spolužákem na gymnáziu P. Janem Bulou, od kterého žádal pomoc pro arcibiskupa, jehož měl údajně převést přes hranice. Další drobně upravené verze této legendy použil Malý i u jiných duchovních, z nichž také další dva – P. Václav Drbola a P. František Pařil důvěru k provokatérovi zaplatili v následných procesech svými životy.

Situaci v roce 1949 poměrně dobře popisuje zpráva Komise pro náboženské a církevní otázky při ÚAV NF.⁴⁶

„Církevní šestka“, která pracovala podle rámcového programu zcela samostatně a přinášela často nepředvídaná řešení, zaváhala a vyžádala si pro níže uvedený zásah proti církvi předem souhlas nejvyššího – Gottwalda.

Dokládá to archivovaná Čepičkova zpráva (bod č. 4) z 1. června 1949:

„Všechna usnesení kněžských porad a „šestky“ jsou prováděna, až na dvě. Z nich jedno se týká zastavení platu biskupům, pokud je dostávají ze státní pokladny. Je třeba rozhodnouti, zdali opatření – aby biskupům byl plat ze státní pokladny zastaven – má být provedeno.

Druhé opatření se týká dosazení zmocněnců ministerstva školství do konzistoří. Z konzistoří, které jsou veřejnými úřady, vycházejí Beranovy příkazy v pobuřující formě.

Naši kněží navrhuji, aby do konzistoří, jejichž zaměstnanci jsou placeni státem, byli dosazení zmocněnci ministerstva školství, kteří by bděli, aby odtud nemohly vycházet příkazy závadného obsahu. Poněvadž jde o dalekosáhlé opatření, bude třeba tuto věc ještě uvážit. [Postupně byli zmocněnci opravdu dosazení – pozn. aut.]

Prosím, aby bylo rozhodnuto, zdali je třeba dosavadní opatření „církevní šestky“ schválit předsednictvem strany. Dále prosím, aby připomínky k prohlášení Katolické akce respektive dalšímu postupu byly sděleny co nejdříve, protože opatření postupují velmi rychle.“⁴⁷

Nebezpečí plynoucí z možného vzniku rozvratné KA vedlo biskupy a ordináře ke svolání konference na 7. června 1949 do Olomouce. Na ní byl vypracován oběžník pro duchovní, seznamující je se stanoviskem ordinářů

⁴⁶ NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 48, a. j. 864. Zprávy komise ÚAV NF.

⁴⁷ NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 48, a. j. 865. Zpráva A. Čepičky pro K. Gottwalda z 1. 6. 1949.

k chystanému útoku na jednotu církve a varující před působením připravované Katolické akce:

„Tvoří se přípravný výbor tzv. Katolické akce. Kdyby někdo z vás byl pozván, necht' si uvědomí, že je to hnutí schizmatické a bude stíháno církevními tresty [...]

*Zůstaňte věrni svému čistě náboženskému poslání. Nenechejte se strhnouti do nějaké náboženské a zejména politické činnosti.“*⁴⁸

Výzvy vyskytující se v oběžníku, jako např. „Upozorněte na to ostatní“, nebo „Doručujte osobně“ byly nutné, neboť státní moc (zejména využitím StB) se snažila zabránit doručování písemností z konzistoří duchovním.

Biskupská konference se jednomyslně usnesla i na memorandu vlády, ve kterém zopakovala své iniciativy z ledna a dubna 1949 i ochotu „opakovat svoje prohlášení věrnosti vůči státu dle Modu vivendi.“

Ordináři se shodli, že: „[...] řeči pana ministra informací Václava Kopecného a pana ministra školství dr. Zdeňka Nejedlého na IX. sjezdu byly však takového rázu, že sdílíme všichni názor ndp. pražského arcibiskupa, že jakýkoliv pokus o další jednání je zbytečný a marný.“⁴⁹

Nezůstali však uzavření a nevyloučili možnost rozhovorů a dalších jednání:

„Vzhledem však k tomu, že jsou organizovány akce o znovuzahájení církevně-politického jednání mezi církví a státem, chápeme se i této příležitosti a sdělujeme, že jsme ochotni pokračovati v jednání zahájeném s vládou o všech církevně politických otázkách na podkladě lednového memoranda, když budou předem písemně přijaty a potvrzeny tyto podmínky:

- 1. Křesťanský světový názor bude i ve veřejném životě a výchově respektován a uznáván, a to jak slovem, tak i skutkem.*
- 2. Vláda uznává duchovní pravomoc římského papeže jako nejvyšší hlavy Církve ve věcech náboženských a církevních dle platných církevních předpisů a prohlašuje, že výkon této duchovní moci nedotýká se státní suverenity, nýbrž je samozřejmým důsledkem základních lidských práv, zejména pak svobody náboženské.*

⁴⁸ VÚA, f. Čepička, sv. 9, a. j. 52. Oběžník z biskupských porad ze 7. 6. 1949 v Olomouci.

⁴⁹ NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 48, a. j. 865. Memorandum biskupské konference vládě ČSR ze dne 8. 6. 1949 v Olomouci.

3. Před započatím jednání budou odvolána všechna opatření omezující a ohrožující náboženskou svobodu katolíků v ČSR, zejména:

a) Ihned bude zastaven Věstník katolického duchovenstva [...]

b) Odvolán bude výnos MŠVU ze dne 23. 5. 1949 o uprázdnění církevních úřadů a prebend, jakož i výnos ministerstva vnitra ze dne 9. 6. 1949 o omezení svobody shromažďovací a spolkové a výnos krajským a okresním velitelstvím StB o postupu vůči církvi římskokatolické [...]

Pro případ splnění těchto podmínek jmenovali jsme již naši delegaci pro tato jednání, která dle dřívější domluvy přibere i vlastního stenografa. Doufáme, že státnická moudrost a rozvaha zvítězí nad nenávisť vůči Církvi, jejíž svobodu nikdy nezahlavíme. Bud' v zájmu státu samého, aby náš těžce zkoušený lid byl ušetřen náboženského boje inscenovaného pod pláštikem ochrany ohrožených státních zájmů. [...] Můžeme ubezpečiti celou vládu svou naprostou loajalitou vůči státu, ale nesvolíme nikdy k znásilnění svobody svědomí našich věřících.“⁵⁰

Vznik tzv. Katolické akce

O dramatickosti situace v tomto období vypovídají archivní prameny. Ve středu 8. června 1949 jedná PÚV KSČ, které mj. ukládá tyto úkoly:

„1.[...]

2. Informovat dálnopisem krajské sekretáře o vyhlášení Katolické akce a dát jim pokyny učinit praktická opatření k rozšíření základny celé akce sbíráním dalších podpisů příslušníků duchovenstva na prohlášení Katolické akce.

3. Z dosavadních vyjádření souhlasu s Katolickou akcí uveřejnit jen podpisy těch, kteří souhlasí s obsahem provolání.“⁵¹

V pátek 10. června 1949 rozesílá generální tajemník ÚV KSČ Rudolf Slánský dálnopisem informaci o ustavení komunistické Katolické akce současně s pokynem, jak dále postupovat:

„Dnes se konala v Praze celostátní porada vlasteneckých katolických kněží a katolických laiků. Na této poradě bylo více než 300 účastníků, z toho 68

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ NA, f. ÚV KSČ, předsednictvo, sv. 11, a. j. 178. Usnesení PÚV KSČ z 8. 6. 1949.

kněží [...] a zvolili [přípravný – pozn. aut.] výbor hnutí pokrokových katolíků, které nese jméno Katolická akce. Zítřejší tisk přinese zprávu o této poradě, bude zveřejněno prohlášení a také složení výboru, ve kterém jsou zatím jen laici.[...]

Na poradě byly s nadšením přijaty projevy ministra Plojhara, pověřence Horáka a Lukačeviče, dr. Fialy a jiných. [...]

První zprávy o podpisech na prohlášení:

Z Gottwaldovského a Ostravského kraje bylo zasláno dnes celkem 19.000 podpisů katolíků. Je třeba, aby se všude celá akce rychle rozvinula a stupňovala. Chceme, abychom mohli každým dnem zveřejnit v tisku další stovky podpisů kněží a sdělení o desetitisících podpisech katolických občanů.

Slánský,,⁵² [podpis]

Shodné pokyny byly rozeslány i prostřednictvím „převodové páky ÚV KSČ“ – tj. generálním sekretariátem ÚAV NF – všem tajemníkům KAV NF:

*„Soustřeďte nyní hlavní úsilí k tomu, aby v celém kraji byli navštíveni všichni římskokatoličtí duchovní vhodnými dvojicemi funkcionářů, kteří jim vhodnou formou předloží k podpisu prohlášení výboru Katolické akce. **Jména, hodnosti a bydliště kněží, kteří prohlášení podepíší, oznamte okamžitě církevnímu oddělení generálního sekretariátu ÚAV NF.** Záleží na rychlém a přesném provedení těchto směrnic. Sbíráni rezolucí a podpisů katolických laiků není nyní vaším hlavním úkolem. **Jde nám především a hlavně o podpisy kněží.***

*Generální sekretariát ÚAV NF
Felcman,,⁵³ [podpis]*

Zde je na místě věnovat pozornost **Programovému prohlášení Katolické akce**, o kterém jednala a který připravovala „šestka“ ÚV KSČ od 25. dubna

⁵² NA, f. ÚV KSČ, předsednictvo, sv. 1, D-139-12, a. j. 12. Dálnopis krajským tajemníkům KSČ.

⁵³ NA, f. ÚV KSČ, předsednictvo, sv. 1, a. j. 12, D-138-12. Pokyny ÚAV NF z 10. 6. 1949.

1949⁵⁴ a 10. června rozhodla o zahájení propagační kampaně – denně budou zveřejňována jména kněží i laiků, kteří text prohlášení podepíší.⁵⁵

Pozornost si zaslouží také **Provolání Katolické akce** z její ustavující schůze 10. června 1949⁵⁶, uveřejněné 11. června v Katolických novinách. Oba texty nevyvolávají při povrchním čtení zásadní nesouhlas...

Provolání se v úvodní pasáži, přesně podle návodu ministra Julia Ďuriše ze vzpomínané schůze předsednictva ÚV KSČ (**zdůraznit mírové hnutí, neboť „to je široká základna a tady je můžeme doběhnout“**), obrací ke čtenářům prohlášeními typu:

„Vítáme proto každé poctivé úsilí pro dorozumění a mír mezi národy. Připojujeme se k hlasu mírového kongresu.“ Konstatuje se, že *„nebude pravého pokoje a míru na světě, dokud výdělkářská společnost nebude nahrazena společností novou – socialistickou. Cesta k socialismu, kterou jsme nastoupili, je cesta k vyššímu a dokonalejšímu lidství.“*

Je ovšem už zamlčena skutečnost, že ona „nová – socialistická“ (a totalitní) společnost může vzniknout jen po nezměrném utrpení lidí při prosazování třídního boje.

V době, kdy komunisté pronášeli vzletná slova o „cestě k vyššímu a dokonalejšímu lidství“, byly po patnácti měsících jejich nástupu k moci již **desetitisíce nepohodlných občanů ve vězeních a na vlastní kůži poznávaly „vyšší a dokonalejší lidství“ komunistických vyšetřovatelů a bachařů.**

Stejně tak je nutno říci, že ačkoli je v prohlášení deklarováno, že „ústava ze dne 9. května 1948 zaručuje nám svobodu vyznání a náboženských obřadů“ (a může v povrchním čtenáři vyvolat vědomí skutečného zajištění náboženské svobody), **skutečná náboženská svoboda respektována nebyla, neboť výchova a vzdělávání musely být v souladu s marxisticko-leninskou ideologií.**⁵⁷ V praxi tato „svoboda“ jen znamenala, že potichu si můžu myslet, co chci a v prostorách kostelů se smím účastnit náboženských obřadů, ale už nikoli např. vzdělávacích kurzů...

⁵⁴ NA, f. ÚV KSČ, předsednictvo, sv. 10, a. j. 174. Zápis ze schůze širšího předsednictva ÚV KSČ z 25. 4. 1949.

⁵⁵ NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 47, a. j. 862. Zápis ze schůze církevní komise ÚV KSČ („šestky“) z 10. 6. 1949.

⁵⁶ NA, f. ÚV KSČ, Generální sekretariát, sv. 47, a. j. 573. Provolání manifestační schůze Katolické akce z 10. 6. 1949.

⁵⁷ Ústava 9. května, § 14.

Ustavení přípravného výboru nové komunistické organizace – Katolické akce bylo zhodnoceno hned v pondělí 13. června 1949 předsednictvem ÚV KSČ. To zadalo „šestce“ úkol co nejdříve svolat schůzi přípravného výboru KA a „zvolit“ jejího předsedu a generálního tajemníka. Jedním z dalších úkolů bylo „*poslat zmocněnce postupně do všech konzistoří*“. (Viz kapitola Otevřený střet.)

Zajímavý je i poslední – 11. bod usnesení předsednictva ÚV KSČ: „*Pořad oslav Božího těla nezměnit.*“⁵⁸ Doklad, o jaký „pořad“ šlo, nemáme. Ze stranických dokumentů je však znám (a bude dále uveden) průběh organizované provokace při oslavě Božího těla v katedrále sv. Víta.

Následující den informoval Čepička prezidenta Gottwalda o průběhu biskupské porady, která se konala 7. června v Olomouci. Čepičkovi o průběhu jednání referoval biskup Trochta.⁵⁹

O tom, jak se vývoj zdramatizoval, vypovídají dva dokumenty s datem 15. 6. 1949. První, církví vydaný **Oběžník katolickému duchovenstvu a věřícímu lidu** (viz Dokument č. 19), upoutával již tím, že poukazoval na ustanovení § 1 písm. d zák. č. 94/1949 Sb., které výslovně stanoví, že na rozmnoženiny sloužící k potřebě státních nebo jiných veřejných orgánů se nevztahují omezení při jejich šíření, která tento zákon zavedl.⁶⁰ Tímto způsobem bylo poukázáno na fakt, že StB zabavuje tiskoviny, které jsou komunistickému režimu nepohodlné.

Oběžník zdůraznil, že nepravá Katolická akce je hnutí rozkolné, každá účast na ní a spolupráce musí být stíhána církevními tresty a že inspirátoři a svolavatelé upadli již ipso facto do exkomunikace. Zároveň byly zopakovány podmínky, za kterých by bylo podle ordinářů možné jednání mezi zástupci státu a církví.⁶¹

Druhým dokumentem je obsáhlý **pastýřský list nazvaný Hlas československých biskupů a ordinářů věřícím v hodině velké zkoušky**, kterým se biskupové se obrátili ke všem katolíkům. List je, vzdor dříve projevované nejednotnosti v názoru na postup proti útlaku církve ze strany státní moci, podepsán všemi členy biskupské konference, nejen arcibiskupem (byť jménem biskupské konference).

⁵⁸ NA, f. ÚV KSČ, předsednictvo, sv. 11, a. j. 179. Usnesení ÚV KSČ z 13. 6. 1949.

⁵⁹ VÚA, f. Čepička, sv. 9, a. j. 53. Dopis prezidentovi ze 14. 6. 1949.

⁶⁰ Zákon č. 94/1948 Sb. ze dne 24. března 1949.

⁶¹ VÚA, f. Čepička, sv. 9, a. j. 51. Oběžník katolickému duchovenstvu z 15. 6. 1949.

Hned v úvodu listu se píše: „*U vědomí odpovědnosti před Bohem a svědomím celého světa nemůžeme mlčet.*“

Biskupové poukazují na poúnorový útlak, na to, jak je církev skrytě i veřejně pronásledována, a vysvětlují, že náboženská svoboda neznamena jen svobodu soukromého náboženského přesvědčení a možnost účastnit se náboženských obřadů v kostele, jak byla definována Ústavou 9. května.

Jasně prohlašují, že zásadním předpokladem náboženské svobody je výsostné právo rodičů na výchovu a výuku dětí, právo na shromažďování ve svobodných sdruženích a organizacích, právo na svobodné vydávání náboženského tisku.

Tedy jsou to všechna práva a svobody, které nový režim stačil během patnácti měsíců své vlády zničit. Poukázali na zásah bezpečnostních složek při jednání biskupské konference (mj. instalace odposlouchávacího zařízení) i na protiprávní dosazení státních zplnomocněnců do konzistoří (v Praze to byl soudruh Jaroslav Suchomel) a na dozor StB nad arcibiskupskou rezidencí.

Všem věřícím bylo zopakováno, že: tzv.

„Katolická akce není akcí katolickou, nýbrž hnutím rozkolným, a každá účast a spolupráce na ní musí být stíhána církevními tresty [...], neboť celá akce je namířena proti jednotě.“⁶²

Pastýřský list poukázal i na to, že mnohé podpisy vyjadřující souhlas s akcí (jména signatářů byla totiž uváděna v tisku) byly vylákány podvodně.

Jednotlivé archivní výtisky tohoto pastýřského listu se různí v doplňujících pokynech a informacích. Je samozřejmé, že se státní moc snažila vší silou zabránit jeho doručování a čtení při bohoslužbách, které bylo kněžím „závažně ve svědomí“⁶³ přikázáno na neděli 26. června 1949.

S ohledem na vývoj situace bylo toto datum změněno na neděli 19. června.

...přípravit další Únor

Ústřední výbor KSČ nemohl připustit, aby občané byli tak široce informováni o násilí, kterého se stát vůči nim dopouští, o jeho lživém a podvodném

⁶² Pastýřský list biskupů z 15. 6. 1949, výtisk pražského ordinariátu;

Rázek, Adolf: Stb + justice – nástroje třídního boje v akci Babice. Sešity, č. 6, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, Praha 2002, s. 89–95.

⁶³ Tamtéž.

jednání. **Pastýřský list byl proto soudruhy zhodnocen a označen za poplašnou zprávu, aby byl umožněn trestně právní postih každého, kdo by jej šířil.** Ve skutečnosti však list reagoval na aktuální postavení církve.⁶⁴

Pastýřský list byl na farní úřady doručován především kurýry z řad mládeže. Těm SNB a StB věnovaly mimořádnou pozornost.

Aby zabránila veřejnosti seznámit se s obsahem listu, vydala Strana pod krycím označením arcibiskupské konzistoře (pod její hlavičkou) **dopis všem farním úřadům, kterým se čtení tohoto pastýřského listu zakazovalo.**

Poště bylo nařízeno zavést mimořádné služby, aby byl dopis doručen včas. Generální ředitel pošt podával 11. července sekretariátu KSČ podrobnou zprávu o akci, kterou osobně řídil „*politicky spolehlivý poštovní odborník s. Hruban,*„. A ten ve svém hlášení konstatuje, že se „*soudruzi pošťáci*“ velmi snažili. Jeden z nich dokonce musel „*utíkat poklusem na Masarykovo nádraží,*“ aby včasné doručení dopisu nebylo ohroženo.⁶⁵

Proti těm, kteří zákaz buď neznali nebo ho neuposlechli, zasáhl režim užitím třídního zákona 231/1948 Sb. ze dne 6. října 1948 na ochranu lidově demokratické republiky, který v § 32 odst. 1 stanoví:

„Šíření poplašné zprávy

(1) Kdo rozšiřuje poplašnou zprávu, ač si mohl uvědomiti, že její rozšiřování je způsobilé vážně znepokojit, alespoň část obyvatelstva některého místa, bude potrestán, nejde-li o čin přísněji trestný, pro přestupek vězením od osmi dnů do šesti měsíců; věděl-li však, že zpráva jím rozšiřovaná je nepravdivá, bude potrestán pro přečin tuhým vězením od jednoho měsíce do jednoho roku.“

Bylo stanoveno, že:

- (2) kdo četl z nevědomosti, nebo ze strachu, dostane výstrahu,
- (3) kdo četl vědomě, dostane pokutu 500,- až 5.000,- Kč,
- (4) kdo věděl, četl nebo třeba i komentoval, na toho „*budiž podáno trestní oznámení*“.⁶⁶

⁶⁴ VÚA, f. Čepička, sv. 9, a. j. 52. Zpráva katolického episkopátu o postavení římsko-katolické církve v ČSR ke dni 7. června 1949.0

⁶⁵ NA, f. ÚV KSČ, Kancelář J. Franka, sv. 51, a. j. 554. Dopis GR pošt na ÚV KSČ z 11. 7. 1949.

⁶⁶ NA, f. ÚV KSČ, Kancelář J. Franka, sv. 51, a. j. 554. Dopis ÚV KSČ z 22. 6. 1949.

V době od vydání pastýřského listu do popsaného opatření Strany proti jeho šíření proběhla v neděli 19. června 1949 oslava svátku Božího těla, jejíž průběh v chrámu sv. Víta vysvětluje význam 11. bodu usnesení ÚV KSČ z 13. června (viz pozn. č. 58).

V den oslavy vyslala Strana do katedrály několik set (údajně 1700) svých členů a příznivců. Byli v civilním oblečení, a aby je bylo možno ihned rozeznat od skutečných věřících, měli v klopě zapíchnuté špendlíky s barevnými hlavičkami – červenými a modrými. Přístupové cesty k chrámu byly sčezeny příslušníky SNB, kteří „neoznačené“ civilisty od určité doby na Hrad nepouštěli s odůvodněním, že „katedrála je přeplněná“.⁶⁷

Organizovaná skupina straníků potom hlukem narušovala průběh bohoslužby. Před jejím ukončením vyzval arcibiskup přítomné věřící:

„Jsou zde mezi Vámi provokatéři. Nedejte se nikým vyprovokovat. Jsou Vám před katedrálou rozdávány Katolické noviny. Prohlašuji, že to nejsou katolické noviny, právě tak, jako Katolická akce není katolickou akcí.“

Po těchto arcibiskupových slovech znemožnila najatá stranická bojůvka křikem, hvízdáním, dupáním a provoláváním různých hesel další pokračování oslavy. Na situaci reagoval varhaník zahráním státní hymny a Svatováclavského chorálu. Provokatéři se pokusili bezúspěšně zpívat Internacionálu.

Obklopen ochranným kordonem duchovních a seminaristů odešel arcibiskup Beran do své rezidence, kde již byl očekáván příslušníky StB, kteří mu oznámili, že nyní bude moci vyjíždět „z důvodů osobní bezpečnosti“ jen s úředním doprovodem. Tímto okamžikem začala internace arcibiskupa Josefa Berana ukončená jeho nedobrovolným odchodem do exilu v roce 1965.

Že události v katedrále byly cílenou provokací Strany, dosvědčují archivované popisy události i 10. bod usnesení PÚV KSČ z 20. června 1949, kde se píše, že je nutné:

„Učinit opatření, aby chrámu sv. Víta nemohlo být napříště zneužito k demonstracím. Jinak nemobilizovat členy strany k návštěvám kostelů.“⁶⁸

Předsednictvo také rozhodlo, že výše uvedené trestní postihy budou provedeny na základě oběžníku ministerstva vnitra prostřednictvím předsedů ONV. Kontrolu zajišťovali političtí tajemníci KV KSČ podle pokynu R. Slánského.⁶⁹

⁶⁷ NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 48, a. j. 866. Zpráva o průběhu bohoslužeb.

⁶⁸ NA, f. ÚV KSČ, předsednictvo, sv. 12, a. j. 180. Usnesení PÚV KSČ z 20. 6. 1949.

⁶⁹ NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 48, a. j. 866. Dopis ÚV KSČ krajským sekretariátům.

Apoštolská internunciatura v Praze protestovala ⁷⁰ od ledna do června 1949 několika nótami u ministerstva zahraničních věcí, které je odmítlo. Stalo se tak podle textu odmítnutí po 14. červnu 1949.⁷¹

Na vývoj situace reagoval Vatikán dekretem datovaným 20. června 1949, kterým byla vyslovena exkomunikace (zbavení účasti na životě církve) těch věřících katolíků, kteří se vědomě jakýmkoliv způsobem podíleli na vzniku a činnosti rozkolnické Katolické akce.⁷²

Proti incidentu v katedrále i proti nátlaku a vyhrožováním kněžím protestoval arcibiskup v dopisech vládě a ministroví vnitra.

Zabývala se jimi „církvní šestka“ 24. června. Ta se také rozhodla prozatím nereagovat na exkomunikační dekret, ale začala připravovat tiskovou kampaň, ve které měli být biskupové obviňováni z maření jednání mezi církví a státem.⁷³ Tiskovou kampaň však zahájil rozhlasovým projevem předseda vlády Antonín Zápotocký již 21. června 1949 podle usnesení vlády z téhož dne.⁷⁴

Pro další vedení útoku Strany bylo nutné na základě dosavadních zkušeností změnit taktiku a strategii.

O změně se rozhodlo 27. června 1949 na schůzi předsednictva ÚV KSČ. V zápisu ze schůze stojí za zmínku Gottwaldův výrok (i když se přímo netýká problematiky exkomunikací):

„Také Únor jsme připravovali od roku 1945, a konkrétně od r. 1947.“ Dále pak prezident konstatuje, že:

„se vyjasnily fronty“, a „proto i my musíme změnit taktiku. Dosud jsme volali po dohodě. Oni naše volání odmítli a proto musíme jít dál. [...] Izolovat je, a tak připravit další Únor, kdy jim budeme moci zasadit poslední zdrcující ránu. Tato taktika předpokládá, že nebudeme zatím zatýkat ani biskupy, ani drobné faráře.“⁷⁵

⁷⁰ VÚA, f. Čepička, sv. 15, a. j. 99. Informace MZV, nedatováno.

⁷¹ VÚA, f. Čepička, sv. 15, a. j. 99. Dopis MZV, nedatovaná kopie.

⁷² VÚA, f. Čepička, sv. 5, a. j. 53. Dekret kongregace Sv. Officia z 20. 6. 1949.

⁷³ NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 47, a. j. 862. Zápis církevní šestky z 24. 6. 1949.

⁷⁴ NA, f. ÚV KSČ, Zápotocký, sv. 17, a. j. 675. Rozhlasový projev A. Zápotockého;

NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 154, a. j. 1494. Zápis ze zasedání vlády 21. 6. 1949.

⁷⁵ NA, f. ÚV KSČ, předsednictvo, sv. 12, a. j. 181. Zápis ze schůze předsednictva ÚV KSČ z 27. 6. 1949.

V témže dokumentu je zaznamenáno i zjištění, že odezva na čtení pastýřských listů nebyla tak veliká, jak se původně čekalo. (Jaké bylo očekávání Strany, se už asi nikdy nedozvíme.) „*Rozhodnuto proto dále čtení pastýřských listů a oběžníků nijak neomezovat.*“ Takového rozhodnutí padlo však již dříve, protože podle dálkopisu Slánského z 25. června 1949 nemělo být bráněno čtení listu Hlas československých biskupů.⁷⁶

Předsednictvo uložilo „šestce“ připravit zákon o úpravě platů duchovenstva, projednat ho v NF a „docílit souhlasu všech státem uznaných církví“. Pro přípravu zákona upřesnilo předsednictvo ÚV KSČ dne 6. července 1949 pokyn, podle kterého se zákonodárcem stává ÚAV NF. Body 2 c, d usnesení ukazují názorně roli tehdejšího zákonodárného sboru – manifestačně hlasovat:

„2c) při přípravě zákona postupovat takto:

předem projednat v předsednictvu ÚAV NF, potom učinit zákon předmětem jednání s Katolickou akcí a nato svolat společnou schůzi ÚAV NF a KA, ze které má být vydáno komuniké v celé této věci. Zákon sám má vyjít jako formální návrh ÚAV NF;

2d) uložit všem orgánům strany a ÚAV NF připravovaný zákon náležitě propagovat a popularizovat.“⁷⁷

Církevní „šestka“ se nezabývala jen současností, ale do budoucna připravovala rozšíření fronty. Na své schůzi 13. července 1949 jednala o přípravě akce, která propukla až v noci z 13. na 14. dubna 1950 jako **akce „K“**:

„Dále MŠVU svolává poradu provinciálů všech řádů. Provádí se soupis všech klášterů a jejich rozmístění. Obrovské klášterní objekty jsou naprosto nedostatečně obsazeny.

Proto hodláme soustřediti příslušníky jednotlivých řádů společně vždy do jednoho nebo více objektů, podle jejich počtu, případně použití tohoto opatření, bude-li potřeba zasahnouti represivně.“⁷⁸

Ministr a vůdčí osoba „šestky“ dr. Alexej Čepička se obrátil na některé biskupy (pravděpodobně na ty, které považoval za schopné ústupkům) se žádostí o připomínky k zákonu o platech duchovenstva. V jeho archivu jsou zachovány

⁷⁶ NA, f. ÚV KSČ, Generální sekretariát, sv. 77, a. j. 572. Dopis ÚV KSČ krajským výborům KSČ.

⁷⁷ NA, f. ÚV KSČ, předsednictvo, sv. 12, a. j. 182. Usnesení PÚV KSČ z 6. 7. 1949.

⁷⁸ NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 47, a. j. 862. Zápis ze schůze církevní komise ÚV KSČ z 13. 7. 1949.

opisy odpovědí biskupů Josefa Hloucha a Štěpána Trochty. Oba v dopisech poukazují na současný protiprávní stav vztahů a biskup Trochta se navíc vyjadřuje ke Katolické akci, kterou považuje za krok velmi nešťastný.⁷⁹

Dopisy byly psány v době, kdy oběma biskupům bylo již s pravděpodobností (hraničící s jistotou) známo stanovisko Svatého Stolce ke komunistickým stranám, datované v Římě 1. července 1949.⁸⁰

Formou dekretu odnímá katolickým křesťanům možnost členství v komunistických stranách a členům těchto stran účast na životě církve, neboť vyznáváním a rozšiřováním materialistické nauky se stávají odpadlíky.

Byla „Katolická akce“ katolická?

Původně byla Katolická akce hnutí uvnitř římskokatolické církve s úkolem obnovit náboženský život, zvláště v poválečné demoralizované a protinábožensky zaměřené společnosti.

Základní organizační jednotkou byla farní Katolická akce. Pracovní náplň určoval výlučně příslušný diecézní biskup.

Členy pak měli být jen nejsvědomitější věřící, mravně, vzděláním i schopnostmi k tomu zvláště kvalifikovaní, jak čteme v instrukcích brněnského biskupství archivovaných v opise v tzv. Čepičkově archivu.⁸¹

Podle rozhodnutí širšího předsednictva ÚV KSČ z 25. dubna 1949⁸² zpracovala církevní „šestka“ (komise ÚV KSČ) již 30. dubna 1949 **Nástin opatření v církevní politice v nejbližších dvou měsících.**⁸³

Čepička na schůzi informoval o poradě konané o dva dny dříve s vedoucími pokrokovými katolíky, kterými byli poverenici Alexander Horák

⁷⁹ NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 48, a. j. 866. Opisy dopisů J. Hloucha a Š. Trochty ministru Čepičkovi.

⁸⁰ VÚA, f. Čepička, sv. 15, a. j. 100. Dekret o komunismu z 1. 7. 1949; (označovaný jako 2. exkomunikační dekret).

⁸¹ VÚA, f. Čepička, sv. 11, a. j. 65. Pokyn brněnského biskupa k organizaci činnosti Katolické akce.

⁸² NA, f. ÚV KSČ, předsednictvo, sv. 10, a. j. 174. Zápis ze schůze širšího předsednictva ÚV KSČ z 25. 4. 1949.

⁸³ NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 47, a. j. 862. Zápis o poradě církevní šestky z 30. 4. 1949.

a Jozef Lukačevič, poslanec Ladislav Holdoš (pozdější povereník a předseda SÚC) a duchovní Josef František Fiala, Jan Mára a Bohuslav Černocký.⁸⁴

O účelu komunistické Katolické akce se vyjádřil jednoznačně:

„Nastínili jsme na poradě naši koncepci tak, jak byla v zásadě schválena předsednictvem ÚV KSČ. O konkrétních opatřeních připravených proti církvi, se samozřejmě nemluvílo. [...] Byli jsme ujištěni, že hnutí pokrokových katolíků – bude-li dobře připraveno – umožní vrazit velmi rychle klín mezi bisupy a klerus, o věřících ani nemluvě.“

[Stále heslo: Rozděľ a panuj, tentokrát v komunistické praxi – pozn. aut.]

Zápis církevní „šestky“ odpovídá i na úvodní otázku v názvu této kapitoly:

„Hnutí by použilo starého názvu Katolická akce. Tím sledujeme jeden cíl: chceme jim vzít vše, co dosud mají (jako jsme to již provedli s Charitou), aby jim nezůstalo nic, museli se případně uchýlovat k novým akcím, které my však již nepovolíme, a proto budou mít charakter ilegální. Použili bychom i dosavadních místností. [...]“

Zkrátka Katolická akce by fungovala dále, jen s novým obsazením a pod naším vedením. [...] Do akce by se zapojil Plojhar a oba povereníci, Fiala a Černocký. To je zhruba první fáze. Jejím hlavním úkolem by bylo zbavit ordináře vlivu ve veřejnosti.

*S použitím Svazu katolických paní a dívek, kde máme ve výboru většinu a kde generální jednatel je náš člověk, bychom získali dostatečnou organizační síť, abychom mohli vyvíjet širokou nábožensko-politickou činnost. Tím bychom vyvrátili zcela jejich tvrzení, že náboženský život u nás je potlačován, i naopak bychom dokázali, že náboženství zde žije a jeho rozvoj je vládou plně podporován.“*⁸⁵

Uvedená citace je přímo čítankovou ukázkou, jak komunisté uměli (a stále umí) lhát a manipulovat s veřejným míněním. Strana si byla vědoma, že:

*„Římskokatolická církev má zejména v některých krajích značný vliv na masu malovýrobců. [...] Církev má pevnou sociální oporu na venkově ve velkých rolnících. Vysoký klerus vidí jasně nepřitele náboženství a nebezpečí pro svůj vliv v socialismu.“*⁸⁶

⁸⁴ VÚA, f. Čepička, sv. 11, a. j. 63. Záznam z porady na ÚAV NF z 28. 4. 1949.

⁸⁵ NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 47, a. j. 862. Zápis o poradě církevní šestky z 30. 4. 1949.

⁸⁶ VÚA, f. Čepička, sv. 9, a. j. 52/II. Úloha církví.

Toto poznání určilo i další úkol: „*Je třeba odtrhnout ji [církve] od Vatikánu a nahradit dnešní vedení, které je protikomunistické [...] pokrokovým vedením [...] a učinit z ní nástroj boje za socialismus.*

Úkol byl o to naléhavější, protože „*v katolické církvi se vytváří celek se značnou a dále se zpevňující vnitřní disciplínou, na státu nezávislý, který stupňuje svoji aktivitu mezi masami věřících.*“⁸⁷

Již v říjnu 1948 volal Čepička po změně sil uvnitř církve, o posílení „pokrokových živlů“ a po oslabení církevní disciplíny. Za tím účelem si Strana vypracovala **přehledy o postojích duchovních.**⁸⁸ **Ti byli děleni na členy KSČ, na pokrokové a na nepřátelské kněze.**

Že rozdělení ne vždy odpovídalo skutečným postojům, je možné dokumentovat na osobě převora premonstrátů v Teplé Heřmana Josefa Tyla (chybně zapsán Tyll), který byl zařazen do kategorie „pokrokových“. Zařazení mohlo vycházet ze znalosti jeho silného sociálního cítění, jak je poznali komunističtí vězni v Jihlavě, Brně, Osvětimi a Buchenwaldu během nacistické okupace. Tento názor podporuje telegram z 23. února 1948, kterým převora Tyla zvali soudruzi Antonín Zápotocký a Evžen Erban na poradě o obnovení NF, která se konala též večer v Obecném domě v Praze, či nabídky ministra Čepičky, jak je Heřman J. Tyl uvádí ve svých vzpomínkách.⁸⁹

V novém zločinném režimu byl nakonec duchovní 14. února 1950 zatčen a v lednu 1951 odsouzen ke dvanácti letům odnětí svobody. Prošel Jáchymovem, Valdicemi, Leopoldovem i Mírovem.

Diferenciaci ve středních Čechách uvádí ve své zprávě církevní tajemník Václav Molkup⁹⁰, který rozeslal církevním tajemníkům i pokyn, podle jakých kritérií má být „roztřídění“ provedeno.⁹¹

Hlediska, podle kterých byli kněží do kategorií zařazování, neznáme. Seznamy však mohou být vodítkem při dohledání „asi 320 kněží“ (viz kapitola Otevřený střet), ochotných podepsat prohlášení komunistické Katolické akce. Mnozí z tzv. pokrokových kněží také prožili později léta ve vězení...

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ VÚA, f. Čepička, sv. 11, a. j. 64. Seznamy kněží.

⁸⁹ Tyl, Heřman J.: Psancem. Arca JiMfa, Třebíč 1995.

⁹⁰ VÚA, f. Čepička, sv. 9, a. j. 54. Zpráva KCT Václava Molkupa z 31. 8. 1949. Molkup byl vedoucím komunistické skupiny (Kouřil, Hub, Roháč, Lorenc a tisk. Novák) v Československé církvi, působící již od roku 1945 a postupně ji ovládající.

⁹¹ VÚA, f. Čepička, sv. 9, a. j. 54. Pokyn KCT z 18. 8. 1949.

Po biskupské konferenci v Dolním Smokovci byl zpracován materiál TAKTIKA, který je uložen v tzv. Čepičkově archivu.⁹² V něm se konstatuje, že:

Strana se dosud snažila napadnout církev zvenčí, avšak „má-li být [mít] za daného stavu naše politika úspěch, je nutné napadnout je zevnitř [...] vyvoláme v jejich lůně skutečné hnutí pokrokových katolíků.“

Ačkoliv se ještě 1. června 1949 na schůzi „šestky“ usuzovalo, že výbor rozkolnické KA (který měl být „zvolen“ na ustavující schůzi 10. června 1949), bude složen z laiků i kněží, byl výsledně na základě opatření „šestky“⁹³ sestaven pouze z laiků⁹⁴.

Za povšimnutí stojí charakteristiky laiků uvedené v dokumentu – prokazují, že šlo o příslušníky a sympatizanty KSČ.

U slovenských členů výboru autor jen poznamenává, že poslanci SNR a SN byli zvoleni v roce 1948 na jednotných kandidátkách NF, tedy podle stejného hodnoticího měřítka.

Publikace „Exkomunikačních dekretů“

Již v oběžníku katolickému duchovenstvu z 15. června 1949 pojmenoval arcibiskup Beran jednoznačně stav jednání:

„Nejde už o dohodu mezi církví a státem, ale o podřízení římskokatolické církve ideologii, která je protikřesťanská, jež hlásá nahrazení náboženství marxismem a osobuje pro stát práva i ve všech věcech svědomí, víry a mravů.“⁹⁵

Založení komunistické Katolické akce vedlo vatikánský úřad Sv. Officia, který rozhoduje závazně pro celou římskokatolickou církev v otázkách víry a mravů, k vyhlášení dekretu, kterým byla schizmatická KA dne 20. června 1949 odsouzena. Podle tohoto dekretu:

„Všichni do jednoho, duchovní i laici, kteří se do ní [do KA] vědomě a dobrovolně dosud přihlásili nebo v budoucnu přihlásí, a zejména její původci a podporovatelé, jakožto schizmatikové a odpadlíci od katolické církve, upadli

⁹² VÚA, f. Čepička, sv. 11, a. j. 51. TAKTIKA.

⁹³ NA, f. ÚV KSČ, předsednictvo, sv. 11, a. j. 179. Zápis ze schůze předsednictva ÚV KSČ z 13.6. 1949.

⁹⁴ VÚA, f. Čepička, sv. 11, a. j. 65. Výbor Katolické akce.

⁹⁵ VÚA, f. Čepička, sv. 9, a. j. 51. Oběžník katolickému duchovenstvu a věřícímu lidu.

popř. upadnou samotným činem do exkomunikace,⁹⁶ vyhražené zvláštním způsobem Apoštolské Stolicí, o které pojednává kánon 2 314.“

[Ustanovení 2 314 CIC – Kodexu církevního práva]⁹⁷

Komentář ve vatikánském deníku Osservatore Romano doplnil text dekretu popisem situace na arcibiskupství v Praze:

*„Byla učiněna prohlídka v arcibiskupském paláci v Praze, kancléř byl zatčen. Policisté hlídají arcibiskupský palác, žádajíce na každém důvod návštěvy, úředník dozírá na docházející poštu, zkoumá dokumenty, které vycházejí, telefon je kontrolován.“*⁹⁸

Krátce poté, **1. července 1949**, vyhlásila Nejvyšší Posvátná kongregace Sv. Officia další dekret týkající se členů a sympatizantů komunistických stran na celém světě.⁹⁹ Zakazoval věřícím členství v komunistických stranách i jejich podporu. Ti věřící, kteří se vědomě a svobodně podílejí na činnosti těchto stran, se stávají odpadlíky a upadají do exkomunikace s důsledky uvedenými v textu k poznámce č. 96.

Dekret charakterizuje komunismus jako „*materialistický a protikřesťanský*. [...] *Komunističtí pak vůdcové, i když slovy vyznávají, že nebojují proti náboženství, přece ve skutečnosti, ať už naukou nebo činností, projevují se jako odpůrci Boha.*“

Na vydání exkomunikačních dekretů reagovali jednotliví biskupové vysvětlujícími pokyny pro jejich uplatňování. V nich jasně pojmenovali **současný komunismus**, „*jak to plyne z nauky Karla Marxe a Bedřicha Engelse a jak je propagován bolševismem, je materialistický a protikřesťanský*“.¹⁰⁰

Protože biskupové znali současnou situaci věřících, na které byl často činně nátlak ke vstupu do KSČ, zdůrazňovali v instrukcích „**vědomé a dobrovolné**“ členství ve Straně. Litoměřický biskup Štěpán Trochta se vyjádřil k exkomunikačním dekretům takto:

⁹⁶ „Exkomunikace“ znamená vyloučení ze společenství věřících. Katolík nemůže být plně účasten na životě Církve, zejména nemůže přijímat svátosti a kněz nemůže sloužit mši svatou.

⁹⁷ VÚA, f. Čepička, sv. 15, a. j. 100. Stanovisko Sv. Stolicí k událostem v ČSR.

⁹⁸ VÚA, f. Čepička, sv. 5, a. j. 53. Opis zprávy v Osservatore Romano.

⁹⁹ VÚA, f. Čepička, sv. 5, a. j. 53. Dekret o komunismu.

¹⁰⁰ VÚA, f. Čepička, sv. 5, a. j. 34. Oběžník arcibiskupa Matochy.

„Exkomunikaci propadají nejenom komunisté vyznávající nebo dokonce obhajující a šířící materialismus proti křesťanství, nýbrž i lidé stojící mimo řady komunistů, když takové nauky vyznávají, hájí a šíří. Ti všichni stávají se prakticky odpadlíky od víry. [...] Stejně odsouzeníhodný by byl i ten, kdo by vyznával například kapitalistický materialismus.“ ¹⁰¹

Porada ministrů Čepičky, Felcmana a Huba o úkolech zadaných předsednictvem ÚV KSČ nereagovala ještě 21. června ani na první zveřejněný dekret. Ministři hodnotili pouze provokaci u chrámu sv. Víta, která „*bude tuto neděli 26. 6. opakována.*“

Je pravděpodobné, že projednávali hlášení z krajů o tom, jak proběhlo čtení arcibiskupova oběžníku.¹⁰² (Podobně bylo sledováno i čtení pastýřského listu dne 26. června.)¹⁰³ Zaměřili se na opatření proti kněžím, kteří četli arcibiskupův oběžník. Výslovně stanovili, že „*nikde nesmí dojít k zatýkání,*“ **ale budou udělovány výstrahy, pokuty a podávána trestní oznámení.**¹⁰⁴

Rovněž porada ministra Čepičky s jeho náměstký dne 22. června 1949 zopakovala rozdělení kněží do tří skupin. Bylo zdůrazněno, že proti těm, kdo četli oběžník s komentářem, bude zavedeno trestní řízení podle zákona na ochranu republiky, ale bylo zdůrazněno, že na svobodě: „*V žádném případě nebudou kněží zatím zatýkáni.*“ ¹⁰⁵

Ani zpráva církevního oddělení ÚAV NF ze 7. července 1949 se ještě o dekretěch nezmiňuje.

Referuje o konferencích KA a o poutích, zejména na Velehradě, kde KA využila účasti 100 000 poutníků ke své agitaci. Na manifestaci zorganizované zde komunisty hovořil kromě politiků i „mírotvůrce“ Abbé Jean Boullier. Prostor dostal také mladý kněz Josef Románek z Malče (jméno shodné se jménem konfidenta StB např. v přípravě procesu MÁDR a spol.), který obvinil církevní hierarchii, že nemá dobrou vůli k jednání.¹⁰⁶

Na závěr této kapitoly ještě poznámka – rozmnožovat a rozšiřovat biskupské instrukce k provádění dekretů bylo již velmi obtížné, protože ordinariáty

¹⁰¹ VÚA, f. Čepička, sv. 5, a. j. 34. Pokyny biskupa Trochty zpovědníkům.

¹⁰² VÚA, f. Čepička, sv. 9, a. j. 53. Hlášení z kraje Karlovy Vary.

¹⁰³ VÚA, f. Čepička, sv. 9, a. j. 53. Hlášení z kraje Plzeň.

¹⁰⁴ VÚA, f. Čepička, sv. 6, a. j. 34. Zápis z porady.

¹⁰⁵ VÚA, f. Čepička, sv. , a. j.. Zápis z porady z 22. 6. 1949.

¹⁰⁶ VÚA, f. Čepička, sv. 5, a. j. 34. Zpráva církevního oddělení ÚAV NF

byly obsazeny zmocněnci řídicími administrativu a StB se snažila zabránit doručování korespondence duchovním.

Červen 1948 znamená proto prakticky začátek katolického samizdatu v Československu.¹⁰⁷

Provádění dekretů

Jestliže čtení pastýřských listů se Strana snažila jen zabraňovat a situaci sledovala (viz Dokument č. 37), aniž by docházelo k zatýkání, jak výslovně žádala instrukce Slánského, **postoj k uplatňování „exkomunikačních dekretů“ byl již jiný.**

V archivu ministra spravedlnosti Čepičky byl uložen text dálnopisu, který podle usnesení předsednictva ÚV KSČ z 11. 7. 1949 rozeslal Slánský všem krajským tajemníkům KSČ. (Autor ani odesílatel není označen.) Oznamuje se v něm, že na několika místech bylo zjištěno, že biskupové a ordináři přikročili k exkomunikaci kněží, kteří se účastní činnosti v KA nebo ji podporují.

Protože vláda ve svém prohlášení oznámila, že neuznává exkomunikaci ani jiné církevní tresty, následovala výzva krajským sekretariátům, aby spolehlivě zjistily, zda některému knězi v jejich kraji nehrozí exkomunikace. Pokud ano, pak bylo podle dálnopisného pokynu nutno zajistit, aby takový kněz bezpodmínečně zůstal na svém místě. Pokud by byl věřícími bojkotován, „*je třeba organizovat návštěvy bohoslužeb*“.

Proti těm, kteří se na provádění exkomunikací podílejí (jako vikáři, děkani, důvěrníci, poslové) a svoji činnost neodvolají, „*necht' je přistoupeno k vyměření peněžitých trestů*“ **při užití vyšších sazeb, než tomu bylo za čtení pastýřských listů.**

Je pamatováno na to, že „*je možno zavést trestní řízení podle zákona na ochranu republiky.*“¹⁰⁸

Teprve 15. července 1949 zaznamenává (podle zápisu z jednání) církevní oddělení ÚAV NF na základě zprávy tiskové agentury United Press vyhlášení exkomunikačního dekretu z 1. července.

¹⁰⁷ „Samizdatem“ byly nazývány texty vznikající mimo úředně oprávněná a kontrolovaná pracoviště. Zhotovovány byly průklepem na psacím stroji nebo jinými rozmnožovacími technikami. Název převzat od Nikolaje Glaskova (1919–1979), který ve 40. letech 20. století označoval jím vydané sešity „samsebjajzdat“ – sám sebe vydat.

¹⁰⁸ VÚA, f. Čepička, sv. 15, a. j. 100. Dálnopisná zpráva z 12. 7. 1949.

Z dalších informací si zasluhuje pozornost bod č. 6 Zprávy církevního oddělení ÚAV NF (ze dne 15. července 1949), podle kterého měl dr. F. Hub na aktivu osvětových důstojníků (útvary 9600 SNB) v Sušici přednášku o církevně politické situaci. V diskusi se přítomní „*zajímali hlavně o to, jak osvětoví důstojníci mohou při vykonávání své denní služby v armádě spolupracovati s Katolickou akcí a popularizovat církevní politiku.*“

(K této zprávě je nutno vědět, že útvary 9600 SNB byly po roce 1945 budovány jako stranická policie z příslušníků a sympatizantů KSČ, formálně jako speciální útvary k ochraně státních hranic. Významnou roli hrály v únoru 1948, v roce 1951 byly přeměněny na útvary Pohraniční stráže.)

Názory a postoje biskupů k dekretům zjišťovala Strana prostřednictvím zmocněnců na konzistořích¹⁰⁹, protože v té době už ordinářům bylo znemožněno svolávat porady a vydávat společná stanoviska a prováděcí pokyny. Vysvítá to ze zprávy církevního oddělení ÚAV NF z 18. července 1949:

*„Zmocněnec konzistoře v Českých Budějovicích hovořil v sobotu 16. 7. 1949 s biskupem Hlouchem o exkomunikaci komunistů. Hlouch byl velmi zaražen, v rozpacích, choval se zkroušeně, ale prohlásil, že exkomunikace musí být dodržena.“*¹¹⁰

Zahájení represí

K uplatňování „exkomunikačních“ dekretů zaujalo stanovisko předsednictvo ÚV KSČ 6. července 1949, kdy se obsáhle zabývalo církevní problematikou. Uložilo v námi sledované problematice dva hlavní úkoly:

„1) Odstranit z Prahy zástupce Vatikánu Mons. Verolina a provést zákrok [tzn. zavřít] proti jeho sekretáři P. Zmrzlíkovi.

[P. Alois Zmrzlík byl zatčen 7. července 1949 – pozn. aut.]

*2) Připravit přehled o rozsahu a provedení trestních sankcí proti kněžím, kteří četli první pastýřský list.“*¹¹¹

¹⁰⁹ VÚA, f. Čepička, sv. 5, a. j. 34. Zpráva církevního oddělení ÚAV NF z 15. 7. 1949.

¹¹⁰ VÚA, f. ÚV KSČ, Kádrové odd. ÚV KSČ, sv. 5, a. j. 34. Zpráva církevního oddělení ÚAV NF z 18. 7. 1949.

¹¹¹ NA, f. ÚV KSČ, předsednictvo, sv. 12, a. j. 182. Usnesení PÚV KSČ z 6. 7. 1949.

O koordinaci postupu proti kněžím, kteří se budou řídit exkomunikačními dekrety, jednali zástupci ministerstva vnitra a spravedlnosti. Dohodli se, že proti těmto duchovním bude postupováno tak, jako dosud:

„V případě ovšem, že by ministerstvo vnitra dostalo v této věci politický pokyn k zakročování, bude se jednat o § 1 odst. 1, lit. c, případně § 2 zákona ochranu republiky [231/1948 Sb.] vzhledem k referátu s. Čepičky na ÚAV NF“¹¹².

Bude to tedy velezrada a sdružování proti státu, které umožňují i odsouzení na doživotí. O stejný postup bylo požádáno 29. července 1949 také Povereníctvo spravodlivosti.¹¹³

Kněží i biskupové byli však ve svém svědomí vázáni uplatňováním obou dekretů. Jaká byla reakce státní moci, o tom nacházíme doklady v situačních zprávách soustředěných ve Vojenském ústředním archivu (VÚA) – v tzv. Čepičkově archivu.

Pro názornost uvádím případ exkomunikace, uplatněné ordinářem vůči římskokatolickému faráři Jindřichu Volnému z Jaroměřic, členovi KA, jak popisuje událost agenturní zpráva:

„Dne 19. 7. 1949 byl přivezen v autotaxi do arcibiskupské rezidence v Olomouci, za přítomnosti konsistorního rady dr. Vašici, římskokatolický farář Jindřich Volný z Jaroměřic, který je členem krajského výboru Katolické akce v Brně.

Při svém odjezdu Volný hospodyně oznámil, že se zanedlouho vrátí, jelikož musí odjet do Prahy na ÚAV NF. Toho dne se však Volný do Jaroměřic nevrátil. Dne 20. 7. 1949 v 9.00 hodin byl odeslán na ÚAV NF do Prahy z Olomouce tento telegram:

„Po včerejším sdělení p. arcibiskupa o exkomunikaci mé osoby, nervově jsem se zhroutil a jsem v lékařském ošetření.

Podpis: Volný, farář, Jaroměřice.‘

Poté, co byl Volnému na arcibiskupské konsistoři předložen list o exkomunikaci, odejel ke svým rodičům do Brusperku [Brušperk, okr. Frýdek-Místek].

¹¹² NA, f. Ministerstvo spravedlnosti, Klosův archiv, k. 58, neutříděno. Zápis z porady zástupců Ministerstva vnitra a Ministerstva spravedlnosti, nedatováno.

¹¹³ NA, f. Ministerstvo spravedlnosti, Klosův archiv, k. 199 – Fajstl, neuspořádáno. Text dálnopisu Ministerstva spravedlnosti z 29. 7. 1949.

Církevní úřady Volnému přikázaly půlroční dovolenou s tím, aby opustil faru v Jaroměřicích. Volný na to prohlásil, že setrvá na svém působišti.

Bylo zařízeno, aby faráři Volnému byla poskytnuta ze strany KAV NF a KV StB všemožná podpora morální a bezpečnostní. ¹¹⁴

Prvním zaznamenaným případem uplatnění dekretu zaměřeného na členy komunistických stran je jednání kaplana P. Aloise Fajstla ze Sebranic. Agenturní zpráva jej popisuje následovně: ¹¹⁵

„Dne 16. 7. 1949 byl povolán kaplan Fajstl ze Sebranic k těžce nemocné Paclíkové z Kaplic, aby ji zaopatřil. Kaplan Fajstl se nemocné nejprve dotázel, zda je členkou KSČ, a na její kladnou odpověď odmítl provést zaopatření. Teprve, když nemocná formálně prohlásila, že z KSČ vystupuje, zaopatřil ji.

Toto jednání kaplana Fajstla vešlo v litomyšlském okrese v širší známost a vzbudilo pobouření. V Litomyšli se dne 20. července 1949 konala protestní schůze, které se zúčastnilo asi 300 osob a na níž bylo jednání kaplana Fajstla pranýřováno. On sám se na vyzvání na tuto schůzi také dostavil, kde svým nevhodným chováním ještě zvýšil pobouření účastníků schůze proti sobě.

Ve večerních hodinách dne 28. 7. 1949 byl kaplan Fajstl zatčen a v jeho bytě provedena domovní prohlídka, která skončila negativně. Podle předběžného výsledku kaplan Fajstl uvádí, že byl dne 16. 7. 1949 zavolán k nemocné Paclíkové z Kalisté, kterou dle jejího přání vyzpovídal a udělil jí poslední pomazání.

Popírá rozhodně, že před vykonáním obřadu vedl s Paclíkovou rozhovor o jejím členství v KSČ a rovněž prý neodmítl ji zaopatřit. Pokud se týká rozhovoru při zpovědi, nemůže prý tento uvést, jelikož by tím porušil zpovědní tajemství. Na kaplana Fajstla bude podáno trestní oznámení pro velezradu §1 odst. 1c zák. 231/48 Sb. a proces proti němu bude zařazen na nejbližší dny.“

Úplnější zprávu najdeme v Národním archivu, ve fondu Ministerstva spravedlnosti. Jde o záznam telefonické zprávy, která byla podána dne 27. července 1949 z Krajské prokuratury v Pardubicích. Z ní se dozvídáme, že:

„V důsledku jednání Fajstlova chtěli účastníci schůze KSČ v Sebranicích vystoupiti z církve, což jim však bylo přítomnými funkcionáři rozmluveno.“ ¹¹⁶

¹¹⁴ VÚA, f. Čepička, sv. 13, a. j. 84, s. 6–7. Agenturní zprávy.

¹¹⁵ VÚA, f. Čepička, sv. 13, a. j. 84, s. 8–9. Agenturní zprávy.

Již 25. července 1949 odeslalo KV StB v Pardubicích MV trestní oznámení a 29. července byl „*dodán do vazby Státního soudu v Praze*“ i kaplan Fajstl s protokoly svědků „*Žofie Paclíkové, nar. 1882, jejího syna Františka Paclíka a předsedy místní organizace KSČ Josefa Večeře,*“¹¹⁷

Zajímavé je, že jiná zpráva oddělení III/3 Státní prokuratury z 28. července (!) sděluje, že se ve dvou přílohách (které nejsou archivovány) předkládá „*nástin odůvodnění žalob a rozsudků, jakož i nástin obžalovacího spisu*“, a termín hlavního líčení se předběžně stanoví na 2. nebo 3. srpna.¹¹⁸

Hlavní líčení skutečně 3. srpna 1949 proběhlo a

soud „uznal právem“,

že P. Alois Fajstl byl pachatelem zločinu velezrady podle § 1 zák. 231/1948.

Za to byl odsouzen k osmi rokům těžkého žaláře, „čtvrtletně jedním tvrdým ložem zotřeseného“.

V odůvodnění rozsudku se dočteme, že:

„Vzal proto nalézací soud za prokázáno, že obžalovaný svým činem vykonával a prováděl exkomunikační dekret Nejvyšší Kongregace Sancti Officii ze dne 28. června 1949, osobně papežem Piem XII. schválený a dne 13. července 1949 úředně vyhlášený v úřední sbírce církevních zákonů Acta Apostolicae Sedis a téhož dne Vatikánským rozhlasem do celého světa rozšířený.“

Prohlášení je věcně správné, ale soud zásadně pochybil v uváděných datech; (viz Dokument č. 33 – Dekret o komunismu, označovaný jako 2. exkomunikační dekret, byl vydán 1. července 1949).

To, jak se člověk v zemi ovládané třídním právem stane velezrádcem, je podrobně popsáno na třinácti stranách rozsudku a shrnuto do odstavce:

¹¹⁶ NA, f. Ministerstvo spravedlnosti, Klosův archiv, k. 199 – Fajstl, neuspořádáno. Zpráva o odeprání církevních obřadů.

¹¹⁷ NA, f. Ministerstvo spravedlnosti, Klosův archiv, k. 199 – Fajstl, neuspořádáno. Zpráva odd. III/3 z 29. 7. 1949.

¹¹⁸ NA, f. Ministerstvo spravedlnosti, Klosův archiv, k. 199 – Fajstl, neuspořádáno. Zpráva odd. III/3 z 28. 7. 1949.

*„Jednání obviněného, který jako katolický duchovní odepřel, odvolává se na exkomunikační dekret, udělit příslušníci katolické církve svátost posledního pomazání jen proto, že je členkou KSČ, **naplňuje proto skutkovou podstatu zločinu velezrady** podle § 1 odst. 1 písm. c. zák. č. 231/48 Sb.“*¹¹⁹

Že státní moc považovala soudní jednání za velmi důležité, ukazuje i obsazení senátu: předsedou byl sám prezident Státního soudu JUDr. Hugo Richter.

Reakci veřejnosti na proces sledovali pracovníci aparátu KSČ, jak dokazují archivované zprávy z okresních a krajských sekretariátů.¹²⁰ Z nich vysvítá, že „rozsudek nevyvolal žádné zásadní odmítavé reakce“ a Strana tak měla potvrzeno, že může pokračovat.

Vatikán proti rozsudku protestoval u MZV ČSR 15. srpna 1949 verbální nótou tajemníka internunciatury Ottavia de Livy.

Pro úplnost dodejme, že se P. Fajstl proti rozsudku odvolal a že senát Nejvyššího soudu v Brně 30. září 1949 za předsednictví JUDr. Ladislava Malého jeho odvolání zamítl. (Shoda jmen JUDr. Ladislava Malého s provokatérem Ladislavem Malým v „babickém“ případě je náhodná.)

Pokyn, aby se proti kněžím, kteří budou jednat podle exkomunikačních dekretů, postupovalo obviněním z velezrady podle zákona 231/48 Sb., byl dán 29. července 1949 i na Slovensko.¹²¹

Generální tajemník KSČ Slánský přikázal krajským tajemníkům Strany podávat zprávy: „zda a jak provádějí kněží exkomunikační dekret, abyste včas mohli činit protiopatření. Žádáme, abyste nám o svých poznatcích a opatřeních podávali pravidelné zprávy.“¹²²

Zprávy museli podávat i církevní tajemníci, kteří dostávali podrobnější pokyny vysloveně denunciačního charakteru.¹²³ O výsledku práce okresních

¹¹⁹ VÚA, f. Čepička, sv. 14, a. j. 91. Rozsudek Státního soudu z 3. 8. 1949, č. j. Or I 1092/49.

¹²⁰ NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 48, a. j. 866. Zprávy ze sekretariátů KSČ, srpen 1949.

¹²¹ NA, f. Ministerstvo spravedlnosti, Klosův archiv, k. 199. Dálnopis odd. III/3 Povereníctvu spravodlivosti z 29. 7. 1949.

¹²² VÚA, f. Čepička, a. j. 100, k. 15. Dopis generálního tajemníka KSČ Slánského krajským tajemníkům.

¹²³ VÚA, f. Čepička, sv. 9, a. j. 54. Pozvánka na schůzi OCT z 18. 8. 1949.

církevních tajemníků (OCT) se dozvídáme ze zprávy krajského církevního tajemníka Václava Molkupa,¹²⁴ jejíž část je otištěna jako Dokument č. 44.

Považuji za vhodné upozornit na 7. bod Molkupovy zprávy, i když se k tématu této studie váže jen okrajově. Ve zprávě zmiňovaný P. František Konáš byl – po odvezení P. Josefa Toufara do vězení – vybrán k vedení bohoslužeb v Číhošti a pro funkci zpovědníka vězňů Státního soudu.¹²⁵

Tyto služby, stejně jako aktivní působení v komunistické KA, byly podle biblického modelu Jidášových třiceti stříbrných odměňovány, a publikovaný Dokument č. 45 v příloze nepřímo ukazuje na mravní kvality angažovaných spolupracovníků režimu.¹²⁶

Jak absurdní mohla být kriminalizace kněze vzdorujícího stranické zlovůli, ukazuje **případ P. Františka Matýska** stíhaného za zpěv dvanácti slov popěvku, který zazpíval jako host na svatbě, tedy v uzavřené společnosti:

*„Haj husičky, haj,
Klement nám dal ráj,
Zápotocký samou dřinu,
Jankovcová margarínu.“*

Byl zažalován podle §§ 23 a 24 zák. 231/1948 Sb.; za zmíněné přečiny hrozil trest jeden až dva roky odnětí svobody.¹²⁷ Jméno P. Matýska se objevuje v seznamu kněží, jimž bylo 29. října 1949 trestní řízení rozhodnutím prezidenta republiky zastaveno. (Viz Dokument č. 46.)

V témže archivu je uložen nedatovaný seznam 52 duchovních stíhaných různými soudy. Část z tohoto seznamu zařazujeme do přílohy Dokumenty (č. 47), neboť uvádí i „trestnou činnost kněží“.¹²⁸

Období po vydání exkomunikačních dekretů se zčásti překrývá s obdobím činnosti Státního soudu. V přehledu jím projednávaných kauz před pražskými senáty najdeme v letech 1949 až 1952 více než 300 jmen duchovních.

¹²⁴ VÚA, f. Čepička, sv. 17, a. j. 114. Zpráva krajského církevního tajemníka Václava Molkupa z 31. 8. 1949.

¹²⁵ VÚA, f. Čepička, sv. 17, a. j. 114. Zápis z porady ministra Čepičky z 2. 3. 1950.

¹²⁶ VÚA, f. Čepička, sv. 11, a. j. 64. Výplaty pokrokovým kněžím.

¹²⁷ NA, f. Ministerstvo spravedlnosti, Klosův archiv, Milosti 1949. Žaloba Okresní prokuratury ve Valašských Kloboukách, č. j. St 175/49.

¹²⁸ NA, f. Ministerstvo spravedlnosti, Klosův archiv, k. 58, neuspořádáno. Seznam stíhaných duchovních.

Někteří (nepolepšitelní) byli odsuzováni k mnohaletým trestům. Příkladem může být **tajemník olomouckého arcibiskupa Theodor Funk**, který za to, že z titulu své funkce **rozdal diecézním kněžím výklad dekretu proti bezbožeckým naukám, byl odsouzen k deseti letům těžkého žaláře.**¹²⁹

O rozsahu perzekuce duchovních v souvislosti se stupňujícím se proticírkevním tlakem svědčí případy **182 duchovních souzených jen Státním soudem v Praze v roce 1949.**

Kromě nich byly postiženy stovky laiků (civilních osob), kteří pomáhali zejména při rozšiřování pastýřských listů a církevních oběžníků.

Řada takto odsouzených laiků byla **posléze propuštěna na svobodu na základě amnestie, čehož bylo náležitě propagandisticky využito jako „důkazu o vstřícnosti strany vůči církvi“.** Do jaké míry byl počet stíhaných již předem ovlivněn úmyslem stranického vedení propagandisticky zneužít jejich (nezákonné) věznění udělením milostí v budoucnu, není známo.

Udílění milostí – akce „M“

Je pravděpodobné, že nápad udělit milost při zvláštní akci nazvané „M“, vznikl neformálně ve skupině kolem Alexeje Čepičky, protože ten informoval osobním dopisem předsedu vlády Zápotockého 22. října 1949 následovně:

„Pokud jde o amnestii, dospěli jsme v poradách k závěru, že by bylo vhodno omilostnit na podkladě individuálních žádostí kněží. Akce by byla připravena tak, aby kněží z vězení i na svobodě si podali žádost o prominutí trestu nebo zastavení řízení; tímto způsobem bychom docílili toho, že bychom mohli drobné přestupky omilostnit a těžší provinilce, na nichž je zájem, ponechat ve vazbě. Také v tomto směru bude nutno zařídit se podle výsledku biskupských porad.“

Téhož adresáta o pět dní později Čepička informoval, že *„přípravy k provedení omilostnění kněží na základě jejich individuálních záležitostí probíhají úspěšně tak, že v sobotu budou moci být žádosti předloženy úhrnně k podpisu. Ve středu 2. listopadu by vláda mohla vydat rozhodnutí o omilostnění kněží, kteří jsou potrestáni národními výbory. Současně jsou konány přípravy k propagaci této akce tiskem a rozhlasem.“*¹³⁰

¹²⁹ VÚA, f. Čepička, sv. 14, a. j. 91. Zpráva odd. III/3 z 17. 9. 1949.

¹³⁰ NA, f. Ústřední akční výbor NF, k. 36, neuspořádáno. Dopis ministra Čepičky předsedovi vlády Zápotockému z 22. 10. 1949.

Milosti byly uděleny k 28. říjnu 1949 na základě individuálních žádostí a je doloženo, že „*pan prezident republiky tímto svým aktem jasně dokumentuje, jak vážně a státnicky zodpovědně usilují naši ústavní činitelé skutky o poctivou dohodu s církví římskokatolickou.*“¹³¹

Udělení milosti se týkalo jen části duchovních, vězněných hlavně za čtení a komentování pastýřských listů. **Bylo vázáno na osobní žádost o milost duchovních „vybraných státní mocí“, kterou však nebyli všichni vybraní duchovní ochotni podat.**¹³²

Někteří duchovní podání takové žádosti výslovně odmítli, jako např. řeholníci ze Sokolova P. Jindřich Basler a Stanislav Kvičala, prof. Emil Škurka z Oseka, ThDr. Antonín Šuránek z Olomouce.

Vyžadovaná formulace žádosti o milost byla totiž nepřímým potvrzením oprávněnosti trestního stíhání a jeho uznáním. Zpráva justičních orgánů odd. III/3 dále uvádí, že v krajích Liberec a Ostrava podali žádost o milost všichni duchovní, kteří přicházeli v úvahu. Tedy ti, kterým podle žalob hrozily tresty do tří let odnětí svobody.

Ze zápisu o poradě náměstků ministra Čepičky dne 26. října 1949:

„Byly vytvořeny dvojice vyspělých soudruhů, které projednají s kněžími podání individuálních žádostí. Bude připravena akce, která by věc náležitě politicky zhodnotila v tisku a rozhlase (případný projev některých kněží, propuštěných na svobodu apod.). Zvláštní pozornost věnovat P. Habáňovi.“¹³³

Stejná skupina na ministerstvu spravedlnosti rozhodla 28. října, že první zpráva o akci „M“ bude rozhlasová relace v sobotu večer. „*V nedělním tisku pak jedna [jednak] zpráva ČTK, jednak komentáře.*“¹³⁴

Průběh akce „M“ byl také jediným bodem na programu 8. porady ministra Čepičky s náměstký. ¹³⁵ Zde bylo konstatováno, že:

¹³¹ VÚA, f. Čepička, sv. 15, a. j. 98. Přepis rozhlasové reportáže z 30. 10. 1949, Praha.

¹³² NA, f. Ministerstvo spravedlnosti, Klosův archiv, k. 58. Žádost o milost ThDr. Josefa Novosada.

¹³³ VÚA, f. Čepička, sv. 17, a. j. 114. Zápis ze 6. porady zástupců ministra Čepičky, 26. 10. 1949.

¹³⁴ VÚA, f. Čepička, sv. 17, a. j. 114. Zápis ze 7. porady zástupců ministra Čepičky, 28. 10. 1949.

¹³⁵ VÚA, f. Čepička, sv. 17, a. j. 114. Zápis z 8. porady zástupců ministra Čepičky, 29. 10. 1949.

„Přes veškeré urgency nedošly dosud zprávy ze Slovenska. Věc bude vyšetřena a vyvozeny z ní důsledky, zavedeno okamžitě disciplinární řízení s osobami, které zavinily nesplnění příkazů. S. Klos podá 2. XI. podrobnou zprávu se záznamy o všech telefonických příkazech, které byly dány.

Celkem došlo 153 žádostí [o milost], z nichž bylo vyřazeno 25. 81 případů je již vyřízeno a připraveno (81. případ je již vyřízen a připraven) k odeslání na hrad [Hrad] (poslední se došívají), zbytek se zpracovává, protože nebyly dodány včas spisy.

K žádostem, které jsou k podpisu na hrad [Hrad], budou přiloženy opisy žádostí o milost.

Tisková zpráva musí být přepracována (podrobné pokyny o její stylisaci dány s. Klosovi jako zvláštní písemný záznam ve dvojím vyhotovení). Ve zprávě bude uvedeno, že pan prezident vyhověl 81 žádostem.

*Pokud se týká rozhlasu, provádí se nyní dopoledne na Pankráci výslech 5 kněží, mezi nimi Habáně, kterých by se případně mohlo použít pro rozhlasový interview. Kromě toho **připravuje Krátký film několik záběrů, až bude prezident [Státního soudu] Richter oznamovat kněžím udělení milosti.**“*

Nedatovaná hodnotící zpráva v tzv. Čepičkově archivu, (dle textu po 29. říjnu 1949, podepsaná soudruhům Mil. Cíchou z ministerstva spravedlnosti) uvádí, že **povede v přísné evidenci ty duchovní, kteří odmítli podat žádost o milost.**

Spolu se zprávou je uložen i seznam duchovních, jímž bylo trestní řízení zastaveno, který však obsahuje pouze 120 jmen.¹³⁶

Dále zpráva také podrobněji uvádí, že bylo omilostněno celkem 326 duchovních a 375 laiků stíhaných jak v trestních, tak i správních věcech. Zaznamenává i reakce několika z nich.¹³⁷

Jak nejasné byly i samotným kněžím situace a cíle KSČ, ukazuje vyjádření děkana Ludvíka Sobka z Petrovic po zastavení jeho trestního stíhání:

„Podle mne by měli být zavření ti, kteří mne do kampaně proti zákonům přivedli – biskupové.“

(Sám se děkan Sobek stal po půl roce obětí neobjasněné vraždy, která neměla kriminální motiv.)

¹³⁶ VÚA, f. Čepička, sv. 15, a. j. 98. Zpráva o průběhu akce „M“.

¹³⁷ VÚA, f. Čepička, sv. 15 a. j. 98. Přehledná zpráva „Omilostnění“.

Zpráva náměstka ministra spravedlnosti JUDr. Karla Klose o zajišťování akce, ve které je věta: „*Milost se netýká kněží, kteří prováděli exkomunikační dekret*“¹³⁸ (neboť ti byli odsuzováni k mnohaletým trestům), upřesňuje omezený rozsah akce „M“ (Viz příloha, Dokumenty č. 51, 52, 53.)

Rozšířená reprodukce velezrádců

Odsouzení kaplana P. Aloise Fajstla, který při křtu uplatnil exkomunikační dekret, bylo zkouškou, která měla ukázat, co si může Strana dovolit. Okresní a krajské sekretariáty podávaly hlášení o reakci veřejnosti, duchovních a věřících.¹³⁹

Protože zpráva o rozsudku nevyvolala „žádný rozruch“, dostalo stranické vedení vlastně zelenou k pokračování v nově uplatněné trestní kvalifikaci – **velezrada. A ta legitimizovala mnohem tvrdší pronásledování než ustanovení trestního zákona o sdružování nebo pobuřování, využívané dříve.**

Komunistické justici nic nebránilo pokračovat v nastoupené cestě. Naopak:

*„Dělníci na závodech [...] vyslovují dokonce názor, že trest zrádného kněze Fajstla je malý.“*¹⁴⁰

Vůli lidu bylo třeba vyhovět. Státní prokurátor Antonín Mykiska mohl proto po vyhodnocení zpráv KV KSČ z 8. srpna podat již 29. srpna 1949 – bez zábran a bez ohledu na spravedlnost a právo – žalobu na kaplana Antonína Velického pro zločin velezrady.¹⁴¹ Té se měl dopustit tím, že:

„[...] odmítl při křtu jako kmotra Františka Navrátila a to proto, že tento podepsal Katolickou akci; prováděl tedy jako pomahač cizí moci papežský dekret ze dne 13. 7. 1949¹⁴² proti bezbožeckým naukám, tj. dekret o exkomunikaci komunistů, s cílem rozvrátiti národní frontu Čechů a Slováků a vedení KSČ, tedy pokusil se zničit nebo rozvrátit lidově demokratické zřízení, jakož i společenskou a hospodářskou soustavu republiky, zaručené ústavou,

¹³⁸ NA, f. ÚV KSČ, organizační odd., sv. 17 a. j. 115, nedatováno. Zpráva náměstka Karla Klose.

¹³⁹ NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 48, a. j. 866. Zpráva OV a KV KSČ o reakci na odsouzení P. Fajstla.

¹⁴⁰ NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 48, a. j. 866. Zpráva Krajského sekretariátu KSČ v Jihlavě z 8. srpna 1949.

¹⁴¹ MZA Brno, č. j. Or IIa 417/49, Obžalovací spis č. j. Pst 923/49-1.

¹⁴² Dekret byl vydán 1. července 1949.

č í m ž s p á c h a l zločin velezrady podle § 1 z. č. 231/48 Sb.“

Státní soud v Brně ihned nařídil hlavní líčení a již 7. září „uznal takto právem“, že Antonín Velický „jest vinen zločinem velezrady a odsuzuje se za to ku trestu těžkého žaláře v trvání 7 (sedm) roků, zostřenému a doplněnému jedním tvrdým ložem púlletně a k peněžitému trestu 20 000,- Kčs.“

Z rozsudku citujeme (kráceno): ¹⁴³

„Dne 4. července 1949 narodil se manželům Kaňákovým v Rožnově pod Radhoštěm syn; otec novorozeněte, ač sám jest vyznání československého, rozhodl se se svojí manželkou, že syna dají pokřtiti dne 17. července 1949 v římskokatolickém kostele v Rožnově pod Radh. a pozvali k tomu účelu jako kmotra Františka Navrátila a jeho manželku, kteří přání vyhověli.

Dne 17. července dostavili se pak otec novorozeněte s dítětem a manželky Navrátilovými do římsko-katolického kostela v Rožnově pod Radh., při čemž Karel Kaňák a František Navrátil měli na klopě svých kabátů připevněn stranický odznak KSČ. Než započal obřad, ptal se obžalovaný Františka Navrátila, zde jest katolík a zda podepsal ‚Katolickou akci‘, na což František Navrátil přisvědčil, a tu řekl obžalovaný kmotru Františku Navrátilovi, že nemůže býti kmotrem.

Obžalovaný se na totéž ptal i Štěpánky Navrátilové a když tato odvětila, že jest katoličkou, ale ‚Katolickou akci‘ nepodepsala, obžalovaný jí na to řekl, že může býti kmotrem a vyzval ji, aby vzala dítě, které dosud držel v náručí František Navrátil

Před zahájením křtu tázal se obžalovaný znovu Františka Navrátila, zda vědomě a chtě podepsal ‚Katolickou akci‘, a že v případě, že by mu to nebylo známo, že by mohl býti kmotrem. František Navrátil na to odvětil, že mu bylo známo, co podepisuje, ale že obžalovanému vadí ‚tohle‘, při čemž ukázal na klopou kabátu, kde měl připevněn stranický odznak KSČ, a dále řekl, že kdyby to byl hakenkreuz, tak by to obžalovanému nevadilo.

Obžalovaný na to odpověděl, že je vázán církevním nařízením a provedl pak obřad křtu, při čemž Karel Kaňák a František Navrátil nebyli již přítomni.“

Popis „trestného činu“ dává z vyjádření soudruha Navrátila tušit, že šlo o řízenou provokaci proti P. Velickému

„Obžalovaný popírá jakoukoliv vinu a uvádí, že dne 17. července 1949 po přečtení dekretu o ‚Katolické akci‘ s vysvětlením pro věřící, tázal se při křtu

¹⁴³ MZA Brno, č. j. Or 417/49. Rozsudek Státního soudu v Brně ze 7. 9. 1949.

kmotra Františka Navrátila, o němž věděl, že je komunistou, neboť měl na klopě kabátu stranický odznak KSČ, zda je katolík a zda podepsal ‚Katolickou akci‘. Když tázaný odpověděl, že ‚Katolickou akci‘ podepsal, ptal se ho obžalovaný v rozčilení dále, jestli neví, co bylo čteno o ‚Katolické akci‘ na kaza-telně.

Obžalovaný tázal se jeho manželky Štěpánky Navrátilové, zda také ona podepsala ‚Katolickou akci‘ a zda je katolička, a tu tato odpověděla, že jest katolička a že ‚Katolickou akci‘ nepodepsala, a tu jí řekl obžalovaný, aby převzala dítě.

Při zahájení alokuce tázal se obžalovaný Františka Navrátila znovu, zda-li vědomě a chtěl podepsal ‚Katolickou akci‘. Navrátil ukázal na klop kabátu, kde měl stranický odznak KSČ a řekl: ‚Vám vadí tohle. Kdyby to byl haken-kreuz, tak by Vám to nevadilo.‘ Obžalovaný mu na to neodpověděl a pokračo-val ve křtu, jemuž Navrátil nebyl přítomen. Navrátil jako příslušník, který podepsal ‚Katolickou akci‘, nemohl být kmotrem dítěte, avšak mohl býti jako svědek, neboť kmotr je vlastně vychovatelem dítěte a jako takový nemohl vychovávat dítě v katolickém duchu.

Obžalovanému je kladeno za vinu, že prováděním exkomunikačního dek-retu se pokusil jako pomahač cizí nepřátelské moci zničit nebo rozvrátit lidově-demokratické zřízení republiky, jakož i její hospodářskou a společen-skou soustavu, zaručenou ústavou. Bylo proto třeba zabývat se otázkou, jaká byla a je politika Vatikánu, jaké cíle sleduje a jakých prostředků k dosažení těchto cílů Vatikán používal a používá, a to zejména v poměru k tomuto státu.“

V odůvodnění popisuje dále rozsudek komunistický výklad dějin vzta-hů Vatikánu k Německu, k první republice a ke Slovensku.

Pokračuje vývoj vztahů s Vatikánem po roce 1945:

„Po osvobození v roce 1945 počal se Vatikán ihned opět orientovat na místa nepřátelská lidově–demokratickému režimu.

I dnes se Vatikán celou svojí politikou staví plně na stranu obhájců kapita-lismu. V době, kdy v imperialistických státech západu se pronásleduje komu-nistické, ale i jakékoliv pokrokové hnutí, sahá Vatikán k opatření, jaké sotva má příkladu.

Po exkomunikaci kněží, kteří vyslovili svůj souhlas s ‚Katolickou akcí‘, vy-dává nejvyšší kongregace [Nejvyšší kongregace] Svaté stolice dekret potvrze-ný papežem Piem XII, jímž se vylučují z církve všichni katolíci, kteří se stanou členy komunistických stran nebo je budou podporovati, a všechny osoby, které

budou tisknout, číst nebo rozšiřovat knihy a letáky podporující komunistické učení, a konečně dekret o tom, že kdo souhlasí s ‚Katolickou akcí‘ nebo tuto podepsal, nemůže být účasten úkonů podle římskokatolického ritu, jelikož se jedná o schizmatickou akci, a že se proto exkomunikují ti, kteří ji podepsali.

Prvý dekret, ačkoliv se týká všech zemí, sleduje pokud jde o Československo a ostatní země lidové demokracie své zvláštní cíle, neboť zde se obrací ke všem, kdo se staví proti vybudování lepšího zítřka všech pracujících, proti snahám o osvobození dělnické třídy, proti silám pokroku, míru a socialismu. Staví se naopak plně na podporu imperialistické, protidemokratické fronty, na podporu všech protistátních a protinárodních živlů a vystupuje jako cizí moc, nepřátelská státu.

Druhý dekret pak týká se již přímo naší země a sleduje rovněž cíle právě zmíněné. Vatikán se pokouší své snahy o zničení a rozvrácení lidově- demokratických států skrýt za náboženské citění velké části lidu v těchto státech, předstíraje, že v Československu jest náboženství omezováno, ačkoliv nepovažoval za nutné vydat podobný dekret v době, kdy bylo všeobecně známo žalostné postavení církve v Mexiku, které podle samotného mexického listu ‚El popular‘ nesnese se skvělým postavením církve v Československu ani porovnání.

Vždyť u nás od r. 1945, a zejména od února 1948, probíhá život na rozdíl od prvé republiky v hlubokém náboženském míru, a nedošlo k žádným projevům náboženské nesnášenlivosti.

Děje se tak v duchu ústavy z 9. května 1948, která zajišťuje náboženskou svobodu v daleko širším obsahu, než tomu bylo dříve. Ovšem i naše ústava stanoví, že nikdo nesmí být utiskován pro svůj světový názor, svou víru nebo přesvědčení, a že světový názor, víra nebo přesvědčení nemůže být důvodem k odpírání občanských povinností zákonem uložených. Náboženské úkony nesmějí odporovati veřejnému pořádku a mravnosti a nesmějí být zneužívány.

Proto ve smyslu naší ústavy z 9. května 1948 jest dekret nejvyšší [Nejvyšší] kongregace Svaté stolice proti tak zv. bezbožeckým naukám, stejně jako dekret téže instituce [dekret proti aktivnímu členství v komunistických stranách – pozn. aut.], otevřeným útokem na základy našeho lidově-demokratického zřízení, směřuje zároveň proti společenské a hospodářské soustavě našeho státu a pokoušeje se o hospodářský rozvrat, snaží se znemožnit socialistickou výstavbu.

Plná třetina katolíků v Československu jsou příslušníky komunistické strany a prostřednictvím jiných politických stran a celonárodních organizací je více než čtyři pětiny katolíků příslušníky Národní fronty.

[Zápis ponecháváme záměrně bez jazykové úpravy.]

Obžalovaný, který čin plně doznává, a to ve shodě s výsledky průvodního řízení, hájí se tím, že Frant. Navrátil jako příslušník, který podepsal ‚Katolickou akci‘, nemohl být kmotrem dítěte, a jako takový by nemohl dítě vychovávat v katolickém duchu.

Obžalovaný dále uvedl ku své obhajobě, že jest vázán svědomím poslušnosti a nařízení jeho [svých] představených, jakož i že ústava z 9. května zaručuje svobodu svědomí a přesvědčení. Avšak on Frant. Navrátilovi přesvědčení nebral a k ničemu nenutil a držel se jen církevních nařízení, a ve své církevní činnosti by pokračoval dále tak, jako v případě F. Navrátila podle svědomí a přesvědčení. Proto také není si obžalovaný vědom nějaké viny.

Tvrzení obžalovaného, že ten příslušník církve římskokatolické, který podepsal ‚Katolickou akci‘, nemůže být kmotrem dítěte, jelikož není u takového příslušníka zaručeno, že bude vychovávat kmotřence v katolickém duchu, považuje soud za ničím neodůvodněné paušální tvrzení, neboť existence ‚Katolické akce‘ byla právě vyvolána z obav o další osud církve a s vůlí prospěti církvi, když bylo shledáno, že do vývoje církevních záležitostí u nás zasahují vlivy stádu [správně státu], a tím i církvi nepřátelské.

Neznamená tedy ‚Katolická akce‘ nikterak rozpor s učením Kristovým, nýbrž naopak uplatnění vyšších postulátů diktovaných zákonitostí vývoje společnosti. Výchova dítěte v katolickém duchu znamená v prvé řadě záruku, že dítě bude vychováno v mravnosti, slušnosti, poctivosti, práci a k lásce boží, ale také k lásce k vlasti, a tím i k poslušnosti, k jejím zákonům a nařízením.“

[Které však byly v té době jen vyjádřením vůle Strany – pozn. aut.]

„Pokud obžalovaný pak tvrdí ku své obhajobě, že ústava z 9. května zaručuje svobodu svědomí a přesvědčení a že on Frant. Navrátilovi přesvědčení nebral a k ničemu nenutil, má soud prokázáno, že obžalovaný právě tím, že odůvodnil odmítnutí Frant. Navrátila jako kmotra tím, že tento podepsal jako katolík podepsání [správně prohlášení] ‚Katolické akce‘, utiskoval Frant. Navrátila pro jeho světový názor nebo přesvědčení.

Pokud konečně obžalovaný se hájí tím, že jest vázán svědomím poslušnosti a nařízení jeho [svých] představených a že se držel jen církevních nařízení, musel si v takovém konfliktu mezi nařízeními jeho představených a nařízením státu – jako jeho občan, ale podle slov Písma ‚dávejte Bohu, co božího jest a císařovi, co císařovo jest‘ – i jako věřící katolík a duchovní církve římskokatolické uvědomiti, že exkomunikační dekret, neb jemu podobná nařízení, jsou přímou výzvou k porušení státních zákonů [...], poněvadž vybízí se

v nich k omezování svobody věřících a k vydírání na příslušnicích politických stran a celonárodních organizací.

[...] dospěl proto soud v důsledku výše uvedeného skutkového zjištění ku přesvědčení, že v jeho činnosti jsou prokázány všechny znaky skutkové podstaty zločinu velezrady podle § 1 odst. 1 lit. c/ zákona na ochranu lidově-demokratické republiky č. 231/48 Sb.

Obžalovanému polehčovala dosavadní zachovalost, doznání, to že jednal na cizí popud, [...] naproti tomu přitěžovalo, že jest veřejným státním zaměstnancem.“

Soud sám si zhodnotil svůj přístup k „trestnému činu“ P. Antonína Velického jako velmi laskavý a shovívavý: „Vzhledem ku této převaze polehčujících okolností použil soud při výměře trestu ustanovení § 54 tr. zák. a trest vyměřen pod sazbu zákonem přípustnou. [...]“

Pod rozsudkem je „za správnost vyhotovení“ podepsán JUDr. Emil Pavelka.

Odvolávání P. Velického projednával Nejvyšší soud až 3. listopadu 1950. Opět není podepsán soudce, nýbrž jen vedoucí oddělení, a to JUDr. Václav Michal.

Rozsudek Nejvyššího soudu se ztotožňoval s rozhodnutím Státního soudu, potvrdil jeho rozsudek a uložil povinnost nahradit náklady odvolacího řízení. Navíc zjistil, že:

*„Odsouzený odebíral a četl denní tisk. Nemohl proto nevědět, že Katolická akce není hnutím rozkolnickým, jak o ní tvrdí exkomunikační dekret papežské kongregace, nýbrž že vznikla jako spontánní hnutí katolických věřících a kněžstva.“*¹⁴⁴

Nemůžeme dnes posoudit, do jaké míry byl senát Nejvyššího soudu obeznámen s děním popsaným v kapitole Byla „Katolická akce“ katolická? Jisté je, že rozhodoval třídně, plně v souladu s linií Strany, a že vědomě či nevědomě lhal. Ona stranická linie ovšem nebyla přímá.

Další rozsudek v případě VELICKÝ byl již dílem justice „komunismu s lidskou tváří“ a vynesl jej Krajský soud v Ostravě 17. června 1969. Zrušil jím původní rozsudek, protože bývalý Státní soud i Nejvyšší soud v Praze kvalifikovaly skutek, kterého se Antonín Velický dopustil, přísněji, než plynulo ze zákona. Proto zvláštní senát krajského soudu v Ostravě, jehož předsedou

¹⁴⁴ MZA Brno, č. j. Or 417/49. Rozsudek Nejvyššího soudu z 3. 11. 1950.

byl JUDr. Vladimír Jarath, shledal přezkoumávaná rozhodnutí vadnými a rozsudek bývalého Státního soudu v Brně, jakož i usnesení Nejvyššího soudu v Praze, zrušil.

*Podle názoru zvláštního senátu Krajského soudu v Ostravě se Antonín Velický sice nedopustil zločinu velezrady, [...] ale jeho jednání nutno posuzovat jako zneužití úřadu duchovního. [...] Zvláštní senát [...] proto [...] za použití amnestie prezidenta republiky ze dne 4. 5. 1953 další trestní stíhání Antonína Velického zastavil.*¹⁴⁵

Na uvedený trestný čin stanovil totiž zákon trest odnětí svobody do jednoho roku. Stalo se tak v roce 1969, patnáct let po podmíněčném propuštění P. Velického z výkonu trestu, ve kterém strávil 5 roků.

Již týden po odsouzení P. Velického, byl dne 15. září 1949 Státním soudem v Praze (v senátu JUDr. Václava Michala) **odsouzen k deseti letům těžkého žaláře zostřeného čtvrtletně jedním tvrdým ložem, k “trestu na penězích ve výši 30. 000,- Kčs” a ke konfiskaci veškerého jmění ThDr. Theodor Funk (nar. 1893), arcibiskupský tajemník v Olomouci, který řečí rozsudku**¹⁴⁶

„jest vinen, že

dne 7. srpna v Uherském Brodě, 8. srpna na Velhradě, 9. srpna na Hostýně, 10. srpna 1949 na Svatém Kopečku jako úřadující arcibiskupský tajemník rozdával na kněžských poutích přítomným kněžím mechanicky rozmnožený Výklad dekretu proti bezbožeckým naukám, čímž prováděl jako pomahač cizí moci papežský dekret ze dne 13. 7. 1949 proti tak zv. bezbožeckým naukám, tj. dekret o exkomunikaci komunistů, s cílem rozvrátiti národní frontu Čechů a Slováků za vedení KSČ, tedy pokusil se zničiti nebo rozvrátiti lidově-demokratické zřízení, jakož i společenskou a hospodářskou soustavu republiky zaručené ústavou [...]

Pravé cíle exkomunikačního dekretu a výklady k němu zastírány tvrzením o utiskování náboženství v ČSR.. Toto nepravdivé tvrzení vyvrací ustanovení ústavy ze dne 9. května (§ 15–17), z nichž jasně vyplývá, že u nás

¹⁴⁵ MZA Brno, č. j. Or IIa 417/49. Rozsudek Krajského soudu v Ostravě č. j. 4 Tr 83/69 ze 17. 6. 1969.

¹⁴⁶ NA, f. Státní prokuratura, č. j. Or I 1265/49, neuspořádáno. Rozsudek Státního soudu.

v ústavě [je] zaručená svoboda náboženského vyznání, jeho výkonu i výkonu náboženských obřadů.

Dekret i výklad dekretu stíhá členy katolické církve nejtěžšími tresty a opovržením jen proto, že se hlásí nebo přiklání k zásadám, na nichž je vybudována komunistická strana, ke světovému názoru, jímž jest vedena a určována její činnost po stránce politické, hospodářské sociální a kulturní.

Poněvadž jest komunistická strana vedoucí silou v Československé republice a vedoucí složkou Národní fronty Čechů a Slováků, představitelé [představitelem] pracujícího lidu, a ježto uvedené zásady a názory jsou zároveň i základními pilíři lidově-demokratického zřízení a společenské a hospodářské soustavy v ČSR, je výklad dekretu namířen i proti tomuto zřízení a této soustavě. Nemohou býti ti, kteří zaujímají kladný poměr k republice a k lidově-demokratického zřízení, persekovaní [perzekvováni] církví.“

(Dále v rozsudku uvedená formulace: „Každému musí býti zajištěno vyznání jeho náboženství Boha [...] „se jen snaží navodit myšlenku, že „dekret proti bezbožeckým naukám“ upírá marxistům věřit „jejich božstvům“.)

Nejvyšší soud za předsednictví JUDr. Poláčka shledal zdůvodnění i rozsudek Státního soudu správným a odvolání ThDr. T. Funka zamítl.¹⁴⁷

Když se (v roce 1954) jednalo o možnosti Funkova podmíněčného propuštění ze zdravotních důvodů, vydal náčelník věznice ve Valdicích soudruh Klimment na ThDr. Theodora Funka následující posudek:

„Tak, jak pracoval na svobodě proti lid. dem. zřízení a všemu, co je pokrokové, se projevuje i ve věznici, exkomunikuje všechny kněze, kteří se snaží najít správný poměr k lid. dem. zřízení. Svými řečmi mezi knězi je nabádá, aby to vydrželi a nežádali komunisty o žádnou milost.“¹⁴⁸

Kněží – rozvratníci

Jestliže komunistická strana kvalifikovala v červnu 1949 čtení pastýřských listů jako šíření poplašné zprávy (viz kapitola ...připravit další Únor), po vydání exkomunikačních dekretů mohlo jít v těchto případech i o velezradu, jak ukazují osud P. Huťáře (nar. 1896).

Ten podle obžaloby:

¹⁴⁷ NA, f. Státní prokuratura, č. j. To 201/49, neuspořádáno. Rozsudek Nejvyššího soudu.

¹⁴⁸ NA, f. SSNV, neuspořádáno. Posudek z věznice Valdice.

„I. v Jablonném v Podještědí a jinde mezi duchovními svého vikariátu rozšiřoval oběžníky, instrukce, pastýřské listy a papežské dekrety [...]

II. dne 19. 6. 1949 [...] v kostele četl pastýřské listy pobuřujícího obsahu, ač byl před čtením úředními orgány varován [...],

čímž spáchal:

ad I./ zločin sdružování proti státu [...]

ad II./ přečin pobuřování [...]“ ¹⁴⁹

Prokurátor i Státní soud v Praze (v senátu JUDr. Václav Černý, JUDr. Jaroslav Scheybal, JUDr. Vladimír Podčepický) už ale měli své instrukce, a tak bylo 21. ledna 1950 v hlavním přelíčení na návrh státního prokurátora JUDr. Sedláčka **překvalifikováno jednání P. Václava Aloise Huťaře na trestný čin velezrady podle § 1 zák. 231/48 Sb., za který byl odsouzen k 8 letům těžkého žaláře a k peněžitému trestu ve výši 10 000,- Kčs.**

Svoji obhajobu založil P. Huťař na skutečnosti, že byl

„[...] poslušen příkazů svého biskupa [...] dr. Trochty, který se během [probíhajících] jednání těšil plně důvěře státních činitelů.

[...] v obsahu oběžníků neshledal nic pobuřujícího, nic co by ohrožovalo bezpečnost a klid.

[...] přečtení listů nezpůsobilo neklid mezi posluchači, nýbrž naopak uklidnění.“

Velmi výmluvná je část rozsudku, která říká:

„Měl ponechati členům SNB, orgánům nad jiné povolaným, posouzení zakládá-li čtení listu trestní čin či nikoliv [...]“ ¹⁵⁰

JUDr. Václav Michal, který rozhodoval o páterově odvolání, v usnesení Nejvyššího soudu navíc objasnil, co je komunistická Katolická akce:

„Nepotřebuje dokazování a přesvědčování, že Katolická akce vznikla u nás jako spontánní hnutí katolických věřících a uvědomělého pokrokového kněž-

¹⁴⁹ NA, f. SSNV, neuspořádáno. Obžalovací spis č. j. Pst I 1744/49-7.

¹⁵⁰ NA, f. Státní prokuratura, neuspořádáno. Rozsudek Státního soudu č. j. Or I 1758/49/III.

stva, [srov. kapitola Byla „Katolická akce“ katolická? – pozn. aut.] *věrně oddaného lidově-demokratickému zřízení státnímu a vládě Národní fronty.*“¹⁵¹

Plně se ztotožnil s rozsudkem Státního soudu a odvolání P. Václava A. Huťaře zamítl. (V Huťařově osobním spisu můžeme najít ojedinělý případ přerušení trestu na 10 dnů o vánočních svátcích v roce 1956!)¹⁵²

Po „pražském jaru“ 16. listopadu 1971 rozhodl Krajský soud v Ústí nad Labem v přezkumném řízení, že P. Huťař nebyl velezrádcem, ale „jen se sdružoval proti státu a pobuřoval“, jak uváděla původní obžaloba.¹⁵³ Protože na tyto trestné činy zákon stanovil trest odnětí svobody nepřevyšující tři léta a vztahovala se na ně amnestie z 9. května 1968, soud samostatným usnesením trestní stíhání zastavil.¹⁵⁴

Pro dokreslení situace dodejme – protože šlo o socialistickou ekonomiku, musel si P. Huťař dobrovolný pobyt v Útvaru nápravných zařízení sám uhradit. Za rok 1951 vyčíslil ve svém usnesení Státní soud v Praze tento „pobyt“ duchovnímu na částku 17 520 Kčs.¹⁵⁵

Všimneme-li si případů souzených podle „mírnější“ kvalifikace, tedy podle **§ 2 a § 3 zák. 231/48 Sb. (trestné činy pobuřování a sdružování proti státu)**, vidíme, že i při nich byly běžně ukládány tresty v rozmezí 1–5 let.

(Pro srovnání se současným právním nazíráním uvádím, že pachatel justiční vraždy v roce 1951 „jen zneužil pravomoci veřejného činitele“, a proto se na něho v současnosti vztahuje promlčení trestného činu, a pachatel vraždy na cizím státním území v roce 1953 byl odsouzen ke 3 letům odnětí svobody.)

Příkladem svévolného výkladu zákona může být činnost P. Bohumila Švába (nar. 1921), duchovního ze Zbraslavi nad Vltavou. V podané obžalobě už není pomahačem cizí moci jen on sám, ale:

¹⁵¹ NA, f. SSNV, neuspořádáno. Usnesení Nejvyššího soudu, č. j. To 222/50 z 21. 6. 1950.

¹⁵² NA, f. SSNV, neuspořádáno. Usnesení Okresní prokuratury v Jičíně, č. j. Pn 763/56 z 23. 12. 1956.

¹⁵³ NA, f. Státní prokuratura, neuspořádáno. Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem, č. j. 13 Tr 174/69 z 16. 11. 1971.

¹⁵⁴ NA, f. Státní prokuratura, neuspořádáno. Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem, č. j. 13 Tr 174/69 z 16. 11. 1971.

¹⁵⁵ NA, f. Státní soud, neuspořádáno. Usnesení Státního soudu v Praze, č. j. Or I/II 1758/49 z 9. 2. 1952.

„[...] svým jednáním zapojil se do protistátní činnosti některých reakčních kruhů, které ze zaujatosti vůči systému lidové demokracie v ČSR soustavně a plánovitě usilují o oslabení jejího právního řádu.“

I když rozsudek výslovně neoznačuje katolickou církev jako podvratnou organizaci, je podle něj Bohumil Šváb vinen, protože:

*„[...] účastnil se činnosti podvratné organizace, čímž spáchal zločin sdružování proti státu podle § 2 odst. 3 zák. č. 231/48 Sb. a odsuzuje se za to [...] k trestu těžkého žaláře v trvání čtyř roků [...]“*¹⁵⁶

Odvolání, podané proti výroku o vině i proti výroku o trestu, Nejvyšší soud zamítl a potvrdil (beze změny) rozsudek Státního soudu. Nebylo tomu tak ale vždy; **odvoláním si obžalovaný většinou „pohoršil“**, jak ukazuje následující případ.

Páter Josef Zlámal (nar. 1921), děkan ve Frýdlantu, který omítl jako kmotra sympatizanta komunistické KA, a v souladu s tehdy platným církevním právem odmítl církevní sňatek, rovněž s odvoláním na exkomunikační dekret, byl odsouzen k trestu těžkého žaláře v trvání šesti roků a k peněžitému trestu 10 000 Kčs.

Proti rozsudku se odvolal nejen P. Zlámal, ale i státní prokurátor:

„protože u obžalovaného je dána zralejší rozvaha a úmyslnější příprava.“ Navíc *„vzhledem k jeho postavení jako kněze, je dáno i nebezpečnoství pro lidově-demokratické zřízení.“*¹⁵⁷

Nejvyšší soud ve svém rozsudku¹⁵⁸ pochválil Státní soud za to, že:

„[...] zejména bezvadně dovedl, že obžalovaný při svém jednání namířeném proti Katolické akci, prováděl zásady exkomunikačního dekretu kongregace Sancti Officii. [...]

Bezvadně bylo též dovedeno, že zmíněný dekret je nepřátelským aktem imperialistické vatikánské moci.

¹⁵⁶ NA, f. Státní soud, neuspořádáno. Rozsudek Státního soudu z 27. 1. 1950, č. j. Or I 1591/49.

¹⁵⁷ NA, f. Státní soud, neuspořádáno. Odvolání Státní prokuratury z 13. 5. 1950, č. j. Pst I 1566/49.

¹⁵⁸ NA, f. Státní soud, neuspořádáno. Rozsudek Nejvyššího soudu z 5. 10. 1950, č. j. To 445/50.

Rozsudek ale paradoxně usvědčuje ze lži komunistickou propagandu, která vznik rozkolné Katolické akce označuje jako „církvní hnutí“, když říká, že exkomunikačního dekretu je:

„zneužito pro nevyprovokovaný útok proti našemu lidově-demokratickému zřízení proti jeho stěžejnímu pilíři, Obrozené Národní frontě, která je vedena Komunistickou stranou Československa a uvnitř níž došlo právě ke vzniku spontánního a živelného hnutí Katolické akce.“

Přitom víme, že šlo „vytvoření hnutí“ podle plánů ÚV KSČ. (Viz kapitoly Vznik tzv. Katolické akce a Byla „Katolická akce“ katolická?)

Nejvyšší soud původní rozsudek ve výroku o trestu P. Josefa Zlámala zrušil, vyhověl odvolání prokurátora a trest zvýšil na 10 roků odnětí svobody. (sic!)

•

PŘEHLED DUCHOVNÍCH ODSOUZENÝCH STÁTNÍM SOUDEM V PRAZE

V PRVNÍCH ŠESTI MĚSÍCÍCH PO VYDÁNÍ EXKOMUNIKAČNÍCH DEKRETŮ

JMÉNO/NAR. /Č. SPISU/DŮVOD ODSOUZ. /VYNESENÍ ROZSUDKU/§ /VÝŠE TRESTU/ZÁK.

FAJSTL	č. j. Or I 1092/49	3. 8. 1949	§ 1	zák. 231/48 Sb.
Alois				
14. 5. 1910	Uplatnění exkomunikačního dekretu – odmítl svátost nemocných člence KSČ.	8 roků	10.000,- Kčs	
VELICKÝ	č. j. Or IIa 417/49	7. 9. 1949	§ 1	zák. 231/48 Sb.
Antonín				
8. 11. 1908	Uplatnění exkomunikačního dekretu – odmítl kmotra hlásícího se k rozkolné KA.	7 roků	20.000,- Kč	

FUNK Theodor	č. j. Or I 1265/49	15. 9. 1949	§ 1	zák. 231/48 Sb.
19. 12. 1893	Rozdával kněžím text výkladu k exkomunikačním dekretům.	10 roků	30.000,- Kč	
HOUŽVIČKA Bohumil	č. j. Or I 1246/49	30. 9. 1949	§ 2	zák. 50/23 Sb.
3. 9. 1914	Podání zprávy o situaci církve v ČSR do zahraničí.	8 roků	50.000,- Kč	
LUDÍN Jan	č. j. Or I 1340/49	13. 10. 1949	§§ 1, 3	zák. 231/48 Sb.
6. 1. 1915	Čtení pastýřských listů, uplatňování exkomunikačních dekretů proti KA.	8 roků	30.000,- Kč	
FRGAL Karel	č. j. Or I 1537/49	14. 12. 1949	§ 1	zák. 231/48 Sb.
24. 10. 1908	Nesouhlas se zákonem o platech duchovních, nesouhlas s rozkolnickou KA.	12 roků	12.000,- Kč	
NOSEK Martin	č. j. Or I 1535/49	15. 12. 1949	§ 1	zák. 231/48 Sb.
15. 7. 1916	Uplatnění exkomunikačního dekretu – odmítl zpověď.	7 roků	15.000,- Kč	
ZLÁMAL Josef	č. j. Or I 1534/49	17. 12. 1949	§ 1	zák. 231/48 Sb.
1. 7. 1915	Uplatnění exkomunikačního dekretu proti rozkolné KA – odmítl kmotra a církevní sňatek.	6 roků, zvýšeno na 10 let	10.000,- Kč	

SCHRÖFEL	č. j. Or I 1222/49	27. 12. 1949	§§ 1, 3	zák. 231/48 Sb.
Václav				
24. 9. 1911	Uplatnění exkomunikačního dekretu – odmítl kmotry.	6 roků	10.000,-	
TKADLČÍK	č. j. Or I 1742/49	9. 1. 1950	§§ 1, 3	zák. 231/48 Sb.
Václav				
7. 1. 1911	Uplatnění exkomunikačního dekretu – odmítl kmotry.	6 roků	10.000,- Kč	
MOC	č. j. Or I 1692/49	10. 1. 1950	§ 1	zák. 231/48 Sb.
Jaroslav				
16. 8. 1918	Čtení pastýřských listů a exkomunikačních dekretů.	7 roků	10.000,- Kč	
HUŤAŘ	č. j. Or I 1758/49	21. 1. 1950	§ 1	zák. 231/48 Sb.
Václav Alois	Čtení pastýřských listů a exkomunikačních dekretů.	8 roků	10.000,- Kčs	
18. 8. 1896				
RESL	č. j. Or I 1436/49	25. 1. 1950	§§	zák. 231/48 Sb.
Josef			2, 3	
18. 10. 1885	Čtení pastýřských listů.	4 roky	10.000,- Kčs	
ŠVÁB	č. j. Or I 1591/49	27. 1. 1950	§ 2	zák. 231/48 Sb.
Bohumil				
4. 6. 1921	Šíření oběžníků arcibiskupa Berana.	4 roky	10.000,- Kčs	

Akce „M“ pro laiky

Již v kapitole Udílení milostí – akce „M“ byla zmínka o udělení milosti duchovním ke dni 29. října 1949. Současně musely být podobným opatřením řešeny i „trestní postihy“ civilních osob.

Z materiálů uložených v tzv. Klosově archivu¹⁵⁹ (nyní v Národním archivu) zjišťujeme, že na počátku listopadu byl **krajským prokuraturám dán telefonický příkaz** (např. prokuratuře v Brně 3. 11. 1949),¹⁶⁰ aby předložily jmenový seznam civilních osob, „*proti nimž se vede trestní řízení pro trestné činy politické povahy, spáchané ve společnosti s duchovními, nebo v souvislosti s politickými trestnými činy duchovních.*“

Dodaný seznam Krajské prokuratury v Brně obsahuje 24 jmen. U některých z nich je opravdu velmi zajímavý „opodstatněný“ důvod trestního řízení. Například u studujícího Františka Bulvy a diplomované ošetrovatelky Jaruše Bulvové

„nelze zatím zjistiti, co je obviněným kladeno k vině.“ Nebo dr. Mečislav Razík, který se „*v neudané době zúčastňoval schůzek Katolické akce [...], a to jako přednášející. Je proto (?) důvodné podezření, že [...] nabádal k protistátní činnosti.*“

Hlavním důvodem trestního stíhání civilních osob uvedených v seznamech krajských prokuratur bylo šíření pastýřských listů a opisů exkomunikačních dekretů.

Takovým „šířením“, zdůvodňujícím trestní stíhání např. Františka Mikulíka ze Stříteže nad Ludinou, bylo i předání opisu pastýřského listu k přečtení manželce.¹⁶¹ Podobně nesmyslná obvinění nacházíme ve všech trestních spisech laiků stíhaných ve vlně represí po vydání exkomunikačních dekretů.

Z archivu ministra Čepičky, ve kterém je uložena Zpráva o amnestii pro laiky z 2. listopadu 1949 vypracovaná soudruhem M. Cíchou, se dovídáme, že:

„Na amnestii pro laiky se pracuje, některé kraje již předložily seznamy osob, které by v této věci přicházely v úvahu. V zásadě je však třeba rozhod-

¹⁵⁹ JUDr. Karel Klos, náměstek ministra spravedlnosti.

¹⁶⁰ NA, f. Ministerstvo spravedlnosti, Klosův archiv, k. 231, neuspořádáno. Zpráva Krajské prokuratury v Brně z 5. 11. 1949.

¹⁶¹ NA, f. Ministerstvo spravedlnosti, Klosův archiv, k. 231, neuspořádáno. Zpráva Krajské prokuratury v Olomouci č. j. 5748/49, nedatováno.

nout, ježto nemáme žádosti laiků [o milost], zda bychom civilní osoby mohli zpracovat i bez jejich individuálních žádostí.“

V témže dokumentu se dočteme, že „*je politicky nutné, aby milost byla udělena podle návrhu strany.*“¹⁶² [Rozuměj komunistické – pozn. aut.]

V této souvislosti stojí za zmínku, že **místní stranické orgány se ne vždy ztotožňovaly s názorem orgánů justičních**, jak dokládá kupř. zpráva krajského prokurátora v Ostravě, podle níž „*veřejní a političtí činitelé, tj. církevní referent KNV a sekretariát KV KSČ navrhuji, aby řízení proti všem obviněným [...] bylo zastaveno.*“¹⁶³

O jaké trestné činy šlo, dokládá jedna stránka seznamu civilních osob, u kterých přícházelo v úvahu udělení amnestie, publikovaná v příloze jako Dokument č. 59.¹⁶⁴

Obraz rozsahu represí v námi sledovaném období podává i další nedatovaná zpráva soudruha Cíchy o průběhu „akce milosti civilních osob“:

*„V českých zemích bylo vedeno trestní stíhání proti civilním osobám v souvislosti s duchovními celkem v 52 trest. případech proti 278 osobám. V akci milosti civilních osob bylo omilostněno celkem 153 osob [...] a všechny případy byly námi omilostněny se souhlasem vnitra.“*¹⁶⁵

Za pozornost v přiloženém Dokumentu č. 60 stojí zpráva, že uvažované případy milostí byly projednány se soudruhem Danešem z ministerstva vnitra, „*který ve sporných případech si ještě vyžádal stanovisko od s. Zápotockého.*“

•

Publikovaná studie chce v nástinu a na základě dokumentů ukázat stálou snahu komunistického režimu o potlačení vlivu náboženství jako ideologického nepřítele drobnými omezeními církevního života. Tehdejší předseda vlády Zápotocký položil na širším předsednictvu ÚV KSČ 25. dubna 1949 zásadní otázku:

[...] jestli už je čas, abychom tento klerikální boj vyvolali a svedli?

¹⁶² VÚA, f. Čepička, sv. 15, a. j. 98. Zpráva o amnestii pro laiky.

¹⁶³ NA, f. Ministerstvo spravedlnosti, Klosův archiv, k. 231, neuspořádáno. Zpráva Krajské prokuratury Ministerstvu spravedlnosti z 3. 11. 1949.

¹⁶⁴ NA, f. Ministerstvo spravedlnosti, Klosův archiv, k. 231, neuspořádáno. Seznam civilních osob stíhaných v souvislosti s činností kněží.

¹⁶⁵ NA, f. Ministerstvo spravedlnosti, Klosův archiv, k. 231, neuspořádáno. Zpráva o průběhu akce Milosti civilních osob.

Když bychom to nechtěli dělat, museli bychom jít tou cestou, kterou jsme šli až dosud, že vyjednáваме, obcházíme a necháváme v nerozhodném stavu [...]

Tady je třeba postavit otázku, jestli to tady chceme hnát do konfliktu.¹⁶⁶

A Strana chtěla. Pokusila se o rozbití jednoty Církve¹⁶⁷, a ta se bránila. Nejen církev československá, ale celosvětová – za pomoci Vatikánu, který vydal dekret odsuzující komunistickou Katolickou akci v Československu a dále dekret odsuzující členství a působení v komunistických stranách všeobecně.

Tento pokus o rozbití Církve selhal, ale v následném období tvrdých represí vedl k jasnému vymezení „MY A ONI“. V církevních strukturách všech církevních denominací, posílil spolupráci členů církevních společností a stal se zárodkem budoucího disentu.

Zhodnocení, zda vydání a uplatňování exkomunikačních dekretů bylo ve vztazích Církve a státu ziskem či ztrátou, už nepřísluší této studii ani Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu.

V Praze, v 55. roce po vydání exkomunikačních dekretů, jejichž platnost nebyla nikdy zrušena...

¹⁶⁶ NA, f. ÚV KSČ, předsednictvo, sv. 10, a. j. 174. Zápis ze schůze širšího předsednictva ÚV KSČ.

¹⁶⁷ V autorském textu a převážně v archivních dokumentech je často užíváno zápisu Církev. Takto se výlučně označuje církev římskokatolická a její organizační struktury. Obecné označení církev je užíváno pro všechna křesťanská církevní společenství.

DOKUMENTY č. 1–61**Soupis**

č.	název dokumentu + archiv	stránka
1.	PROHLÁŠENÍ ÚAV NF O NÁBOŽENSKÉ SVOBODĚ Z 18. 3. 1948. <i>VÚA, f. Čepička, sv. 5, a. j. 34.</i>	201
2.	DOPIS ARCIBISKUPA J. BERANA MINISTRU ČEPIČKOVÍ Z 25. 5. 1948. <i>VÚA, f. Čepička, sv. 35, a. j. 34.</i>	202
3.	MEMORANDUM BISKUPSKÉHO SBORU, PROSINEC 1948. <i>VÚA, f. Čepička, sv. 9, a. j. 52/I.</i>	203
4.	VÝŇATKY ZE ZÁPISU SCHŮZE ŠIRŠÍHO PÚV KSČ Z 31. 1. 1949. <i>NA, f. ÚV KSČ, předsednictvo, 1949, sv. 8, a. j. 161.</i>	207
5.	ZÁPIS Z PORADY KOMISE PÚV KSČ ZE 4. 2. 1949. <i>VÚA, f. Čepička, sv. 9, a. j. 52/I.</i>	210
6.	ZÁPIS ZE SCHŮZE PÚV KSČ ZE 7. 2. 1949. <i>NA, f. ÚV KSČ, předsednictvo, 1949, sv. 9, a. j. 162.</i>	218
7.	INFORMACE PRO PREZIDENTA Z 21. 3. 1949. <i>VÚA, f. Čepička, sv. 9, a. j. 53.</i>	220
8.	INFORMACE PRO PREZIDENTA Z 2. 4. 1949. <i>VÚA, f. Čepička, sv. 9, a. j. 53.</i>	221
9.	MEMORANDUM BISKUPSKÉHO SBORU Z 29. 4. 1949. <i>NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 48, a. j. 865.</i>	223
10.	ZÁPIS ZE SCHŮZE CÍRKEVNÍ KOMISE ÚV KSČ Z 18. 5. 1949. <i>NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 47, a. j. 862.</i>	226

11. **REFERÁT V. KOPECKÉHO NA IX. SJEZDU KSČ.** 230
NA, f. ÚV KSČ, Kopecký, sv. 2, a. j. 82.
12. **ZÁPIS O PORADĚ CÍRKEVNÍ ŠESTKY Z 1. 6. 1949.** 233
NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 47, a. j. 862.
13. **PŘEHLED ZASTAVENÝCH KATOLICKÝCH ČASOPISŮ.** 236
NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 48, a. j. 866.
14. **ZPRÁVY KOMISE ÚAV NF.** 238
NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 48, a. j. 864.
15. **ZPRÁVA A. ČEPIČKY PRO K. GOTTWALDA Z 1. 6. 1949.** 240
NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 48, a. j. 865.
16. **MATERIÁL PRO JEDNÁNÍ BISKUPSKÉ KONFERENCE V OLOMOUCI
O POSTAVENÍ CÍRKVE.** 243
Vlastní archiv autora.
17. **USNESENÍ PÚV KSČ Z 8. 6. 1949.** 251
NA, f. ÚV KSČ, předsednictvo, sv. 11, a. j. 178.
18. **PROVOLÁNÍ MANIFESTAČNÍ SCHŮZE KOMUNISTICKÉ
KATOLICKÉ AKCE Z 10. 6. 1949.
ZVLÁŠTNÍ VYDÁNÍ KATOLICKÝCH NOVIN 11. 6. 1949.** 257
NA, f. ÚV KSČ, Generální sekretariát, sv. 47, a. j. 573.
19. **OBĚŽNÍK KATOLICKÉMU DUCHOVENSTVU A VĚŘÍCÍMU LIDU
Z 15. 6. 1949.** 263
VÚA, f. Čepička, sv. 9, a. j. 51 .
20. **DOPIS GENERÁLNÍHO ŘEDITELSTVÍ POŠT NA ÚV KSČ
Z 11. 7. 1949.** 266
NA, f. ÚV KSČ, Kancelář J. Franka, sv. 51, a. j. 554.
21. **USNESENÍ ÚV KSČ Z 13. 6. 1949.** 269
NA, f. ÚV KSČ, předsednictvo, sv. 11, a. j. 179.
22. **ZPRÁVA O PRŮBĚHU BOHOSLUŽEB V PRAŽSKÉM KRAJI 19. 6. 1949.** 270
NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 48, a. j. 866.

23. **USNESENÍ PÚV KSČ Z 20. 6. 1949.** 272
NA, f. ÚV KSČ, předsednictvo, sv. 12, a. j. 180.
24. **DOPIS ÚV KSČ KRAJSKÝM SEKRETARIÁTŮM.** 275
NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 48, a. j. 866.
25. **DEKRET KONGREGACE SV. OFFICIA Z 20. 6. 1949** 278
(OZNAČOVANÝ JAKO 1. EXKOMUNIKAČNÍ DEKRET).
VÚA, f. Čepička, sv. 5, a. j. 53.
26. **ZÁPIS CÍRKEVNÍ ŠESTKY Z 24. 6. 1949.** 280
NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 47, a. j. 862.
27. **ROZHLASOVÝ PROJEV A. ZÁPOTOCKÉHO Z 21. 6. 1949.** 284
NA, f. ÚV KSČ, Zápotocký, sv. 17, a. j. 675.
28. **ZÁPIS ZE ZASEDÁNÍ VLÁDY 21. 6. 1949.** 286
NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 154, a. j. 1494.
29. **ZÁPIS ZE SCHŮZE PŘEDSEDNICTVA ÚV KSČ Z 27. 6. 1949.** 291
NA, f. ÚV KSČ, předsednictvo, sv. 12, a. j. 181.
30. **ZÁPIS ZE SCHŮZE CÍRKEVNÍ ŠESTKY Z 29. 6. 1949.** 293
NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 47, a. j. 862.
31. **ZÁPIS ZE SCHŮZE CÍRKEVNÍ KOMISE ÚV KSČ Z 13. 7. 1949.** 294
NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 47, a. j. 862.
32. **OPISY DOPISŮ BISKUPŮ J. HLOUCHA A Š. TROCHTY MINISTRU** 296
ČEPIČKOVÍ.
NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 48, a. j. 866.
33. **DEKRET O KOMUNISMU Z 1. 7. 1949** 300
(OZNAČOVANÝ JAKO 2. EXKOMUNIKAČNÍ DEKRET).
VÚA, f. Čepička, sv. 15, a. j. 100.
34. **VÝBOR KOMUNISTICKÉ KATOLICKÉ AKCE.** 303
VÚA, f. Čepička, sv. 11, a. j. 65.

35. **OBĚŽNÍK ARCIBISKUPA J. K. MATOCHY K OTÁZCE EXKOMUNIKAČNÍCH DEKRETŮ.** 309
VÚA, f. Čepička, sv. 5, a. j. 34.
36. **HLÁŠENÍ Z KRAJŮ PLZEŇ A KARLOVY VARY.** 313
VÚA, f. Čepička, sv. 9, a. j. 53.
37. **DÁLNOPISNÁ ZPRÁVA Z 12. 7. 1949 O PROVÁDĚNÍ EXKOMUNIKAČNÍCH DEKRETŮ.** 315
VÚA, f. Čepička, sv. 15, a. j. 100.
38. **TEXT DÁLNOPISU MINISTERSTVA SPRÁVEDLNOSTI Z 29. 7. 1949.** 317
NA, f. Ministerstvo spravedlnosti, k. 199 – Fajstl.
39. **AGENTURNÍ ZPRÁVA O JEDNÁNÍ KAPLANA FAJSTLA.** 318
VÚA, f. Čepička, sv. 13, a. j. 84, s. 8–9.
40. **ZPRÁVA KP V PARDUBICÍCH O ODEPŘENÍ CÍRKEVNÍCH OBŘADŮ.** 319
NA, f. Ministerstvo spravedlnosti, k. 199 – Fajstl.
41. **ZPRÁVA ODD. III/3 Z 29. 7. 1949 VE VĚCI A. FAJSTLA.** 321
NA, f. Ministerstvo spravedlnosti, k. 199 – Fajstl.
42. **ROZSUDEK ST. SOUDU Z 3. 8. 1949, Č. J. OR I 1092/49 – FAJSTL.** 322
VÚA, f. Čepička, sv. 14, a. j. 91.
43. **ZPRÁVY ZE SEKRETARIÁTŮ KSČ, SRPEN 1949. (A. FAJSTL)** 326
NA, f. ÚV KSČ, Gottwald, sv. 48, a. j. 866.
44. **ZPRÁVA KRAJSKÉHO CÍRKEVNÍHO TAJEMNÍKA V. MOLKUPA Z 31. 8. 1949.** 328
VÚA, f. Čepička, sv. 17, a. j. 114.
45. **VÝPLATY POKROKOVÝM KNĚŽÍM.** 332
VÚA, f. Čepička, sv. 11, a. j. 64.
46. **ŽALOBA OKRESNÍ PROKURATURY VE VALAŠSKÝCH KLOBOUKÁCH, Č. J. ST 175/49.** 333
NA, f. Ministerstvo spravedlnosti, Klosův archiv, Milosti 1949.
47. **SEZNAM TRESTNĚ STÍHANÝCH DUCHOVNÍCH.** 335
NA, f. Ministerstvo spravedlnosti, k. 58; f. ÚAV NF, k. 36.

48. **ZPRÁVA ODD. III/3 Z 17. 9. 1949 K PŘÍPADU THEODOR FUNK.** 345
VÚA, f. Čepička, sv. 14, a. j. 91.
49. **PŘEPIS ROZHLASOVÉ REPORTÁŽE PO AMNESTII Z 30. 10. 1949.** 348
VÚA, f. Čepička, sv. 15, a. j. 98.
50. **ŽÁDOST O MILOST THDR. JOSEFA NOVOSADA.** 350
NA, f. Ministerstvo spravedlnosti, k. 58, neutříděno.
51. **ZPRÁVA NÁMĚSTKA KLOSE O ZAJIŠTĚNÍ AKCE „M“.** 352
NA, f. ÚV KSČ, organizační odd., sv. 17, a. j. 115, nedatováno.
52. **PŘEHLEDNÁ ZPRÁVA „OMILOSTNĚNÍ“.** 354
VÚA, f. Čepička, sv. 15, a. j. 98.
53. **ZPRÁVA O PRŮBĚHU AKCE „M“.** 358
VÚA, f. Čepička, sv. 15, a. j. 98.
54. **ZPRÁVA MINISTERSTVA SPRAVEDLNOSTI Č. J. OR I 1340/49 O PŘÍPADU LUDÍN.** 359
VÚA, f. Čepička, sv. 141, č. j. 91.
55. **POKYN STÁTNÍ PROKURATURY VE VĚCI POZDECH.** 361
VÚA, f. Čepička, sv. 141, č. j. 91.
56. **SEZNAM STÍHANÝCH CIVILNÍCH OSOB V BRNĚ Z 5. 11. 1949.** 364
NA, f. Ministerstvo spravedlnosti, Klosův archiv, k. 231.
57. **ZPRÁVA O AMNESTII PRO LAIKY A DUCHOVNÍ NA SLOVENSKU.** 376
VÚA., f. Čepička, sv. 15, č. j. 98.
58. **ZPRÁVA KRAJSKÉ PROKURATURY V OSTRAVĚ ZE DNE 3. 11. 1949.** 378
NA, f. Ministerstvo spravedlnosti, k. 231, neutříděno.
59. **JEDNA STRÁNKA ZE SEZNAMU STÍHANÝCH CIVILNÍCH OSOB“.** 380
NA, f. Ministerstvo spravedlnosti, k. 231, neutříděno.
60. **ZPRÁVA O PRŮBĚHU AKCE MILOSTI CIVILNÍCH OSOB.** 381
NA, f. Ministerstvo spravedlnosti, k. 231, neutříděno.

61. **HLAVNÍ PŘEDSTAVITELÉ CÍRKVE PŘI JEDNÁNÍCH SE ZÁSTUPCI STÁTNÍ MOCI – THDR. JOSEF BERAN, THDR. JOSEF HLOUCH, THDR. ŠTĚPÁN TROCHTA.** 382
Text a snímky archiv autora.
DOVĚTEK MONS. FRANTIŠKA RADKOVSKÉHO. 388

K výběru dokumentů

Studie má prostřednictvím dobových dokumentů ukázat vývoj vztahů mezi římskokatolickou církví (Církví) jako církví majoritní a komunistickým státem. Formálně byl za partnera církve zvolen Ústřední akční výbor Národní fronty ovládaný Alexejem Čepičkou, který v březnu 1948 vydal prohlášení o náboženské svobodě sdělující mezi řádky, že svobodou se rozumí podřízenost ÚAV NF ovládaného Ústředním výborem KSČ.

Dokumenty v první části vztahující se k období do června 1949, popisují situaci a omezení Církve na straně jedné a přípravu proticírkevních zásahů řízenou ÚV KSČ na straně druhé.

Další část výběru zachycuje období neúspěšného pokusu o rozložení Církve zevnitř ustavením komunistické Katolické akce a vytvoření „národní církve“. Na tento pokus reagoval Vatikán vydáním dvou dekretů. První se vztahoval k československé Katolické akci, druhý dekret měl celosvětovou platnost a týkal se členství a práce v komunistických stranách.

Ve třetí části jsou zařazeny dokumenty vztahující se k následným represím proti duchovním a laikům.

V závěrečné části více než šesti desítek publikovaných dokumentů (z nichž je část z důvodů špatně čitelných originálů uváděna alespoň v prepisech) poukážeme na zvláštní amnestii udělovanou z propagandistických důvodů za „trestné činy“, které dnes vnímáme jako nesmyslná obvinění, ale před padesáti lety znamenaly ztrátu svobody.

A. R.

(Zvýraznění podtrháváním je v prepisech převzato z originálu, tučné zvýraznění textu používá autor. U špatně čitelných originálů, které jsme se přesto pro jejich autenticitu a působivost rozhodli použít, přistupujeme navíc i k jejich přepisu.)

[P Ř E P I S]

NÁRODNÍ FRONTA A NÁBOŽENSTVÍ.

Předsednictvo Ústředního akčního výboru Národní fronty zdůrazňuje, že svoboda náboženství a vykonávání náboženských obřadů je jednou ze základních zásad našeho lidově demokratického režimu.

Akční výbor Národní fronty musí pečovat o to, aby byla náboženská svoboda všude v plné míře uchována a aby byl zajištěn nerušený výkon náboženských obřadů. Odsuzujeme samovolné zásahy do církevního školství a všechny akty, které by náboženskou svobodu mohly porušovat. Takové zásahy mohou být pouze výsledkem nepochopení nebo dílem provokačních živlů, které chtějí nábožensky citící občany popouzet proti lidově demokratickému řádu. Akční výbory Národní fronty musí takovým zásahům čelit, a pokud se někde vyskytly, napravit je.

Se stejnou rozhodností je třeba odsoudit některé pokusy reakce o zneužití některých kazatelen, kněžských úřadů a náboženského tisku k politickým vystoupením proti republice, proti vládě a lidově demokratickému režimu. Takovéto nedůstojné zjevy by poškodily především církev, která by je ve svých řadách trpěla. Pokud jde o přímo trestné činy, spadají pod pravomoc zákona. Pokud jde o jurisdikci církví, žádáme akční výbory, jakož i členy náboženských obcí, aby se se svými stížnostmi obraceli na generální sekretariát Ústředního akčního výboru Národní fronty.

Se zadostiučiněním však zjišťujeme, že všecky takové případy jsou pouze ojedinělé a že převážná většina kněží všech církví zaujala v rozhodujících dobách loyální stanovisko vůči vládě a postavila se po bok svých věřících proti rozvrtné reakci. Vítáme skutečnost, že v četných akčních výborech jsou kněží přímými členy a aktivními spolupracovníky.

Obrozená Národní fronta si položila za úkol semknout ke spolupráci všechny kladné síly národa a včleňuje do svých řad i organizace, instituce a činitele náboženské nebo církevní, pokud se chtějí podílet na budování naší republiky. Výrazem toho je, že v Ústředním akčním výboru Národní fronty jsou zastoupeni kněží a náboženští pracovníci církve katolické, československé, československé, pravoslavné a jiné. **Pro stálé spojení s církvemi a náboženskými organizacemi se zřizuje při Ústředním akčním výboru Národní fronty komise pro záležitosti církevní.**

Obracíme se na všechny akční výbory, aby také ony v okruhu své působnosti navázaly spojení s církevními institucemi a činiteli, aby s nimi spolupracovaly při řešení budovatelských úkolů a **aby pokrokové, demokratické činitele církevní přizvaly k činnosti do příslušných orgánů Národní fronty.** Při krajských akčních výborech buďtež obdobně jako v ústředí zřízeny komise pro náboženské a církevní otázky.

Obracíme se na představitele a kněze všech církví, aby se manifestačním způsobem přihlásili k budovatelskému programu obrozené Národní fronty, aby podporovali úsilí vlády Klementa Gottwalda, která chce naplňovat myšlenky sociální spravedlnosti.

Hlaste se ke spolupráci u akčních výborů Národní fronty. Pomáhejte uskutečňovat bratrský poměr mezi občany, pomáhejte tmelit jednotu lidu a národa!

Ústřední akční výbor Národní fronty.

Dr. A. Čepička,
gen. sekretář

Ant. Zápotocký,
předseda

V Praze, dne 25. května 1948.

Slovutný pane ministře,

ke všerejšímu jednání církevně - náboženské komise ve věci kandidatury kněží a tím i pana ministra Plojhara sděluji katoličtí biskupové, shromáždění na mimořádné poradě v Praze dne 24. května t.r. :

Biskupové důkladně uvážili celou záležitost a opakují, že nemohou nic změnit na svém dosavadním stanovisku, které je podle Can. 139 § 2 CJC zásadní s hlediska církevního práva pokud jde o jmenování kněží ministry resp. povereníky.

Vzhledem k poslanecké kandidatuře ve smyslu § 4 téhož zákona nemohou biskupové dátí svolení, poněvadž katoličtí kněží by byli jako poslanci v nebezpečí, že by museli schválit zákony, které by mohly býti v rozporu s právem nejen církevním, nýbrž i přirozeným, to jest božským.

Pokud se týká voleb jsou známy katolickému lidu povinnosti, jak je diktuje svědomí a nábožensko mravní zásady o povinnostech vůči státu a jeho lidu.

Biskupové žádají, aby v tomto zásadním stanovisku, které by vždycky a za všech okolností museli hájiti, nebyl spatřován negativní postoj k vládě, nýbrž upřímná snaha sloužiti dle nejlepšího vědomí a svědomí zájmům lidu.

Proto doufají katoličtí biskupové v další úspěšnou spolupráci, které jest zvláště v dnešní době pro mravní i hospodářskou obnovu a konsolidaci naší drahé republiky i pro prestiž státu na mezinárodním fóru nezbytně zapotřebí.

A jako dosud, biskupové nepřestanou pracovat a modlit se, aby naše vlast byla vedena ke stále většímu rozkvětu a blahobytu.

N. O. 115/48.

+ Josef Beran,
arcibiskup pražský, předs.
biskupských konferencí.

[P Ř E P I S]

O p i s

Memorandum biskupůD ů v ě r n ě

Pane presidente republiky,

katoličtí biskupové a ordináři Československé republiky, shromáždění na poradách ve dnech 14. a 15. prosince 1948 v Praze, posoudili přítomné poměry mezi Církví a státem a dospěli k názoru, že nynější situace nejen že neprospívá Církvi, ale škodí také státu a ohrožuje jeho mírumilovné budovatelské úsilí. Zdá se nám, že přichází nazmar příliš mnoho energie, již by mělo být využito k tvůrčí práci pro hmotné i mravní dobro našeho českého i slovenského lidu.

Poněvadž veškerá zodpovědnost za nynější církevně-politické poměry je svalována na biskupy, dovolujeme si připomenouti Vám, pane presidente, že při objektivním a nestranném posouzení jest všem zcela jasné, že **nikoliv stát, nýbrž Církev je na straně poškozených**. Již delší dobu jest totiž celý národ svědkem soustavných a plánovaných útoků v tisku i rozhlasem a na veřejných shromážděných jak proti katolické Církvi a její nejvyšší hlavě, tak proti katolickému duchovenstvu a hlavně proti biskupům, kteří jsou označováni za hlavní příčinu nesouladu mezi Církví a státem.

Odmítáme toto tvrzení jako nespravedlivé a mylné. Poněvadž však nám nezáleží v těchto rozporech na prestižních otázkách, nýbrž jediné na blahu národa a jeho náboženských zájmech, usnesli jsme se na uvedených poradách pokusiti se opět o objasnění situace a navázání přerušených jednání.

Připomínáme, že postupná akce omezování svobody katolické Církve a znemožňování uplatnění jejich nezadatelných božských práv dosáhla takových rozměrů, že jest dotčena již sama základní struktura církve, čímž jest znesnadňován její vnitřní život a ohroženo její nadpřirozené poslání.

Církev utrpěla těžké ztráty v oboru církevního školství. Do výchovy na státních školách byl uveden duch zcela protikřesťanský. Téměř úplně byly potlačeny náboženské časopisy a nakladatelská činnost. Byli jsme svědky velké kampaně proti papeži a plánovitých snah zdiskreditovati biskupy a vytvořiti umělou přehradu mezi biskupy na jedné a kněžími na druhé straně a dále podobně mezi kněžími a věřícím lidem. Sociální postavení kněží a řeholníků i řeholnic stejně jako laických učitelů náboženství je v naprostém rozporu se sociálními snahami doby, což zejména v případě řeholnic, pracujících v nemocnicích a v ústavech pro přestárlé, budí pozornost i těch lidí, kteří dosud nepřipouštěli, že by se Církvi dala nějaká křivda.

A zatím, co se poměry vyvíjely tímto způsobem, neučinila Církev pozitivně vlastně ničeho, z čehož by se dalo usuzovati na její negativní postoj k vládě. Jestliže nastaly všechny tyto rozpory a potíže ve většině z nepochopení stanoviska Církve k politické aktivitě kněží, pak zdůrazňujeme, že se jedná o staré zásady Církve, i když jsou snad mnohými biskupy po nových zkušenostech za války a po ní důsledněji dodržovány.

Poněvadž po uvedených biskupských poradách došlo ke zhoršení situace hlavně uzavřením dalších církevních škol, zvýšenou kampaní proti nadpřirozenému poslání Církve a zbavováním duchovenstva, řeholníků a řeholnic rovnosti v zásobování a pod., neodvážili jsme se navázati nová jednání, ježto jsme to považovali za beznadějně. Avšak nové porady ve dnech 18. a 19. ledna 1949 v Praze znovu potvrdily usnesení poslední biskupské konference. Proto byla vyslána k Vám, pane presidente republiky, dne 19. 1. 1949 delegace, kterou jste laskavě přijal a projevil přání, abychom své požadavky předložili písemně.

Proto téhož dne po návratu delegace z audience usnesl se biskupský sbor obrátit se na Vás touto peticí:

Pane presidente republiky,

čeští a slovenští katolíci splní dle učení víry své věrně všechny své povinnosti vůči národu a státu, **jakmile poznají, že nejsou vystaveni nebezpečí zraditi své povinnosti vůči Bohu a Církvi**; budou je plnit s největším nadšením a obětavostí. Nechceme tvořit žádný stát ve státě, chceme zůstat jedině Církví s posláním přivádět lid k Bohu, zdroji pravdy a štěstí, chceme však být i v plnění těchto úkolů svobodni a **jsme přesvědčeni, že takto nejlépe přispějeme též k budovatelskému úsilí vlády i k hmotnému blahobytu lidu.**

Jsme dále přesvědčeni, že dohoda, která by respektovala oprávněné zájmy státu a Církve, je možná a že při dobré vůli na obou stranách se i podaří. Prosíme, pane presidente republiky, abyste svým vysokým vlivem způsobil, by se tak stalo co nejdříve. Proto biskupský sbor ve snaze po urovnání poměrů žádal o Vaše slyšení a předkládá Vám nyní na Vaše přání tyto své

N Á V R H Y A P O Ž A D A V K Y ,

které by mohly a měly se státi podkladem pro nové jednání v náboženské komisi ÚAV NF (sekce pro katolickou církev), aby došlo aspoň v nejzákladnějších věcech k rámcové dohodě a aby byly stanoveny přesné normy pro další spolupráci.

Prosíme a žádáme,

1/ aby bylo upuštěno od soustavných útoků v tisku, rozhlase a veřejných projevech proti Církvi a jejím představitelům a aby křesťanské pojetí života nebylo veřejně znehodnocováno jako příčí se vědě a pokroku a aby nám byla poskytnuta nejširší možnost obhájit se proti takovým útokům veřejně v tisku, rozhlase a veřejných projevech v duchu zásad demokracie;

2/ aby dekrety o zestátnění a rušení církevních škol nebyly dále vydávány, a vydané, aby byly odvolány a aby od pololetí byl všude zaveden dřívější stav podle dohody ze dne 11. června 1948. Biskupský pověřenec pro školské záležitosti předloží konkrétní návrh na definitivní řešení a rozmístění církevních škol v duchu učiněné dohody. Žádáme současně, aby jednotlivým ordinářům nebyly činěny překážky při zřizování a udržování soukromých kursů pro přípravu katechetů a katechetek, pro řeholní a laické pastorační pracovníky, pro varhaníky, farní a charitní sestry; ať nejsou kladeny překážky při vyřizování charitních a pastoračních stanic a ať jsou pro tyto účely uvolněny potřebné zabrané církevní budovy. Rovněž žádáme, aby za zabrané školní budovy bylo uhrazeno nájemné za dobu jejich odnětí;

3/ aby učebné osnovy se vyvarovaly všeho, co má ráz protináboženský a proticírkevní a aby byla zjednána náprava tam, kde se tak již stalo. Dále, aby při úpravě školních rozvrhů bylo vyučování náboženství hodnoceno aspoň jako každý jiný předmět a nebyly činěny potíže jeho nevhodnou úpravou v rozvrhu. Zájmový náboženský kroužek ať jest uveden v život na všech školách III. stupně. Žádáme rovněž, aby pro náboženskou činnost nebo přesvědčení nebyl nikdo vylučován z vysokých škol a aby nebylo bráněno duchovním a laickým učitelům náboženství s příslušnou kvalifikací a kanonickou missí v přístupu do školy pod záminkou nedostatečně kladného postoje k lidově-demokratickému zřízení, a v odůvodněných případech aby nebylo postupováno jednostranně bez dohody s církevními úřady;

4/ Žádáme o spravedlivou úpravu otázky náboženského tisku podle návrhu pověřence biskupského sboru pro katolický náboženský periodický tisk a knižní trh. Domáháme se, aby úřední zákroky proti některým katolickým nakladatelstvím byly odvolány, nezávadné zakázané knihy znovu povoleny a aby pro každou diecézi byla povolena jedno až dvě katolická nakladatelství;

5/ žádáme a prosíme o svobodné právo sdružovati se v náboženských spolcích a bratrstvech a o právo shromažďovati se svobodně na veřejných náboženských manifestacích, svobodně pořádati náboženské poutě a tradiční církevní průvody. Prosíme, aby nebyl činěn nátlak na katolíky, aby účastí na pracovních brigádách o nedělích a svátcích porušovali sváteční klid a aby jim bylo umožněno splnit svou pracovní povinnost v době jiné;

6/ aby byla zastavena kampaň proti papeži, hlavně katolické Církve, aby byla respektována, a aby byly s diplomatickým zástupcem Svaté Stolice projednány otázky upravené zásadně Modem vivendi. Bez předběžné dohody se Svatou Stolicí o věcech upravených již zásadně Modem vivendi nelze úspěšně projednávat ani ostatní církevně-politické otázky s biskupským sborem;

7/ aby se vláda postarala, aby nezodpovědné živly se nepokoušely vnášet mezi biskupy a katolické duchovenstvo a mezi duchovenstvo a věřící rozpory;

8/ aby nebyly zásadně inscenovány nezodpovědnými živly ilegální a vládě nepřátelské snahy a činy v řadách duchovenstva a aby případy důvodného zatčení byly hlášeny církevním úřadům s udáním důvodů, stejně jako rozsudky, aby byly zasílány příslušným konsistořím na vědomí a aby bylo umožněno nahlédnouti do soudních spisů zástupcům konsistoře. Prohlašujeme znovu, že Církev si nepřeje zasahování duchovenstva do politiky a prosíme, aby toto stanovisko bylo uznáno;

9/ aby platové podmínky duchovenstva byly upraveny, jak to odpovídá sociálnímu vývoji, a trváme na zachování štolových poplatků, což je interní věc Církve, všeobecně a universálně vžitá, k jejímuž rušení nemohou dáti ani biskupové souhlas. O úpravě platové pro kněze předložíme příslušný návrh. Znovu zdůrazňujeme nutnost úpravy platů laických učitelů a učitelek náboženství a žádáme, aby jim plat nebyl zdržován po řadu měsíců, nýbrž vyplácen pravidelně měsíčně. I v těchto otázkách předložíme konkrétně návrhy, stejně jako v otázkách platových a národního pojištění u sester pracujících nadále jako ošetřovatelky v nemocnicích, předaných státu;

10/ aby bylo upuštěno od odiosní a nespravedlivé sociální diskriminace duchovních, řeholníků a řeholnic, jejich zbavování stejných občanských práv a nároků a jejich postupného vylučování z národa a zatlačování do posic, které by se daly pak snadno prohlásiti za nepřátelské vládě, státu a národu.

Vážený pane presidente,

dovolili jsme si Vám předložit jako hlavě státu své potíže a návrhy. Činíme tak s klidem, bez jakýchkoliv prestižních motivů, otevřeně a s pocitem plné zodpovědnosti před historií, majíce na zřeteli jen zájmy národa. Pane presidente, veškerý český a slovenský lid k Vám vzhlíží jak k hlavě státu a vidí ve Vás nejvyššího představitele svých tužeb a obhájce spravedlnosti. Věříme, že svým zodpovědným vlivem učiníte nám schůdnou cestu ke spravedlivému řešení situace a zajistíte tak ve vzájemné důvěře úspěšnou spolupráci Církve a státu pro šťastnou budoucnost Čechů a Slováků ve společné republice.

Spoléháme na Vás a modlíme se, aby se toto dílo zdařilo, jsouce ochotni pomáhati všude, kde je toho potřeba pro blaho lidu, podle osvědčených zásad naší víry.

Račte přijmout, slovutný pane presidente, projev naší společné úcty a ujištění naší nejlepší dobré vůle, sloužiti dle nejlepší svědomí republiky a jejímu lidu.

Za sbor katolických biskupů
a ordinářů v ČSR

v. r. + Josef arcibiskup.

STÁTNÍ ÚSTŘEDNÍ ARCHIV v Praze
 ZRUŠEN STUPĚŇ UTAJENÍ
 Důvod: 174/2011 Sb. 11.10.11
 Datum: 11.10.11
 Podpis: PhDr. Alena Nostková
 4 výtisky.
 Z á p i s č. 8
 0-19-8
 ARCHIV

se schůze širšího předsednictva ÚV KSČ, konané dne 31. ledna 1949.

Přítomni/ soudruzi Gottwald, Slánský, Clementis, Čepička, Dolanský, Duriš, Erban, Fierlinger, Frank, Geminder, Gregor, John, Jankovcová, Kliment, Kopecký, Kopřiva, Krajčír, Krosnář, Nosek, Smrkovský, Široký, Švermová.

Omluveni: soudruzi Bareš, David, Nejedlý, Nový, Zápotocký.

U s n e s e n í .

[P Ř E P I S]

[...]

VII. Memorandum sboru biskupů a ordinářů v ČSR (s. Gottwald).

1/ Pověřit komisi, složenou ze soudruhů Čepičky, Johna, Kopeckého, Clementise a Širokého, přípravou návrhu na další postup v otázce církve k projednání na příští schůzi předsednictva ÚV.

2/ Informace soudruha Čepičky o některých událostech v katolické církvi vzata na vědomí.

[...]

VII. Memorandum sboru biskupů a ordinářů v ČSR. (s. Gottwald).

soudr. Gottwald: Dostal jsem dnes memorandum biskupského sboru. Kopii dostal soudruh Čepička. Budeme se muset v předsednictvu tím zabývat. Navrhuji, aby soudruh Čepička byl pověřen, případně malá komise, věci prostudovat a pro příští schůzi předsednictva dát konkrétní návrh, jak postupovat.

Vzal bych na sebe to, že bych současně informoval ostatní nekomunistické členy vlády o svém rozhovoru s biskupy a dal jim memorandum přečíst, protože na něm mají zájem, hlavně lidovci.

Doporučuji ustanovit malou komisi ze soudruhů Čepičky, Johna, Kopeckého, Clementise a Širokého, že by to prostudovali a připravili návrh.

Prosím, aby soudruzi o tom přemýšleli, jakou taktiku máme volit dál. Předal bych to předsedovi vlády, jako předsedovi NF, ministru spravedlnosti jako gen. tajemníku NF, aby věc udělali předmětem jednání NF, jako věc církevních kruhů. Příští týden bychom se dohodli na linii. Komise by to připravila.

s. Čepička: Memorandum bylo odesláno za těchto okolností: **Memorandum se liší od dosavadních memorand, která nám posílali.**

Je to výsledek velmi úporného tří denního jednání episkopátu, kdy se rozhodovalo, zda se má vůbec dále jednat. Pražský arcibiskup zastával názor, že je zbytečné vůbec dále jednat a že by církev měla brát kurs na to, **aby bylo dosaženo odluky církve od státu.** Aby nebyla ani finančně odvislá na státu. Mariánská daň prý vynesla v minulém roce mnoho peněz, což **ukazuje, že občanstvo je ochotno si církev dále vydržovat.** Myslí, že kdyby se ukázalo, že je vykonáván tlak na církev, že by se tato situace ještě zlepšovala.

Ordináři, také slovenští, se proti tomuto stanovisku postavili a potírali to. Hlavně **Trochta myslil, že je příležitost pro církev, aby dostala nějaké postavení v životě státu.** Konference rozhodla hlasováním, že má být zahájeno jednání, že mají být požadavky církve formulovány v memorandu v osmi bodech, že memorandum má odevzdat delegace hlavě státu v čele s pražským arcibiskupem.

Beran se ohradil proti vypracování memoranda a proti vedení delegace. Že s tím nechce mít nic společného, že to dále ubližuje prestiži církve. Na to se argumentovalo, že se to bude posuzovat jako opoziční stanovisko církve. Do 6. ledna měla být tato věc provedena.

Nyní, když se začala znovu projednávat otázka církevních škol, tak se přišlo na to, že děti nedostanou vysvědčení na církevních školách a že rodiče se budou sami starat, aby převedli děti na státní školy. Nyní se obrátili na arcibiskupa, proč nesplnil usnesení konference. Na to dal vypracovat Beran memorandum, ale řekl, že půjde s tím k prezidentovi.

Trochta viděl, že memorandum vůbec nesouhlasí s usneseními, která byla udělána, tak na něj tlačil pod výhrůzkou, že je zodpověden za další průběh věcí, aby tuto věc znovu dělal. Mezi tím přišly různé věci (šatenky, církevní školy a pod., byl zabrán seminář a výměrem byly zrušeny všechny církevní školy). **Tento postup sloužil Beranovi jako argument k tomu, že to je nečestná hra,** že nahoře se slibuje a dole se to nerespektuje.

Nová konference byla svolána před 14 dny a opět bylo rozhodnuto, že memorandum má být vypracováno a delegace vyslána, do čela byl postaven Matocha z Olomouce místo Berana. Znovu nastala tahanice, avšak bez memoranda.

Delegace došla k prezidentovi a na základě rozmluvy s ním vtělili biskupové své požadavky v memorandum. Rozpory tam skutečně jsou. **Tón memoranda je úplně jiný a požadavky jsou střídme. Ukazuje se tam na to, že jsou poškozovány jak stát, budování, tak církev.**

Žádá se zastavení útoků na církev, proti Vatikánu, aby nadále nebyli lákáni duchovní do ilegální činnosti, otázka tisku, platy duchovních, nový požadavek štolovy poplatky [*spr. štolové – byly osobními finančními dary věřících duchovním za jimi poskytované zvláštní služby – pozn. aut.*] a otázka církevních škol v té formě, jak bylo dohodnuto loňského roku. Věci, které se týkají Vatikánu, aby byly dohodnuty v Modu vivendi. Mluví se o diskriminaci, co do rovnoprávnosti občanské, která zahání kněze do takové situace, že mohou být prohlášeni za zrádce.

Mezitím jsme se dohodli ve věci Charity. Došlo k dohodě, aby tato organizace byla obnovena a aby mohla dále vyvíjet činnost. Věc nebyla dělana v dohodě s Národní frontou. Fiala to udělal prý pod tlakem a volba výboru byla udělána bez vědomí Národní fronty. Lidé od nich ve styku s našimi funkcionáři jsou přesvědčeni, že to s nimi nemyslíme upřímně a že v případě, že je nebudeme potřebovat, je odhodíme. Fiala říká, že se toho bál, a z toho důvodu chtěl utéci. Dnes jsme měli poradu s Fialou a Trochou. **Fiala by dělal generálního ředitele Charity a dá výbor tak dohromady, aby tam byli zastoupení také ti knězi, kteří jsou církví izolováni.** Trocha slíbil, že otázku projedná a že v tom ohledu bude složení výboru poopraveno.

Říká, že i Beran je osobně sklíčen a oťresen, tím, co se děje v Maďarsku i u nás. Sám naznačil, že církev se bude snažit střízlivě požadavky projednat, aby bylo možno dosáhnout dohody.

Důležité je, že otázka Plojgara, která dosud byla první otázkou arcibiskupa, byla opuštěna a že se netrvá na tom, aby po půl roce byl exkomunikován. Tento požadavek byl vzat z pořadu, zůstává sice nevyřešen, ale je pravděpodobné, že Plojgar bude moci v Charitě spolupracovat. Dnes by byla vhodná příležitost dohodu aspoň na určitou dobu naturalisovat, aby nešli přímo proti režimu.

- s. Gottwald: **Komise by se na to podívala. Jsou tam některé velmi drzé požadavky. Útok Vatikánu. Ideologie nepřátelské křesťanství se nemají šířit. Chtějí nám zakázat světový názor. Musíme o tom uvažovat, jak tuto věc postavit.** Doporučuji materiál rozmnožit a dodat také ostatním členům předsednictva k informaci.

Příští schůzi širšího předsednictva ÚV KSČ svolat na pondělí, dne 7. 2. 49.

Zapsala: Strnadová.

[P Ř E P I S]

Zápis porady o připravovaném jednání s římskokatolickou církví,

kteřá se konala v bytě s. ministra Čepičky za účasti ss. Clementise, dr. Johna, Kopeckého, Širokého a s. Čepičky.

Porada byla zahájena ve 20,30 hod.

S. ministr dr. Čepička vyličil situaci tak, jak se vytvářela od 14. června m. r., kdy bylo slouženo TEDEUM u příležitosti volby presidenta republiky. Řekl, že se situace při volbě presidenta začala příznivě utvářet.

TEDEUM, které bylo slouženo u příležitosti volby presidenta, bylo výsledkem tahanic a sporů. Představovali jsme si, že jím bude dán na straně katolické hierarchie předpoklad, že otevřeně řeknou, že jsou pro stávající režim. Avšak asi dva dny po této události, byla katolická hierarchie vystavena nátlaku nunciatury. Dá se soudit, že arcibiskup sloužil Tedeum s jejím vědomím, která výslovný zákaz nedala a spokojila se pravděpodobně jen s upozorněním.

Pod tlakem nunciatury byl pak vydán 15. června oběžník obsahující 6 bodů, v nichž se říká, že tento akt neměl znamenat proklamaci pro režim a nepřímou se v něm hovořilo proti režimu. Oběžník byl čten z kazatelen.

V pátek 18. VI. se konala schůze církevní komise ÚAV NF, kde měly být dohodnuty otázky školské, zákon o platech duchovních kromě otázky mládeže, která měla být řešena později. Tato dohoda měla být předložena vládě ke schválení. **Čtením oběžníku a prohlášením o suspensi ministra Plojgara se jednání dostalo na mrtvý bod.**

Abyste zástupci katolické církve umožnili připravovanou dohodu, odebrali se k arcibiskupovi. Asi po dvouhodinové rozpravě s ním **napsal arcibiskup na kus papíru, že nejsou ochotni dále jednati, dokud nebude zásada nezadatelnosti katolické církve vládou respektována. Tím bylo dosavadní jednání rozbito.**

Nejdříve se projevíly nevyřešené otázky na církevních školách. Podle zákona měly být církevní školy uzavřeny a zápis neměl být proveden. Avšak církevní hodnostáři od srpna minulého roku usilovali o dohodu s ministerstvem školství, aby zápis do církevních škol byl povolen. 16. srpna se sešla biskupská konference, která zaujala velmi ostré stanovisko při formulování memoranda adresovaného vládě, které bylo čteno v kostelích, ale vládě doručeno nebylo.

Bylo vládě vytýkáno, že vede proti církvi skrytý boj. Tím chtěli vyprovokovat jednání o zápise. **Beran byl dvakráté žádán, nezveřejní-li memorandum, že je na naší straně ochota k jednání. Našemu požadavku nebylo vyhověno,**

a k jednání nedošlo. Ministerstvo škoství pak povolilo zápis do církevních škol, a to bez dohody s Národní frontou. Za těchto okolností se nechal situaci volný průběh s tím, že zápis do církevních škol sám o sobě nic neznamená, a že tato otázka bude řešena v souvislosti s druhými problémy.

Církev pak začala rozvíjet ilegální podvratnou činnost. Organisovala poutě a procesí po linii staré lidové strany a Orla. Řada těchto demonstrací byla znemožněna a naopak, podařilo se je paralisovat *[paralyzovat]*.

Současně začala církev organisovat t. zv. eucharistické kroužky zřizované přes vikariáty, v nich organisovány t. zv. trojky, v jejichž čele stál mladý kněz. Tato činnost byla řízena přímo od ordinářů, o čemž jsou důkazy.

Církev počala též novým způsobem organisovat misie a zesilovala činnost v klášteřích. **Počet klášterů od r. 1945 vstoupil a právě v nich se centralisovala rozvratná činnost.** Tímto způsobem chtěla církev dokázati, že je politickou silou a že ji musíme vzít na vědomí a podle toho se chovat. To se jí však nepodařilo. Tento fakt byl konstatován na důvěrné poradě církevních hodnostářů v listopadu loňského roku. V této prohře sehrál také úlohu případ Plojhar – Beran, který Beran prohrál. To dokázala ta skutečnost, že na výzvu, aby duchovní vystupovali z SBS *[Svazu bojovníků za svobodu]* uposlechl asi jeden kněz, který ale své vystoupení odvolal. To ukazovalo na výhrady proti Beranovi v řadách duchovních.

Na tuto politiku církve jsme odpověděli s [z] naší strany řadou opatření: na církevní školy byly dány vyhovující učitelé, proti provinivším se kněžům byla zaváděna trestní řízení a ti odsouzeni.

Tyto okolnosti způsobily, že **veřejné mínění proti církvi se přiostrhovalo.** Proto církevní hierarchie naléhala, aby byla svolána *[nečitelné: přeškrtnuto „tisková“, nad připsáno „biskupská“]* konference, která se sešla 18. prosince. **Jejím výsledkem byla delegace u presidenta a memorandum.**

Na doplnění o ostatních církvích uvedl s. ministr dr. Čepička, že **církev řeckokatolická má velký vliv na východním Slovensku**, kde má asi 1/4 milionu příslušníků a asi 300 kněží. Její řády a kláštery jsou velmi bohaté. V Polsku se spojila tato církev s pravoslavnými. U nás však je **příslušníků pravoslavné církve mizivé množství a jejich politická úroveň je velmi nízká**, takže obdobný vývoj je vyloučen.

Naopak je patrné, že **řeckokatolická církev silně spolupracuje s církví římskokatolickou**, náboženské ceremonie jsou přizpůsobovány katolickému ritu. To jasně naznačuje tendenci k splynutí.

Zajímavá je situace u protestantů. Ti se dostávají jak v Čechách, tak na Moravě do situace jako katolíci. Je zjištěno, že **se dohadují společně s katolíky. Takováto situace není ovšem pro nás příznivá.**

Nejlepší vývoj je v Československé církvi, která je relativně nejpokrokovější a to nejen její členstvo, ale také vrcholné orgány. Výhodný je také ten fakt, že nemá mezinárodní zapojení a žije z naší půdy. Zde při řádné naší pozornosti a vedení bychom mohli vytvořit pevnou základnu organizační přestavby církve. Tak se jeví rozložení dnes.

S. ministr dr. Čepička uvádí, že pro jednání s římskokatolickou církví musíme vycházeti z toho, že účelem není otevřený konflikt, ani likvidace církve a náboženství.

S. dr. John poznamenává, že je třeba, abychom dostali do svých řad ty, kterých by eventuelně mohla využít protistrana.

S. ministr dr. Čepička jako doklad, že vliv církve je ještě značný, uvádí případ faráře v Domašově.

Proto, chceme-li dosáhnout dohody, je třeba, abychom dělali církevní politiku ještě lépe. **Tím, že bychom navenek přišli s dohodou, znamenalo by to těžkou ránu pro Vatikán.**

Bylo by výhodné vzít i takový kurs: zaktivisovat Čsl. církev. Výchovou duchovních můžeme mít za 4 roky stoprocentní kněze. Z této dobře organizačně a materiálně vybavené církve by se mohlo stát **jádro národní církve, která by během růstu soustřeďovala v sobě katolíky a především katolíky-členy strany.** Výchovou kněží bychom dostali do rukou vhodný nástroj, jak nábožensky působit.

S. dr. John uvádí, že Vatikán nehraje jen na jednu strunu. Bylo by proto zajímavé sledovat jeho politiku v posledním 1 1/2 roce a zjistit, zda-li sází na konflikt. V poslední době některé projevy nejsou v tomto směru vyhraněné.

S. Clementis informuje, že Vatikán byl skutečně toho názoru, že ke konfliktu dojde. Vyléčila jej však z toho Marschallová návštěva, kdy papež chtěl na Marschallovi záruky, že v případě konfliktu nebude Itálie obsazena *RA [Rudou armádou]*. Marschall řekl, že nemůže na tak velkou vzdálenost poslat stovky divísí. Důsledkem toho bylo zmírnění ostré politiky Vatikánu.

S. Kopecký označuje vatikánskou politiku jako politiku dvou tváří. Vatikánští činitelé na jedné straně připouští, aby Mindszenty byl mučedníkem, ale na druhé straně má také spojení se smířlivějšími kněžími. Tak i u nás žene Běra na do konfliktu a Trochotovi říká: „udržte to!“

S. Clementis poznamenává, že formální styky s Vatikánem vypadají tak, že po únoru byl k nám poslán Msgre Verolino, který poslal ministerstvu zahraničních věcí několik nót. Když nedostal odpověď, poslal dopis, kde rozebíral nynější situaci u nás k poměru k Vatikánu. Bylo mu sděleno, že episkopát vyjed-

nává a že jednáním budou sporné otázky vyřešeny. Dále mu bylo sdělno, že s Msgrem Ritterem bylo dohodnuto, že Modus vivendi uznávají obě strany de facto. K jeho námitce, že s naší strany bylo porušeno Modus vivendi, že u nás jde o změny generální, které musí být i se strany církve respektovány.

ČSR de facto nemá ve Vatikáně žádného zástupce. Vyslanec Maixner byl odvolán. Není-li vhodné osoby, nemá cenu někoho na takové místo posílat.

S. Čepička soudí, že by přesto nebylo dobře, kdybychom se těchto styků zbavovali.

S. John doporučuje, že by bylo dobře udělat přehled situace církve ve všech lidově-demokratických státech.

S. Clementis upozorňuje, že kromě nás, nemá nikdo z těchto států svého zástupce ve Vatikáně.

S. Kopecký soudí, že Vatikán stejně není schopen mobilisovat nějakým způsobem morální síly. Pokud by chtěl boj, musel by jej prohrát.

S. Čepička cituje slova biskupa Trochty, které pronesl při audienci u presidenta republiky: „My nechceme boj.“ S. Čepička říká, že ani my nechceme boj. **Chceme dohodu, ale jasnou z jejich strany. Taková dohoda by měla jasné výhody pro nás.** Tak se na př. ukázalo, že tam, kde faráři alespoň trochu agitovali pro nás, stouply odevzdávané kontingenty.

1. požadavkem bude, aby římskokatolická církev tak, jako to učinily ostatní církve, vyhlásila své kladné stanovisko k režimu a k vládě. Tento požadavek lze odůvodnit tím, že od června m. r. byly podány další důkazy, jak pod rouškou náboženské svobody se skrývala činnost protistátní. **Útěk od politiky a veřejného života skrýval činnost státu nepřátelskou. O tom máme důkazy: stovky trestních řízení proti duchovním, řada odsuzujících rozsudků je dokladem, že šlo o činnost organizovanou.**

Katolický tisk byl zneužíván. Ještě v létě t. r. časopis „Na Hlubinu“ přinesl články a fotografie Čepa, ačkoliv ten už byl v emigraci. Dvojsmyslnými články byl napadán režim. **Svoboda náboženského projevu byla zneužívána i na školách.** Proto je třeba, aby církev jasně řekla, co a jak chce dále.

2. požadavek by obsahoval ujištění se strany církve, že se nejenom kladně staví k režimu, ale že aktivně zakročí všude tam, kde se objeví protistátní tendence.

3. požadavek, aby event. církev tlumočila své stanovisko Národní frontě na slavnostním zasedání 27. února. Přítomni by mohli být Trochta a některý slovenský biskup.

Dále s. ministr dr. Čepička konstatoval, že tím, že Beran dal souhlas, aby do katolické Charity vedle Trochty přišel i Plojhar, znamená jeho velký ústup, poněvadž tato věc byla skutečně prestižní.

S. Široký poznamenává, že katolická veřejnost není přesvědčena o tom, že režim by pronásledoval katolické duchovenstvo. To, že se církvi konfiskuje půda, není ještě důkazem nepřátelského postoje k církvi. **Bylo by tedy nejvhodnější jednat o otázce, jaké je stanovisko církve k režimu a státu. Nám se pak podaří zmobilisovat katolickou veřejnost proti nim.** Půjdeme-li po této linii, dospějeme jistě k pozitivním výsledkům.

4. požadavkem by bylo, aby za celý život v diecési odpovídali ordináři, a to i za církevní řády.

5. Je třeba uvážit, zdali by neměl být vznesen **požadavek**, aby byla zrušena suspensse SBS *[zbavení výkonů kněžských funkcí]* ministra Plojhara a povereníků. Tím, že bychom tento požadavek neuplatňovali, přijali bychom prakticky nynější stav.

Naším prvním úkolem by bylo přiměti je k tomu, aby změnili své stanovisko a aktivně spolupracovali, za což jsme jim ochotni poskytnouti určité ústupky. **Pro tuto alternativu je třeba určit, co bychom jim za to mohli dát.**

Druhá alternativa je, že oni setrvávají na svém stanovisku nepolitčnosti. Podle toho pak by bylo s jejich požadavky naloženo.

Třetí alternativa je, že by zůstal stav takový, jaký je nyní a otázka by se řešila z hlediska státně bezpečnostního.

Pro první alternativu bychom žádali jako maximum pastýřský list, že budou aktivně spolupracovat s režimem. **S. Kopecký** doplňuje, že nebudou překážet socializačním snahám.

Tím, že by církev vyslovila své kladné stanovisko k režimu a k aktivní účasti kněží ve veřejném životě, znamenalo by to, že by měla být zrušena suspensse kněží jako samozřejmý důsledek.

V případě, že by chtěli trvat na stanovisku nepolitčnosti a stavěli se pouze kladně k režimu, prohlašuje **s. John**, že je třeba, abychom trvali na pozitivní političnosti, to je aktivní spolupráci.

Za splnění našich požadavků bychom se vynasnažili splnit jejich podmínky, pokud jsou obsaženy v memorandu.

K bodu 1./

Žádných útoků proti církvi nebude třeba, bude-li církev se státem aktivně spolupracovat.

K bodu 2./

V době přerušeného jednání bylo asi 130 církevních škol, nyní je jich asi 70. Mohli bychom oznámiti, že se pokusíme o obdobné řešení jako bylo provedeno v Českých Budějovicích a to, že v místě zůstane jedna církevní škola. Zde bychom uplatňovali zásadu, že každá škola by měla svůj obvod a pouze z tohoto obvodu by byli přijímáni žáci do školy.

To by byla 1. podmínka.

2./ Výchova ve školách bude podle státem schválených osnov.

3./ Na školách budou pouze státem schválené učitelské síly.

4./ Školy budou podléhat normálním školským kontrolním orgánům.

Za těchto okolností by nezáleželo na tom, zdali bude církevních škol 130 nebo 70.

Na Slovensku by zůstal stav takový jaký je nyní. Školy musí mít prostě takový charakter, aby pomáhaly k plnění našich úkolů.

K bodu 3./

Úpravu rozvrhu, aby náboženství bylo vhodně zařazeno, můžeme zaručit.

Proti zájmovým kroužkům nejsou námítky.

Požadavek, aby nebylo bráněno v náboženské činnosti a že pro náboženskou činnost a přesvědčení nebude nikdo vyloučen ze studia, můžeme zajistit.

K bodu 4./

Pokud se týká tisku, navrhuji se asi 4 náboženské časopisy s omezeným nákladem a s garancí, že musí být předloženo složení redakce. Její členové se musí těšit důvěře vlády. Dále bude žádáno, aby šéfem katolického tisku se stal prof. Beneš. Prof. Beneš je člověk, který byl církvi persekvován, je dobrý žurnalista, vysoké úrovně, kněz, který opravdu spolupracuje a dává záruku, že bude i nadále spolupracovat. Do redakcí by museli přijít lidé, kteří by nám vyhovovali. Jinak není možno katolický tisk povolit.

S. Kopecký navrhuje, aby bylo dovoleno jedno ústřední nakladatelství, které může mít své prodejny a filiálky. Není možno však vyhověti požadavku, že každá diecése by měla jedno až dvě nakladatelství. Jedno nakladatelství by mohlo být v Čechách a jedno na Moravě.

K bodu 5./

Svobodné právo sdružovati se by se dovolilo pouze na půdě Charity. Všechny ostatní spolky budou včleněny do Charity.

Požadavky jako shromažďování, manifestace atd. by mohly být vyřešeny dvojím způsobem:

1./ Na předběžný souhlas úřadu, ovšem s tím, že církev ručí, že žádného shromáždění nebude zneužito reakčními silami k podvrtné činnosti.

2./ Vázat každou akci na speciální povolení a předložením textu.

K požadavku, aby nebyl činěn nátlak na katolíky, aby se zúčastňovali brigád o nedělích, můžeme dát souhlas ovšem s tím, že církev by musela podat důkaz, že podporuje účast na brigádách mimo neděle.

K bodu 6./

Požadavek zastavení kampaně proti papeži může být splněn.

K žádosti, aby bylo nejdříve jednáno se zástupcem Svaté stolice:

Musíme nejdříve dosáhnouti jednání a teprve oni sami, aby během jednání tento požadavek uplatňovali. V tomto případě by bylo možno jasně ukázat, že oni z tohoto důvodu znemožnili dohodu. Tento náš postup je odůvodněn tím, že církev má skutečně zájem na dohodě. Tento jejich požadavek je jistě kompromis s Vatikánem, který požadoval nejdříve jednání s nunciaturou.

K bodu 7. a 8./

Beran na posledním zasedání předložil řadu materiálů, na př. případy z prověrek, kde byl organisován hromadný výstup z církve a udával konkrétní případy provokatérské činnosti. Zde by mohlo být žádáno o vysvětlení s tím, že vládě není nic takového známo. Mohli bychom je také ujistiti, že nezodpovědní jedinci, pokud se vyskytnou, budou potlačeni.

Nelze souhlasit s tím, že „byly inscenovány ilegální živly, vládě nepřátelské v řadách duchovenstva“. O ilegální činnosti kněží jsou konkrétní důkazy.

Pokud jde o hlášení zatčených duchovních, bylo učiněno na ministerstvu spravedlnosti opatření, aby všechna zatčení i rozsudky byly hlášeny ordinářům. Tento požadavek je tudíž plněn. V těchto případech je však třeba vznést požadavek, aby církve hlásila všechny případy suspensse kněží, kteří byli pro protistátní činnost odsouzeni. Pokud jde o nahlédnutí do soudních spisů, platí nařízení trestního řádu.

K bodu 9./

Požadavky úpravy platů duchovním budou řešeny na základě předloženého návrhu církve.

Otázka štolových poplatků byla již řešena při prvním jednání s církví a bylo jí oznámeno, že duchovní budou placeni státem, takže štolové poplatky pozbývají svého odůvodnění. Bude však nejvýhodnější vyčkat, jak se bude jednání vyvíjet.

Světským učitelům bude upraven plat tak, aby jej dostali pravidelně měsíčně.

Sestrám, pracujícím jako ošetřovatelky, je národní pojištění přiznáno.

K bodu 10./

Nikdo z duchovních podle dosavadní úpravy šatenky nedostal. Tuto věc by bylo možno řešit dvojím způsobem:

- 1./ Nárok na šatenky by byl přiznán všem.
- 2./ Přidělování by se řešilo individuálně na základě prověrky.

Na konec bylo dohodnuto, že k memorandu zaujmeme své stanovisko a předneseme požadavky tak, jak byly formulovány.

Porada skončila ve 24 hod.

Zapsala Knjazlová /spr. Knajzlová /

STÁTNÍ ÚSTŘEDNÍ ARCHIV v Praze
 ZRUŠEN STUPĚŇ UTAJENÍ Důvěrné
 Příloha: 480/2000-1621/80
 Datum: 16.4.13 Podpis: [signature] 4 výtisky.

Z á p i s č.9

ze schůze širšího předsednictva ÚV KSČ, konané dne 7. února 1949.

Přítomni: soudruzi Gottwald, Slánský, Clementis, Čepička, David, Dolanský, Duriš, Šrban, Fierlinger, Geminder, Gregor, Jankovcová, John, Kliment, Kopecký, Kopřiva, Krajčír, Krajčír, Krosnář, Nosek, Nový, Smrkovský, Široký, Švermová, Zápotocký.

Omluveni: soudruzi Bareš, Frank, Nejedlý.

U s n e s e n í .

[P Ř E P I S]

[...]

II. Stanovisko k memorandu sboru biskupů a ordinářů v ČSR.

(s. Čepička)

- 1/ **Dohoda o požadavcích obsažených v memorandu může být do-
sažena za předpokladu, že katolická církev přijme tyto podmínky:**
 - a/ Kladné a veřejné stanovisko k lidově demokratickému režimu a prohlášení bezpodmínečné loyality.
 - b/ Nebránit těm kněžím, kteří s námi chtějí spolupracovat.
 - c/ Zrušit suspenssi ministra Plojgara a ostatních kněží.
 - d/ Zakročit proti těm kněžím, kteří jsou stíháni podle zákona.
- 2/ Pro politické jednání se sborem katolických biskupů a ordinářů vytvořit v Ústředním akčním výboru NF zvláštní komisi, ve které má být zastoupena celá Národní fronta. Za KSČ delegovat do speciální komise soudruhy Čepičku (odpovědný za celé jednání), Kopeckého a Širokého.

- 3/ Komise předsednictva setrvává dále, vede jednání v Národní frontě a o celkovém průběhu jednání podá informaci předsednictvu ÚV KSČ.
- 4/ Uložit komisi předsednictva ÚV vypracování these pro jednání, která mají obsahovat naše principiální stanovisko, naše podmínky jako předpoklad k jednání a stanovisko k požadavkům memoranda. These koncipovat tak, aby se případně mohly uveřejnit.
- 5/ Církevní komise ÚAV ÚNV přitáhnout k jednání jako experty.
- 6/ O průběhu celého jednání o našich návrzích vést zápisy takovou formou, aby mohly být případně použity pro uveřejnění.

[P Ř E P I S]

Z á z n a m

Dnes mě navštívil biskup T r o c h t a . Byl ve sklíčené náladě a působil velmi unaveným dojmem. Úvodem mě stručně informoval o tom, že je vystaven velkému nátlaku, že je mu z několika stran přímo vyhrožováno, že nezmění-li stanovisko k dalšímu jednání podle přání Vatikánu, musí počítat při nejmenším s nedůvěrou ostatních ordinářů.

Věděl již o rozhovoru Beranově s americkým žurnalistou a odsuzoval tento postup. Dokazoval, že Beran postupuje stejně jako loni v létě, kdy těsně před jednáním 17. června vydal pastýřský list, aby jednání ztížil, případně znemožnil. Také nyní prý sáhl k takovéto metodě, při čemž Trochta výslovně řekl, že jde o zásah externí (tím měl nepochybně na mysli Vatikán).

Dále líčil rozhovor, který měl s politickým sekretářem Montinim ve Vatikáně v r. 1945, zejména že mu tehdy Montini na výslovnou otázku, zda je možno pomýšleti na usmíření s komunismem, odpověděl, že církev se musí zajišťovat pro všechny případy, a že takovou možnost nakonec, kdyby nebylo vyhnutí, připouští. Tím Trochta dokazoval, že nejde proti Vatikánu, když se nyní pokouší o dohodu s vládou, a že o ni usiluje poctivě a upřímně.

Trochta se netají tím, že na konferenci bude obtížná situace, vyvolaná nesmiřitelným postojem Beranovým, s nímž měl Trochta v sobotu i dnes dopoledně diskusi, protože Beran se této konference nehodlá vůbec zúčastnit. V poledne ještě nemohl Trochta říci, zda Beran na konferenci, která začíná zítra v Popradu na Slovensku, pojede.

Trochta slíbil, že bude na konferenci prosazovat, aby čtyři body tak, jak byly v Národní frontě předloženy, byly přijaty. Řekl, že uvažuje o tom, že složí funkci, kdyby k tomu nedošlo. Slíbil dále, že ihned po návratu z konference bude podrobně informovat.

21. března 1949

[U této zprávy, tak jako u mnohých dalších, chybí podpis. Není to neobvyklé, protože často jde o materiály archivované pro vlastní potřebu pisatele. Navíc – jako v případě zpráv podávaných dr. Čepičkou tchánovi Gottwaldovi – byly podpisy i na originálech nepotřebné. Právě zde je dodavatelem informací A. Čepička. – pozn. aut.]

[P Ř E P I S]

O výsledcích biskupské konference v Novém Smokovcijsem obdržel tuto zprávu:

Konference se konala ve dnech 22.– 23. března 1949 v Novém Smokovci v budově Charity. Zahájil ji arcibiskup Beran s tím, že se jedná o velmi vážné věci, neboť **konference má dát odpověď na čtyři body, které byly předloženy zástupcům církve při jednání v Národní frontě v Praze**. Protože se jedná o to, aby církev vydala prohlášení k věřícím, v němž by osvědčila loyální postoj ke státu, bude třeba, aby se každý ordinář osobně vyjádřil a prohlásil, zda má být takové prohlášení vydáno a v kladném případě sdělil, jaký obsah by mělo mít. Dále uvedl, **že jde o životně důležitou věc církevního života a proto mají ordináři zpytovat v tomto směru svědomí**. Protože rozhodnutí nemá být ukvapené, navrhl Beran, aby o tomto bodu bylo jednáno až druhý den konference t. j. 23. března tak, aby každý ordinář si mohl věc řádně promyslet a připravit písemný návrh.

[...]

V poledne byla konference přerušena a zahájena opět v 15 hodin. **Hned při zahájení odpoledního jednání poukázali někteří ordináři na to, že místnost je přetopena a jeden z nich otevřel okno do vedlejší místnosti. Přitom zjistil, že oknem vede do místnosti, v níž konference zasedala, drát, a upozornil na to Berana. Ten vyskočil a chtěl běžet k oknu, když ale opouštěl stůl, zakopl o koberec a pod ním se objevil rovněž nějaký drát. Když bylo pátráno, kam dráty vedou, bylo objeveno odposlouchávací zařízení.**

Tato událost vzbudila velké vzrušení a Beran využil tohoto nálezu jako záminky k rozbití porady. Na adresu těch, kteří na minulých poradách doporučovali jednání s vládou, poukázal, že to jsou konce a výsledky všech těchto snah, a že s tím, kdo používá takových metod, jednati nelze a že je to poslední výstraha do budoucna. **Beran také ihned navrhl, aby se konference rozešla, protože v takovém prostředí není možno pracovat.** Proti tomuto návrhu vystoupil Trochta a nabádal ke klidu, protože prý se neví, kdo tuto věc nastražil a je třeba všechno v klidu uvážit a teprve pak vyvodit závěry. Po delší víravě se k Trochtovu názoru přiklonilo několik dalších ordinářů, a tak Beran svůj návrh na rozpuštění konference neprosadil. Dále však již jednáno nebylo s tím, že konference bude zahájena druhého dne ráno.

23. března v 9 hodin bylo v konferenci pokračováno, ale za neobyčejně stísněné nálady. Žádný z ordinářů již nechtěl mluvit a když Beran vyzýval k projevu,

jeden vedle druhého se vymlouvali, že nyní mluvit nemohou, když nemají jistotu, že jejich projevu nebude zneužito. Nato učinil Beran návrh, aby ho konference zmocnila, aby požádal předsedu vlády a ministra vnitra o vyšetření celé záležitosti a že teprve potom bude možno o věci dále jednat. Tento návrh byl přijat a k dalšímu jednání již nedošlo. **Beran našel tedy záminku, aby zmařil nějaké konkrétní usnesení konference a v podstatě dosáhl toho, oč usiloval již předtím, totiž aby nedošlo k nějakému konkrétnímu vyjádření konference.**

Ještě před odjezdem na Slovensko po rozhovoru se mnou byl biskup Trochta vyzván k návštěvě nunciatury. Po příchodu na nunciaturu byl očekáván Msgrem Verolinim a arcibiskupem Beranem. **Po krátkém úvodu sdělil Beran Trochtovi docela otevřeně, že od něho očekává vystoupení jiného druhu než na předcházejících biskupských konferencích.** Naznačil, že tentokrát musí být rozhodnutí konference jednomyslné a že není možno kolísání některých ordinářů posilovat ještě tím, že na ně bude Trochta nějak působit. Oba nakonec žádali, aby Trochta na biskupské konferenci do jednání nijak nezasaňoval a aby ponechal věci volný průběh.

Podle sdělení Trochty bylo toto jednání krátké a teprve ve vlaku, kdy jel na Slovensko společně s Beranem, **tento mu obšírně vytýkal jeho postoj, který prý církvi škodí, protože působí navenek zdání, jako by Trochta stál proti Beranovi.** Již během této cesty naznačil Beran, že má přesné instrukce z Vatikánu, kterých musí všichni ordináři bezpodmínečně uposlechnout a upozornil na to, že tentokrát by Trochtovi jeho vystoupení neprošlo tak lehce jako posledně. **Beran se odvolával také na poslední vzkaz, který přivezl z Říma Matocha, podle něhož musí biskupové očekávat ještě v tomto roce pronásledování od vlády.**

[Podpis jako obvykle schází, viz pozn. u dokumentu 7.]

[P Ř E P I S]

SLOVUTNÝ PANE PRESIDENTE,

Katoličtí biskupové a Ordináři Československé republiky, shromáždění na poradě, konané dne 29. 4. 1949 probrali dnešní stav církevně-politického jednání mezi vládou a čsl. episkopátem, zahájeného po audienci čsl. episkopátu u Vás dne 19. 1. 1949 a usnesli se obrátit se znovu na Vás s tímto

m e m o r a n d e m :

1. Sbor katolických biskupů a Ordinářů v ČSR po návštěvě své delegace dne 9. 1. 49 u Vás na Vaše přání podal k Vaším rukám písemně své návrhy a požadavky.

[...]

Při tomto šestihodinovém jednání bylo žádáno se strany vládních činitelů nové prohlášení loyality Církve vůči státu jako hlavní podmínka pro jakékoliv další jednání.

K výročí únorové revoluce toto prohlášení z naší strany nemohlo být vydáno, poněvadž důležitý člen biskupského sboru, moravský metropolita a arcibiskup olomoucký byl t. č. na úřední návštěvě v Římě.

Biskupská porada mohla být svolána teprv na den 22. a 23. 3. 49 do Dol. Smokovce na Slovensku, avšak její jednání bylo předčasně přerušeno po odhalení odposlouchávacího zařízení umístěného v poradní místnosti pod topným tělesem.

Tato skutečnost byla oznámena panu předsedovi vlády dopisem nejdp. pražského arcibiskupa ze dne 26. 3. 49 čj. N. O.: 49/49 a také pan ministr vnitra byl požádán o vyšetření tohoto případu přípisem z 25. 3. 49 N. O.: 48/49.

Odpověď pana ministra vnitra ze dne 1. 4. 49 č. j. 288/49 byla však toho druhu, že nemůže být považována za uspokojující.

[...]

2. Pokud se týká požadovaného prohlášení loyality, dovolujeme si Vám připomenouti, že katolický episkopát k únorovým událostem zaujal ihned na své poradě konané dne 4. 3. 48 v Brně stanovisko, které bylo tlumočeno dopisem nejdp. pražského arcibiskupa ze dne 4. 3. 48, adresovaného panu Dru Alexeji Čepičkovi, v němž **bylo jasně zdůrazněno, že Církev katolická se neváže na žádnou formu politickou nebo státní a že bude i nadále věrně plnit své povinnosti jak vůči Bohu, tak i vůči státu.**

[...]

Episkopát stál na stanovisku, že není povolán zabývat se otázkami politickými a že k tomu účelu má lid své politické strany, [...] a že vyslovovati důvěru vládě je povoláno dle § 82 a 83 pouze a výlučně Národní shromáždění.

Z toho důvodu odmítl episkopát jakýmkoliv způsobem zasáhnouti do volební kampaně v květnu 1948, avšak svou loyaltitu vůči státu projevil slovem i skutkem při Vašem zvolení za presidenta republiky.

[...]

Přes to bylo na uvedené poradě v Dol. Smokovci zásadně dohodnuto, že čsl. episkopát je ochoten opětovně opakovati prohlášení loyality vůči státu ve smyslu platného Modu vivendi. Což však bylo zmařeno incidentem, jenž dosud nebyl uspokojivě vyšetřen.

3. Ve svém shora citovaném memorandu žádali jsme především, aby přestaly soustavné útoky v tisku, rozhlase a veřejných projevech proti Církvi a jejím představitelům a zejména, aby byla zastavena kampaň proti Sv. Otci.

Považovali jsme za samozřejmé, že během církevně-politického jednání v těchto útocích nebude pokračováno. **Avšak s bolestí konstatujeme, že ani tento samozřejmý požadavek nebyl dodržen.**

[...]

4. Žádali jsme o spravedlivou úpravu otázky náboženského tisku, který v době podání memoranda byl prakticky zastaven.

[...]

5. Ve svém memorandu žádali jsme o svobodné právo sdružování a shromažďování k náboženským účelům, a na místo toho jsme zjistili, že **ÚAN NF v Praze vydal zcela protiústavně zákazy jakéhokoliv školení a shromažďování katolické mládeže mimo kostel** a opatření toto je realizováno prováděcími výměry Okresních akčních výborů NF, Krajských národ. výborů a ONV.

[...]

6. Církev katolická byla zbavena zbytku svého pozemského vlastnictví zákonem 46/48 Sb., proti kterémužto opatření jsme meritorně neprotestovali, ale žádali o náhradu a vyřízení všech sustentačních povinností [...].

V důsledku toho zůstal Církvi jediný její zdroj, t. j. sbírky mezi vlastními věřícími, avšak i to bylo trnem v očích **ÚAV NF v Praze, který vydal zákaz pořádání veškerých církevních sbírek** a který byl realizován na př. opatřeními ONV ve Veselí n./ Mor.

[...]

7. Uvádíme těchto několik případů, které zřejmě **probíhají podle přesného plánu a sledují postupné omezování náboženské svobody**, jak jsme na to již

poukázali v naše prvé memorandu slovy, že jde o „postupné akce omezování svobody katolické Církve a znemožňování uplatnění jejích nezadatelných božských práv.“

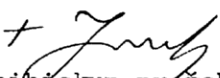
V této souvislosti chceme znovu zdůraznit, že všechna tato opatření jsou v rozporu s platnou ústavou [...] i s přirozenými právy lidskými.

8. Všechna shora uvedená opatření byla jasným dokladem neloyálního postupu vládních činitelů během církevně-politického jednání. Dnes je tu však nezvratný další důkaz, že **vláda zahájila proticírkevní boj za použití všech mocenských prostředků, ježto byly vydány pokyny krajským a okr. velitelstvím st. bezpečnosti o boji proti Církvi římskokatolické s přesnými instrukcemi. Jsme si vědomi toho, že i tyto pokyny znamenají pouze přípravnou fázi ke konečnému rozhodnému úderu.**

Protestujeme jménem svým a celého katolického lidu proti těmto protiústavním a protizákonným ustanovením proti Církvi římskokatolické a jejím příslušníkům, která prakticky znamenají, že většina obyvatelstva tohoto státu, které je vyznání římskokatolického, je postavena mimo zákon.

Odmítáme proto všechna ona tvrzení záměrně ve veřejnosti rozšiřovaná, že všechna vina za nezdar jednání spočívá na katolickém episkopátu a doufáme, že i Vy, slovutný pane presidente, uznáte oprávněnost našich stížností doložených skutečnostmi, jež nepřispívají k sjednocení národa, ale naopak, jež ruší a ničí mír a spokojenost v národě, jehož jste chtěl být sjednotitelem.

Jménem čsl.episkopátu katolického

arcibiskup pražský,
předseda biskupských porad.

V Praze, dne 29.dubna 1949.

N.O.: 83/49.

Slovutnému Pánu

KLEMENTU G O T T W A L D O V I ,
presidentu Československé republiky
P r a h a - H r a d .

[P Ř E P I S]

Zápis o poradě církevní šestky.

kteřá se konala dne 18. května 1949 v bytě s. ministra Čepičky za přítomnosti s. Kopeckého, Širokého, Clementise, Čepičky a Hendrycha.

Poradu zahájil v 11.40 hod. a řídil s. Čepička, skončil ve 13.50 hod. S. Fierlinger omluven.

Úvodem přečetl s. Kopecký nástin svého referátu na IX. sjezdu, pokud se týká poměru církve a státu.

Připomínky: zdůraznit, že referát zcela navazuje na zprávu na XVIII. sjezdu strany, že tedy linie zůstává stále stejná. Nepoužít termínu, že jednání bylo „přerušeno“, a to zřejmým zásahem Vatikánu, nýbrž „nedošlo-li dosud k dohodě, má na tom Vatikán také podíl“. Jinak byly hlavní linie referátu zásadně schváleny.

S. Čepička podal referát o další poradě s pokrokovými kněžími, kteřá se konala 13. května a z níž vyšla řada dalších podnětů, které je dnes třeba schválit.

Věstník katolického duchovenstva

První číslo bylo přijato velmi kladně. **Biskupové v tom již cítí první citelný zásah, ovšem zdaleka netuší rozsah a dosah celé akce.** Hlouch vzkázal osobně, že takovýmto způsobem nemůže dojít mezi státem a církví k dohodě, ale on sám, že si nepřeje žádných konfliktů. Trochta zaujal po poslední konferenci vyčkávací stanovisko, ale jeho diecese se opatření stejně netýkají.

[...]

Ordináři budou vyzváni, aby všechny úřední zprávy zasílali do Věstníku. Jakékoliv jiné oznámení neplatí. **Věstník se tak stane úředním tiskovým orgánem duchovenstva.** V něm budeme také vypisovat všechna volná místa na farách. Žádné jiné oznámení nebude platit, protože se jedná o res mixta [tj. věc společnou státu i církvi – pozn. aut.] [...]

Schváleno.

Poutě:

[...] Matocha v důsledku našeho opatření nepřijel. Také ostatních asi šest poutí jsme obsadili. [...] Sázava, Velehrad, Děvín: přípravy pokračují, Sázavu mám zcela ve svých rukou, Velehrad necháváme prozatím Matochovi, Děvín dělají slovenští soudruzi samostatně. **Jako hlavní řečníky navrhujeme na**

Sázavu Fialu a Černockého, na Velehrad Plojhara, na Děvín Horáka a Lukačeviče, a to již jakožto mluvčí Katolické akce.

Schváleno.

Řepy:

V Řepích byla původně trestnice pro ženy, jeptišky dělaly dozorce, vězeňkyň používaly jako pracovních sil. My jsme loni věznici zrušili a hodlali letos na jaře dosadit na klášter i jeho statky národní správu.

[...], my tam znovu umístíme ženský trestní ústav a **dosadíme národní správu, přičemž zabereme i klášter.** [...]

Schváleno.

Konsistoře:

[...]

Schváleno provést prověření zaměstnanců jako ve všech jiných státních úřadech.

Platy biskupů:

[...]

Schváleno **zastavit ihned další vyplácení** s výhradou souhlasu s. Gottwalda.

Klíče od Svatovítského chrámu:

doporučuje se předati klíče arc. Berana ministerstvu školství, věd a umění, jakožto resortnímu ministerstvu věcí kultovních, ZNV ministerstvu vnitřra, klíč arcibiskupské kapituly jí ponechat.

Schváleno.

Pokud se týká režimu ve chrámu sv. Víta, existuje Jednota pro dostavení chrámu sv. Víta, v níž byl ustanoven již dříve akční výbor se dvěma soudruhy. [...] Navrhujeme nové personální obsazení akčního výboru, aby tam byli lidé naprosto spolehliví, klíče od chrámu a sbírek odebrat kostelníkům a opatřit schopné a spolehlivé průvodce (ve spolupráci s MIO).

Schváleno.

Nepomucenum v Římě:

byly zjištěny úzké styky církve s Vatikánem přes Nepomucenum, kde se připravuje na kněžství asi stovka našich bohoslovců. Navrhuje se:

- 1/ **zakázat** vysílání dalších bohoslovců do jakéhokoliv učiliště v zahraničí,
- 2/ **znemožnit** návrat těch, kteří tam v současné době jsou [...],
- 3/ **neudělovat** visa představeným řádů ze zahraničí k visitacím zdejších klášterů.

Schváleno.

Šatenky duchovních:

navrhuje se vydání šatek těm duchovním, kteří jsou skutečně spolehliví. Akce by se provedla individuálně, po pečlivém prošetření [...]

Kostel u pražského Jezulátka, Praha III:

[...] na faru dosadit Černockého, který již přednáší na fakultách a kterého později hodláme udělat kanovníkem svatovítské kapituly nebo proboštem na Vyšehradě. [...]

Charita:

[...] Do všech poutních domů dosadíme spolehlivé soudruhy jakožto funkcionáře Charity. [...] Pro moravskou diecesi Charity navrhujeme faráře Fleka z Brněnska. [...] Na Slovensku navrhujeme za národního správce zatím Lukačeviče [...]

[...]

Katolická akce:

Tisková kampaň probíhá uspokojivě. **Redakce všech pražských deníků jmenovaly po jednom redaktorovi, který bude kampaň řídit.** Byly zařízeny relace v rozhlasu a připravuje se text programového prohlášení.

Do 20. V. bude připraven návrh personální obsazení ústředního i všech krajských výborů KA. Počítá se se 30 členy v krajských výborech, z toho 5 kněží, a 40 členy ústředního výboru, z nich 50 % Slováků; tento minimální počet máme zajištěn již dnes ve všech krajích. Z kanovníků jde s námi olomoucký Kutal.

Vzato na vědomí.

Pokud se týče Katolických novin, navrhujeme změnu posledního usnesení o tom, že noviny budou vycházet v Olomouci. **Ukázala se totiž naprostá nespolehlivost zaměstnanců tiskárny LIGRA v Olomouci.** Navrhujeme proto tisk v Praze, obsazení redakce takto: šéfredaktor Mára, odpovědný redaktor Petera, který si již dnes vybírá kruh schopných spolupracovníků, faktický redaktor Dr. Uher.

Schváleno.

Vatikánský tisk:

Navrhuje se nepřipustit dostávání časopisů Osservatore Romano a Acta sedis apostolicae do ČSR pro jejich štvavý obsah.

Schváleno.

Instruktaž krajských výborů KSČ:

Aby nebylo potřebí vydávat písemné instrukce, zařídí během sjezdu s. Hendrych poradu s předsedy krajských výborů KSČ, na které jim budou dány podrobné směrnice o církevní politice. [...]

Vzato na vědomí.

Další termíny:

30. V. pokrokoví kněží,

1. VI. církevní šestka,

3. VI. presidium Národní fronty, kterému bude předložena zpráva o hnutí pokrokových katolíků a které dá popud k ustavení Katolické akce,

kolem 10. VI. ustavující schůze ústředního výboru KA. Současně ustavující schůze v krajích,

kolem 13. VI. první číslo Katolických novin s programovým prohlášením Katolické akce.

[P Ř E P I S]

VII.

Otázka náboženství
a poměr mezi státem a církví.

Nemůžeme si zakrývat skutečnost, že do poměru mezi státem a církví, totiž jen katolickou církví, jsou od určité doby vznášeny momenty, které hrozí tento poměr přiosťřít. Vina při tom není na naší straně. Jest známo, jak zcela pokojný byl u nás církevně-politický vývoj do února r. 1948; a ještě po únoru, v době volby presidenta republiky, kdy Svatovítský chrám byl svědkem slavného „Te deum“, se zdálo, že se u nás budeme moci vyhnouti analogii událostí v druhých lidově demokratických státech.

Projevili jsme také ochotu vyjasnit různé otázky ve vztazích mezi státem a církví, pokud se to jevílo nutné ve spojení s novými poúnorovými poměry. Bylo tak zahájeno jednání mezi představiteli katolické církve a činiteli Ústředního akčního výboru Národní fronty jako představitelky všech složek národní jednoty včetně čsl. lidové strany.

Došlo však k tomu, že do tohoto jednání zasáhly známé vnější vlivy, pokoušející se i u nás, podobně jako v lidově demokratickém Maďarsku a v lidově demokratickém Polsku, mobilisovati prostřednictvím katolické reakční hierarchie onu ideologickou sílu, kterou představuje z titulu náboženství katolická církev a mobilisovati ji proti našemu státnímu režimu, proti lidové demokracii a socialismu. Pokoušejí se i náboženství, křesťanské náboženství stavěti do protikladu s našimi snahami o uskutečnění nového, lepšího a spravedlivějšího sociálního řádu, socialismu.

V důsledku tohoto zásahu vnějších vlivů do zahájeného státně církevního jednání byl vytvořen v poměru mezi státem a katolickou církví dnešní neuspořádaný stav vylučující prozatím provedení různých opatření, zamýšlených dohodou mezi církevními a státními činiteli.

Nelze ovšem neviděti, že někteří katoličtí biskupové poslušní pokynů z Říma, nejen že neprojevují dostatek dobré vůle ke kladnému poměru vůči našemu lidově demokratickému režimu, jenž ztělesňuje dnes Čsl. republiku, nýbrž pokoušejí se otevřeně odpíratí loyaltitu vůči státu a pokoušejí se organisovati různé škodlivé akce politického rázu.

Nutno zdůrazniti, že tento vývoj věcí nemá co dělati s náboženstvím. My jsme prokázali již dostatečně to, že respektujeme plně svobodu svědomí, svobodu náboženského vyznání i svobodu náboženských úkonů. V naší nové lidově demokratické ústavě jsou tyto svobody také slavnostně zaručeny.

S [Z] hlediska uznávání náboženské svobody jsme zaujali též poměr k církvím, jimiž nebráníme v jejich náboženské duchovní činnosti. Tím jsme prokázali v nejvyšší míře demokratičnost našeho nového režimu. A všechny církve mající loyální poměr ke státu, to uznávají. Uznávají to i katoličtí kněží, pokud mají vůli vykonávat poctivě své duchovní poslání, pokud uznávají vítěznou moc lidu a pokud uznávají i oprávněnost snah pracujícího lidu upravit si život pozemský lépe v novém sociálním řádu. Uznávají to i katoličtí církevní činitelé, pokud nesledují jiné než duchovní cíle, pokud nesledují cíle politické, reakční a kontrarevoluční.

Zdůrazňuji tedy znovu: v jednáních, která byla zahájena mezi představiteli státu a církve, nejde o věci náboženství, nýbrž jde o úpravu vztahů s hlediska státně politického a s hlediska církevně politického. My při tom ponecháváme činitelům katolické církve dále na vůli, jak chtějí chápati a praktikovati poměr ke státu, v němž žijí. Nenecháváme však nikoho v pochybnosti o tom, že velezrádci trpění a šetření nebudou, i když nosí posvěcený šat!

Zkušenosti našich dějin, zkušenosti národa českého i národa slovenského jsou příliš tragické, než aby mohlo býti dovoleno církevním katolickým hierarchům a Vatikánu stavěti opět do protikladu city náboženské a city věrnosti k národu a vlasti. Československý lid, pokud nábožensky cítí, se nedá již vésti na cestu osudnou, na cestu rozporu se zájmy národa, se zájmy republiky, se zájmy lidové demokracie a socialismu.

My ostatně vidíme, že vlastenecky cítící katoličtí věřící a dobří katoličtí kněží nesouhlasí s postupem vysoké hierarchie a nesouhlasí s nenávisným protičeskoslovenským postojem Vatikánu, nesouhlasí s jeho politickými snahami.

Podobně jako v druhých zemích rostou i u nás řady dobrých odhodlaných katolických kněží, kteří neuznávají, že by křesťanské cítění a náboženské přesvědčení mělo někomu brániti v kladném poměru k lidově demokratickému státu a socialismu. Tito katoličtí kněží jdou věrně s lidem, jsouce přesvědčeni o tom, že jejich mravně náboženské snahy se dají plně srovnati se snahami lidových mas o lepší život, a že jejich křesťanské snahy jsou plně totožny na př. s mohutným hnutím lidových mas v boji za mír. Ano, tito katoličtí kněží jdou s lidem, a jsou-li za to církevní hierarchií a Vatikánem pronásledováni, tak se tím jen utužuje jejich pouto s lidem.

My nechceme rozněcovati boj s katolickou církví. Avšak pravíme zcela důrazně: Nikdy nebyla ještě v této zemi moc tak silná a tak odhodlaná plně ochrániti zájmy národa, suverenitu státu a státní pořádek, jako je nynější lidově demokratická moc republiky, opírající se o vítězný pracující lid, o vítěznou dělnickou třídu. Postaráme se o církevně politický pořádek

v naší lidově demokratické republice a postaráme se o zajištění dalšího pokojného vývoje v záležitostech církevně politických.

Věříme při tom v podporu církví, jejichž oddaná loyality jest nepochybná, a věříme, že většina katolických věřících a i katolických kněží projeví věrnost našemu národu, našemu státu, českému a slovenskému lidu. A věříme, že katoličtí kněží naleznou v minulosti našich národů krásné příklady toho, jak kněží mohou vykonávat své duchovní poslání v souladu se zájmy národa a vlasti, v souladu se zájmy slovanskými a všelidskými.

V tomto smyslu budeme i nadále respektovati činnost církve a plnou svobodu náboženského života. Samozřejmě, že něco jiného jsou naše státně výchovné zájmy.

Samozřejmě, že i při uznávání náboženské svobody vyhražujeme pro stát úkol vychovávat všechny děti, že vyhražujeme státu právo vésti a spravovat veškeré školství bez rozdílu, a že vyhražujeme státu poslání vésti veškerou školní i mimoškolní státní výchovu v duchu naší ideologie, v duchu naší vědecké pravdy, v duchu nauk marxismu-leninismu.

Vatikánu budeme s veškerou důsledností a rozhodností upíratí právo vměšovati se jakkoli do těchto našich vnitřních otázek, stejně jako do druhých vnitřních otázek, na př. do otázky církevního majetku, do otázky trestání kněží provinivších se protistátní činností, a podobně.

Svůj poměr k Vatikánu jako činiteli mezinárodně politickému budeme pak řešiti nikoliv z hlediska náboženských otázek, v nichž pravomoc Vatikánu jako představiteli papežského státu nepřisluší a v nichž my pravomoc Vatikánu z titulu naší plné státní suverenity odmítáme. Nýbrž poměr k Vatikánu jako mezinárodně politickému činiteli budeme řešiti s toho hlediska, jak se bude chovati k našemu státu, zda přátelsky, nebo zda svým postupem ve službách mezinárodní reakce, ve službách mezinárodního imperialismu se Vatikán znovu postaví do světla našeho nepřítele a nepřitele našich spojenců.

[P Ř E P I S]

Z á p i s

o poradě církevní šestky, která se konala dne 1. června 1949 za přítomnosti s. Čepičky, Kopeckého, Clementise, Fierlingera a Hendrycha. S. Široký omluven pro účast na pohřbu P. Jilemnického v Bratislavě.

Poradu zahájil v 11.30 hod. a řídil s. Čepička, skončil ve 13.10 hod.

Katolická akce:

Od poslední schůze se událo několik důležitých věcí. Byl to především IX. sjezd Komunistické strany Československa a projev s. Kopeckého, speciálně jeho část, týkající se církevní politiky u nás.

Druhou závažnou věcí byla pondělní celodenní porada pokrokových kněží, která analysovala celkovou situaci a dospěla k řadě konkrétních závěrů. Také tato **porada vycházela v základě z projevu s. Kopeckého, který měl neo-byčejný ohlas. Všeobecně se to chápe jako poslední výstraha** a ještě více se stupňuje zvědavost nad tím, že jednání mezi státem a církví je na mrtvém bodě.

V tomto ohledu splnil projev své poslání a stal se tak velmi dobrou přípravou pro vystoupení Katolické akce. V důsledku toho navrhuji kněží poněkud odlišný postup. Podle jejich názoru není za dnešní situace nutno, aby popud k ustavení vyšel z Národní fronty, nýbrž že je možno k tomu přikročit na základě četných resolucí, které začínají docházet v celých desítkách.

Dále se ukázalo, že proti původnímu předpokladu, že první vystoupení bude záležitostí úzkého kruhu kněží a laiků, **máme dnes asi 320 kněží, kteří jsou ochotni ihned prohlášení podepsati a dalších asi 200 je rozpracováno**, přičemž od nich máme také již zásadní souhlas. Navrhuje se proto rozvinutí akcí v širším měřítku asi tímto způsobem:

10. VI. se sejde v Praze ustavující schůze Katolické akce, na níž bude zvolen asi stočlenný výbor z kněží a známých laických osobností. Generálním sekretářem KA se navrhuje Dr. Dionysius Polanský, který přislíbil uvolnit se pro tuto akci od všech ostatních povinností. Večer téhož by byla vysílána relace v rozhlase, druhý den by věc zpracoval denní tisk a 12. VI. (neděle) by již vyšlo první číslo Katolických novin.

Na první straně by vyšlo programové prohlášení podepsané všemi členy přípravného výboru. Pro expedici máme připraveno asi půl milionu adres katolíků. **Programové prohlášení by bylo současně vydáno jako leták a plakát a v obrovském nákladu rozhozeno do všech míst.**

Teprve po určité době by vystoupila Národní Fronta, která by prohlásila, že

akce [tj. *komunistická Katolická akce, KA – pozn. aut.*] představuje vůli většiny věřících a že s ní bude napříště jednáno o všech věcech církevní politiky.

Podařilo se nám dosáhnout toho, že poslední pastýřský list nebyl vůbec čten. Věc je zorganizována tak, že každý farář je téměř každý týden navštíven a je ustavičně zesilován styk s ním.

Do podzimu hodláme vybudovat KA organizačně tak, abychom mohli svolat celostátní sjezd katolíků. **Těsně před zahájením KA převezme dosavadní aparát staré Katolické akce.** Není vyloučeno, že dosavadní funkcionáře včetně gen. tajemníka Mandla, proti kterému máme stejně spoustu materiálu, budeme muset na nějakou dobu zajistit.

Programové prohlášení má řešit tyto hlavní otázky:

1/ Vyvrátit jakékoliv pochybnosti, živěné propagandou Beranovou, jako by se jednalo o nějaké odpadlictví, o připravování odluky církve od státu, ustavení nové církve nebo nějaké represalie vůči církvi. Prohlášení má zdůraznit, že uznáváme autoritu papeže jako hlavy církve, nikoliv už ovšem Vatikánu jakožto činitele mezinárodní politiky.

2/ Postavit otázku kapitalismu a socialismu, nikoliv ovšem ideologicky.

3/ Poměr církve ke státu.

S c h v á l e n zásadně další postup i jeho časové rozdělení s tím, že

- a/ do příští schůze šestky bude předložen přesný návrh na obsazení přípravného výboru KA,
- b/ do 7. VI. dodají členové šestky své případné připomínky programovému prohlášení tak, aby na schůzi šestky 8. VI. mohl být schválen konečný text,
- c/ při konečné textaci prohlášení bude přihlédnuto k tomu, aby citáty z evangelií nebyly brány z bible kralické, kterou církev řím.-kat. neuznává.

[...]

Sbírka Katolické akce:

Matocha vyhlásil na 5.– 6. VI. sbírku na Katolickou akci [*původní, nekomunistickou – pozn. aut.*], protože prý nyní musí arcibiskup podporovat chudé farnosti. Výtěžek sbírky kterou mají provést kněží a důvěryhodní laikové, má být do 12. VI. odveden pastoračnímu ústředí, finančnímu referátu v Olomouci. O povolení sbírky nebylo žádáno, ač se jedná o sbírku veřejnou.

S c h v á l e n o nechat sbírku proběhnout, protože do 12. VI. bude již ustavená nová Katolická akce, která pak výtěžek převezme pro své účely.

Konkurs na uprázdněná místa:

Zatím máme v evidenci asi 400 administrovaných far, uvolněných odsunem německých farářů. O tom kněží normálně vůbec nevědí a můžeme na tom skvěle demonstrovat „vlastenectví“ pánů biskupů. Současně docílíme jiné věci: mnoho kaplanů uvedeme jako faráře, a **tím podstatně oslabíme dosavadní fary, které nebudou s to zdolat všechnu práci.**

Postup vůči Beranovi:

Katolická akce hodlá postavit jako první požadavek, aby Vatikán odvolal Berana. Za tím účelem **hodláme rozvinout velkou kampaň, ve které uveřejníme všechen materiál, který proti němu máme.** Kněží stejně žehrají na to, že drobní kněží jsou dnes odsuzováni za sebenepatrnější delikty, kdežto Beranova činnost se mlčky trpí. Zatím však je tato linie nutná. Kdyby se v mezičase ukázalo, že Beran hodlá nějak vystupovati proti Katolické akci (ex-komunikace pokrokových kněží a pod.), navrhuji kněží jeho izolaci na některém jeho letním sídle.

S c h v á l e n o s tím, že jako důvod zákroku se může uvést jeho pokus o útěk.

[P Ř E P I S]

ZASTAVENÉ KATOLICKÉ ČASOPISY**I. V Čechách a na Moravě**

	Jméno:	Vydavatel:	Náklad:	Vycházel:
1.	KATOLÍK	<i>[nečitelné]</i>	<i>[nečitelné]</i>	týdně
2.	NEDĚLE	Arcibiskupský ordinariát, <i>[nečitelné]</i>	120.000	týdně
3.	ROZSÉVAČ	Arcibiskupský ordinariát, Olomouc	220.000	týdně
4.	NA HLUBINU	Edice Krystal, Olomouc	4.000	měsíčně
5.	SERAF. PRAPOR	III. řád sv. Františka, Praha	4.300	měsíčně
6.	MARIÁNSKÝ VĚSTNÍK, SV. HORA	Matice Svatohorská	10.000	měsíčně
7.	RŮŽE DOMINI-KÁNSKÁ	Dominikáni, Olomouc	3.000	měsíčně
8.	APOŠTOLÁT MODLITBY	Ústředí mariánských družin, Praha	18.000	měsíčně
9.	VYŠEHRAD	Katolický literární klub, Praha	5.000	čtrnáctiden- ně
10.	CESTA POKOJE	Opatství benediktinů, Praha-Břevnov	1.000	čtrnáctiden- ně
11.	FILOSOFICKÁ REVUE	Dominikáni, Olomouc	1.200	čtvrtletně
12.	ANĎEL STRÁŽNÝ	Biskupský ordinariát, Brno	60.000	měsíčně
13.	ÚSVIT	Ústředí katolic. studentů, Praha	5.000	měsíčně
14.	RADOSTNÉ MLÁDÍ	Edice „Atlas“, Praha	8.000	měsíčně
15.	AKORD	Edice „Akord“, Brno	4.000	měsíčně

ZASTAVENÉ KATOLICKÉ ČASOPISY

I. V Čechách a na Moravě

(Pokračování)

16.	HLASY SVATO-HOSTÝNSKÉ	Matice Svatohostýnská, Sv. Hostýn	14.000	měsíčně
17.	VYCHOVATELSKÉ LISTY	Matice Cyrilometodějská, Olomouc	6.000	měsíčně
18.	APOŠTOLÁT SV. CYRILA A METODEJE	Olomouc	----	měsíčně
19.	DOBŘÝ PASTÝŘ	Exerciční dům, Frýdek	6.000	týdně
20.	VĚSTNÍK JEDNOT DUCHOVENSTVA	Ústředí jednot duchovenstva, Brno	4.000	měsíčně
21.	ACTA ACADEMIAE VELEHRADENSIS	Velehradská akademie, Olomouc	3.000	čtvrtletně
22.	SALESIÁNSKY VĚSTNÍK	Salesiánský inspektorát, Brno	10.000	měsíčně
23.	DOROST	Biskupský ordinariát, Praha	16.000	čtrnáctiden- ně
24.	VĚSTNÍK SV. JOSEFA	Redemptoristé, Praha	8.000 [? neči- itelné]	měsíčně
25.	FARNÍ VĚSTNÍKY	Jednotlivé farní úřady	zastaveny všechny	
26.	VELEHRADSKÉ ZPRÁVY	Tovaryšstvo Ježíšovo, Velehrad	6.000	dvouměsí- čně
27.	SLEZSKÝ KATOLÍK	Apoštolská administratura, Český Těšín	8.000	týdně

[P Ř E P I S]

Komise pro náboženské a církevní otázky při ÚAV-NF.

I.

Situace v římsko-katolické církvi.

V měsících listopadu a prosinci zřetelně se rýsuje dvojaká role, kterou hraje římsko-katolická církev od přerušení jednání v komisi pro náboženské a církevní otázky. Navenek projevuje ochotu k jednání, ale současně uvnitř se připravuje se vši důkladností na bojové střetnutí se státem.

Ochota čs. episkopátu k jednání nesporně stoupla v listopadu t. r. po návratu čs. biskupů a arcibiskupa Berana z Říma, kde byli u papeže ad limina, aby podali situační zprávy o stavu svých diecesí. Máme z několika stran zprávy, že prý ve Vatikánu jsou nyní toho názoru, že sporné záležitosti mezi USA a SSSR se nebudou řešit válkou, nýbrž dohodou. Následkem toho prý nelze počítat se změnou režimu v ČSR. Proto bylo čs. biskupům doporučeno, aby jednali smírně a hleděli se s vládou rozumně dohodnout.

Skutečně, záhy po návratu z Říma učinil arcibiskup Beran určitá gesta, která svědčila o zesílené ochotě k dohodě.

Jednou ze sporných otázek až do listopadu byl hlavní spolek Sdružení katolické mládeže, jehož činnost kolidovala s posláním SČM a který se svými pobočkami v českých zemích byl pařeníštěm odporu k režimu, takže jsme museli dát pokyn k zastavení činnosti řady poboček tohoto spolku. Dne 25. XI. t. r. hlavní spolek Sdružení katolické mládeže likvidoval na příkaz arcibiskupa Berana. Bylo nám to sděleno tímto přípisem:

„Oznamujeme Vám, že Msgre Dr Josef Beran, arcibiskup pražský a primas český, přípisem z 24. t. m., č. N. O. 253/48 rozpustil naši organizaci i se všemi pobočnými spolky na základě §13, odst. 3 stanov hlavního spolku.

Veškerý majetek spolku, počítaje v to i majetek, spravovaný pobočnými spolky, převzal nejdůstojnější episkopát v Čechách /§13, odst. 3 stanov hl. sp./ k volné dispozici.

Likvidace spolku bude provedena co nejdříve.

Prosíme, abyste rozpuštění Sdružení katolické mládeže v Československu vzali na vědomí.“

[...]

Na biskupské konferenci, která se konala v polovině prosince v Praze, bylo prý s velkým uspokojením vzato na vědomí rozřešení otázky církevních škol v Českých Budějovicích, kde osobním zásahem ministra Plojgara (den před konferencí) byl vhodně vyřešen ukvapený zásah místních soudruhů do církev-

ních škol. Na této biskupské konferenci – dle informací, jež se nám dostaly – bylo též usneseno upustit od dalších zákroků proti suspendovanému min. Plojharovi a arcibiskup Beran sám prý prohlásil, že ač sám nevěří v možnost dohody, je ochoten respektovat mínění biskupského sboru a jednat. Ovšem podmínku, aby zástupci řím. kat. církve v komisi byli vybaveni plnými mocemi, považuje arcibiskup Beran za nepřijatelnou.

[...]

Hierarchie houževnatě a soustavně všemi legálními i pololegálními prostředky sleduje svou politiku ve vnitřní výstavbě církve. Utužuje svou jednodušnost od posledního kaplana po papeže, i vnitřní disciplínu v duchovenském sboru a všemi prostředky snaží se o myšlenkové ovládnutí mas a o utužení odporu k materialismu věřících. Při tom svou práci reorganisuje tak, aby myšlenkové zpracovávání věřících se dělo pokud možno výlučně na niterní půdě církve, aniž by při tom bylo třeba používat mimocírkevních sdružovacích prostředků. Proto rozpouští arcibiskup Beran Sdružení katolické mládeže a místo na spolkovém základě organizuje mládež na pastorační základně v eucharistických kroužcích. Odtud silné oživení katolické akce, zřizování laických farních rad a zřizování nových t. zv. pastoračních referátů při konsistořích, které jsou organizačními středisky veškeré této činnosti.

Preventivně snaží se hierarchie způsobiti změnu připravovaných zákonů zezdola tím, že nabádá k účasti na připravovaných diskusích na př. o rodinném a manželském právu a dává k těmto diskusím pokyny.

V této souvislosti je na místě připomenout, že na zmíněné prosincové biskupské konferenci byla opětně projevována arcibiskupem Beranem nedůvěra v kladný výsledek jednání – i když k němu dojde a biskupský sbor se vážně zabývá eventualitou, že přes všechna ujištění dojde k odluce církve od státu [...]

II.

Ohlas našich kampaní v řím. kat. církvi.

Proti politice Vatikánu jsme zahájili zatím pouze tiskovou kampaň. V různých českých časopisech bylo zatím uveřejněno 33 článků, kritizujících reakční proimperialistickou politiku Svaté stolice. Zaslali jsme též materiál o Vatikánu na Slovensko, kde se rovněž rozvinula tato kampaň. [...]

Zahraniční rozhlas pod heslem „Pronásledování církve v Československu“ přinesl 2. XII. t. r. tuto zprávu:

„Vatikánské město 2. prosince. Zprávy o nových útocích proti katolické církvi v Československu byly ve Vatikánu přijaty s mlčením. Kruhy, blízké Vatikánu, však zdůraznily, že tyto útoky – obnovené po uveřejnění pastýřského listu – nepřekvapily, protože jsou pokračováním proticírkevní politiky komunistů.“ [...]

MINISTR SPRÁVEDLNOSTI

Praha, 1. června 1949.

Vážený soudruhu presidente,

od zasedání předsednictva, na němž byly projednány zásady církevní politiky pro nejbližší dobu, konaly se čtyři schůze "církevní šestky" a to 30. dubna, 11. a 18. května a 1. června. Průběh těchto porad obsahují přiložené protokoly.

Mimo to se konaly tři porady s pokrokovými kněžími, jichž se účastnili: ministr Flojhar, poverenik Horák, poverenik Lukačovič, dr. Fiala, farář Černocký, kaplan Mára a poslanec Holdoš. Všechny otázky byly s nimi podrobně v celodenních poradách prodebatovány. Z těchto porad vzešla řada návrhů na konkrétní opatření, které pak byly projednány ve schůzích "šestky". Téměř všechny podněty byly přijaty. Opatření, která byla přijata "šestkou", se provádějí. K dnešnímu dni se jeví situace takto:

1./ U všech krajských národních výborů byly zřízeny referáty pro kultové otázky, jejichž referenti jsou zástupci školských referentů; u nich se soustřeďují nyní všechny otázky týkající se církve: personální, majetkové a pod. Dne 19. května se konala první celostátní rada těchto kultových referentů na ministerstvu vnitra, kde byly dány základní směrnice pro jejich práci.

Rovněž bylo započato se zřizováním kultových referátů při okresních národních výborech. Podle usnesení předsednictva strany, mělo se tak státi jenom v těch kra-

jích, kde náboženské otázky mají určitý význam. Na Slovensku jsou to všechny kraje, na Moravě nebylo prozatím započato v kraji ostravském a v Čechách byly vyňaty západní a severní Čechy. K dnešnímu dni nemohu přesně sdělit, v jak velkém počtu byly již kultové referáty při okresních národních výborech zřízeny. Celá akce je ale v proudu a má být do 10. června skončena.

K připomínce s. Slánského přistupujeme nyní k vybudování kultových referátů při všech okresních národních výborech, abychom pro všechny případy zajistili provádění určitých opatření. Na místa kultových referentů jsou navrženi prověřeni pracovníci, kteří již v církevních otázkách pracovali. Na místa krajských kultových referentů přešli po novém prověření krajské církevní tajemníci z krajských akčních výborů.

2./ Jak je patrné z posledního jednání "šestky", jsou předběžné přípravy pro vystoupení Katolické akce téměř hotovy. Dne 10. června konala by se první schůze pokrokových kněží a laiků v Praze, která by zvolila přípravný výbor Katolické akce. Přípravný výbor by vydal prohlášení, jehož text přikládám. Text je v náčrtu a pracuje se na jeho zlepšení. Dne 12. června by bylo vydáno první číslo Katolických novin, které by bylo jako týdeník oficiálním orgánem Katolické akce.

Začátkem příštího týdne vyjde 3. číslo Věstníku katolického duchovenstva.

3./ Výstavba Charity úspěšně pokračuje. Charita převezme tohoto týdne všechny poutní a exerciční domy a započne s monopolním prodejem všech náboženských potřeb. S. Knotte, který byl pověřen reorganizací administrativy Charity

MINISTR SPRÁVEDLNOSTI

III.

oznánil, že všechna důležitější místa jsou již obsazena spolehlivými úředníky.

4./ Všechna usnesení kněžských porad a "šestky" jsou prováděna až na dvě. Z nich jedno se týká zastavení platů biskupům, pokud je dostávají ze státní pokladny. Je třeba rozhodnouti, zdali toto opatření - aby biskupům byl plat ze státní pokladny zastaven - má být provedeno. Druhé opatření se týká dosazení zmocněnců ministerstva školství do konsistoří. Z konsistoří, které jsou veřejnými úřady, vycházejí Beranovy příkazy v pobuřující formě. Naši kněží navrhuji, aby do konsistoří, jejichž zaměstnanci jsou placeni státem, byli dosazeni zmocněnci ministerstva školství, kteří by bděli, aby odtud nemohly vycházet příkazy závadného obsahu. Poněvadž jde o dalekosáhlé opatření, bude třeba tuto věc ještě uvážit.

Prosím, aby bylo rozhodnuto, zdali je třeba dosavadní opatření "církevní šestky" schválit předsednictvem strany. Dále prosím, aby připomínky k prohlášení Katolické akce, respektive k dalšímu postupu byly sděleny co nejdříve, protože opatření postupují velmi rychle.

Se soudružským pozdravem:

Vážený pán

p. Klement Gottwald,
president republiky,

P r a h a - HRAD.

[P Ř E P I S]

Postavení církve Řím. katolické v ČSR

Dle stavu ke dni 7. 6. 1949.

Církev katolická během svého tisíciletého působení od dob cyrilometodějských v českém a slovenském národě jasně prokázala, že se nevázá a neváže na žádné hospodářské a společenské zřízení, vládní nebo politický režim. Společenské, hospodářské a vládní soustavy zanikaly a Církev katolická tu zůstávala plnila své nadčasové úkoly.

Naprostá většina českého a slovenského lidu byla, je a zůstane věrna Církvi římskokatolické. Kultura obou národů vyrostla na stromě Církve. Církev byla vždy strážcem těch nejkrásnějších tradic obou národů a stála vždy věrně po boku českého a slovenského lidu. Její kněží byli strážci národního vědomí obou národů a patří k předním národním buditelům.

Z toho důvodu nemůže si ani dnes nikdo dovolit otevřený protikatolický boj, a tento je skrýván pod různými záminkami, jako na př. ohrožení státní suverenity, domnělý nepřátelský postoj papeže a Vatikánu vůči vládě a pod.

T. zv. únorová revoluce v roce 1948 týkala se nesporně oblasti politické a hospodářské a zdálo se, že její původcové chtějí respektovat svobodu Církve. Z toho důvodu katolický episkopát v ČSR po své poradě dne 4. 3. 1948 konané v Brně oznámil vládním činitelům, že **církev katolická se neváže na žádnou formu politickou neb státní a že i po únorové revoluci bude nadále věrně plnit své povinnosti jak vůči Bohu, tak vůči státu.**

Již před únorovou revolucí na biskupských poradách bylo usneseno, aby byla dále omezena kandidatura kněží v očekávaných volbách v květnu 1948, poněvadž činnost kněží v politice působila nepříznivě na úspěšnou pastorační činnost. **Aby se zabezpečila naprostá neutralita Církve v event. konfliktech skryté i otevřené opozice vůči novému režimu, proveden byl do důsledku zákaz politické kandidatury kněží pro květnové volby 1948.** Šlo při tom o to, aby volebního a politického boje nemohlo být zneužíváno při výkonu úřadu duchovního k jakémukoliv vlivu na věci politického života. Církev nemohla se dáti zatáhnout do politických bojů, a z toho důvodu nemohla sloužit žádnému ze soutěžících politických táborů.

Církev katolická s bolestí nese každé rozpoltění národa, ale současně je hlasatelka evangelia lásky a nemůže se za žádných okolností propůjčiti k hlásání nenávisti vůči někomu pro jeho odlišné politické a hospodářské názory.

S velkou námahou uhájena byla tato církevní neutralita v předvolebním zápase, i když **na biskupském sboru hrozbami bylo vymáháno volební prohlášení pro jednotnou kandidátní listinu Národní fronty**. Církevní představitelé si byli vědomi toho, že nejsou povoláni k tomu, aby byli rozhodčími ve sporných politických otázkách, poněvadž církev má úplně jiné nadčasové poslání.

Po skončení volebního boje katolický episkopát použil prvé příležitosti, aby veřejným gestem v červnu 1948, při volbě nového presidenta Klementa Gottwalda, dal jasně najevo, že **Církev dovede plnit biblický příkaz dávat císaři, co je císařovo, když se zdálo být zabezpečeno, že i Bohu dostane se toho, co jest Božího**. V této době došlo k úplné dohodě ohledně církevních škol v tomto směru, že bylo dojednáno, že církevní školy s výjimkou škol obchodních budou zachovány.

Tato dohoda nebyla však vládními činiteli splněna a dodržena, a za záminku nesplnění této dohody a k porušení dalšího církevně-politického jednání bylo použito disciplinárních opatření církevních úřadů proti těm kněžím, kteří proti biskupskému zákazu v květnových volbách kandidovali. Suspense těchto neposlušných kněží stala se předmětem nenávisné kampaně proti katolické hierarchii, takže tato byla nakonec nucena odpovědět zvláštním memorandumem adresovaným vládě ze dne 16. 8. 1948, které pro informaci věřících bylo čteno ze všech kazatelen ČSR koncem srpna 1948.

Toto memorandum zůstalo bez odpovědi a prováděna byla další proticírkevní opatření vládními orgány, zejména ve věci zrušení církevních škol a začátkem prosince 1948 ve věci potlačení posledních zbytků katolického tisku.

Katolický episkopát v ČSR byl si dobře vědom toho, že tato zaslepená zaujatost vládních činitelů proti Církvi poškozuje především stát, jeho klidné budování a veškerý lid, a z toho důvodu **z vlastní iniciativy pokusil se znovu zahájit přerušená církevně-politická jednání** a dne 19. 1. 1949 vyžádal si audienci u pana presidenta republiky Klementa Gottwalda. Požadavky episkopátu byly pak shrnuty ve zvláštním memorandu, které mělo být podkladem dalšího jednání. Dne 17. 2. 1949 došlo k novému jednání, avšak ihned na počátku jednání byl episkopátu položen **ultimativní požadavek okamžitého prohlášení loyality vůči novému režimu k výročí únorové revoluce**.

Poněvadž moravský metropolita ndp. olomoucký arcibiskup [*Matocha*] byl v té době v Římě a vrátil se teprve začátkem března 1949, zabývala se tímto požadavkem biskupská porada, svolaná do Dolního Smokovce na den 22. a 23. března 1949. Její jednání bylo přerušeno, když bylo zjištěno, že **dva ozbrojení muži tajně v konferenční síni položili odposlouchávací zařízení** a v kotelně budovy skutečně odposlouchávali průběh celého jednání.

Vyšetření celého případu bylo ihned předáno bezpečnostním orgánům, avšak ministerstvo vnitra do dnešního dne nedalo uspokojivou odpověď o výsledku šetření bezpečnostních orgánů, a dokonce naznačovalo, že je to dílo zvědavé zahraniční reakce, event. superkontrola t. zv. Vatikánu. Podobný nesmysl nemohl být pochopitelně považován za uspokojivý výsledek šetření.

Zásadně však katolický episkopát v ČSR byl ochoten opakovati prohlášení věrnosti vůči státu podle formule, obsažené v *Modu vivendi*:

Juro et promitto sicuti decet Episcopum fidelitatem Reipublicae Cecosloviae necnon nihil me facturum wuod sit contra salutem, securitatem, intergritatem Republicae.

[Přísahám a slibuji, jak náleží biskupovi, věrnost Československé republice, i že neučiním nic proti blahu, bezpečnosti a integritě republiky – překl. aut.]

Tato ochota přistoupiti na tuto podmínku byla pak sdělena prezidentu republiky Klementu Gottwaldovi zvláštním memorandem z 19. 4. 1949 současně s celou řadou dalších stížností na řadu nových proticírkevních opatření, prováděných již jasně podle předem stanoveného plánu.

Na toto memorandum katolický episkopát neobdržel žádné odpovědi a naopak vládní emisai – jako národní správce Charity Dr. Fiala, ministr Plojhar počali veřejně tvrditi, že církevně-politická jednání ztroskotala zaviněním episkopátu, a současně licoměrně byla zahájena podpisová akce, aby episkopát toto jednání obnovil.

Na IX. sjezdu KSČ konaném koncem května 1949 v Praze byl pak episkopát napaden ministrem informací Václavem Kopeckým, že odpírá loyaltitu vůči státu, byly proneseny hrozby, že velezrádci trpění a šetření nebudou, i když nosí posvěcený šat, a dokonce z titulu plné státní suverenity bylo prohlášeno, že se upírá papeži i pravomoc v náboženských otázkách, a to pod tou záminkou, že prý Vatikán je představitel papežského státu, ačkoliv každé dítě ví, že t. zv. papežský stát je státem symbolickým, o rozsahu několika čtverečních kilometrů, a že se tím má naznačit a dokumentovat jen naprostá neodvislost papežské moci na jakékoliv moci světské.

Je-li ovšem někdo vyznavačem totalitního světového názoru, který neuznává žádnou jinou moc než moc státní, a to i ve věcech svědomí a náboženství, pak je to dokladem vyloženého zpátečnictví, ježto **zásada Cuius regio, eius religio [„Čí vláda, toho náboženství“] je největší obžalobou všech nepřátel lidské svobody.**

Na tomto sjezdu za pokrokový světový názor byl prohlášen světový názor, „jenž je dán historickým a dialektickým materialismem, marxismem a leninismem (Kopecký)“, a ministrem školství prof. dr. Zdeňkem Nejedlým bylo mluveno o tom, že „máme u nás ještě hodně přežitků, dokonce i starých feudálních

přežitků staré církevní výchovy... musíme se snažit, abychom všechny **tyto přežitky vyhubili a vytvořili nového, skutečně nového komunistického člověka**“.

Je samozřejmé, že po těchto nenávistných projevech pokračuje se v nepravdivé kampani proti papeži a hierarchii (viz Lidové noviny ze dne 2. 6. 1949: Vatikán a Československo), poněvadž je tu jasný plán diskreditovati před neinformovanou veřejností jak papeže, tak i hierarchii, aby byla připravena vhodná půda pro odtržení katolíků od poslušnosti vůči papeži a episkopátu.

Současně s touto propagandou jdou **vážné zásahy a oklešťování náboženské svobody Církve**, což je zejména patrné z těchto faktů:

1/ Nová ústava z 9. 5. 1948 zabezpečuje sice každému, že může projevovat své mínění, avšak tato svoboda projevu neplatí pro katolíky. **Oklešťování náboženské svobody Církve** bylo zastaveno velká část katolického tisku, jako na př. lidové týdeníky Rozséváč a Neděle, které měly statisícový náklad. Veškerá snaha episkopátu o jejich obnovení vyzněla naprázdno. Vládní činitelé kladli naprosto nepřijatelnou podmínku, aby do těchto tiskových katolických orgánů byl dosazen vládní zmocněnec a aby tyto náboženské časopisy přinášely i politické úvahy ve prospěch vládního režimu. Začátkem prosince 1948 byla zastavena i zbývající část katolického tisku, jako na př. časopis pro katolickou školní mládež Anděl strážný, časopis katolického studentstva Úsvit, časopis katolické mládeže Dorost, časopis náboženské inteligence Na hlubinu atd.

V dubnu 1949 zastaveno bylo vydávání i úředních biskupských věstníků v českých zemích, a to pod předstíranou záminkou nedostatku papíru, při čemž ale ve skutečnosti šlo o to, aby i poslední tiskový orgán katolický byl zrušen.

Oklešťování náboženské svobody Církve Ihned na to ministerstvo školství začalo vydávat t. zv. Věstník katolického duchovenstva za tím účelem, aby byl vnesen zmatek do řad kněžských, při čemž se současně slibovalo „zlepšení příjmů těm duchovním, kteří skutky prokáží kladný postoj k budovatelskému úsilí našeho státu“.

Původci tohoto **úplného potlačení katolického tisku v českých zemích** mají pak odvalu prohlášovati za katolický tisk tiskové orgány lidové strany, a to z toho důvodu, aby byl vnesen zmatek i mezi věřící, ježto tyto tiskové orgány přinášejí otevřené a zastrčené výroky proti biskupskému sboru.

Na Slovensku vycházejí sice dosud Katolické noviny jako týdeník, avšak jejich náklad je omezován a vedení tohoto časopisu nepodléhá již výlučně vlivu slovenského biskupského sboru.

2/ **Církevní školy jsou rušeny a likvidovány**, při čemž sáhnuto bylo i na takové ústavy, které výlučně a speciálně se zabývají výchovou kněžského a řešolního dorostu. Na mnoha místech byl učiněn pokus, aby studující byli ihned nasazeni do práce prostřednictvím referentů pracovních úřadů, takže tu jde o jasný a otevřený útok na kněžský dorost.

Do bohosloveckých učilišť a řádových seminářů jsou dosazovány inspekční komise, složené i z odpadlíků a pověřené prověřováním přednášejících i studujících. Na profesorská místa jsou dosazováni kněží, o nichž je předem známo, že nemohou být pro tyto úkoly biskupy schváleny.

3/ **Organisace katolické mládeže neexistují** a je znemožňována jakákoliv mimoškolní náboženská výchova katolické mládeže, na př. v biblických a eu-charistických kroužcích. V národě českých písmáků v roce 1949 byly zakázány veřejné diecesní biblické závody katolické mládeže a to jak v Praze, tak i v Brně a interdiecesní závody v Olomouci.

4/ Stát uplatňuje tedy nejen monopol na školní výchovu mládeže, ale i na výchovu mimoškolní, a to prostřednictvím t. zv. jednotné organizace mládeže ČSM.

Ministr informací V. Kopecký na IX. sjezdu KSČ prohlásil: „**Vyhrazujeme pro stát úkol vychovávat všechny děti, vyhrazujeme státu právo vésti a spravovat veškeré školství bez rozdílu, vyhrazujeme státu poslání vésti školení i mimoškolní výchovu v duchu naší ideologie, v duchu naší vědecké pravdy, v duchu nauk marxismu a leninismu.**“ Při tom marxistická ideologie se prohlašuje za vědeckou a jedineš pravdivou a všechny ostatní světové názory jsou pouhým přežitkem.

5/ Ani náboženský život není ušetřen totální kontroly policejních orgánů a jejich pomocných složek, a to takovým způsobem, že i nacistická kontrola během okupace jeví se proti tomu jako pouhý diletantismus.

Jsou vydávána administrativní opatření, která záměrně sledují jeden účel, aby byla znemožněna jakákoliv náboženská činnost mimo kostel. Kostel pak, a zejména pak kázání kněží, jsou podrobeny nejpřísnějšímu dozoru policejních orgánů.

Agenti provokatéři nezastavují se ani před zpovědníci a zpovědním tajemstvím, ačkoliv jsou si vědomi toho, že každý kněz je vázán zpovědním tajemstvím a že je mu tedy znemožněna prakticky obhajoba. Z toho důvodu již také došlo k odsouzení misionáře pro domnělé zneužití zpovědi t. zv. protistátní činnosti.

6/ **Je omezována svoboda shromažďovací a spolková** a platné zákony

jsou vykládány takovým způsobem, že i náboženská shromáždění mají být podrobena co nejpřísnější kontrole. Tvrdí se, že i náboženské spolky, jako na př. Mariánské družiny, podléhají spolkovému zákonu, ačkoliv tento má jasné ustanovení, že se nevztahuje na t. zv. náboženská společenstva.

Do katolických spolků a organizací jsou dosazovány národní správy, jako na př. do katolické Charity, zmocněnci, jako na př. do Svatováclavské ligy, a akční výbory, na př. do spolku katolických akademiků Moravan v Brně.

7/ Tato opatření se neomezují jen na kontrolu všech náboženských úkonů, ale sahá se dokonce i k zákazu na př. duchovních cvičení (exercicií), jak se to stalo na př. na Velehradě výměrem ze dne 16. 5. 1949, s tím odůvodněním, že tu není dostatečné záruky, že by projevy odpovídaly lidově demokratickému zřízení a že by další konání exercicií vylučovalo přerušování veřejného pořádku.

Naproti tomu národní správce Charity Dr. Fiala ohlašuje, že exercicie bude prováděti on, že bude budovati exerciční domy.

8/ V rozhlase a tisku vede se lživá a **pomlouvačná kampaň proti Svatému Otci**, ačkoliv každý katolík ví, že Svatý Otec nemíchá se nikdy do politických rozporů mezi národy a že zasahoval jen tehdy, když byla ohrožena svoboda církve a základní náboženské a morální hodnoty.

Český národ je si pak dobře vědom toho, že po mnichovském diktátu byl to jediný Papež Pius XI., který svým statečným rozhlasovým projevem po mnichovském diktátu v z. áří 1938 vystoupil ve prospěch protiprávně znásilněného Československa. Každý katolík také ví, že Sv. Otec protestoval proti každému bezpráví i za poslední světové války, čehož nejlepším svědectvím jsou i jeho válečné projevy vydané v českém překladě v knize „Mír a spravedlnost“. Kniha tato usvědčuje všechny pomlouvače z nepravdy, a proto zbytek nákladu v prosinci 1948 byl zabaven přímo u vydavatele a zkonfiskován.

Ani katolická kniha nezůstala ušetřena ničivých zásahů totalitního režimu. V prosinci 1948 byla prováděna revise všech knih, které již předtím prošly předběžnou censurou, a celá řada knih řádně povolených byla pak dodatečně zničena, jako na př. Ráčkovy Československé dějiny, poněvadž **ani česká historie nemá být ušetřena přehodnocení dle marxisticko-leninské nauky**.

Orgány státní bezpečnosti zabavují i encykliky, a to dokonce i encykliky Quadragesimo anno. [Encyklika papeže Pia XI. k sociálním otázkám. Byla vydána v době vznikající hospodářské krize ve 30. letech minulého století, 1931; – pozn. aut.] Sociální nauka církevní nesmí být hlášána v ČSR vzdor ústavně zaručené svobodě projevu.

Nový vydavatelský zákon postihl pak všechna katolická nakladatelství a ukazuje, že je tu jasný plán, aby nakladatelské podniky lidové strany byly vydávány za katolická vydavatelstva, ačkoliv jde o stranu, která od roku 1945 je programově interkonfesijní a která pod vedením suspendovaného kněze Plojgara je plně zapojena do proticírkevního boje. Národní správce Charity Dr. Fiala ohlašuje pak, že jemu bude svěženo nakladatelství a knihupectví, a dokonce reklamuje už výhradní prodej dovocionalií, ačkoliv i tyto dle can. 1385 § 1 n. 3, § 2 musí mít církevní schválení.

Připravuje se celá řada dalších proticírkevních opatření, tak na př. připravuje se osnova knihovnického zákona, která má znemožnit farní knihovny zavedením t. zv. jednotných knihoven a má znemožnit i půjčování knih kněžím i věřícím. Připravuje se zákon o převzetí matrik okresními národními výbory atd.

Proti celému tomuto mohutnému náporu za využití všech propagačních možností rozhlasem, filmem a tiskem stojí dnes Církev katolická v ČSR bez jakékoliv účinné možnosti obrany. Věřící lid stojí však pevně za svými kněžími a biskupy, což se jeví jasně zvýšeným náboženským životem a zejména manifestačními účastmi při veřejných církevních průvodech.

Každý český a slovenský katolík si jasně uvědomuje, že nadešel čas zkoušky, kdy každý musí dovést rozpoznat ovci od vlka v rouše beránčím, kdy každý si musí uvědomit, že v otázce náboženské svobody nemůže být žádných kompromisů a že příslušnost k církvi římskokatolické nemůže být předmětem nějakého uhýbání, nýbrž že je tu třeba jasného a nesmlouvavého postupu, ježto jde o věčnou spásu každé nesmrtelné duše.

Čeští a slovenští katolíci vůči všem proticírkevním zprávám z toho důvodu zaujímají kritické stanovisko a jsou si vědomi toho, že jsou pro ně právoplatná a závazná jen rozhodnutí řádných biskupů, jmenovaných svatou Stolicí.

Uvědomují si jasně, že každý katolík, který by omezoval svobodu církve jakýmkoliv způsobem, propadá exkomunikaci dle jasných ustanovení kodexu iuris canonici:

Can. 2331 – § 1. Kdo tvrdošijně neposlouchají římského papeže nebo vlastního ordináře, něco zákonitě příkazujícího nebo zakazujícího, nechť jsou potrestáni vhodnými tresty, podle závažnosti viny nevyjímaje ani censury.

§ 2. Kdo se však spikli proti autoritě římského papeže nebo jeho legáta nebo vlastního ordináře, nebo proti jejich zákonitým nařízením a také poddané vyzývali k neposlušnosti vůči nim, ať jsou stíženi censurami nebo jinými tresty; jsou-li duchovní, ať jsou zbaveni beneficií a jiných úřadů,

jsou-li řeholníci, ať jsou zbaveni aktivního i pasivního hlasu i úřadu.

Can. 2334 – Exkomunikací právem stanovenou, která je zvláštním způsobem vyhražena apoštolské Stoliči, jsou postiženi:

1/ Kdo vydávají zákony, nařízení nebo dekrety proti svobodě nebo právům Církve.

2/ Kdo přímo nebo nepřímo zamezí vykonávání církevní jurisdikce, buď vnitřního nebo vnějšího fora, k tomu se obracejíce na jakoukoliv laickou moc.

Katolický episkopát ČSR nevzdává se však nikdy naděje, že může dojít k rozumné dohodě mezi církví a státem, ovšem za **bezpodmínečného respektování naprosté církevní svobody a za okamžitého odvolání všech opatření omezujících základní lidská práva, zejména pak náboženskou svobodu.**

[P Ř E P I S]

D ů v ě r n ě

4 výtisky

Z á p i s č. 25

ze schůze předsednictva ÚV KSČ, konané dne 8. června 1949.

Přítomni: soudruzi Gottwald, Slánský, Bašťovanský, David, Dolanský, Ďuriš, Fierlinger, Frank, Jankovcová, John, Kliment, Kopecký, Kopřiva, Krosnář, Nejedlý, Nosek, Smrkovský, Švermová, Zápotocký, Clementis, Čepička, Geminder, Gregor, Kabeš, Krajčír

Omluveni: soudruzi Bareš, Erban, Široký, Nový.

U s n e s e n í .

[...]

III. Některé církevní otázky (s. Čepička).

- 1/ Schválit činnost církevní „šestky“ a vyjádřit jí poděkování za dosavadní úspěšnou činnost.
- 2/ Informovat dálnopisem krajské sekretáře o vyhlášení „Katovické akce“ a dát jim pokyny učinit praktická opatření k rozšíření základny celé akce sbíráním dalších podpisů příslušníků duchovenstva na prohlášení Katolické akce.
- 3/ Z dosavadních vyjádření souhlasu s Katolickou akcí uveřejnit jen podpisy těch, kteří souhlasí s obsahem provolání.
- 4/ Uložit ÚV KSS založit na Slovensku zvláštní komisi, podobnou „šestce“.
- 5/ V pražské konsistoři dosadit zmocněnce ministerstva školství.

IV. Věc generála Píky.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu vzato na vědomí.

[...]

Zapsal: Bedřich Geminder

[Pozn. aut.: Následující zápis uvádí výňatky z materiálu k bodu III – Některé církevní otázky – ze schůze širšího předsednictva ÚV KSČ dne 25. dubna 1949 v 16 hod. Jeho plné znění publiku- je Sešit ÚDV č. 6 (Babice), s. 83–86.]

Některé církevní otázky.

Církev římsko-katolická na naše čtyři požadavky, které byly předloženy při jednání v Národní frontě, dosud neodpověděla. Pod různými záminkami se biskupové vyhýbají odpovědi. Několik dnů před svoláním konference v Novém [spr. v Dolním] Smokovci, na kterém mělo být jednáno o požadavcích Národní fronty, přijel do Československa zástupce nuntia M. Verolino a podle zpráv přinesl směrnicе, aby církev na žádnou dohodu s vládou nepřistupovala. Zásah Vatikánu je zde zřejmý.

Zatím co se představitelé církve vyhýbají přímé odpovědi, rozvíjejí značnou činnost ve svých diecesích a farnostech. Nasvědčují tomu kroužky mládeže organisované při farách, organisování biblických závodů, jichž se na Moravě zúčastnilo na devět tisíc mladých, v diecesi královehradecké téměř na čtyři tisíce, a které jsou organisovány celostátně. Vedle toho připravuje církev celou řadu velkých poutí, označených jako poutě národní. Má to být příprava na milostivé léto v Římě. Těchto poutí má být zneužito k demonstracím katolíků proti režimu. **Zvýšená tak zvaná náboženská činnost v nových formách není v podstatě nic jiného než zastřená agitace proti lidově-demokratickému zřízení.**

Vysoký klerus rovněž sáhl k persekuci dalších kněží, kteří projevíli pokrokové smýšlení, a zastrašuje duchovní od spolupráce. **Abychom tomuto růstu vlivu církve jak v řadách duchovenstva, tak věřících čelili, je třeba učinit několik opatření, která v tomto návrhu předkládáme.**

A.

Na dosavadní linii naší práce by nebylo ničeho měněno. Snad více než dosud bychom na veřejnost zdůrazňovali, že svoboda náboženství je za všech okolností zajištěna a že vláda důsledně podle nové ústavy uskuteční rovnoprávnost všech církví a vyznání a podporuje náboženskou snášenlivost. Dále že s římsko-katolickou církví se vyjednává a že vláda, přestože vysoká církevní hierarchie z příkazu Vatikánu chce dohodu zmařit, v zájmu církve a věřících katolíků stále ponechává dveře k dohodě otevřeny.

I.

K omezení a oslabení vlivu reakční hierarchie by bylo vhodné učinit tato opatření:

1/ Obrodné hnutí katolíků. Kdybychom soustředili vhodným způsobem pokrokové kněze a kolem nich pokrokové katolíky-laiky, vzniklo by uvnitř církve

hnutí pokrokových katolíků, kteří by si vytyčili jako úkol obrodu církve v souladu se zásadami lidové demokracie. Toto hnutí by vytyčilo tři hlavní požadavky:

- a/ Pěstování kultu cyrilometodějského, podle něhož **má původní křesťanství rysy, které jsou totožné s náplní socialismu a které přišlo od východu.** Hlasatelé těchto ideí byli perseklováni německými biskupy, kteří představují křesťanství zkažené a zpanštělé. Již tehdy se Řím postavil proti představitelům tohoto náboženství a pronásledoval je.
Cyrilometodějská tradice má u nás hlubokou národní i náboženskou tradici a vhodnou ideovou náplň pro hnutí, které umožňuje řešení všech dílčích ideových otázek.
- b/ Hnutí pokrokových katolíků by si vytyčilo jako jeden z hlavních požadavků, aby všechny obřady v církvi byly konány v české nebo slovenské řeči. Jak ukazují zkušenosti, je dnes tento požadavek u katolíků vhodnou příležitostí, aby latina, která tvoří jeden z hlavních znaků vatikánského universalismu, byla odstraněna.
Takový požadavek by nalezl ohlas v široké katolické veřejnosti a nemůže být označován jako požadavek, namířený proti církvi nebo náboženství. Jak jsme se přesvědčili širokým průzkumem, katolíci by uvítali, kdyby bohoslužby a jiné obřady, pohřby, sňatky, byly konány český a slovensky.
- c/ Toto obrodné hnutí by všemi vhodnými prostředky posilovalo boj proti Vatikánu. Jednalo by se zde o dlouhodobou činnost, která by trpělivě a houževnatě osvětlovala pravou úlohu Vatikánu a papeže a užívala by k tomu pružným způsobem všech prostředků propagace, filmu, divadla, tisku a pod.
V tomto směru jsme již ve skromném měřítku započali. Ohlas, který mají rozhlasová vysílání, články v novinách, ukazuje, jak velké jsou zde možnosti, jichž by mohlo náležitě využít právě toto obrodné hnutí katolíků. [...]
- d/ Organizační centrum by mohlo být na Velehradě, jak o to ostatně usiluje nyní sbor biskupů, který tuší odtud nebezpečí. [...] **Do hnutí by byla zapojena také Charita, ovládaná našimi funkcionáři a naší administrativní správou.** Ženy by byly organisovány ve svazku Katolických žen, jehož ústřední orgán i orgány v řadě krajů jsou již v našich rukou. Hnutí by vydávalo svůj časopis, používalo by vhodným způsobem rozhlasu a bylo podporováno celým státním aparátem i aparátem Národní fronty.
- e/ Hnutí pokrokových katolíků již existuje v Itálii a Francii. [...] Zejména ve Francii spolupracuje hnutí s komunistickou stranou a klady této spolupráce se projevíly zvláště za hornické stávk. [...]

O jménu hnutí není ještě rozhodnuto.

Snad by bylo vhodné užít starého názvu KATOLICKÁ AKCE, kterého církev užívala pro organisování laiků. Užití tohoto vžitého názvu by umožnilo dát hnutí nový obsah i organisační formu.

II.

Současně s touto akcí a neodvisle od ní navrhujeme řadu administrativních opatření nejrozličnějšího druhu a povahy. Tato opatření by byla provedena podle přesného plánu v různých časových údobích a střídavě tak, aby znemožnila reakční hierarchii nějakou protiakci.

1/ I přes dosud provedená majetková opatření zůstalo církvi značné množství majetku jak movitého, tak nemovitého, sestávajícího jak z budov, tak z půdy. Zábor církevní půdy byl proveden značně nerovnoměrně. V četných případech nebyl splněn podle zákona, a to benevolencí rolnických komisí a orgánů lidové správy v některých lidoveckých okresech a místech, zejména na Slovensku.

Především nutno provést přesný soupis veškerého majetku, na prvním místě pozemkového, aby bylo zjištěno, co dnes církev skutečně ještě má. Rovněž není ještě celostátního přehledu o všech objektech, náležejících církvi a chybí přesný soupis movitostí: obrazů, sbírek, cenných předmětů a pod.

Na základě přesného soupisu je třeba provést nové ocenění všeho majetku. [...]

2/ [...] Kongruový zákon by byl proveden tak, že výplata by byla prováděna pouze těm duchovním, kteří jsou politicky spolehliví a skutečně pracují.

3/ Církev má dosud značný příjem ze sbírek. [...] Napříště by bylo zásadně možno konati sbírky jen s úředním povolením a výnos sbírek by byl podroben zdanění.

4/ Na našem území existuje ještě asi 80 církevních škol různého typu. Tyto školy je možno zrušit podle zákona o jednotné škole. Tím nejen zbavíme církev vlivu na mládež ve školách, ale také řeholní učitele a učitelky zaměstnání a příjmů. [...] Na základě kontroly by byli ustanoveni noví universitní profesori z řad pokrokových kněží, kteří by začali přednášet na těchto fakultách občanskou výchovu. Jako první případ navrhujeme, aby farář Černocký byl ustanoven profesorem theologické fakulty v Praze a v Olomouci pro tento předmět.

- 5/ Pro nedostatek instruktáže a jednotného postupu tiskne církve ještě různým způsobem v různých tiskárnách tiskoviny, [...] Doporučujeme zákaz jakéhokoliv tisku tak, aby církvi nebyl povolován žádný papír, ani vydáváno oprávnění k tisku. Některá opatření jsme již učinili a další učiníme s ministrem informací a vnitra.
 - 6/ Doporučujeme postupnou likvidaci všech katolických spolků, které nepožádaly podle zákona včas o povolení další existence. Takových spolků je ještě tisíc [...]
 - 7/ Navrhujeme, aby ministerstvo vnitra prostřednictvím krajských národních výborů upozornilo ordináře a všechny duchovní, že jakékoliv shromažďování mimo kostel, ať již jde o poutě nebo procesí, podléhá předběžnému povolení a souhlasu příslušných úřadů. [...] Ve všech Actech curiae oznámili ordináři, že ke konání těchto podniků není třeba žádného úředního povolení a dovolávají se císařsko-rakouského předpisu a rozhodnutí c. k. soudního dvora.
- Novou ústavou byla zrušena všechna tato opatření a předpisy a můžeme nyní žádat, aby církve žádala příslušné státní orgány předem o povolení pořádání takových akcí. [...] Současně by byly označeny za ilegální shromažďování všechny schůzky a eucharistické kroužky, které nyní podle pokynů ordinářů organisují kněží ve všech farnostech bez jakéhokoliv povolení. V téže výzvě by bylo oznámeno, že porušení těchto zákonných předpisů bude stíháno podle příslušného zákona.
- 8/ Zvláštní pozornost musí býti věnována klášterům a řádům. Od května 1945 byly vytvořeny bez jakéhokoliv úředního povolení řady odboček, v nichž byly organisovány různé druhy útulků, škol a pod. [...] vytyčit požadavek, aby všechny tyto pobočky, [...] byly uzavřeny a jejich majetek konfiskován.
 - 9/ Bylo by také možno přistoupit k odnímání potravinových lístků těm duchovním, kteří mají nepřátelský postoj. Tyto fary by bylo možno také zbavit telefonického spojení a jiných drobných výhod, pokud jich ještě požívají (auta, benzin a pod.).
 - 10/K provedení těchto úkolů je třeba rozšířit síť důvěrníků tak, aby v každém místě, kde je fara, byl důvěrník, který bude dobře informován o činnosti faráře jak v kostele, tak mimo něj. K tomu bychom chtěli použít zejména učitelů, kteří by takový úkol mohli úspěšně plnit. [...]

Rovněž církevní oddělení krajských národních výborů bude nutno nově organisovat a do čela postavit spolehlivé referenty.

B.

I.

Zvýšené úsilí je nutno věnovati také nekatolickým církvím, mezi nimi na pr-
vém místě církvi československé. V ní máme vhodný nástroj, abychom splnili
vytčený úkol. Od generální synody, která se konala v únoru, je vedení církve
ve spolehlivých rukou. [...]

I když navenek nebude československá církev preferována, je fakticky
možno napomáhat jí k získání vlivu nejen u jejích dosavadních členů, ale také
v širokých vrstvách věřících. [...]

II.

Generální synoda československé církve evangelické je připravována na
podzim. Již při volbě delegátů, která byla zahájena, učinili jsme opatření, aby
volba zajistila zvolení orgánů, které by měly bezvýhradně kladný postoj k vý-
stavbě socialismu. [...]

C.

Všechna tato opatření by byla provedena střídavě, a nikoliv najednou.
V žádném případě ne tak, aby vzplanul kulturní boj nebo otevřená srážka cír-
kve a režimu.

KATOLICKÉ NOVINY

Zvláštní vydání

Čeští a slovenští katolíci manifestují za dohodu se státem

Dne 10. VI. sešli se v Obecním domě v Praze katoličtí kněží a věřící ze všech diecézí republiky a pojednali o situaci, která vznikla tím, že před rokem slibně započaté jednání mezi státem a církevní hierarchií uvázlo na mrtvém bodě.

Během zasedání byla pronesena řada projevů kněží i laiků, které vesměs vyzněly pro rychlé a pokojné vyřešení všech církevních a náboženských otázek. Všichni řečníci kladně zhodnotili budovatelské dílo našeho lidově demokratického státu jako praktické uskutečňování zásad evangelia Kristova.

Zvláště nadšeně byly uvítány ty části projevů, v nichž řečníci zdůraznili aktivní účast katolíků na budovatelském úsilí a věrnost církvi a státu.

Ze zasedání byly zaslány pozdravné telegramy prezidentu republiky, předsedovi vlády, ministru školství, věd a umění a všem ordinářům.

Byl zvolen široký celostátní výbor katolické akce, jemuž bylo uloženo provádět přijatá usnesení. Dále bylo rozhodnuto vystlati deputaci k příslušným ordinářům a informovati je o průběhu zasedání se žádostí, aby pokračovali v jednání se státem a zdárně je dokončili.

V závěru jednání, které trvalo 4 hodiny, bylo jednomyslně přijato toto prohlášení:

My, čeští a slovenští katolíci, prohlašujeme:

Byli jsme a vždycky zůstaneme věrnými údy církve římskokatolické. Uznáváme svatého Otce za viditelnou hlavu církve, podrobujeme se mu ve všech věcech, týkajících se víry, mravů a církevní disciplíny a co souvisí s otázkou věčné spásy věřících. Ve věcech víry a mravů uznáváme pravomoc biskupů a jiných církevních představitelů. Chceme ve svém nitru uchovati a budoucím generacím předati poklad učení Pána našeho Ježíše Krista, Syna Božího, a svým každodenním životem uskutečňovati jeho nauku v soukromém i veřejném životě. Chceme vždy zůstat věrnými členy římskokatolické církve, jako přesvědčení zastánci Kristova učení, které je směrnicí pro život jednotlivců i národů. Nemůžeme být lhostejní k řešení nejpálčivějších otázek dneška.

Odsuzujeme kapitalismus jako hospodářskou soustavu, která je ztělesněním sobectví v životě hospodářském i soukromém. Je nesporné, že kapitalismus jako systém hospodářsko-sociální je naprosto protikřesťanský a hříšný. Porušuje nejzákladnější příkazy lásky Kristova evangelia. Namísto lásky a spravedlnosti povýšil zisk na Boha, je muž všechno podřizuje. Evangelium sv. Matouše, kap. 6, verš 24, praví: »Nikdo nemůže dvěma pánům sloužiti; neboť buď bude jednoho nenáviděti a druhého milovati, anebo jednoho se přidrží a druhým pohrdne. Nemůžete Bohu sloužiti a mamonu.«

Bezohledné hromadění kapitálu, dějící se bez jakéhokoliv ohledu na nejprimitivnější požadavky sociální spravedlnosti a lásky, stalo se, jak jsme toho byli po řadu let svědky, strašlivou příčinou všech sociálních neštěstí, hospodářských krizí a otřesů, jimiž lidstvo a národ těžce trpěly a které nakonec strhly svět do dvou světových válek.

My, kteří jsme prožili strašlivá utrpení poslední války, jež našemu národu přinesla tolik hrůz, jsme v duchu Kristova učení přesvědčenými zastánci míru v národě a mezi národy.

Zatím co v přítomné době naši státníci se všemi lidmi dobré vůle volají po míru, z úst některých neodpovědných lidí se ozývají hlasy, volající po nové válce. Těm prvním z celého světa blahorečíme: »Blahoslavení pokojní, neboť oni synové Boží slouti budou.« Mt. 5, 9. Těm druhým připomínáme slova knížete pokoje Ježíše Krista, kterými napomíná svatého Petra: »Zastrč svůj meč na jeho místo; neboť všichni, kteří berou meč, mečem zahynou.« (Mat. 26, 52.) Zástupci křesťanských církví včetně církve římskokatolické prohlásili dne 2. února 1948 na veřejné manifestaci v Praze: »Nová válka byla by válkou vyhlazovací, kterou by nemohl nikdo ospravedlniti před Bohem ani před lidmi a za kterou by byli souzeni ti, kdo ji připravovali, i ti, kteří zastávající myšlenku míru, mlčeli, dokud bylo možno ji odvrátit.« Vítáme proto každé poctivé úsilí po dorozumění a mír mezi národy. Připojujeme se k hlasu mírového kongresu v Paříži a v Praze a vyzýváme ke spolupráci všechny

spolubratry ve víře v celém světě, aby se za mír nejenom modlili, nýbrž aby o něj usilovali a všemi prostředky jej bránili. Jsme přesvědčeni, že nebude pravého pokoje a míru na světě, dokud v ýdělkářská společnost nebude nahrazena společností novou — socialistickou.

Jsme svědky dějinného přerodu lidské společnosti, která buduje nový sociální řád v duchu velkých ideálů rovnosti, lidského bratrství, sociální spravedlnosti a trvalého míru. Lid Československé republiky stojí v prvních řadách budovatelů lepšího světa, v němž zaniknou třídní rozdíly, přestane vykořisťování člověka člověkem a kde všichni lidé budou mít plné právo užívatí v míru a pokoji darů Božích. Jsou to ideály, které nejsou v rozporu s křesťanským názorem na uspořádání světa, ba právě naopak, jejich uskutečňování je v plné shodě s největším přikázáním Kristovým — zákonem lásky k bližnímu. Pronikavé sociální změny, které byly uzákoněny a jsou již prováděny v naší lidově demokratické republice, přesvědčují také naše věřící katolíky, že cesta k socialismu, kterou jsme nastoupili, je cesta k vyššímu a dokonalejšímu lidství a k lepší budoucnosti chudého pracujícího člověka, jemuž Kristus především pomáhal. Vzpomeneme jen jeho slovo: »Pojďte ke mně všichni, kteří se lopotíte a jste obtíženi a já vás obcerstvim.« (Mat. 11, 28.)

Naše lidově demokratická republika zajišťuje lidem práci a odstraňuje nezaměstnanost. Vzala velkostatkářům půdu a dala ji těm, kteří na ní pracují. Znárodnila doly, továrny, peněžnictví, energetické zdroje, dala je do rukou pracujícího člověka, odstraňujíc tak vykořisťování člověka člověkem. Poskytuje zdravotní službu všem pracujícím v nemoci a zákonem o národním pojištění zabezpečuje lidem klidný odpočinek ve stáří. Poskytuje ochranu početným rodinám. Dala by se uvést ještě celá řada opatření, prospívajících všem vrstvám národa a umožňujících důstojný život všem občanům. My, kněží i věřící katolíci, se z toho upřímně radujeme, neboť v tom vidíme praktické uskutečňování Kristova učení lásky k bližnímu. S vděčností kvitujeme, že ústava ze dne 9. května 1948 zaručuje nám svobodu vyznání a náboženských obřadů a dává nám možnost plného náboženského rozvoje. Rovněž oceňujeme, že náš lidově demokratický stát přispívá každoročně značnými finančními částkami

na udržování kostelů a uměleckých památek a hmotně tak zabezpečuje působení církve, přispívá na platy duchovenstva a zákonem zaručuje náboženskou výchovu na školách.

Doufali jsme, že jednání mezi církví a státem, zahájená v květnu 1948, povedou k úspěšnému vyřešení všech otázek, týkajících se poměru církve a státu, a že utuží jejich vzájemný dobrý poměr. Zdálo se, že jednání bude úspěšné, protože vláda byla ochotna ve všech otázkách vyjít všem oprávněným požadavkům církve vstříc, ať už šlo o náhradu za rozparcelované církevní velkostatky, o náboženský tisk, o vyučování náboženství, církevní školy, náboženské spolky nebo o spravedlivé existenční zajištění duchovních. Ověřili jsme si, že dokud jednání probíhala, nebyl zastaven ani jediný časopis, a že bylo nabídnuto episkopátu povolení tisku v nejširší míře s podmínkou, dá-li záruku, že ho nebude politicky zneužito. Tuto záruku bohužel odmítl episkopát dát.

Jestliže se zákon o pozemkové reformě dotýkal také církevních velkostatků a latifundií, nebyl to akt, namířený proti církvi. Stát nabídl ihned velkorysou náhradu. Bylo to bohužel tehdy vedením církve odmítnuto ke škodě církve a i nyní závisí na církvi, zda bude věc vyřešena k jejímu prospěchu. Nyní tato jednání uvázla, protože, jak jsme se informovali, někteří církevní představitelé nebyli ochotni splnit základní předpoklady dohody: totiž jasné prohlášení loyality k republice, což pro nás věřící je samozřejmým příkazem, vyplývajícím ze slov apoštola Pavla: »Každý buď poddán mocnostem vyšším, neboť není mocnosti, leč Boha, a ty, které jsou, od Boha zřízeny jsou. Proto, kdo se protiví mocnosti, zřízení Božímu se protiví, odsouzení sobě jednají.« (Řím. 13, 1—2.)

Litujeme, že k dohodě nedošlo a ptáme se nejdůstojnějších pánů biskupů, zdali jsou ochotni kladně vyřešit poměr církve ke státu, a to tak, aby církev mohla v našem národě úspěšně plnit své poslání.

Překvapuje nás, že zatím co jsou církevní vrchností trestáni kněží, jejichž jediným proviněním je věrnost naší lidově demokratické republice a oddanost našemu národu, mlčí se k rozvratné činnosti některých kněží, kteří se provinili proti zákonům státu nebo se dali do služeb nepřátel našeho lidu.

Považujeme za svou povinnost nejen vůči státu, nýbrž i vůči církvi svým přičiněním všemi prostředky v lůně církve římskokatolické usilovat o nápravu a o dosažení dobrého poměru mezi státem a církví, neboť jsme věrnými údy církve a zároveň jsme dobrými občany svého státu, ke kterému máme své povinnosti, vyplývající ze zákona Božího a zákona přirozeného.

Očekáváme, že nalezneme porozumění a pochopení u svých arcipastýřů, ale jsme přesvědčeni, že nikdo nebude pronásledovat kněze nebo katolické laiky pro jejich kladný postoj ke státu, protože jsme si plně vědomi, že za námi stojí zdrcující většina věřícího lidu.

Abychom zabezpečili zdárný a klidný vývoj církve, katolické u nás, chápeme se iniciativy a budeme usilovat:

1. zejména o zintenzivnění náboženského a mravního života v církvi a o prohloubení spolupráce mezi laiky a kněžími;
2. o zabezpečení náboženské výchovy našich dětí pro přítomnou a budoucí dobu;
3. o rozšíření katolického tisku pro náš věřící lid;
4. po provedené pozemkové reformě se přičiníme o to, aby stát zajistil udržování kostelů a provozování náboženského kultu;
5. budeme usilovat o rozšíření a prohloubení činnosti katolické Charity tak, aby se mohla ještě lépe rozvíjet a ještě účinněji než dosud uvádět v život i v praxi veliký zákon křesťanské lásky k bližnímu (asylové případy, otevřená péče, doplňková zdravotní služba, rekreace řádových ošetřovatelek atd.);
6. svůj poměr ke státu chceme řešit v duchu krásného Sušilova hesla:

»Církev a vlast, ty v prsou mých milujte sestersky se obě, každá měj srdce mého půl, každá měj srdce moje celé.«

Jsme přesvědčeni, že tento program je programem zdrcující většiny kněžstva i katolického lidu.

Jako dobří občané lidově demokratického státu odmítáme se vši rozhodností jakékoli pokusy ze zahraničí, které by zasahovaly do výsostných práv našeho lidu a státu a které by chtěly v našich řadách rozsévat neklid a nepokoj. Nemůžeme z ciziny přijímat žádných příkazů politické povahy o vnitrostátních záležitostech, jediným a právoplatným rozhodčím je český a slovenský lid.

Věříme, že s pomocí Boží a spoluprací všech lidí dobré vůle vytvoříme v naší drahé vlasti dobré předpoklady zdárného rozvoje náboženského života.

[Následuje jmenný seznam členů Výboru Katolické akce (viz dokument 34) a další jména uveřejněná pod komentářem:]

[P Ř E P I S]

S prohlášením vyslovily souhlas tisíce kněží a statisíce věřících, jejichž jména budeme zveřejňovat a z nichž část, v pořadí, jak došla, uvádíme:

Josef Buchta, farář, Březová; Kamil Filipec, k. rada, Rychnov u Jablonce n. N.; [...]
Jaroslav Kalousek, farář, Šlapanov; František Klapuch, farář, Vyskeř; [...]
Jindřich Volný, farář, Jaroměřice; [...] Alois Fajstl, kaplan, Sehanice; [...]
Jaroslav Šorejs, arcib. rada, Bystřice u Libáně; František Till, převor, Teplá; [...]
V. Škoda, farář, Bratislava; [...] Josef Karec, prof. náboženství, Bratislava; [...]
A. Šeref, děkan, Bobrovec; [...] Msgre. Dr. Mikuláš Vyšňovský, univers. prof. theologické fakulty, Bratislava; Msgre. Dr. Juraj Šinalčík, děkan theologické fakulty, Bratislava; [...] Imrich Vaněk, prof. náboženství, Zlaté Moravce [...]

[P Ř E P I S]

Oběžník katolickému duchovenstvu a věřícímu lidu.

(§ 1 odst. 2 d zákona čí. 94/46 Sb.)

V poslední době jsou rozšiřována za použití všech propagačních prostředků nepravdivá tvrzení, že jednání o vyřešení poměru Církve a státu ztroskotalo zaviněním nás biskupů. Tato obvinění jsou nepravdivá.

Prohlašujeme, že vůči státu byli jsme a jsme loyální. Při nastoupení svého úřadu složili jsme přísahu republiky a prohlašujeme, že této přísaze zůstaneme věrni.

Prohlašujeme dále, že byli jsme a jsme vždy pro spravedlivou dohodu se státem ve všech církevně-politických otázkách, ježto tato je předpokladem pro plodnou a úspěšnou spolupráci Církve a státu na společných úkolech.

Tato spolupráce byla by ovšem možná jen za toho předpokladu, že by stát nezasahoval do církevních a náboženských záležitostí, stejně tak jako Církev nezasahuje do politických věcí.

Přes všechna ujišťování o dobré vůli vládních činitelů, bylo proti náboženské svobodě a jejím právům postupováno nepřátelsky. Uvádíme fakta:

Nemáme žádné možnosti prostřednictvím tisku nebo rozhlasu Vás informovati. Jste sami svědky toho, že po únoru 1948 byl postupně zastaven veškeren katolický tisk. Vzpomeňte jen na lidové týdeníky Rozsěvač a Neděli. V dubnu 1949 byly zastaveny dokonce i diecéšní úřední věstníky (Acta curiae), které nebyly ani za německé okupace zastaveny. V tomto směru § 18 nové ústavy zaručuje nám svobodu projevu, ale skutečnost je taková, že ministerstvo informací výnosem z 27. IV. 1949 zasáhlo rušivě a v rozporu s t. zv. vydavatelským zákonem i do vydávání a rozšiřování informací za pomoci cyklostilu [cyklostylu].

Jde se dokonce tak daleko, že se zasahuje i do vnitřních církevních záležitostí, jako je na př. obsazování beneficií, a za účasti suspendovaných kněží a neinformovaných laiků **tvoří se proti biskupům nepravá Katolická akce, která má vnést zmatek mezi věřící a znemožnit biskupům hájiti svobody a práva Církve.**

Prohlásili jsme a znovu prohlašujeme, že **tato nepravá Katolická akce je hnutí rozkolné, a každá účast na ní a spolupráce musí býti stíhána církevními tresty. Inspirátoři a svolavatelé upadli již ipse facta do exkomunikace**, t. j. jsou vyloučeni z Církve podle can. 2334 odst. 2 a can. 2331 § 2 CIC. Pozdravný telegram zasláný biskupům nic nemění na skutečnosti, že celá akce je namířena proti jednotě Církve a církevní kázni.

Očekáváme, že ti, kdož se k této t. zv. Katol. akci připojili z donucení nebo z nevědomosti, svůj čin odvolají prohlášením u svého Ordináře. Podobně doufáme, že učiní i ti kněží, o jejichž věrnosti nepochybujeme a **jichž podpisu pro dohodu Církve a státu bylo bez jejich vědomí užito k projevu souhlasu s t. zv. Katolickou akcí.**

Z těchto fakt jasně vyplývá, že tu nejde už o dohodu mezi Církví a státem, ale o podřízení římskokatolické Církve ideologii, která je protikřesťanská, jež hlásá nahrazení náboženství marxismem a osobuje pro stát práva i ve věcech svědomí, víry a mravů, což žádný křesťan nemůže uznati.

Tak na př. na IX. sjezdu KSČ ministr informací Václav Kopecký prohlásil: „Musíme odbourati všechno to staré, překonané, co z ideologické nadstavby kapitalistického řádu zůstalo...musíme zbudovati... nový pokrokový světový názor... jenž je dán dialektickým a historickým materialismem a leninismem, soustavou nauk Marxe, Engelse, Lenina a Stalina...“

Na témže sjezdu ministr školství Dr. Zd. Nejedlý prohlásil: „Máme u nás ještě hodně přežitků, dokonce i starých feudálních přežitků, staré církevní výchovy... Musíme se snažit, abychom všechny tyto přežitky vypudili a vytvořili nového, skutečně komunistického člověka...“

Bráníme se proto pochopitelně jakémukoliv dosazování komisařů do církevních institucí pod jakoukoliv roušku, ať už se tak děje na př. zaváděním národní správy v katolické Charitě, dosazováním akčních výborů do katolických spolků a jmenováním různých zmocněnců do biskupských konsisotří, kněžských seminářů, instruktorů společenských nauk na theologické fakulty a bohoslovecká učiliště, patronátních zmocněnců a pod. Nedáme souhlas k tomu, aby Církev z důvodů kongruy nebo nějakých subvencí byla zotročena a připravena o svou svobodu.

Prohlašujeme, že dohoda založená na takových zásadách, je pro nás nepřijatelná, poněvadž je namířena přímo na vyhubení víry a porušuje základní náboženské svobody, zaručené i novou ústavou, ba i všelidská práva.

Jakékoliv další jednání by bylo možné za těchto podmínek:

- 1./ Křesťanský světový názor bude ve veřejném životě a výchově respektován a uznáván a to jak slovem, tak i skutkem.
- 2./ Vláda uznává duchovní pravomoc římského papeže jako nejvyšší hlavy Církve, jakož i pravomoc biskupů poslušných římského papeže dle platných církevních předpisů.
- 3./ Budou ihned odvolána všechna opatření omezující a ohrožující náboženskou svobodu katolíků v ČSR, zejména bude odvolán t. zv. Věstník katolického duchovenstva vydávaný MŠVU, v němž jsme my, biskupové,

nazývání „osamocenými jednotlivci v Církvi“, a budou odvolány všechny výnosy omezující svobodu shromažďovací a spolkovou, znemožňující exercicie a jiné náboženské úkony a církevní sbírky, a nebude zasahováno do administrativy církevní.

Doufáme, že státnická moudrost a rozvaha, jakož i zájem o skutečné blaho státu, které je a musí zůstat nadřazené politickým ideologiím, zvítězí nad nepřátelstvím vůči Církvi, jejíž svobody a práva za podpory věrných laiků a kněží chceme hájiti za všech okolností.

Každý český a slovenský katolík si musí uvědomit, že nadešel čas zkoušky, že každý musí dovésti rozpoznání ovce od vlka v rouše beránčím, že v otázce náboženské svobody nemůže býti žádných kompromisů a že je tu třeba od samého začátku jasného nesmlouvavého postupu, ježto jde o věčnou spásu každé nesmrtelné duše.

Děkujeme kněžím i věřícím za věrnost, důvěřujeme v jejich vytrvalost a k utvrzení křesťanské statečnosti udělujeme Vám z plna srdce arcipastýřské požehnání.

Buďte pevní ve svaté víře a modlete se vroucně k Božímu Srdci Páně za nás, jakož i my se stále modlíme za Vás.

Katoličtí biskupové a Ordináři

V Praze 15. června 1949.

Č. S. R.

Jménem všech

Josef

arcibiskup pražský.

Budiž přečteno v neděli

infra Octavam Corporis Christi

KBS/ Ing. Zem.: po přečtení rozmnožte 10x a rozešlete.

Generální ředitel pošt

V Praze dne 11.července 1949.

Vážený soudruhu,

podávám Ti dodatečně podrobnější zprávu o akci, v níž poště připadl úkol doručiti v neděli dne 19.června ráno farním úřadům v Čechách a na Moravě, jim adresované listovní zásilky.

O nutnosti zajištění doručení zásilek byl jsem uvědomen v sobotu dne 18.června kolem 15 hodiny. Poněvadž v sobotu mají pošty službu jen do 13 hodin, zanesl jsem všem přednostům okrskových poštovních úřadů telegram, aby zajistili spěšné doručení uvedených dopisů ve stanovené lhůtě, t.j. v neděli 19.6. ráno.

Za účelem zajištění rychlého odbavování zásilek vyslal jsem do ÚAV NF politicky spolehlivého poštovního odborníka soudruha Hrubana, který odbavování zásilek poštou osobně řídil.

Přes všechny nedostatky v organizaci této akce, které jsou uvedeny ve zprávě s.Hrubana a vyplývají i z ostatních příloh, zásilky došly, až na Gottwaldovský kraj, v celku správně a včas.

Podávaje Ti tuto zprávu jsem

se soudružským pozdravem

Lavren

Soudruh

Josef Frank,
sekretariát ÚV KSČ,
P r a h a .

3 přílohy.

Zpráva s.Hrubana:

Věc: Psaní rozesílané arcibiskupskou konsistoří v Praze IV-56
na římskokatolické farní úřady.

Zástupce pošty zaručil příslušným činitelům včasnost doručení zásilek druhý den ráno v době od 600 do 900 hodin za podmínky, že:

- 1/ zásilky pro Moravu budou předány poště na Masarykově nádr.
nejpozději do 1900 hodin dne 18.6.1949;
- 2/ ostatní zásilky pro obce v Čechách nejpozději do 19,30 hodin.

Při jednání v 17,30 hod. bylo splnění těchto podmínek slíbeno a zástupce pošty byl požádán, aby si přišel pro první výpravu zásilek v 1800 hodin, která bude připravena a bude obsahovat hlavně zásilky na Moravu. Na otázku, zda si má pošta sama obstarat auto pro dopravu zásilek na nádraží /:Masarykovo:/, byl zástupce pošty odkázán na to, že ÚAV NF má stále k dispozici dostatek vozů, z nichž jeden bude pro tento účel stále pohotově.

První dávku zásilek obdržel zástupce pošty v odesílacím místě teprve v 19,12 hodin v počtu 422 kusů; ježto slíbený vůz nebyl připraven a vrátný ho nemohl zajistit až za hodinu, musel zástupce pošty utíkat poklusem na Masarykovo nádraží, kam dorazil v 19,25 hodin. V počtu zásilek /:422:/ bylo však pouze 8 kusů pro vzdálenější místa na Moravě a ostatní pro Čechy. Další zásilky v počtu 962 byly dovezeny na Masarykovo nádraží v 19,40 hod./:opět však žádné zásilky pro Moravu:/, ve 2000 hodin bylo předáno poště 403 zásilek a zbytek 869 zásilek v 21,20 hodin, tedy téměř o 2 hodiny později, než bylo slíbeno.

Na poště byla připravena brigáda pro hladké odbavování těchto zásilek, avšak v důsledku zpoždění výpravy v ÚAV NF neměla stálý přísun práce. Na dvojnásobnou telef.urgenci bylo zástupci pošty sděleno, že zásilky jsou na cestě. Pošta je však obdržela až po dalších 50 minutách. Ježto všech 2656 zásilek bylo nutno nejdříve roztřídit a pak jednotlivě kartovat /:zapsat do předacích dokladů:/, mohlo být pro výpravu zásilek použito pouze těch

vlakových pošt, které odjíždějí z Prahy po 2200 hodině. Vlaková pošta na Moravu, t.j. Praha-Žilina 76 odjíždí z Prahy v 19,50 hod., kdežto další vlaková pošta Praha-Žilina 77 až v 23,10 hodin má téměř vždy zpoždění. Toho dne měla zpoždění 90 minut, takže nestihla v Olomouci a v Přerově spojení s vlak.poštami vyjíždějícími z těchto míst.

Poznamenávám, že kdyby byla svěřena výprava těchto zásilek, kterou neorganizovaně a s chybami provádělo několik soudruhů, při čemž docházelo k psaní špatných názvů míst, mnoho 'stejnojmenných, dosti nečitelných a téměř 1/3 zásilek nezalepených, poště, byly by všechny zásilky došly včas na místo určení, neboť spolehliví soudruzi poštáci by při psaní adres prováděli současně třídění do směrů, a to podle doby odjezdů vlakových pošt.

H r u b a n v.r.

STÁTNÍ OSTRŮBNÍ ARCHIV v Praze
ZRUŠEN STUPNĚ UTAJENÍ
číslo 480/2000 - 18.5.1980
datum 10.4.03 podpis [signature]

D ů v ě r n ě
4 výtisky

Z á p í s č. 26

ze schůze předsednictva ÚV KSČ, konané dne 13. června 1949.

Přítomni: soudruzi Gottwald, Slánský, Baššovanský, David, Dolanský, Duriš, Fierlinger, Frank, Jankovcová, Kopřiva, Kopecký, Krosnář, Nosek, Šmrkovský, Švermová, Zápotocký; Clementis, Čepička, Geminder, Gregor, Kabeš, Krajčír, Nový.

Omluveni: soudruzi Bareš, Erban, Kliment, Široký.

U s n e s e n í

I. Zpráva o průběhu církevní akce /s. Čepička/.

- 1/ Zpráva soudruha Čepičky vzata na vědomí.
"Šestka" se pověřuje vésti akci dále v níže naznačeném směru a podat zprávu na příští schůzi předsednictva.
- 2/ Schválit opatření "šestky", že do výboru katolické akce nebyli přibráni kněží jako členové výboru.
- 3/ Schválit, aby soudruzi Gottwald a Zápotocký poslali kladné odpovědi na jim poslané pozdravné telegramy.
- 4/ Svolat co nejdříve k ustavující schůzi výbor katolické akce a zvolit předsedu a generálního tajemníka.
- 5/ Poslat zmocněnce postupně do všech konsistoří.
- 6/ Vybudovat všude s urychlením síť kulturních referentů.
- 7/ Rozšířit rozsah Věstníku duchovenstva
- 8/ Připravit v "šestce" formy, podle kterých kněží, kteří jsou stíháni nebo zatčeni, by mohli individuálně žádat o udělení milosti a zastavení řízení. Uvažovat o tom, aby tyto žádosti byly podávány přes katolickou akci.
- 9/ Oznámiti, že kněží mohou v individuálním pořadí žádati o vydání šatenky.
- 10/ Rozhodnutí o odpovědi na poslední notu nunciatury odložit na příští schůzi předsednictva.

[P Ř E P I S]

Zpráva o průběhu bohoslužeb v pražském kraji 19. 6. 1949.P r a h a .

V 6.45 hod. se dostavili na určená shromaždiště soudruzi a soudružky, kteří byli zmobilisováni k účasti na bohoslužbě u sv. Víta.

Praha III	- shromážděno	230	osob
Praha VII	- shromážděno	520	osob
Praha IV	- shromážděno	250	osob
Praha XVI	- shromážděno	550	osob
kraj KSČ	- shromážděno	180	osob

V krajském sekretariátě dostali soudruzi ihned podrobné instrukce, pak byli rozděleni do skupin, pro každou skupinu byl určen jeden vedoucí s přesnými instrukcemi. V těchto skupinách odcházeli ze svých stanovišť do chrámu sv. Víta.

V 7.30 hod. přicházeli první soudruzi do kostela. Možná říci, že skoro do 8 hod. byli v kostele většinou naši soudruzi, označení špendlíkem. Po 8. hod. se scházeli věřící, jeptišky a mniši a ostatní duchovenstvo.

V 8.30 hod. bylo v chrámu sv. Víta celkem 2.300–2.500 lidí. Z toho našich soudruhů a soudružek asi 1.700.

Před 8.30 hod. byly přístupy k hradu [Hradu] uzavřeny, propouštěli se pouze označení soudruzi, děti a staré ženy. Před uzávěry se shromažďoval větší počet lidí, tito nebyli pouštěni, a proto odcházeli.

Ulice směřující k hradu byly velmi rušné, vzhledem k velké fluktuaci osob zaviněné odchodem lidí nepuštěných do hradu.

Několik minut po 8.30 hod. přijel arcibiskup B e r a n . Při příjezdu na třetí nádvoří byl přivítán výkřiky „**ať žije pan arcibiskup Beran**“ shromážděnými věřícími asi v počtu 150 osob. Arcibiskup se odebral do chrámu a výkřiky přestaly. V chrámu byl zahájen normální církevní obřad. **Po tomto obřadu se přímo u oltáře otočil a začal mluvit:**

„Jsou mezi námi provokatéři, dejte pozor na naše drahé české děti, aby se jim nic nestalo.“ Mluvil dále, že venku se rozdávají tzv. Katolické noviny, které nejsou katolické, ak jako není katolická ani „Katolická akce“.

Při tomto projevu počaly výkřiky, že se jedná o pravé Katolické noviny, že politika nepatří do chrámu. Bouře nevole a nesouhlasu vznikla v předu, a v zadní části chrámu se pokoušeli věřící o utišení hluku, čím byl vlastně ještě zvětšen.

Po tomto rámusu byla zpívána hymna „Kde domov můj“, která byla zpívána všemi. Pak byl zpíván chorál sv. Václave. Tím byly bohoslužby zakončeny a věřící na pokyn kněží odcházeli na Hradčanské náměstí, kam současně šli i naši soudruzi. **Beran odcházel z chrámu k autu a odjel celý zděšen. Také všechny formality ceremonielu nebyly zachovány a odneseny pryč nebesa a ostatní.**

Hradčanské nám.

Bylo zde shromážděno 1.000 soudruhů a soudružek z Prahy XVI a shromáždili se vycházející věřící a část soudruhů a soudružek z chrámu sv. Víta.

Skupiny mladíků započaly vyvolávat „ať žije Kristus pán“ a ostatními bylo voláno „ať žije prezident Gottwald“. Pak byl zpíván sv. Václav a hymny. Na výzvu rozhlasového vozu SNB se věřící rozešli a ostatní se vrátili do chrámu sv. Víta, kde byla hlavní mše, která proběhla klidně.

V nedělním čtení, které bylo nezávadné, ke konci vyzval věřící, aby odpoledne v 15 hod. se účastnili nešpor a průvodu. Po té se účastníci v chrámu rozešli, rovněž soudruzi. V chrámu zůstaly pouze výpravy a školy.

Celá akce na Hradčanském nám. byla bedlivě sledována z o... [oken? nečitelné] obsazených na švýcarském vyslanectví.

PRESENČNÍ LISTINA

pro schůzi předsednictva ÚV KSČ dne 20. června

číslo: 0-28-5	úv KSČ
1949.	

1. s. Gottwald Klement

2. s. Slánský Rudolf

3. s. Bareš Gustav

omluven

4. s. Bašťovanský Štefan

5. s. David Václav

6. s. Dr Dolanský Jaromír

7. s. Ďuriš Július

8. s. Erban Evžen

9. s. Fierlinger Zdeněk

10. s. Frank Josef

11. s. ing. Jankovcová Ludmila

12. s. Dr John Oldřich

13. s. Kliment Augustin

omluven

14. s. Kopecký Václav

15. s. Kopřiva Ladislav

16. s. Krosnář Josef

17. s. Dr Nejedlý Zdeněk

18. s. Nosek Václav

19. s. Smrkovský Josef

20. s. Široký Viliam

21. s. Švermová Marie

22. s. Zápotocký Antonín

1. s. Dr Clementis Vlado

2. s. Dr Čepička Alexej

3. s. Geminder Bedřich

4. s. Dr Gregor Antonín

5. s. Kabeš Jaroslav

6. s. Krajčír František

7. s. Nový Vilém

D ů v ě r n ě

4 výtisky.

Z á p i s č.27

ze schůze předsednictva ÚV KSČ, konané dne 20.června 1949.

Přítomni: soudruzi Gottwald, Slánský, Baštovanský, David, Dolanský, Duriš, Erban, Fierlinger, Frank, Jankovcová, John, Nosek, Kopecký, Kopřiva, Krosnář, Nejedlý, Smrkovský, Široký, Švermová, Zápotocký.

Clementis, Čepička, Geminder, Gregor, Kabeš, Krajčír, Nový.

Omluveni: soudruzi Bareš, Kliment.

U s n e s e n í .I. Zpráva o průběhu církevní akce /s.Čepička/.

- 1/ Další vybudování katolické akce vytvořením krajských a okresních výborů katolické akce. Rozvinout širokou tiskovou, rozhlasovou a schůzovou kampaň za účasti kněží.
- 2/ Morální, ideová a propagační podpora duchovních, kteří se kladně projeví. Při materiální podpoře postupovat individuálně a provádět ji interní cestou.
- 3/ Učinit opatření, aby přes katolickou akci byly kněžím a věřícím distribuovány potřeby pro náboženské obřady.
- 4/ Urychleně připravit projednání zákona o platové úpravě duchovenstva. Jednání v církevních záležitostech povede vláda se zástupci katolické akce.
- 5/ Zajistit národní poutě na Sázavě, Velehradě a na Děvíně.
- 6/ Diferencovat postup proti kněžím, kteří četli Beranův oběžník, a to:
rozlišovat mezi kněžími, kteří nebyli upozorněni a oběžník četli; dále kněží, kteří byli upozorněni a přesto oběžník přečetli, ale bez komentáře; a konečně kněží, kteří oběžník přečetli, ač byli upozorněni a kromě toho jej doprovodili štvavými vývody.
První skupině udělit výstrahu,
druhé skupině uložit peněžitou pokutu,

- 2 -

na třetí skupinu podat trestní oznámení podle zákona na ochranu republiky.

Provede předseda ONV podle pokynů ministerstva vnitra.

- 7/ Opatření proti biskupům rozšířit i na biskupa Trochtu a jeho diecesi.
- 8/ Vláda se usnese na prohlášení o posledních událostech v poměru státu ke katolické církvi. Současně vláda učiní opatření, aby všechny suspense a exkomunikace byly považovány za neplatné.
- 9/ Pořádání vikariátních schůzí a rekolekce musí být biskupy a vikariáty předem hlášeno jednak konsistoři, jednak ministerstvu školství, věd a umění.
- 10/ Učinit opatření, aby chrámu sv. Víta nemohlo být napříště zneužito k demonstracím. Jinak nemobilisovat členy strany k návštěvám kostelů.
- 11/ Znemožnit rozesílání nového oběžníku biskupů a uložit MŠVU vypracovat výnos, podle kterého ordináři budou povinni vydávat instrukce jen se souhlasem státní a kultové správy a konsistoře.
- 12/ Vypsát dále přes 300 míst ve Věstníku katolického duchovenstva.
- 13/ Využít spolku Jednota katolického duchovenstva pro posílení katolické akce.
- 14/ Svolat členy družstva Unitas a chrámového družstva v Pelhřimově k poradám o katolické akci.
- 15/ Vyzvat duchovní úředníky pražské konsistoře, aby nastoupili na svá úřední místa. Nenastoupí-li, bude jmenován farář Černocký šéfem konsistoře.
- 16/ Využít laických učitelů náboženství pro katolickou akci, čímž se upraví jejich hospodářské postavení.
- 17/ Učitele náboženství Procházku z Liberce povolat do církevního oddělení ÚAV NF, aby pracoval v katechetské otázce.
- 18/ Pověřit sekretariát vydat všem organizacím strany instrukce, aby bedlivě sledovaly vývoj katolické akce a mařily reakční vystoupení církevní hierarchie.

KOMUNISTICKÁ STRANA ČESKOSLOVENSKA

SEKRETARIÁT ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU
PRAHA I, PŘÍKOPY 33 • TELEFON 229-51
ADRESA TELEGRAMŮ: UYKOMSTRANY

V Praze dne

22.června 1949.

D ů v ě r n ě !

Č.j.: 40 výtisků - výtisk č. 3

Věc:

Všem krajským sekretariátům KSČ,
do rukou politického tajemníka.

Vážení soudruzi,

oznamujeme Vám k informaci text úředního oběžníku, který zaslalo dne 21.t.m. ministerstvo vnitra všem krajským národním výborům a jejich prostřednictvím okresním národním výborům a o němž jsme Vás informovali ve včerejším dálkopise.

Všem předsedům krajských národních výborů
v českých zemích.

Věc: Opatření proti rozšiřování nepravdivých poplašných zpráv.

Dne 15.června 1949 byl vydán jménem katolických biskupů a ordinářů ČSR oběžník adresovaný katolickému duchovenstvu a věřícímu lidu, aby byl čten v kostelích a slavnostech "Božího těla". Rozšiřování obsahu tohoto oběžníku zakládá skutkovou podstatu paragr. 32 zák.čís.231/1948 sb. na ochranu lidové demokratické republiky.

Katoličtí kněží byli na tuto okolnost orgány bezpečnosti předem upozorněni. Pro nedostatek času se však stalo, že toto upozornění nedostali bez výjimky všichni kněží a proto v některých kostelích byl oběžník věřícím přečten. Někteří kněží se však vědomě dopustili porušení zákona, protože přes upozornění oběžník četli nebo v kázání jeho obsah vykládali, ba dokonce ho štvavým způsobem komentovali.

Ministr vnitra nařizuje předsedům okresních národních výborů, aby k vyšetření těchto záležitostí ustavili ihned komisi, sestávající z předsedy ONV, z bezpečnostního referenta ONV a z úředníka pověřeného vyřizováním kultových záležitostí ve školském referátě ONV. Tato komise individuálně vyslechne všechny kněze, kteří jakýmkoliv způsobem

ve svém obvodu uváděli tento oběžník ve známost a rozhodne o tom, jakým způsobem má býti zjednána náprava.

Krajským velitelům státní bezpečnosti byl současně vydán příkaz, aby ihned hlásili předsedům okresních národních výborů, kteří kněží v jejich obvodu se dopustili rozšiřování oběžníku.

Při rozhodování buď zachován tento postup:

1/ Ti z kněží, kteří nebyli předem upozorněni a četli oběžník jen proto, že se neodvážili ho odložit vzhledem k tomu, že byl vydán jejich nadřízeným církevním úřadem a kde je důvod se domnívat, že tak učinili bez zlého úmyslu, buďtež napomenuti, aby se pro příště vystříhali všech skutků, které by mohly poškodit dobrý poměr mezi církví a státem, i když by podnět k tomu přišel od jejich církevních nadřízených, kteří podléhají vlivu reakční části katolických biskupů. O udělení této výstrahy buď sepsán protokol.

2/ Kněží, kteří přes výstrahu a upozornění veřejných orgánů četli oběžník, buďtež potrestáni pro neuposlechnutí úředního příkazu pokutou od 500.— Kčs do 5.000.— Kčs podle čl.3 organizačního zákona, a to i když toto jejich jednání podle striktního výkladu by zakládalo skutkovou podstatu činu přísněji trestného podle paragr. 32 zákona č.231/1948 sb. a nebudiž proti nim podáváno trestní oznámení soudu, aby nebyl zbytečně kalen poměr mezi církví a státem.

3/ Proti těm z kněží, kteří přes výstrahu a upozornění veřejných orgánů buď oběžník četli a jeho obsah pobuřujícím způsobem dále vykládali, anebo kteří ho takto vykládali, aniž by jeho přímý obsah četli a to takovým způsobem, aby přímo znepokojovali katolickou část obyvatelstva a nepravdivé zprávy obsažené v oběžníku provokativně rozšiřovali, projevující při tom přímo snahu zmařit úsilí státních orgánů a dobrý poměr mezi církví a státem, nebo při tom jinak projevili nepřátelské smýšlení k lidově demokratickému

- 3 -

zřízení, budiž podáno trestní oznámení příslušnému soudu
podle paragr. 32 zák.č.231/48 sb.

K zatýkání zatím nepřistupujte.

O obsahu tohoto oběžníku vyrozumí KNV během zítřejšího
dně t.j. 22.6.1949 předsedy všech okresních národních
výborů ve svých obvodech.

Ministerstvo vnitra.

zn.371-21/6-1949-

V Praze dne 21.června 1949.

Za ministra: Polák v.r.

Se soudružským pozdravem

Slánský

ACTA SS. CONGREGATIONUM

SUPREMA SACRA CONGREGATIO S. OFFICII

I DECRETUM

SCHISMATICA « ACTIO CATHOLICA » IN CECOSLOVACHIA DAMNATUR

Postremo hoc tempore Ecclesiae Catholicae adversarii in Cecoslovakia falsi nominis « *Actionem Catholicam* » dolose excitarunt, qua illius Reipublicae catholicos inducere conantur, ut ab Ecclesia Catholica deficiant et ab oboedientia legitimis Ecclesiae Pastoribus debita recedant.

Quae actio eo est iniquior quod eius agitatores non dubitarunt multos cogere, vi vel dolo, ad nomina sua eidem danda; imo eo pervenerunt ut inter assecclas etiam multos sacerdotes et laicos catholicos recensere atque enuntiare auderent, qui ei numquam adhaeserunt, quin etiam contrariam voluntatem manifestarunt.

Quapropter Suprema Sacra Congregatio Sancti Officii, munere suo fungens fidei ac morum integritatem tuendi, nomine et auctoritate Ss^mi D. N. Pii, Div. Prov. Papae XII, praedictam actionem, fraudulenter « *Actionem Catholicam* » nuncupatam, reprobat ac damnat tamquam schismaticam, simulque declarat omnes et singulos, clericos et laicos, qui ei scienter ac sponte iam adhaeserint vel in posterum adhaereant et nominatim eius auctores et promotores, tamquam schismaticos et ab Ecclesia Catholica apostatas incurrisse vel incururos esse ipso facto in excommunicationem speciali modo Apostolicae Sedi reservatam, de qua c. 2314, firmis ceteris Iuris Canonici sanctionibus, quibus ipsi deinceps erunt plectendi, si (quod Deus avertat) in censuram contumaciter perseveraverint.

Datum Romae, ex Aedibus Sancti Officii, die 20 Iunii a. 1949.

L. S.

Petrus Vigorita, *Supr. S. Congr. S. Officii Notarius*.

[P Ř E P I S P Ř E K L A D U]

I.

Exkomunikační dekret.

V poslední době založili nepřátelé katolické církve v Československé republice falešnou Katolickou akci. Budou se snažiti přimět katolíky této republiky, aby odpadli od katolické církve a odvrátili se od poslušnosti, kterou jsou povinni svému pravoplatnému církevnímu pastýři.

Tato akce je tím ničemnější, že její propagátoři neváhali nutit násilím nebo lstí mnoho lidí k tomu, aby se do ní dali zapsat, ba dokonce se odvážili počítat a označovat za její členy také mnohé kněze a katolické laiky, kteří se do ní nikdy nepřihlásili, ba dokonce projevíli s ní nesouhlas.

Proto Nejvyšší posvátná kongregace Sv. Officia, plníc svůj úkol chránit svobodu víry a mravů, jménem a autoritou Jeho Svatosti z Boží Prozřetelnosti papeže Pia XII. zavrhuje a odsuzuje jmenovanou akci bezdůvodně nazvanou Katolickou akcí, jakožto schismatickou a zároveň prohlašuje, že všichni do jednoho, duchovní i laici, kteří se do ní vědomě a dobrovolně dosud přihlásili nebo v budoucnosti přihlásí a zejména její původci a podporovatelé, jakožto schismatické a odpadlíci od katolické církve upadli, po případě upadnou, samotným činem do exkomunikace, vyhražené zvláštním způsobem Apoštolské Stolicí, o kterém pojednává kanon 2314. Pro případ, že by tvrdošíjně *[setrvali ?]* v tomto církevním trestu, což nedej Bůh, bylo by třeba je postihnout ještě dalšími tresty církevního práva.

V Římě, v paláci Sv. Officia, 20. června 1949.

Petr Vigorita,
notář.

[P Ř E P I S]

Z á p i s

ze schůze církevní šestky, která se konala v pátek dne 24. června 1949 za přítomnosti s. Kopeckého, Fierlingera, Širokého, Holdoše, Čepičky, Nejedlého a Hendrycha. S. Clementis byl omluven.

Poradu zahájil v 11.20 hod. a řídil s. Čepička, skončil ve 13.40 hod.

Exkomunikace všech příslušníků katolické akce

Dekretem nejvyšší posvátné kongregace svatého oficia z 20. 6. 1949 byla katolická akce prohlášena za schismatickou a všichni její členové exkomunikováni. Dnes jsme zjistili, že text exkomunikace je rozmnožován a rozeslán. Musíme být připraveni na to, že tuto neděli se biskupové pokusí o nové provokace.

Slovenský časopis L'ud uveřejnil text exkomunikace na první straně v doslovném znění (přitom vládní prohlášení z úterý přinesl pod nadpisem „Biskupové odmítají dohodu“). Venkovské vydání bylo konfiskováno, bratislavské se již nepodařilo podchytit.

Jedná se nyní o to, zda máme na exkomunikaci nějak reagovat a zaujmout k ní stanovisko, v tom případě jaké.

S c h v á l e n o – zatím nijak nereagovat a zahájit pouze tiskovou kampaň, v níž bude klidně a věcně osvětleno dosavadní jednání mezi státem a církví a důvody jeho přerušení se strany biskupů. O dalším postupu se rozhodne v příští schůzi šestky.

Dopis Berana vládě a ministroví vnitra

Dne 22. VI., tedy již po vládním prohlášení, zaslal Beran dopisy předsedovi vlády a ministru vnitra:

Vládě:

„V posledních 14 dnech množí se případy, kdy krajské národní výbory a úřady nejdříve sliby, pak vyhrožováním donucují kněze a laiky příslušející k Církvi římskokatolické, aby podepsali přihlášky do tzv. katolické akce, dne 10. června 1949 vytvořené. [...]

Táži se vlády československé – jménem všech římskokatolických biskupů a ordinářů v ČSR – jako nejvyššího orgánu moci vládní a výkonné (dle VII. základního článku Ústavy), zda ví o tomto porušování § 15, 16 a 17. odst. 2 Ústavy československé republiky?

Poněvadž je stále v tisku veřejnosti zdůrazňováno, že Vláda má dobrou vůli přispět k dohodě mezi Církví a státem, doufám, že Vláda dokáže svoji dobrou vůli zejména tím, že se postará, aby toto porušování občanských práv Ústavou zaručených nebylo dále trpěno.“

Ministru vnitra:

„Včera, dne 21. června t.r. o 4.hodině odpoledne dostavil se ke mně pan JUDr. Miroslav Houska se dvěma členy Státní bezpečnosti a vyřizoval mi ústně, že ministr vnitra mi nabízí ochranný doprovod, kdykoliv bych vyjel z paláce. [...] odpověděl jsem, že nebudu vycházet z paláce a pak onoho opatření nebude třeba.

Při této příležitosti dovoluji si, pane ministře, poznamenati: Oficiální zpráva ČTK naopak hlásí, že „se pokusil arcibiskup Josef Beran zneužít bohoslužeb k útoku na vládu a katolickou akci. Jeho vývoje setkaly se s odporem věřících, kteří byli přítomni bohoslužbám v katedrále. Věřící odsoudili tento pokus o zneužití bohoslužeb.“

Doufám, pane ministře, že incident bude přísně vyšetřen, poněvadž byl inscenován záměrně. Pokud vím, dosud nebyly zrušeny §§ 122 a 123 trestního zákoníku ze dne 25. V. 1852 č. 117 ř.z.

2/ Krajské výbory donucují nejdříve sliby různých výhod a pak hrozbami kněze a věřící, příslušníky církve římskokatolické, aby podepisovali přihlášky k založené katolické akci, vytvořené dne 10. června 1949. Tato „katolická“ akce, vytvořená bez souhlasu a proti svolení biskupů je s hlediska církve římskokatolické nezákonná a nebude od biskupů nikdy za legální uznána. [...]”

Bylo konstatováno, že Beran tuto taktiku volí již po několikáté. Své dopisy vládním činitelům dává v zápětí k dispozici zahraničnímu rozhlasu a tisku. Je to trestní jednání podle zákona na ochranu republiky (věci vnitřní politiky předávány nepřátelům státu k útoku proti státu). [...]

U s n e s e n o zaslat Beranovi přepis asi v tomto smyslu: [...], nepokládá vláda za nutné se obsahem jeho dopisu blíže zabývat.

Dále uvést, že vláda neuznává právo, které si Beran osobuje, totiž vystupovati jménem celého čs. biskupského sboru [...] a bude napříště uznávati jen jednání s jednotlivými biskupy. Návrh dopisu bude předložen ke schválení schůzi předsednictva 27. VI. [...]

Z Beranova okolí jsme také dostali zprávu, že Beran by byl ochoten k jednání s vládou za určitých podmínek, [...]. Není vyloučeno, že se jedná o akci podvrženou [...]. Fakt však je, že situace dostala takový spád, jaký oni nikdy nečekali. Také mezinárodní situace, kdy mírové hnutí nabývá silné převahy

a kdy lze počítati s úspěšným vyřešením všech otázek na pařížské konferenci čtyř zahraničních ministrů, takže nebezpečí válečného konfliktu bude odsunuto na dlouhou dobu, jim značně zkřížila plány. [...] Také Vatikán se nyní řídí změněnou mezinárodní situací, přestože jeho prestiž utrpěla posledními událostmi u nás takovou ránu, jako snad dosud nikdy v dějinách.

[...]

Katolická akce

Předsedové národních výborů navštěvují jednotlivé kněze rozdělené do tří skupin podle toho, jak se zachovali při posledním oběžníku Beranově. Akce je vesměs hodnocena kladně, kněží se většinou zavazují, že budou dbát pokynů státní správy. [...]

Jako další postup navrhujeme pokračovat v podpisové akci [...] a zahájením tiskové a rozhlasové kampaně, která by osvětlila jménem katolické akce průběh dosavadního jednání mezi státem a církví.

S c h v á l e n o s tím, že bude pokračováno v uveřejňování získaných podpisů (opak by mohl vyvolat dojem, že se tak stalo pod vlivem exkomunikace) a že bude věnována zvýšená pozornost objasnění celé akce s hlediska politického. Mnoho soudruhů ještě tápe a vládní prohlášení první vneslo do této otázky poněkud jasno, Věc je třeba dále a soustavně ventilovat.

Konsistoře:

V pražské konsistoři bylo objeveno mnoho materiálu, který svědčí o vložení protistátním postoji (korespondence s odsunutými Němci, Beranův vlastnoruční dopis Opatrnému s výtkou, že přes jeho výslovný zákaz byly ve dny 9. IX. sjezdu KSČ kanovnické domy ozdobeny státními vlajkami). Z příkazu Beranova bylo v konsistoři zaměstnáno naoko 46 lidí postižených únorovou čistou.

S c h v á l e n návrh s. Kopeckého, aby materiál byl soustředován pro případné vydání tiskem. Současné byla zajištěna všechna peněžní konta, [...]

Charita:

[...] Do čela Charity bude postaven Mára. Kromě toho povoláváme do Prahy prof. Beneše z České Třebové. [...]

S c h v á l e n o , aby pouti na Sázavě se zúčastnil s. Nejedlý. Do Husince pojede s. Fierlinger.

Lidová strana:

Ve straně se začaly projevovat určité tendence, aby se členové strany neúčastnili katolické akce. Byly již likvidovány a ústřední výbor vydá ze svého dnešního zasedání prohlášení ve prospěch KA. [...]

Finanční zabezpečení katolické akce:

S c h v á l e n o použít zatím dotace Národní fronty, najít ovšem vhodnou důvěrnou formu. Vyřešit otázku finančního zabezpečení dra Polanského.

Biskup Trochta:

Koncem minulého týdne Trochta sám požádal o schůzku se s. Čepičkou. [...] Bylo zjištěno, že v pátek odpoledne naň byl vykonán silný tlak se strany nuntiatury a dokazováno mu, že tajně vyjednává s vládou. Jako důkaz uváděli, že v jeho diecesi téměř všichni kněží podepsali prohlášení KA. V důsledku toho svolal Trochta na sobotu dopoledne schůzi všech kněží své diecese a dosáhl toho, že skutečně téměř všichni podpisy odvolali.

Podle sdělení s. Hendrycha postupuje velmi agresivně. [...]

Několik kněží se hlásilo o přestup k církvi československé. Nedali jsme k tomu souhlas, ale je to příznačné pro celkovou situaci. Nyní máme 21 aktivních kněží, s nimiž můžeme počítat za všech okolností.

[P Ř E P I S]

Vláda nedovolí zneužívat kostelů k reakčním politickým projevům.**Rozhlasový projev předsedy vlády A. Zápotockého o posledních událostech v poměru státu ke katolické církvi.**

[...]

Již delší čas se snaží určití církevní hodnostáři v čele s arcibiskupem Beranem použití církevních institucí, kostelů a klášterů ve spojení se zahraničními nepřáteli republiky ke štvání proti republice a rozrušování občanstva nepravdivými zprávami. [...]

Protože se jim jejich práce nedaří [...], sahají k otevřeným provokacím. Mluví o pronásledování věřících, o persekucích a znásilňování. Pomocí zahraničního rozhlasu šíří nejlživější pomluvy o poměrech v naší republice, o zavírání kostelů a zákazu náboženství. [...]

Biskupové zakazují politickou činnost, která by směřovala ve prospěch lidové demokratické republiky. [...] Arcibiskup zakázal kněžím činnost a členství i v krajských, okresních a místních národních výborech. [...]

Biskupové odmítají dohodu s vládou o církevních otázkách. Nechtějí klid a mír, chtějí nepokoj a rozklad. Proto odsuzují Katolickou akci, v níž katoličtí věřící i vlastenečtí kněží usilují o pokoj a mír, dohodu a klid.

Katolická akce je prohlašována za nekatolickou, ačkoliv je vedena hluboce věřícími katolíky a má souhlas i podporu tisíce katolických kněží.

Stejně tak je za nekatolickou prohlašována katolická Charita. [...] Proto arcibiskup Beran zakázal sbírky ve prospěch katolické Charity. Vláda republiky naproti tomu katolickou Charitu podporovala a podporuje.

[...]

Minulé neděle nařídili arcibiskup Beran a biskupové předčítání pastýřského listu v kostelích. Tento list je snůškou nepravdivých útoků proti republice. [...]

Proto vláda Československé republiky pověřila mě učinit následující prohlášení:

Naše ústava zaručuje každému občanu náboženskou svobodu. Zaručuje tuto svobodu i věřícím katolíkům. Tato svoboda nebyla a není u nás nijak omezována. Církevní pobožnosti jsou u nás volně konány. Nikdo nikomu nebrání, aby se jich zúčastňoval. Náboženství je na školách vyučováno a není činěna nejmenší újma a překážka rodičům v náboženské výchově dětí.

[...]

Vláda nedovolí také, aby arcibiskupové a biskupové terorisovali a znásilňovali volnost přesvědčení vlasteneckých katolických kněží. Vezme ve svou ochranu všechny ty tisíce vlasteneckých kněží, kteří věrnost republiky zachovávají a v její prospěch pracovat chtějí.

V Československé republice bude zabezpečena a umožněna tvůrčí práce a činnost všem těm občanům, kteří mají dobrou vůli ve prospěch republiky, národa a lidu pracovat.

Proti záškodníkům, provokatérům a vyvolavatelům rozbroje a neklidu, bude podle zákona a práva zakročeno.

[...]

[Pozn. aut.: Rozhlasový projev prezidenta Antonína Zápotockého zahájil silnou proticírkevní kampaň ve sdělovacích prostředcích. Byla zaměřena proti biskupům, především pak proti arcibiskupovi Beranovi.]

Lživost prezidentova projevu je prokazována publikovanými dokumenty – zápisy o usneseních ÚV KSČ.

Z projevu je důležitý odstavec, který jednoznačně definuje komunistické pojetí náboženské svobody – účastnit se pouze náboženských obřadů v kostelích. Polopравdou už je ale tvrzení, že náboženství je na školách vyučováno, protože již v této době jeho výuka podléhala různým omezením.

Závěrečná výhrůžka o „zákonných“ represích však byla, jak se brzy ukázalo, velmi pravdivá; jen chybělo upozornění, že se mluví o zákonech třídního práva.]

[P Ř E P I S]

Z á p i s

o 50. schůzi páté vlády, která se konala dne 21. června 1949
v budově úřadu předsednictva vlády.

[...]

IV.

Vládní prohlášení o průběhu jednání s představiteli katolické církve
a o vývoji jejich postoje k lidově demokratickému státu.

Ministr spravedlnosti Dr. A. Č e p i č k a přednáší tuto zprávu:

V poslední době již několikrát se biskupové a ordináři římsko-katolické církve obrátili jak k duchovenstvu, tak k laikům s výzvami k projevům a činnostem, které měly v zápětí porušení státních zákonů. Protože jde o záměrné zneklidňování, které má za úkol rušit klidné a pokojné budování státu, je třeba osvětliti příčiny tohoto nepřátelského postoje biskupů a ordinářů vůči svému státu a národu. [...]

Posvátná slova košického programu o svobodě náboženství a vyznání nebyla jen vyhlášena a pak potvrzena ústavou 9. května, nýbrž také důsledně uskutečňována. Za podpory vlády, která nelitovala velkých finančních nákladů, a za podpory široké veřejnosti, také brigád, byly opraveny kostely.

[...] církvi bylo umožněno, aby vybudovala katolický tisk ve velkém rozsahu, daleko větším než v předmnichovské republice. [...]

Vzrostl počet kněžstva, byla založena řada klášterů a odboček, takže organizace církve zaznamenala za lidovědemokratické vlády takový rozvoj a rozmach, jakého není pamětníka. Rovněž vydáváním náboženské literatury nejrozmanitějšího druhu byla poskytnuta církvi neprostá svoboda slova. [...]

Nikdo nebyl pro své přesvědčení pronásledován. [...]

Vláda účastí svých členů při různých církevních slavnostech, svěcení biskupů, kněží i chrámů dokazovala při každé příležitosti svůj kladný postoj k církvi. [...]

Nejen, že vláda nezasahovala do vnitřního života církve a že zejména v náboženských věcech byla církvi ponechána samostatnost a svrchovanost,

ale také byly navázány diplomatické styky s Vatikánem a Vatikánu umožněno, aby jmenoval svého diplomatického zástupce, tak jako každý jiný stát a jeho vláda.

Ohlédneme-li se zpět, až od okamžiku, kdy vláda Národní fronty se z vůle lidu ujala řízení tohoto státu, můžeme zjistit, že bylo učiněno všechno jak v ohledu náboženské svobody, tak v ohledu hmotného zabezpečení duchovenstva i věcných potřeb církve se všemi poctami a uznáními [...]

Není jediného opatření v této bilanci, které by mohlo opravňovat k nějakým nářkům a stížnostem, které jsou nyní tak často opakovány z úst některých představitelů římsko-katolické církve. [...]

Proti pravému přesvědčení a cítění katolického lidu vysoká církevní hierarchie se snažila spojit osud církve s osudem těch, kteří připravovali protistátní puč v únoru 1948. [...] Dokonce v únorových dnech se pražský arcibiskup nijak netajil tím, na čí straně stojí. [...] vysoká hierarchie nejen se dala otevřeně do služeb domácí reakce. Od samého počátku udržovala spojení s nepřáteli našeho státu za hranicemi, stavěla se za politiku Vatikánu, která nemá s náboženstvím nic společného a která je v zřejmém a zásadním rozporu s našimi národními a státními zájmy. [...]

Tak odpověděli biskupové a ordináři na oběti, které náš pracující člověk přinesl, aby poskytl všechno potřebné k rozvoji náboženství a církve. [...]

Ani po únoru 1948, až do doby, kdy biskupové a ordináři začali stupňovat své rozvratné úsilí a stále otevřeněji ohrožovali pokojnou výstavbu republiky, nebylo podniknuto jediného zákroku nepřátelské povahy proti církvi. [...]

Ale i po únoru tato dobrá vůle našeho lidu a jeho vlády se nesetkala s pochopením biskupů a ordinářů, [...] vláda projevila tolik ochoty po všech stránkách [...]. Toho důkazem je také účast presidenta republiky, vlády a Národního shromáždění v katedrále sv. Víta u příležitosti slavného *Te deum* v červnu minulého roku. [...]

Církvi bylo zajištěno církevní školství v rozsahu, v jakém bylo, s výhradou, že biskupové a ordináři učiní s a m i opatření, aby mládež nebyla vychovávána v duchu nepřátelském státu a lidové demokracii. Biskupové a ordináři odmítli odstranit nedostatky v církevním školství, [...]

Do dnešního dne biskupové a ordináři neučinili žádné opatření a jsou ještě na našem území školy, v nichž výchova mládeže je prováděna v duchu, který vykonává zhoubný vliv na dorůstající mládež. Rovněž odmítli odstranit z kněžských míst ty kněze, kteří byli přistiženi při státu nepřátelské rozvratné činnosti. [*Kupř. četli pastýřské listy – pozn. aut.*] [...]

Vláda obnovené Národní fronty čelila tomuto odmítavému postoji ochotou vyjít vstříc všem požadavkům biskupů a ordinářů s jedinou podmínkou, že totiž zanechají všech pokusů o rozvrat a budou se chovat jako věrní občané státu. [...]

Veřejnost se ještě doví, jak zejména se strany pražského arcibiskupa bylo učiněno vše, aby k dohodě nedošlo, protože vyřešení církevních otázek v pokoji a klidu by biskupům a ordinářům znemožnilo splnit příkaz Vatikánu, který zněl – rozdmýchat u nás za každou cenu nepokoje, neklid, nedůvěru a napětí. [...] naopak lidově demokratické zřízení uskutečňuje ideál Kristova učení v daleko větší míře než starý kapitalistický řád. [...]

Katolický lid, věren velkým národním tradicím, vytvořil proto svobodnou a dobrovolnou volbou hnutí, které si dalo název katolická akce. Hnutí, které od samého počátku bleskurychle na celém území státu našlo kladné a vřelé přijetí. Hnutí, za něž se postavilo tisíce kněží a miliony věřících. Toto hnutí vlasteneckých katolíků jak kněží, tak laiků si vytklo za úkol vyřešit všechny otázky, které doposud pro odpor biskupů a ordinářů a Vatikánu řešeny být nemohly.

[...] Nikdo netušil, že právě závazek věrnosti státu bude hlavní příčinou, proč katolická akce bude biskupy a ordináři a nakonec Vatikánem odmítnuta. [...] Náš svobodomylovný lid rozhořčeně odmítá takové jednání, o čemž svědčí tisíce případů, resolucí a prohlášení laiků i duchovních. [...]

Je proto správné, bude-li v této chvíli se vši rozhodností zdůrazněno, že katolická akce vyjadřuje svobodnou a pravou vůli zdrcující většiny katolických kněží i věřících, kteří stojí věrně za svou vládou i Církví [...]. Náš lid a jeho vláda nepřipustí, aby někdo pro svoji účast v katolické akci, k níž se rozhodl svobodně a dobrovolně, byl nějak církevními představenými pronásledován a poškozován.

Všichni ti, kteří sáhli nebo sáhnou k jakémukoliv omezování svobody kněží, [...] bude volán k odpovědnosti a ponese důsledky za porušování státních zákonů. Vysoký reakční klerus brzy pozná, že u nás nelze beztrestně štvát kněze a laiky k nějaké činnosti protistátní povahy.

Vláda u vědomí své odpovědnosti prohlašuje, že jakékoliv opatření, ať již suspense nebo exkomunikace či tresty jiného druhu proti vlasteneckým kněžím nejsou tresty církevní povahy, nýbrž politickým pronásledováním v zájmu nepřátel státu. [...] Každému, kdo by se cítil ohrožen církevními hodnostáři, se dostane plné ochrany a podpory. [...]

Církevní tresty jsou neplatné a neúčinné; každému knězi se zajišťuje nejen jeho dosavadní funkce, ale v nejkratší době bude přikročeno k vydání zákona, kterým budou spravedlivě vyřešeny všechny osobní i věcné potřeby církve podle prospěchu církve i státu.

Zejména nyní, kdy Vatikán otevřeně projevil svůj nepřátelský postoj k našemu státu a kdy se neštítí vykonávat středověký nátlak a vměšuje se do našich vnitřních záležitostí, nepřipustí náš lid, aby jednota římskokatolické církve, její svoboda a pravověrnost katolíků byla někým zlovolně ohrožována a mařena. [...]

Katolický lid se svou katolickou akcí dokáže, že láska k církvi a k lidově demokratické vlasti jsou neoddělitelné záruky naší pokojné a šťastné budoucnosti.

[...] ministr spravedlnosti proto doporučuje, aby po rozpravě bylo přijato usnesení, v němž by bylo schváleno vládní prohlášení, jehož návrh je již připraven.

[...] má být zdůrazněno, že vláda dá veškerou podporu a zabezpečení kněžím, kteří právě v duchu svobody náboženské zůstávají věrni lidové demokracii a lidově demokratické vládě. Je nutno jasně říci, že takoví kněží se nemají obávat žádných důsledků, žádných hrozeb vysokého katolického kléru. **Na to přednesl předseda vláda A. Zápotocký návrh vládního prohlášení**

[...] **Naše ústava zaručuje každému občanu náboženskou svobodu.** [...] Tato svoboda nebyla a není u nás nijak omezována. Církevní pobožnosti jsou u nás volně konány. Nikdo nikomu nebrání, aby se jich zúčastňoval. [...]

Vláda vítá, že sami věřící dali projev svému kladnému postoji k naší lidově demokratické republice spontánním organisováním katolické akce. Vezme v ochranu každého, kdo stojí na zásadách naší lidové demokracie. [...]

Vláda nedovolí také, aby arcibiskup a biskupové terorisovali a znásilňovali volnost přesvědčení vlasteneckých katolických kněží. Vezme ve svou ochranu všechny ty tisíce vlasteneckých kněží, kteří věrnost republice zachovávají a v její prospěch pracovati chtějí. [...]

Ministr dopravy A. Petr prohlašuje, že za svoji osobu i za příslušníky své strany plně souhlasí s projevem předneseným ministrem spravedlnosti i s návrhem znění vládního prohlášení předneseným předsedou vlády. K tomu dodává, že musí konstatovat, že v našem státě není žádný náboženský útlak a že vláda dbá o to, aby byla zajištěna plná svoboda přesvědčení. [...] V tomto směru konstatuje ministr dopravy, že musíme stát za zásadou, že naše politika i ve věcech náboženství musí vycházet z potřeb národa, a ne z potřeb ciziny.

[...] papež se nemůže plést do politických věcí kněží, kteří jako příslušníci církve ve věcech náboženství jeho primát uznávají. Předseda vlády A. Zápotocký poznamenává ještě, že nikdo z členů vlády si nepřeje nějakého otevřeného konfliktu s církví, [...] dodává, že prohlášení má být přečteno v rozhlase a že k tomu učinil ještě úvodní projev, jehož text přečte členům vlády, aby se mohli k němu vyjádřit. Na to čte úvod k vládnímu prohlášení v tomto znění: „[...] Příklad kněží Plojhora, Horáka, Lukačeviče mluví za ostatní. [...]“

Ministr dopravy A. Petr doporučuje, aby v úvodu byla vypuštěna zmínka o všech kněžích Plojharovi, Lukačevičovi a Horákovi, neboť důležité je, že tlak je vyvíjen na všechny kněze. Zásada je, že bráníme všechny kněze proti politickému tlaku se strany církevních hodnostářů.

Ministr spravedlnosti Dr. A. Čepička k tomu dodává, že souhlasí s návrhem ministra dopravy, aby byla zmínka o jménech tří kněží z návrhu vypuštěna. [...]

Ministr zahraničních věcí Dr. VI. Clementis doporučuje ještě, aby dikce vládního prohlášení byla přizpůsobena požadavkům jazykové čistoty v tom

směru, že by místo slova „lidově demokratický režim“ se používalo slova „lidově demokratického zřízení“, neboť slovo režim má podle prof. Trávníčka v českém jazyce význam pejorativní. Ministr zahraničního obchodu Dr. A. Gregor doporučuje, aby se místo slov „reakcionářské štvání“ použilo slov „rozvratnické štvání“.

Předseda vlády A. Zápotocký uzavírá na to diskusi zjištěním, že členové vlády souhlasí s návrhem vládního prohlášení a vláda činí na to toto

4/ usnesení: Vláda se usnáší na návrh svého předsedy, že

- a/ bere se souhlasem na vědomost ústní zprávu ministra spravedlnosti o průběhu jednání s představiteli katolické církve a o vývoji jejich postoje k lidově demokratickému státu,
- b/ schvaluje znění vládního prohlášení o této otázce a projev předsedy vlády, jímž bude uvedeno,
- c/ souhlasí s tím, aby je předseda vlády přednesl v rozhlase jménem vlády a dal je i jinak zveřejnit.

Provede: předseda vlády.

[Pozn. aut.: Porovnáme-li výňatky ze zprávy s výše i dále předkládanými dokumenty, výsledek jednoznačně usvědčuje soudruha ministra a vládu ze lži...]

ZKLAŠEN KUPENÍ UTAJENÍ
 Datum 440/2600-1480/18
 Příloha: 3462
 Tisk: 4 výtisky

Z á p i s č.28

ze schůze předsednictva ÚV KSČ, konané dne 27.června 1949.

Přítomni: soudruzi Gottwald, Slánský, David, Dolanský, Ďuriš, Frank,
 John, Kopecký, Kopřiva, Krosnář, Nosek, Srnkovský, Šver-
 mová, Zápotický;
 Clementis, Čepička, Ceminder, Gregor, Kabeš, Krajčír, Nový.
 Omluveni: soudruzi Bareš, Bašťovanský, Erban, Jankovcová, Kliment,
 Nejedlý, Široký.

U s n e s e n í .

I. Návrh usnesení o zajištění žní a výkupu obilí /s. Slánský/.

Schválit návrh s navrženými doplňky a uveřejnit v Rudém
 právu a ostatním denním tisku.

II. Zpráva o průběhu církevní akce /s. Čepička/.

- 1/ Zahájit rozsáhlou vysvětlovací a přesvědčovací kampaň,
 ve které má být reakční církevní hierarchie odhalena
 a izolována od mas.
 a/ neprovádět schůzovou kampaň a omezit se na kampaň
 v tisku a rozhlasu,
 b/ vydávat tiskové bulletiny prostřednictvím katolické
 akce,
 c/ pro organizace strany vydat osnovu referátu.
- 2/ Uložit církevní "žestce" zpracovat rychle všechny
 materiál o průběhu jednání s církví a vydat jej
 v "Černé knize".
- 3/ V dané etapě nepřistoupit k represivním opatřením
 proti biskupům a nepřekážet čtení pastýřských listů
 v kostelích.

- 4/ Paralyzovat spojkovou službu biskupů a znemožnit používání technických prostředků pro rozšiřování jejich propagace.
- 5/ Na Slovensku ihned zastavit podpisovou akci; vyšetřit iniciátory incidentů a poorestat vinníky.
- 6/ Ve věci diplomatického zástupce Vatikánu provést interní demarši /odpovědný soudruh Clementis/.
- 7/ Předsednictvo KA nechť ve zvláštním dokumentu zaujme stanovisko k dnešnímu stavu KA a k argumentaci Berana a ostatních biskupů.
- 8/ Připravit zákon o úpravě platů duchovenstva. Uložit církevní "šestce" projednat zákon o úpravě platů v Národní frontě a docílit souhlasu všech státem uznaných církví.
V dalším postupu nechť pozve ÚAV NF biskupy k jednání. Odmítnou-li, bude jako jednacím faktor přizvána KA.
- 9/ Zřízení úřadu pro církevní záležitosti prozatím odložit a vybudovat dobře fungující církevní oddělení na ministerstvu školství, věd a umění.

Z á p i s

Ze schůze církevní šestky dne 29.června 1949 za přítomnosti s.Kopeckého, Šírokého, Clementise, Čepičky a Hendrycha. Poradu zahájil v 11.20 hod. a řídil s.Čepička, skončil ve 13.25 hod.

Na poslední schůzi předsednictva zhodnotil s.Gottwald situaci takto: "Stojíme na samém počátku a nemůže počítat s tím, že akce skončí v krátké době. Také únor jsme připravovali od roku 1945 a konkrétně od roku 1947. Nyní se stalo pouze to, že věci se přenesly na veřejnost, zatím co dosud doutnaly jen pod povrchem. Až do 10.června byl v ofenzivě Beran; organisoval ilegální instituce /pastorační ústředí/, aktivisoval starou Katolickou akci a mobilisoval laickou veřejnost proti nám. 10.června jsme zahájili protiofenzivu. V samém počátku jsme se orientovali na diferenciaci uvnitř církve. Prvního úspěchu jsme dosáhli tím, že jsme vnesli zmatek do jejich útoku. Druhý úspěch spočívá v tom, že se vyjasnily fronty. Vatikán a biskupové se nehodlají dohodnout a přebírají roli kontrarevoluce domácí i cizí. Proto i my musíme změnit taktiku. Jestliže jsme dosud volali po dohodě, musíme jít nyní, když naše volání odmítli, dál, odhalovat jejich záměry, pravé příčiny znemožnění dohody, izolovat církevní hierarchii a tak připravit půdu k tomu, abychom jim mohli zasadit další a poslední, zdravující ránu. Tato taktika předpokládá, že nebudeme zatýkat ani biskupy ani drobné duchovní, že však budeme trhat soustavně jejich spojení a soustřeďovat se na vysvětlovací kampaň a další školení. Schůzovou kampaň nebudeme zatím provádět /nebezpečí srážek/ a soustředíme se pouze na kampaň tiskem, rozhlasem, případně ústní osobní agitací. Rudé právo se musí věnovat soustavně těmto úkolům. Program musí být klidný, rozvážený, ne štvavý. Zvláštní pozornost je třeba věnovat instruktáži strany, aby všichni soudruzi si ujasnili taktiku strany /tisk, plenární schůze, osnova referátu atd./. Šestka ustaví redakční komisi a vydá rychle všechny kompromitující materiál, věrohodný, fakty doložený!"

Ve smyslu tohoto usnesení byl již vydán dálnopis všem krajům a svolány porady všech krajských tajemníků. Osnovu referátu pro stranické schůze zpracovává s.Hudeček /bude předložena s.Čepičkovi ke schválení/. Současně se připravuje další číslo Říkáme lidem pravdu, věnované cele církevním otázkám.

[P Ř E P I S]

Z á p i s

o schůzi šestky ve středu dne 13. července 1949 za přítomnosti soudruhů Čepičky, Širokého, Kopeckého, Clementise, Hendrycha a Fierlingera. S. Nejedlý byl omluven. Poradu zahájil v 11.30 a řídil s. Čepička, skončil ve 12.45 hod.

[...]

Církevní školy:

je nutno vyřešit během prázdnin. Otevřenou zůstává otázka malých seminářů a bohosloveckých fakult.

U s n e s e n o školy 1. a 2. stupně zrušit všechny, z odborných ponechat jen školy pro výcvik ošetřovatelek, malé semináře ponechat, na bohosloveckých učilištích zavést přijímací zkoušky, kterými bude možno usměrnit výběr kandidátů. Žádosti Gojdiče o přijetí řecko-katolických bohoslovců do pražského semináře nebude vyhověno.

[...]

Trestní stíhání kněží:

podle posledního usnesení se zatím ukládají pouze peněžité tresty, někde se však kněží vymlouvají, že nemohou platit a dávají přednost trestu na svobodě.

U s n e s e n o vymáhat zaplacení pokuty exekučně, případně obstavením platu.

[...]

Katolická akce:

je vybudován ústřední sekretariát a obsazen spolehlivými lidmi v čele se s. Mollikem. Je třeba rozhodnout, zda mají být vybudovány sekretariáty také v krajích.

U s n e s e n o vybudovat v krajích malé sekretariáty s jedním tajemníkem a jednou administrativní silou.

Katolická akce žádá samostatné relace v rozhlase.

S c h v á l e n o .

[...]

Činnost Charity

navrhuje se zrušit ve všech diecézních okresních Charitách akční výbory a dosadit na jejich místa zmocněnce. Dosazení bude provádět národní správa Charity ve spolupráci s příslušnými OAV-NF.

S c h v á l e n o .

[...]

Pokrokoví kněží:

Mára zůstal přes počáteční odpor faráře na faře, slouží mši, a když nepřišel do Proseka, kde také slouží mše, farníci sami pro něho přišli.

Hlouch vydal písemný výměr sedmi administrátorům, jímž je překládá do vzdálených chudých far. Věřící vyslali k Hlouchovi deputace a **administrátoři na naši radu odmítli nastoupit na novém působišti**, načež Hlouch prohlásil, že na vyplnění příkazu netrvá.

Další akce:

[...] Tento týden se konají porady všech zmocněnců konsistoří, [...] porada všech pokrokových kněží, [...] Dále MŠVU svolává poradu provinciálů všech řádů. **Provádí se soupis všech klášterů a jejich rozmístění.** [...] hodláme soustřediti příslušníky jednotlivých řádů společně vždy do jednoho nebo více objektů, [...] případně použití tohoto opatření, **bude-li potřebí zasáhnouti represivně.** [...]

Vydání černé knihy o vysoké hierarchii:

Navrhuje se vydání brožury až po prázdninách, aby nyní uprostřed žňových prací a dovolených nezapadla bez povšimnutí.

S c h v á l e n o .

MINISTR SPRÁVEDLNOSTI

V Praze dne 8. července 1949.

Vážený soudruhu presidente,

v příloze zasílám k informaci přípis biskupa Hlou-
cha a Trochty. Zejména dopis Trochty je pozoruhodný
proto, že jeho obsah byl zřejmě projednán s Beranem.
Trochta navštívil totiž 5. července Berana a měl s ním
několikahodinovou poradu.

Se soudružským pozdravem

Vážený soudruh

Klement G o t t w a l d
president republiky

L á n y

[P Ř E P I S]

O p i s .

Biskupský ordinariát v Čes. Budějovicích.

Č– 337 ord.

Dne 6. července 1949.

Vážený pane ministře,

potvrzuji příjem Vašeho přípisu ze dne 2. VII. t.r. s přiloženým textem **návrhu zákona o státní úhradě potřeb církví a náboženských společností, státem uznaných**. Je mi líto, že za stávajících okolností nemohu podati ve stanovené lhůtě žádaných připomínek.

Dne 18. června t.r. byl mi totiž za policejní asistence zabrán, a tím vlastně věčně zrušen biskupský úřad-konsistoř. Úřad je dodnes ve dne v noci obsazen policií. Toto opatření je jednak v zásadním rozporu s ústavou ze dne 9. května 1948, § 4. a 5. A je v rozporu i s dekretem MŠVU ze dne 15. června t.r., který dal zmocněnci právo dozoru a vidování spisů, ale nedal mu práva zabrat úřad, inventář, uvést nové úředníky aj. Protesty jak místním činitelům, tak MŠVU učiněné zůstaly zatím bez odezvy.

Omezen takto na své osobní svobodě a svobodném výkonu svého úřadu nejsem, dokud tento stav trvá, svobodným občanem. Proto pro žádné připomínky není samozřejmých všeobecných předpokladů.

Budiž mi dovoleno k věci samotné podotknouti:

Platový zákon je jen detailem v celkové úpravě církevně-vnitro-politických poměrů. Tak se mnou smýšlí veškeré kněžstvo mé diecése. Stabilita a smysl tohoto a podobných zákonů může spočívat jen na pevně základně uznané náboženské svobody a jejích přirozených, ústavou zaručených důsledků.

Po splnění tohoto požadavku voláme jménem svým, všeho kněžstva a lidu. Budou-li odstraněny shora uvedené závady a splněny zmíněné předpoklady, nenarazí projednání finančních a podobných záležitostí na nepřekonatelné překážky.

Jsem přesvědčen, že Vám je možno velmi mnoho v této věci vykonati.

S projevem úcty

+ Josef
biskup českobudějovický

Biskupský ordinariát v Litoměřicích.
Telefon 321 – Šekový účet Praha číslo 27964

V Litoměřicích dne 6. července 1949.

Č.j. 2381/49 K č.j. III/49-30.609

Vážený pan ministře,

k Vašemu přípisu ve věci návrhu zákona o státní úhradě osobních a věcných potřeb Církví státem uznaných dovoluji si sdělit toto:

Nově upravený návrh shoduje se skutečně s původním, v náboženské komisi již projednávaným návrhem. Po úpravě ve věci štol a církevní daně, kde jsme naráželi nejvíce na odpor duchovenstva a od níž bylo upuštěno, návrh je jistě schopný, aby byl východiskem pro únosnou dohodu ve všech předmětných záležitostech, které zůstaly dosud nedotčeny. Dovoluji si však ihned zdůraznit, že záležitost úhrad a platů není první ani nejdůležitější, na níž představitelům Církve nejvíce záleží.

Za mnohem důležitější a zásadní považujeme vyřešení otázky křesťanské výchovy mládeže, církevní školství diecesní i řádové, katolický tisk a vydavatelský, charitní práci, svátostné manželství, svěcení svátků, možnost sdružovací atd.

Otázky tyto lze ovšem řešiti a dohodnouti jediné společně, alespoň ve smyslu rámcovém, a to nejen pokud jde o vlastní znění zákona, nýbrž i důvodovou zprávu a hlavně prováděcí nařízení. V návrhu jsou totiž místa, která připouštějí nejrůznější interpretace a vyžadují přesného vymezení, nemá-li dojíti k dalším rozporům a trpkostem. To všechno by vyžadovalo nezbytně svolání biskupských porad, neboť tu nejde toliko o záležitosti týkající se té které diecése, nýbrž o celostátní úpravu. **Uskutečnění konference československých ordinářů je snad znesnadněno, ne-li zcela znemožněno, tím, že volnost pohybu téměř všech ordinářů je více méně omezena a předseda biskupské konference arcibiskup pražský je v nucené internaci.**

Za takového stavu věcí nevím sám, jakým způsobem začít, aby došlo k uvolnění napětí a k potřebnému uklidnění myslí. Domnívám se však, že by se mělo něco šťastného stát, aby otázka Církve a státu, poslední dobou tak postižená, nezůstala na příliš dlouhou dobu hlavním předmětem vnitřní a zahraniční pozornosti.

Myslím si, že nebude-li možno uskutečnit ihned nějaké narovnání mezi Církví a státem, tu by mělo dojít alespoň k nějakému modu vivendi anebo nejmeně k jakémusi příměří, aby bylo možno osvědčiti vzájemnou dobrou vůli.

Jelikož mi není známo přesné stanovisko jiných ordinářů, které ovšem nebude jistě od mého příliš odlišné, a ani můj vliv na situaci ani zdaleka nestačí,

doporučoval bych alespoň, aby věci nebyly hnány zbytečně tam, odkud je ústup nemožný a aby potřebná dohoda nebyla již předem zcela znemožněna.

Zvláště bych varoval před uzavíráním dohody tzv. „Katolické akcí“, protože dohoda taková by nic nevyřešila, naopak zkomplikovala by beznadějně situaci. Upozorňoval jsem na toto nebezpečí již předem a považuji „Katolickou akci“ za krok velmi nešťastný, a to tím více, že byla již oficiálně odsouzena. Katolická Církev je institucí po staletí všeobecně uznávanou ve svém strukturním zřízení a ve smyslu svých právních norem a každá dohoda učiněná s činiteli, kteří nejsou podle církevního zřízení a ustanovení pravoplatnými představiteli Církve, byla by před světovou veřejností nejen právně neúčinná, nýbrž byla by považována za protiprávní útok na složení a existenci Církve a porušení mezinárodních práv. **Že by tím byl dán podnět k nejširší odezvě všech národů, je věcí víc než samozřejmou.**

Konečně dovoluji si dodat na vysvětlenou. Záleželo mi vždy na únosné a vyhovující dohodě mezi Církví a státem a záleží mi na ní i dnes, neboť chci být dobrým biskupem své Církve i poctivým občanem svého státu. V obvodu své působnosti a rozsahu své kompetence snažil jsem se vždy řešiti každou obtíž, pokud to šlo, cestou smíru a korektně. **Ovšem definitivní usnesení biskupského sboru, jsou pro mne jako biskupa vždy závazná** a považuji za svou povinnost usilovat o jejich uskutečnění, i když mne mrzí, že nelze se zatím vždy rozhodovat tak, aby nedošlo ke křížení zájmů. Stejně závazná jsou pro mne rozhodnutí Sv. Stolicе a příslušných římských kongregací, když jde o věci víry, mravů a církevní disciplíny, a je mou povinností je provádět.

Nebyla-li taková rozhodnutí po celá staletí v kolisi se zájmy státu, naopak k jeho prospěchu, je nutno hledat cestu, aby tomu nebylo tak ani v dnešních poměrech.

Budu rád, budu-li moci ještě jakkoliv přispěti k tomu, aby v naší republice věřící katolíci a duchovní mohli s klidem a radostí sloužiti v plné míře zájmům státu i Církve bez trapných konfliktů ve svém svědomí.

Prosím Boha a vybízím své věřící k modlitbám, aby se tak stalo co nejdříve.

Poroučím se s projevem upřímné úcty:

+ Štěpán Trochta v.r.
biskup litoměřický

Ústřední akční výbor Národní fronty
v P r a z e
k rukám p. ministra Dr. Alexeje Čepičky,
generálního tajemníka.

II

DECRETUM

Quaesitum est ab hac Suprema Sacra Congregatione :

1. utrum licitum sit partibus communistarum nomen dare vel eisdem favorem praestare ;
2. utrum licitum sit edere, propagare vel legere libros, periodica, diaria vel folia, quae doctrinae vel actioni communistarum patrocinantur, vel in eis scribere ;
3. utrum christifideles, qui actus de quibus in nn. 1 et 2 scienter et libere posuerint, ad Sacramenta admitti possint ;
4. utrum christifideles, qui communistarum doctrinam materialisticam et antichristianam profitentur, et in primis qui eam defendunt vel propagant, ipso facto, tamquam apostatae a fide catholica, incurrant in excommunicationem speciali modo Sedi Apostolicae reservatam.

Em̃i ac Reṽmi Patres, rebus fidei ac morum tutandis praepositi, praehabito RR. DD. Consultorum voto, in consessu plenario feriae III (loco IV), diei 28 Iunii 1949, respondendum decreverunt :

Ad 1. *Negative* : communismus enim est materialisticus et antichristianus ; communistarum autem duces, etsi verbis quandoque profitentur se Religionem non oppugnare, re tamen, sive doctrina sive actione, Deo veraeque Religioni et Ecclesiae Christi sese infensos esse ostendunt ;

Ad 2. *Negative* : prohibentur enim ipso iure (cfr. can. 1309 C. I. C.) ;

Ad 3. *Negative*, secundum ordinaria principia de Sacramentis denegandis iis qui non sunt dispositi ;

Ad 4. *Affirmative*.

Et sequenti feria V, die 30 eiusdem mensis et anni, Ssm̃us D. N. Pius divina Providentia Papa XII, in solita audientia Exc̃mo ac Reṽmo Dño Adessori S. Officii impertita, relata Sibi Em̃orum Patrum resolutionem adprobavit et in Actorum Apostolicae Sedis Commentario Officiali promulgari iussit.

Datum Romae, die 1 Iulii 1949.

L. ☩ S.

Petrus Vigorita, *Supr. S. Congr. S. Officii Notarius*.

[PŘEPIS PŘEKLADU]

Osservator Romano 15. VII. 1949.

NEJVYŠŠÍ POSVÁTNÁ KONKREGACE SVATÉHO OFFICIA.

D E K R E T .

Této nejvyšší Posvátné konkregaci byly položeny tyto otázky:

- 1./ je-li dovoleno dáti se zapsat do komunistických stran a podporovati je;
- 2./ je-li dovoleno uveřejňovati, rozšiřovati neb čísti knihy, časopisy, noviny neb letáky, které hájí nauku neb praksi komunismu, neb psáti do nich;
- 3./ zda-li věřící, kteří se dopouštějí vědomě a dobrovolně skutků uvedených ad 1/ a 2/, mohou býti připuštěni k Svátostem;
- 4./ zda-li věřící, kteří vyznávají komunistickou nauku, materialistickou a protikřesťanskou, a zvláště ti, kteří ji hájí a propagují, propadají ipso facto exkomunikaci vyhražené in modo speciale Svatému Stolci, jakožto odpadlíci od katolické víry.
Eminentissimi et reverendissimi patres, jichž úkolem je chrániti víru a mravy, vzavši v úvahu mínění Nejdůstojnějších poradců, v plenárním shromáždění III. Ferie (namísto IV.) dne 28. června 1949 rozhodli, aby se odpovědělo:

na otázku 1./ – Negativně: komunismus, vskutku, je materialistický a protikřesťanský; komunističtí vedoucí, ačkoli někdy slovy prohlašují, že nepotírají Náboženství, ve skutečnosti však, naukou a činností, se ukazují nepřátelští k Bohu, k skutečnému Náboženství, k Církvi Kristově;

na otázku 2./ – Negativně: protože jsou zakázané samým právem kanonickým (can. 1399);

na otázku 3./ – Negativně: podle zásad, které se týkají odepření Svátostí těm, kteří nemají nutných podmínek;

na otázku 4./ – Kladně.

V následující Ferii V., 30. téhož měsíce a roku, Jeho Svatost Pius Papež XII. v obvyklé audienci, udělené Jeho Nejdůstojnější Excelenci Mons. Asessorovi Svatého Officia, schválil rozhodnutí Otců a rozkázal, aby bylo promulgováno v Acta Apostolicae Sedis.

Řím, 1. července 1949.

Pietro Vigorita,
notář Nejvyšší Posvátné Konkregace Sv. Officia

V dekretu uvedený can. 1399 stanoví, které knihy je zapovězeno čísti katolíkům. Dělí je na 12 kategorií, z nichž na literaturu komunistickou by se vztahovala kategorie knih, které, jakýmkoli autory psané, propagují heresi neb schisma a snaží se jakýmkoli způsobem zvrátiti základy náboženství, dále pak kategorie knih, které napadají náboženství a dobré mravy.

Encyklik a papežských projevů proti komunismu bylo od dob papeže Lva XIII. asi tucet. Nejvýznamnější z nich jsou: Lva XIII. o socialismu, komunismu a nihilismu z r. 1878 nazvaná Quod Apostolici Munueris a encyklika Pia XI. nazvaná Divini Redemptoris z r. 1937 o atheistickém komunismu.

Je to však poprvé, co jsou katolíci-komunisté postižení deklarovanou exkomunikací. Dosavadní encykliky měly jen formu napomenutí, encyklika z 1937 byla napomenutím solemním.

V dekretu není ještě zmínka o úlevě, o které mluvil rozhlas, která bude stanovena pro země lidových demokracií, jelikož Vatikán předpokládá, že mnozí katolíci byli nuceni vstoupit do komunistického strany z naléhavých důvodů hmotných.

V případech, hodných zřetele pro motivy sociální, bude stanovena výjimka z exkomunikace ipso facto. Pro země západní výjimky nebude.

[P Ř E P I S]

Výbor katolické akce.

Univ. prof. MUDr. B. F r e j k a , přednosta orthopedické kliniky v Brně.

Prof. Dr. R a i m u n d Habřina, Brno.

Středoškolský profesor a katolický spisovatel, kandidát KSČ.

Antonín H a n á k, řídící školy, Nenkovice – kraj Gottwaldov, okres Kyjov.

Poúnorový člen KSČ, před tím nár. soc., ve straně se snaží svědomitě pracovat (je referentem 5 LP), je katolíkem, velmi společenský a známý.

MVDr. A. J a n e č e k, prof. Vysoké školy veterinářské, Brno.

Člen KSČ.

Růžena J a n o t o v á , Praha.

Předúnorová členka strany, velmi pokrokových názorů i dobrá katolička.

Metoděj J a n d a , rolník a finanční referent ONV okresu Dačice,

bydliště Velký Jeníkov – pošta Strmilov. Pokrokový lidovec.

Iša K r e j č í , hudební skladatel a ředitel opery Olomouc.

Podepsal prohlášení, ale je příliš časově zatížen.

Bohumil K r i s t e j n , ředitel divadla v Ústí n. L.

Poúnorový člen KSČ, velmi známá osobnost v Ústí, není o něm mnoho známo, že je komunistou. Jeho poměr k církvi je vlažný a zůstává v ní hlavně z rodinných důvodů.

Jiří K u d ě j , knihovní inspektor KNV Ústí n. L.

Katolík a člen KSČ, přihlásil se ke spolupráci.

Anna L a m i c h o v á , Opava.

Členka KSČ.

Dr. Zdeněk M o l l i k , úředník, Praha.

Poúnorový člen KSČ, před tím pokrokový lidovec, spolehlivý.
(Pracoval ve Svazu přátel SSSR.)

Karel M u n c a r , obchodník a člen rady ONV Dvůr Králové n. L.

Pokrokový lidovec.

Jan N i e d e r l e , poslanec NS, Brno.

Pokrokový lidovec.

Josef O b r š l í k , rolník, Martinice, člen rady ONV Velké Meziříčí.

Pokrokový lidovec.

PhDr. JUDr. Dionysius P o l a n s k ý , poslanec a místopředseda NS, Praha.

PhDr. JUDr. Antonín P r o k e š , poslanec NS, Hradec Králové.

Pokrokový lidovec, poněkud intelektuálský typ.

Stanislav P o j e z d n ý , úředník ONV Horšovský Týn.

Před únorem příslušník nár. soc., nyní bezpartijní. Nyní zapojen v ČSM jako kulturní referent, vzdělaný a těší se vážnosti.

Ladislav P o l á k , asistent Vys. školy veterinářské, Brno.

Člen KSČ.

Ing. Ferdinand P u j m a n , režisér opery Národního divadla, Praha.

Velmi známý katolík, nyní člen (kandidát) KSČ.

E. Ř e h á k , úředník, Třebechovice pod Orebem.

Příslušník ČSL.

Josef S e d l á č e k , obchodník, Praha I.

Lidovec, velmi pokrokový s dobrým poměrem k lidové demokracii a k SSSR (funkcionář Svazu přátel). Organisoval petici 3.000 katolíků ve prospěch fary Fialy, když byl zbaven funkce.

Olga S o u k u p o v á , Praha III.

Člen KSČ od r. 1946, funkcionářka, uvědomělá. Chodí do kostela i na májové pobožnosti.

Marie Š e b k o v á , v domácnosti, Řevničov, okr. Nové Strašecí.

Bez politické příslušnosti, členka AV katolického spolku Jednoty Cyrile-metodějské v Řevničově, oddána lidově-demokratickému řádu, Je církevním důvěrníkem MAV NF.

Josef T e i n d l , Ing., ředitel železářny Karlova Huť, Lískovec u Frýdku.

Člen KSČ, populární člověk.

Miloš V á ň a , básník, Ml. Boleslav.
Mladý katolický básník, člen KSČ.

Ing. H. V r b í c k ý , úředník v.v., Praha XII.

Člen ČSL, který se v únoru okamžitě zapojil do akčního výboru, vždy spolupracoval s komunisty. Vyloučen v únoru pro nekázeň z lidové strany. Nábožensky věřící člověk, poměr k lidové demokracii, ke KSČ i SSSR kladný.

Václav V e d r a l , majitel strojírny, Uhlířské Janovice.

Pochází z chudé dělnické rodiny, po vyučení byl v Americe, po návratu založil si vlastní dílnu. (Nyní zaměstnává několik dělníků.) Před únorem předsedou okresního výboru ČSL, zastával pokr. stanovisko. Po únoru bezpartijní, uznává vedoucí úlohu KSČ. Dobrý katolík, pravidelně chodí do kostela a mezi věřícími oblíben.

Božena V o h r a d s k á , Praha IX.

Tichá nevýbojná žena s kladným poměrem k lidové demokracii, nábožensky založená. To ji přivádělo dříve do protikomunistického postoje. Nyní obdivovatelkou kaplana Máry. V místě bydliště populární.

Marie Z v á ř a l o v á , v domácnosti, Nivnice.

Členka strany od r. 1947, svým vystupováním si získala oblibu široké veřejnosti. Dobrá katolička.

Antonín Ž á k , poslanec NS, Bílina.

Pokrokový český socialista bez velkých schopností.

Arnold B a b y l o n s k ý , osvet. inšp., B. Štiavnica.

Jozef B a l á ž , poslanec SNR, Krivá.

Imrich B e n č i , admin. kontrolor, Nitra.

Ján B i e l e s , riaditeľ školy, Nitra.

Vincent B o h u š , poslanec SN, Trenčín.

Dr. Vladimír B r e ž n ý , poslanec SNR, Bratislava.

Emil Č u j , úradník okr. nár. poisť., Nitra.

Jozef G a j d o š í k , referent KNV, Žilina.

Jozef G r e g o r o v i č , funkcionár SSM, Žilina.

Jozef H r i c , riaditeľ nár. školy, Nitra.

Ignác J a n č á r , poslanec SNR, Žilina.

Dr. Damián K o z m a , prezid. šéf fondu nár. obnovy.

Stanislav K r a u s , penz. riaditeľ, Košice.

Jan K r b o ň , predseda MNV, Trstená.

Dr. Josef K y s e l ý , poslanec SNR, Bratislava.

Gejza L a c k o , prednosta úradu ochrany práce, Kremnica.

Dr. Jozef M u š k a , predseda okr. súdu, Trstená.

Jozef N a g y , robotník, Košice.

Robert P a g á č , riaditeľ továrne, Lučenec.

Pavel P o l á k , poslanec SNR, Mást.

Štefan R o z i ň á k , Banská Bystrica.

Ján S i n a j , riaditeľ banky, poslanec SNR, Prešov.

Viliam S m r e č a n s k ý , prednosta úradu KNV, Žilina.

Sára S u r á n y o v á , obchodníčka, Bratislava.

Jakub Š o l t y s , roľník, poslanec SNR, Sabinov.

Štefan S v i k r u h a , riaditeľ mēšt. školy, Nitra.

Š o t k o v s k ý , poslanec SNR, Zvolen.

Anton S k l e n á r , hlav. účt. taj. Nitra.

Vojtech T ö r ö k , poslanec NS, Trstená.

Dr. Ján Ž ú r i k , advokát, úr. poveren. pravosúd., Bratislava.

[P Ř E P I S]

Protokol

o schůzi MAV NFr. v Cidlině konané dne 13. července 1949 v obecní kanceláři za účasti 7 členů.

Program.

1. Projednání přípisu OAV NFr. v Moravských Budějovicích ze dne 9. července 1949, Č. j. 305/49 týkající se **návrhu 5 osob z obce do okresní konference katolické akce.**

Navržené osoby je nutno řádně o věci informovat a upozornit je, že se bude konat v Mor. Budějovicích konference, na kterou budou zváni. Je nutno, aby nejméně dvě osoby z pěti navržených osob nebyly členy KSČ. Mezi navrženými mohou být i ženy.

Současně se má navrhnout do okresního výboru katolické akce z každé obce jednoho schopného občana, který se má označit u jména slovy „do výboru“.

Za toto projednání jsou osobně zodpovědni předsedové MAV NFr.

U s n e s e n í :

Po uvážení a usnesení 7 členů:

Jak známe v obci občany, jsme si plně vědomi, že kdybychom některého občana do výboru katolické akce navrhli, že to nikdo nepřijme; to samé i na okresní konferenci katolické akce.

V Cidlině dne 13. července 1949.

*Láska Josef
předseda KV NFr*

[Pozn. aut.: Záznam o schůzi AV NF v Cidlině dokládá, jak „spontánně a s jakým porozuměním a nadšením“ byly vytvářeny výbory komunistické Katolické akce.

Kopie originálního protokolárního zápisu z Cidliny na následující stránce.]

Protokol

v sekciích H. & V. M. & T. v Lidline konané dne 13. července 1949
v obecní kanceláři na účasti 7 členů.

Program:

- 1) Projednání přípisu OA V. & T. v Hor. Budejovicích
ze dne 7. července 1949, č. j. 305/49 týkající se návrhu
7 obcí z obce do okresní konference katolické církve.
Návrhové osoby je nutno řádně o věci informovat a
apozornit je, že se bude konat v Hor. Budejovicích
konference, na kterou budou pozváni. Je nutno aby
nejméně dvě osoby z řady navržených osob nebyly členy H. & V.
M. & T., navrženými mohou být i ženy, úspěšně se má
navrhnout do okresního výboru katolické církve z každé
obce jednole ocelopník občanů který se má označit
u jména, složí do výboru. Za této projednání jsou
dobře rozporodit představitel OA V. & T.

Usnesení:

Na návrh a usnesení 7 členů: Jak učiněno o obci občanů
jsem si při vědomí, že každý z nich některého občana do
výboru katolické církve navrhl, že to nikdo nepřijme,
to samé i na okresní konferenci katolické církve.

V Lidline dne 13. července 1949.

Laška Josef.

předseda H. & V. M. & T.

[P Ř E P I S]

Arcibiskup Dr. Matocha se sešel na Sv. Kopečku asi se 118 duchovními, vykládal dekret o exkomunikaci a rozdával následující oběžník:

Výklad dekretu proti bezbožeckým naukám.

Považujeme za vhodné znovu vysvětliti střízlivým výkladem pravý dosah odpovědí, vyvolaných čtyřmi otázkami předloženými posv. Officiu.

Je zbytečné ohrazovati proti jakémukoliv politickému účelu dokument, v němž jsou náboženské pohnutky opětovně a jasně uvedeny. Určité činy jsou zakázány, poněvadž se přímo pohřešují proti náboženství a podporují protináboženská hnutí.

Za exkomunikace, kterou jsou potrestáni ti, kteří vyznávají materialistickou a protikřesťanskou nauku, nemá nic společného s politikou, je zřejmé každému, jemuž nejsou věci náboženské zcela neznámé. Dekret by se mohl rozdělit na dvě části:

V prvé se jedná o zakázaných činech, které přímo, nebo nepřímo podporují nauku, nebo činnost protináboženskou, i když ten, jenž skýtá podporu nevyznává tuto nauku.

Kdo jedná s plným vědomím a svobodně, stává se nevhodným pro přijímání svátostí.

Druhá část jedná o těch, kteří vyznávají, a tím více o těch, kteří obhajují a rozšiřují (propagují) materialistickou a protikřesťanskou nauku komunismu. Tito propadají prostě (samým činem beze všeho) exkomunikaci.

Nyní lze říci, že aspoň v zemích západní Evropy je prvá část mnohem důležitější než druhá. V Itálii, Belgii, Francii, není počet katolíků malý, kteří byvše oklamání sliby komunistických vůdců nebo vedeni touhou po socialistických reformách, podporují komunismus, aniž by přijímali, nebo schvalovali jeho základní nauku.

Proto tyto posledně uvedení neupadají do exkomunikace. Avšak sv. Stolica je upamatuje na jejich vážnou zodpovědnost, když dávají tak oporu zuřivým nepřátelům křesťanského náboženství a když se vystavují nebezpečí, že otráví svého ducha falešnými ideemi, jež jsou stále šířeny v komunistickém tisku.

1. Není dovoleno vstoupiti (státi se členem) komunistických stran a je podporovati.

Poněvadž se mohou komunisté dělit na různé strany (mysli na Jugoslávii), mluví se o stranách v množném čísle. K nim nutno počítati spolky, jež jsou

organisovány přímo komunismem, na př. komunistická mládež, syndikáty, čiře komunistické a pod. Kdo vstoupí do těchto sdružení, dopouští se činu samo s sebou nedovoleného. Důvod k této odpovědi na prvou otázku:

Komunismus, jaký dnes existuje a jak to plyne z nauky Karla Marxe a Engelse a jak je propagován bolševismem, je materialistický a protikřesťanský. Byly učiněny pokusy rozlišovati mezi hospodářsko-sociálními zásadami komunismu a jeho naukovou protináboženskou soustavu, avšak pokusy zklamaly. **At' si říkají cokoliv někteří intelektuálové, členové komunismu, komunismus je a zůstane v zásadě materialistický.** Z důvodů propagandy, jak to výslovně radil sám Lenin, komunističtí vůdcové mnohdy prohlašují, že prý nejsou nepřáteli náboženství. Avšak toto jejich tvrzení popírá jejich nepopíratelná fakta.

Kdekoliv je komunismus u moci, po víceméně kratší době bývá katolická církev oloupená o svá nejzřejmější práva a je podrobena usilovnému pronásledování. **Důsledně s naukou je i činnost komunistů materialistická a protikřesťanská.**

Dekret chce otevřít oči katolíkům, kteří se nechávají oklamati klamnými slovy propagátory komunismu. Mnohem jasnější nad slova mluví činy.

2. Tím je i druhá odpověď dána. Kan. 1399 církevního zákona, jenž jest chápán ve smyslu kan. 1384 prohlašuje samým právem zákona obecného, aniž by byl k tomu nutný zvláštní dekret, za zakázané knihy, jež obsahují blud nebo rozkol a jenž se snaží jakýmkoliv způsobem zničit základy náboženství.

Tu však materialistická nauka komunismu popírá samé základy náboženství; jsoucnost osobního Boha, duchovnost duše a její nesmrtelnost atd. atd.

„Knihy“ – tak stojí v uvedeném kánonu 1399, „které úmyslně útočí na náboženství nebo na dobré mravy“.

Knihy, jež obhajují bludy sv. Stolicí zavržené, posměch si tropí z katolických obřadů, jež se snaží podřívati církevní kázeň, jež úmyslně diskreditují a hanobí církevní vrchnosti, kněžský nebo řeholní stav, knihy obsahující dovolení rozluky.

Zbývá konečně, jak se zdá, prohlásiti za nedovolený fakt uveřejňovati, šířiti nebo čísti knihy, časopisy, noviny, letáky obhajující nauku nebo činnost komunistů – tak je, jak se zdá, přesně podán kánon z praktického hlediska.

Text pokračuje – „**nebo psáti do nich.**“ **Tato slova jsou jasná a není dovoleno zmenšovati nebo zakrývati jejich dosah.**

Kdo píše do komunistických novin, i když se jedná jen o divadelní kroniku, literární hlídku nebo sport, „píše“ vždy v označených novinách, „spolupracuje psaním v nich“, dává své nadšení, svůj věhlas do služeb strany. A to je nedovolené.

Avšak – namítají mnozí – čtu komunistické noviny, jen abych poznal to, co se mluví, abych poznal všechny názory, nechci nikterak vyznávat materialismus. Pročpak zakazovat dospělým, aby si vytvořili vlastní sociální i politické názory.

Odpověď je krátká. Je to fakt, že trvalá četba ze zvyku takových spisů, dříve nebo později způsobuje zmatky v mysli u osob nezkušených a postrádajících přiměřeného vzdělání, otravuje rozum, uvádí do velkého nebezpečí i víru a pro mnohé je příčinou odklonu od Církve a praktického náboženství.

Ostatně, věřící mající vážný důvod k četbě takového tisku, na př. aby jej vraceli, nebo nutnost úřední atd., mohou obdržeti od příslušné autority církevní nutné povolení: vskutku jsou biskupové pověřeni, že mohou dáti takové povolení těm, jež je nezbytně potřebují, za obvyklých podmínek a záruk.

3. Snadno lze pochopiti i třetí odpověď ohledně odmítnutí svátostí těm, kteří „vědomě a svobodně“ se dopouštějí činů shora uvedených.

Kdo chce zůstat členem komunistické organizace, kdo podporuje komunismus, kdo vydává vlastní víru v nebezpečí četbou komunistického tisku, kdo podporuje tento risk, nemůže žádati, aby byl připsán k svátostem. Církev má bdíti nad důstojnou částí na svátostech, proto se cítí zavázána k odmítání těch, kteří prokazují, že jsou jich nehodni.

Církev ví však dobře, že jsou i nevěřící, kteří proti své vůli, pod tlakem mravního násilí, a možná mnohdy i pod fysickým násilím, jsou přinuceni vstoupiti do strany komunistické.

Kněz má se státi v takovém případě soudcem okolností, v nichž je kající přinucen přijmouti legitimaci strany, již ve svém srdci odmítá a zavrhuje.

Není pochyb, že komunistické propagandě se podařilo oklamati dosti velký počet věřících, kteří ještě dnes se domnívají, že komunismus není protináboženský, anebo že je možno podporovati ho v oblasti sociální a politické, aniž by byla dána účast na jeho nenáboženských naukách. Avšak ve veřejném (úředním) upozornění, daném tímto dekretem, nebude již snadné, aby mnozí zůstali v této své „dobré vůli“ bona fide.

Je tudíž možné říci věřícím, že o této věci nemají hledati pravdu v novinách strany, nýbrž v jasném učení Církve.

Mohli bychom pominouti čtvrtou odpověď po tom, co jsme řekli hned na začátku tohoto článku. Avšak otázka je tu vážná.

Věřící, vyznávající materialistickou a protikřesťanskou nauku komunistickou a především ti, kteří hájí nebo rozšiřují tím samým činem (ipso

facto), jakožto odpadlíci od katolické víry, upadají do exkomunikace zvláštním způsobem (spec. modo), sv. Stolicí vyhrazené.

Materialismus popírá jsoucnost osobního Boha, duchovost duše, svobodu vůle a jakoukoliv odměnu nebo trest po tomto životě. Kdo vyznává tuto nauku, **tímto činem samým se odlučuje od společenství a víry křesťanské, je proto odpadlíkem (kan. 1325 § 2).**

Tu však odpadlík, kacír, upadá do exkomunikace samým činem, jakmile projeví tento svůj odpad, jak to činí ten, kdo vyznává materialismus a tím více, kdo jej obhajuje a propaguje.

Odpověď zcela jasná. Proto dekret nepodává dále žádné vysvětlení. Jinak je snadno patrné, proč bylo shora řečeno, že tato čtvrtá odpověď v některých zemích není tak důležitá jako první.

Není malý počet katolíků, kteří podporují komunismus svým hlasovacím lístkem při volbách, svými penězi danými komunistickému tisku, podporou svým souhlasem sociálních a politických diskusí, aniž by tak chtěli přijmouti materialistickou a protikřesťanskou nauku komunistickou. Proto nepodléhají exkomunikaci. **Přesto musela Církev vážně připomenouti věřícím, že se dopouštějí velkého zla přímou nebo nepřímou podporou komunistických stran**, t. j. nepřátel Boha, Našeho Pána Ježíše Krista a katolické Církve.

Na námitku, proč sv. Stolicí neodsoudila určité zločiny kapitalismu, lze odpovědět, že tyto zločiny byly zavrženy sv. Stolicí tolikrát již, zvláště v dokumentech, v nichž byla stanovena sociální nauka církve.

Slovo ještě nakonec o socialismu.

Všichni vědí, že jsou různé formy socialismu navzájem velmi rozličné. Zde stačí říci, že socialistické strany, které se naprosto ztotožňují s komunistickou stranou a spojují přímo své síly se silami komunismu, podporují je výslovným způsobem, je rovněž odsouzeno v první části dekretu.

V případě, že stoupenci socialismu vyznávají též materialistickou nauku komunistickou, podléhají jasně exkomunikaci, o níž mluví čtvrtý dotaz.

O. R.

[kancelář biskupství]

[Pozn. aut. : K formě dokumentů vydávaných biskupy je potřebné připomenout, že byly šířeny přepisováním (nebyla rozmnožovací technika), a proto je možné, že postupnými opisy se mohla některá slova „ztratit“ a změnit, a tím se mohla porušit srozumitelnost textu.]

Hlášení z krajů

Kraj Karlov. y, soudr. Homola.

20.VI.49, 11.55 h

Oběžník byl čten v 10 místech těmito knězi:

Cheb	Machač	Radnice	Sitte /němec/
Vildštejn	Javůrek	Vroutek	Buchnia
Klašterec	Zlámal	Krýry	Hubert /němec/
Perštejn	Bárta	Bochov	Ludín
Kadaň	Bárta	Vejprty	Šmejkal

42 kněží nečetlo, někteří z nich oběžník biskupa neobdrželi.
4 kněží oznámili z kazatelny obdržení oběžníků a jeho nečtení
odůvodnilí zákazem od SNB.

Podle vašeho dálnopisu 18.VI. byla ihned zařízena osobní
instruktáž v okrese Sokolov, Cheb, Kadaň, Podbořany, Toužím,
Mariánské Lázně a Karlovy Vary.

Okres Jáchymov, Aš a Kraslice byly instruovány přímo telefonicky.
Podle našeho zjištění ze soboty na neděli vydalo krajské
velitelství SNB Karl. Vary podle instrukcí z ministerstva
vnitřní příkaz okresním velitelům SNB, aby do 6.hod. ranní vy-
rozuměli duchovní o nevhodnosti čtení oběžníku.

Ještě během noci někteří okresní velitelé SNB s dalšími pří-
slušníky sboru navštívili duchovní a zakazovali velmi strohým
způsobem čtení oběžníku, takže došlo v okrese Sokolov, Kraslice
k některým shora uvedeným výrokům kněží z kazatelny.

Projevil se zde nesoulad spolupráce SNB s námi a bylo by
správné pro příště upozornit na to, že SNB dostává v této
otázce též směrnice, abychom mohli akci ve spolupráci správně
zajistit.

Kraj P l z e ň , telefonická zpráva
Převzal 27.VI.49 o 12 hod. Patejdl.

Podle dosavadních zpráv četlo u nás 83 farářů pastýřský list. Jen 8 farářů dalo k tomu své osobní štvavé komentáře. Na několika místech vyzvali věřící k tomu, aby se modlili za dohodu mezi církví a státem, za arcibiskupa a za vládu. Na dvou místech vyzvali věřící k poslechu vatikánského rozhlasu. Vcelku proběhly bohoslužby klidně, na několika málo místech část účastníků plakala, na dvou místech chtěli naši soudruzi vystoupit proti farářům. V Tačkově a Klatovech navštívili v sobotu ráno v poledne členové SNB faráře a vyžádali si pastýřské listy. Všichni faráři pastýřské listy ochotně vydali a v neděli nic nečetli. Podrobnou zprávu podle okresů zaslal KAV NF a STB.

L o m s k ý

[P Ř E P I S]

Dálnopis 12. července 1949

Jak bylo zjištěno, na několika místech, biskupové a ordináři přikročili k provedení exkomunikace kněží, kteří se účastní činnosti v Katolické akci nebo ji podporují.

Exkomunikace je prováděna několika způsoby. Někde jsou kněžím doručovány písemné dekrety s výzvou, aby předali faru knězi, který je nově ustanoven, jinde je exkomunikace prováděna ústně zvláštními důvěrníky biskupů nebo ordinářů. Na jiných místech, opět bez jakéhokoliv upozornění exkomunikovaných kněží, jsou na vesnice vysíláni zvláštní poslové, kteří navštěvují obyvatele a varují je před návštěvou bohoslužeb a doporučují návštěvu v jiných kostelích.

Vláda ve svém prohlášení oznámila, že neuznává exkomunikaci ani jiné církevní tresty a že tato opatření církevní hierarchie pokládá za politické pronásledování. Nyní jde o to, **aby toto prohlášení vlády bylo také v každém jednotlivém případě uskutečňováno**. Je třeba, aby církevní hierarchii bylo znemožněno provedení exkomunikace. Bude to mít velký vliv na další průběh diferenciací jak kněží, tak laiků.

Naskytá se příležitost, abychom ještě více upevnili státní autoritu v tomto ohledu. **Proto je třeba,**

1/ abyste ihned spolehlivě zjistili, zda ve Vašem kraji nehrozí některému knězi exkomunikace, zejména zbavením kněžského úřadu.

2/ Zjistíte-li takový případ, je třeba zajistit, aby takový kněz bezpodmínečně zůstal na svém místě. Nejlépe bude, když mu doporučíte, aby písemně protestoval proti exkomunikaci s tím, že ji nebere na vědomí a že bude svou funkci dále vykonávat.

Orgány lidové správy včetně bezpečnosti, ať zajistí vhodným způsobem podporu. Nejlépe bude, když se za ohroženého kněze postaví pokroková katolická obec nebo ve městě a znemožní, aby ho bigotní věřící jakkoliv ohrožovali.

Pro případ, že církevní hierarchie sáhne k organisování bojkotu takového kněze, je třeba zajistit účast pokrokových katolíků na všech jeho bohoslužbách, mších, kázáních atd. a nedopustit, aby takový kněz zůstal osamocen. Nestáčí-li pro to síly jedné obce, je třeba organisovat návštěvy bohoslužeb z okolí.

V případech, kde by kněz byl opatřením hierarchie vystaven nouzi, necht' je mu vhodným způsobem poskytnuta hmotná i finanční podpora. Všechna takto opatření je třeba provést vhodným, slušným a taktním způsobem, aby jich reakční síly nemohly použít k nějakým srážkám, demonstracím apod.

3/ Proti těm, kteří se stanou povolnými nástroji biskupů a ordinářů k provádění exkomunikace, je třeba ihned zakročit. Jde především o vikáře, děkany, zvláštní důvěrníky a posly, jichž biskupové a ordináři k provedení exkomunikace užívají. Všem těm povolným nástrojům církevní hierarchie je třeba prostřednictvím orgánů lidové správy dát krátkou lhůtu k odvolání všech opatření proti vlasteneckému knězi.

Neposlechnou-li a nezruší svá opatření, necht' je přistoupeno k vyměření peněžitých trestů. Je možno užít podstatně vyšších sazeb, než byly určeny při čtení pastýřského listu v červnu t.r. Ve zvláště pobuřujících případech je možno zavést trestní řízení podle zákona na ochranu republiky. Jde o to, aby si každý uvědomil osobní odpovědnost za jednání, které odporuje státním zákonům. Výslovně je třeba upozornit, že nebude brán zřetel na odvolání na příkaz nadřízeného a že to nezaručuje nijakou beztrestnost.

Nejlépe bude, když tato opatření provedou trojky pro církevní záležitosti. O výsledku všech opatření podejte zprávu ústředí. Obsah tohoto dálnopisu předejte krajským sekretariátům Národní fronty.

[Podpis jako obvykle schází, viz pozn. u dokumentu 7.]

[P Ř E P I S]

Oddělení III/3.

Prosím o odeslání tohoto dálno pisu:

Pověřenectvo spravedlnosti
pouze k rukám p. Dra. Viktoryho
v B r a t i s l a v ě .

Věc: Provádění papežského dekretu o exkomunikaci komunistů.

Ministerstvo spravedlnosti zaujímá stanovisko, že případy provádění exkomunikačního dekretu je posuzovati podle ustanovení zákona č. 231/48 Sb.

Osoby, které dekret provádějí, jsou pomahači cizí nepřátelské moci (Vatikánu) a jsou stíhány pro zločin dle § 1, odst. 1 lit c/ cit. zák.

Žádá se, aby stejná prakse byla ihned zavedena i na Slovensku.

Prosím, aby příjem tohoto výnosu byl dálnopisem potvrzen.

V Praze dne 29. července 1949

[Podpis jako obvykle schází, viz pozn. u dokumentu 7.]

[P Ř E P I S]

a-1609.

Kaplan FAJSTL ze Sebranic
zatčen pro provádění
exkomunikace.

Dne 16. 7. 1949 byl povolán kaplan FAJSTL ze Sebranic k těžce nemocné PACLÍKOVÉ, z Kaplic [spr. z *Kaliště*], aby ji zaopatřil. Kaplan FAJSTL se nemocné nejprve dotázal, zda je členkou KSČ a na její kladnou odpověď odmítl provést zaopatření. Teprve, když nemocná formálně prohlásila, že z KSČ vystupuje, zaopatřil ji.

Toto jednání kaplana FAJSTLA vešlo v širší známost na okrese litomyšlském a vzbudilo pobouření. V Litomyšli byla svolána protestní schůze, které se zúčastnilo asi 300 osob, na které bylo jednání kaplana FAJSTLA pranýřováno. On sám se na vyzvání na tuto schůzi také dostavil, kde svým nevhodným chováním ještě zvýšil pobouření účastníků schůze proti sobě.

Ve večerních hodinách dne 28. 7. 1949 byl kaplan FAJSTL zatčen a v jeho bytě provedena domovní prohlídka, která končila negativně.

Podle předběžného výslechu kaplan FAJSTL uvádí, že byl dne 16. 7. 1949 zavolán k nemocné PACLÍKOVÉ z Kalisté [spr. z *Kaliště*], kterou dle jejího přání vyzpovídal a udělil jí poslední pomazání. Popírá rozhodně, že před vykonáním obřadu vedl s PACLÍKOVOU rozhovor o jejím členství v KSČ a rovněž prý neodmítl ji zaopatřit. Pokud se týká rozhovoru při zpovědi, nemůže prý tento uvést, jelikož prý by tím porušil zpovědní tajemství.

Na kaplana FAJSTLA bude podáno trestní oznámení pro velezradu (§ 1 odst. 1c zák. 231/48 Sb.) a proces proti němu bude zařazen na nejbližší dny.

Min. sprav. T 144/15 - II.
 Došlo: 30. VII. 1949
 Ml. III/3
 H.

Zpráva o odebrání církevních obřadů
 / kaplanem Fajstlem ze Sebranic,
 s.o. Litomyšl / 27.7.49

Zpráva podána telefonicky krajskou prokuraturou v Pardubicích na základě vyšetření KVStb Pardubice a bezpečnostního ref. ONV v Litomyšli.

Dne 19.VII.1949 se dověděl bezpečnostní referent ONV v Litomyšli Hrnčal, že dne 16.VII.1949 byl kaplan Fajstl ze Sebranic zaopatřiti Paclíkovou z Kaliště. Při tom se jí zeptal, zda je komunistkou a když řekla, že ano, odmítl ji zaopatřiti. Řekl jí dále, že chce-li býti zaopatřena, že musí vystoupiti z KSČ. Paclíková ^{formálně} prohlásila, že z KSČ vystupuje a Fajstl jí pak zaopatřil.

~~Na základě~~ Když událost shora uvedená vešla v místě ve známost, byla dne 20.VII.1949 svolána schůze KSČ, již se účastnilo asi 300 lidí. Na tuto schůzi byl povolán i obviněný Fajstl, aby se odpovídal ze svého činu. Fajstl se sice dostavil, snažil se i obhajovati, ale později prohlásil, že se jedná o zpovědní tajemství, které ho váže.

U případu bylo sepsáno trestní oznámení stanicí SNB v Dol. Újezdu a podáno Stb Pardubice a OV SNB Litomyšl.

Stb Pardubice trestní oznámení odeslalo dne 25.VII.1949 ministerstvu vnitra v Praze pod č.j. A 9379/50-620.

Poznamenává se dále, že v důsledku jednání Fajstlova chtěli účastníci schůze KSČ v Sebranicích vystoupiti z církve, což jim však bylo přítomnými funkcionáři KSČ rozmluveno.

Telefonickou zprávu převzal:

V Praze dne 27.července 1949.

Okresní prokuratura v Litomyšli podá písemnou zprávu ministerstvu
zítřejšího dne. Krajská prokuratura zprávu podávat nebude, leč v pří-
padě nového pokynu z dějšího úřadu.

28.

Dr. J. M. K. K. K. K. K.

Staus. Sch. Am. & nat. hist.

James V. White,

August 11/20

Ap-Feeder

4-1114

Oct. 5

4-6-1.

U. L. - 21. sub str.

[P Ř E P I S]

Z p r á v a oddělení III/3ve věci Aloise F a j s t l a .

2 přílohy.

Předkládá se nástin odůvodnění žalob (:a rozsudků:), jakož i nástin obžalobního spisu v konkrétním případě.

Trestní oznámení na Aloise Faistla dosud nedošlo, ministerstvo vnitra obdrželo pouze předběžnou informační zprávu, o níž je zmínka v prvé zdejší zprávě.

Dr. Kareš z ministerstva vnitra sdělil, že vyčkává dalších pokynů ministerstva spravedlnosti. Obdržev je, zařídil jednak bezodkladné vypracování trestního oznámení, jakož i zatčení Aloise Fajstla, což bude provedeno do 29. 7. 1949, 12 hod.

Trestní oznámení bude dodáno státní prokuratuře v Praze, obviněný bude dopraven do vazby státního soudu v Praze.

Oddělení III/3 hodlá poukázati státní prokuraturu k podání obžaloby podle připojeného nástinu, který bude doplněn podle údajů trestního oznámení.

Na poradě konané dne 28. 7. 1949 bylo dohodnuto, že obžalobu bude zastupovati státní prokurátor Dr. Ziegler osobně, předsedati bude senátní předseda Dr. Michal, osobu obhájce sdělí včas státní president Dr. Richtr.

Termín hlavního líčení předběžně dohodnout na 2. neb 3. srpna 1949.

Líčení veřejné, publicita bude zařízena za součinnosti tiskového oddělení.

V Praze dne 29. července 1949.

[Podpis jako obvykle schází, viz pozn. u dokumentu 7.]

[P Ř E P I S]

Or I 1092/49

Rozsudek.
Jménem republiky:

Státní soud v Praze uznal po provedeném hlavním přelíčení
dne 3. srpna 1949 takto

p r á v e m :

Alois Fajstl,

nar. dne 14. 5. 1910 ve Ptení, okr. Prostějov, svobodný, římskat. kaplan, posl. bytem v Sebranicích čp. 1, nyní v řádné vazbě vyšetřovací státního soudu v Praze

j e s t v i n e n ,

že dne 16. července 1949 v Kališti, byv jako duchovní povolán k těžce nemocné Žofii Paclíkové, aby ji zaopatřil, odepřel jí církevní úkony, když byl zjistil, že jest organisována v KSČ. Výslovně prohlásil, že ji bude moci zaopatřiti a uděliti jí poslední pomazání jedině tehdy, vystoupí-li z KSČ. Prováděl tedy jako pomahač cizí nepřátelské moc papežský dekret o exkomunikaci komunistů s cílem rozvrátiti Národní frontu Čechů a Slováků za vedení KSČ,

tedy pokusil se zničiti nebo rozvrátiti lidově demokratické zřízení, jakož i společenskou a hospodářskou soustavu republiky, zaručené ústavou,

č í m ž s p á c h a l

zločin velezrady podle § 1 odst. 1 lit. c/ zák. č. 231/1948 Sb.

a o d s u z u j e s e

podle § 1 odst. 1 zák. č. 231/1948 Sb. s použitím ustanovení § 54 tr. z.

ku trestu těžkého žaláře v trvání 8 (:osm:) roků, 1/4 letně jedním tvrdým ložem zostřeného

a podle § 389 tr. ř. k náhradě nákladů řízení trestního.

[...]

Podle ustanovení § 47 zák. č. 231/1948 Sb. ukládá se obžalovanému vedle trestu na svobodě trest na penězích ve výši 10.000 Kč (:desettisíc korun čsl.):)

[...]

Podle § 48 zák. č. 321/1948 Sb. vyslovuje se konfiskace veškerého jmění obžalovaného.

Podle § 52 zák. č. 231/1948 Sb. vyslovuje se u obžalovaného ztráta občanských práv a nezpůsobilosti jich znovunabytí na dobu 10 (:deseti:) let.

Důvody :

[...] vzal nalézací soud tento skutkový děj za zjištěný a prokázaný:

Obžalovaný Alois Faistl, ř.k. kaplan v Sebranicích, dostavil se dne 16. července t. r. k 67 leté výměnkářce v Kališti, těžce nemocné zápallem plic, která žádala obžalovaného, aby jí udělil poslední pomazání. Před zahájením náboženského obřadu otázal se obžalovaný těžce nemocné Paclíkové, zda je organisována v KSČ. Na její kladnou odpověď prohlásil obžalovaný, že z příkazu papeže a biskupů nesmí žádnému příslušníku KSČ udělit rozhřešení, ani žádnou svátost, a že ho nesmí ani pochovat. Prohlásil, že chce-li být Žofie Paclíková zaopatřena, musí prohlásit, že vystupuje ze strany KSČ, jinak že se on „sebere a půjde pryč“.

[...]

Žofie Paclíková ihned po odchodu obžalovaného sdělila rozrušené své dceři Žofii Paclíkové ml. , že obžalovaný činil na ni nátlak, aby vystoupila z KSČ, a že provedl obřad teprve po tomto jejím prohlášení. Totéž sdělila Žofie Paclíková téhož dne večer svému synovi Františku Paclíkovi a požádala ho, aby v důsledku jejího prohlášení vrátil předsedovi KSČ v Kališti její členskou legimitaci.

Soud zjistil, že vylíčený nelidský postup obžalovaného vůči prosté a prací sedřené stařené vyvolal pobouření katolického občanstva v obci i okrese [...]

Žofie Paclíková starší, která přes svoje stáří a těžkou nemoc jest podle zjištění vyšetřujícího soudce duševně velmi čilá, potvrdila shodně souvisle a podrobně zjištěný skutkový děj. [...]

Obžalovaný setrval při hlavním přelíčení na své obhajobě, k níž se uchýlil při veřejné schůzi OAV NF, odvolávaje se opět nevěcně na zpovědní tajemství.

Obžalovaný se dále teprve při hlavním líčení vytasil s tvrzením, že prý v kritické době o exkomunikačním papežském dekretu ještě ničeho nevěděl.

[...]

Svědkyne Žofie Paclíková jasně potvrdila, že obžalovaný před započatím obřadu výslovně prohlásil, že jedná na příkaz papežův. [...] nelze připustiti, že by obžalovaný jako duchovní pastýř z vlastní iniciativy, bez cizího ponuknutí postupoval vůči umírajícímu farníkovi způsobem tak krutým a do té doby neslýchaným.

Vzal proto nalézací soud za prokázáno, že obžalovaný svým činem vykonával a prováděl exkomunikační dekret Nejvyšší Kongregace Sancti Officii ze dne 28. června 1949, osobně papežem Piem XII. schválený a dne 13. července 1949 vyhlášený v úřední sbírce církevních zákonů Acta Apostolicae Sedis a téhož dne Vatikánským rozhlasem do celého světa rozšířený.

Obžalovaný podle zjištění nalézacího soudu vědomě a úmyslně prováděl tento exkomunikační dekret jako přehorlivý vykonatel politiky Vatikánu.

Exkomunikační dekret Kongregace Sancti Officii nařizuje vyobcování všech katolíků, kteří:

1. se stanou členy komunistických stran nebo je budou podporovat,
2. všech těch, kteří budou tisknout, číst nebo rozšiřovat knihy, noviny nebo letáky na podporu komunistické doktriny.[...]

Obžalovanému je kladeno za vinu, že prováděním exkomunikačního dekretu se pokusil jako pomahač cizí nepřátelské moci zničit nebo rozvrátit lidově demokratické zřízení republiky, jakož i její hospodářskou a společenskou soustavu, zaručenou ústavou.

[...]

Vatikán používá všech prostředků ke zničení a rozvrácení politického, hospodářského a společenského řádu v ČSR. [...] Vatikánský rozhlas ve svém vysílání surově útočí na vládu ČSR, přímo vyzývá k nedbání a porušování československých zákonů, štvavě prohlašuje, že ústava 9. května je prý ústavou „bezbožnou“, lživě tvrdí, že cílem ústavy je zničení náboženství a přímo vyzývá k odporu a boji proti vládě.

[...]

Pravé cíle exkomunikačního dekretu jsou zastírány tvrzením o utiskování náboženství v Československé republice. Že je toto tvrzení bez podkladu, dokazují ustanovení ústavy 9. května (§§ 15 až 17), z nichž jasně vyplývá, že je u nás ústavně zaručena svoboda náboženského vyznání a jeho výkonu i výkonu náboženských obřadů. [...]

Exkomunikační dekret totiž nařizuje exkomunikovat, t.j. vyobcovat z církve, a tedy vyloučit z církevního obecenství všechny katolíky, kteří jsou nebo se stanou členy komunistické strany nebo kteří jakkoli přímo nebo nepřímo podporují tuto stranu, její členy nebo komunistickou doktrinu. Zakazuje udílet jim svátosti a odpírá jim náboženské úkony jako církevní sňatek, pohřeb apod. Tím na ně uvaluje nejtěžší církevní tresty a zároveň je tím v očích katolíků pranýřuje a stíhá opovržením pro jejich politické přesvědčení. Diskriminuje tak příslušníky katolické církve podle jejich politické příslušnosti.

[...]

Poněvadž je pak komunistická strana vedoucí silou v Československé republice a vedoucí složkou Národní fronty Čechů a Slováků [...] je uvedený dekret namířen i proti tomuto zřízení a této soustavě.

[...]

Poněvadž pak katolíci tvoří převážnou většinu obyvatel Československé republiky, představují prostřednictvím politických stran a celonárodních organizací více než čtyři pětiny příslušníků Národní fronty Čechů a Slováků a plnou třetinu příslušníků KSČ, je zřejmé, že exkomunikační dekret má svými důsledky [...] rozbít jeho politickou jednotu představovanou Národní frontou Čechů a Slováků.

[...]

Jednání obviněného, který jako katolický duchovní odepřel, odvolává se na exkomunikační dekret, udělit příslušnici katolické církve svátost posledního pomazání jen proto, že je členkou KSČ, naplňuje proto skutkovou podstatu zločinu velezrady podle § 1, odst. 1 písm. c/ zák. č. 231/48 Sb. po stránce objektivní i subjektivní.

[...]

Trest byl obžalovanému vyměřen podle § 1 odst. 1, zák. č. 231/48 Sb.

[...]

V Praze dne 3. srpna 1949.

[Podpis jako obvykle schází, viz pozn. u dokumentu 7.]

Hlášení z okresů, jak reaguje obyvatelstvo na rozsudek nad kaplanem Fajstlem.

Nymburk.

Tento rozsudek většinou obyvatelstvo schvaluje, žádné kázání v kostelích o tom nebylo.

Vlašim.

Soudruzi toto hlášení sbírali při průběhu žní. Toto hlášení možno shrnout do 3 skupin.

1. tato skupina jest nejpočetnější a stotožňuje se s výměrou trestu,
 2. lidé na vesnici neprojeví o rozsudek zájem, - důsledek žní,
 3. tato skupina nevěří, že by mohl být potrestán.
- Hlasy, které by se stavěly za kněze se nevyskytly.

Slaný.

Vše v pořádku, na okrese vůbec tato věc nepadá v úvahu, veškeré obyvatelstvo vyslovuje souhlas s tímto rozsudkem.

Benešov.

Faráři na tento rozsudek vůbec nereagují, návštěvy v kotelech jsou podprůměrné, také 4 lidí. Veřejnost s tímto rozsudkem souhlasí.

Beroun.

Malá část veřejnosti, zbohatlíci stojí za odsouzeným. Faráři popírají tuto spravedlnost, staví se za Pia XII.

Sedlčany.

60% obyvatelstva souhlasí s tímto rozsudkem a říkají, že rozsudek je správný, ostatní jsou proti. U duchovních nebylo vidět, že by na něj rozsudek nějak zapůsobil.

Zpráva krajského sekretariátu KSČ v Jihlavě /8.VIII.1949/.

Provedli jsme průzkum ve 4 okresech různého typu a bylo navštíveno několik desítek věřících různého povolání i politického přesvědčení. Drtivá většina všech, se kterými bylo o této události hovořeno se zákrokem a odsouzením souhlasí. Zjistili jsme při této příležitosti na našem venkově, že venkovský pracující lid o posledních událostech neví, neboť ve shonu o žně nemá čas si ani přečíst noviny. Není jim znám exkomunikační dekret a neznají jeho smysl a jeho obsah. Nevěřili tomu, že by mohl katolický kněz být tak špatný a odepřít někomu poslední pomazání.

Dělníci na závodech se v daleko větší míře o tuto událost zajímají a vyslovují dokonce názor, že trest zrádného kněze Fajstla je malý. Zubní technická v Mor.Budějovicích veřejně prohlásila, že je to stejný zločin, jako kdyby ona odepřela pomoc pacientu a nechala jej v bolestech.

Průzkumem přímo u kněží zjistili jsme jejich velké překvapení a zaražení. Zařídili jsme znovu na předsednictvích OV KSČ důslednou popularisaci katolické akce v okresech.

[P Ř E P I S]

Důvěrné!*[r a z í t k o]*

31. VIII. 1949

Václav Molkup, církevní tajemník KNV – Praha, Smíchov, Zborovská ul. 11

1/ Církevní tajemníci ONV.

Na všech okresích Pražského kraje jsou církevní tajemníci, kteří po instruktaži, které se jim dostalo na aktivech a na třídení pracovní konferenci, plní poměrně dobře své politické úkoly [...]. Převážná většina církevních tajemníků je z řad dělnických a tak tito noví funkcionáři znamenají posilu lidové správy dělnickými elementy. [...]

4/ Diferenciace duchovních v Pražském kraji.

Abychom měli přehled o stavu myšlení duchovenského sboru v kraji požádali jsme okres. církevní tajemníky, aby v „pětce“ provedli podle charakteristik, které mají po ruce a podle chování duchovních z poslední doby, diferenciaci duchovních ve svých okresích tak, aby je rozdělil do čtyř kategorií.

Okres	naprosto spolehliví:	pokrokoví – kolísaví:	konservativní – mírně reakční:	odpůrci – reakční:
Benešov	–	6	3	8
Beroun	1	2	7	2
Brandýs n./L.	2	4	2	4
Český Brod	–	6	8	2
Dobříš	–	3	3	3
Hořovice	–	4	6	5
Kolín	3	7	7	2
Kralupy n./Vlt.	–	2	8	2
Kutná Hora	1	3	9	5
Nové Strašecí	–	2	2	2
Nymburk	–	3	7	4
Poděbrady	–	5	9	–

Praha-jih	–	2	6	3
Praha-sever	–	2	3	6
Praha-východ	–	2	2	2
Sedlčany	1	4	6	6
Slaný	1	4	6	6
Vlašim	1	3	8	4
Votice	–	4	7	2
19 okresů	10	68	109	68

Zpráva nedošla dosud z okresů: Kladno, Mělník, Mladá Boleslav, Praha-západ, Příbram, Rakovník, Říčany. Jakmile ji budeme mít, bude možno učiniti si jasný obraz o celém kraji a podle toho hledati metody práce.

Církevní tajemníci za pomoci ostatních členů lidové správy budou pravidelně informovati duchovní ze skupiny I. a II. o církevně politické situaci a poskytovati jim v mezích daných možností podporu takovou měrou, jakou se tito duchovní zaslouží o vytváření klidu v oblasti církevně politické a o zvyšování budovatelského úsilí čs. lidu.

Budou získávati, případně neutralisovati skupinu III. a sledovati a stíhati různým opatřeními ony duchovní ze skupiny IV., kteří by se pokoušeli jakýmkoli způsobem podněcovati věřící proti lidově demokratické republice, nebo se spolčovati s jinými reakčními elementy.

5./ Pokuty za čtení Pastýřského listu.

Dne 19. 6. 1949 přes upozornění příslušných orgánů přečetlo Pastýřský list obsahující protistátní štvání přes 40 duchovních v Pražském kraji, kteří byli výměrem ONV pokutováni částkami do 5.000,- Kčs.

Církevní tajemník KNV si vyžádal od ONV zprávy, v jakém stadiu celá věc je. Na základě dosud došlého hlášení žádný z duchovních pokutu úplně nezaplátil, někteří duchovní se odvolali, někteří požádali o splátky, jiní se ani neodvolali, ani pokutu neplatí.

Jakmile bude přehled z celokrajského hlediska a KNV projedná odvolání, bude dán okresním národním výborům pokyn, aby požádaly KNV, aby duchovním byla příslušná částka přiměřenými částkami srážena z kongruového platu. Tímto opatřením je možno vyhnouti se exekučnímu vymáhání, které by mohlo mít na věřící nepříznivý vliv.

Někteří faráři prohlašují, že pokutu nezaplatí, že se raději dají zavřít.

6./ Katolická akce.

V sobotu dne 3. září koná se v Praze ustavující schůze Krajského výboru KA akce, který bude společný pro obvod KMV-Praha a ÚNV-Praha.

Podle zpráv, které sdělili okresní církevní tajemníci se provádí stále podpisová akce katolíků, kteří souhlasí s resolucí Ústředního výboru Katolické akce, a jsou zakládány okresní výbory Katolické akce. Dosavadní stav je tento:

okres:	podpisů:	OV-KA:
Benešov	1.750	ustaven
Beroun	3.120	ustaven
Brandýs n/L.	4.119	ustaven
Český Brod	3.392	bude ustaven
Hořovice	4.188	bude ustaven
Praha-jih	5.327	ustaven
Dobříš	2.700	bude ustaven
Kralupy n./Vlt.	3.500	bude ustaven
Nové Strašecí	2.700	ustaven
Nymburk	4.650	bude ustaven
Poděbrady	1.800	bude ustaven
Praha-sever	7.594	ustaven
Praha-východ	2.451	bude ustaven
Rakovník	3.211	bude ustaven
Sedlčany	1.644	ustaven
Slaný	1.840	ustaven
Vlašim	1.400	ustaven
Votice	764	ustaven

18 okresů 56.150 [podpisů]

10 OV-KA ustaveno,

8 OV-KA bude ustaveno do 3. 9. 1949

Z ostatních okresů nemáme dosud přesné zprávy, ale i tam budou všude OV-KA a všude je pokračováno v podpisové akci.

Církevní tajemníci nebudou volenými členy OV-KA, ale budou tam docházeti z titulu své funkce a informovati ONV a „pětku“ o činnosti okresního výboru Katolické akce. [...]

7./ Diskriminace katolíků-komunistů

exkomunikace kněží.

Patrně pod dojmem energického zákroku proti kaplanu Faistlovi [*spr. Faistlovi*] při jeho pokusu o diskriminaci katolíků-komunistů jsou duchovní v Pražském kraji velmi opatrní a podle hlášení, která jsme dostali od okresních církevních tajemníků se zdá, že k tomu duchovenstvo nesáhne.

Jen v Jesenici farář Václav Tkadlčík (okres Sedlčany) nechtěl připustiti za kmotra člena komunistické strany dne 14. 8. 1949 při křestním obřadu. Jmenovaný farář Tkadlčík je podle hlášení „zavilý nepřítel stávajícího režimu, náboženský fanatik, učí se španělsky a zřejmě počítá s nějakou příští změnou“. Bezpečnostní referent ONV v Sedlčanech vyslechl protokolárně svědky, podal hlášení bezp. ref. KNV a bude zahájeno další řízení.

Pokud jde o exkomunikaci, byl exkomunikován farář Konáš František z Hobšovic, okres Slaný a to vikářem Františkem Rudolfem ze Zlonic. Trestní řízení nemůže býti – bohužel – zahájeno, poněvadž jmenovaný vikář krátce na to zemřel. Farář Konáš působí klidně dál.

Všichni pokrokoví duchovní byli informováni, co mají dělati v případě, že by je chtěli jejich nadřízení postihnouti exkomunikací nebo jiným církevním trestem. Ostatní faráři byli od církevních tajemníků varováni před spoluúčastí na exkomunikaci a před pokusy o diskriminaci jakéhokoliv druhu.

Pokud jde o odsouzení kaplana Faistla, téměř všichni duchovní jeho čin odsuzovali jako nerozvážný. Pokroková veřejnost přijala odsouzení Faistlovo s uspokojením a zdrcující většina lidí o věc nejevila zájem, ba ani o tom v důsledku žní nevěděla.

K rozhodnutí:

Výplaty pokrokovým kněžím

Vzhledem k roztržštěnosti důvěrných výplat, jakož i úhradě nákladů pokrokovým kněžím a spolupracovníkům v Katolické akci doporučuji toto řešení:

- 1/ V rámci hospodaření ÚAV NF zřídit důvěrné konto, na které bude převedena částka Kčs 300.000.--.
S tímto kontem bude mít dispoziční oprávnění s. Felcman a s. Dr. Hub a výplata bude prováděna průkaznou formou.
- 2/ Současně bude zařízeno, aby všechny krajské akční výbory NF, jakož i krajské výbory Katolické akce těmto lidem neuhrazovaly jejich výlohy, že se tak děje ústředně.

V Praze dne 10. září 1949

[P Ř E P I S]

K rozhodnutí:

Výplaty pokrokovým kněžím

Vzhledem k roztržštěnosti důvěrných výplat, jakož i úhradě nákladů pokrokovým kněžím a spolupracovníkům v **Katolické akci** doporučuji toto řešení:

- 1/ V rámci hospodaření ÚAV NF **zřídit důvěrné konto**, na které bude převedena částka Kč **300.000-**. S tímto kontem bude mít dispoziční oprávnění s. Felcman a s. Dr. Hub a výplata bude prováděna průkaznou formou.
- 2/ Současně bude zařízeno, aby všechny krajské akční výbory NF, jakož i krajské výbory těmto lidem neuhrazovaly jejich výlohy, že se tak děje ústředně.

V Praze dne 10. září 1949

[P Ř E P I S]

Okresní prokuratura ve Val. Kloboukách.

St. 175/49

Val. Klobouky, dne 8. srpna 1949

Okresnímu soudu
ve Val. Kloboukách**Obžalovací spis.**

Okresní prokuratura ve Val. Kloboukách žaluje

Františka Matýska,nar. 28. 10. 1919 v Dědicích, svobodného, řím. katol. kaplana,
bytem ve Val. Kloboukách č. p. 113,

že dne 15. ledna 1949 ve Smolině na svatební hostině v přítomnosti asi 20
hostů **zpíval parodii písně – Háj husičky** – s urážlivými a hanobícími výroky
ohledně presidenta republiky, předsedy vlády Antonína Zápotockého a minis-
tryně výživy Ing. Jankovcové, tedy veřejně na cti ublížil presidentu republiky
a hanobil členy vlády pro výkon jejich pravomoci nebo pro jejich činnost v
životě politickém,

čímž spáchal

**přečin ublížení na cti presidentu republiky dle § 23 odst. 2 písm. a/ a
přečin hanobení některých ústavních činitelů dle § 24 zák. č. 231/48 Sb.**

Navrhuji:

1./ čísti u hlavního přelíčení trestní oznámení č. 1. 1–2, osobní doklady
obviněného, které budtež vyžádány,

2./ volati k hlavnímu přelíčení svědky 1.) Josefa Fuska, 2.) Františka
Fuska, 3.) Jana Hrubčíka, 4.) Jaroslava Žáka a 5.) Františku Žakovou,
vesměs pod adresou č. 1. 1.

Správce okresní prokuratury v z.:

[nečitelný podpis]

Okresní prokuratura ve Val.Kloboukách.

St 175/49,

Val.Klobouky, dne 8.srpna 1949,

Okresnímu soudu

Okresní soud ve Val. Kloboukách

Dopis: 10. VIII. 1949 hod. m.

ve Val.Kloboukách

příl. v přísp. v celku.

Dvěřné!

T

248

P. 140

Obsahovací spis.

2

Okresní prokuratura ve Val.Kloboukách žaluje

Františka Matýska,

nar.28.10.1919 v Dědicích, s vobodného, řím.katol.kanonska, bytem ve Val.Kloboukách č.p.113,

že dne 15.ledna 1949 ve Smolině na svatební hostině v přítomnosti asi 20 hostů zpíval perodii písně - Háj husičky - s urážlivými a hanobícími výroky ohledně presidenta republiky, předsedy vlády Antonína Zápotockého a ministrině výživy Ing.Jankovcové, tedy veřejně na cti ublížil presidentu republiky a hanobil členy vlády pro výkon jejich pravomoci nebo pro jejich činnost v životě politickém,

čímž spěchal

přečin ublížení na cti presidentu republiky dle § 23 odst.2 písm.a/ a přečin hanobení některých ústavních činitelů dle § 24 zák.čís.231/48 Sb.

Navrhuji:

1./čisti u hlavního přelížení trestní oznámení č.l. 1-2, osobní doklady obviněného, které buďtež vyžádány,

2./volati k hlavnímu přelížení svědky ^{1/}Josefa Fuska, ^{2/}Františka Fuska, ^{3/}Jana Hrubčíka, ^{4/}Jaroslava Žáka a ^{5/}Františku Žákovu, vesměs pod adresou č.l.1.

č.l.
barbu puty obžal.

Hl. přel. 16. 8. 1949 - 10¹/₂ hod.

Obž. 1.

Obh. -

Soukr. žal. - účast. -

Soudci: Řadu: Dolejš, Hrubčka

St. 1-5)

11. 8. 1949

Správce okresní prokuratury v z.:

Pro Obžal. 17

Dne 1. VIII. 1949
Opisováno
Převzato
Vypřevzato

[P Ř E P I S]

Seznam trestně stíhaných duchovních

B. Č.	JMÉNO A DATUM NAROZENÍ	FUNKCE A MÍSTO PŮSOBIŠTĚ	Č. J.	TRESTNÝ ČIN HLAV. TREST	TRESTNÁ ČINNOST
1.	Konrád Baránek 26. 11. 1905	řím. kat. farář Opava	T 490/49 Pst I 1809/49 Or I 1737/49	§ 2 odst. 3 z. č. 231/48 Sb. 2 roky	V zákristii kostela rozdával dětem svaté obrázky, na jejichž druhé straně byl text protistátního obsahu.
2.	František Bezpa- lec 17. 2. 1913	řím. kat. kaplan Suchdol nad Luž.	T 267/49 Pst I 1749/49 Or I 1676/49	§ 3 odst. 1 z. č. 231/48 Sb. 2 a půl roku	V kostele přečetl pastýřský list arcibiskupa Berana, dal vyvěsit letáčky se štvavým obsahem proti KA.
3.	Leopold Bilke 15. 10. 1892	řím. kat. farář Želiv, okr. Humpolec	T 1284/51 4 Spt I 69/51 7 Ts 35/51	§ 2 odst. 3 z. č. 231/48 Sb. 1 rok	Při bohoslužbách v Karvinné četl pastýřské listy.
4.	Václav Bosáček 29. 3. 1923	řím. kat. administr. Doupov, okr. Kadaň	T 108/50 Pst I 48/50 Or I/VII 47/50	žalován pro § 1 odst. 1 z. č. 231/48 Sb. (dosud neroz- souzeno)	Rozmnožoval na cyklostilu na děkanství v Příbrami zabavený církevní věstník.
5.	Jaroslav Baněk 11. 7. 1916	řím. kat. děkan Polička	T 552/49 Pst I 1863/49 Or I 1669/49	§ 2 odst. 3 a § 40 z. č. 231/48 Sb. 3 roky	7. 9. 1949 na vikariátní konferenci předložil přítomným duchovním k podpisu arch čistého papíru, na kterém byla později napsána resoluce proti chystané platové úpr. duchovních. 27. 9. 1949 u Znojma překročil hranice z ČSR do Rakouska, aby unikl tr. stíhání.

6.	Rudolf Děrner 17. 4. 1901	kancléř arcibiskupské konsistoře, Praha	T 229/49 Pst I 996/49 Ts I/VIII 41/50	§ 1 odst. 1 a 2 z. č. 231/48 Sb. 4 roky	<i>[není uvedeno]</i>
7.	Stani- slav Enderle 25. 2. 1913	řím. kat. administr. Kratonohy, okr. Hradec Králové	T 607/51 4 Spt I 14/51 7 Ts I 13/51	§ 123 odst. 1 tr. z. 9 měsíců	Pobuřující výroky při kázání.
8.	Ladislav Hlad 3. 2. 1908	řím. kat. farář Obděnice, okr. Milevsko	T 506/50 Pst I 663/50 Ts I/III 79/50	§ 2 odst. 1 z. č. 231/48 Sb. 3 roky	Rozšiřoval nepravdi- vé zprávy o t. zv. Zázraku v Číhošti.
9.	Václav Jalovec- ký 29. 9. 1900	řím. kat. kněz – představený kláštera re- demptoristů Brno	T 71/50 Pst I 64/50 Or I/II 17/50	§ 3 odst. 1 a § 26 z. č. 231/48 Sb. 2 roky	Při kázání štvál proti KA a proti příslušní- kům jiných církví.
10.	Josef Just 17. 2. 1896	řádový kněz, profesor, Bohosudov	Pst I 445/50, Or I/VII 93/50	§ 2 odst. 3 z. č. 231/48 Sb. 3 roky	Četl pastýřské listy a text těchto předal učitelce náboženství Pieschové.
11.	Antonín Kabátek 29. 12. 1920	řím. kat. farář Horní Dubňá- ny	T 742/51, 4 Spt I 18/51, 7 Ts I 19/51	§ 2 odst. 3 a § 24 z. č. 231/48 Sb. 3 roky	Organisoval podpiso- vou akci proti úpravě svátků, dal několika osobám přečíst štvavý pastýřský list. Přečetl hanlivou báseň na předs. vlády.
12.	Josef Havelka 18. 4. 1910	řím. kat. katecheta Liberec	T 438/50, Pst I 568/50, Or I/VII 92/50	§ 37 z. č. 231/48 Sb. 18 měsíců	Ve školách při vyučová- ní vykládal o t. zv. zázracích.

13.	Emanuel Kinder- mann 28. 2. 1911	řeholník Most	T 755/49, Pst I 2053/49 Or I/II 3/50	§ 3 odst. 1 z. č. 231/48 Sb. 2 roky	Pobuřující výroky při kázání, štvání proti KA.
14.	Alois Konečný 4. 5. 1909	řeholní kněz řádu kapucínů Sokolov	T 290/49 Pst I 1528/49 Or I 1537/49	§ 2 odst. 3 a § 35 z. č. 231/48 Sb. 2 1/2 roku	Podepsal v září 1949 resoluci proti zákonu o hosp. zabezp. církví. Věděl o tom, že kněz Frgal ukrývá u sebe po- dezřelé osoby a že má protistátní letáky.
15.	Miloslav Kopecký 7. 5. 1920	řím. kat. kaplan V. Jesenice, okr. Jaroměř	T 629/50 Pst I 779/50 Ts I/III 81/50	§ 2 zák. č. 50 z r. 1923/Sb. 2 roky	V září 1948 se zapojil do činnosti illegal. or- ganisace tím, že opsal a společně s knězem Jakubcem rozmnožil asi na 200 kusů proti- státních letáků.
16.	Franti- šek Kučera 7. 5. 1913	řím. kat. farář Nížkovice, okr. Slavkov	T 311/51, 4 Spt I 17/51, 7 Ts I 18/51	§ 79 tr. z. 1 rok	V červnu 1950 zkonci- poval a vyvěsil u vcho- du do kostela štvavý leták o husitské době s názvem „Smutná kapitola českých dějin“.
17.	Josef Kylar 2. 5. 1913	řím. kat. farář Vrchlabí	T 319/49, Pst I 1727/49, Or I 1693/49	§ 3 odst. 1 z. č. 231/48 Sb. 2 roky	Pobuřující výroky proti KA při kázání.
18.	Jan Ludín 6. 1. 1915	řím. kat. administr. Bochov, okr. Toužím	T 214/49, Pst I 1407/49, Or I 1340/49	§ 1 odst. 1 a § 3 odst. 1 z. č. 231/48 Sb, 8 roků	Štval proti KA, hrozil vyloučením z církve (v červenci 1949), v té- že době četl pastýřský list s komentářem a štval při kázání KA.

19.	František Mastil 29. 4. 1890	řím. kat. děkan Palkovice	T 310/49, Pst I 1605/49, Or I 1 [? <i>nečítelné</i>] 9/49	§ 1 odst. 1 a 2 z. č. 231/48 Sb. 3 roky	Od 19. 8. do 27. 8. 1949 vyvěsil na dveřích kostela exkomunikační dekret a dne 28. 8. 1949 při kázání štal proti KA.
20.	Josef Němec 20. 1. 1925	řím. kat. kaplan Jaroměř	T 686/50, Pst 1878/50, Or I/VII 119/50	§ 3 odst. 1 z. č. 231/48 Sb. 14 měsíců Poznámka:	V květnu 1950 v kostele při májové pobožnosti štal proti úředním sňatkům. Trest končí <u>4. 12. 1951</u>
21.	Alois Pekárek 22. 1. 1915	řím. kat. farář Bořikov, okr. Blansko	T 782/50, Spt I/IV 72/50, Ts I/VII 155/50	§ 2 odst. 3 z. č. 231/48 Sb. 4 roky	V kázáních štal proti lid. dem. zřízení, v červnu 1949 četl pastýřský list s komentářem, štal proti KA.
22.	Josef Petrucha 18.2.1893 (německé národnosti)	řím. kat. děkan Lazany, okr. Prievidza	T 34/50, Pst III 613/49, Or III 42/50	§ 3 odst. 1 a § 2 odst. 3 z. č. 231/48 Sb. 2 1/2 roku	V kázání v r. 1949 štal proti rozdělování církv. velkostatků, proti KA a vyhrožoval, že kdo podepsal KA nebude připuštěn ke zpovědi.
23.	František Petružel 14. 8. 1914	řeholní kněz Zákopy, okr. Č. Lípa	T 389/49, Pst I 1620/49, Or I 1434/49	§ 3 odst. 1 z. č. 231/48 Sb. 2 roky	V červnu 1949 v kostele četl pastýřský list s komentářem proti KA.
24.	Jindřich Řechka 23. 6. 1923	řeholní kněz Čtyři Dvory u Českých Budějovic	T 238/49, Pst I 1696/49, Or I 1648/49	§ 3 odst. 1 z. č. 231/48 Sb. 2 roky	V červnu 1949 přečetl pastýřský list proti KA.
25.	Antonín Roh 8. 9. 1916	řím. kat. administr. Dolní Bukovsko	T 386/49, Pst I 1657/49, Or I/III 1705/49	§ 28, § 3 odst. 1, § 2 odst. 3 z. č. 231/48 Sb. a § 81 tr. z.	Na schůzi NRK vyhrožoval církevními tresty, aby přítomní nehlasovali pro výkup církevních pozemků. V červnu 1949 četl v

				3 1/2 roku	kostele exkomunikační dekret a pastýřský list.
26.	Ladislav Soukup 12. 5. 1920	řím. kat. kněz – úřed. biskup. konsistoře České Budějovice	T 226/49, Pst I 1658/49, Or I 1708/49	§ 3 odst. 1 z. č. 231/48 Sb. 2 roky	V červnu 1949 četl pastýřský list v kostele.
27.	Josef Šimon 11. 10. 1923	řím. kat. kaplan Frydlant	T 262/50, Pst I 494/50, Or I/VII 56/50	§ 26 odst. 2 a § 3 odst. 1 z. č. 231/48 Sb. 2 roky	Při kázání v kostele v lednu 1950 štvál proti osvětovým pracovníkům a štvál proti obsahu denního tisku.
28.	Emil Škurka 25. 7. 1911	Profesor bohosloví Osek	T 482/49, Pst I 1623/49, Or II 1433/49	§ 3 odst. 1 z. č. 231/48 Sb. 2 roky	V červnu 1949 přečetl pastýřský list v kostele při kázání.
29.	Josef Veselý 17. 1. 1918	kooperátor řím. kat. Přerov	T 1014/50, Spt I/IV 45/50	§ 2 odst. 3 z. č. 231/48 Sb. 2 1/2 roku	Na podzim v r. 1949 při kněžské schůzi dal přečíst před přítomnými ileg. letáky namířené proti státu a KA.
30.	Bohuslav Vitula 3. 9. 1919	řím. kat. kaplan Moravský Krumlov	T 353/49, Pst II 772/49, Or IIa 333/49	§ 2 odst. 3 z. č. 231/48 Sb. 3 roky	V březnu 1949 dal nedospělému Hrůzovi k rozmnožování a rozšiřování leták „Řeč presidenta Beneše“ a v květnu 1949 další leták „Bratři a sestry“
31.	Ladislav Vybíral 26. 6. 1923	řím. kat. administr. Veverské Knínice	T 532/50 Pst I 625/50 Or I/VII 70/50	§ 2 odst. 3 z. č. 231/48 Sb. 3 1/2 roku	Pobuřující výrok při kázání v březnu 1950 (proti vládě, proti znárodňování, družstevnictví na vesnici), obhajoba papeže.

32.	Štefan Bača 7. 7. 1914	řím. kat. farář Vikartovce, okr. Poprad	T 425/50 Pst III 146/50 Or III 148/50	§ 1 odst. 1 a 2 z. č. 231/48 Sb. 9 roků	V červnu 1949 vyzýval při kázání občany, aby nepodepisovali KA a hrozil vyloučením z církve, v dalších kázáních štal proti příslušníkům KSČ, štal proti provádění podpisové akce Zdravice Stalinovi a v důsledku jeho štvání došlo ke vzbouření asi 150 osob. V prosinci téhož roku odepřel provést církev. ohlášky člena KSS Molitora, v únoru 1950 četl štvavý pastýřský list.
33.	Ludvík Baláž 5. 2. 1920	řím. kat. kaplan Mučedníky, okr. Nitra	Pst III 303/50, 2 Ts III 48/51	§ 2 odst. 3 z. č. 231/48 Sb. 18 měsíců	V listopadu 1949 předal pastýřský list studentu Čudajovi k rozmnožení a rozšíření a dále 60 letáků „Víc světla“.
34.	Josef Brandebur 21. 5. 1896	řím. kat. farář Spišské Vlachy, okr. Spišs. Nová Ves	T 463/50 Pst III 168/50	§ 2 odst. 3. z. č. 231/48 Sb. (dosud neroz-souzeno)	Přečetl v kostele exkomun. dekret a vyvěsil jej na dveřích, Lenčíkové prohlásil, kdo podepsal KA, nemůže být připuštěn jako kmotr.
35.	František Czuczer 18. 9. 1913	řím. kat. farář Čalov, okr. Dunaj. Streda	T 678/50 Pst III 344/50 Ts III 36/50	§ 3 odst. 1 z. č. 231/48 Sb. 1 rok	V dubnu 1950 při kázání štal proti lid. dem. zřízení.
36.	Jan Demény 19. 7. 1911	řím. kat. farář Dolná Streho-vá, okr. Modrý Kameň	T 824/50 Pst III 313/50	§ 2 odst. 3 z. č. 231/48 Sb. (dosud neroz-souzeno)	V únoru 1950 v kázání štal proti úředním sňatkům, a proti lid. dem. zřízení vůbec.
37.	Josef Hanko 12. 2. 1913	řím. kat. kaplan Nemšová	T 982/50 Pst III 324/50 Ts III 76/50	§ 1 odst. 1 z. č. 231/48 Sb. 6 let.	V r. 1949 a 1950 se několikrát sešel ve svém bytě s Petrášem, dohodli se na protistátní činnosti, opatřili si cyklostil k vydávání protistát-

					ních letáků a zúčastnil se další protistátní schůzky.
38.	Josef Hreško 27. 1. 1914	řím. kat. farář Mučeníky, okr. Šala	T 1195/50 Spt III/I 39/50 2 Ts III 12/51	§ 80 odst. 1 tr. z. 18 měsíců	V srpnu 1950 při kázání štal proti lid. dem. zřízení, obhajoval papeže a. t. d.
39.	Josef Hromada 16. 11. 1923	řím. kat. kaplan Turčianský sv. Martin	T 89/50 Pst III 770/49 Or III 72/50	§ 3 odst. 1 z. č. 231/48 Sb. 18 měsíců	V srpnu 1949 při bohoslužbách štal proti KA.
40.	Alexej Izakovič 24. 2. 1908	řím. kat. kaplan Bratislava	T 690/49 Pst III 23/48 Or III 446/49	§ 2 odst. 1 a 2 z. č. 50/23 Sb. 4 roky	Udržoval styk se spoj-kami z emigrace, přijal vzkaz od Ďurčanského a agenta Komandelu [spr. Komanderu] informoval o politické situaci na Slovensku.
41.	Ján Janečko 1. 2. 1879	řím. kat. farář Kežmarok	T 520/51 2 Spt III 33/51	§ 2 odst. 3 z. č. 231/48 Sb. (žaloba dosud nepodána)	Nařídil kaplanovi Bebnárovi přečíst pastýřský list, četl a vysvětloval v kostele exkomunikační dekrety, které pak vyvěsil na dveře.
42.	Josef Klčo 7. 2. 1885	řím. kat. děkan Velké Bielice	T 635/51 2 Spt III 43/51	(žaloba dosud nepodána)	V září 1950 upozorňoval žáky středních škol aby nevěřili učením Marx - Leninismu, že se jím chce rozvracet církev. V listopadu 1949 při kázání v kostele se zmínil o jednom občanu, že by se měl dříve připravovat na smrt, než jít na politické školení.

43.	Michal Klčo 10. 9. 1923	řím. kat. kaplan Krušovce, okr. Topolčany	T 76/51 Spt III/I 58/50	§ 2 odst. 3 z. č. 231/48 Sb. (dosud neroz- souzeno)	V r. 1949 při vyučování náboženství ve škole štvál proti KA, zakazo- val žákům chodit do kos- tela v Košutech, že tam slouží mše farář, kte- rý je exkomunikovaný.
44.	Ján Krémer 25. 10. 1911	řím. kat. farář Lekarovice, okr. Kapušany	T 144/51 4 Spt III/ 1/51 2 Ts III 6 [?nečitel- né]	§ 79 tr. z. 18 měsíců (prokurátor podal odvolá- ní)	V r. 1950 se stal členem illeg. skupiny, která vy- dávala protistátní letáky. Dohodl se s dalšími, že budou posílat výhružné dopisy zmocněncům a pokrok. kněžím.
45.	Petr Laicha 21. 5. 1910	řehol. kněz, profesor náboženství Nitra	T 204/50 Spt III/I [nečitelné]	§ 3 odst. 1 z. č. 231/48 Sb. 18 měsíců	V dubnu 1949 v kázání štvál proti pozemkové reformě, v dubnu 1950 při bohoslužbách se do- pustil dalších pobuřují- cích výroků. Trest končí 23. 11. 51
46.	Josef Laurinec 1. 2. 1892	řím. kat. farář Nižná	T 1394/50 Spt III/I 93/50 3 Ts III 9/51	§ 123 odst. 1 tr. z. 2 roky	V srpnu 1950 při kázání v kostele vyzval věřící, aby nechodili na žádné slavnosti, ale zúčastnili se bohoslužeb v kostele.
47.	Pavel Lihotský 15. 8. 1910	řím. kat. kaplan Březany	T 982/50 Pst III 324/50 Ts III 76/50	§ 2 odst. 3 z. č. 231/48 Sb. 2 1/2 roku	Od srpna 1949 do jara 1950 se scházel s Pet- rákem a Hanko u, přísli- bil jim spolupráci v jejich protistátní skupině, na slíbenou schůzku se však nedostavil.
48.	Štefan Neu- mann 16. 12. 1915	řím. kat. farář Litava, okr. Krupina	T 635/50 Pst III 284/50 Ts III 15/50	§ 3 odst. 1, § 32 odst. 1a 2 z. č. 231/48 Sb. (dosud neroz- souzeno)	V dubnu 1950 při boho- službách vyzval věřící, aby k bířmování přines- li za každé dítě 50 Kčs na cestovní výlohy bis- kupa, kterému prý vzali majetek. Dále, že měl přijet řeholník, který prý pro nějaký převrat ne- přijde.

49.	Jan Slodička 1. 6. 1905	řím. kat. farář Rudňany, okr. Spišská Nová Ves	T 296/50 Pst III 747/49 2 Or III 192/50	§ 2 odst. 3 z. č. 231/48 Sb. 2 roky	V srpnu 1949 přečetl v kostele dopis Vojašáka [<i>spr. Vojašáka, ThDr., biskup</i>] o exkomunikaci, vyzýval věřící, aby odvolali podpis na KA.
50.	František Spevár 18. 10. 1918	řím. kat. farář Klatová Nová Ves, okr. Partyzánské	T 117/50 Pst III 109/50 Or III 338/50	§ 2 odst. 3 a § 20 z. č. 231/48 Sb. a § 69 tr. z. 2 roky	V červnu 1949 šťval proti KA, v důsledku jeho pobuřujících řečí vyprovokoval vzbuření, četl v kostele pastýřský list.
51.	Pavel Škrinár 3. 12. 1909	evangelický farář Bukovec, okr. Myjava	T 676/50 Pst III 345/50 Ts III 33/50	§ 3 odst. 1 z. č. 231/48 Sb. 6 měsíců	V září 1949 při kázání řekl: „Posiaľ nás platili kresťania veriaci, teraz nás budú platiť pohania neveriaci.“
52.	Alois Zemanik 3. 4. 1904	řím. kat. farář Zohor	T 690/49 Pst III 23/48 Or III 446/49	§ 2 z. č. 50/23 Sb. 6 roků	V červenci 1946 přijal na faře agenta Komanderu ze zahraničí, dohodl se s ním na vytvoření ill. organizace. V srpnu 1947 ho přijal opět, při čemž ho informoval o politické situaci na Slovensku a seznámil ho s kaplanem Schwachem, o kterém věděl, že je ve spojení s emigrační skupinou Dr. Mikuly. (Byl organisován v HSLS, zastával funkci předsedy místní organizace HSLS do r. 1942. V r. 1940–1944 zastával funkci místního vedoucího HN.) <i>/spr. HM – Hlinkova mládež/</i>

[V grafice tabulky i v textu byly z důvodů snazší orientace a srozumitelnosti učiněny na několika místech malé úpravy. Vše, co srozumitelnost nenarušuje, odpovídá originálnímu zápisu Situaci přibližuje i zpráva ministra Čepičky předsedovi vlády Zápotockému.]

[...]

Zatím se situace jeví tak, že na celém území státu je dnes ve vyšetřovací vazbě 67 duchovních, v trestní vazbě 18 duchovních. Od 19.června 1948 do 19. října 1949 bylo vyneseno celkem 84 odsuzujících rozsudků, z toho je 46 právoplatných. Individuelní akci by bylo možno provést během tří dnů.

S pokrokovými kněžími, tak zvaným štábem, jsme svolali rovněž poradu na pondělí 24. října v 10 hodin.

Dále uvádím v příloze záznam o mém včerejším rozhovoru s poverenikem Horákem, který mě navštívil.

Se soudružským pozdravem

Antonín

Vážený soudruh

Antonín Z á p o t o c k ý
předseda vlády

P r a h a

[P Ř E P I S]

Z p r á v a oddělení III/3.

(:Podklad pro úřední zprávu.:)

Státním soudem v Praze byl dne 15. září 1949 pro zločin velezrady odsouzen Theodor F u n k , arcibiskupský rada a vikář zastávající úřad tajemníka arcibiskupa v Olomouci, do těžkého žaláře na 10 let.

Obžalovaný Funk doznal souhlasně s vyšetřeny mi okolnostmi, že na poradách, které byly počátkem srpna 1949 konány na několika poutních místech na Moravě u příležitosti tak zvaných kněžských poutí, rozšiřoval mezi přítomné kněze výtisky ilegálního oběžníku „Výklad dekretu proti bezbožeckým naukám“. „Výklad“, k němuž kněží obdrželi při rozdělování i ústní poučení, je podrobnou instruktáží římskokatolických duchovních, jak mají postupovati při provádění papežského exkomunikačního dekretu.

Již v procesu s kaplanem Fajstlem ze Sebranic bylo potvrzeno, že Vatikán je hlavním nepřítelem našeho státu. Historické zkušenosti a notorická fakta odhalily a odhalují denně Vatikán jako činitele mezinárodní politiky, který se vždy opíral o temné síly reakce. Pro československý lid je papežský Řím spojen s násilnou germanisací českých zemí, s hrdinskou smrtí Jana Husa, ve kterém náš lid má vzor smělého bojovníka proti papežským zlořádům.

Vatikán se v důsledku svého nezměrného bohatství stavěl vždy na stranu proti hnutím směřujícím k odstranění kapitalistického řádu. Podpora kapitalismu vedla Vatikán k přímé podpoře světového fašismu, jak dokazují konkordáty uzavřené Vatikánem s Mussolinim a Hitlerem i politická podpora těchto režimů v jejich loupeživých akcích. V létech masových zločinů německého fašismu uzavřel Vatikán zvláštní dohodu s protikřesťanským hitlerovským Německem o východních okupovaných územích. Vatikánu nevadilo, že Hitler vraždil nejen lidi pro jejich národnost, že mezi nimi byli [byly] tisíce katolických duchovních, poněvadž rozhodujícím pro Vatikán bylo, že nacismus byl ve skutečnosti ochráncem kapitalistického řádu proti socialismu a komunismu.

Když československý lid byl ničen německofašistickou okupací a věřící byli hromadně zavrženi a popraveni, Vatikán mlčel. Po druhé světové válce, když československý lid nastoupil cestu postupného odstraňování vykořisťovatelského kapitalistického řádu, orientoval se Vatikán na vrstvy nepřátelské lidu, na zbytky reakční buržoasie a zrádce a inspiroval zejména na Slovensku rozvratnické akce tak zvané „demokratické“ strany.

Když byl v únoru 1948 odražen reakční puč o restauraci kapitalismu, vystupovalo se nepřátelství Vatikánu, který používá všech prostředků ke zničení a rozvrácení politického, hospodářského a společenského řádu v Československu. **Exkomunikačním dekretem dostoupilo nepřátelství Vatikánu svého vrcholu.** Vatikán zahájil své křížácké tažení proti silám pokroku, míru a socialismu a snaží se zneužít náboženského cítění věřících k svým reakčním, rozvratným politickým cílům.

Proces s Theodorem Funkem především dokázal, že vysoká církevní hierarchie ve službách Vatikánu promyšleně připravila velezrádné provádění exkomunikačního dekretu přímou instruktáží duchovních tak zvaným „Výkladem“, který obsahuje i kazuistiku možných případů, na něž by duchovní mohli v praxi narazit. Potvrdil se fakt, že duchovní, kteří exkomunikaci provádějí, nejednají o své újmě, nýbrž že jsou plánovitě zapojováni do organisované velezrádné akce.

V ilegálních výtiscích o výkladu exkomunikačního dekretu jsou obsaženy instrukce, podle nichž mělo být zneužito i zpovědi pro rozvratné cíle vatikánské politiky. Instrukce svým obsahem jsou nátlakem na vlastenecké kněze, aby se stali agenty protilidové a protistátní vatikánské politiky, při čemž instrukce již ani nezakrývají politické cíle exkomunikačního dekretu. Přímou se v nich navádí, aby ve zpovědnicích byl na věřící činěn nátlak, aby sami působili na svou rodinu, manžele, sourozence i děti a vzdalovali je od budovatelské práce. Tak ze zpovědnic podle příkazu vysoké hierarchie mají duchovní šířit nenávist přímo do jednotlivých rodin a příbuzenských svazků.

Instrukce pro zpovědníky přímo nařizují duchovním, aby při zpovědi podrobně se zpovídaným rozebírali politické otázky. Požadují, aby se věřící bezpodmínečně vzdalovali nejen veškeré politické spolupráce s lidovou demokracií, nýbrž aby i v akcích hospodářských a nábožensky indiferentních snahách vystupovali rezervovaně.

Instrukce dávají tedy pokyn, aby nebylo dáno rozřešení [*rozhrěšení*] a udělovány svátosti těm, kteří se hlásí k budovatelskému programu vlády, i když nejsou příslušníky komunistické strany. Výslovně ukazují na masové organisace, na příklad ČSM, které označují za sdružení na venek [*navenek*] indiferentní, ale u nichž stanoví stejné podmínky, jako u komunistické strany.

Otevřená nenávist k lidově demokratickému řádu číší i z toho, že tento ilegální dokument dokonce ukládá, aby byli exkomunikováni ti, kdo přispívají pouze do divadelních, kulturních a sportovních rubrik komunistického tisku. Stačí připomenout, že množství duchovních přispívalo i politickými články do fašistického a nacistického tisku, do tisku zločineckého hnutí, které má na svědomí desítky milionů mrtvých a Vatikán nikdy tyto přísluhovače fašismu a nacismu neexkomunikoval a neučinil tak ani u samotného Hitlera.

Illegální dokument rozšiřovaný Funkem, ukazuje zcela otevřeně, jakou důležitost přikládá Vatikán exkomunikačnímu dekretu také pro západní Evropu, při čemž výslovně uvádí Itálii, Francii, Belgii. To není náhoda, neboť právě v těchto zemích se objevují v důsledku zmaršalisování hospodářské potíže, vzrůstá nezaměstnanost a s ní i aktivní odpor pracujících proti panujícím třídám. Vatikán tu svou politikou přistupuje na pomoc americkým imperalistům, jejichž politika vyvolává v západních zemích odpor širokých vrstev pracujícího lidu.

Doslovně dokument praví, že v zemích západní Evropy je prvá část exkomunikačního dekretu, totiž ta část, která jedná o podpoře protikapitalistických snah, i když nejde o vyznavače socialismu nebo komunismu, důležitější, než druhá část, která nařizuje propadnutí exkomunikaci samým činem, to jest příslušností ke straně. Vatikán se hrozí, že v Itálii, Belgii a Francii nemají počet katolíků, kteří podporují komunismus, jsou vedeni touhou po socialistických reformách.

Theodor Funk, vysoký církevní hodnostář, rozšiřoval tento návod mezi stovky kněží, kteří se sjížděli na kněžské pouti a zneužíval tak hrubě k velezrádným cílům Vatikánu shromáždění, která se měla obíratí otázkami náboženskými. **Jednal tedy jako agent hlavního nepřítele našeho státu, Vatikánu, a jeho činnost směřovala k tomu, aby jednotliví duchovní, náležitě instruovaní, se pokoušeli prováděním exkomunikace rozvracet lidově demokratické zřízení a společenskou i hospodářskou soustavu republiky.**

Činnost Funkova je zvlášť odsouzení hodná, neboť jako příslušník vysoké hierarchie ve své nenávisti proti lidově demokratickému Československu nedbal slov Písma: běda tomu, zkrze [skrze] koho pohoršení přichází.

Byl proto jako velezrádce, pokusivší se k velezradě svěsti i stovky vlasteneckých a lidu oddaných kněží, odsouzen k těžkému, ale spravedlivému trestu těžkého žaláře na 10 let.

V Praze dne 17. září 1949.

[podpis nečitelný]

[P Ř E P I S]

Amnestie presidenta republiky katolickým kněžím.

Vysíláno v rozhlasových novinách 30. října 1949.

- Reportér: **Jsme v zasedací síni státního soudu v Praze. Jsme svědky aktu milosti presidenta republiky, kterou udělil těm, kteří se provinili proti zákonům lidově demokratického státu a nyní uznali svůj nesprávný postup a podali si žádost o udělení milosti presidenta republiky. Při propuštění na svobodu řekl jim předseda státního soudu:**
- Předseda: Bylo mi úředně oznámeno, že pan president dnes učinil rozhodnutí, jímž vyhověl vašim žádostem o udělení milosti. Blahopřeji vám srdečně k tomuto vašemu omilostnění. Ve chvíli, kdy opustíte tuto budovu, abyste se vrátili ke svým farníkům nebo ke své řeholi, prosím, abyste se zamysleli nad smyslem, významem a závazkem z tohoto velkomyslného aktu, pro vás i pro celou naši katolickou veřejnost vyplývajícím.
- Pan president republiky tímto svým aktem jasně dokumentuje, jak vážně a státnicky zodpovědně usilují naši ústavní činitelé skutky o čestnou a poctivou dohodu s církví římsko-katolickou. Zákon ze dne 14. října letošního roku o hospodářském zajištění církvi jest toho jasným svědectvím.
- Takovým svědectvím jest zejména též dnešní milost pana presidenta republiky, která zastavuje trestní řízení proti duchovním osobám, a která vám všem vrací svobodu, vaše úřady, farnosti a vaše hodnosti. A nejen to, bude vám také poskytován a vyplácen plat podle nového zmíněného zákona.
- Stát předpokládá, očekává a věří, že v ocenění této milosti včleníte se do řad naprosté většiny vlasteneckých kněží, kteří jsouce věrni církvi, jdou věrně s lidem na jeho cestě za socialistickou budoucností naší drahé vlasti. Nyní prosím...
- Reportér: To, že několik kněží se dostalo do konfliktu se zákonem a muselo být proto soudně stíháno, bylo ovocem reakční činnosti naší vysoké hierarchie. Na její podnět měli duchovní rozdělovat věřící podle exkomunikačního dekretu. Propuštění kněží odcházejí na svobodu. Zeptáme se několika z nich, jak se dívají na svou další práci na [u] našeho pracujícího lidu. Tak se zeptáme třeba pana děkana Bohdana z Klenčí [*spr. Bohdala*].
- Bohdan: Já chci být knězem pořád pro všechny. Moje práce je v Čechách, mezi českým lidem a s ním. Tak, jak to bude chtít vláda, že ano,

pro všechny pracovat. Nic se nevzpírám, proti ničemu se nestavím, proti žádnému zákonu. A jdu se svým lidem. Proti zákonu se nestavím, protože když národ jednou ten zákon prohlásí, tak já ho přijímám, samozřejmě.

Reportér: A kaplan Josef Vacík ze Stašic u Rokycan dodává:

Vacík: Jistě, že se nechci dostat do rozporu se státními zákony, nechci. A chci prostě pracovat v zájmu toho lidu, že jo, po té stránce náboženské. Tak, aby moje práce, to působení na lidi, že jo, a na život těch lidí, a práci těch lidí, měla jaksi praktický přínos do toho celého budovatelského jaksi tvoření nebo života našeho.

Reportér: Ještě, co říká profesor doktor Habáň:

Habáň: Když vláda stanoví svůj zákon příznivý, no tak já nechápu vůbec, jak by mohl být tady rozpor. Nechápu vůbec to hledisko vyšší hierarchie, nechápu. Protože nemůžeme žít pořád v době feudálního rozvrstvení majetku, který patří několika šlechticům, a ostatní jenom dřít a pracovat. To je samozřejmě, že to není vyznání víry, aby člověk věřil v majetek vyšší hierarchie. Já jsem nevěřil nikdy v bohatství církve. To naopak mi byla vždycky sympatičtější církev tam, kde byly provedeny reformy, kde byli kněží chudší a kde byli poctivější.

Reportér: Pane doktore, teď ještě k tomu snad poslední otázku. Právě s ohledem na to, když odcházíte, nejen vy, ale když odcházejí s vámi mnozí ti spolubratři.

Habáň: Dovedete si snad teď z toho psychologického hlediska, když přijde to rozhodnutí jako dnes, stojíme tvář v tvář tomuto rozhodnutí a dostáváme tu milost pana presidenta, tak ta psychologická dispozice je taková, jako když do pouště začnou kapat kapky deště, aby tady zase vzrostl život a aby se člověk znovu cítil jako člověkem, a že jistě dovedeme vidět v tomhleto velkorysém gestu pana presidenta *[část textu nečitelná]*

– samozřejmě s naší strany nemůže – s té mé strany – nemůže to vzbudit nic jiného, nežli velikou vděčnost. Vděčnost, oddanost, závaznost, protože to člověk cítí, že takové gesto zavazuje.

Ministerstvu spravedlnosti

v P r a z e .

Žádost o milost.

Podepsaný ThDr. Josef N o v o s a d , narozen dne 18.7.1910 ve Frano. lhot samostatná farnostní kněz a profesor bohosloví na bisk.gymn. v Oseku bytem v Oseku, klášter, okr. Duchcov, prosím, aby trestní řízení proti mně zavedené u okresního soudu v Duchcově, pod č.j. T VI.618/49 /i pod č.St 818/49 okresní prokuratury:/ pro trestné činy podle zákona na ochranu lidové-demokratické republiky č. 231/48 Sb. bylo cestou milosti pana prezidenta republiky zastaveno.

Tuto svoji žádost odůvodňuji takto:

Papežský list jsem četl jen na příkaz svého nadřízeného ordináře. Při tom jsem vynechal ty části, které podle mého přesvědčení mohly nepříznivě působit na posluchače. Byl to zejména celý odstavec o IX.sjezdu KSČ a srovnání našich poměrů s poměry protokrátními. Prohláškou, že mám kladný poměr k republice, neměl jsem v úmyslu tuto poškozovati a proti ní štváti a v součinnosti se ze všech sil pokusiti, aby sloužil republice a jejímu lidu.

V Oseku dne 26.10.1.49.

Svědci:

2 nečitelné podpisy.

Dr. Josef Novosad v.r.
Vlastnoruční podpis.

[P Ř E P I S]

Ministerstvu spravedlnosti

v P r a z e
-----**Žádost o milost.**

Podepsaný ThDr. Josef N o v o s a d, narozen dne 18. 7. 1910 ve Franc. Lhotě, zaměstnán řeholní kněz a profesor bohosloví na biskup. gymn. v Oseku, bytem v Oseku, klášter, okr. Duchcov, prosím, aby trestní řízení proti mně zavedené u okresního soudu v Duchcově, pod č. j. T VI.618/49 (:pod č. St. 818/49 okresní prokuratury:) **pro trestné činy podle zákona na ochranu lidově-demokratické republiky č. 231/48 Sb. bylo cestou milosti pana presidenta republiky zastaveno.**

Tuto svoji žádost odůvodňuji takto:

Pastýřský list jsem četl jen na příkaz svého nadřízeného ordináře. Při tom jsem vynechal ty části, které podle mého přesvědčení mohly nepříznivě působit na posluchače. Byl to zejména celý odstavec o IX. sjezdu KSČ a srovnání našich poměrů s poměry protektorátními. Prohlašuji, že mám kladný poměr k republice, neměl jsem v úmyslu tuto poškozovati a proti ní štvát a v budoucnosti se ze všech sil ponasnažím, abych sloužil republice a jejímu lidu.

V Oseku dne 26. 10. 49

Dr. Josef Novosad v.r.
Vlastnoruční podpis.Svědci
2 nečitelné podpisy.

[P Ř E P I S]

Zpráva o zajištění akce „M“ (milosti duchovním).

Podle pokynu s. ministra a daných směrnic k provedení akce omilostnění duchovních, zařízení toto:

- 1/ Ještě v úterý večer vyslání do všech krajů v českých zemích zvláštní instruktoři s pokyny, aby na místě samém vešli ve styk s vedoucími justičními funkcionáři a spolu s nimi pak ve styk s krajským tajemníkem strany a krajským církevním referentem na provedení akce.

Dán jim pokyn, že milost se netýká kněží, kteří prováděli exkomunikační dekret, dále ti, kteří se dopustili vážných trestných činů podle zákona na ochranu lidově demokratické republiky (velezrada, špionáž), dále kněží, kteří byli opětovně stíháni pro činy spáchané podle zákona na ochranu lid. dem. republiky a u nichž není naděje na změnu jejich nepřátelského postoje k lidové demokracii. Konečně z akce jsou vyloučeni tajemníci a nejbližší spolupracovníci biskupů.

Pokud jde o technické provedení, dán jim pokyn provést návštěvu duchovních s orgány příslušného krajského církevního oddělení a nepoužívat k tomu orgánů katolické akce.

- 2/ Tito krajští instruktoři připojí k žádostem o milost dobrozdání krajských církevních referentů a krajského tajemníka strany, dále příslušné soudní spisy a svezou všechem materiál do ministerstva spravedlnosti nejpozději do pátku poledne.
- 3/ Pokud jde o Slovensko, vyžádáno dálnopisnou zprávou, adresovanou povereníku spravedlnosti, sestavení příslušných seznamů kněží a současně podán dopisem instruktivní dopis k rukám s. Viktoryho, telefonicky zpět potvrzeno, že za nepřítomného povereníka s. Viktoryho přijal dopis s. Feješ, a že příslušný materiál bude zaslán do ministerstva spravedlnosti během pátku, nejpozději však do soboty ráno.
- 4/ S církevními funkcionáři, pokud jsou ve vazbě krajského soudu na Pankráci, provedeno příslušné řízení během středy dopoledne a žádosti jimi podané se připojují k této zprávě. Jde celkem z Pankráce o 31 žádostí, další připojená žádost přišla z Liberce.
- 5/ Pokud jde o politické využití akce, jednal jsem se s. Borem z rozhlasu a dohodnuto zjistiti kněze ochotné učiniti příslušný projev, který by byl zachycen ve formě rozpravy redaktora rozhlasu s dotyčným duchovním při propouštění z vězení. V tom směru již při středečních rozhovorech s kněžími bylo zjištěno, kteří z nich se jeví vhodnými pro takovýto rozhovor. Zjištění celkem 3

(Bohdal, Mazal-Gerlach, Macínka). Bude v tomto směru proveden předběžný rozhovor, zda by byli ochotni dáti se rozhlasu k dispozici pro takový rozhovor.

- 6/ Celá akce je technicky připravena tak, aby příslušný návrh ministra spravedlnosti na udělení milosti byl přeložen v sobotu dopoledne prezidentu republiky. Část pražská je již technicky hotova do té míry, že může být předložena prezidentu republiky již během pátku dopoledne.

K. Klos

[P Ř E P I S]

O m i l o s t n ě n í

I. Celkový přehled.

	Podáno žádostí o milost: (soudní)	Vyhověno:	Podáno žádostí o milost: (správní)	Vyhověno:	Celkem vyhověno:
kněží	140	140	194	186	326
laici:	153	153	222	222	375

Bylo tedy omilostněno celkem delikventů701

II. Žádosti o milost.

Z žádostí o milost cestou soudní i správní vyjímáme zvláště charakteristické úryvky:

„[...] Ujišťuji Vás, pane presidente, že se budu snažit pracovat v duchovní správě v souladu svého kněžského svědomí jen ku prospěchu našeho českého lidu [...]

– (P. Zdislav Škrabal, farář v Místku): „[...] Prosím Vás, pane presidente, o prominutí uvedeného trestu; jako dříve chtěl bych i dále pracovat jako katolický kněz pro sociální dobro, charitní práci, jako jsem pracoval dosud, a pro blaho lidu Československé republiky v duchovních věcech a potřebách [...]

– (Fr. Smejkal, kaplan z Vejprt) „[...] Uzná-li mne Vaše Excellence za hodna amnestie, budu to považovat za vhodnou příležitost, abych mohl ještě oddaněji a opravdověji pracovat pro náš drahý lid, ale stejně mi to bude novou příležitostí, abych si uvědomil hluboký zájem Vaší Excellence i o nás neznámé a snažil se ve svém oboru napodobit tuto praktickou lásku k bližnímu [...]

– (Farář Jiří Zábranský v Kališti): „[...] Kázáním jako celkem jsem se nechtěl dotýkat lidově demokratického řádu republiky. Pro svou osobu si přeji, aby došlo k dohodě mezi státem a církví. Na svém místě svým způsobem se chci i snažit přispívat k budovatelskému úsilí státu [...]

– (Farář K. Kudr z Černoušku): „[...] Na příkaz svého ordináře nadřízeného přečetl jsem inkriminovaný pastýřský list, jsa přesvědčen, že se tím neprohřešuji

proti platným zákonům ČSR. Nechtěl jsem tuto nijak poškozovati, a to tím méně, že k ČSR a k jejímu lidu mám zcela kladný poměr a vynasnažím se, aby tomu i v budoucnu bylo [...] “

– (v. *Prokop Valenta, farář v Kostelním Vydří*): „[...] Prohlašuji, že jsem se uvedeného trestního činu nedopustil v zaujatosti proti státu, nýbrž jen proto, že jsem si neuvědomil dosah svého jednání, a slibuji, že svým dalším jednáním přispěji k budování lidově demokratické republiky [...] “ –

– (*Farář Ant. Dominik, Křelov*): „[...] Pracovali jsme k nejlepší spokojenosti všech občanů. Nezavdal jsem nikdy příčiny k politickým sporům. Staral jsem se o kostel (vloni jsme jej opravili spoluprací MNV, strany KSČ nákladem 3/4 milionu Kč). KSČ říkali: Vy patříte mezi nás. Pracoval jsem s nimi na brigádách, na opravě cest, na škole.

Byl klid, až přišel 19. červen 1949 a pastýřský list, který jsme museli číst. Prodělal jsem těžký vnitřní boj, než jsem jej přečetl. Litoval jsem a lituji, že jsem jednal proti nařízení SNB, ale neuvědomil jsem si dosah svého skutku. [...] Svého činu jsem se dopustil nevědomky, bez zlého úmyslu poškodit zájem a bezpečnost republiky, lituji toho a svým dalším chováním dokážu, že jsem neměl a nemám záporný postoj k lidově-demokratickému zřízení.“

III. Omilostnění – kladné projevy

O tom jak přijali omilostnění kněží projev velkomyslnosti presidenta republiky, svědčí řada typických projevů kněží v naprosté většině kladných.

Děkan z Petrovic projevil vděčnost za amnestii a vidí v ní důkaz lidumilnosti presidenta republiky a říká: „Považuji amnestii za akt spravedlnosti. Podle mne by měli být zavřeni ti, kteří mne do kampaně proti zákonům přivedli – biskupové. [...] “

Na Gottwaldovsku přijali kněží amnestii jako velkorysé gesto státu a v silně náboženských venkovských obcích způsobila značné uklidnění.

Hradec Králové:

Kaplan Kylar z Vrchlabí vstoupil z vděčnosti za udělení amnestie do SČSP.

Amnestie přispěla mnoho k příznivému utváření situace hlavně na Žambercku, Rychnovsku a Novobydžovsku.

Olomouc:

Veřejnost v ONV Bruntál přijala amnestii příznivě. Vidí v ní doklad dobré vůle pro urovnání poměru mezi církví a státem za každou cenu. Lidé říkají, že kněz, který nemá kladný poměr k lidově-demokratickému zřízení, má být odvolán z duchovní správy.

Kněží ONV Litovel přijali amnestii velmi příznivě – zvláště amnestovaní.

Kněží ONV Rýmařov hodnotí amnestii jako pěkný čin presidenta republiky a vlády. Nikdo nebyl z nich zavřen, jen jeden měl být pokutován. „[...] Byl tím odstraněn pocit hořkosti, že jsme byli potrestáni za uposlechnutí příkazu svých nadřízených, kdežto biskupové zůstali bez trestu [...]“

Liberec:

ONV Jablonec nad Nisou přijali duchovní i věřící všech církví amnestii jako důkaz dobré vůle státu po dohodě s církví.

IV. Omilostnění – záporné projevy

České Budějovice:

Děkan Pour v Kostelci u Týna nad Vltavou vyprávěl po svém propuštění věřícím z kazatelny o svém zatčení, věznění a o tom, jak byl před zatčením sledován a pozorován StB, úředníky lidosprávy a „jinými lidmi“, mezi kterými žijeme...

Hradec Králové:

Omilostnění kněží Sedláček z Jilemnice a Mikula z Nové Vsi svůj reakční postoj ani po propuštění nezměnili. Přijímají stále blahopřejné návštěvy reakcionářů z okolí.

Praha:

Farář Krejčí z Osova, ONV Hořovice odmítl požádat o amnestii a vyzýval naopak věřící v kostele, aby se modlili za arcibiskupa Berana, pronásledované a internované v táborech.

Olomouc:

Část veřejnosti na Litovelsku má obavu, že amnestie byla slabost vůči kněžím, kteří byli jen spravedlivě potrestáni.

V kraji Hradec Králové nepožádalo o milost 12 římskokatolických kněží.

V kraji Pardubice nepožádal o milost 1 římskokatolický duchovní.

V kraji České Budějovice nepožádali o milost 2 římskokatoličtí kněží.

V. Ohlas omilostnění

Jak z citovaného kladného ohlasu omilostnění i ve veřejnosti vidno, měla amnestie velmi dobrý ohlas a přispěla k uklidnění.

O m i l e s t n ě n í .I. Celkový přehled.

	Podáno Žádes- tí o milost: /soudní/	Vyhevěno:	Podáno Žádes- tí o milost: /správní/	Vyhevěno:	Celkem vyhevěno:
kněží:	140	140	194	186	326
laici:	153	153	222	222	<u>375</u>
Bylo tedy omilestněno celkem delikventů					701

II. Žádesti o milost.

Z Žádestí o milost cestou soudní i správní vyjímáme zvláště charak-
teristické úryvky:

"...Ujišťuji Vás, pane presidente, že se budu snažit pracovat v duchev-
ní správě v souladu svého kněžského svědomí jen ku prospěchu našeho
českého lidu..." - " ^{P. Zikl, Škrdel, Jan, v. Mlýnský} .. Prosím Vás, pane presidente, o prominutí uve-
deného trestu; jako dříve chtěl bych i dále pracovat jako katolický
kněz pro sociální dobro, charitní práci, jako jsem pracoval dosud, a
pro blaho lidu Československé republiky v duchovních věcech a potře-
bách ..." - "... Uzná-li mne Vaše Excellence za hodna amnestie, budu
to považovat za vhodnou příležitost, abych mohl ještě oddaněji a o-
pravdověji pracovat pro náš drahý lid, ale stejně mi to bude novou
příležitostí, abych si uvědomil hluboký zájem Vaší Excellence i o nás
neznámých a snažil se ve svém oboru napodobit tuto praktickou lásku
k bližnímu..." - " ^{Dr. Smeykal, Kaphu z Vojství} .. Kázáním jako celkem jsem se nechtěl dotýkat lide-
vě demokratického řádu republiky. Pro svou osobu si přeji, aby došlo k
dohodě mezi státem a církví. Na svém místě svým způsobem se chci i sna-
žit přispívat k budovatelskému úsilí státu..." - " ^{Farař K. Kadr z Černoušky} Na příkaz svého
ordináře nadřízeného přečetl jsem inkriminovaný pastýřský list, jsa
přesvědčen, že se tím neprohřešuji proti platným zákonům ČSR. Nechtěl
jsem tuto nijak poškozovati, a to tím méně, že k ČSR a k jejímu lidu
mám zcela kladný poměr, a vynasnažím se, aby tomu i v budoucnu bylo..."

*„Prošp.
Tolent“
farař v Kotelnicu Vyšší*

"...Prohlašuji, že jsem se uvedeného trestného činu nedopustil ~~xx~~ v

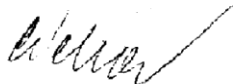
Z p r á v a o průběhu akce "M".

1/ Čechy a Morava:

Do 29.X.t.r. podalo z Čech a Moravy žádost za milost celkem 152 duchovních, z kteréhožto počtu byla udělena milost celkem 127 osobám. (2) žádostí bylo zatím odloženo k zamítnutí; seznam těchto žádostí připojuji. Tyto žádosti byly zamítnuty buď proto, že duchovní, kteří je podali, spáchali buď závažnější čin podle zákona na ochranu republiky, případně delikty kriminální povahy nebo příslušní činitelé /církevní tajemníci KNV/ projevíli vzhledem k různým okolnostem, týkajícím se osoby, která podávala žádost za milost, negativní stanovisko co do jejího vyřízení.

Z duchovních, kteří připadali v úvahu pro případné omilostnění, nebyla mimo počet shora uvedený udělena milost, dalším 28 osobám buď proto, že tito nebyli poslem ministerstva spravedlnosti, vyslaným do příslušného kraje, zastížení, nebo že bydlí v jiném obvodu než v tom, v němž trestný čin spáchali a přes telefonickou výzvu do příslušného kraje nebylo možno pro krátkost času nebo proto, že příslušný posel tyto duchovní v jejich bydlišti rovněž nezastihla konečně proto, že někteří z duchovních přestože byli navštíveni a vyzváni k podání žádosti za milost, tuto žádost podati odmítli. Seznam těchto duchovních připojuji a zároveň s udáním trestného činu a důvodu proč nebyla žádost podána. Tyto osoby, zejména pokud odmítly podati žádost za milost, povedu v přísné evidenci.

Po 29.X.t.r. do dnešního dne zaslalo dodatečně buď prostřednictvím příslušných církevních referentů nebo poštou přímo, případně poslům, kteří byli vysláni do krajů, dodatečně žádosti dalších 13 duchovních, ze kteréhožto počtu bylo povoleno celkem 9 žádostí, zbytek, t.j. (4) zatím odložen. U těchto duchovních bude vypracován tabelární nářh během zítřka proto, že k žádostem nebyly předloženy spisy, takže příslušné soudní spisy bylo nutno teprve vyžádat.

[Pozn. autora: Zpráva ukazuje na spěch, s nímž byla akce prováděna. Zároveň prezentuje i výhrůžku pro ty, kteří nebyli trestním stíháním dostatečně zastrašeni, neboť – „...pokud odmítli podati žádost za milost, povedu v přísné evidenci.“]

[P Ř E P I S]

Státní soud v Praze, dne 13.10.1949.

Or I 1340/49

Ministerstvu spravedlnosti

v P r a z e

podávám tuto zprávu:

Státní soud v Praze po hlavním přelíčení, provedeném dne 13. října, odsoudil

Jana L u d í n a ,

administrátora řím. kat. farního úřadu v Bochově pro zločin velezrady dle §u 1 odst. 1 c/ a přečin pobuřování proti republice podle §u 3 odst. 1 zák. čís. 231/48 Sb. k trestu těžkého žaláře v trvání o s m i let, čtvrtletně jedním tvrdým ložem zostřeného a podle §u 47 cit. zák. k peněžitému trestu 30.000 Kč, v případě nedobytnosti k náhradnímu trestu těžkého žaláře v trvání 2 měsíců.

Podle §u 48 cit. zák. byla vyslovena konfiskace celého jmění odsouzeného a podle §u 52 cit. zák. vyslovena ztráta čestných práv občanských na 10 let.

Trestních činů za vinu mu kladených dopustil se obžalovaný tím, že koncem července 1949 v Bochově vyloučil z církve katolické Josefu Zdvořáčkovou, když se od ní dověděl, že sbírá podpisy pro Katolickou akci a tím, že dne 19. 6. a 26. 6. v kostele v Bochově přečetl pastýřský list štvavého obsahu, k němuž připojil vlastní štvavý komentář.

Svým činem prováděl obžalovaný exkomunikační dekret Nejvyšší Kongregace Sancti Offici vydaný proti Katolické akci, v němž se vyslovuje exkomunikací všech katolických duchovních a věřících, kteří vědomě a dobrovolně přistoupili nebo přistoupí ke katolické akci, která se tímto dekretem odsuzuje a zavrhuje.

Tímto dekretem snaží se Vatikán a vysoká církevní hierarchie znemožniti dohodu mezi lidově-demokratickou republikou a církví katolickou.

Navazujíc na snahy předchozích vlád, snaží se vláda obrozené národní fronty o úpravu vzájemných vztahů mezi republikou a církví katolickou. Vláda je si vědoma, že přátelský a harmonický vztah mezi státem a církví je nezbytnou podmínkou pro zdárný hospodářský a sociální rozvoj republiky, neboť budovatelské úkoly vyžadují si plného pracovního vypětí všech, bez rozdílu náboženského vyznání.

Církevní hierarchie pod vedením Vatikánu sabotuje tuto snahu vlády pod záminkou útisku církve a náboženství a pod záminkou, že hnutí Katolické akce je hnutí rozkolnické a že má přivést katolíky v republice k odpadu od církve katolické.

Že jde o skutečné záminky, jimiž mají býti zastřeny pravé cíle dekretu papežského, je zřejmo nejen z ustanovení květnové ústavy, kde v §u 15–17 se výslovně zaručuje svoboda náboženského vyznání a výkon náboženských obřadů, nýbrž je to zřejmo i z oficiálního prohlášení Katolické akce, v němž byla slíbena věrnost církvi katolické, sv. otec uznán za viditelnou hlavu její s tím, že katolická akce podrobuje se mu ve všech věcech týkajících se víry, mravu a disciplíny a že uznává pravomoc biskupů ve věcech víry a mravů.

Plán hierarchie na rozbití jednání a zmaření dohody ztroskotat zásluhou Katolické akce v níž se sjednotila většina katolických duchovních a věřících celé církve, kteří stojí věrně za vládou.

K. A. chce hájiti skutečné zájmy církve, zajistiti plné a svobodné rozvinutí náboženského života katolíků v ČSR, ve shodě s budovatelským úsilím lidu a v duchu nové ústavy. **Proto hlavním cílem jejím je dohoda mezi státem a církví, a to na podkladě návrhů UNV–NF** Obsah programu a cíl K. A. není tedy v žádném odporu s katolickou věroukou.

[Podpis jako obvykle schází, viz pozn. u dokumentu 7.]

Na základě zákona č. 148/1998 Sb.

§ 6, odst. 4) písm. ~~...~~ byl u písemnosti *az* 91

stupeň utajení - ~~...~~

- ~~...~~

Jméno: *POZDECH*

Podpis: *[podpis]*

T a j n ě l i

Trestní řízení proti duchovním:

Dne 12. prosince 1949.

Věc: Augustin Pozdech.

Podle obžaloby státní prokuratury, oddělení v Bratislavě, Augustin Pozdech, řím.kat. děkan v Bratislavě, nyní ve vazbě státního soudu,

1/ rozeslal 18. června 1949 20 exemplářů opisů pastýřského listu z 15. června 1949 na podřízené duchovní s pokynem, aby tento list byl čten 19. června 1949,

^a 2/ v červenci 1949, jako nadřízený faráře Škody, působil na něho, aby odvolal souhlas s K.A., s poukazem na exkomunikaci,

b/ začátkem července 1949 dosáhl vyhrůžkami exkomunikací u faráře Kleina v Senci odvolání souhlasu s K.A.,

c/ v září 1949 vymohl rovněž s vyhrůžkou exkomunikace na řím.kat. faráře Smutném v Děvině ~~souhlas s K.A.~~ odvolání souhlasu s K.A. a příslib uveřejnění tohoto odvolání.

Státní prokuratura podala na něho obžalobu, a to pro činnost sub 1/ pro přečin pobuřování podle § 3, odst. 1 zák. č. 231/48 Sb., sub 2/ pro přečin zneužití úřadu duchovního podle § 28 cit. zák.

Tato kvalifikace je nepřiměřeně mírná a neztotožňuje se vůbec s politickou linií stíhání provinivších se kněží.

V činnosti sub 1/ je spatřovati naplnění skutkové podstaty zločinu združování proti státu podle § 2, odst. 3 zák. č. 231/48 Sb. Pokud pak obviněný působil na podřízené kněze, aby odvolali souhlas s K.A. pod pohrůžkou exkomunikace /činnost sub 2/, při čemž skutečně odvolání souhlasu s K.A. dosáhl u faráře Kleina a faráře Smutného, nelze v tomto jednání spatřovati ~~přečin~~ přečin

2

zneužití úřadu duchovního podle § 28 zák.č.231/48 Sb., nýbrž je nutno tuto činnost obviněného kvalifikovati jako zločin velezraždy dle § 1, odst. 1 c/ zák.č. 231/48 Sb., event. jako zločin združování proti státu podle § 2, odst. 3 zák.č. 231/48 Sb., přičemž k této kvalifikaci po případě přistoupí též kvalifikace pro zločin veřejného násilí vydíráním dle § 36 b/ tr.z. /nebezpečným vyhrožováním dle § 99 tr.z./.

Dnešního dne byly proto dálhopisem vyžádány trestní spisy od státní prokuratury v Bratislavě. Při jejich vrácení bude pak dán pokyn, aby intervenující prokurátor při hlavním přelíčení podanou obžalobou překvalifikoval.

Pulnický

Vojenský historický archiv
kopie materiálů f. 4 č. 29 91
číslo: 65

100 *St. H. ...*

[P Ř E P Í S]

~~Tajné!~~

Dne 12. prosince 1949.

Trestní řízení proti duchovním:

Věc: Augustin Pozdech.

Podle obžaloby státní prokuratury, oddělení v Bratislavě, Augustin Pozdech, řím. kat. děkan v Bratislavě, nyní ve vazbě státního soudu,

1/ rozeslal 18. června 1949 20 exemplářů opisů pastýřského listu z 15. června 1949 na podřízené duchovní s pokynem, aby tento list byl čten 19. června 1949,

2a/ v červenci 1949, jako nadřízený faráře Škody působil na něho, aby odvolal souhlas s K. A., s poukazem na exkomunikaci,

b/ začátkem července 1949 dosáhl výhrůžkami exkomunikací u faráře Kleina v Senci odvolání souhlasu s K. A.,

c/ v září 1949 vymohl rovněž s výhrůžkou exkomunikace na řím. kat. faráři Smutném v Děvině ~~souhlas s K. A.~~ odvolání souhlasu s K. A. a příslib uveřejnění tohoto odvolání.

Státní prokuratura podala na něho obžalobu, a to pro činnost
sub 1/ pro přečin pobuřování podle § 3, odst. 1 zák. č. 231/48 Sb.,
sub 2/ pro přečin zneužití úřadu duchovního podle § 28 cit. zák.

Tato kvalifikace je nepřiměřeně mírná a neztotožňuje se vůbec s politickou linií stíhání provinivších se kněží.

V činnosti sub 1/ je spatřovati naplnění skutkové podstaty zločinu sdružování proti státu podle § 2, odst. 3 zák. č. 231/48 Sb.

Pokud pak obviněný působil na podřízené kněze, aby odvolali souhlas s K. A. pod pohrůžkou exkomunikace (činnost sub 2), při čemž skutečné odvolání souhlasu s K. A. dosáhl u faráře Kleina a faráře Smutného, nelze v tomto jednání spatřovati pouze přečin zneužití úřadu duchovního podle § 28 zák. č. 231/48 Sb., nýbrž **je nutno tuto činnost obviněného kvalifikovati jako zločin velezrady dle § 1, odst. 1 c/ zák. č. 231/48 Sb.**, event. jako zločin sdružování proti státu podle § 2, odst. 3 zák. č. 231/48 Sb., přičemž k této kvalifikaci po případě přistoupí též kvalifikace pro zločin veřejného násilí vydíráním dle § 98 b/ tr. z. (nebezpečným vyhrožováním dle § 99 tr. z.).

Dnešního dne byly proto dálnopisem vyžádány trestní spisy od státní prokuratury v Bratislavě. Při jejich vracení bude pak dán pokyn, aby intervenující prokurátor při hlavním přelíčení podanou obžalobu překvalifikoval.

Putník

[P Ř E P I S]

Č. 4108/1949-1

V B r n ě dne 5. listopadu 1949.

Krajská prokuratura v Brně předkládá podle telefonického příkazu ze dne 3. listopadu 1949

s e z n a m

civilních osob, proti nimž se vede trestní řízení pro trestné činy politické povahy, spáchané ve společnosti s duchovními, nebo v souvislosti s politickými trestnými činy duchovních:

- 1/ Č. j. min. sprav. nepřichází.
T IX 625/1949 okr. soudu tr. v Brně.
St 4268/1949 okr. prok. v Brně.
- a/ Josef S t r a k a, narozený dne 4. března 1908, krejčovský mistr, bytem v Brně, Kopečná čis. 7,
- b/ Marie V o j a n c o v á, narozená 8. prosince 1898, v domácnosti, bytem Brno, Pekařská čis. 53,
- c/ Marie S t e h l í k o v á, narozená 15. ledna 1893, domovnice, bytem Brno-Husovice, Merhautova čis. 138,
- d/ Václav S a m e c, narozený 26. července 1927, účetní, bytem Brno, Černopolní čis. 10,
- e/ Josefa K o p ř i v o v á, narozená 25. září 1914, švadlena, bytem Brno, Josefská čis. 21.

Podle obžaloby všichni dne 19. 6. 1949 v Brně na Zelném trhu, když poručík SNB několikrát jménem zákona vyzval dav asi 3.000 lidí, shluknuvší se při předčítání tak zv. „Pastýřského listu“ a dožadující se propuštění zadrženého duchovního, k rozchodu, neuposlechli výzvy a setrvali na místě (§§ 283 tr. z.).

Rozsudkem okr. soudu tr. v Brně z 29. 9. 1949 byli obžal. Straka, Vojancová a Stehlíková uznáni vinnými podle obžaloby a odsouzeni do vězení

na 48 hodin, P. O. 1 rok. Obžal. Samec a Kopřivová byli od žaloby osvobozeni podle § 259/2 tr. ř. pro nedostatek důkazů viny.

Obžalovaní se vzdali oprav. prostředků, okr. prokuratura však podala odvolání, takže rozsudek není právoplatný.

Všichni obžalovaní jsou na svobodě, ve vazbě nebyli.

Soudní spis se předkládá.

Vyjádření míst. veř. činitelů je připojeno.

- 2/ Č. j. 48.280/1949 – III/3 min. sprav.
T IX 728/1949 okr. soudu tr. v Brně.
St 4204/1949 okr. prok. v Brně.

Františka C e c a v o v á, narozená 14. února 1891,
v domácnosti, bytem Česká u Brna čís. 3.

Podle obžaloby dne 12. 6. 1949 v České u Brna, když předkládala občanům ř. k. náboženství k podpisu resoluci, žádající církevní hodnostáře, aby se přičinili o dohodu mezi církví a státem, prohlašovala, že účelem resoluce je vzít majetek farářům (§ 32/1 zák. č. 231/1948 Sb.:)

Rozsudkem okr. soudu. tr. V Brně ze dne 6. 10. 1949 byla zproštěna obžaloby podle §u 259/2 tr. ř. pro nedostatek subjektivní viny.

Okr. prok. Podala odvolání, které podle své zprávy, předložené min. spravedlnosti se spisem kraj. prokuraturou v Brně 19. 10. 1949 pod čís. 2671/1949-4, zamýšlí vzít zpět.

Obžalovaná je na svobodě, ve vazbě nebyla.

Soudní spis je u min. sprav. (: vizte výše :).

Vyjádření míst. veř. činitelů je připojeno.

- 3/ Č. j. 11. 554/1949-III/3 min. sprav.
T IX 147/1949 okr. Soudu tr. V Brně.
Nst I 11/49 okr. Prok. V Brně.

a/ František S k ř á p e k, nar. 9. 4. 1907, obchodní jednatel UP 20, posledně bytem v Suchohrdlích č. 194, t. č. v trestní vazbě.

b/ Dr. František P o ř í z e k, nar. 19. 9. 1908, býv. rada ONV., posledně bytem ve Znojmě, Jugoslávská čís. 19, t. č. v trestní vazbě,

c/ Antonín P i j á č e k, nar. 3. 4 . 1922, rolnický sny, posl. bytem v Ostrožské Nové Vsi čís. 35, t. č. v trestní vazbě,

d/ František Š t ě r b a, nar. 15. 6. 1916, automechanik, posl. bytem v Mikulově, Vídeňská čís. 38, t. č. v trestní vazbě.

e/ Josef H e r m a n n, nar. 1. 2. 1926, šofér, posl. bytem v Jaroslavičích čís. 7, t. č. v trestní vazbě.

f/ Rudolf D í t ě, nar. 13. 5. 1923, obchodník, posl. bytem v Jaroslavičích č. 133, t. č. v trestní vazbě.

g/ zemřelý Matěj H u s e k, nar. 30. 1. 1892, vrch. Krim. Inspektor v. v., posledně bytem v Ostopovicích č. 161, zemřel dne 7. 10. 1948,

h/ František Č e r v e n k a, nar. 28. 3. 1920, typograf, posl. bytem v Mikulově, Sokolská čís. 12, t. č. v trestní vazbě.

Podle obžaloby se všichni na jaře 1948 ve Znojmě a v okolí spolčili pod vedením Antonína Zemka, ř. k. řeholního kněze a katechety ve Znojmě a Jaroslava Starka, ř. k. faráře v Dyjakovičkách, v ilegální skupinu k provozování protistátní činnosti, organisování přechodů přes hranice a provádění špionáže (: § 2 a mimo Hermanna a Dítě také § 6 č. 2, odst. 3 zák. č. 50/23 Sb. :)

Rozsudkem býv. kraj. soudu trest. V Brně ze dne 24. 9. 1948, č. j. Tk III 3981/1948-56, byli všichni uznáni vinnými podle obžaloby (: až na to, že obžal. Husek a Červenka byli osvobozeni podle § 259/2 tr. ř. od obžaloby pro § 6 č. 2, odst. 3 zák. č. 50/23 Sb. :)

a byli odsouzeni všichni do těžkého žaláře, a to Skřápek na 18 roků,

Dr. Pořízek na 15 roků, Pijáček na 14 roků, Štěrba na 10 roků, Hermann, Husek a Dítě na 5 roků a Červenka na 2 léta.

Nejvyšší soud v Brně rozsudkem ze dne 12. 1. 1949. č. j. Zm II 499/1948-1 prvý rozsudek potvrdil.

Ods. Husek zemřel dne 7. 10. 1948, všichni ostatní odpykávají trest v trestnici pro muže v Plzni.

Soudní spisy se předkládají.

Vyřádření míst. veř. činitelů je připojeno.

4/ Č. j. 22.757/1949 – III/3 min. sprav.
Vs XIV 242/1949 okr. soudu tr. v Brně.
St 731/1949 okr. prok. v Brně.

Alois B r ů ž i č k a, narozený 8. června 1906, tajemník Charity, bytem Lelekovice čís. 244.

Je oznámen, že v srpnu 1948 v Brně varoval Josefa Hartla, převora kláštera Milosrdných bratří, před bezpečnostními orgány pátrajícími po důkazech jeho ilegální činnosti; – Hartl a spol. byli už pro tuto činnost státním soudem odsouzeni (§ 214 tr.z.:).

Věc je ve stadiu přípravného řízení.

Obviněný je na svobodě.

Soudní spis byl předložen ministerstvu spravedlnosti dne 28. 10. 1949 (:jako spis proti spoluobviněnému. Antonínu Uhrovi, ř. k. kaplanu v Brně:) po zmocnění ministerstva Dru Vladimíru Rolencovi a dosud nebyl vrácen.

Vyjádření míst. veř. činitelů se přikládá.

5/ Č. j. min. sprav. zatím nepřichází.
Vs XIV 47/1949 okr. soudu tr. v Brně.
St 2060/49 okr. prok. v Brně.

a/ František B u l v a, narozený 1. března 1921, studující medicíny, bytem Brno-Kr. Pole, Dalimilova čís. 84,

b/ Jaruše B u l v o v á, narozená 4. dubna 1926, dipl. ošetřovatelka, bytem v Brně-Kr. Pole, Dalimilova čís. 84.

Ze spisu Vs XIV 47/49 nelze zatím zjistiti, co je obviněným kladeno k vině, neboť jde o trest. řízení vyloučené z trest. věci proti převoru řádu Milosrdných bratří v Brně Josefu Hartlovi a spol. pro §§ 2, 6 zák. č. 50/23 Sb.

Základní spis Tk XVI 4593/48 bývalého krajského soudu tr. v Brně byl odstoupen státnímu soudu odd. Brno, kde je veden pod spis. zn. Hp Or II 13/48 a jeho zapůjčení okr. prokuratuře bylo státním soudem odepřeno.

Věc je v počátečním stadiu přípravného řízení.

Oba obvinění jsou na svobodě, zda byli ve vazbě, není ze spisu patrné.

Soudní spis se předkládá.

Vyjádření míst. veř. činitelů je připojeno.

- 6/ Č. j. min. sprav. zatím nepřichází.
Vs XIV 138/49 okr. soudu tr. v Brně.
St 3/49 okr. prok. v Brně.

Ludmila B á ě o v á, narozená 11. ledna 1888, milosrdná sestra, bytem Brno, Údolní čí. 39, nyní Praha III., čí. 336 – klášter Boromejek.

Ze spisu Vs XIV 138/49 je zatím patrné jen tolik, že jde o trest. řízení pro § 12 zák. č. 50/23 Sb., vyloučené z trest. věci proti převoru řádu Milosrdných bratří v Brně Josefu Hartlovi a spol. pro §§ 2, 6 zák. č. 50/23 Sb.

Základní spis Tk XVI 4593/48 bývalého kraj. soudu trest. v Brně byl odstoupen státnímu soudu odd. Brno, kde je veden pod spis. zn. Hp Or II 13/48 a jeho zapůjčení okr. prokuratuře bylo státním soudem odepřeno.

Věc je v počátečním stadiu přípravného řízení.

Obviněná je na svobodě, zda byla ve vazbě, není ze spisu patrné.

Soudní spis se předkládá.

Vyřádění míst. veř. činitelů je připojeno.

- 7/ Č. j. 51.766/1949 – III/3 min. sprav.
T 666/49 okr. soudu v Břeclavi.
St 745/1949 okr. prok. v Břeclavi.

František Č e s a l, narozený 11. února 1899, zemědělec, bytem ve Vel. Bílovicích čí. 574.

Podle obžaloby dne 26. 6. 1949 ve Vel. Bílovicích ve svém vinném sklepě před více osobami pronesl výrok, že veškeré podpisy Katolické akce jsou nasbírané a že stejně je tomu s podpisy na MNV ve Vel. Bílovicích, kde každý podepsal akci mandelinky bramborové, a zatím všechny tyto podpisy budou na Katolickou akci (: § 32/2 zák. č. 231/48 Sb.:).

Rozsudkem okr. soudu v Břeclavi ze dne 4. 10. 1949 byl uznán vinným podle obžaloby a odsouzen do tuh. věz. na 3 měsíce a k peněž. trestu 3.000,- Kč, event. k dalšímu tuh. věz. na 1 měsíc, nepodmíněně.

Obžalovaný si vzal 3 dny na rozmyšlenou, okr. prok. podal odvolání.

Obžalovaný je na svobodě, ve vazbě nebyl.

Soudní spis se předkládá.

Podle telefonického sdělení okr. prok. v Břeclavi se míst. veř. činitelé vyjádřili, že obžalovaného doporučují k udělení milosti, protože by to v obci, nábožensky velmi založené, udělalo dobrý dojem.

8/ Č. j. 51.767/1949 – III/3 min. sprav.
T 349/1949 okr. soudu v Boskovicích.
St 388/1949 okr. prok. v Boskovicích.

a/ Josefa D y č k o v á, narozená 28. května 1913, dělnice v lomě, bytem Velenov čís. 19,

b/ Jarmila K o n e č n á, narozená 2. července 1921, v domácnosti, bytem Velenov čís. 54.

Podle obžaloby obě dne 15. 6. 1949 ve Velenově šířily vymyšlenou zprávu, že bířmování ve Žďárně sotva bude, že biskup byl z Knínic odvolán, už tam nedal ani požeňování a kdoví, není-li zavřen (§ 32/2 zák. č. 231/48 Sb.).

Rozsudkem okr. soudu v Boskovicích z 26. 9. 1949 byly obě obžalované zproštěny obžaloby podle §u 259/2 tr. ř. pro nedostatek důkazů subjektivní viny.

Okr. prokuratura v Boskovicích podala proti rozsudku odvolání, které podle své zprávy, předložené min. spravedlnosti se spisem kraj. prokuraturou v Brně dne 26. 10. 1949 pod čís. 2763/1949-4, zamýšlí vzít zpět.

Obě obžalované jsou na svobodě, ve vazbě nebyly.

Soudní spis je u min. sprav. (vizte výše).

Vyjádření míst. veř. činitelů je připojeno.

9/ Č. j. 61.937/1949-III/3 min. sprav.
T 182/49 okr. s. v Bučovicích.
St 200/49 okr. prok. v Bučovicích.

Milada N e b o j s o v á, narozená 1. února 1919, hospodyně na faře, bytem v Křižanovicích čís. 37.

Podle návrhu na potrestání dne 11. 6. 1949 v Křižanovicích sdělila místním občanům, že její bratr, farář tamtéž, má být kriminálními orgány zatčen (§ 32 odst. 1 zák. č. 231/48 Sb.).

Rozsudkem okr. soudu v Bučovicích ze dne 14. 10. 1949 byla od obžaloby osvobozena podle §u 259/2 tr. ř. pro nedostatek důkazů.

Okr. prokuratura podala odvolání, takže rozsudek není právoplatný.

Obžalovaná je na svobodě, ve vazbě nebyla.

Soudní spis se předkládá.

Vyřádření míst. veř. činitelů jest připojeno.

- 10/** Č. j. min. sprav. není zde zatím známo.
Trest.oznámení stanice SNB v Mor. Krumlově č. j. 1517/49.
St 320/1949 okr. prok. v Mor. Krumlově.

a/ ml. Rudolf H o l b a, narozený 8. února 1935, žák III. tř. střední školy, bytem v Mor. Krumlově čís. 65,

b/ ml. Miloš H a l á m e k, narozený 1. března 1935 v Mor. Krumlově, žák III. tř. střední školy, bytem v Mor. Krumlově čís. 79,

c/ ml. Karel S m e j k a l, narozený 16. května 1935, žák III. tř. střední školy, bytem v Jamolicích čís. 103

d/ Vladimír H r ů z a, narozený 1. března 1932, žák II. ročníku obchodní akademie, bytem v Mor. Krumlově čís. 100.

Jsou oznámeni, že v létě 1948 v Mor. Krumlově mlad. Holba, Halámek, a Smejkal, ještě jako nedospělí spolu s jinými nedospělci založili ilegální organizaci „LÍPA“, jejímiž členy zůstali i po dovršení 14. roku svého věku.

V rámci činnosti této organizace rozhodli dne 27. 5. 1949 protistátní letáky a Smejkal poslal 29. 5. 1949 míst. veř. činitelům výhružné dopisy (:všichni § 3 zák. čís. 48/31 Sb. a § 2 odst. 3, § 33 odst. 2 zák. č. 231/48 Sb.; Smejkal mimo to § 99 tr. z.:).

Ml. Hrůza pak, že instruoval svého bratra nedosp. Jaroslava Hrůzu, který byl vůdcem uvedené ilegální organizace, podle znojemské studentské ilegální organizace „LÍPA“, a že věděl o krumlovské ilegální organizaci.

Spojitost s protistátními tendencemi církevních činitelů je dána tím, že o organizaci věděl od jejího utvoření ř. k. kaplan a katecheta v Mor. Krumlově Bohuslav Vitula a nabádal její členy k ilegální činnosti. Proti Vitulovi je vedeno trest. řízení u státního soudu odd. Brno.

Okr. prokuratura v Mor. Krumlově podle své zprávy, předložené ministerstvem spravedlnosti se spisem kraj. prokuraturou v Brně dne 15. 10. 1949 pod čís. 2581/1949-4, hodlá podati na mlad. Holbu, Halámka a Smejkala obžalobu pro shora uvedené trest. činy, trest. oznámení proti mlad. Hrůzovi zamýšlí odložit podle § 90 tr. ř. pro nedostatek důkazů viny.

Všichni provinilí jsou na svobodě, ve vazbě nebyli.

Soudní spis je u ministerstva spravedlnosti (vizte výše).

Vyjádření míst. veř. činitelů se přikládá.

- 11/ Č. j. 58.587/1949 – III/3 min. sprav.
T 363/49 okr. soudu v Mor. Krumlově.
St 356/1949 okr. prok. v Mor. Krumlově.

Marie V y s t r č i l o v á, narozená 4. července 1894, masérka, bytem v Mor. Krumlově čís. 121.

Podle obžaloby vyprávěla v červnu 1949 v Mor. Krumlově Anastázii Štěpánkové a ještě ve dvou nezjištěných rodinách o Bohuslavu Vitulovi, kaplanu v Mor. Krumlově, jenž je od dubna 1949 ve vazbě státního soudu v Brně pro protistátní činnost, že učitelé měli ve škole říci dětem, že už P. Vitulu neuvidí, že ho budou všet na náměstí (§ 32/2 zák. č. 231/48 Sb.).

Hlav. přelíčení je nařízeno na 25. 11. 1949.

Obžalovaná je na svobodě, ve vazbě nebyla.

Soudní spis se předkládá.

Vyjádření míst. veř. činitelů jest připojeno.

- 12/ Č. j. 61.963/1949-III/3 min. sprav.
T 496/1949 okr. soudu v Mor. Třebové.
St. 564/1949 okr. prok. v Mor. Třebové.

Jaroslav K u č e r a, narozený 13. ledna 1924, zemědělec, bytem v Kladkách čís. 32.

Podle obžaloby dne 16. 6. 1949 v Kladkách, v hostinci při podpisování resoluce Katolické akce pronesl před přítomnými výrok, že kdo to podepíše, vypadne automaticky z církve (§ 98 b/ tr. z., §§ 3/1 a 32/2 zák. č. 231/48 Sb.).

Hlav. přelíčení je nařízeno na 9. 11. 1949.

Obžalovaný je na svobodě, ve vazbě nebyl.

Soudní spis se předkládá.

Vyjádření míst. veř. činitelů se připojuje.

- 13/** Č. j. 66.568/1949-III/3 min. sprav.
T 290/1949 okr. soudu ve Vyškově.
St 425/1949 okr. prok. ve Vyškově.

Václav K a t z e r , narozený 9. září 1914, dělník, bytem ve Vyškově, Hamiltony čís. 19, t. č. v TNP.

Podle obžaloby dne 5. července 1949 při taneční zábavě v hostinci v Hamiltonech vytrhl Jakubu Orálkovi odznak KSČ, který hodil na zem a rozšlapal, a při tom prohlásil, že komunisté kradou v kostelích zlato a jsou horší než Němci. (§§ 26/2, 32 /2 zák. č. 231/48 Sb.).

Rozsudkem okr. soudu ve Vyškově ze dne 6. 9. 1949 byl uznán vinným podle obžaloby a odsouzen do tuh. věz. na 1 rok a k peněž. trestu 5.000,- Kč., event. do věz. na další 1 měsíc, nepodmíněně.

Obžalovaný si vzal tři dny na rozmýšlenou. Okresní prokurátor podal odvolání.

Obžalovaný je v TNP v Brně, v soudní vazbě nebyl.

Soudní spis se předkládá.

Vyjádření míst. veř. činitelů se připojuje.

- 14/** Č. j. 69.601/1949 – III/3 min. sprav.
T 378/1949 okr. soudu ve Vyškově.
St 512/49 okr. prok. ve Vyškově.

Antonín D o b e š , narozený 9. srpna 1922, rolník, bytem v Drysicích č. 76.

Podle obžaloby dne 17. 7. 1949 na návsi v Drysicích prohlásil v přítomnosti dvou osob:

„Stát zabavuje církvi majetek a kněží nebudou mít z čeho žít. Tento režim dlouho nepotrvá. V republice je 80 % lidí proti komunismu. Jsme sateliti Ruska.“ Při téže příležitosti prohlásil: „Zápotocký má dům se šesti byty, a žádný na něho nepoukazuje.“ (:§§ 32/2, 24 zák. č. 231/ 48 Sb.):)

Hlav. přelíčení bylo nařízeno na 10. 11. 1949, bylo zrušeno.

Obžalovaný je na svobodě, ve vazbě nebyl.

Soudní spis se předkládá.

Vyjádření míst. veř. činitelů je připojeno.

- 15/** Č. j. min. sprav. zatím nepřichází.
Vs XIV 333/49 okr. soudu trest. v Brně, odstoupené okr. prokuratuře ve Znojmě.
St 1631/1949 okr. prok. ve Znojmě.

Dr. Mečislav R a z í k, narozený 26. června 1920, úředník farního úřadu, bytem v Brně, Jana Uhra čí. 14.

Podle návrhu stát. prokurátora odd. Brno bylo z trest. věci proti Lubomíru Obručovi a spol. pro § 2 zák. č. 50/23 Sb., spis. zn. Or II 77/48 státního soudu odd. Brno vyloučeno trest. řízení proti Dru. M. Razíkovi pro přeč. dle § 18/2, 3 zák. č. 50/23 Sb. a odstoupeno okr. prokuratuře v Brně, která je odstoupila podle §u 51 tr. ř. okr. prokuratuře ve Znojmě.

Podle trest. oznámení oblast. úřadovny StB ve Znojmě se Dr. Razík v neudané době zúčastňoval schůzek Katolické akce v klášteře Dominikánů ve Znojmě, a to jako přednášející. Je proto (?) důvodné podezření, že svým vlivem působil na členy Katolické akce a tyto nabádal k protistátní činnosti a k zápornému postoji k nynějším státoprávním poměrům. Obviněný to popírá.

Věc je v počátečním stadiu přípravného řízení.

Obviněný je na svobodě, ve vazbě nebyl.

Vyjádření míst. veř. činitelů v Brně je připojeno.

Soudní spis se předkládá.

- 16/** Č. j. 63.001/1949-III/3 – min. sprav.
T 385/1949 okr. soudu v Židlochovicích.
St 498/1949 okr. prok. v Židlochovicích.

Jaroslav K ř í ž, narozený 20. února 1890, řídící učitel v.v., bytem v Nosislavi čí. 101.

Podle obžaloby dne 19. 6. 1949 v Židlochovicích na hasičské veřejné schůzi prohlásil, že v novinách jsou na prohlášení Katolické akce uvedena jména kněží, kteří nic nepodepsali, ba dokonce dvou kněží, kteří jsou dávno mrtví (§ 32/1 zák. č. 231/48 Sb.).

Hlavní přelíčení je nařízeno na 16. 11. 1949.

Obžalovaný je na svobodě, ve vazbě nebyl.

Soudní spis se předkládá.

Vyjádření míst. veř. činitelů jest připojeno.

Ostatní okr. prokuratury, tj. Blansko, Bystřice n./Pern., Hustopeče, Mikulov, Náměšť n./Osl., Rosice, Slavkov, Svitavy a Tišnov podaly zprávu negativní.

Správce úřadu:

[podpis nečitelný]

U osob bydlících v Brně, bylo kraj. sekretariátem KSČ (s. Tomšík) dáno opětovně ujištění, že vyjádření ohledně nich bude krajské prokuratuře dodáno nejpozději do 12 hodin dne 5. 11. 1949. Proto je v seznamu uvedeno, že se vyjádření přikládá. Vyjádření však do uvedené doby nedošlo a k novému telefonickému dotazu bylo sděleno, že kraj. sekretariát je může podati nejdříve až v pondělí dne 7. 11. 1949, a že je pošle přímo ministerstvu spravedlnosti v Praze.

Prosím, aby to bylo vzato na vědomí a aby seznam byl v tomto směru opraven.

Správce úřadu:

[podpis nečitelný]

Č. 4108/1949-1.

V Brně dne 5. listopadu 1949.

Krajská prokuratura v Brně předkládá podle telefonického příkazu ze dne 3. listopadu 1949

s o z n a n

civilních osob, proti nimž se vede trestní řízení pro trestné činy politické povahy, spáchané ve společnosti s duchovními, nebo v souvislosti s politickými trestnými činy duchovních :

1/ Č.j. min. sprav. nepřichází.

T IX 625/1949 okr.s. tr. v Brně.

St 4268/1949 okr. prok. v Brně.

a/ Josef Straka, narozený dne 4. března 1908, krejčovský mistr, bytem v Brně, Kopečná č. 7,

b/ Marie Vojančová, nar. 8. prosince 1898, v domácnosti, bytem Brno, Pekařská č. 53,

c/ Marie Stehlíková, nar. 15. ledna 1893, domovnice, bytem Brno-Husovice, Moravtova č. 138,

d/ Václav Samec, nar. 26/7. 1927, účetní, bytem Brno, Černopolní č. 10.

e/ Josefa Kopřivová, nar. 25/9. 1914, švadlena, bytem Brno, Josefská č. 21.

Podle obžaloby všichni dne 19. 6. 1949 v Brně na Zelném trhu, když poručík SNB několikrát jménem zákona vyzval dav asi 3.000 lidí, shluknuvší se při předčítání tak zv. Pastýřského listu" a dožadující se propuštění zadrženého duchovního, k rozchodu, neuposlechli výzvy a setrvali na místě /: §§ 283 tr.z. /:

Rozsudek okr.s. tr. v Brně z 29/9. 1949 byli obžal. Straka, Vojančová a Stehlíková uznáni vinnými podle obžaloby a odsouzeni do vězení na 48 hodin, P.O. 1 rok. Obžal. Samec a Kopřivová byli od obžaloby osvobozeni podle § 259/2 tr. z. pro nedostatek důkazů viny.

Obžalovaní se vzdali oprav prostředků, okr. prok. však podala odvolání, takže rozsudek není pravoplatný.

Všichni obžalovaní jsou na svobodě, ve vazbě nebyli.

Soudní spis se předkládá.

Vyjádření míst. věř. činitelů je připojeno.

2/ Č.j. 48.280/1949- III/3 min. sprav.

T IX 728/1949 okr. soudu tr. v Brně,

St 4204/1949 okr. prok. v Brně.

Františka Cecařová, nar. 14/2. 1891, v domácnosti, bytem Česká u Brna č. 3.

Zpráva o amnestii duchovních na Slovensku.

Dne 29. října 1949 přišlo od pověřenectva spravedlnosti 6 žádostí duchovních za zastavení trestního řízení /poslem/. Téhož dne přišel dálnopis, obsahující žádosti dalších šesti duchovních ohledně nichž však přišly spisy dne 2.11.1949 ve 12,20 hod. poštou.

Celkem tedy přišlo ze Slovenska 12 žádostí duchovních za zastavení trestního řízení s trestními spisy.

Ministerstvo spravedlnosti navrhuje udělení milosti ve třech případech. Na vypracování tabelárních návrhů se pracuje a budou vypracovány během dnešního dne. Z žadatelů není žádný ve vazbě.

Žádosti se týkají zastavení těchto trestních řízení:

- 1/ Přechin zneužití úřadu duchovního podle § 28 z.č. 231/48 Sb.,
- 2/ návod ke zločinu vzbuření podle § 69 č.1.tr.z. a § 20 odst. 1 z.č. 231/48 Sb.,
- 3/ přestupek proti zákonu na ochranu dvouletého plánu podle § 4 z.č. 27/47 Sb.

Zpráva o amnestii pro laiky.

Na amnestii pro laiky se pracuje, některé kraje již předložily seznamy osob, které v této věci přicházely v úvahu. V zásadě je však třeba rozhodnout, ježto nemáme žádosti laiků, zda bychom civilní osoby mohli zpracovat i bez jejich individuálních žádostí.

V Praze dne 2.listopadu 1949.

Porada s s. Čero a s. Pavlovským z poverenictva spravodlivosti ve věci udělení milosti duchovním osobám a osobám, proti nimž se vede trestní řízení v souvislosti s trestnými činy duchovních.

I. duchovní.

Poverenictvo spravodlivosti predložilo pouze žádosti, které byly schváleny stranou a církevním úřadem. Milosti presidenta republiky byly zde doporučeny i takové případy, kde šlo o spolupráci s benderovci nebo o zradu státního tajemství. Namítal jsem soudruhům, že v takových případech nelze milost udělit. Soudruzi Čero a Pavlovský stáli však na stanovisku, že věc byla bedlivě uvážena. Pokud byla totiž navržena milost v takových případech, jednalo se o případy zvláštního zřetele hodné, neboť právě tito duchovní zapojili se do činnosti, vedou v mnohých případech zemědělská družstva. Pokud jde o řecko-katolické faráře zejména na východním Slovensku, spolupracují tito nyní velmi aktivně se Státní bezpečností a je tedy vhodné, jim milost udělit.

II. civilní osoby.

Také v těchto případech předložilo poverenictvo žádosti osob, pokud byly stranou doporučeny. Upozornil jsem na nerovnoměrnosti v návrhu poverenictva. Na jedné straně se totiž doporučovaly milosti osoby, které na orgán SNB, případně na referenta lidové správy vztáhly ruku a způsobily mu zranění a na druhé straně nebyly doporučeny milosti osoby, které se vzpoury pouze zúčastnily. Soudruzi z poverenictva trvají však na stanovisku aby byla udělena milost podle návrhu strany. Věc byla prý projednána s rozvahou, z třídního hlediska a bylo také pečlivě uváženo, jakého politického významu se tímto aktem má dosáhnout. Strana je si vědoma nerovnoměrnosti, která jest však způsobena zvláštními poměry, jaké na Slovensku jsou, jednak tím, že se v mnohých případech dosáhlo značných výsledků již vyslovením trestu / zakládání zemědělských družstev, jiný postoj k církevním otázkám/. V důsledku toho je politicky nutné, aby milost byla udělena podle návrhu strany.

Pokud jde o dobu, kdy by měla být milost udělena, bylo dohodnuto, že nejvhodnějším termínem jsou narozeniny generalissima Stalina. Zařídil jsem v III. odboru, aby věc byla do tohoto termínu zpracována.

Některé žádosti jsem pozastavil, prosím Tě, abys je urychleně zpracoval, abychom stihli stanovený termín

Cícha.

[P Ř E P I S]

T a j n ě !

Krajská prokuratura
v Ostravě

V Ostravě dne 3. listopadu 1949

T 13/49

Ministerstvo spravedlnosti (do rukou Dra Vošahlíka)

P r a h a .

**Trestní řízení proti civilním osobám pro činy spáchané ve spojení
s trestními činy duchovních.**

Ref.: Dr. Opěla.

Příl.: 2 – spis T VIII 497/49 okres. soudu Místek a
spis T 499/49 okr. soudu Vítkov.

Na základě ústního příkazu Dr Veselého podávám zprávu o trestních věcech proti civilním osobám pro činy spáchané v souvislosti s trestními činy duchovních:

- 1) U okresního soudu v Místku pod č. j. T VIII 497/49 vede se trestní řízení proti Antonínu Šímovi, který byl rozsudkem ze 27. září 1949 odsouzen, že násilím vytrhl Adolfě Ondrušové výtisky katolických novin [*Katolických novin*] a zranil ji při tom na ruce, chtěje jí zabránit, aby přes zákaz faráře Zdislava Škrabala dne 10. 7. 1949 v Místku kolportovala katolické noviny před kostelem.

Rozsudek není právoplatný a výnosem ministerstva spravedlnosti z 19. 10. 1949 č. 71.902/49 – III/3 **byl mi intimován názor, že trest 8 měsíců těžkého žaláře nepodmíněně je neúměrně nízký.**

Faráři Zdislavu Škrabalovi byl cestou milosti trest 2 1/2 roků těžkého žaláře prominut a obviněný Antonín Šíma si rovněž podal žádost o milost.

Jelikož iniciátorem v případě obviněného Šímy byl farář Škrabal, bylo by též podle názoru veřejných činitelů vhodné postupovati proti Šímovi obdobně jako proti Škrabalovi.

- 2) U okresního soudu ve Vítkově pod č. j. T 499/49 vede se trestní řízení proti Janu Víchovi a spol., že 23. června 1949 ve Vítkově celkem asi 7 osob vniklo do budovy ONV, kde zasedala mimořádná komise, domáhali se tam okamžitého propuštění faráře Zaňky, neuposlechli výzvy k rozchodu, až teprve po dlouhé domluvě předsedy ONV, při čemž ještě pokřikovali, že to, co se děje s kněžími, je lumpárna.

Farář Bohumil Zaňka byl vyšetřován pro čin proti zákonu na ochranu republiky spáchaný tím, že komentoval v kostele pastýřský list. Trestní spisy proti němu byly okresním soudem ve Vítkově odstoupeny státnímu soudu v Praze a není zde známo, zda též faráři Zaňkovi byla udělena milost, či zda v řízení se pokračuje.

Předkládám proto spis proti Janu Víchovi a spol. i se zprávou okresní prokuratury o zamýšleném postupu k rozhodnutí, zda v trestním řízení má být pokračováno.

Veřejní a političtí činitelé, t. j. církevní referent KNV a sekretariát KV KSČ navrhuji, aby řízení proti všem obviněným, tedy proti Janu Víchovi, Otmaru Cihlářovi, Františku Ptáčkovi, Antonínu Binarovi, Otílii Matulové, Emilii Brožkové, Žofii Materové a Marii Ptáčkové bylo zastaveno.

Krajský prokurátor:
[podpis nečitelný]

Stránka ze Seznamu stíhaných osob

37/	Jaroslav Kučera	13.I.1924 zemědělec	šířil poplašné zprávy o tom, kdo podepíše K.A. je exkomunikován	ano	
38/	Mečislav Razík Dr	26.VI.1920 úředník	zúčastnil se ilegálních schůzek katolické akce, popuzoval proti ní a nabádal prý k protistátním činům	ano	
39/	Jaroslav Kříž	20.II.1890 řid. učitel v.v.	nepravdivé zprávy	ano	
40/	Čeněk Šatýánek	5.IV.1906 rolník	rozšiřování pastýřských listů	ano	šloupen
41/	Josef Mika	26.II.1910 rolník	—	ano	
42/	František Remeš	20.VI.1901 kovář	—	ano	
43/	František Mikulík	17.I.1894 rolník	—	ano	
44/	Karel Šváček	22.XII.1905 rolník	—	ano	
45/	Anežka Mikulíková	29.II.1912 v domácnosti	—	ano	
46/	Jan Frydrieh	26.IV.1912 úředník	—	ano	
47/	Karel Vána	18.V.1898 varhaník	četl pastýřský list za faráře	ano	
48/	Rudolf Pavelka	3.II.1930 student	vyvěsil na vrata kostela opsaný exkomunikační dekret	ano	
49/	Antonín Martin Fojtík	12.I.1903 rolník	zúčastnil se sročení v Nedašově Lhotě a ublížil veř. úředníku na těle	výhrada tvého rozhodnutí	uklád. pro děti
50/	Josef Novák	29.IV.1900 rolník	—	—	
51/	Josef Slavík	30.II.1927 rolnický syn	—	—	
52/	Josef Holba ml.	4.X.1919 rolník	—	—	
53/	Jarolím Kolínek	17.V.1889 rolník	—	—	
54/	František Vaculík	14.II.1912 rolník	—	—	

Z p r á v a o průběhu akce milosti civilních osob , proti nimž se vedlo trestní řízení v souvislosti s politickými trestnými činy duchovních.

V Českých zemích bylo vedeno trestní řízení proti civilním osobám v souvislosti s duchovními celkem v 52 trest. případech proti 278 osobám.

V akci milosti civilních osob bylo omilostněno celkem 153 osob ve 28 trest. případech. Z toho bylo celkem na svobodě 151 osoba z 26 trest. případech, ve vazbě byly dvě osoby ve dvou trestních případech.

Uvedené milosti byly projednány jednak s veřejnými činiteli, kteréžto projednání provedli správní krajských prokuratur. Pokud, dle našeho názoru, přicházely osoby v úvahu k udělení milosti, projednal jsem s orgány min. vnitra, a to se s. Danešem, který ve sporných případech si ještě vyžádal stanovisko od s. Zápotockého. Všechny případy ~~xxkixx~~ byly námi omilostněny se souhlasem vnitra.

V 9 hod. předal jsem podepsané návrhy s. Rocházkovi z kanc. pres. republiky, který po předchozím dojednání se s. Railem měl tabulky převzít k podpisu pro pana presidenta.

Cícha.

Hlavní představitelé Církve při jednáních se zástupci státní moci

BERAN Josef, ThDr. (1888–1969)
duchovní římskokatolické církve, arcibiskup, kardinál

Pocházel z učitelské rodiny. Po absolvování gymnázia v Plzni studoval dále v Římě, kde získal doktorát z teologie a v roce 1911 byl vysvěcen na kněze.

Od roku 1917 působil jako profesor pedagogiky a náboženství, od roku 1932 se stává rektorem arcibiskupského semináře v Praze. Ještě před druhou světovou válkou působí jako docent a profesor pastorální teologie na Teologické fakultě University Karlovy. Za heydrichiády v roce 1942 byl zatčen a vězněn v Terezíně a Dachau, kde se setkal s Josefem Plojharem.

V roce 1946 byl ustaven arcibiskupem v Praze. V této své funkci se stal vůdčí osobností sboru ordinářů a řídil jejich činnost v odporu proti nastupující komunistické totalitě. V červnu 1949 byl internován v arcibiskupském paláci v Praze a potom od března 1951 na různých místech v Čechách (Roželov, Růžodol, Myštěves, Paběnice, Mukařov).

Papež Pavel VI. jej v roce 1965 jmenoval kardinálem. Nato mu režim „umožnil“ odjet do Říma, ale bez možnosti návratu. Tam se účastnil posledního zasedání II. Vatikánského koncilu. V Římě také založil náboženské středisko Velehrad, které se významně podílelo na publikační exilové činnosti. Z rozhodnutí papeže, ke kterému měl velmi blízký vztah, byl v roce 1969 pohřben mezi pontifiky v kryptě basiliky sv. Petra v Římě.

Při jednáních se státní mocí po Únoru 1948 odmítal jakékoliv ústupky postupujícímu násilí a útisku.

Po návratu z koncentračního tábora

Želme' Vám i
má Váš
diakon
+ Jan
arcibiskup
přítel

HLOUCH Josef, ThDr. (1902–1972)
duchovní římskokatolické církve, biskup

Byl synem zemědělce v Lipníku u Třebíče. Teologii studoval v Olomouci, kde byl v roce 1926 vysvěcen. Poté působil na Moravě jako kaplan. Doktorem teologie promován v roce 1934, později byl jmenován řádným profesorem teologie na bohosloveckém učilišti v Olomouci.

V červnu 1947 ustanoven papežem Piem XII. českobudějovickým biskupem. I v této službě zůstával stále ve styku s prostými lidmi. Setkával se s nimi osobně nejen na poutích a vizitacích, ale třeba i na fotbalových utkáních.

Po vydání společného pastýřského listu biskupů (15. června 1949) byl internován na biskupství v Českých Budějovicích. Při jednání ordinářů sledoval spíše postoje biskupa Trochty.

V březnu roku 1952 byl na základě trestního výměru držen na utajovaném místě, později internován v Růžodolu, Radvanově a nakonec v Koclířově u Svitav.

Opětného řízení „své“ českobudějovické diecéze se ujal po pražském jaru v červnu 1968.

+ Joseph W. W. W.

TROCHTA Štěpán, ThDr. (1905–1974)
duchovní římskokatolické církve, biskup, kardinál

Z německého koncentračního tábora se vrátil do salesiánského ústavu v Praze-Kobyliších. Odtud byl v září 1947 povolán do Litoměřic jako biskup diecéze, ze které bylo prakticky všechno původní obyvatelstvo odsunuto, kostely i fary devastovány a vykradeny. Nové obyvatelstvo zde ve svobodných volbách roku 1946 volilo z osmdesáti procent Komunistickou stranu Československa. Do svého úřadu biskupa byl tak uveden dne 23. 11. 1947 – v předvečer Února.

Jeho představu o řízení diecéze dobře charakterizuje věta z prvního pastýřského listu: „Vzájemná nedůvěra, která se porůznu v důsledku revolučních poměrů poválečných usadila a která byla snad po mnohé stránce vysvětlitelná, nemůže trvat věčně, musí ustoupit postupně vzájemnému porozumění...“

Odpovědí na jeho úsilí po dosažení dohody (které se později ukázalo omylem) byla vnitřní internace v biskupské rezidenci, ukončená v roce 1953 zatčením a vězněním. Po odsouzení na 25 let odnětí svobody „za velezradu“ poznal věznice Litoměřice – Leopoldov – Ruzyň – Pankrác – Valdice. Z výkonu trestu byl propuštěn na amnestii v roce 1960 pod podmínkou, že nebude vykonávat svůj biskupský úřad. Stal se pomocným stavebním dělníkem, stal se členem „dělnické třídy“, která v té době vládla již téměř na polovině světa.

V roce 1968 se navrátil jako biskup do Litoměřic a o čtyři roky později bylo zveřejněno jeho jmenování kardinálem v roce 1969.

Nejasný zůstává jeho blízký vztah a důvěra k vůdčím osobám proticírkevního boje – k ministrům Čepičkovi a Fierlingerovi, kteří informací od něj využívali a zneužívali v zájmu Strany. O jeho osobu byl zájem také ze strany StB, a s tím souvisí i zápis jména Štěpána Trochty do registru spolupracovníků.

***Dovětek Mons. Františka Radkovského,
římskokatolického biskupa plzeňského:***

Je velmi důležité porozumět dobře minulosti vlastního národa, vlastní země. Jinak totiž nejsme schopni správně pochopit ani její přítomnost, ani odhadovat její budoucí směřování.

Především je třeba poznat údobí našeho národa, která se ukázala zvláště významná a rozhodující. Mezi taková bezesporu patří nástup komunistické moci v polovině 20. století. Po dlouhých téměř padesát let působila komunistická moc na další vývoj nejen v Československu, ale ve spojení s podobným osudem ostatních zemí východní a střední Evropy i na vývoj v celém světě. Tato moc ovlivnila život mnohých, a jistým způsobem na něj působí dosud, protože oněch více než čtyřicet let komunistického násilí a deformací nás všechny hluboce poznamenalo. Nemálo z toho, co tento diktátorský režim pokazil a zničil, se nepodařilo napravit dodnes.

Proto je studie, která se tímto dostává čtenářům do rukou, velmi užitečná. Pouze zdánlivě se týká „úzké problematiky“ působení exkomunikačních dekretů. Ve skutečnosti podrobně sleduje modelovou situaci: zápas římskokatolické církve s komunistickým režimem, který ji vnímal jako překážku pro svou diktátorskou nadvládu a kterou si proto chtěl za každou cenu a jakýmkoli způsobem podřídit či ji dokonce zlikvidovat.

Podobných „nepohodlných“ institucí bylo mnoho. Římskokatolická církev však patřila k největším a s nejsilnějším vlivem, proto byla její plánovaná likvidace velmi podrobně zdokumentována. Díky autorovi studie a jeho trpělivému vyhledávání příslušných dokumentů vystupuje tato „modelová“ situace velmi dramaticky a plasticky; ukazuje lživost a hrůznost komunistického sys-

tému na jedné straně, a na straně druhé velké hrdinství mnohých, kteří při hájení pravdy a svobody zaplatili i cenou nejvyšší.

V současnosti varovným způsobem stále roste počet hlasů odevzdávaných ve volbách komunistické straně. Přitom jde o stranu nepovažující za nutné se od své neblahé minulosti distancovat a využívající krátkosti lidské paměti, která negativní a nepříjemné vzpomínky rychleji potlačuje a ponechává si pouze kladné.

Situace svědčí o tom, že náš národ se jako celek doposud nedovedl vypořádat s vlastní minulostí, jako to kdysi dokázalo Západní Německo s nacismem. I jejich zkušenost však ukazuje, že to nezvládla generace, která se sama provinila, ale že musela nejprve vyrůst generace nacismem nezatížená, která pak kladla vlastním rodičům a dědům nepříjemné otázky, jež vedly ke katarzi.

My jsme ještě komunistické minulosti příliš blízko. Zatím mají u nás převahu generace, které se tímto režimem zkompromitovaly, když nečestně využívaly jeho nespravedlivých nabídek a výhod a nechaly se tímto režimem deformovat.

Blíží se však i u nás doba, kdy generace komunismem nezkompromitované budou moci přispět ke katarzi celé společnosti. Je proto velmi důležité v zájmu pravdy a spravedlnosti tyto tragické věci z minulosti připomínat, a tím pomoci starším, ale především mladším generacím minulost poznat a poctivě se s ní vypořádat. Doufejme, že se tento nutný očistný proces úspěšně završí, a že mu současná silná komunistická strana – tato dědička neblahé minulosti – nebude moci zabránit.

Výběrový slovníček pojmů

Acta Apostolicae Sedis – „Akta Apoštolského stolce“, úřední věstník papežského stolce

blasfemie – urážení, znevažování něčeho, co je hodno velké úcty, rouhání

dispenz – úleva od nějaké povinnosti, prominutí, osvobození (od něčeho)

encyklika – okružní list papeže adresovaný biskupům a určený k veřejnému čtení věřícím

episkopát – sbor biskupů

excurrento – správa neobsazené farnosti odjinud

heftling (slang.) – politický vězeň (za nacismu)

chargé d'affaires – diplomatický zástupce pověřený u ministra zahraničních věcí

in pectore – „v srdci“, tj. zatím neveřejně

kapitulní vikář – duchovní zastupující v období uprázdnění biskupského stolce ordináře

kongrua – nejnižší příjem duchovního ve veřejné duchovní správě zajištěný zákonem

konsekrace – svěcení na biskupa

konzistoř – 1. poradní sbor papeže a biskupů; 2. biskupská kancelář

legát – zplnomocněný papežský vyslanec

licenciát – osoba, která dosáhla licenciátu (tj. středního stupně akademické hodnosti)

monsignore – čestný titul římskokatolického duchovního udělovaný papežem

ordinariát – úřad a sídlo ordináře, obv. diecézního biskupa

ordinář – diecézní biskup

papežská kurie – soubor nejvyšších vatikánských úřadů, tribunálů a kanceláří

papežský internuncius – řádný diplomatický zástupce papežské stolice na úrovni vyslance

persona non grata – nevítaná, nežádoucí osoba

sedisvakance – období, kdy je neobsazen papežský nebo biskupský stolec

schizma – rozkol

solideo – kulatá čepička vyšších katolických hodnostářů (papeže, kardinálů, biskupů aj.)

suspenze – 1. dočasné zproštění úřadu, funkce, zbavení hodnosti; 2. dočasné zrušení platnosti něčeho

vikariát – církevní správní obvod, část diecéze

Seznam zkratek

- a – agent
a. č. – archivní číslo
a. j. – archivní jednotka
AACP – Acta Archiepiscopalis Curiae Pragensis
ACEB – Acta Curiae Episcopalis Brunensis
aj. – a jiné
AMV – Archiv Ministerstva vnitra
apod. – a podobně
APÚ – Arcibiskupské pastorační ústředí
atd. – a tak dále
aut. – autor
AV NF – akční výbor Národní fronty
AZ – agenturní záznam
c. d. – citované dílo
ČČS – Církev československá
CIC – Counter Intelligence Corps (zpravodajská služba armády USA)
CIC (též CJC) – Kodex kanonického práva
CMBF – Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta
č. – číslo
čj. – číslo jednací
ČKD – Českomoravské strojírny Kolben a Daněk
čl. – článek
ČR – Česká republika
čs. – československý
ČSFR – Československá federativní republika
ČSL – Československá strana lidová
ČSLA – Československá lidová armáda
ČSM – Československý svaz mládeže
ČSR – Česká socialistická republika, Československá republika
ČSSR – Československá socialistická republika
D – důvěrník
des. – desátník
Dr., dr. – doktor
f. – fond
FMV – Federální ministerstvo vnitra
FPS – Federální policejní sbor
GŘ – generální ředitelství
hl. m. – hlavní město
HM – Hlinkova mládež
HS StB – Hlavní správa Státní bezpečnosti
HSLs – Hlinkova slovenská ľudová strana
IDC – ideodiverzní centrum
ing. – inženýr
JOC – Sdružení křesťanské mládeže ve Francii (Jeunesse ouvrière chrétienne)
JUDr. – doktor práv
k. – karton, krabice
KA – Katolická akce

KAN – Klub angažovaných nestraníků
KB – konspirační byt
KCT – krajský církevní tajemník
Kčs – koruna československá
KDS – Křesťanskodemokratická strana
KGB – Komitét gosudarstvennoj bezopasnosti (Výbor státní bezpečnosti)
KN – Katolické noviny
KNV – krajský národní výbor
KPR – Kancelář prezidenta republiky
kpt. – kapitán
KS MV – krajská správa Ministerstva vnitra
KS SNB – krajská správa Sboru národní bezpečnosti
KSČ – Komunistická strana Československa
KSS – Komunistická strana Slovenska
KTS – kandidát tajné spolupráce
KV – krajský výbor
LT – Litoměřice
m. r. – minulého roku
MěNV – městský národní výbor
měs. – měsíčně
MHKD – Mírové hnutí katolického duchovenstva
mjr. – major
ml. – mladší
MNV – místní národní výbor
Mons. – monsignor
Msgre – monsignor
MŠVU – ministerstvo školství, věd a umění
MUDr. – doktor veškerého lékařství
MV – ministerstvo vnitra
MV ČR – Ministerstvo vnitra České republiky
MZA – Moravský zemský archiv
MZV – ministerstvo zahraničních věcí
n. p. – národní podnik
NA – Národní archiv
náč. – náčelník
např. – například
nar. – narozen
ndp., nejdp. – nejdůstojnější pán
NDR – Německá demokratická republika
NF – Národní fronta
NO – nepřátelská osoba
npor. – nadporučík
nrap. – nadpraporčík
NPT – nápravně pracovní tábor
nstržm. – nadstrážmistr
NTS – Národní pracovní svaz (Narodnyj trudovyj sojuz)
O StB – oddělení Státní bezpečnosti
O VKR VÚ – oddělení Vojenské kontrarozvědky vojenského útvaru
o. s. – odnětí svobody
OASS MV – odbor archivní a spisové služby Ministerstva vnitra

obž. – obžalovaný
 OCT – okresní církevní tajemník
 odb. – odbor, odborný
 odd. – oddělení
 odst. – odstavec
 okr. – okres, okresní
 ONV – okresní národní výbor
 OO – obvodní oddělení, okresní oddělení
 OPV – oddělení pasů a víz
 OS – osobní svazek
 OUN – Organizace ukrajinských nacionalistů
 OV – okresní výbor
 P. – páter (římskokatolický kněz)
 PB – propůjčený byt
 PO – prověřovaná osoba
 por. – poručík
 pozn. – poznámka
 pplk. – podplukovník
 ppor. – podporučík
 pprap. – podpraporčík
 prap. – praporčík
 prof. – profesor
 PS – Pohraniční stráž
 PS VB – Pomocná stráž Veřejné bezpečnosti
 PTP – pomocný technický prapor
 PÚV – předsednictvo Ústředního výboru (KSČ)
 PVO – preventivně výchovné opatření
 r. – rok
 r. č. – registrační číslo
 RA – Rudá armáda
 resp. – respektive
 RP – sbírka registračních protokolů
 rtn. – rotný
 ř. k. – římskokatolická
 ŘKC – římskokatolická církev
 ŘO – řídicí orgán
 S – správa, signální
 S FMV – správa Federálního ministerstva vnitra
 S SNB – správa Sboru národní bezpečnosti
 S StB – správa Státní bezpečnosti
 s. – soudruh
 s. – stránka
 Sb. – Sbírka zákonů
 SBS – Svaz bojovníků za svobodu
 SDB – Societas Don Bosco (saleziánský řád)
 SEO – statisticko-evidenční oddělení
 SKD PIT – Sdružení katolického duchovenstva Pacem in terris
 sl. – služební
 SN – Sněmovna národů
 SNB – Sbor národní bezpečnosti

SNR – Slovenská národní rada
SP – Státní prokuratura
SPO – svazek prověřované osoby
SR – starší referent
SRN – Spolková republika Německo
SRS – starší referent specialista
SSM – Socialistický svaz mládeže
SSSR – Svaz sovětských socialistických republik
StB – Státní bezpečnost
str. – stránka
stržm. – strážmistr
SÚC – Státní úřad pro věci církevní
sv. – svazek
svob. – svobodník
tab. – tabulka
ThDr. – doktor teologie
ThLic. – licenciát teologie
tr. – trestní
tr. z. – trestní zákon
TS – tajný spolupracovník
tzn. – to znamená
tzv. – takzvaný
ÚAV NF – Ústřední akční výbor Národní fronty
ÚDV – Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu
UK – Univerzita Karlova
UL – Ústí nad Labem
ÚNV – ústřední národní výbor
ÚV – ústřední výbor
ÚV KSČ – Ústřední výbor Komunistické strany Československa
ÚZSI – Úřad pro zahraniční styky a informace
VB – Veřejná bezpečnost
VKR – Vojenská kontrarozvědka
VSRS – vedoucí starší referent specialista
VŠ – vysoká škola
VÚA – Vojenský ústřední archiv
VVP – vojenský výcvikový prostor
zál. – záloha
ZDŠ – základní devítiletá škola
ZNV – zemský národní výbor
ZO KSČ – základní organizace Komunistické strany Československa
ZVS – základní vojenská služba
ŽNO – Židovská náboženská obec

Jmenný rejstřík

A

Adamec, Pavel, 17
 Adámek, Jarolím, 73
 Andrš, Eduard, 26, 80, 86
 Arnold, Jan, 58
 Aubrecht, Jan, 58
 Audy, Antonín, 14, 23

B

Babylonský, Arnold, 305
 Bača, Štefan, 340
 Báčová, Ludmila, 368
 Bahník, Jan, 14, 20, 23, 24, 84
 Baláž, Alexej, 16, 24
 Baláž, Jozef, 305
 Baláž, Ludevít, 340
 Baloun, Jan, 78
 Baněk, Jaroslav, 335
 Baránek, Konrád, 335
 Bareš, Gustav, 207, 218, 251, 269, 272, 273, 291
 Bárta, duchovní, 313
 Basler, Jindřich, 176
 Bašťovanský, Štefan, 251, 269, 272, 273, 291,
 Bebnár, duchovní, 341
 Bečvář, Jan, 25, 26, 38
 Bedrna, Jan, 42
 Bejcsay, Tibor, 45
 Bělohav, Josef, 26, 27
 Benčí, Imrich, 305
 Benda, Ladislav, 10, 18, 19
 Beneš, Edvard, 94, 103, 137, 339
 Beneš, Josef, 17, 101, 102, 215, 282
 Beran, Josef, 3, 6, 25, 91–111, 113–128, 130, 131, 135–139, 143, 144, 150, 151, 159, 165, 191, 195, 200, 202, 206, 208–212, 214, 216, 220–222, 225, 227, 234, 235, 238, 239, 242, 265, 270, 271, 273, 280–282, 284, 285, 292, 293, 296, 335, 356, 382, 383, 406, 407, 409, 410, 412, 413
 Berger, Vlastimil, 74
 Berka, Karel, 27
 Bezděk, Milan, 27

Bezpapec, František, 335
 Bieles, Ján, 305
 Bilke, Leopold, 335
 Binar, Antonín, 379
 Bindač, Arnošt, 59, 71, 72
 Blecha, Jan, 88
 Boháč, Josef, 79
 Boháč, Zdeněk, 130
 Bohdal, Bedřich, 348, 353
 Bohdan, duchovní viz Bohdal, Bedřich
 Bohuš, Vincent, 305
 Bor, redaktor ČR, 352
 Borecký, L., 42
 Bosáček, Václav, 335
 Boukal, Jan, 143
 Boullier, Jean, 167
 Boura, Zdeněk, 41
 Brabec, Miroslav, 72, 73
 Bradna, Antonín, 63
 Brandebur, Josef, 340
 Brauchner, Petr, 88
 Brežný, Vladimír, 305
 Broš, Štefan, 76
 Brožková, Emilie, 379
 Brožová, Ludmila, 33
 Brůžička, Alois, 367
 Břečková, Eliška, 14
 Bublová, Emilie, 16
 Budínský, Jaroslav, 73
 Buchar, Josef, 77
 Buchnia, duchovní, 313
 Buchta, Josef, 27, 28, 262
 Bula, Jan, 151
 Bulva, František, 192, 367
 Bulvová, Jaruše, 192, 367
 Burian, Jan, 14
 Burýšek, Václav, 34

C

Cabadaj, Štefan, 76
 Casaroli, Agostino, 102, 120, 121, 122, 124, 125
 Cecavová, Františka, 365
 Cihlár, Otmar, 379
 Cícha, Mil., 177, 192, 193, 358, 380, 381,
 Cikler, Zdeněk, 61
 Cikrle, Vojtěch, 82

Císař, Čestmír, 125
Clementis, Vladimír, 140, 145, 207, 210,
212, 213, 218, 226, 233, 251, 269, 272,
273, 280, 289, 291, 292, 293, 294
Cuhra, Jaroslav, 125
Cukr, Josef, 28, 29, 30
Cyrani, František, 46
Czuczer, František, 340

Č

Čárský, Jozef, 107
Čep, Jan, 213
Čepička, Alexej, 99–101, 103–106, 108,
110, 130, 135–138, 140, 141, 143–146,
148, 151, 156, 161, 162–164, 167, 168,
170, 174–177, 192, 195, 196, 200, 201,
207, 208, 210–214, 218, 220, 223, 226,
233, 242, 251, 269, 272, 273, 280, 283,
286, 289, 291, 293, 294, 296, 299, 344,
386, 407, 411, 414
Černocký, Bohuslav, 148, 163, 227, 228,
240, 254, 274
Černý, František, 33
Černý, Václav, 30, 128, 186
Červ, Václav, 33
Červenka, František, 366
Červenka, Josef, 30
Červinka, Václav, 31
Česal, František, 368
Češelský, Josef, 18
Čimbura, Eman, 58
Čížek, Karel, 29, 59
Čudaj, student, 340
Čuj, Emil, 305
Čulík, Antonín, 143
Čunát, Jiří, 62
Čuřík, Jaroslav, 32

D

Dabrowski, Antonín, 14, 21
Daneš, MV, 193, 381
Danišovič, Antonín, 32
David, Václav, 207, 218, 251, 269, 273,
291
Demény, Jan, 340
Děrner, Rudolf, 336
Dítě, Rudolf, 366
Dobeš, Antonín, 372

Dobiáš, Josef, 33, 134
Dolanský, Jaromír, 207, 218, 251, 269,
272, 273, 291
Doležal, Jiří, 43
Dolista, Josef, 33, 34
Dominik, Antonín, 355
Dörner, Rudolf, 143
Drbola, Václav, 151
Dubček, Alexander, 127
Duchoň, Jaroslav, 65, 66, 67
Dunaj, Stanislav, 25, 63
Ďurčanský, Ferdinand, 341
Ďuriš, Július, 155, 207, 218, 251, 269,
272, 273, 291
Dušek, Jan, 59
Dušek, Josef, 34, 35
Dvořáček, Leopold, 35
Dvořák, Antonín, 35, 143
Dvořák, Václav, 35, 36, 37, 42
Dyčková, Josefa, 369

E

Ebr, Jaroslav, 60
Eltschkner, Antonín, 94
Enderle, Stanislav, 336
Engelhart, Jiří, 14
Engels, Bedřich, 166, 264, 310
Erban, Evžen, 164, 207, 218, 251, 269,
272, 273, 291

F

Faistl, Alois viz Fajstl, Alois
Fajstl, Alois, 170–173, 178, 189, 198, 262,
318, 319, 321–323, 326, 327, 331, 345
Faltejsek, Josef, 37
Feješ, Ján., 352
Felcman, J., 141, 146, 154, 167, 332
Fexa, Jan, 37
Fiala, Josef František, 148, 154, 163, 209,
227, 240, 245, 248, 249
Fiala, Karel, 47
Fibířová, Irena, 16, 20
Fierlinger, Zdeněk, 140, 145, 207, 218,
226, 233, 251, 269, 272, 273, 280, 282,
294, 386
Filip, Milan, 10
Filipec, Kamil, 262
Filipec, Václav, 40

Fingerland, Antonín, 34
 Fingerlandová, Alena, 34
 Fingerlandová, Anna, 34
 Fingerlandová, Helena, 34
 Fišl, Arnošt, 73
 Fleiberk, Zdeněk, 37
 Flek, Bohumil, 228
 Fojtík, Martin, 380
 Frank, Josef, 158, 207, 218, 251, 266, 269, 272, 273, 291
 Freiman, Josef, 16
 Frejka, B., 303
 Frgal, Karel, 190, 337
 Friml, Petr, 75
 Frydrieh, Jan, 380
 Funk, Theodor, 175, 184, 185, 190, 199, 345–347
 Fusek, František, 333
 Fusek, Josef, 333

G

Gajdošík, Jozef, 306
 Gajzler, Václav, 14, 20
 Geminder, Bedřich, 207, 218, 251, 269, 273, 291
 Genrt, Pavel, 38, 43
 Gero, pover. spravodlivosti, 376, 380
 Gerold, Jiří, 48
 Glaskov, Nikolaj, 168
 Gojdič, duchovní, 294
 Gottwald, Josef, 56
 Gottwald, Klement, 94, 101, 103, 104, 108, 110, 116, 138, 140, 142, 144–146, 148, 151, 160, 196, 201, 207, 209, 218, 220, 225, 227, 242, 244, 245, 251, 269, 271–273, 291, 293, 296, 407, 411, 414
 Gregor, Antonín, 207, 218, 251, 269, 272, 273, 290, 291
 Gregorovič, Jozef, 306
 Guľa, Marián, 22

H

Habán, Petr Metod, 176, 177, 349
 Habřina, Raimund, 303
 Hadraba, Miloš, 17
 Hájek, Miloslav, 35
 Hála, František, 93
 Halámek, Miloš, 370

Hampejs, Bedřich, 63
 Hanák, Antonín, 303
 Hanauerová, Angelika, 118
 Hanko, Josef, 340, 342
 Hartl, Josef, 367, 368
 Hauf, Vlastimil, 17
 Havelka, F., 141
 Havelka, Josef, 336
 Havelka, Milan, 68
 Heinz, Josef, 76
 Helikar, Josef, 25, 38, 39
 Hendrich, Josef, 31, 39, 77, 133
 Hendrych, Jiří, 124, 140, 145, 146, 226, 229, 233, 280, 283, 293, 294
 Hermann, Josef, 366
 Heydrich, Reinhard, 92
 Hitler, Adolf, 345, 346
 Hlad, Ladislav, 70, 122, 336
 Hladík, Dušan, 82
 Hladík, Jiří, 40
 Hladký, Antonín, 40, 41
 Hlaváček, V., 33
 Hloch, Bronislav, 47
 Hlouch, Josef, 28, 118, 123, 162, 169, 200, 226, 295–297, 384, 385
 Hlouch, Václav, 41
 Hnátek, Xaver, 34
 Hnulík, B., 49
 Höfler, Václav, 51
 Holakovský, Václav, 73, 74
 Holaň, Zdeněk, 62
 Holba ml., Josef, 380
 Holba, Rudolf, 370
 Holdoš, Ladislav, 163, 240, 280
 Holec, Pavel, 69
 Holer, Josef, 40
 Holík, Augustin, 74
 Holoušek, Ladislav, 44
 Holý, F., 33
 Homola, s., 313
 Hopko, Vasil, 122
 Horák, Alexander, 137, 154, 162, 227, 240, 289
 Horák, Werner, 41, 42
 Houska Miroslav, 281
 Houžvička, Bohumil, 190
 Hrbatý, Eduard, 42, 43, 46
 Hřeško, Josef, 341
 Hric, Jozef, 306
 Hrnčal, ONV Litomyšl, 319

Hromada, Josef, 341
Hromadník, Josef, 59
Hruban, s., 158, 266, 267, 268
Hrubčík, Jan, 333
Hrubý, Vladimír, 45, 46
Hruška, František, 77
Hrůza, Jaroslav, 339, 370
Hrůza, Karel, 120–124
Hrůza, Vladimír, 370
Hřebejk, Ondřej, 79
Hub, František, 141, 164, 167, 169, 332
Hubert, duchovní, 313
Hudeček, s., 293
Hus, Jan, 345
Husek, Matěj, 366
Huťař, Václav Alois, 185–187, 191
Hysk, Alois, 51, 52

Ch

Chruščov, Nikita Sergejevič, 119
Chudoba, Bohdan, 78, 79
Chvojka, Jan, 59

I

Izakovič, Alexej, 341

J

Jáchym, Miloslav, 14, 21
Jabl, Zdeněk, 14
Jakubec, duchovní, 337
Jalovecký, Václav, 336
Jan Pavel II., 53, 83, 102, 103
Jan XXIII., 53, 102, 119, 120, 121
Jančár, Ignác, 306
Janda, Metoděj, 303
Janeček, A., 303
Janečko, Ján, 341
Jankovcová, Ludmila, 207, 174, 218, 251,
269, 272, 273, 291
Janotová, Růžena, 303
Janouš, Stanislav, 79
Jára, Václav, 16
Jarath, Vladimír, 184
Jarolímek, Bohuslav, 91
Jaroš, Oldřich, 25, 29
Javůrek, duchovní, 313
Jedlička, Vladimír, 43

Jelínek, František, 19
Jenčová, Iris, 16
Jeřábek, Josef, 74
Jilemnický, Peter, 233
Jindra, František, 16
John, Oldřich, 140, 207, 210, 212–214,
218, 251, 272, 273, 291
Jonáš, Josef, 67
Juhášová, Ilona, 14
Jurčík, Miroslav, 74, 75
Just, Josef, 336

K

Kabát, Jiří, 43
Kabátek, Antonín, 336
Kabeš, Jaroslav, 251, 269, 272, 273, 291
Kajpr, Adolf, 91
Kaláb, Zdeněk, 29, 59
Kalavský, Pavol, 76, 77
Kalousek, Jaroslav, 262
Kaňák, Karel, 179
Kaňák, Štěpán, 59
Kaňákovi, manželé, 179
Kaplan, Karel, 104–106, 108–110, 112,
115, 116, 119, 121, 123, 124, 139
Kaplanová-Miklasová, Elena, 16
Kapuš, Jaroslav, 88
Karásek, Bohumil, 34
Karec, Josef, 262
Kareš, MV, 321
Kášek, K., 93
Kašpar, Jaroslav, 59, 71
Kašpar, Karel, 91
Katzner, Václav, 372
Kavan, Richard, 16, 23
Kejdana, Pavel, 38, 43, 44
Khodl, Alois, 59
Kindermann, Emanuel, 77, 337
Kindl, Miroslav, 18
Klapuch, František, 262
Klčo, Josef, 341
Klčo, Michal, 342
Klein, duchovní, 361, 363
Klein, František, 14
Kliment, Augustin, 207, 218, 251, 269,
272, 273, 291
Kliment, náčel. věz., 185
Klos, Karel, 177, 178, 192, 199, 353
Klusoň, Václav, 44

Kmet'ko, Karol, 96
 Knajzlová, ÚV KSČ, administr., 217
 Knížek, Jiří, 49
 Knajzlová viz Knajzlová
 Knotte, s., 241
 Kocábek, Josef, 34
 Kocman, František, 44
 Kocourová, Eliška, 35
 Koderá, Vojtěch, 77, 78, 129, 131, 132
 Kolář, Bohumil, 63
 Kolář, Oldřich, 44, 45
 Kolínek, Jarolím, 380
 Komandela viz Komandera
 Komandera, Rudolf, 341, 343
 Konáš, František, 174, 331
 Konečná, Jarmila, 369
 Konečný, Alois, 337
 Koníček, Jiří, 17
 Kopecký, Miroslav, 337
 Kopecký, Václav, 101, 104, 109, 140, 143,
 145, 148, 149, 152, 196, 207, 210, 212–
 214, 216, 218, 226, 233, 245, 247, 251,
 264, 269, 272, 273, 280, 282, 291, 293,
 294, 407, 411, 414
 Kopřiva, Ladislav, 207, 218, 251, 269,
 272, 273, 291
 Kopřivová, Josefa, 364, 365
 Korbuly, Pavol, 76
 Kostiha, Stanislav, 14
 Košek, Petr, 18
 Košnar, Miloslav, 120, 124
 Kotek, Stanislav, 61
 Kothaj, Petr, 45, 46
 Koukl, Josef, 17, 24, 39, 83, 84
 Kouřil, CČS, 164
 Koutný, František, 84
 Kováč, Ján, 19
 Kovalová, Marie, 62
 Kovařík, Ladislav, 85
 Kovařík, Otto, 77
 Kozár, Jan, 17, 20, 46
 Kozma, Damián, 306
 Krajčír, František, 207, 218, 251, 269,
 272, 273, 291
 Krátký, Jaroslav, 62
 Kratochvíl, Petr, 18
 Kraus, Stanislav, 306
 Krboň, Jan, 306
 Krehan, Josef, 55
 Krejčí, duchovní, 356

Krejčí, Iša, 303
 Krémer, Jan, 342
 Kristejn, Bohumil, 303
 Krosnář, Josef, 207, 218, 251, 269, 272,
 273, 291
 Kříž, Jaroslav, 373, 380
 Křížek, Jan, 46, 47
 Kuba, Tomáš, 47
 Kubáněk, Oldřich, 25, 63
 Kubát, František, 47
 Kubiček, Ladislav, 47, 48
 Kubiček, Petr, 48
 Kubík, Miroslav, 49
 Kučera, František, 337
 Kučera, Jaroslav, 371, 380
 Kučerová, Marta, 16
 Kuděj, Jiří, 303
 Kudr, K., duchovní, 354
 Kujan, Josef, 50
 Kuška, Josef, 132
 Kutáč, Jan, 85
 Kutal, František, 228
 Kvičala, Stanislav, 176
 Kylar, Josef, 337, 355
 Kynský, Josef, 75
 Kyselý, Josef, 306

L

Lacko, Gejza, 306
 Lachman, Jan, 14
 Lai (?)ert, GR pošt, 266
 Laicha, Petr, 342
 Lamichová, Anna, 303
 Langoš, Ján, 15
 Langr, Stanislav, 78, 79
 Láska, Josef, 307
 Laurinec, Josef, 342
 Lazárek, Václav, 10, 17, 18, 21
 Lazík, Ambrož, 143
 Lekavý, Petr, 79
 Lenárt, Jozef, 123
 Lenčíková, 340
 Lenin, Vladimír Iljič, 264, 310
 Lev XIII., 302
 Lihotský, Pavel, 342
 Líkař, František, 73
 Linga, Václav, 14
 Liskovec, Karel, 73
 Liva, Ottavio de, 115, 173

Lomský, s., 314
Lopour, Ladislav, 51, 52
Lorenc, CČS, 164
Ludín, Jan, 190, 199, 313, 337, 359
Ludrovská, Marie, 76
Ludvík, František, 94
Lukačevič, Jozef, 137, 154, 163, 227, 228, 240, 289
Lukačovič Jozef viz Lukačevič Jozef
Lukavský, Karel, 73
Luňáčková, Marie, 93, 114, 115, 118

M

Macínka, Vladimír, 353
Mádr, Oto, 167
Mach, Ladislav, 14
Machač, duchovní, 313
Machová, Jindra, 12
Maixner, Artur, 213
Maleček, Bohuslav, 14
Málek, Jiří, 10
Malý, Ladislav, 151, 173
Malý, Ladislav, JUDr., 173
Maňásek, Miroslav, 50
Mandl, Antonín, 234
Mára, Jan, 148, 163, 228, 240, 282, 295
Marek, Milan, 57, 74
Marouš, Luboš, 65
Marshall, George, 212
Martinů, Vojtěch, 132
Marx, Karel, 166, 264, 310
Maryška, Zdeněk, 16, 18, 50
Mastil, František, 338
Matějková, Milada, 14
Materová, Žofie, 379
Matocha, Josef Karel, 103, 108, 136, 166, 198, 208, 222, 226, 234, 244, 309
Matulová, Otilie, 379
Matura, Josef, 51
Matušinská, Ludmila, 73
Matuška, Josef, 81
Matýsek, František, 174, 333
Mayer, Jakub, 85, 86
Mayer, Miroslav, 61
Mazal-Gerlach, Josef, 353
Melan, Mojmir, 51
Melichar, Ladislav, 46
Michal, Václav, 183, 184, 186, 321
Mika, Josef, 380

Mikeš, Pavel, 26
Miklík, Josef, 77
Mikula, Felix, 343, 356
Mikulík, František, 192, 380
Mikulíková, Anežka, 380
Minčíč, Juraj, 24
Mindszenty, Jozef, 120, 212
Moc, Jaroslav, 191
Mokrý, Bernard, 132
Molitor, s., 340
Molkup, Václav, 164, 174, 198, 328
Mollik, Zdeněk, 294, 303
Montini, Giovanni Batista viz Pavel VI.
Moravcová, Emilie, 16
Morozov, Jaroslav, 16
Mudruňka, Jaroslav, 17
Mukan (?), MS, 320
Muncar, Karel, 303
Mussolini, Benito, 345
Muška, Jozef, 306
Mykiska, Antonín, 178

N

Nagy, Jozef, 306
Najman, Miloslav, 59
Navrátil, František, 178, 179, 180, 182
Navrátilová, Štěpánka, 179, 180
Nebojsová, Milada, 369
Nedvěd, Ladislav, 18
Nejedlý, Zdeněk, 94, 152, 207, 218, 245, 251, 264, 272, 273, 280, 282, 291, 294
Nekuda, Jan, 17
Němec, Jan, 16, 88
Němec, Josef, 338
Němec, Petr, 51
Němečková, Marcela, 17, 20, 54
Neuman, Štefan, 342
Niederle, Jan, 304
Nižňanský, Josef, 51
Nosek, Martin, 190
Nosek, Václav, 69, 110, 207, 218, 251, 269, 272, 273, 291
Novák, CČS, 164
Novák, Emil, 84
Novák, František, 16, 86
Novák, Josef, 380
Novosad, Jaroslav, 7, 52, 131
Novosad, Jaroslav, kněz, 51, 52
Novosad, Josef, 176, 199, 350, 351

Novotná, Zdeňka, 55
 Nový, Vilém, 207, 218, 251, 269, 272,
 273, 291

O

Obršlík, Josef, 304
 Obruč, Lubomír, 373
 Obruča, Lubomír, 81
 Olexa, Luděk, 49
 Oliva, Eduard, 133
 Ondrušová, Adolfa, 378
 Opatrný, Bohumil, 282
 Opěla, dr., 378
 Opletal, František, 52
 Opletal, Jan, 92
 Orálek, Jakub, 372
 Otčenášek, Karel, 17, 20, 53, 54, 66, 75
 Oudes, Václav, 11

P

Paclík, František, 172, 323
 Paclíková ml., Žofie, 323
 Paclíková, Žofie, 171, 172, 318, 319, 322,
 323,
 Pagáč, Robert, 306
 Pařil, František, 151
 Patejdl, s., 314
 Patschová, Zdeňka, 78
 Paul VI., viz Pavel VI.
 Pavel VI., 102, 121, 123, 125, 126, 127,
 382, 407, 410, 413
 Pavelka, Emil, 183
 Pavelka, Jozef, 76
 Pavelka, Rudolf, 380
 Pavlas, Josef, 54
 Pavlas, Vladimír, 17
 Pavlovský, pover. spravodlivosti, 376, 380
 Pekárek, Alois, 338
 Pekárek, Milan, 18
 Petera, Rostislav, 228
 Petr, Alois, 136, 143, 289
 Petr, Antonín, 78
 Petrák, Petráš, totožná osoba, 340, 342
 Petrucha, Josef, 338
 Petružela, František, 338
 Petřík, Karel, 42
 Pieschová, učitelka náboženství, 336
 Pícha, Mořic, 94

Pijáček, Antonín, 366
 Pik, Jaroslav, 10
 Píka, Heliodor, 251
 Pilarčík, Štefan, 88
 Pinc, Václav, 79
 Pípal, Václav, 10, 12, 13, 21, 66
 Pirný, Tomáš, 54, 55
 Pitra, Stanislav, 73
 Pius X., 107
 Pius XI., 92, 248, 302
 Pius XII., 53, 91, 102, 107, 116, 129, 172,
 180, 279, 300, 301, 324, 326, 384, 407,
 410, 413
 Plachý, Jiří, 3, 5, 34, 129, 406, 407, 409,
 410, 412, 413
 Plhal, Ferdinand, 55, 56
 Plojhar, Josef, 94, 101, 102, 104, 105, 108,
 117, 137–139, 142, 154, 163, 202, 209–
 211, 214, 218, 227, 238, 239, 240, 245,
 249, 289, 382
 Podčepický, Vladimír, 186
 Pohl, Jan, 56, 57, 131
 Pojezdny, Stanislav, 304
 Poláček, JUDr., 185
 Polák, Karel, 58
 Polák, Ladislav, 304
 Polák, Pavel, 277, 306
 Polanský, Dionysius (též Dionýsus) 233,
 283, 304
 Pořízek, František, 365, 366
 Pöser, Ludvík, 54
 Pospíšil, Václav, 14
 Poul, Josef, 78, 79
 Pour, duchovní, 356
 Pozdech, Augustin, 199, 361, 362
 Prečan, Leopold, 96
 Prey, Rudolf, 57, 59
 Prchal, Rudolf, 45, 57
 Procházka, KPR, 381
 Procházka, učitel náboženství, 274
 Prokeš, Antonín, 304
 Protiva, Josef, 80
 Přádný, Jindřich, 33
 Ptáček, František, 379
 Ptáčková, Marie, 379
 Ptáčník, Josef, 80
 Pujman, Ferdinand, 304
 Purnoch, Jiří, 69
 Putník, Jiří, 362, 363

R

Rabas, František, 25, 38, 129, 130, 132, 134
Ráček, Blažej, 248
Radkovský, František, 388
Radouchová, Jaroslava, 100
Rais, Štefan, 381
Rázek, Adolf, 3, 146, 157, 200, 407, 410, 414
Razík (i Razik), Mečislav, 118, 192, 373, 380
Remeš, František, 380
Resl, Josef, 191
Richter (i Richtr), Hugo, 78, 173, 177, 321
Ritter, Saverio, 94, 213
Rob, Jan, 58
Rödig, Josef, 76
Roh, Antonín, 338
Roháč, CČS, 164
Rolenc, Vladimír, 367
Románek, Josef, 167
Rössler, Benno, 58
Roziňák, Štefan, 306
Rudolf, František, 331
Ruisl, Klement, 44, 57, 58, 59
Rychtařík, František, 25

Ř

Řehák, E., 304
Řechka, Jindřich, 338
Řezáč, František, 82
Řezník, Oldřich, 47
Říha, Václav, 8, 9
Říský, Drahošlav, 59, 60, 71

S

Saller, Jaroslav, 60, 61
Samec, Václav, 364, 365
Santi, dr. viz Segni, Msgre
Sauer, Stanislav, 37
Sedláček, Josef, 304, 356
Sedláček, JUDr., 186
Sedláček, Václav, 65, 80
Segni, Msgre., 143
Seidl, Roland, 29
Scheybal, Jaroslav, 79, 186
Schmid, Hermann, 61, 62

Schönbornová, Anna Marie, 61, 62
Schuster, Jan, 73
Schwach, duchovní, 343
Siegl, Vladimír, 33, 34
Sikyta, Václav, 62, 63
Sinaj, Ján, 306
Sitte, duchovní, 313
Sklenár, Anton, 306
Skoupý, Karel, 118, 122, 123, 136
Skřápek, František, 365, 366
Skřivan, Jan, 56
Skůra, Emil, 132
Slabý, Václav, 11
Slánský, Rudolf, 116, 141, 153, 154, 159, 161, 168, 173, 207, 218, 241, 251, 269, 272, 273, 277, 291
Slavík, Josef, 380
Slipyj, Josif, 119
Slodička, Jan, 343
Smejkal, František, 354
Smejkal, Karel, 370
Smištit, František, 85
Smola, Bohumil, 11, 12, 17, 23, 25–27, 30, 31, 38, 39, 43, 64, 69, 75, 82
Smrčina, Jan, 79
Smrečanský, Viliam, 306
Smrkovský, Josef, 207, 218, 251, 269, 272, 273, 291
Smutný, duchovní, 361, 363
Sobek, Ludvík, 177, 355
Součková, Anna, 29, 59
Soukup, Ladislav, 339
Soukupová, Olga, 304
Spevár, František, 343
Sporer, Antonín, 16
Stalin, Josif Vissarionovič, 119, 264, 340, 380
Starek, Jaroslav, 366
Starý, Jaroslav, 9
Stehlík, Antonín, 117, 124
Stehlíková, Marie, 364
Straka, Josef, 364
Strnad, Miroslav, 52
Strnadová, ÚV KSČ, administr., 209
Ströfel, Václav, 191
Sucharda, Jiří, 88
Suchomel, Jaroslav, 157
Surányová, Sára, 306
Sušil, František, 261
Svatek, Jan Hroznata, 63

Svikruha, Štefan, 306
 Svoboda, Ludvík, 93
 Svobodová, Anna, 78
 Sýkora, Jindřich, 10, 13, 14, 20, 21, 23,
 29, 31, 46, 50, 54, 56, 66, 67

Š

Šáňa, Václav, 78
 Šarayová-Žižková, Miloslava, 10, 14, 15,
 18, 20, 21, 23, 24, 50, 66, 81, 86, 87
 Šatlánek, Čeněk, 380
 Šebková, Marie, 304
 Šeref, A., 262
 Ševčík, Ján, 143
 Šidlichovský, Ota, 78
 Šifta, Josef, 10
 Šíma, Antonín, 378, 379
 Šimáček, Miroslav, 64
 Šimon, Josef, 64, 65, 339
 Šimonovský, Bohumil, 80
 Šinalčík, Juraj, 262
 Široký, Viliam, 140, 143, 145, 207, 210,
 214, 218, 226, 233, 251, 269, 272, 273,
 280, 291, 293, 294
 Šišková, Antonie, 47
 Škarvada, Jaroslav, 127
 Škoda, V. duchovní, 262, 361, 363
 Škrabal, Zdislav, 354, 378, 379
 Škrábik, Andrej, 103
 Škrinár, Pavel, 343
 Škurka, Emil, 176, 339
 Šlechta, Emanuel, 143
 Šmejkal, duchovní, 313
 Šnobl, František, 81
 Šolta, Jaroslav, 10, 16, 17, 20, 21, 52, 54,
 82–84
 Šoltys, Jakub, 306
 Šorejs, Jaroslav, 262
 Šotkovský, posl. SNR, 306
 Špaček, Jan, 73
 Špidlík, Tomáš, 128
 Šprlák, Josef, 65, 66
 Šrobár, Vavro, 143
 Šťastný, Ladislav, 73
 Štefan, Pavel, 17
 Štemberka, Josef, 63
 Štěpánková, Anastázie, 371
 Štěřba, František, 366
 Štverák, František, 93

Šubař, Jan, 85
 Šulc, Dalibor, 46
 Šuránek, Antonín, 176
 Šváb, Bohumil, 187, 188, 191
 Šváček, Karel, 380
 Švermová, Marie, 207, 218, 251, 269, 272,
 273, 291
 Švorcová, Věra, 75

T

Talavášková, Jiřina, 16
 Tápal, Richard, 14
 Tardini, Domenico, 107
 Teindl, Josef, 304
 Tělupil, Miroslav, 59
 Teplý, Václav, 66
 Tichý, Ladislav, 16, 86, 87
 Till, František, 262
 Timek, Ladislav, 68
 Tinka, Karel, 41
 Tkadlčík, Václav, 331
 Tkadlečík, Václav, 191
 Tlapák, Miroslav, 59
 Tomášek, František, 18, 43, 84, 86, 102,
 121, 124, 127
 Tomšík, František, 67
 Tomšík, KS KSČ, 374
 Topinka, Josef, 58
 Török, Vojtěch, 306
 Tóth, Gejza, 32
 Toufar, Josef, 174
 Trávníček, František, 290
 Trochta, Štěpán, 3, 5–7, 25, 32, 38, 39, 42,
 47, 62, 63, 69, 70, 77, 83, 101–103,
 107–109, 113, 118, 129–134, 140, 143–
 145, 148, 156, 162, 166, 167, 186, 200,
 208, 209, 212–214, 220–222, 226, 274,
 283, 296, 299, 384, 386, 387, 407, 410,
 413
 Truxa, Václav, 68
 Tríska, Petr, 85
 Tschulík, Václav, 68
 Turčan, Dominik, 76
 Tureček, Vojtěch, 43
 Turek, Milan, 16
 Tyl, Heřman Josef, 164
 Tyll, Heřman Josef viz Tyl, Heřman Josef

U

Uher, Antonín, 367
Uher, Dr., red. KN 228
Urban, Jan Evangelista, 91

V

Vacík, Josef, 349
Václaviček, František, 73
Vaculík, František, 380
Vajda, Dušan, 11
Valena, František, 118
Valenta, Prokop, 355
Valchař, Luboš, 124
Vališ, Zdeněk, 22
Váňa, Jan, 36
Váňa, Karel, 380
Váňa, Miloš, 305
Vaněk, Imrich, 262
Vašica, Josef, 170
Vaško, Václav, 3, 91, 99, 100, 106, 107, 112, 115, 135, 137, 409, 412
Vater, Robert, 16, 31, 81
Vávra, Václav, 68
Vavrečka, Josef, 69
Večeř, Josef, 172
Vedral, Václav, 305
Velický, Antonín, 178, 179, 183, 184, 189
Verolino, Januarius, 169, 212, 222, 252
Veselý, JUDr., 378
Veselý, František, 58
Veselý, Jiří, 17
Veselý, Josef, 339
Vičár, Antonín, 36
Vigorita, Pietro, 278, 279, 300, 301
Vigorita, Petr, Petrus viz Vigorita, Pietro
Vích, Jan, 379
Viktory, JUDr., poverník, 317, 352
Vinduška, Oldřich, 69
Vítek, František, 70
Vitula, Bohuslav, 339, 370, 371
Vlasák, Václav, 17, 70, 71
Vlček, František, 129, 132, 133, 134
Vlček, Vojtěch, 29, 43, 66
Vlk, Milan, 12
Vodrážka, Milan, 49
Vohradská, Božena, 305
Vojancová, Marie, 364
Vojtaššák, Ján, 118, 122, 343

Vojtek, František, 132
Vojtišek, Jaroslav, 10
Volný, Jindřich, 170, 171, 262
Vondráček, Josef, 79
Vondřichová, Hana, 117, 125
Vošahlík, Miloslav, 378
Vošta, Ladislav, 55
Vrbenský, Jaroslav, 63
Vrbický, H., 305
Vybíral, Ladislav, 339
Vystrčilová, Marie, 371
Vyšňovský, Mikuláš, 262

W

Weber, Anton, 6
Winter, Pavel, 76

Z

Zábranský, Jiří, 354
Zach, Pavel, 88
Zajíček, 45
Záň, Jan, 14, 21
Zaňka, Bohumil, 379
Zápotocký, Antonín, 110, 144, 160, 164, 174, 175, 193, 197, 201, 207, 218, 251, 269, 272, 273, 284, 285, 289–291, 333, 344, 372, 381
Zavoral, Jan, 29
Zdvořáčková, Josefa, 359
Zedníček, Miroslav, 87
Zela, Stanislav, 122
Zem. (?), Ing., KBS, 265
Zemánek, Jan, 71
Zemaník, Alois, 343
Zemek, Antonín, 366
Ziegler Bohumil, 321
Zimová, Ludmila, 17
Zlámal, Josef, 64, 188, 189, 190, 313
Zmrzlík, Alois, 169
Zvářalová, Marie, 305
Žyder, Ferdinand, 77

Ž

Žák, Antonín, 305
Žák, Jaroslav, 333
Žáková, Františka, 333
Žúrik, Ján, 306

Resumé

Jiří Plachý: „Rozpracování“ duchovních litoměřické diecéze Státní bezpečností

Studie je sondou do problematiky boje StB proti římskokatolické církvi v rozsahu jedné diecéze. Je rozčleněna na dvě základní části – první se věnuje personálnímu složení a metodám práce „poslední garnitury“ operativních pracovníků Správy StB Ústí nad Labem „na úseku kontrarozvědné ochrany římskokatolické církve“. Druhá část se věnuje „rozpracování“ jednotlivých kněží ve farní správě litoměřické diecéze. Tato dokumentace přinesla překvapující výsledky: Státní bezpečností byly „rozpracovány“ téměř dvě třetiny duchovních (106 ze 161). Téměř každý pátý byl v 50. nebo 60. letech vězněn (nezahrnuje mimosoudní postihy, internaci nebo službu v pomocných technických praporech). Naopak úměrně k počtu „rozpracování“ je relativně malé procento získaných tajných spolupracovníků a neméně překvapivým je zjištění, že drtivá většina z těchto případů spolupráce byla ukončena ještě před rokem 1989. StB měla k 17. listopadu 1989 mezi duchovními v celé diecézi pouze deset tajných spolupracovníků a musela spoléhat na agenturu z řad laiků a veřejnosti. Ve 2. pol. 80. let se prioritou StB stal především boj proti tajné církvi a řádům.

Václav Vaško: Arcibiskup Beran – symbol odporu proti komunismu

Studie pojednává o dramatické životní cestě pražského arcibiskupa Josefa Berana, člověka vynikajícího zbožností, láskou k vlasti a odvahou čelit dvěma totalitám. Vyrůstal v hluboce věřící katolické rodině. Po teologických studiích v Římě a pastoračních zkušenostech na venkově i ve velkoměstě nastoupil dráhu profesora na Teologické fakultě Univerzity Karlovy a stal se rektorem pražského arcibiskupského semináře. V době heydrichiády byl zatčen a následně vězněn v nacistických koncentračních táborech. Domů se vrátil s pověstí národního hrdiny. Jeho jmenování arcibiskupem přijímali se sympatiemi i jeho komunističtí přátelé, které poznal v koncentračních táborech. Brzy se s nimi ale dostal do sporu, když varoval před stupňující se agresivitou komunistů. Zásluhou arcibiskupa odmítla katolická církev uznat legitimitu a hájila režimem porušovaná lidská práva. Konflikt mezi církví a státem vyvrcholil, když komunistický režim začal realizovat plány na přeměnu katolické církve v jakousi národní církev odtrženou od Říma a připravil podvodnou Katolickou akci. Arcibiskup ji prohlásil za schizmatickou a byl za to režimem označen za hlavu reakce. Následovala jeho šestnáct let trvající přísně střežená internace.

Teprve v roce 1965, poté co jej papež Pavel VI. jmenoval kardinálem, se vatikánské diplomacii podařilo přimět Prahu ke kompromisní dohodě, podle níž směl Beran sice odjet do Říma, ale za cenu vyhoštění z republiky. V Římě stihl ještě zasedání Druhého vatikánského koncilu, na němž pronesl pozoruhodný projev o náboženské svobodě. V době Pražského jara doufal v návrat domů, ale ani reformní komunisté mu to nepovolili. Když v roce 1969 zemřel, nesměl být pohřben ve vlasti. Z rozhodnutí papeže Pavla VI. byly proto jeho ostatky uloženy po boku papežů v chrámu sv. Petra v Římě.

Jiří Plachý: Biskup Trochta v hodině velké zkoušky

Studie je věnována málo známé kapitole života litoměřického biskupa ThDr. Štěpána Trochty. Tento biskup v prosinci 1948 přivezl z Říma do Československa tajná zmocnění (fakulty) vydaná papežem Piem XII., která měla umožnit činnost církve i v podmínkách perzekuce ze strany komunistického státu. Sám pak začal ve smyslu těchto zmocnění ve své diecézi budovat paralelní církevní strukturu. Jeho aktivita se vystupňovala v létě roku 1949 po zveřejnění pastýřského listu Hlas československých biskupů v hodině velké zkoušky a internaci arcibiskupa Josefa Berana. Během následujících měsíců však byl tento zárodek budoucí tajné církve zlikvidován sérií zásahů Státní bezpečnosti a státní správy. Sám Trochta (který byl od července 1950 internován ve své rezidenci) byl v lednu 1953 zatčen a spolu se svými nejbližšími spolupracovníky v červenci 1954 odsouzen k 25 letům odnětí svobody.

Adolf Rázek: Exkomunikační dekrety

Studie sleduje vývoj vztahů mezi církví a státem od komunistického puče v únoru 1948 po jejich vyhrocení v červenci 1949 a návazné represe v druhé polovině roku 1949. V úvodních kapitolách zmiňuje první konflikt, který vznikl poté, co biskupská konference zakázala duchovním kandidovat ve volbách v květnu 1948. Zákaz se stal vhodnou záminkou pro přerušení jednání mezi církví a státem. Přes slovní ujišťování o náboženské svobodě a vstřícnosti KSČ, dokumentované provokativním vyžádáním slavnostního Te Deum pro prezidenta Gottwalda, pokračovalo omezování svobody církevního života. I za této situace se biskupský sbor snažil o navázání vzájemného jednání a dosažení dohody. V dalších kapitolách je stručně popsán vývoj v roce 1949, který vyvrcholil 25. dubna 1949 přijetím programu likvidace církve na schůzi širšího předsednictva ÚV KSČ. Veřejnosti byl přijatý postup nastíněn ministrem Kopeckým na X. sjezdu KSČ. Praktické provádění programu dostala za úkol tzv. „církevní šestka“ pod vedením ministra Čepičky. Od června 1949 můžeme sledovat rychlý spád událostí, který nastal po vytvoření komunistické Katolic-

ké akce. Její vznik vyvolal obrannou reakci biskupského sboru, který vydával oběžníky a pastýřské listy, ve kterých vysvětloval dosah všech omezení církve ze strany státu. Za jejich šíření stát rozpoutal rozsáhlé represe nejen vůči duchovním, ale i laikům, kteří při jejich distribuci nahrazovali kurýrní a poštovní službu. Na jednání KSČ a státu reagoval Vatikán vydáním dekretu o exkomunikaci katolíků angažujících se v československé komunistické Katolické akci a krátce po té dalším dekretem, platným celosvětově, kterým byli z církve exkomunikováni aktivní členové komunistických stran. Závěrečné kapitoly ukazují několik případů represí, které v Československu následovaly po vyhlášení zmíněných dekretů. Justičními orgány bylo jejich uplatňování kněžími kvalifikováno a trestáno jako velezrada podle zákona č. 231/1948 Sb., ačkoli se jednalo výlučně o věc církevního práva. „Pro činy spáchané ve spojení s trestnými činy duchovních“ byli stíháni i křesťané – laici. V jejich případech byla používána mírnější kvalifikace, která však dostačovala účelu – zastrašení. Rada takto odsouzených kněží i laiků byla posléze propuštěna na základě amnestie, čehož bylo náležitě propagandisticky využito jako „důkazu o vstřícnosti KSČ vůči církvi“.

Summary

Jiří Plachý: The State Security Investigation and Surveillance as regards the Roman-Catholic Church Priests in the Litoměřice Diocese

The study is a probe into the issue of the State Security (StB) fight against the Roman-Catholic Church within one diocese. It is divided into two main parts – the first focuses on staffing composition and working methods of the „last group“ of operational agents of the State Security Administration in Ústí nad Labem in the field of counter-intelligence protection of the Roman-Catholic Church. The other part deals with investigation and surveillance of individual priests in the parish administration of the Litoměřice Diocese. This documentation contains surprising facts: almost two thirds of priests (106 of 161) were investigated and surveilled by the State Security. Nearly every fifth was held prisoner in the 1950s or 1960s (excluding sanctions outside court, internments or service in Support Technical Battalions). But on the contrary, considering the number of persons investigated and surveilled, the percentage of recruited secret collaborators is relatively small, and no less surprising is the finding that the overwhelming majority of such collaboration cases came to an end still before 1989. On 17 November 1989 the State Security had only ten secret collaborators at its disposal among the diocese priests and had to rely on the information from among laymen or the public. In the second half of 1980s the State Security priority became the fight against the secret church and orders.

Václav Vaško: Archbishop Beran – a Symbol of Resistance against Communism

The study deals with a dramatic life and career of Prague Archbishop Josef Beran, a very religious man, who loved his homeland and had courage to face two totalities. He grew up in a devoutly religious family. After finishing his theological studies in Rome and gaining pastoral experience in the country as well as a big town, he entered a career as a professor at the Theological Faculty of Charles University and became the Rector of the Prague Archbishop Seminar. During the period after the assassination of Heydrich he was arrested and held prisoner in Nazi concentration camps. He returned home with a reputation as a hero. His appointment as Archbishop was warmly accepted even by his communist friends whom he got to know in concentration camps. However, he soon got involved in an argument with them after he warned against increasing aggression of the communist regime. Thanks to the Archbishop the

Catholic Church refused to recognize legitimacy of February 1948 and defended human rights violated by the regime. The conflict between the Church and the state culminated when the communist regime began to implement plans in order to convert the Catholic Church into a sort of national church separated from Rome and made preparations for a fraudulent Catholic Action. The Archbishop declared it as schismatic and for that reason he was labelled a head of reaction by the regime. Sixteen years of strict internment followed. As late as 1965, after being appointed Cardinal by Pope Paul VI, the Vatican diplomacy succeeded in making Prague agree on a compromise according to which, admittedly, Beran was allowed to leave for Rome but at a price of his banishment from the republic. In Rome he still managed to participate in the Second Vatican Council where he gave an admirable speech on religious freedom. The Prague Spring raised his hope of coming back home but even communist reformists did not permit him to. When he died in 1969 he was banned to be buried in his homeland. Following the decision of Paul VI, his bodily remains were placed side by side to the popes in St. Peter's Cathedral in Rome.

Jiří Plachý: Bishop Trochta in the Hour of Great Trial

The study deals with a little known chapter of the life of Bishop of Litoměřice ThDr. Štěpán Trochta. In December 1948 the bishop brought secret instruments from Rome to Czechoslovakia by which Pope Pius XII permitted the activity of the Church even in the conditions of persecution by the communist regime. Under these instruments, Trochta began to build a parallel church structure in his diocese. His activity culminated in summer 1949 after the publication of a pastoral letter the Voice of the Czechoslovak Bishops in the Hour of Great Trial and after the internment of Archbishop Josef Beran. During next months the germ of the future secret church was destroyed by a series of operations of the State Security Service and state administration. Trochta himself (from July 1950 interned in his residence) was arrested in January 1953, and together with his closest colleagues, in July 1954, sentenced to serve 25 years of imprisonment.

Adolf Rázek: Excommunication Decrees

The author traces the development of relationships between the Church and the state since the communist coup in February 1948 after their sharpening in July 1949 as well as follow-up repressions in the second half of 1949. The opening chapters of the study deal with the first conflict dating back to the period after the Bishop Conference banned the priests from standing for

candidates in May 1948. The ban became a suitable pretext for suspending negotiations between the Church and the state. In spite of verbal assurances about religious freedom and willingness of the Communist Party of Czechoslovakia (KSČ) to show tolerance manifested by a provocative request for solemn Te Deum for President Gottwald, restrictions on freedom of church life continued. Under this situation the Corps of Bishops made attempts to come into negotiation and reach an agreement. Further chapters briefly outline the development in 1949 which culminated on 25 April 1949 by the adoption of the Church Liquidation Plan at the meeting of wider presidency of the Central Committee of the Communist Party of Czechoslovakia (ÚV KSČ). The adopted procedure was presented to the public by Minister Kopecký at the X Congress of KSČ. Practical implementation of the programme was assigned to the so called „Church Sixth“ under the leadership of Minister Čepička. Since June 1949 events occurred in quick succession after the formation of the communist Catholic Action. Its creation caused a defence reaction of the Corps of Bishops which issued circulations and pastoral letters where they tried to explain the impact of all restrictions imposed on the Church by the state. For their dissemination the state launched widespread repressions not only against the clergy, but also against laymen who acted as couriers or substituted postal service. In reaction to the conduct of the Communist Party and the state, the Vatican issued a decree on excommunication of Catholics being involved in the Czechoslovak Communist Catholic Action, and shortly after another decree applicable throughout the world, excommunicating active members of communist parties. The final chapters show a few cases of repressions in Czechoslovakia which followed after the said decrees were issued. Judicial authorities qualified and punished their application as high treason under Act No. 231/1948 Sb. even though it was solely a matter of church law. „For acts committed in connection with criminal offences of the clergy“ layman Christians were prosecuted too. In their case a more lenient qualification was used, yet sufficient for the purpose of intimidation. A large number of laymen convicted in this way were later released under the amnesty, which was effectively used by way of propaganda as „a proof of willingness of the Communist Party to tolerate the Church“.

Resümee

Jiří Plachý: Bearbeitung von Geistlichen der römisch-katholischen Kirche durch die Staatssicherheit in der Diözese von Litoměřice

Die Studie ist eine Sonde in die Problematik der Bekämpfung der römisch-katholischen Kirche durch die Staatssicherheit im Umfang einer Diözese. Sie ist in zwei grundlegende Teile aufgegliedert – der eine widmet sich der personellen Zusammensetzung und den Arbeitsmethoden „der letzten Garnitur“ operativer Mitarbeiter der Verwaltung der Staatssicherheit Ústí nad Labem „auf dem Gebiet des Abwehrschutzes der römisch-katholischen Kirche“. Der andere Teil widmet sich der Bearbeitung einzelner Geistlicher in der Pfarrverwaltung der Diözese von Litoměřice. Diese Dokumentation brachte überraschende Ergebnisse: Die Staatssicherheit bearbeitete fast zwei Drittel der Geistlichen (106 von 161). Fast jeder Fünfte war in den 50. oder 60. Jahren gefangen gehalten (außergerichtliche Regresse, Internierung oder Dienst in den Technischen Hilfstrupps nicht eingeschlossen). Umgekehrt proportional zu der Anzahl der Bearbeitungen gibt es eine relativ niedrige Prozentzahl von gewonnenen geheimen Mitarbeitern. Nicht minder überraschend ist die Feststellung, dass die überragende Mehrheit dieser Arbeitsfälle noch vor dem Jahr 1989 abgeschlossen wurde. Die Staatssicherheit hatte zum 17. November 1989 zwischen den Geistlichen in der ganzen Diözese nur zehn geheime Mitarbeiter und sie musste sich auf die Agentur aus den Reihen der Laien und der Öffentlichkeit verlassen. In der zweiten Hälfte der 80. Jahre wurde zur Priorität seitens der Staatsicherheit vor allem die Bekämpfung der geheimen Kirche und der Orden.

Václav Vaško: Erzbischof Beran – Symbol des Widerstandes gegen den Kommunismus

Die Studie behandelt den dramatischen Lebensweg des Prager Erzbischofs Josef Beran, eines Menschen, der sich durch Frömmigkeit, Vaterlandsliebe und den Mut, zwei Totalitäten zu begegnen, auszeichnete. Er ist in einer tief gläubigen katholischen Familie groß geworden. Nach theologischen Studien in Rom und pastoralen Erfahrungen auf dem Lande aber auch in Großstadt hat er die Laufbahn eines Professors an der Theologischen Fakultät der Karlsuniversität eingeschlagen und er wurde zum Rektor des Prager Erzbischofsseminars. In der Zeit nach der Heydrichs Ermordung wurde er festgenommen und anschließend in den nazistischen Konzentrationslagern gefangen gehalten. Nach Hausse kehr-

te er mit dem Ruf eines nationalen Helden zurück. Seine Ernennung haben auch seine kommunistischen Freunde, die er in den Konzentrationslagern kennen lernte, mit Sympathien angenommen. Bald geriet er aber mit diesen in Konflikt, als er sie vor der immer steigenden Aggressivität der Kommunisten warnte. Dank dem Verdienst des Erzbischofs lehnte die katholische Kirche ab, die Legitimität des Februars anzuerkennen, und verteidigte die durch das Regime verletzte Menschenrechte. Der Konflikt zwischen der Kirche und dem Staat gipfelte, als das kommunistische Regime begann, die Pläne für die Umwandlung der katholischen Kirche in irgendeine nationale, vom Rom abgetrennte Kirche umzusetzen und als er die trügerische Katholische Aktion vorbereitete. Der Erzbischof hat diese für schismatisch erklärt und wurde deswegen von dem Regime als das Haupt der Reaktion gekennzeichnet. Es folgte seine sechzehn Jahre andauernde, streng überwachte Internierung. Erst im Jahr 1965, nachdem ihn der Papst Paul der VI. zum Kardinal ernannt hatte, gelang es der vatikanischen Diplomatie, Prag zu einer Kompromisslösung zu zwingen. Nach dieser Lösung durfte Beran zwar nach Rom abreisen, aber der Preis dafür war seine Ausweisung aus der Republik. In Rom schaffte er noch die Tagung des Zweiten vatikanischen Konzils, bei der er eine sehenswürdige Rede über die Religionsfreiheit hielt. In der Zeit des Prager Frühlings hoffte er in seine Rückkehr nach Hause, aber nicht einmal die Reformkommunisten haben es genehmigt. Als er im Jahr 1969 starb, durfte er nicht in seiner Heimat beigesetzt werden. Aufgrund einer Entscheidung des Papstes Paul des VI. wurde deshalb sein Leichnam neben den Päpsten im Hl. Petrus-Dom in Rom beigesetzt.

Jiří Plachý: Bischof Trochta in der Stunde einer großen Prüfung

Die Studie ist einem wenig bekannten Kapitel aus dem Leben des Bischofs aus Litoměřice (Leitmeritz) ThDr. Štěpán Trochta gewidmet. Dieser Bischof hat im Dezember 1948 aus Rom in die Tschechoslowakei geheime, vom Papst Pius dem XII. erlassene Bevollmächtigungen mitgebracht, welche die Tätigkeit der Kirche auch unter den Bedingungen der Verfolgung seitens des kommunistischen Staates ermöglichen sollten. Er selbst hat dann begonnen, im Sinne dieser Bevollmächtigungen in seiner Diözese eine parallele kirchliche Struktur aufzubauen. Seine Aktivität wurde im Sommer 1949 nach der Veröffentlichung des Hirtenbriefes Stimme tschechoslowakischer Bischöfe in der Stunde einer großen Prüfung und nach der Internierung des Erzbischofs Josef Beran gesteigert. Während folgender Monate wurde aber dieser Keim der zukünftigen geheimen Kirche durch eine Serie von Eingriffen der Staatssicherheit und der staatlichen Verwaltung liquidiert. Trochta selbst (der ab Juli 1950 in seiner Residenz interniert wurde) wurde im Januar 1953 verhaftet und

zusammen mit seinen nächsten Mitarbeitern im Juli 1954 zu 25 Jahren Freiheitsstrafe verurteilt.

Adolf Rázek: Exkommunizierungsdekrete

Die Studie verfolgt die Entwicklung der Beziehungen zwischen der Kirche und dem Staat von dem Zeitpunkt des kommunistischen Putsches im Februar 1948 nach deren Zuspitzung im Juli 1949 sowie anschließende Repressionen in der zweiten Hälfte des Jahres 1949. In den Einleitungskapiteln erwähnt diese Studie den ersten Konflikt, der danach entstand, was die Bischofskonferenz den Geistlichen verbot in den Wahlen im Mai 1948 zu kandidieren. Das Verbot wurde zu einem geeigneten Vorwand für die Unterbrechung der Verhandlungen zwischen der Kirche und dem Staat. Trotz wörtlicher Sicherstellungen über die Religionsfreiheit und über das Entgegenkommen der Kommunistischen Partei der Tschechoslowakei, das durch die provokative Aufforderung des feierlichen Te Deums für den Staatspräsidenten Gottwald dokumentiert wurde, wurde die Beeinträchtigung der Freiheit eines kirchlichen Lebens fortgesetzt. Auch in dieser Situation bemühte sich das Bischofskollegium um Aufnahme gemeinsamer Gespräche sowie um Erzielen einer Absprache. In weiteren Kapiteln wird die Entwicklung im Jahr 1949, die am 25. April 1949 mit der Annahme des Programms der Liquidation der Kirche bei der Sitzung des breiteren Vorstandes des Zentralkomitees der Kommunistischen Partei der Tschechoslowakei gipfelte, kurz beschrieben. Der Öffentlichkeit wurde das angenommene Programm durch den Minister Kopecký bei der X. Tagung der Kommunistischen Partei der Tschechoslowakei angedeutet. Den Auftrag einer praktischen Umsetzung des Programms erhielt die sog. „Kirchliche Sechs“ unter Leitung vom Minister Čepička. Seit Juni 1949 können wir eine schnelle Entwicklung der Geschehnisse beobachten, die nach der Bildung der kommunistischen Katholischen Aktion eintrat. Deren Entstehung rief eine Wehrreaktion seitens des Bischofskollegiums hervor, das Rundschreiben und Hirtenbriefe herausgab, in denen dieses Kollegium den Umfang sämtlicher Einschränkungen der Kirche seitens des Staates erklärte. Wegen deren Verbreitung entfesselte der Staat weitreichende Repressionen nicht nur gegenüber den Geistlichen sondern auch gegenüber den Laien, die bei deren Vertrieb den Kurierdienst und die Post ersetzten. Auf das Handeln der Kommunistischen Partei der Tschechoslowakei und des Staates reagierte der Vatikan durch Erlassung eines Dekretes über die Exkommunizierung der Katholiken, die sich in der tschechoslowakischen kommunistischen Katholischen Aktion engagierten, und kurz danach durch Erlassung eines weiteren – weltweit gültigen – Dekretes, womit aktive Mitglieder kommunistischer Parteien

aus der Kirche exkommuniziert wurden. Die Schlusskapiteln zeigen einige Fälle von Repressionen, die in der Tschechoslowakei nach der Bekanntmachung der erwähnten Dekrete folgten. Die Justizbehörden qualifizierten und bestraften die Anwendung der Dekrete als Hochverrat gemäß dem Gesetz Nr. 231/1948 Slg., obwohl es sich ausschließlich um eine Sache des Kirchenrechtes handelte. „Wegen Taten, die in Verbindung mit Straftaten Geistlicher verübt wurden“, wurden auch Christen - Laien - verfolgt. In ihrem Fall wurde eine mäßigere Qualifizierung verwendet, die aber dem Zweck – der Einschüchterung – genügte. Eine ganze Reihe so verurteilten Laien wurde anschließend aufgrund einer Amnestie entlassen, was weidlich propagandistisch als „Beweis über das Entgegenkommen der Kommunistischen Partei der Tschechoslowakei gegenüber der Kirche“ genutzt wurde.

Redakční poznámka

Texty byly po mluvnické stránce upraveny podle platné kodifikační normy, jejich jazykový styl však zůstává zachován. Specifickým problémem textů o státobezpečnostní problematice je pravopis slov **tip/typ**, resp. **(vy)tipovat/(vy)typovat**, ve smyslu agenturního spolupracovníka, resp. jeho vyhledávání. Šlo o **tipování** (odhadování), zda určitý člověk je vhodným **typem** ke spolupráci (má vhodné vlastnosti apod.). Gramaticky se tedy dá zdůvodnit jak podoba **tip**, tak **typ** (a odtud jak **tipovat**, tak **typovat**). My jsme se rozhodli respektovat dobový úzus (zachycený v množství autentických materiálů) a píšeme důsledně **typ**, **(vy)typovat**.

Zkratky, jež jsou v dobových materiálech užívány v různých variantách, byly sjednoceny (např. Stb a StB na StB), podobná úprava sjednotila i užívání velkých písmen v názvech organizací a jejich částí.

U přepisů dokumentů v přílohách není dodržena původní typografická úprava. Pro větší autentičnost bylo u některých dokumentů ponecháno označení „přísně tajné“ (resp. „tajné“), přestože všechny zveřejněné dokumenty jsou dnes odtajněny (totéž platí i u naskenovaných dokumentů).

Veškeré autorské zásahy (včetně vypouštění) a komentáře jsou signalizovány hranatými závorkami: [...].

Krycí jména (a názvy akcí) jsou vysazena vždy verzálkami a nejsou uvedena ve jmenném rejstříku. Ve jmenném rejstříku dále nejsou u všech příjmení křestní jména. Je to dáno častou neúplností pramenných materiálů a vzhledem k postavení těchto osob zpravidla nepřiměřenou náročností dohledávání.

Překlady resumé do anglického a německého jazyka provedli pracovníci odboru mezinárodní spolupráce a evropské integrace Ministerstva vnitra ČR.

Texty byly redakčně upravovány v červnu 2005. Příspěvek Adolfa Rázka: Exkomunikační dekrety (včetně příloh) k vydání připravila Ladislava Kremličková, příspěvky ostatních autorů Pavlína Formánková. Vytučnění částí příspěvku (včetně příloh) A. Rázka bylo provedeno na přání autora.

SECURITAS IMPERII 11

Redaktorky publikace Pavlína Formánková, Ladislava Kremličková

Vydává Úřad dokumentace a vyšetřování
zločinů komunismu,
P. O. BOX 21/ÚDV, Praha 7, 170 34.
Tisk Tiskárna MV, p. o., Bartůňkova 4, Praha 415.
Náklad 3000 výtisků

Vydání 1. Praha 2005
ISBN 80-86621-16-2